Sfântul ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, teolog al dumnezeieştii şi neînseratei lumini şi lucrător al rugăciunii de toată vremea

(14 noiembrie şi în a doua Duminică din Sfântul şi marele Post)

Sfântul ierarh Grigorie Palama (†1359) denumit teologul slavei dumnezeieşti celei neapuse şi necreate a Sfintei Treimi s-a născut în 1296 în sânul unei familii evlavioase. Tânărul Grigorie a vieţuit de mic în palatele împărăteşti, dat fiind că tatăl său, fericitul Constanţiu, era sfetnicul împăratului Andronic al 2-lea şi pedagog al nepotului acestuia, Andronic al 3-lea. Legăturile strânse cu monahii de pe Muntele Athos l-au făcut pe Grigorie să ţină încă din tinereţe o rânduială de viaţă aspră, cu post, rugăciune şi priveghere. În 1321 se stabileşte în Marea Lavră a Sfântului Atanasie, iar în 1326, după ce a fost hirotonit preot, s-a stabilit pe muntele de lângă

oraşul Veria, unde timp de cinci ani a îndrumat monahii care îl urmaseră acolo. Rugăciunea neîntreruptă făcea ca uneori, în timpul Sfintei Liturghii, faţa Sfântului Grigorie să strălucească mai presus de fire. Anul 1338 a fost marcat de începutul disputei între Sfântul Grigorie Palama şi Varlaam din Calabria, cel dintâi afirmând faptul că prin energiile divine necreate Dumnezeu comunică neîncetat cu lumea, aceste energii putând fi cunoscute de oameni (ex.: bunătatea, harul, dreptatea). Esenţa sau fiinţa Creatorului rămâne însă insondabilă. Un sinod din 1351 a hotărât că isihasmul este dogmă a Bisericii Ortodoxe, condamnând ca eretice învăţăturile lui Varlaam. Sfântul Grigorie a adormit în Domnul la 14 noiembrie 1359.

Index

Evanghelia şi Apostolul zilei 7
Slujba celui între sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, făcătorul de minuni şi noul teolog (14 noiembrie) 10
Acatistul Sfântului Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului 45
Paraclisul sau Canonul de mângâiere către cel întru sfinţi părintele nostru Grigorie Palama, arhiepiscopului Tesalonicului şi făcătorul de minuni 56
Canon de tămăduire către Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului şi mare făcător de minuni 73
Imnografie 83
Rugăciunea de dimineaţă Sfântului Grigorie Palama către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu (din Apantisma) 86
Vieţile Sfinţilor - Sfântul Grigorie Palama 90
Sinaxar - Pomenirea celui dintre sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, făcătorul de minuni, care a strălucit la anii 1340... 92
Hierotheos, mitropolit de Nafpaktos - Viaţa Sfântului Grigorie Palama Aghioritul 96
Viaţa Sfântului ierarh Grigorie Palama 120
Moise Aghioritul - Sinaxar - Sfântul Grigorie Palama (†1359) 140
Arhid. Ştefan Sfarghie - Sinaxar - Sfântul apostol Filip, unul dintre cei 12 apostoli; Sfântul ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului (Începutul Postului Naşterii Domnului) 148
Iulian Dumitraşcu - Calendar Ortodox - Sfântul apostol Filip, unul dintre cei 12 apostoli; Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului (Începutul Postului Naşterii Domnului) 150
Proloagele din 14 noiembrie 154

Sfântul Nicolae Velimirovici - Proloagele de la Ohrida - Pomenirea Sfântului Grigorie Palamas, arhiepiscopul 159
Moaştele Sfântului Grigorie Palama 162
Câteva minuni ale Sfântului Grigorie Palama 175
1.Tămăduirea ieromonahului cu dureri de cap 176
2.Vindecarea de colită 177
3.Protopsaltul cu mâna uscată 178
4.Tămăduirea unui ţesător 179
5.Doctorul cu multe boli 180
6.Femeia cu mâna paralizată 181
7.Femeia cu reumatism 182
8.Vindecarea a două călugăriţe 183
9-10. Vindecarea mâinii unui vechi prieten şi vindecare unui monah străin .. 183
11.Vindecarea femeii din Kastoria 186
12.Călugărul cu piciorul bolnav 187
13-14. Vindecarea unui copil din Tzimiski, Veria 188
15.Vindecarea cumnatei bărbatului din Tzimiski 190
16.Tinerii latini pe mare 190
Sfântul apostol și evanghelist Ioan s-a arătat în vedenie dumnezeiască Sfântului Grigorie Palama 192
Învăţăturile duhovniceşti ale Sfântului Grigorie Palama 194
Sfântul Grigorie Palama - Viaţa şi scrierile lui 195
Sfântul Grigorie Palama - Cuvânt pentru cei ce se liniştesc cu evlavie. Al doilea din cele din urmă. Despre rugăciune. 211
Al aceluiaşi: Cuvânt pentru cei ce se liniştesc cu evlavie; al treilea dintre cele din urmă. Despre sfânta lumină 233
Din cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur la întâiul mucenic Ştefan 287
A Sfântului Grigorie Palama - Despre împărtăşirea dumnezeiască şi îndumnezeitoare sau despre simplitatea dumnezeiască şi mai presus de fire 289
Tomul aghioritic 307
Tomosul Sinodului Constantinopolitan din mai-august 1351 314
Sfântul Grigorie, arhiepiscopul Salonicului - Că toţi creştinii îndeobşte trebuie să se roage neîncetat 356
Sfântul Grigorie Palama: Despre Sfintele şi înfricoşătoarele lui Hristos taine şi pregătirea obligatorie prin pocăinţă, viaţă curată şi mărturisire 362
Sfântul ierarh Grigorie Palama – Omilii (volumul I) pdf 370

Sfântul ierarh Grigorie Palama – Omilii (volumul II) pdf 378
Omilia 34 despre lumina necreată 378
Omilia 35 despre lumina dumnezeiască necreată, care nu este însă fiinţa lui Dumnezeu 385
Decalogul tâlcuit de Sfântul Grigorie Palama 392
Predici şi editoriale despre Sfântul Grigorie Palama 402
Sfântul Grigorie Palama şi cetatea Tesalonicului 403
Vedenia unui sobor ceresc 414
Sfântul Luca al Crimeei - Învăţătura lui Hristos şi învăţăturile omeneşti 416
Vlădica Augustin de Florina - Predică la prăznuirea Sfântului Grigorie Palama - „Pace vouă…” 421
Arhimandritul Efrem, egumenul Sfintei Mănăstiri Vatopedi - Calea spre sfinţire a Sfântului Grigorie Palama 425
Sfântul ierarh Grigorie Palama - Omilii la sărbătorile Maicii Domnului 434
Sfântul ierarh Grigorie Palama - Omilie la Bunavestire a Maicii Domnului 435
Apărătoarea Sfântului Munte 443
Părinţii aghioriţi şi PreaSfânta Născătoare de Dumnezeu 444
Relaţia duhovnicească personală a Sfântului Grigorie cu prea curata Fecioară Maria 449
Învăţăturile Sfântului Grigorie referitoare la prea curata Fecioară 453
Trăsături definitorii ale PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu 467
Mitropolitul Hieroteos Vlachos - Sfântul Grigorie Palama - Învăţătura despre condiţiile vindecării sufletului de patimi 474
Hierotheos, mitropolit de Nafpaktos - Versuri în cinstea Sfântului Grigorie Palama 485
Monahul Teoclit Dionisiatul - Sfântul Grigorie Palama 487
Pr. Theodoros Zisis: Raiul lui Dumnezeu şi „raiurile” oamenilor - din învăţătura Sfântului Grigorie Palama 491
Părintele Mihail Stanciu despre Viaţa şi învăţătura Sfântului Grigorie Palama: “Lipsa durerii, împietrirea, e cea care opreşte rugăciunea” 504
Despre cele zece porunci 520
Adrian Agachi - Rescriere creştină a celor zece porunci din Vechiul Testament - „Decalogul Noului Testament“ 523
Adrian Agachi - Comoara evlaviei din sufletul tău - „Decalogul Noului Testament“ 527
Pr. Bogdan Dedu - Grigorie Palama şi energiile necreate 531
Pr. lect. Dumitru Pintea - Teologul rugăciunii şi al luminii necreate 538

Nicușor Deciu - Cunoaștere și mântuire 545
Nicușor Deciu - Adevărata cunoaștere, vederea luminii dumnezeiești 547
Nicușor Deciu - Theologica - Urmările teologice ale tăgăduirii distincției între ființă și energii 549
Cristian Chivu - Theologica -Theognosia în învățătura Sfântului Grigorie Palama 552
Pr. prof. dr. Vasile Răducă - Patristica - Doar o minte curățită de patimi și rugătoare Îl vede pe Dumnezeu 555
Viaţa Sfântului Grigorie Palama - Teologul rugăciunii isihaste, alcătuită de maicile de la Mănăstirea Paltin Petru Vodă 564
Constantin, un tată model - Tatăl Sfântului Grigorie Palama 580
Pr. Gelu Aron - Sfântul Grigorie Palama şi familia sa sfântă 584
Ips Casian, arhiepiscopul Dunării de jos - Moaştele Sfântului Grigorie Palama şi icoana familiei sale la Bucureşti 591
Pr. Roger Coresciuc - „Ochii duhovniceşti se curăţesc prin lucrarea poruncilor“ 595
Pr. Roger Coresciuc - Omiliile Sfântului Grigorie Palama 599
Pr. Roger Coresciuc - Patristica - Isihasm în cetate 603
Pr. Roger Coresciuc - Patristica - Sfântul Grigorie Palama şi Nicolae Cabasila 607
Pr. Roger Coresciuc - Patristica: Lumina cea nezidită - taină a Împărăţiei celei veşnice 610
Pr. Ciprian Florin Apetrei - Theologica - Să trăim ortodox credința. Teoria va deveni lumină și viață 614
Pr. Ciprian Florin Apetrei - Theologica - Sfântul Grigorie Palama, teologul rugăciunii isihaste 618
Pr. Eugeniu Rogoti - Metoda Sfântului Grigorie Palama 622
Pr. prof. univ. dr. Ștefan Buchiu - Despre viața și învățătura Sfântului ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului 624
Adrian Cocoşilă - Duminica Sfântului Grigorie Palama 628
Cărţi dedicate Sfântului ierarh Grigorie Palama 631
Catedrala „Sfântul Grigorie Palama” din Tesalonic - (foto) 635
Pr. Silviu Cluci - Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul - Pieria, Grecia 657
Peștera Sfântului Grigorie Palama de la Pieria, Grecia 661
(Foto) Paşi de pelerin la Peștera Sfântului Grigorie Palama - Pieria, Grecia .. 662
Chilia Sfântului Grigorie Palama de la Marea Lavră 671
Pr. Silviu Cluci - Ansamblul clădirilor Mănăstirii Esfigmenu 673

Odoarele Mănăstirii Esfigmenu.....675
(Foto) Frescele Bisericii Sfântului Grigorie Palama din București 677
Icoane.....706

Evanghelia şi Apostolul zilei

Evanghelia

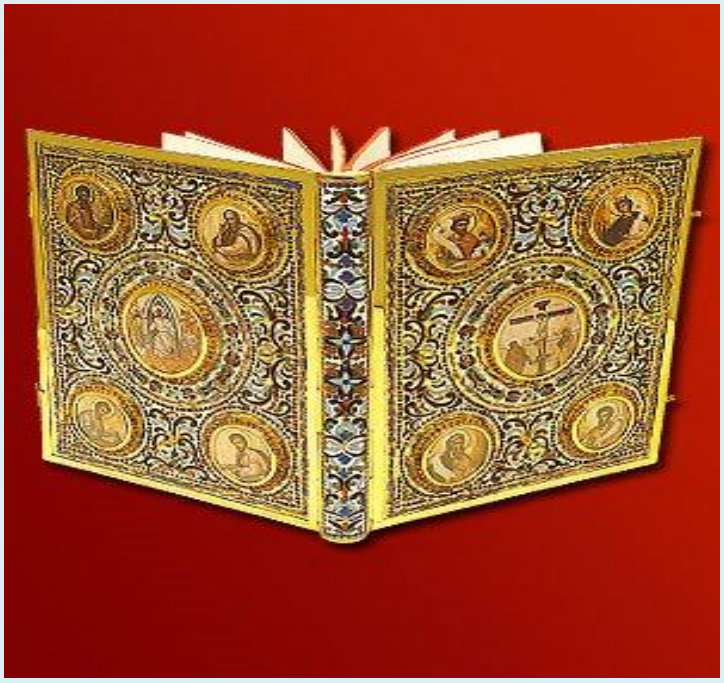

Ev. Ioan 10, 9-16

9.Eu sunt uşa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui şi va intra şi va ieşi şi păşune va afla.

10.Furul nu vine decât ca să fure şi să junghie şi să piardă. Eu am venit ca viaţă să aibă şi din belşug să aibă.
11.Eu sunt păstorul cel bun. Păstorul cel bun îşi pune sufletul pentru oile sale.
12.Iar cel plătit şi cel care nu este păstor şi ale cărui oi nu sunt ale lui, vede lupul venind şi lasă oile şi fuge şi lupul le răpeşte şi le risipeşte.
13.Dar cel plătit fuge, pentru că este plătit şi nu are grijă de oi.
14.Eu sunt păstorul cel bun şi cunosc pe ale Mele şi ale Mele Mă cunosc pe Mine.
15.Precum Mă cunoaşte Tatăl şi Eu cunosc pe Tatăl. Şi sufletul Îmi pun pentru oi.
16.Am şi alte oi, care nu sunt din staulul acesta. Şi pe acelea trebuie să le aduc şi vor auzi glasul Meu şi va fi o turmă şi un păstor.

Apostol

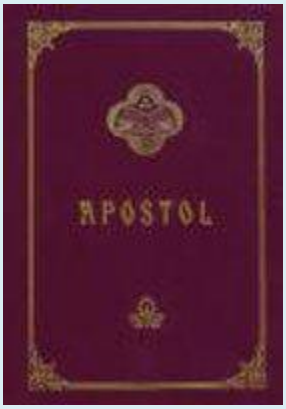

Epistola către Corinteni a Sfântului apostol Pavel

I Corinteni 4, 9-16

9.Căci mi se pare că Dumnezeu, pe noi, apostolii, ne-a arătat ca pe cei din urmă oameni, ca pe nişte osândiţi la moarte, fiindcă ne-am făcut privelişte lumii şi îngerilor şi oamenilor.
10.Noi suntem nebuni pentru Hristos; voi însă înţelepţi întru Hristos. Noi suntem slabi; voi însă sunteţi tari. Voi sunteţi întru slavă, iar noi suntem întru necinste!
11.Până în ceasul de acum flămânzim şi însetăm; suntem goi şi suntem pălmuiţi şi pribegim,
12.Şi ne ostenim, lucrând cu mâinile noastre. Ocărâţi fiind, binecuvântăm. Prigoniţi fiind, răbdăm.

13.Huliţi fiind, ne rugăm. Am ajuns ca gunoiul lumii, ca măturătura tuturor, până astăzi.
14.Nu ca să vă ruşinez vă scriu acestea, ci ca să vă dojenesc, ca pe nişte copii ai mei iubiţi.
15.Căci de aţi avea zeci de mii de învăţători în Hristos, totuşi nu aveţi mulţi părinţi. Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos.
16.Deci, vă rog, să-mi fiţi mie următori, precum şi eu lui Hristos.

Slujba celui între sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, făcătorul de minuni şi noul teolog (14 noiembrie)

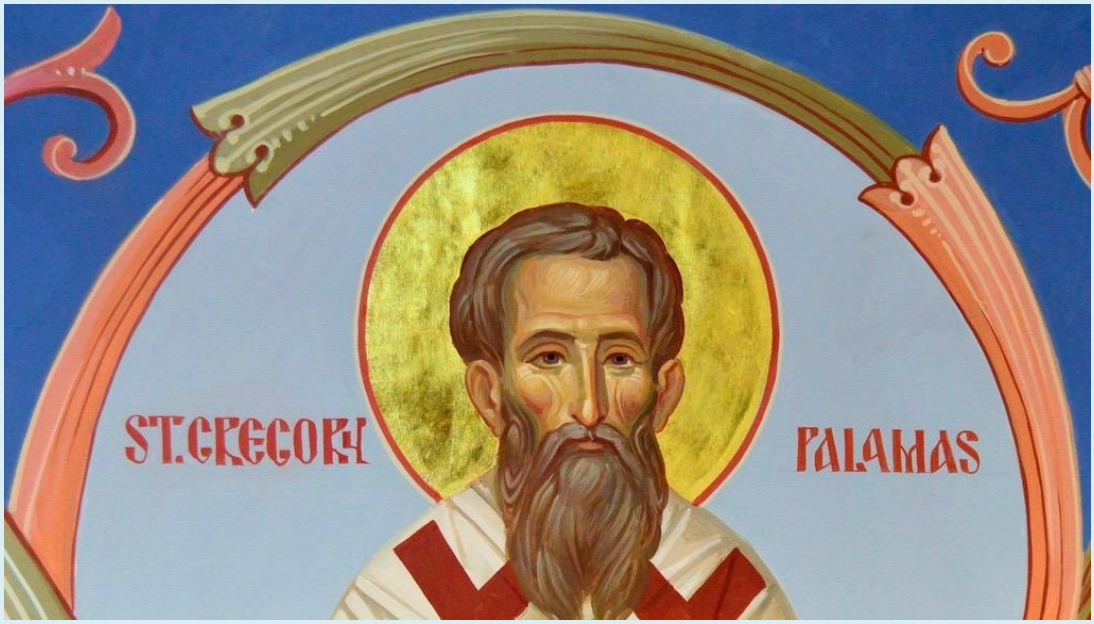

La Vecernia mică

La „Doamne, strigat-am” punem 4 stihuri şi cântăm aceste **stihiri**, glasul 1:

Podobie: Ceea ce eşti bucuria Cetelor cereşti şi pe pământ oamenilor tare folositoare, prea curată Fecioară miluieşte-ne pe noi cei ce scăpăm la tine. Că nădejdile noastre, după Dumnezeu, întru tine le-am pus, Născătoare de Dumnezeu.

Viața cea fericită în lume ducând, te veselești acum cu noroadele fericiților și locuiești ca un blând pământul celor blânzi, ierarhule Grigorie, bogat fiind făcut de Dumnezeu în harul tămăduirilor, pe care-l dai celor ce te cinstesc pe tine.

Sădind dogmele Ortodoxiei, fericite, tăind spinii cacodoxiei și înmulțind frumos sămânța credinței prin ploaia cuvintelor tale, ai adus lui Dumnezeu spic însutit ca un plugar lucrător.

De strălucirea vieții tale fără prihană se miră noroadele îngerilor și ale oamenilor, căci prin alegere liberă te-ai arătat luptător și ascet tare, ierarh și vrednic liturghisitor și prieten adevărat al lui Dumnezeu.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, *glasul al 2-lea*

În corturile cele mai presus de lume a primit după voie Hristos Dumnezeu duhul tău Grigorie, părinte înțelepte; căci te-ai făcut apărător al Treimii cântând în chip lămurit o singură Dumnezeire cu lucrare și voință potrivit firii, singură atotputernică, urmând învățătura în lumea apostolilor și părinților. De aceea Hristos îți dă acum lucrarea minunilor întărind astfel cuvintele tale. Drept pentru care lăudând astăzi, mutarea ta, slăvim în chip ortodox pe Domnul cel ce te-a slăvit pe tine.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei de Dumnezeu)

Toată nădejdea mea spre tine o pun, Maica Vieții, păzește-mă sub acoperământul tău.

La Stihoavnă

Stihirile, glasul al 2-lea:
Podobia: Casa Eufratului, cetate sfântă, a proorocilor mărire; împodobeşte-ţi casa, întru care Cel dumnezeiesc se naşte.

Stâlp sfânt al credinței ortodoxe te-am cunoscut pe tine, ierarhule, prin care răsturnăm falangele ereticilor.

Stih: Gura mea va grăi înţelepciune şi cugetul inimii mele pricepere. (Ps.48. 3)

Rupându-te de lume te-ai unit cu Dumnezeu, fericite, drept pentru care te-ai arătat vas vrednic al Preasfântului Duh, ierarhule.

Stih: Gura dreptului va deprinde înțelepciunea și limba lui va grăi judecată. (Ps. 36. 30)

Ai lăsat Egiptul patimilor și la înălțimea nepătimirii te-ai ridicat, unde vorbești cu Dumnezeu ca unul curat, Grigorie.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, *glasul al 4-lea*

Pe cel ce cu sulițele cuvintelor de Dumnezeu insuflate, prin care Mântuitorul ne izvorăște apa vieții și a mântuirii, i-a rănit pe cumpliții apărători ai necucericiei, pe Grigorie să-l lăudăm în cântări, pe cel prea înțelept în învățături și prea strălucit teolog, care a săvârșit alergarea fără de sânge a mărturisirii și întărește prin minuni toată Biserica, pe zelosul apostolilor și tovarășul de drum al părinților, care a scos dumnezeiasca turmă a lui Hristos din feluritele primejdii ale unor cumplite erezii.

A cărui pomenire de peste an prăznuind-o acum, slăvim pe Hristos Dumnezeu care prin el a întărit dreapta și bine cinstitoarea credință.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei de Dumnezeu)

Din tot felul de primejdii păzeşte-i pe robii tăi, binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ca să te slăvim pe tine, nădejdea sufletelor noastre.

Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău, în pace, că văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feţei tuturor popoarelor; lumină spre descoperirea neamurilor şi slava poporului Tău bine credincios.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preasfântă Treime, miluieşte-ne pe noi;
Doamne, curăţeşte păcatele noastre;
Stăpâne, iartă fărădelegile noastre;
Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre, pentru numele Tău.

Doamne miluieşte (de 3 ori)

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta precum în cer aşa şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău.

[Dacă este preot de faţă, zice: Că a Ta este împărăţia şi puterea şi slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.]

Strana: Amin.

Troparele caută-le la Vecernia mare.

La Vecernia mare

După obișnuitul început, Fericit bărbatul… La Doamne strigat-am… punem **stihirile** pe 8, glasul al 4-lea:

Pe sfeșnicul nestins, pe farul cel neadormit și mântuitor pentru cei ce plutesc pe mare, pe limanul senin și nebântuit de valuri al harului, adunându-ne acum cu cântări, pe tine după vrednicie te lăudăm, rugându-ne ca prin rugăciunile tale să izbăvești de furtună duhovnicească Biserica pentru care ai luptat vitejește. *(de 2 ori)*

Pe tine, glasul Cuvântului, suflarea Duhului, limba de foc și neobosită a Ortodoxiei, Grigorie, care prin har prefaci în chip strălucit în cenușă materia spurcată a ereziilor, pe tine te rugăm, ca prin rugăciunile tale să izbăvești de clevetirea dogmelor potrivnice pe cei ce te laudă pe tine cu bună cucernicie.

Pe tine, cel care mai înainte ai strălucit în nevoință și isihie și ai văzut, împreună cu Duhul, adâncul cu anevoie de cuprins al Scripturilor, Hristos te pune acum în chip strălucit în sfeșnicul Bisericii, Sfinte Grigorie, luminând toată lumea cu cuvintele tale, și pe cei neîntăriți întărindu-i cu puterea minunilor tale.

Alte **stihiri,** glasul al 2-lea:

Podobie: Cu ce cununi de laude...

Cu ce cântări de laude vom lăuda pe ierarhul? Trâmbița teologiei, gura cea insuflată de văpaia harului, cinstitul locaș al Duhului, stâlpul Bisericii cel neclintit, bucuria cea mare a lumii, râul înțelepciunii, sfeșnicul luminii, steaua cea luminoasă care luminează făptura. *(de 2 ori)*

Cu ce înflorite laude, vom încununa pe ierarhul? Pe apărătorul adevăratei evlavii și potrivnicul nelegiuirii, pe oblăduitorul cel călduros al credinței, pe cel de frunte cârmacișI învățător; lira cea plină de bun sunet a Duhului, limba cea strălucitoare ca aurul, izvorul care izvorăște ape de vindecări credincioșilor; pe marele și minunatul Grigorie.

Cu care buze noi pământenii vom lăuda pe ierarhul? Pe învățătorul Bisericii, pe vestitorul dumnezeieștii lumini, pe cugetătorul tainei celei cerești a Treimii. Podoaba cea mare a monahilor; pe cel ce a strălucit cu fapta și cu înțelepciunea întru cele de sus; lauda Tesalonicului, în ceruri însoțit cu cel din aceeași cetate, cu izvorâtorul de mir, dumnezeiescul și prea minunatul Dimitrie.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, *glasul al 6-lea*

Atotslăvita prăznuire a ierarhului ne cheamă astăzi. Veniți dar, iubitorilor de prăznuire, să lăudăm cu un glas pomenirea lui zicând: Bucură-te, cel ce prin credință ai rupt cămașa necucerniciei și pe credincioși i-ai îmbrăcat în veșmântul Duhului. Bucură-te, cel ce prin puterea dată ție de Unul Dumnezeu ai nimicit rătăcirile și vicleniile rău credincioșilor. Bucură-te, cel ce prin omorârea mădularelor tale ne-ai zugrăvit, în chip nevoitor, mântuitoarea pătimire a luiHristos. Pe care roagă-L, Grigorie, podoaba dascălilor, să ne izbăvească de vrăjmașii văzuți și nevăzuți și să mântuiască sufletele noastre.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei de Dumnezeu)

Cine nu te va ferici pe tine, Preasfântă Fecioară? Sau cine nu va lăuda prea curată naşterea ta? Că Cel ce a strălucit fără de ani din Tatăl, Fiul Unul-Născut, Același din tine, cea curată, a ieșit, negrăit întrupându-Se; din fire Dumnezeu fiind și cu firea om făcându-Se pentru noi, nu în două fețe fiind despărțit, ci în două firi, neamestecate fiind cunoscut. Pe Acela roagă-L, curată cu totul fericită, să miluiască sufletele noastre.

Ieşire sau Vohod: Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc, celui fără de moarte, a Sfântului, Fericitului, Iisuse Hristoase, venind la apusul soarelui, văzând lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Dumnezeu; vrednic eşti în toată vremea a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, cel ce dai viaţă, pentru aceasta lumea Te slăveşte.

Prochimenul zilei. Paremiile

De la **Pilde**, citire:

(10:8; 3:13-16; 8:....)

Pomenirea dreptului cu laude şi binecuvântarea Domnului pe capul lui. Fericit este omul care a aflat înţelepciunea şi muritorul care ştie priceperea. Că mai bună este neguţătoria acesteia decât vistieriile aurului şi argintului, şi mai scumpă decât pietrele cele de mult preţ, şi tot ce este scump nu este vrednic de ea. Pentru că lungimea de zile şi anii vieţii sunt în dreapta ei şi în stânga ei - bogăţie şi mărire. Că din gura ei iese dreptatea, legea şi mila pe limbă le poartă. Deci, ascultaţi-mă pe mine, fiilor, că lucru de cinste vă spun şi fericit este omul care va păzi căile mele.

Că ieşirile mele sunt ieşiri de viaţă şi se găteşte vrerea de la Domnul. Pentru aceasta, vă rog pe voi şi pun înainte glasul meu fiilor oamenilor. Că eu, înţelepciunea am tocmit sfatul şi gândul eu l-am chemat. Al meu este sfatul şi întărirea, a mea este priceperea, şi a mea este tăria. Eu pe cei ce mă iubesc pe mine, îi iubesc, şi cei ce mă caută vor afla har, înţelegeţi dar cei fără de răutate chibzuiala şi cei neînvăţaţi lipiţi-vă inima. Ascultaţi-mă pe mine iarăşi, că lucruri de cinste vă spun. Şi voi scoate cele drepte din buzele mele, că grumazul meu se va învăţa cu adevărul. Şi urâte sunt înaintea mea buzele mincinoase. Cu dreptate sunt toate graiurile gurii mele, nimic nu este strâmb nici răzvrătit în ele. Toate sunt drepte pentru cei ce înţeleg şi netede sunt toate pentru cei ce află cunoştinţa. Că vă învăţ pe voi adevărul, ca să fie în Domnul nădejdea voastră şi să vă umpleţi de Duh.

De la **Înțelepciunea lui Solomon,**citire:

(Cap. 10, 32)

Gura dreptului izvorăşte înţelepciune şi buzele oamenilor înţelepţi ştiu darul cel bun. Gura înţelepţilor se învaţă şi dreptatea îi mântuieşte pe ei din moarte. Sfârşindu-se omul drept, nu-i piere nădejdea. Căci fiul drept se naşte spre viaţă şi în bunătăţile sale, va culege roada dreptăţii. Lumina dreptţilor este de-a pururea, şi de la Domnul vor afla har şi mărire. Limba înţelepţilor ştie cele bune şi în inima lor odihneşte înţelepciunea. Domnul iubeşte inimile cele cuvioase şi la El sunt bineprimiţi toţi cei fără prihană în cale. Înţelepciunea Domnului luminează faţa celui priceput, că ea sosește la cei ce o doresc mai înainte ca aceştia să o fi cunoscut pe ea. Cel ce vine la dânsa nu va osteni şi cel ce priveghează pentru ea curând va fi fără de grijă. Că ea însăşi umblă şi caută împrejur pe cei vrednici de ea, şi se arată lor cu bună plăcere, căci pe înţelepciune nu o biruieşte niciodată răutatea. Pentru acesta, am fost eu iubitor al frumuseţii ei. Şi am iubit-o, şi am căutat-o pe ea din tinereţile mele. Şi am căutat-o ca să o aduc mie mireasă. Ca pe Stăpânul tuturor am iubit-o, pentru că ea învaţă în taină ştiinţa lui Dumnezeu şi cunoaşte lucrurile Lui. Ostenelile ei sunt bunătăţi şi ea învaţă curăţia, mintea, dreptatea şi bogăţia, iar în viaţa oamenilor nimic nu este mai de trebuinţă decât acestea. Căci, de poftește cineva multă ştiinţă, înţelepciunea ştie cele trecute, iar cele ce urmează să fie le asemuieşte, ea ştie tălmăcirea cuvintelor şi dezlegările vorbelor celor ascunse, cunoaşte de mai înainte semne şi minuni, ca şi întâmplările vremurilor şi ale anilor, ea este sfetnic bun pentru toţi, că nemurire este într-însa şi mărire în împărtăşirea cuvintelor ei. Pentru aceea am zis din toată inima mea: „Dumnezeul părinţilor şi Domnul milei, Cel ce ai făcut toate cu cuvântul Tău şi cu înţelepciunea Ta ai tocmit pe om, ca să stăpânească făpturile cele făcute de Tine şi să îndrepteze lumea întru cuviinţă şi dreptate, dă-mi înţelepciunea care şade pe scaunele Tale şi nu mă despărţi pe mine de robii Tăi, că eu sunt robul Tău şi fiul roabei Tale. Trimite

înţelepciunea Ta din ceruri, de la locaşul Tău cel sfânt şi de la scaunul slavei Tale, ca fiind cu mine, să mă înveţe ce este plăcut înaintea Ta şi să mă îndrepteze spre cunoştinţă, şi să mă păzească întru slava sa, că gândurile celor muritori sunt toate cu temere şi cugetele lor cu greşeală."

De la ***Înțelepciunea lui Solomon***,citire:

(Cap. 4, 14)

Dreptul fiind lăudat, se vor veseli noroadele că pomenirea lui este fără de moarte. Pentru că de la Dumnezeu se cunoaște și de la oameni și place Domnului sufletul lui. Iubiți dar, o, oamenilor, înțelepciunea, poftiți-o pe dânsa și vă veți învăța, că începerea ei este dragostea și paza legilor. Cinstiți înțelepciunea ca să împărățiți în veci. Spune-voi vouă și nu voi ascunde de voi tainele lui Dumnezeu. Că acela este conducător înțelepciunii și îndreptător înțelepților și știutor a tot cugetul și lucrul și toate gândurile le învață înțelepciunea, că este într-însa duh înțelegător și sfânt și strălucirea luminii celei ce este de-a pururea și chipul bunătății lui Dumnezeu. Aceea așează sorți lui Dumnezeu și prooroci, și mai frumoasă este decât soarele și decât toată facerea stelelor luminii, asemănându-se, se află mai întâi. Aceea, pe cei ce slujesc ei, i-a scăpat de dureri și i-a îndreptat pe cărări drepte. Datu-le-a lor cunoștință sfântă și i-a păzit pe ei de vânători, datu-le-a lor și luptă tare; ca să înțeleagă toți că mai puternică este decât toată credința. Și nu va birui răutatea niciodată pe înțelepciune; nici va trece judecata pe cei răi certându-i. Că a zis întru sine, gândind cu nedreptate: Să facem silă dreptului, să nu ne fie milă de sfințenia lui, nici să ne rușinăm de căruntețile bătrâneților celor de mulți ani. Că ne va fi tăria noastră lege și să vânăm pe cel drept, că nu ne este nouă de nici o treabă și stă împotriva lucrurilor noastre și ne impută nouă greșelile legii și ne defăimează nouă păcatele învățăturii noastre. Și ne spune nouă, că are cunoștința lui Dumnezeu și fiu lui Dumnezeu pe sine se numește. Și ne-a fost nouă spre vădirea cugetelor noastre și greu ne este nouă și vedem, că nu este asemenea altora viața lui și s-au schimbat cărările lui. Întru batjocură ne-am socotit înaintea lui și se depărtează de căile noastre ca de niște necurății și fericește cele mai de pe urmă ale drepților. Să vedem dar de sunt cuvintele lui adevărate și să ispitim cele ce vor să i se întâmple lui. Cu ocară și cu muncă să-l întrebăm pe dânsul, ca să cunoaște blândețile lui și să ispitim nerăutatea lui, spre moarte de ocară să-l judecăm pe dânsul. Că va fi luare de seamă din cuvintele lui. Acestea a gândit și a rătăcit; că i-a orbit pe dânșii răutatea lor. Și nu au cunoscut tainele lui Dumnezeu și n-au socotit, că Tu ești Dumnezeu Însuți, care ai stăpânire peste viață și peste moarte. Și mântuiești în vreme de scârbă și mântuiești de toată răutatea, Îndurat și Milostiv și dai sfinților Tăi dar și cu brațul Tău mândrilor stai împotrivă.

La Litie

Stihirile idiomele, glasul 1:

Bucură-te în Domnul, cetatea Tesalonicului, veselește-te chemându-i pe cei de aproape și pe cei de departe, pentru că în sânurile tale ai comoară nepieritoare pe atotslăvitul Grigorie, înțeleptul dascăl al adevărului. Desfătează-te de harurile lui, vezi fugind molima bolilor, și strigă cu mulțumire Mântuitorului: Doamne, slavă Ție!

Cu desfătarea cântărilor să luminăm în chip strălucit ziua de față și să aplaudăm luptele fericitului, căci ne stă înainte în chip strălucit spre laudă dumnezeiescul Grigorie; pentru că surpând vitejește năvala ereziilor, a înălțat slăvitul stâlp al dreptei credințe, și luând în mijlocul părinților slava biruinței, Îl roagă pe Mântuitorul să o păzească nerăsturnată.

Luptătorule viteaz al dreptei credințe, care ai suferit rele ca un bun soldat al lui Hristos Dumnezeu, bine plăcând Celui ce te-a chemat, luptă și acum pentru Biserică lupta cea bună, păzindu-i neclătinată temelia, cu dogmele tale, Sfinte Grigorie.

Luând asupra ta filozofia cea mai înaltă, ierarhule, ai ajuns afară din lume, viețuind mai presus de cele văzute, și te-ai arătat oglindă fără pată a lui Dumnezeu, iar unindu-te cu lumina Lui, te-ai făcut lumină și ai dobândit sfârșit fericit. Roagă-te, Sfinte Grigorie, pentru sufletele noastre.

Pe Hristos, Izvorul Vieții, sălășluindu-L în sufletul tău prin viața ta curată, arătătorule al celor sfinte Grigorie, râuri de dogme cucernice ai izvorât lumii, din care bând credinciosul popor al Bisericii, aduce drept roadă a buzelor, mulțumire Celui ce a slăvit pomenirea ta în veacul veacului.

Glasul al 4-lea:Organ de Dumnezeu insuflat prin care ne-a grăit nouă Duhul Sfânt te-ai făcut, Sfinte Grigorie, căci prin răsunetul lui cuviincios, sunetul învățăturii tale a alergat în toată lumea, și următor făcându-te apostolilor, cuvioase, ai primit locul acela pe care l-ai dorit. Roagă-te Domnului, întru tot fericite, să dea pace lumii și să mântuiască sufletele noastre.

Pentru cuvântul lui Dumnezeu deschizându-ți gura, ai tras Duhul înțelepciunii, și plin de har făcându-te, ai trâmbițat dogmele dumnezeiești, Grigorie de trei ori fericite; iar învățat fiind tainele de Puterile îngerești, ai vestit Lumina cea întreită și

neîmpărțită. Drept pentru care, luminați fiind prin grăirile tale dumnezeiești, ne închinămTreimii celei cunoscute într-o singură Dumnezeire, spre mântuirea sufletelor noastre.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, *glasul al 8-lea*

Alegând sărăcia Domnului, te-ai făcut stăpân peste tirania patimilor,și învrednicindu-te de venirea Dumnezeiescului Duh, te-ai umplut de harurile Lui; drept aceea, tot auzul e plin de minunile tale, întru tot slăvite Grigorie. Cerul are acum duhul tău, şi pământul trupul tău; iar noi, povățuiți în chip înțelept de învățăturile tale, te rugăm: Adu-ți aminte de staulul lui Hristos, pentru care ai suferit osteneli, pentru care ai luptat ca unul fără de trup, și te roagă Domnului pentru turma ta, cercetând pe cei în nevoi și făcându-L pe Dumnezeu milostiv pentru toți.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei de Dumnezeu)

Stăpână, primește rugăciunile robilor tăi, și ne izbăvește pe noi din toată nevoia și necazul.

La Stihoavnă, glasul al 5-lea

Podobia: Bucură-te cămară…

Bucură-te, luminătorule al dreptei credințe, soarele strălucitor al Bisericii, faima monahilor, canonul isihiei, dascălul cel mai bun al contemplării și al făp-tuirii, ierarhe Grigorie, lăcașul înțelepciunii și al cunoașterii, cortul cuvintelor dinăuntru și dinafară, organ al Duhului, psaltire însuflețită, gură a Domnului care scoate om vrednic dintr-unul nevrednic, roagă pe Hristos să trimită sufletelor noastre mare milă.

Stih: Gura mea va grăi înțelepciune și cugetul inimii mele pricepere. (Ps. 48,3)

Bucură-te, minte prea înaltă,văzătorule al tainelor Duhului,vasul harurilor, făclie purtătoare de lumină a fulgerării și luminării dumnezeiești, sălașul prea puternic și cinstit al iubirii, cel blând, simplu și lipsit de răutate cu adevărat, înfăptuirea și lămurirea Scripturilor, marea înțelesurilor dumnezeiești, Sfinte Grigorie, ocean îndumnezeit și nedeșertat al cuvântului învățăturii, roagă pe Hristos să trimită sufletelor noastre mare milă.

Stih: Gura dreptului va deprinde înțelepciunea și limba lui va grăi judecată. (Ps. 36, 30)

Bucură-te, adâncul teologiei,canonul prea drept al Ortodoxiei, care ai vestit prea limpede firea cea una a Treimii într-o singură voință și lucrare, și Dumnezeirea simplă, atotputernică și necreată, care i-ai rușinat pe cei ce nesocoteau harul Duhului și îndumnezeirea cea fără timp, gură a teologilor, ierarhule Grigorie, slava părinților îndumnezeiți, părtaș și tovarăș al lor, luminătorule al Bisericii, cel ce dai prin rugăciunile tale mare milă.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, *glasul al 8-lea*

Sufletul tău ceresc și fără prihană, prea bunule Grigorie, are drept cort și lăcaș, Ierusalimul cel ceresc, ale cărui ziduri au fost zugrăvite de mâinile cele ne-materialnice ale nevăzutului Dumnezeu. Iar trupul tău cel închinat și prea puternic, Biserica Înțelepciunii lui Dumnezeu din cetatea Tesalonicului îl are pe pământ vistierie nejefuită de minuni, alt rai al harurilor, la care alergând, strângem roadele tămăduirilor. Străjuiește, rugă-mu-ne, acest locaș drag ție și pe noi, de molima ereziilor celor rele, ca unul ce ai îndrăznire la Hristos, cel ce te-a prea mărit pe tine.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei de Dumnezeu)

Fecioară care nu știi de nuntă, care ai zămislit în chip nevăzut pe Dumnezeu cu trup, Maică a Dumnezeului Celui Preaînalt, primește rugăciunile robilor tăi, cea ce ești cu totul fără prihană, care dai tuturor curățire de greșeli; primind acum rugăciunile noastre, roagă-L să ne mântuiască pe toți.

Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău, în pace, că văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feţei tuturor popoarelor; lumină spre descoperirea neamurilor şi slava poporului Tău bine credincios.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preasfântă Treime, miluieşte-ne pe noi;
Doamne, curăţeşte păcatele noastre;

Stăpâne, iartă fărădelegile noastre;
Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre, pentru numele Tău.

Doamne miluieşte (de 3 ori)

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta precum în cer aşa şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău.

[Dacă este preot de faţă, zice: Că a Ta este împărăţia şi puterea şi slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor.]
Strana: Amin.

La binecuvântarea pâinilor, troparul sfântului de două ori (sau amândouă o dată) și Născătoare de Dumnezeu…o dată.

Născătoare de Dumnezeu, Fecioară, bucură-te! Ceea ce ești plină de har, Marie, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul pântecelui tău, că ai născut pe Mântuitorul sufletelor noastre.

Troparul, glasul al 8-lea: Îndreptătorule al Ortodoxiei, învățătorule al bunei cinstiri și al cuviinței, luminătorule al lumii, podoaba de Dumnezeu insuflată a arhiereilor, Grigorie înțelepte, pe toți îi luminezi prin învățăturile tale, alăută a Duhului, roagă-te lui Hristos Dumnezeu să mântuiască sufletele noastre.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Alt **tropar**, același glas: Luminătorule al Ortodoxiei, întărirea Bisericii și învățătorule, frumusețea monahilor, apărătorul cel nebiruit al teologilor, făcătorule de minuni Grigorie, lauda Tesalonicului, vestitorule al harului, roagă-te mereu să se mântuiască sufletele noastre.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei de Dumnezeu)

Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară și răstignire ai răbdat, Bunule, care cu moartea pe moarte ai prădat și învierea ai arătat ca un Dumnezeu, nu trece cu

vederea pe cei ce i-ai zidit cu mâna Ta. Arată iubirea Ta de oameni Milostive, primește pe Născătoarea de Dumnezeu, care Te-a născut pe Tine și care se roagă pentru noi, și mântuiește, Mântuitorul nostru, pe poporul cel deznădăjduit.

Și Apolisul.

La Utrenie

La Dumnezeu este Domnul…troparul sfântului (de două ori).

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei)

După prima catismă, **sedelnele** acestea, glasul 1:

Podobie: Mormântul Tău, Mântuitorule, ostaşii străjuindu-l, morţi s-au făcut de strălucirea îngerului ce s-a arătat, care a vestit femeilor Învierea. Pe Tine Te mărim, Pierzătorul stricăciunii, la Tine cădem, cel ce ai înviat din mormânt la Unul Dumnezeul nostru.

Lumina harului dobândind-o în Athos, dintr-însul ai ieșit ca un soare, părinte Grigorie, Biserica întreagă luminând-o cu minunile și cu dogmele tale; cu acestea, dar, mintea și inima noastră și acum luminează-le.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei)

La Domnul mijlocind, Născătoarea Luminii, degrab ai luminat pe robul tău Grigorie, după cum te rugase, putere dând acestuia să rușineze rătăcirile întru totul și să laude taina cea mare, Stăpână, a Celui Născut al tău.

După a doua catismă, ***sedelnele*** acestea, glasul 1:

Podobie: Mormântul Tău, Mântuitorule, ostaşii străjuindu-l, morţi s-au făcut de strălucirea îngerului ce s-a arătat, care a vestit femeilor Învierea. Pe Tine Te mărim, Pierzătorul stricăciunii, la Tine cădem, cel ce ai înviat din mormânt la Unul Dumnezeul nostru.

Cu toții să cântăm astăzi pe Grigorie, pe stâlpul cel de foc și pe norul luminii, care pe noul Israil în Duhul a călăuzit cu minunile și cu dogmele sale în pământul cel gândit al păcii, ducându-l în staulul lui Hristos.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei)

Rugând pe Fiul tău, Născătoarea Luminii, dezleagă degrab întunericul inimii mele, ridicându-mi povara patimilor, rogu-te, și ajută-mă, dumnezeiască Mireasă Stăpână, să mă fac părtaș prin pocăință Luminii celei veșnice.

[Polieleu. Robii Domnului…]

Mărimurile, glasul 1:

Stih 1: Pus-ai trupurile robilor Tăi mâncare păsărilor cerului. (Ps. 78,2)

Mărimu-te pe tine, Sfinte ierarhe Grigorie și cinstim sfântă pomenirea ta, zicând: pe lauda ortodocșilor.

Stih 2: Lămuritu-ne-ai pe noi precum se lămurește argintul. (Ps .65, 9)

Stih 3: Trecut-am prin foc și prin apă, dar ne-ai scos pe noi la odihnă. (Ps 65, 11)

Stih 4: Pentru aceasta nu ne vom teme, când se va cutremura pământul. (Ps. 45, 2).

Veniți toți credincioșii să-l lăudăm pe marele Grigorie, pe apărătorul ortodocșilor, zicând:pe rușinătorul eresurilor latinești.

Stih 5: Strigat-au drepții și Domnul i- a auzit pe ei și din toate necazurile lor i-a izbăvit. (Ps. 33.16)

Stih 6: Sfinților care sunt pe pământul Lui, minunate a făcut Domnul toate voile Sale întru dânșii. (Ps. 15, 3)

Apoi:

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Slavă Ţie, Treime Sfântă: Părinte, Cuvinte şi Duhule Sfinte, zicând: Slavă Ţie Dumnezeule.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei)

Bucură-te, ceea ce eşti cu dar dăruită, Marie, Domnul este cu tine, zicând: şi prin tine cu noi.

După polieleu, **sedelnele**, glasul 1:Arătatu-te-ai sihaştrilor laudă, gură grăitorilor de Dumnezeuși preoției culme dumnezeiască, și tuturor dreptar fără rătăcire; pentru aceasta, părinte, ți s-a și dat darul facerii de minuni, cuvintele tale pecetluindu-le.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei)

Gură înfricoșătoarei naşterii tale Stăpână și limbă cuvântătoare de Dumnezeu îndumnezeirii celei din har, celei mai presus de fire din tine răsărite, s-a făcut Grigorie; ale cărui rugăciuni acum primindu-le, mântuiește-i pe toți.
Antifonul 1, al glasului al 4-lea:

Prochimenul, glasul al 4-lea:Dreptul ca finicul va înflori și ca cedrul cel din Liban se va înmulți. (Ps. 91, 12)

Stih: Răsădiți fiind în casa Domnului, în curțile Dumnezeului nostru vor înflori. (Ps .91, 13)

Toată suflarea...

Evanghelia de la Luca (XXI, 12-19): Zis-a Domnul către ucenicii Săi: păziți-vă de oameni.(caută marți în săptămâna 29 după Rusalii).

Psalmul 50

1. Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta
2. Şi după mulţimea îndurărilor Tale, şterge fărădelegea mea.
3. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte.
4. Că fărădelegea mea eu o cunosc şi păcatul meu înaintea mea este pururea.
5. Ţie unuia am greşit şi rău înaintea Ta am făcut, aşa încât drept eşti Tu întru cuvintele Tale şi biruitor când vei judeca Tu.
6. Că iată întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea.
7. Că iată adevărul ai iubit; cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale mi-ai arătat mie.
8. Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăţi; spăla-mă-vei şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi.
9. Auzului meu vei da bucurie şi veselie; bucura-se-vor oasele mele cele smerite.
10. Întoarce faţa Ta de la păcatele mele şi toate fărădelegile mele şterge-le.

11. Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntru ale mele.
12. Nu mă lepăda de la faţa Ta şi Duhul Tău cel sfânt nu-l lua de la mine.
13. Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale şi cu duh stăpânitor mă întăreşte.
14. Învăţa-voi pe cei fărădelege căile Tale şi cei necredincioşi la Tine se vor întoarce.
15. Izbăveşte-mă de vărsarea de sânge, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele; bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta.
16. Doamne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta.
17. Că de ai fi voit jertfă, Ţi-aş fi dat; arderile de tot nu le vei binevoi.
18. Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi.
19. Fă bine, Doamne, întru bună voirea Ta, Sionului şi să se zidească zidurile Ierusalimului.
20. Atunci vei binevoi jertfa dreptăţii, prinosul şi arderile de tot; atunci vor pune pe altarul Tău viţei.

***Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh**, glasul 2*

Pentru rugăciunile Sfântului ierarh Grigorie, Milostive, curățește mulțimea greșelilor noastre.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei)

Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Milostive, curățește mulțimea greșelilor noastre.

Stih: ***Miluiește-ne, Dumnezeule, după mare mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale curățește fărădelegile noastre.***

Și **idiomela**, glasul 6:Tâlcuind cuvântul Evangheliei cu felurită înțelepciune și cu netrecută puterea cuvântului ai mustrat pe hulitorii adevărului, prea sfințite Grigorie, iar buna încredințare a neprihănitei credințe, neatinsă ai păzit-o Bisericii. Și acum, primind plata nevoințelor tale, roagă-te Treimii celei mai presus de ființă, să dăruiască milă sufletelor noastre.

Canoanele al Născătoarei de Dumnezeu cu Irmosul pe 6 și al sfântului ierarh, pe 6.

Canonul Născătoarei de Dumnezeu

Cântarea a 1-a, glasul al 6-lea

Irmos: Ca pe uscat umblând Israel cu urme prin adânc, pe prigonitorul Faraon văzându-l înecat, a strigat: lui Dumnezeu cântare de biruință să-I cântăm.

Bucură-te, tăria cea prea lăudată a părinților. Bucură-te, lauda cea prea mărită a neamului nostru. Bucură-te, Izvorul mântuirii care izvorăști milă celor ce cu credință te laudă pe tine, singura prea lăudată.

Primește laudă din buzele cele desfrânate, ceea ce ești mult lăudată și prea mărită. Că tu ești buna podoabă și mântuirea lumii, care mântuiești pe toți cei ce cu cucernicie te cântă pe tine.

Bucură-te, cortule de lumină purtător, făclie, biserică, masă și munte sfânt! Bucură-te, palatul măririi, dumnezeiescule locaș al lui Dumnezeu! Bucură-te, zidul cel nesurpat al celor ce te lăudăm pe tine.

Ceea ce ești nădejdea și ocrotitoarea celor fără de nădejde, ajutătoarea cea nerușinată a tuturor, deschide-mi ușile cele cerești și mă du la Fiul tău, Stăpână și mă mântuiește pe mine robul tău.

Canonul Sfântului ierarh Grigorie Palama

Cântarea a l-a, glasul al 4-lea

Irmos: Deschide-voi gura mea şi se va umplea de Duhul, şi cuvânt răspunde-voi Împărătesei Maici şi mă voi arăta luminat prăznuind şi voi cânta minunile ei bucurându-mă.

Veniți, dumnezeiești ritori și cei mai aleși dintre teologi,veniți, limbile cele de Dumnezeu grăitoare, adunați-vă într-una, ca să lăudați după vrednicie pe ritorul Duhului, pe dumnezeiescul Grigorie.

Să fie lăudat de toți stâlpul credinței, apărătorul Bisericii, marele Grigorie, prea alesul păstor al Tesalonicului, cu adevărat podoaba cetei ierarhilor.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Din pruncie ai dorit înalta viețuire, din tinerețe iubind, părinte, înțelepciunea cea desăvârșită; și întocmai cu obiceiurile și cu gândul te-ai arătat cu cel de un nume cu tine, dumnezeiescule Grigorie.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin (a Născătoarei de Dumnezeu)

Fii mie Preacurată, cale viețiurii,povățuindu-mă către dumnezeieștile locașuri, că am rătăcit și lunec spre prăpăstiile răutății, din care ridică-mă cu mijlocirea ta.

Catavasie: Deschide-voi gura mea...

Canonul Născătoarei de Dumnezeu

Cântarea a 3-a

Irmos: Nu este sfânt precum Tu Doamne Dumnezeul meu, care ai înălțat fruntea credincioșilor Tăi Bunule și ne-ai întărit pe noi pe piatra mărturisirii Tale.

Pe tine Preasfântă, te măresc toate Cetele îngerilor; iar noi după datorie neîncetat te cântăm și cu mulțumită te lăudăm: Bucură-te, scăparea și ajutorul celor ce cu credință te cheamă pe tine.

Cine după vrednicie va lăuda naşterea Ta, Născătoare de Dumnezeu Fecioară? Striga cu spaimă zidirea, văzând taina cea săvârșită întru tine; că în adevăr n-a născut alta fiind fecioară, afară de tine.

Dăruiește milă, celor ce cer de la tine Fecioară, și-ți tinde mâna ta cea tare celor ce sunt întru nevoi; și ne întâmpină în primejdii, că pe tine te avem toți izbăvire în necazuri.

Lacrimi de pocăință nu am, ca desfrânata de demult și în desfrânări viața mea cheltuind-o, cad la tine rugându-mă cu suspine: dă-mi Stăpână cu rugăciunile tale, plâns curățitor.

Canonul Sfântului ierarh Grigorie Palama

Cântarea a 3-a

Irmos: Pe ai tăi cântăreţi, Născătoare de Dumnezeu, ceea ce eşti izvor viu şi îndestulat, care s-au împreunat ceată duhovnicească, întăreşte-i, în dumnezeiască mărirea ta, de cununile măririi învrednicindu-i.

Păzind curgerile dumnezeieștilor tale învățături, scăpăm de toată uneltirea celor de rea credință și alungăm toate cetele lor, cu sfințitele tale scrieri,Grigorie.

Filozofiile cele nebunești ale celor de rea credință le-ai stricat, fericite, având în inima ta înțelepciunea lui Dumnezeu cea ipostatică, prin care cu sunet ai sfărâmat deșartele lor îngâmfări.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Omorându-ți toată desfătarea trupului celui stricăcios, înțelepte, sihăstrește ți-ai înviat mișcările sufletului, și l-ai făcut pe el organ dumnezeiesc al teologiei.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin (a Născătoarei de Dumnezeu)

În cunoștința minții și cu voință, am iubit cu râvnă viețuirea cea de rușine și întru risipă; dar cu dumnezeiasca dragoste leagă-mă, Fecioară, mireasă a lui Dumnezeu, prin dumnezeiască rugăciunea ta.

Sedealna, glasul al 4-lea:

Podobie: Degrab ne întâmpină pe noi mai înainte până ce nu ne robim când vrăjmaşii Te hulesc pe Tine şi ne îngrozesc pe noi, Hristoase, Dumnezeul nostru, pierde cu Crucea Ta pe cei ce se luptă cu noi, ca să cunoască cât poate credinţa dreptmăritorilor, pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Unule, Iubitorule de oameni.

Înșelătoria celor rău credincioși ai ars-o, înțelepte, și credința ortodocșilor bine ai arătat-o și ai luminat lumea. Pentru aceasta purtător de biruință te-ai arătat, stâlp Bisericii și arhiereu adevărat. Deci nu înceta rugându-te lui Hristos, să ne mântuiască pe noi toți. *(de două ori)*

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei)

Primește degrab rugăciunile noastre, Stăpână, și le du Fiului și Dumnezeului tău, Doamnă cu totul fără prihană. Stinge năravurile hulitorilor, doboară vicleniile, sur-

până Preacurată, îndrăzneala celor rău credincioși, care se într-armează asupra robilor tăi.

Canonul Născătoarei de Dumnezeu

Cântarea a 4-a

Irmos: Hristos este puterea mea, Dumnezeuși Domnul, cinstita Biserică cu dumnezeiască cuviință cântă strigând; din cuget curat întru Domnul prăznuind.

Tu ești sprijinirea lumii, Născătoare de Dumnezeu curată și mântuirea tuturor; ca ceea ce ai născut pe Dumnezeu. Pentru aceea cu dragoste te mărim toți și te binecuvântăm.

Zid ești și întărire și nădejdea credincioșilor și turn de mântuire. Pentru aceea surpă Preacurată pe vrăjmașii care sunt asupra noastră; că în tine ne-am pus toate nădejdile.

Având nădejdea ta cea nebiruită, prea cinstită, surpăm semețiile vrăjmașilor Preacurată, prin credința cea întru tine; căci cu chemarea ta acum ne întărim.

Vezi-mi necazul meu Preacurată, vezi suspinul meu, vezi-mi mâhnirea și arată-ți întru mine harul tău cel mult,umplând de veselie sufletul meu cel smerit.

Canonul Sfântului ierarh Grigorie Palama

Cântarea a 4-a

Irmos: Sfatul cel neurmat şi dumnezeiesc al Întrupării Tale, celei de sus, celei din Fecioară, proorocul Avacum avându-l în minte, a strigat: Slavă puterii Tale, Doamne.

Deschizându-ți gura ta, părinte înțelepte, ai propovăduit înțelepciunea lui Dumnezeu, la care ai cugetat în inima ta pururea;și pe Varlaam cel deșert, neînțelept și fără de minte l-ai arătat.

Apus-ai sub pământ, după legea firii, soare prea dulce; însă răsări-vei de dimineață cu Hristos, Soarele cel neapus, cel ce caută spre toți prin rugăciunile tale.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Arătatu-te-a harul lui Dumnezeu pe tine, fericite, laudă și sprijin prea mare ortodocșilor și păstor bun și al doilea teolog și turmei păzitor neadormit.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin (a Născătoarei de Dumnezeu)

Deschide-mi urechile sufletului, Maică a lui Dumnezeu, ceea ce ai născut pe Cel ce a deschis mai înainte urechile surdului, și mă învrednicește a lua în inimă dumnezeieștile cuvinte și a le împlini.

Canonul Născătoarei de Dumnezeu

Cântarea a 5-a

Irmos: Cu dumnezeiască strălucirea Ta Bunule, sufletele celor ce mânecă la Tine cu dragoste, mă rog luminează-le, ca să Te vadă Cuvinte al lui Dumnezeu, pe Tine adevăratul Dumnezeu, cel ce chemi din negura greșelilor.

Bucură-te, zidul credincioșilor și mijlocitoarea cea tare, Preacurată! Bucură-te, munte sfânt prea lăudat! Bucură-te, scară însuflețită, Stăpână! Bucură-te, bucuria și ajutorul tuturor celor fără ajutor, și acoperământul celor ce cu tot sufletul aleargă la tine.

Ceata proorocilor, strigând cu mare glas, a propovăduit înfricoșătoarea taină a naș-terii tale; că tu singură ai născut fără stricăciune pe Dumnezeul tuturor, care după naștere te-a păstrat fecioară, precum te-a păzit și mai înainte de naștere.

Cine va putea curată, să spună taina ta cea mai presus de minte?Că pe Dumnezeu ai născut și ca pe un prunc pe acesta L-ai alăptat. Pentru aceea toate neamurile te fericesc, precum mai înainte ai zis Fecioară și cu dragoste cântăm pe Cel ce te-a prea mărit pe tine.

Darurile tale cele de Dumnezeu dăruite, ca ceea ce ești milostivă și iubitoare de bine, le reverși oamenilor totdeauna, Născătoare de Dumnezeu maică nenuntită; și izbăvești pe toți din chinuri cu rugăciunile tale. Pentru aceea să nu treci cu vederea pe cei ce aleargă la acoperământul tău cel tare.

Canonul Sfântului ierarh Grigorie Palama

Cântarea a 5-a

Irmos: Spăimântatu-s-au toate de dumnezeiască mărirea ta; că tu, Fecioară, neispitită de nuntă, ai avut în pântece pe Dumnezeu cel peste toate şi ai născut pe Fiul Cel fără de ani, cel ce dăruieşte pace tuturor celor ce te laudă pe tine.

Cu secera cuvintelor tale și cu sfințitele scrieri, ai tăiat eresurile cele spinoase și vlăstarele neghinelor străine; și ai semănat semințele Ortodoxiei, cele de dreaptă credință, ierarhe Grigorie.

Cuvintele tale, prea înțelepte, și cinstitele scrieri sunt rouă cerească, miere din piatră, pâine îngerească celor ce aleargă la tine; fagure de miere, hrană prea plăcută, îndulcire și izvor de apă vie, Grigorie.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Învățător obștesc te cunoaște pe tine pământul și marea, stâlp sfințit al Ortodoxiei și cinstită armătură a dumnezeieștilor dogme, sfințit înțelept cuvântător de Dumnezeu, împreună locuitor și părtaș și întocmai la obicei cu apostolii.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin (a Născătoarei de Dumnezeu)

Cu curgerile milostivirii tale spală întinăciunea inimii mele, Fecioară prea curată, și-mi dăruiește chipuri de pocăință, cu sfințitele tale rugăciuni cele către înduratul Dumnezeu, pe care în chip de negrăit L-ai născut.

Canonul Născătoarei de Dumnezeu

Cântarea a 6-a

Irmos: Marea vieții văzând-o înălțându-se de viforul ispitelor, la limanul tău cel lin alergând strig către Tine: Scoate din stricăciune viața mea, Multmilostive.

La tine cad, prea curată Născătoare de Dumnezeu; cere prin rugăciunile tale de la Fiul tău și Domnul, dăruitorul a toată bunătatea, să-mi dea și mie iertare greșelilor.

Întru adâncul viforului celui cumplit al mării care mă învăluiește m-am aruncat, prin nemăsuratele și grelele mele păcate; potolește-mi furtuna, și dăruiește-mi alinarea, cea cu totul neîntinată.

Ceea ce ești Stăpâna tuturor zidirilor, ca una ce pe Dumnezeu mai presus de fire L-ai născut, curățește-mi rănile greșelilor prea curată și Vieții celei veșnice învrednicește-mă.

Tu ești mângâierea și scăparea robilor tăi, Preacurată; pentru aceea fă cerere de rugăciune neîncetată către Dumnezeu, pentru cei ce cu credință și cu dragoste te roagă pe tine.

Canonul Sfântului ierarh Grigorie Palama

Cântarea a 6-a

Irmos: Înțelepții lui Dumnezeu, care faceți acest praznic dumnezeiesc și cu totul cinstit, al Maicii lui Dumnezeu, veniți să batem din palme, slăvind pe Dumnezeu, cel ce S-a născut dintr-însa.

Ruptu-s-a deșarta întărâtare și limba lui Varlaam celui fără minte, cu cuvintele, dogmele și ascuțimea minții înțeleptului împărat și cu a ta, Grigorie.

Dumnezeiasca liră a Duhului, trâmbița care a vestit luminat tainele lui Dumnezeu, pe marele ierarh al Tesalonicului, limba cea de Dumnezeu cuvântătoare, cu cântări să o cinstim.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Povățuind pe popor oarecând ca un stâlp de foc, ai ars pe vrăjmașii credinței; iar adunările credincioșilor le-ai luminat, de Dumnezeu înțelepțite, părinte Grigorie.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin (a Născătoarei de Dumnezeu)

Stăpână prea curată, fii mie liniște și liman de mângâiere, trecându-mă la dumnezeiescul tărâm cel fără de valuri și alinându-mi furtuna patimilor mele.

Condacul, glasul al 8-lea: Pe tine, organul înțelepciunii, cel sfințit și dumnezeiesc, trâmbița cuvântării de Dumnezeu cea strălucită, cu un glas te lăudăm, Grigorie de Dumnezeu grăitorule. Ci, ca cel ce stai ca o minte înaintea Minții celei dintâi, către Dânsul îndreptează mintea noastră, părinte Grigorie, ca să strigăm ție: Bucură-te, propovăduitorule al harului!

Icos

Înger te-ai arătat pe pământ, vestind oamenilor cele dumnezeiești, ce nu se pot grăi. Că având minte omenească și trup, cu glasuri ca ale celor fără de trupuri, ne-ai făcut pe noi de ne-am minunat, de Dumnezeu grăitorule, a striga ție acestea:
Bucură-te, cel prin care a fost gonit întunericul;
Bucură-te, cel prin care a venit lumina;

Bucură-te, vestitorule al Dumnezeirii celei nezidite;
Bucură-te, arătătorule al mincinoasei teologhisiri cu adevărat nebune;
Bucură-te, cel ce ai spus că firea lui Dumnezeu este înălțime neajunsă;
Bucură-te, cel ce ai zis că lucrarea Lui este adâncime, care nu se poate lesne vedea;
Bucură-te, că slăvirea lui Dumnezeu bine ai vestit-o;
Bucură-te, că părerile făcătorilor de rele le-ai mustrat;
Bucură-te, luminătorule, cel ce ai arătat pe Soarele Hristos;
Bucură-te, paharule care dai băutură nemuritoare;
Bucură-te, prin care strălucește adevărul;
Bucură-te, prin care s-a întunecat minciuna;
Bucură-te, propovăduitorule al harului

Sinaxar

Sinaxarul din Minei, apoi acesta: ***În această lună, în ziua a paisprezecea, facem pomenirea celui între sfinți părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului.***

Acest fiu al dumnezeieștii și neînseratei lumini, cu adevărat om al lui Dumnezeu și minunat slujitor al lui Hristos, era din Asia, din părinți de neam și slăviți. S-a silit să-și împodobească cu virtute și învățătură nu numai pe omul cel din afară și văzut, ci mai ales pe cel lăuntric și nevăzut.

Pe când era de vârstă pruncească, tatăl se săvârșește. Maica sa îl crește învățându-l atât pe el cât și pe frații și surorile lui legile Domnului și Sfintele Scripturi. Ajunge tot odată un bun cunoscător al învățăturii lumești, căci s-a făcut următor învățaților dascăli.

Grigorie, înțelept din fire, având o prea bună râvnă, adună în scurtă vreme tot felul de cunoștințe, încât, ajungând la vârsta de douăzeci de ani și socotind toate cele lumești ca o nimica și mai înșelătoare decât visurile, se încredințează lui Dumnezeu, pricina și Dătătorul oricărei înțelepciuni, și printr-o viețuire mai sporită își afierosește Lui toată viața sa. De aceea descoperă maicii sale dorirea petrecerii în Hristos, dragostea arzândă ce-o avea de multă vreme pentru Dumnezeu.

Tot acum cuviosul pricepe că și ea dorește de mult timp același lucru. Adunând așadar în jurul ei pe prunci, maica se veselește:«Iată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu!». Apoi dorind să afle gândurile cu care se însoțeau în cele duhovnicești, le arată dorirea fratelui lor cel mare. Acesta, grăind cu multă inimă, îi sfătuiește la rându-i spre aceleași doriri, îndemnându-i să fugă din lume. Astfel, după

îndemnul evanghelic, împărțindu-și toată averea săracilor, lasă cinstirile lumești și zarva din palatele împărătești, urmând lui Hristos.

Plecând dimpreună cu frații în Sfântul Munte al Athonului, duce pe maică și pe surori într-o mănăstire de maici. Lăsând apoi pe frații săi să viețuiască într-o mânăstire de obște, cuviosul alege să intre sub ascultarea unui bătrân îmbunătățit numit Nicodim, trăitor în liniștirea pentruDumnezeu.

De la acesta deprinde cu fapta smerenia duhului, punându-se sub toată porunca și toată virtutea, dobândind în chip tainic sprijinul și milostivirea nebiruită a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu.

După mutarea lui Nicodim către Dumnezeu,viețuiește câțiva ani în Marea Lavră cu multă râvnă în cele duhovnicești. De dragul liniștirii lasă Marea Lavră, îmbrățișând pustia. Aprins fiind de râvnă și dorind să fie cu Dumnezeu, se dă pe sine ostenelilor peste fire. Nevoindu-se cu lucrarea rugăciunii necurmate, biruie poftele trupului și luptele dracilor înălțându-și mintea către Dumnezeu, dobândește cu lacrimi și privegheri curăția sufletului, făcându-se vas ales al harurilor dumnezeiescului Duh, fiind miluit chiar cu dumnezeiești arătări.

Vrednic de lăudat e faptul că lăsând Athosul și sălășluindu-se în cetatea Tesalonicului din pricina năvălirilor ismailiților, nu-și lasă felul său aspru de a viețui, chiar și atunci când va pribegi și în alte cetăți.

După mulți ani, dobândind desăvârșit curăția trupului și asufletului, cu voia lui Dumnezeu este așezat în vrednicia preoțească.

Ca și cum s-ar fi aflat petrecând fără trup, săvârșea Sfintele Taineși era, ca să spunem așa, afară de el însuși, încât cei ce-l priveau se pocăiau doar văzându-l.

Era cu adevărat mare și era cunoscut de cei care viețuiau după rânduiala lui Dumnezeu, ca fiind purtător de Duh.Astfel se arăta privirilor celor care-l cunoșteau: având stăpânire asupra dracilor, izbăvind pe cei cuprinși de uneltirile lor; făcând ca pomii cei neroditori să rodească; văzând mai dinainte cele viitoare; aflându-se împodobit cu toate harurile dumnezeiescului Duh.

Fiincă lucrarea poruncilor stă în puterea noastră, și fără osteneli nu este încununare și nici arătare a credinței căci împreună-lucrarea faptei bune și a bunelor doriri înalță pe omul care trăiește după Dumnezeu pentru aceasta a îngăduit Dumnezeu să

cadă acest mare bărbat în felurite și necontenite ispite, ca prin toate acestea să se arate cu adevărat vrednic.

Ce minte poate să-și închipuiecele prin care a trecut? Ce cuvânt poate zugrăvi uneltirile mai aprige decât cele dinainte ale cumplitului vrăjmaș, învinuirile și bârfele aduse lui de noii luptători împotriva lui Dumnezeu?Cine poate să spună cât de mult a luptat pentru credință timp de douăzeci și trei de ani, pătimind din partea vrăjmașilor vătămări și felurite prihane?

Ereticul latin Varlaam din Calabria, care se credea grozav în lumeasca înțelepciune și socotind în deșertăciunea cugetelor sale, că știe toate, pornește război cumplit împotriva Bisericii lui Hristos, a dreptei noastre credințe ortodoxe și a tuturor celor care o țin cu tărie.Varlaam învață nebunește că harul este deopotrivă părtaș Tatălui și Fiului și Sfântului Duh și lumina veacului ce va să fie, prin care vor străluci și drepții ca soarele, în chipul în care și Hristos a arătat-o strălucind ca soarele pe Muntele Taborului, și, pe scurt, toată puterea și lucrarea Dumnezeirii triipostatice, este cu totul deosebită de firea dumnezeiască și este materialnică.

Iar pe cei care cugetau drept, că acea dumnezeiască lumină este nematerialnică și că toată puterea și lucrarea dumnezeiască nu sunt nicidecum însușiri noi printre cele firești ale lui Dumnezeu, pe toți aceștia, prin cuvinte și prin scrieri mari, îi numește închinători la doi dumnezei și închinători la mai mulți dumnezei,după cum se numesc și iudeii, Sabelie și Arie.

Pentru a vădi rătăcirea lui Varlaam, Biserica a trimis la Constantinopol pe dumnezeiescul Grigorie, ca mărturisitor al credinței și cunoscut apărător, dar, mai binespus, ca arătător și învinuit.

Dumnezeiescul împărat Andronic alIV-lea paleologul, apărător al dreptei credințe, cheamă la mărturisire Sfântul Sinod. Venind la acest sobor și Varlaam cu ereticele învățături pomenite și cu învinuirile aduse credincioșilor, marele Grigorie, plin de dumnezeiescul Duh și îmbrăcat cu putere nebiruită, astupă acea gură deschisă împotriva lui Dumnezeu și în sfârșit o biruie prefăcând-o în cenușă prin însuflețitele cuvinte și prin scrieri.

Neputând răbda rușinea, Varlaam vrăjmașul dreptei credințe află scăpare între catolici, de unde și venise.

În sinod, Grigorie, după ce mustră peVarlaam, mustră și pe Polichindin prin cuvinte potrivnice, făcând de ocară scrierile acestuia. Cu toate acestea, iubitorii ace-

stor eresuri nu zăboveau a război Biserica lui Dumnezeu. Silit mai mult de Sfântul Sinod și chiar de împărat, și înainte de toate prin voia dumnezeiască, Grigorie este înduplecat a primi ridicarea în scaunul arhiepiscopal, pentru a păstori sfânta Biserică a Tesalonicului.

Împodobit fiind cu astfel de har, luptă cu mai multă bărbăție și stăruință pentru credința ortodoxă. Pe mulții, cumpliții și viclenii prieteni ai lui Achindin și Varlaam, care se arătau ca niște pui înverșunați ai unor fiare sălbatice precum învățăturile și scrierile lor, i-a amuțit cu felurite lămuriri, prin cuvântări și scrieri de Dumnezeu insuflate, nu o dată sau de două ori, sau de trei ori, ci de multe ori și în multe împrejurări, nu numai în vremea unui împărat ori patriarh, ci de-a lun-gul domniei a trei împărați, care au luat sceptrul împărăției unul după altul, și tot a tâtor patriarhi și sinoade. Ci în sfârșit i-a biruit.

Unii îndărătnici, socotind o nimica dreptatea dumnezeiască, au rămas în rătăcirea lor, fapt petrecut cu toate ereziile.

Pe scurt, acestea și atât de mari sunt biruințele marelui Grigorie împotriva rău credincioșilor. Dar Dumnezeu, pe căi neștiute, îl trimite învățător și în Răsărit.

Din Tesalonic este trimis în Constantinopol ca să potolească certurile dintre împărați. Este prins însă de agareni și ținut în stăpânirea lor un an întreg. Ca un luptător călătorește din loc în loc și din cetate în cetate, propovăduind cu mult curaj Evanghelia lui Hristos.

Pe cei tari îi întărea și mai mult și-i sfătuia să stăruie în credință, iar pe cei șovăielnici, poticniți în credință ce-i puneau întrebări cu privire la cele ce se petreceau în acea vreme, îi sprijinea cu înțelepciune dumnezeiască, dându-le lămuriri înțelepte tuturor întrebărilor ce i le puneau. Iar celorlalți, care s-au rupt în chip nebunesc de Biserică și batjocoritori ai învățăturilor ortodoxe: a iconomiei întrupării Domnului și Dumnezeului nostru, de cinstita cruce, de cinstitele icoane cărora ne închinăm, de multe ori le vorbea cu îndrăzneală.

Mai mult încă le tâlcuia și cele despre Mahomed, răspunzând și altor multe întrebări. Prin răspunsurile pe care le dădea, pe unii îi uimea, iar pe alții îi punea împotriva lui, făcându-i a-și întinde mâinile asupra lui și i-ar fi pus mucenicește capăt zilelor dacă, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, n-ar fi fost cruțat cu nădejdea răscumpărării sale cu bani.Petrecându-se una ca aceasta, marele Grigorie este slobozit de creștinii iubitori de Hristos. Și așa a plecat îndată, mucenic neînsângerat, la turma sa.

Pe lângă multe și mari daruri ce avea este împodobit cu semnele lui Hristos, asemeni lui Pavel, lipsurile lui Hristos (Col. I, 24).

Iar ca să arătămo sebitele lui însușiri, le vom numi pe acestea: peste măsură de blând și smerit, însă când era vorba de Dumnezeu și de cele dumnezeiești era în acestea mare luptător însă fără ură, căutând atât cât îi sta în putință, să răsplătească cu bine pe cei care se purtau rău cu el; nu primea cu ușurință cuvintele ce se spuneau împotriva unora; era răbdător și cu suflet mare în ispitele ce veneau asupra lui adesea; era mai presus de orice îndulcire și slavă deșartă, totdeauna cu simplitate în trebuințele trupului, deși cu vremea trupul îi slăbise cu totul; blândețea, liniștea și necurmata bunăvoire a sufletului său crescuseră atât de mult, încât aceste însușiri se arătau și pe dinafară celor care-l priveau; în toate totdeauna înțelegător,grijuliu și cu bună așezare. Ca urmare a acestor însușiri, ochii lui erau pururea înlăcrimați.
Deci așa a luptat vitejește de la început până la sfârșit împotriva patimilor și a dracilor, alungând departe de Biserica lui Hristos pe eretici, înfățișând limpede în cuvântări și în scrieri Credința Ortodoxă, pecetluind prin ele toată Scriptura cea insuflată de Dumnezeu, după cum ea însăși este sfârșitul și pecetea viețuirii graiurilor sfinte, a pecetluit viața și cuvântul lui.

A păstorit apoi apostolește, bine plăcut lui Dumnezeu, turma lui vreme de treisprezece ani, împodobindu-o cu înțelepte propovăduiri, conducându-o în cele din urmă spre staulul ceresc.

Și, ca săspunem așa, spre a se arăta ajutător de obște și al ortodocșilor în viață și al celor ce vor fi, s-a mutat la viața cea mai presus de lume în anul 1362 de la Hristos, trăind cu totul 63 de ani.

Duhulși l-a dat în mâinile lui Dumnezeu, lăsând norodului sfințitele lui moaște. Trupul lui cel cu bună mireasmă și astăzi se păstrează în Mitropolia din Tesalonic, dăruind celor care-l cinstesc cu credință izbăvire de felurite boli, în mâhniri ușurare, în prigoane grabnică ajutorare, mărturisitorilor arătându-se pavăză în mucenicie.

Cu ale lui sfinte rugăciuni, Dumnezeule, miluiește-ne și ne mântuiește pe noi. Amin.

Canonul Născătoarei de Dumnezeu

Cântarea a 7-a

Irmos: Dătător de rouă cuptorul l-a făcut îngerul cuvioșilor tineri; iar pe haldei arzându-i porunca lui Dumnezeu, pe chinuitorul l-a plecat a striga: Binecuvântat ești Dumnezeul părintilor noștri.

Maică Fecioară, să nu încetezi a ruga pe Domnul, ca să ne izbăvească pe noi din primejdii și din necazuri Stăpână; ca să cântăm cu sârguință: Binecuvântat este prea curată, rodul pântecelui tău.

Maică Fecioară Stăpână, mai sfântă te-ai arătat decât toate Puterile cerești, și decât heruvimii și serafimii, ca ceea ce ai născut pe Hristos, Stăpânul zidirii.

Și ai născut și ești Fecioară și după naștere ai rămas curată ca și mai înainte de naștere, Născătoare de Dumnezeu, nearzându-se pântecele tău. Pentru aceea cu credință, după Dumnezeu pe tine te mărim prea curată.

Mă înfricoșează și mă tulbură valurile greșelilor mele; dar tu, Preasfântă, ceea ce ești bună, cere-mi milostivire în ceasul încercării,dăruindu-mi mântuire.

Canonul Sfântului ierarh Grigorie Palama

Cântarea a 7-a

Irmos: N-au slujit făpturii cugetătorii de Dumnezeu, fără numai Făcătorului; ci groaza focului bărbătește înfruntându-o se bucurau, cântând: Prea lăudate Dumnezeul părinților noștri și Doamne, binecuvântat ești.

Cei ce cinstesc cuvintele și scrierile tale, Sfinte Grigorie, învață cunoștința lui Dumnezeu, arătându-se plini de înțelepciunea cea duhovnicească, și teologhisind propovăduiesc darul cel nezidit și lucrarea lui Dumnezeu.

Sabia și arcurile celor rău credincioși tu de tot le-ai sfărâmat, și trufia lui Varlaam și toată puterea ereticilor, ca o țesătură de păianjen ai risipit-o, ca și cu o piatră, ierarhe prea mărite.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Pecetluitu-s-a cu cuvintele, cu dogmele și cu scrierile tale, Sfinte Grigorie, credința celor bine credincioși și îndrăzneala eresurilor a contenit, și amenințarea dreptei credințe și tăria celor rău credincioși a încetat.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin (a Născătoarei de Dumnezeu)

Noi, cei uscați de bolile patimilor, știindu-te cu adevărat izvor de tămăduiri, scoatem ape de mântuire dumnezeiești și strigăm: Bine este cuvântat, Preacurată, rodul pântecelui tău.

Canonul Născătoarei de Dumnezeu

Cântarea a 8-a

Irmos: Din văpaie cuvioșilor rouă ai izvorât și jertfa dreptului cu apă o ai ars; că toate le faci Hristoase cu singură voirea; pe Tine te prea înălțăm întru toți vecii.

Tu ești scăparea noastră și mângâiere tuturor, Fecioară prea curată. Că iată Domnul tuturor, născându-Se din pântecele tău, te păzește Fecioară și după naștere. Pe care bine-L cuvântăm cu buze nevrednice și-L prea înălțăm întru toți vecii.

Pleacă-te, ceea ce ești gata fierbinte sprijineală a credincioșilor și scăparea mea și primește rugăciuni dureroase din inima mea, și mă scapă de împătimirea dobitocească și de relele deprinderi și plâns de bucurie dă Fecioară sufletului meu celui întunecat.

Când gândesc la relele cele făcute de mine și la judecata cea groaznică, mă înfricoșez Fecioară și mă tem. Dar tu ca o iubitoare de oameni mai înainte de sfârșit fămi milostiv pe Judecătorul; că tu ești întărirea tuturor celor căzuți, nădejdea și folositoarea celor deznădăjduiți.

Roagă Curată pe Fiul tău și Dumnezeu să ne fie nouă milostiv și lesne împăcat; și cu rugăciunile tale păzește-ne de toată nălucirea cea potrivnică și să se surpe degrab semeția vrăjmașilor; ca să te lăudăm pe tine cea cu har dăruită.

Canonul Sfântului ierarh Grigorie Palama

Cântarea a 8-a

Pe tinerii cei bine credincioşi, în cuptor, naşterea Născătoarei de Dumnezeu i-a mântuit, atunci fiind închipuită, iar acum plinită, pe toată lumea ridică să-Ţi cânte Ţie: pe Domnul, lucrurile, lăudaţi-L şi-L prea înălţaţi întru toţi vecii.

Stai acum împreună cu teologii lângă scaunul Celui prea milostiv, fiind deopotrivă cu dânșii și întocmai la obiceiuri, prea înțelepte Grigorie, mai întâi șezătorule pe

scaunul Tesalonicului, podoaba ierarhilor, strălucit împodobit fiind cu mărirea arhieriei, și slujind lui Dumnezeu.

Știind Dumnezeu curăția gândului tău și mai înainte de pântece și de zămislire, a grăit lămurit credinciosului și dumnezeiescului împărat că erai să fii apărător nebiruit al Bisericii. Pentru aceasta, prin întărire canonicească ai fost uns cu mirul arhieriei.

Binecuvântăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Dumnezeu.

Se biruiește arătat și se spulberă adunarea lui Polichindin de mâna ta, și de înțeleptele tale cuvinte, prea lăudate Grigorie, mai întâi șezătorule pe scaunul Tesalonicului. Și precum piere fumul, așa a pierit adunarea cea putredă, prin limba ta cea cu glas de tunet și de teolog.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin (a Născătoarei de Dumnezeu)

Cuvântul lui Dumnezeu din bunătatea Sa cea desăvârșită, întru tine, Fecioară, a împodobit firea omenească cea cufundată în patimi, și toată a înnoit-o și a sfințit-o. Pentru aceasta cei prin tine mântuiți, te slăvim întru toți vecii.

Canonul Născătoarei de Dumnezeu

Cântarea a 9-a

Irmos: Pe Dumnezeu a-L vedea nu este cu putință oamenilor, spre care nu cutează a căuta Cetele îngerești; iar prin tine Preacurată, s-a arătat oamenilor Cuvântul întrupat. Pe care mărindu-L cu Oștile cerești, pe tine te fericim.

Să nu ne uiți pe noi robii tăi, Maică Fecioară neispitită de nuntă, cei ce năzuim la Biserica ta. Că tu singură ești nădejdea creștinilor, întărirea tuturor celor ce aleargă la tine curată; ascultă și împlinește rugăciunile noastre, Stăpână.

Bucură-te, zidul cel nesurpat; bucură-te, acoperământul lumii; bucură-te, Biserică; bucură-te, făclie; bucură-te, scaun al lui Dumnezeu! Bucură-te, bucuria și ajutătoarea tuturor! Ceea ce ești de-a pururea armă de mântuire nebiruită, asupra vrăjmașilor celor nevăzuți.

Avându-te pe tine Curată, părtinitoare, acoperământ și nădejde, zid și scăpare, curățire și dezlegare de cele rele, ne mântuim de ispite și de primejdii, de boli și de patimi; pentru aceea neîncetat lăudăm puterile tale.

Tu eşti mărirea îngerilor, oglinda proorocilor, lauda patriarhilor şi a apostolilor; tu podoaba mucenicilor lui Hristos, sfinţenia pustnicilor şi a drepţilor şi înoirea a toată lumea.

Canonul Sfântului ierarh Grigorie Palama

Cântarea a 9-a

Irmos: Tot neamul pământesc să salte, cu Duhul fiind luminat şi să prăznu-iască firea minţilor celor fără de trup, cinstind sfânta prăznuire a Maicii lui Dumne-zeu şi să cânte: Bucură-te, prea fericită, Născătoare de Dumnezeu, curată, pururea Fecioară.

Oglindă a lui Dumnezeu te-ai făcut, Grigorie; că pe cel după chipul Lui neîntinat l-ai păzit, și mintea punându-ți bărbătește stăpână asupra patimilor trupești, ai luat chipul cel după asemănare. Pentru aceasta te-ai și făcut lăcaș prea strălucit al Sfintei Treimi.

Împăratul cel bine credincios te-a arătat pe tine ca și cum ai fi fost cu aripi zburând prin văzduh; că împreună cu dânsul te-ai luptat, ca un plin de dumnezeiescul Duh, împotriva lui Varlaam, celui cu minte deșartă și nebun, care a grăit lucruri nedrepte asupra înălțimii lui Dumnezeu; pe care cu dreptate l-ai biruit.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Cu totul fiind plin de înțelepciunea cea bună, mărite, ai strălucit lumină în lume, izvorând dogmele Ortodoxiei; căci cu iubirea filosofiei celei alese, înțelepte, ai luat în pântece dumnezeiasca frică și ai născut cuvintele Duhului.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin (a Născătoarei de Dumnezeu)

Cântare de mulțumire cu un glas aducem ție noi credincioșii, de Dumnezeu Născătoare; că tu ai dezlegat blestemul nostru cel de demult și toți luăm prin tine dumnezeiasca binecuvântare, mântuire, luminare, milă și bucuria cea veșnică.

Luminânda:

Podobie: Cu ucenicii să ne suim în muntele Galileei, prin credinţă să vedem pe Hristos zicând: Că a luat putere a celor de sus şi a celor de jos; să ne învăţăm cum învaţă, a boteza toate neamurile în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh şi a petrece cu tăinuitorii, precum S-a făgăduit până în sfârşitul vea-cului.

Bucură-te, lauda părinților, gura teologilor, sălășluire a tăcerii, lăcașul înțelepciunii, căpetenia învățătorilor, adâncul cuvântului. Bucură-te, organul lucrării, înălțimea gândirii la cele de sus, tămăduitorule al bolilor omenești. Bucură-te, locașul Duhului, viu fiind și după moarte, părinte.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei)

Doamnă, a tuturor Stăpână, ajută înainte întru primejdii, sârguiește întru necazuri, fii de față întru nevoi; ca să nu ne apuce pe noi în ziua sfârșitului nici satana, nici iadul, nici pieirea. Ci să stăm toți curați înaintea înfricoșătorului divan al Fiului tău, o, Maică a lui Dumnezeu, Stăpână! Căci câte voiești, le și faci.

La Laude

Se pun **stihirile** pe 4, glasul 1:

Podobie: Ceea ce eşti bucuria Cetelor cereşti şi pe pământ oamenilor tare folositoare, prea curată Fecioară miluieşte-ne pe noi cei ce scăpăm la tine. Că nădejdile noastre, după Dumnezeu, întru tine le-am pus, Născătoare de Dumnezeu.

Fericită viață ai petrecut în lume și acum te veselești împreună cu mulțimile celor fericiți, și pe pământul celor blânzi ca un blând locuiești, ierarhe Grigorie. Îmbogățindu-te de la Dumnezeu cu darul minunilor, pe care îl dai celor ce te cinstesc pe tine.

Dogmele dreptei credințe le-ai sădit, tăind, fericite, spinii relei învățături și sămânța credinței bine înmulțind-o; cu ploaia cuvintelor tale rod însutit ai adus lui Dumnezeu, ca un plugar iscusit.

De strălucirea vieții tale celei fără de prihană s-au mirat mulțimile îngerilor și ale oamenilor, fericite; că de bunăvoie te-ai arătat aprig nevoitor și pustnic și arhiereu și vrednic slujitor al lui Dumnezeu și prieten adevărat.

Stând lângă tronul Dumnezeirii, celei în trei Sori și fără de început, Sfinte Grigorie, și de lucrarea ei din belșug umplându-te, și de harul pe care l-ai lăudat, pomenește-ne, părinte, pe cei ce pururi te pomenim.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, *glasul 1*

Aflat-ai răsplată ostenelilor tale împărăția lui Dumnezeu cea fără de început, pe care, părinte, pe pământ o ai vestit, întreită cunună agonisind: a mărturisirii dumnezeiești, a preoției și a liniștirii întru sfințenie.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei de Dumnezeu)

Izbăvește de osândă și de greșeli cumplite sufletul meu cel smerit și-l scapă din moarte, Preasfântă Mireasă a lui Dumnezeu, cu rugăciunile tale. Și-mi dăruiește să dobândesc în ziua judecății îndreptarea, pe care au dobândit-o adunările sfinților, curățindu-mă cu pocăința și cu vărsările lacrimilor, mai înainte de sfârșit.

Doxologia mare, Ecteniile și apolisul.

La Liturghie

La Fericiri punem 8 stihuri 4 din Cântarea a 3-a și 4 din Cântarea a 6-a a Canonului sfântului.

Întru împărăția Ta când vei veni, pomenește-ne pe noi, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta.

Pe 12: Fericiți cei săraci cu duhul, că a acelora este Împărăția cerurilor. Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.

Pe 10: Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul. Fericiți cei flămânzi și însetați de dreptate, că aceia se vor sătura.

Pe 8: Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui.

Păzind curgerile dumnezeieștilor tale învățături, scăpăm de toată uneltirea celor de rea credință și alungăm toate cetele lor, cu sfințitele tale scrieri, Grigorie.

Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu.

Filozofiile cele nebunești ale celor cu rea credință le-ai stricat, fericite, având în inima ta înțelepciunea lui Dumnezeu cea ipostatică, prin care cu sunet ai sfărâmat deșartele lor îngâmfări.

Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema.

Omorându-ți toată desfătarea trupului celui stricăcios, înțelepte, sihăstrește ți-ai înviat mișcările sufletului, și l-ai făcut pe el organ dumnezeiesc al teologiei.

Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a acelora este Împărăția cerurilor.

Deschizându-ți gura ta, părinte înțelepte, ai propovăduit înțelepciunea lui Dumnezeu, la care ai cugetat în inima ta pururea; și pe Varlaam cel deșert, neînțelept și fără de minte l-ai arătat.

Fericiți veți fi când, vă vor ocărî și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minținд pentru mine.

Ruptu-s-a deșarta întărâtare și limba lui Varlaam celui fără minte, cu cuvintele, dogmele și ascuțimea minții înțeleptului împărat și cu a ta, Grigorie.

Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri.

Dumnezeiasca liră a Duhului,trâmbița care a vestit luminat tainele lui Dumnezeu, pe marele ierarh al Tesalonicului, limba cea de Dumnezeu cuvântătoare, cu cântări să o cinstim.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Povățuind pe popor oarecând ca un stâlp de foc, ai ars pe vrăjmașii credinței; iar adunările credincioșilor le-ai luminat, de Dumnezeu înțelepțite, părinte Grigorie.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. (a Născătoarei de Dumnezeu)

Stăpână prea curată, fii mie liniște și liman de mângâiere,trecându-mă la dumnezeiescul țărm cel fără de valuri și alinându-mi furtuna patimilor mele.

Troparul, glasul al 8-lea: Îndreptătorule al Ortodoxiei, învățătorule al bunei cinstiri și al cuviinței, luminătorule al lumii, podoaba de Dumnezeu insuflată a arhie-

reilor, Grigorie înțelepte, pe toți îi luminezi prin învățăturile tale, alăută a Duhului, roagă-te lui Hristos Dumnezeu să mântuiască sufletele noastre.

Alt **tropar**, același glas: Luminătorule al Ortodoxiei, întărirea Bisericii și învățătorule, frumusețea monahilor, apărătorul cel nebiruit al teologilor, făcătorule de minuni Grigorie, lauda Tesalonicului, vestitorule al harului, roagă-te mereu să se mântuiască sufletele noastre.

Condacul, glasul al 8-lea: Pe tine, organul înțelepciunii, cel sfințit și dumnezeiesc, trâmbița cuvântării de Dumnezeu cea strălucită, cu un glas te lăudăm, Grigorie de Dumnezeu grăitorule. Ci, cel ce stai ca o minte înaintea Minții celei dintâi, către Dânsul îndreptează mintea noastră, părinte Grigorie, ca să strigăm ție: Bucură-te, propovăduitorule al harului.

Apostolul - Epistola a II-a către Timotei (I, 8-18): Fiule Timotei, nu te rușina de mărturisirea Domnului nostru…;

Aliluia, glasul 2:Preoții Tăi Doamne se vor îmbrăca cu dreptate.

Stih: Căci Domnul a ales Sionul, și l-a ales ca locuință Lui. (Caută la ziua de 10 februarie).

Evanghelia de la Ioan (XV, 17-27; XVI, 1-2): Zis-a Domnul ucenicilor Săi: aceasta vă poruncesc vouă: să vă iubiți unul pe altul… (Caută E vanghelia din ziua de 26 octombrie).

Chinonicul: Lăudați pe Domnul din ceruri. Aliluia.

Sursa:
https://ro.scribd.com/document/606574939/14-Noiembrie-Slujba-Sfantului-Ierarh-Grigorie-Palama

Acatistul Sfântului Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului

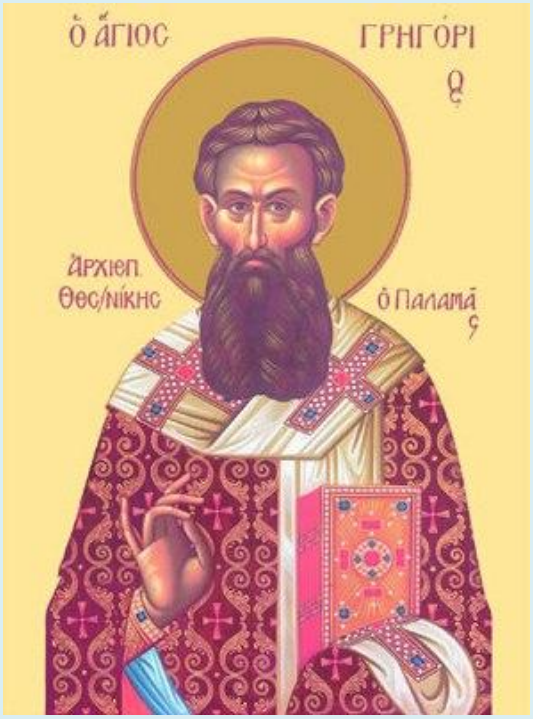

(facere a monahului Gherasim Micraghiannaitul)

Rugăciunile începătoare

În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin.

Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !
Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !
Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !

Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul Adevărului, care pretutindenea eşti, şi toate le implineşti, Vistierul bunătăţilor şi Dătătorule de viaţă, vino şi te sălăşluieşte întru noi, şi ne curăţeşte pe noi de toată intinăciunea, şi mântuieşte, Bunule, sufletele noastre.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preasfântă Treime, miluieşte-ne pe noi;
Doamne, curăţeşte păcatele noastre;
Stăpâne, iartă fărădelegile noastre;
Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre, pentru numele Tău.

Doamne, miluieşte !
Doamne, miluieşte !
Doamne, miluieşte !

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta precum în cer aşa şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău. Că a Ta este Împărăţia şi puterea şi slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi, că nepricepându-ne de nici un răspuns, această rugăciune aducem Ţie, ca unui Stăpân, noi, păcătoşii robii Tăi, miluieşte-ne pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Doamne, miluieşte-ne pe noi, că întru Tine am nădăjduit; nu Te mânia pe noi foarte, nici pomeni fărădelegile noastre, ci caută şi acum ca un Milostiv şi ne izbăveşte pe noi de vrăjmaşii noştri, că Tu eşti Dumnezeul nostru şi noi suntem poporul Tău, toţi lucrul mâinilor Tale şi numele Tău chemăm.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Uşa milostivirii deschide-o nouă,binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine, ci să ne mântuim prin tine din nevoi, că tu eşti mântuirea neamului creştinesc.

Crezul
Cred Într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atoţiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute.

Şi întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toţi vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, Născut, nu făcut, Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut.
Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire.S-a pogorât din ceruri Şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara Şi S-a făcut om.
Şi S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont, Şi a pătimit şi S-a îngropat.
Şi a înviat a treia zi după Scripturi .
Şi S-a suit la ceruri şi Şade de-a dreapta Tatălui. Şi iarăşi va să vină cu slavă, să judece viii şi morţii, A cărui Împărăţie nu va avea sfârşit.
Şi întru Duhul Sfânt, Domnul de viaţă Făcătorul, care din Tatăl purcede,
Cela ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit, care a grăit prin prooroci.
Întru-una Sfântă Sobornicească şi apostolească Biserică,
Mărturisesc un botez întru iertarea păcatelor,
Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie. Amin !

***

Acatistul Sfântului ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului - slujitor Dani:
https://www.youtube.com/watch?v=WyyGH3S0fD8

&&&

Tropar: Luminătorule al dreptei credinţe, sprijinul Bisericii şi învăţătorule, podoaba monahilor, apărătorul cel nebiruit al teologilor, făcătorule de minuni Grigorie, lauda Tesalonicului, propovăduitorule al harului, roagă-te pururea să se mântuiască sufletele noastre.

Condacele şi Icoasele

Condacul 1
Pe păstorul Tesalonicului, cel prea vrednic şi pe luminătorul Bisericii cel prea luminat să-l lăudăm în cântări dumnezeieşti, căci s-a arătat locaş al luminii celei nepătrunse şi dăruieşte luminare şi har îmbelşugat tuturor celor ce strigă: ***Bucură-te, părinte Grigorie!***

Icosul 1

Înger în lume, văzător al celor de sus, te-ai arătat Grigorie prea fericite şi cu viaţa ta cea dumnezeiască te-ai învrednicit de daruri îngereşti; pentru aceea, minunându-ne de strălucirea ta, părinte strigăm:
Bucură-te, cel prin care lumina dumnezeiască străluceşte;
Bucură-te, cel prin care întunericul a fost alungat;
Bucură-te, pajişte prea bine mirositoare a înţelepciunii;
Bucură-te, părtaş al învăţăturii celei prea bune;
Bucură-te, înălţime neajunsă cu privirea a celor înalte;
Bucură-te, adânc neatins al darurilor duhovniceşti;
Bucură-te, că eşti strălucire a Bisericii;
Bucură-te, că te-ai arătat întărire ortodocşilor;
Bucură-te, al credinţei luminător prea luminat;
Bucură-te, făclie de nepătruns a harului;
Bucură-te, prin care grăitorii de nebunii vor tăcea;
Bucură-te, prin care grăitorii de Dumnezeu se vor bucura;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 2-lea

Ochii sufletului tău din tinereţe, părinte la Hristos Împăratul ridicându-ţi, ţi-ai întors faţa ta de la curţile împărăteşti şi slava celor pământeşti ai părăsit, şi cu nevoinţe duhovniceşti urmând pe Domnul, ai auzit: ***Aliluia!***

Icosul 2

Toată ştiinţa cea din afară ai dobândit, prea fericite, ca un cunoscător şi prea înţelept; dar te-ai arătat, mai apoi, înfocat iubitor al frumuseţii celei nepieritoare a înţelepciunii lui Dumnezeu, Grigorie, înţelepţind cu dumnezeieştile tale cuvinte, pe cei care cu evlavie strigăm către tine:
Bucură-te, carte a purtărilor celor cuvioase;
Bucură-te, vistierie a luminii celei nematerialnice;
Bucură-te, pom cel mult roditor cu rădăcini de lumină;
Bucură-te, al evlaviei bine mirositor laur;
Bucură-te, floare de amarant răsărită din lucrarea cea tainică;
Bucură-te, finic plin de roadele rodirii celei sufleteşti;
Bucură-te, că ţi-ai întors faţa de la rătăcirea cea din lume;
Bucură-te, că ai primit harul cel dăruit de Dumnezeu;
Bucură-te, slujitor prea fierbinte al lui Hristos;
Bucură-te, cel ce eşti mai presus de tot ce este stricăcios;
Bucură-te, cel ce ai făcut să vieze puterile sufletului;
Bucură-te, cel ce ai omorât năvălirile patimilor;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 3-lea

Te-ai îmbrăcat cu putere sfântă în Athos, luând schima monahicească şi în slăbiciunea trupului, te-ai supus pe tine la nevoinţe, Grigorie fericite, strigând Celui ce te întărea pe tine: ***Aliluia!***

Icosul 3

Strălucind cu isihia şi cu nevoinţă stăruitoare, în toate faptele şi vieţuirea ta, şi prin rugăciunea minţii te-ai unit cu Mântuitorul în taină, umplându-te de lumina dumnezeiască şi luminând pe cei ce strigă către tine:
Bucură-te, candelă a isihiei;
Bucură-te, pildă a înfrânării;
Bucură-te, lucrător al rugăciunii minţii;
Bucură-te, comoară a vieţuirii adevărate;
Bucură-te, vas de mare preţ al suflării Mântuitorului;
Bucură-te, gură de Dumnezeu purtătoare a vorbirii Duhului;
Bucură-te, că ai trecut dincolo de hotarele stricăciunii;
Bucură-te, că vezi slava lui Dumnezeu;
Bucură-te, cel ce vezi lumina cea dumnezeiască;
Bucură-te, cel ce vezi pe Dumnezeu şi eşti văzut de Acesta;
Bucură-te, cel ce ai zădărnicit nebuneştile tâlcuiri;
Bucură-te, cel ce ai alungat grozave ameninţări;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 4-lea

Trăind în linişte, ca un înger, părinte, te-ai umplut de dumnezeiasca strălucire, şi fiind plin de lumina dumnezeiască, ai ieşit din Athos ca un soare, Grigorie, de Dumnezeu înţelepţitule, încălzindu-i pe cei care strigă ţie: ***Aliluia!***

Icosul 4

Cu dumnezeiesc cuvânt, cu puterea înţelepciunii şi cu învăţăturile sfinte, ai respins, cugetătorule de Dumnezeu, învăţătura cea rea a lui Varlaam, minunându-i pe toţi cu harul tău, arătându-te învăţător dumnezeiesc celor ce strigă către tine acestea:
Bucură-te, liră a evlaviei;
Bucură-te, cădere a necredincioşilor;
Bucură-te, mare învăţător al Bisericii;
Bucură-te, cel plin de strălucire dumnezeiască nematerialnică;
Bucură-te, cuvântător prea înţelept al învăţăturilor celor drepte;
Bucură-te, sabie cu două tăişuri împotriva tuturor vrăjmaşilor;
Bucură-te, cel ce tai din rădăcină neghinele cugetului;
Bucură-te, grădinar al virtuţilor cereşti;

Bucură-te, cel mult în cuvântul harului;
Bucură-te, cel blând în toate şi fără răutate;
Bucură-te, cel ce arzi pricinile patimilor;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 5-lea

Cu limba ta grăitoare de cuvinte dumnezeieşti, în Sinod cu adevărat ai înfăţişat dogmele cele sfinte, Grigorie, ca unul ce ai fost de aceeaşi simţire cu părinţii, împreună cu care strigi: ***Aliluia!***

Icosul 5

Ierarh cugetător de Dumnezeu, vistierie a virtuţilor şi tainic trăitor al dumnezeieştilor înălţări, ai fost cu dumnezeiască alegere păstor al Tesalonicului, dumnezeiesc şi înţelept, cuvioase, auzind de la noi acestea:
Bucură-te, gura teologilor;
Bucură-te, tărie a ortodocşilor;
Bucură-te, canon cel prea drept al preoţilor;
Bucură-te, icoană de Dumnezeu făurită a păstorilor;
Bucură-te, trâmbiţa dumnezeiască a învăţăturilor celor sfinte;
Bucură-te, izvor de Dumnezeu izvorât, care izvorăşti apa cea nouă;
Bucură-te, strălucit arhipăstor al Tesalonicului;
Bucură-te, apărător dumnezeiesc al Ortodoxiei;
Bucură-te, slujitor al luminii dumnezeieşti;
Bucură-te, învăţător al vieţii celei neprihănite;
Bucură-te, cel ce curăţeşti intinăciunea sufletelor;
Bucură-te, cel ce trezeşti râvna credincioşilor;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 6-lea

Propovăduitor al luminii dumnezeieşti, cu cuvinte dumnezeieşti ai devenit, ca unul ce ai fost părtaş al acesteia încă din viaţa aceasta, şi ai întunecat cu strălucirea cuvintelor pe cei care împotriva acesteia au ridicat glasul, pe toţi trezindu-i la adevăr, Grigorie, strigând lui Dumnezeu: ***Aliluia!***

Icosul 6

Strălucind in Sinod, ca un luminat teolog, cu gura înţelepciunii celei de negrăit, ai învăţat că fiinţa lui Dumnezeu este de neîmpărtăşit, dar lucrarea lui Dumnezeu se împărtăşeşte celor ce strigă, părinte:
Bucură-te, mare arătător al celor sfinte;
Bucură-te, dumnezeiescule arătător de Dumnezeu;

Bucură-te, tâlcuitorule al strălucirii celei de sus;
Bucură-te, strălucitule scriitor al îndumnezeirii;
Bucură-te, dumnezeiescule îndrumător al trezviei minţii;
Bucură-te, călăuzitorule al rugăciunii celei dinlăuntru nerătăcite;
Bucură-te, că te-ai umplut de daruri dumnezeieşti;
Bucură-te, cel ce ai văzut strălucirea lui Dumnezeu;
Bucură-te, cel ce întuneci patimile înţelepţilor;
Bucură-te, temelie a dogmelor ortodoxe;
Bucură-te, izvor de ape dumnezeieşti;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 7-lea

Mare între ierarhi cu adevărat te-ai arătat, Grigorie înţelepte, descoperitor al celor dumnezeieşti, ca unul ce ai dus viaţa ca a apostolilor şi te-ai împodobit cu minunatele lor înfăptuiri, cuvioase, şi pe toţi ai sculat să cânte: ***Aliluia!***

Icosul 7

Nectar dumnezeiesc nematerialnic şi mană hrănitoare de suflet şi miere din piatră izvorâtă, cum a spus David împăratul, sunt întocmirile cuvintelor tale, Grigorie prea minunate, bucurându-i pe cei ce strigă unele ca acestea:
Bucură-te, limbă prea dulce;
Bucură-te, vedere dumnezeiască;
Bucură-te, următor al Mântuitorului şi cel de un chip cu El;
Bucură-te, râvnitor al părinţilor şi cu ei împreună sălăşluitor;
Bucură-te, cerească boare care împrospătezi sufletele;
Bucură-te, duhovnicească rouă care ne răcoreşti pe noi;
Bucură-te, mireasmă sfântă a vieţuirii celei curate;
Bucură-te, hrană desăvârşită a ospăţului sufletesc;
Bucură-te, vas al nectarului celui nemuritor;
Bucură-te, mustrător al mincinoaselor învăţături;
Bucură-te, far dumnezeiesc al celor înţelepţi;
Bucură-te, călăuză a popoarelor ortodoxe;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 8-lea

Har străin s-a dat, îmbelşugat în revărsare, buzelor tale, arătătorule de Dumnezeu, din tine un râu mare ca din Rai izvorând, Grigorie care udă Biserica toată, strigând Domnului: ***Aliluia!***

Icosul 8

Muntele Athosului, părinte, împreună cu Tesalonicul, vestesc strălucitele tale lupte, şi toată Biserica credincioşilor te cinsteşte ca pe un dumnezeiesc arătător al înţelesului Luminii celei mai presus de minte, prin care luminezi pe cei ce strigă:
Bucură-te, gura cea purtătoare de lumină;
Bucură-te, vasul cel purtător de mir;
Bucură-te, organ al strălucirii celor trei sori;
Bucură-te, ţarina desăvârşită a isihiei;
Bucură-te, casă de Dumnezeu luminată a lucrării celei dumnezeieşti;
Bucură-te, bogăţie de neînchipuit a vieţii în duh;
Bucură-te, că ai primit daruri dumnezeieşti;
Bucură-te, că ai răsturnat vorbăria deşartă a lui Varlaam;
Bucură-te, cel prin care Athosul este cinstit;
Bucură-te, faima strălucită a Tesalonicului;
Bucură-te, putere neclintită a Ortodoxiei;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 9-lea

Râuri din pântecele tale curg, prin tainica revărsare din cer, cum a spus Mântuitorul, părinte cuvioase Grigorie, adăpând inimile însetate cu apa vieţii, strigând lui Dumnezeu: ***Aliluia!***

Icosul 9

Cu uşurinţă, părinte, ai îndurat feluritele încercări, pentru mărturisirea cea bună, şi precum aurul în foc încercat fiind tuturor, ai strălucit urcând spre cele mai bune pe cei care cu evlavie îţi strigă ţie acestea:
Bucură-te, piatră a curajului;
Bucură-te, stâncă a răbdării;
Bucură-te, cel ce nu te înfricoşezi de a ispitelor năvală;
Bucură-te, cel care ai stins focul patimilor;
Bucură-te, zid de neclintit al Bisericii lui Hristos;
Bucură-te, făclie mult luminoasă a poporului bine credincios;
Bucură-te, că ai îndurat necazurile cu bucurie;
Bucură-te, că Domnului te-ai înfăţişat cu slavă;
Bucură-te, propovăduitor al tainelor lui Dumnezeu;
Bucură-te, cel ce dai credincioşilor cele mântuitoare;
Bucură-te, al sufletelor iconom dumnezeiesc;
Bucură-te, prieten prea îndumnezeit al lui Hristos;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 10-lea

Cu cuvintele gurii tale, credinţa ortodoxă se propovăduieşte în Duhul cel dumnezeiesc; căci dumnezeieştilor părinţi de altădată împreună vieţuitor şi împreună simţitor făcându-te, graiurile lor laolaltă le-ai pus, cuvioase, strigând: ***Aliluia!***

Icosul 10

Cu razele luminii celei necreate hrănindu-te, a celei ce a strălucit pe Tabor, slava şi frumuseţea şi strălucirea acesteia le descri cu sfinţenie, şi-i trezeşti, sfinte spre împărtăşire de ea pe cei care strigă acestea:
Bucură-te, al Luminii celei necreate tainic cunoscător;
Bucură-te, al patimilor ucigătoare de suflet izbăvitor;
Bucură-te, al slavei celei viitoare pregustare;
Bucură-te, al sufletelor celor întristate mângâiere;
Bucură-te, că ai arătat nebuna înţelepciune a lui Varlaam;
Bucură-te, că ai făcut cunoscută bucuria Duhului;
Bucură-te, podoabă dumnezeiască a arhiereilor;
Bucură-te, vistierie luminoasă a Teologiei;
Bucură-te, oglindă a luminii celei nemateriale;
Bucură-te, seceră a învăţăturilor celor străine;
Bucură-te, bucurie a ortodocşilor şi cinste;
Bucură-te, cel ce faci să plece fruntea duşmanilor;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 11-lea

Cu înaltă cugetare şi cu înţelepciune dumnezeiască ai propovăduit măreţiile lui Dumnezeu şi faci să crească darurile roadelor celor dumnezeieşti ale Duhului, Grigorie, celor curaţi cu duhul, de care se împărtăşesc cei ce strigă: ***Aliluia!***

Icosul 11

Luminătoare cu razele virtuţilor s-a arătat viaţa ta, Grigorie grăitorule de Dumnezeu şi plină de lumină cu adevărat învăţătura ta, fericite, căci lui Dumnezeu îi duci cu învăţăturile tale pe toţi cei care strigă unele ca acestea:
Bucură-te, izvor al învăţăturii;
Bucură-te, temelie a Ortodoxiei;
Bucură-te, pildă de vieţuire sfântă;
Bucură-te, diademă a bisericii celei sfinte;
Bucură-te, minunat tâlcuitor al vieţii de curăţenie;
Bucură-te, grăitor sfânt al cuvântului harului;
Bucură-te, cel care curăţeşti toată întinăciunea sufletelor;
Bucură-te, că îndrepţi pe a mântuirii cale;
Bucură-te, făclie a strălucirilor celor nemateriale;

Bucură-te, luminător al cunoştinţelor celor de sus;
Bucură-te, prin care Biserica dănţuieşte;
Bucură-te, prin care tot credinciosul se bucură;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 12-lea
Har dumnezeiesc cere şi mântuirea sufletelor, Grigorie, înţelepte ierarhe, pentru cei ce vin la tine cu evlavie şi cinstesc luptele tale cele strălucite, căci ca un slujitor luminat străluceşti celor ce strigă: ***Aliluia!***

Icosul 12
Cântând suferinţele tale şi dumnezeieştile lupte, pe care le-ai săvârşit pentru Biserică, ceata bine credincioşilor totdeauna te laudă pe tine, Grigorie, şi cu gură mulţumitoare, strigă către tine neîncetat unele ca acestea:
Bucură-te, tărie a Bisericii;
Bucură-te, neîntrecut vorbitor al credinţei;
Bucură-te, cel care ai ruşinat pe vorbăreţul Achindin;
Bucură-te, cel care ai arătat puterea cea dăruită de Dumnezeu;
Bucură-te, cel care împreună cu apostolii sălăşluieşti, ca unul ce le-ai urmat în toate;
Bucură-te, luceafăr strălucitor al Tesalonicului;
Bucură-te, dulceaţă a sufletului meu;
Bucură-te, luptător dumnezeiesc al Ortodoxiei;
Bucură-te, strălucire a bisericii tale celei cinstite;
Bucură-te, dulce strălucire a poporului tău credincios;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul al 13-lea (de trei ori)
O, dumnezeiescule părinte, cunoscător al tainelor celor negrăite, Grigorie, culme a părinţilor, primeşte vocile poporului tău, şi dăruieşte acoperământul tău tuturor; căci cu credinţă alergăm şi Sfintei Treimi strigăm: ***Aliluia!***

Apoi se zice iarăşi:

Icosul întâi
Înger în lume, văzător al celor de sus, te-ai arătat Grigorie prea fericite şi cu viaţa ta cea dumnezeiască te-ai învrednicit de daruri îngereşti; pentru aceea, minunându-ne de strălucirea ta, părinte, strigăm:
Bucură-te, cel prin care lumina dumnezeiască străluceşte;
Bucură-te, cel prin care întunericul a fost alungat;

Bucură-te, pajişte prea bine mirositoare a înţelepciunii;
Bucură-te, părtaş al învăţăturii celei prea bune;
Bucură-te, înălţime neajunsă cu privirea a celor înalte;
Bucură-te, adânc neatins al darurilor duhovniceşti;
Bucură-te, că eşti strălucire a Bisericii;
Bucură-te, că te-ai arătat întărire ortodocşilor;
Bucură-te, al credinţei luminător prea luminat;
Bucură-te, făclie de nepătruns a harului;
Bucură-te, prin care grăitorii de nebunii vor tăcea;
Bucură-te, prin care grăitorii de Dumnezeu se vor bucura;
Bucură-te, părinte Grigorie!

Condacul întâi

Pe păstorul Tesalonicului, cel prea vrednic şi pe luminătorul Bisericii cel prea luminat să-l lăudăm în cântări dumnezeieşti, căci s-a arătat locaş al luminii celei nepătrunse şi dăruieşte luminare şi har îmbelşugat tuturor celor ce strigă: ***Bucură-te, părinte Grigorie!***

Paraclisul sau Canonul de mângâiere către cel întru sfinţi părintele nostru Grigorie Palama, arhiepiscopului Tesalonicului şi făcătorul de minuni

Sfântul Grigore Palama - Paraclis (pe note):
https://www2.slideshare.net/steaemy1/paraclis-sf-grigore-palama/steaemy1/paraclis-sf-grigore-palama
şi
https://www.academia.edu/44593368/Sf%C3%A2ntul_Grigore_Palama_Paraclis_pe_note_

***

ΛCVILΛ - Paraclisul Sfântului Grigorie Palama:
https://www.youtube.com/watch?v=uoYwZL3HcIk

Univers Orthodox - Paraclisul Sfântului Grigorie Palama, arhiepiscopului Tesalonicului şi făcătorul de minuni:
https://www.youtube.com/watch?v=FFIfFhNSJAQ

Sound of Prayers - Paraclisul Sfantului Grigorie Palama:
https://www.youtube.com/watch?v=085-E2x9Yac

Doar Ortodox - Canonul Sfântului Grigorie Palama - 14 noiembrie (fragment):
https://www.youtube.com/watch?v=lDtIwFzhf5g

***

[Preotul face începutul obişnuit: Binecuvântat este Dumnezeul nostru...]

În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin.

Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie ! Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie ! Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !

Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul Adevărului, care pretutindenea eşti şi toate le implineşti, Vistierul bunătăţilor şi Dătătorule de viaţă, vino şi te sălăşluieşte întru noi, şi ne curăţeşte pe noi de toată intinaciunea şi mântuieşte, Bunule, sufletele noastre.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preasfântă Treime, miluieşte-ne pe noi;
Doamne, curăţeşte păcatele noastre;
Stăpâne, iartă fărădelegile noastre;
Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre, pentru numele Tău.

Doamne, miluieşte !
Doamne, miluieşte !
Doamne, miluieşte !

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta precum în cer aşa şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău.

[Preotul: Că a Ta este împărăţia...]

Doamne miluieşte (de 12 ori)

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Veniţi să ne închinăm Împăratului nostru Dumnezeu!
Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Hristos, Împăratul nostru Dumnezeu!
Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Însuşi Hristos Împăratul şi Dumnezeul nostru!

Psalmul 142

1. Doamne, auzi rugăciunea mea, ascultă cererea mea, întru credincioşia Ta, auzi-mă, întru dreptatea Ta.
2. Să nu intri la judecată cu robul Tău, că nimeni din cei vii nu-i drept înaintea Ta.
3. Vrăjmaşul prigoneşte sufletul meu şi viaţa mea o calcă în picioare; făcutu-m-a să locuiesc în întuneric ca morţii cei din veacuri.
4. Mâhnit e duhul în mine şi inima mea încremenită înlăuntrul meu.
5. Adusu-mi-am aminte de zilele cele de demult; cugetat-am la toate lucrurile Tale, la faptele mâinilor Tale m-am gândit.
6. Întins-am către Tine mâinile mele, sufletul meu ca un pământ însetoşat.
7. Degrab auzi-mă, Doamne, că a slăbit duhul meu. Nu-ţi întoarce faţa Ta de la mine, ca să nu mă asemăn celor ce se coboară în mormânt.
8. Fă să aud dimineaţa mila Ta, că la Tine îmi este nădejdea. Arată-mi calea pe care voi merge, că la Tine am ridicat sufletul meu.
9. Scapă-mă de vrăjmaşii mei, că la Tine alerg, Doamne.
10. Învaţă-mă să fac voia Ta, că Tu eşti Dumnezeul meu. Duhul Tău cel bun să mă povăţuiască la pământul dreptăţii.
11. Pentru numele Tău, Doamne, dăruieşte-mi viaţă. Întru dreptatea Ta scoate din necaz sufletul meu.
12. Fă bunătate de stârpeşte pe vrăjmaşii mei şi pierde pe toţi cei ce necăjesc sufletul meu, că eu sunt robul Tău.

Şi iarăşi:

Auzi-mă, Doamne, intru dreptatea Ta. Să nu intri la judecată cu robul Tău.
Duhul Tău Cel bun să mă povăţuiască la pământul dreptăţii.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Aliluia... *(de trei ori)*

Dumnezeu este Domnul **şi S-a arătat nouă. Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului.** (de trei ori)
Troparul, glasul al 4-lea: **Podobie:** Cel ce Te-ai înălţat pe Cruce de bunăvoie, poporului Tău celui nou, numit cu numele Tău, îndurările Tale dăruieşte-i, Hristoase Dumnezeule. Veseleşte cu puterea Ta pe credinciosul nostru popor, dăruindu-i lui biruinţă asupra potrivnicilor, având ajutorul Tău armă de pace, nebiruită biruinţă.

De Dumnezeu purtătorule ierarhe, ajutătorule fierbinte al nostru, Sfinte cuvioase Părinte Grigorie, scapă-i de primejdie şi de ispite şi scârbe, de boală şi patimă pe cei ce aleargă la tine, neîncetat rugându-te lui Hristos să ne mântuiască pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Şi acest **tropar**, glasul al 8-lea: Luminătorule al Ortodoxiei, sprijinul Bisericii şi învăţătorule, podoaba monahilor, apărătorul teologilor cel nebiruit, Grigorie făcătorule de minuni, lauda Tesa-lonicului, propovăduitorule al harului, roagă-te de-a pururea să se mântuiască sufletele noastre.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin. al Născătoarei de Dumnezeu, *glasul al 4-lea aceeaşi podobie:*

Niciodată nu vom tăcea, de Dumnezeu Născătoare, a vesti puterile tale noi, nevrednicii; că de nu ai fi stătut înainte, rugându-te pentru noi, cine ne-ar fi izbăvit dintru atâtea primejdii? Sau cine ne-ar fi păzit până acum slobozi? De la tine, Stăpână, nu ne vom depărta, că pe robii tăi pururea îi izbăveşti din toate nevoile.

Psalmul 50

1. Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta
2. Şi după mulţimea îndurărilor Tale, şterge fărădelegea mea.
3. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte.
4. Că fărădelegea mea eu o cunosc şi păcatul meu înaintea mea este pururea.
5. Ţie unuia am greşit şi rău înaintea Ta am făcut, aşa încât drept eşti Tu întru cuvintele Tale şi biruitor când vei judeca Tu.
6. Că iată întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea.

7. Că iată adevărul ai iubit; cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale mi-ai arătat mie.
8. Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăţi; spăla-mă-vei şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi.
9. Auzului meu vei da bucurie şi veselie; bucura-se-vor oasele mele cele smerite.
10. Întoarce faţa Ta de la păcatele mele şi toate fărădelegile mele şterge-le.
11. Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntru ale mele.
12. Nu mă lepăda de la faţa Ta şi Duhul Tău cel sfânt nu-l lua de la mine.
13. Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale şi cu duh stăpânitor mă întăreşte.
14. Învăţa-voi pe cei fărădelege căile Tale şi cei necredincioşi la Tine se vor întoarce.
15. Izbăveşte-mă de vărsarea de sânge, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele; bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta.
16. Doamne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta.
17. Că de ai fi voit jertfă, Ţi-aş fi dat; arderile de tot nu le vei binevoi.
18. Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi.
19. Fă bine, Doamne, întru bună voirea Ta, Sionului şi să se zidească zidurile Ierusalimului.
20. Atunci vei binevoi jertfa dreptăţii, prinosul şi arderile de tot; atunci vor pune pe altarul Tău viţei.

Canonul Sfântului Grigorie Palama

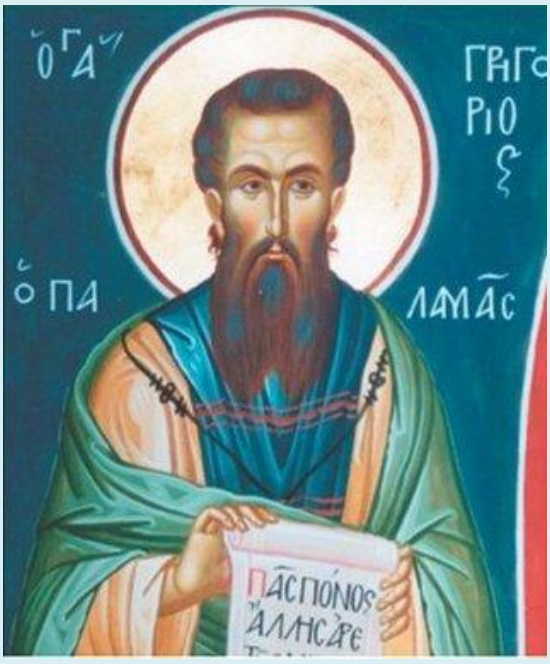

Cântarea 1

Irmos: Apa trecându-o ca pe uscat şi de răutatea egiptenilor izbăvit, israeliteanul striga: Izbăvitorului şi Dumnezeului nostru să-I cântăm.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Sălaş al luminii dumnezeieşti făcându-te, sfinte, întunericul patimii degrab de la noi îl risipeşte cu harul tău, ierarhe Grigorie.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Nevoi de tot felul şi tulburări mă află, părinte, pentru mulţimea păcatelor; ci tu izbăveşte-mă degrabă de întristarea ce vine asupra mea.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Izvor nesecat de tămăduiri fiind tu, părinte, şi pe mine mă vindecă, şi cere-mi iertare de greşale de la Stăpânul, sfinţite Grigorie.

Stih: ***Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-ne pe noi.***

Cu trup pe Cuvântul fără de trup născându-L, Stăpână, pătimirea trupului meu o vindecă, Maică şi Fecioară, şi a pocăinţei lumină arată-mi-o.

Cântarea 3

Irmos: Doamne, cela ce ai înălţat bolta cea cerească şi ai zidit Biserica, Tu întăreşte-mă întru dragostea Ta, marginea doririlor şi credincioşilor întărire, Unule de oameni iubitorule.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Suferinţa trupească cu harul tău stinge-o, toată sănătatea, părinte, de sus revărsându-o degrab în suflet şi-n trup celor ce vin cu credinţă şi cinstesc icoana ta, Sfinte Grigorie.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Dă-ne nouă, părinte, să ne-ngrijim pururea de dumnezeiasca sămânţă a fricii lui Dumnezeu, ca să culegem apoi, cu mijlocirile tale, în hambarul cel de sus spicul virtuţilor.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Luminare trimite şi har de sus pururea celor ce alergăm, ierarhe, la sfântă icoana ta şi risipeşte degrab toată mâhnirea şi scârba de la noi, cu harul tău, Sfinte Grigorie.

Stih: ***Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-ne pe noi.***

Pe Stăpânul a toate L-ai zămislit negrăit şi ai dezlegat, prea curată, blestemul cel de demult; ci izbăveşte-mă, dar, de bântuiala vrăjmaşului şi vieţii veşnice învred-niceşte-mă.

Aceste **tropare:**

Izbăveşte, de Dumnezeu grăitorule ierarhe, de toată boala şi patima pe cei ce vin cu credinţă la sfânta ta icoană.

Caută, Fecioară de Dumnezeu Născătoare prea milostivă, spre necazul cumplit al trupului meu şi vindecă durerea sufletului meu.

[Ectenia: Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule, după mare milă ta, rugămu-ne Ţie, auzi-ne şi ne miluieşte... Încă ne rugăm pentru robii lui Dumnezeu... la care pome-neşte pe cei pentru care se face paraclisul.]

Doamne miluieşte (de 12 ori)

[După care preotul zice ecfonisul: Ca milostiv şi iubitor de oameni...]

Sedealna, glasul al 2-lea:

Podobie: Cele de sus căutând de tot necazul ne izbăvim, de Dumnezeu Născătoare.

Ocrotitor cald şi ajutător şi veghetor, ca un dumnezeiesc păstor şi ierarh îndum-nezeit, fii nouă, Grigorie, celor ce venim la dumnezeiască biserica ta (în bisericile care nu au hramul sfântului, în loc de zicem), ***pornirile asupra noastră ale vrăjmaşului abătându-le şi risipindu-le cu harul tău.***

Cântarea 4

Irmos: Auzit-am, Stăpâne, taina iconomiei Tale, înţeles-am lucrurile Tale şi am slăvit dumnezeirea Ta.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Rugăciunea ajută-ne să o ţinem, Sfinte părinte, pururea şi ne fă părtaşi, Grigorie, luminării tainice a Duhului.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Toate bolile trupului şi durerea sufletului alungă-le de la cei ce cu credinţă vin şi cinstesc cu dragoste icoana ta.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Umejunile patimii cu dogoarea harului tău usucă-le, izvorându-ne, Grigorie, râul bunătăţilor dumnezeieşti.

***Stih**: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-ne pe noi.*

Dezlegare greşalelor cere nouă pururea de la Fiul tău şi lumină intunecaţilor, Maică şi Fecioară, dăruieşte-ne.

Cântarea 5

Irmos: Luminează-ne pe noi cu poruncile Tale, Doamne, şi cu braţul Tău cel înalt pacea Ta dă-ne-o nouă, de oameni iubitorule.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

***Caută degrab către cei care te laudă** şi ţi se roagă în biserica ta (în loc de "şi ţi se roagă în biserica ta" zicem, acolo unde biserica nu are hramul sfântului, "**şi îţi sărută sfântă icoana ta**") **şi bucurie tuturor dăruieşte**.*

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Cel ce-ai ruşinat semeţia hulitorilor, într-ale tale dogme dumnezeieşti inima noastră şi acum întăreşte-o.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Mare ajutător turmei tale fii de-a pururea şi dezlegare dă-ne greşalelor de la Stăpânul, fericite Grigorie.

***Stih**: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-ne pe noi.*

Mângâie şi acum, Preacurată, pe poporul tău, zădărnicind viclenele sfătuiri şi unelteala şi urzeala vrăjmaşilor.

Cântarea 6

Irmos: Rugăciunea mea voi înălţa către Domnul şi Lui voi spune scârbele mele, că s-a umplut de rele sufletul meu şi viaţa mea de iad s-a apropiat; şi ca Iona mă rog: din stricăciune, Dumnezeule, scoate-mă.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Părinte, înţelepţeşte turma ta să priceapă-nşelătoarele vorbe şi prea viclenele puneri la cale şi meşteşugul şi gândul vrăjmaşului, rugându-te lui Dumnezeu să păzească credinţa Bisericii.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Necazuri şi încercări şi vifore se pornesc asupra noastră, părinte; ci izbăveşte-ne grabnic din toate cu harul tău, ierarhe Grigorie, prietene al lui Hristos, grăitorule al tainelor Duhului.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Lumină ai strălucit, părtaş fiind de lumina întreitului Soare; ci şi pe noi îndreptează-ne, sfinte, la lumina poruncilor Domnului, ca unul ce te-ai arătat vestitorul lucrărilor harului.

***Stih**: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-ne pe noi.*

Născând tu înţelepciunea Tatălui, pe Hristos, de Dumnezeu Născătoare, din nebunia spurcatelor patimi inima mea cea smerită ridică-o şi scapă-mă, Stăpâna mea, alungând stăpânia vrăjmaşului.

Aceste **tropare:**

Izbăveşte, de Dumnezeu grăitorule ierarhe, de toată boala şi patima pe cei ce vin cu credinţă la sfânta ta icoană.

Caută, Fecioară de Dumnezeu Născătoare prea milostivă, spre necazul cumplit al trupului meu şi vindecă durerea sufletului meu.
[Preotul pomeneşte pe cei pentru care se face paraclisul, aşa cum s-a arătat după Cântarea a 3-a. Apoi ecfonis şi]

Condacul, *glasul al 2-lea:* Slujitorule fierbinte al Mântuitorului, ocrotitorule şi scutul ortodocşilor, neîncetat te roagă, Sfinte Grigorie, să ni se dea iertare fără-delegilor şi izbăvire din toată nevoia.

Prochimenul glasul al 2-lea: Gura mea va grăi înţelepciune şi cugetul inimii mele pricepere.

Stih: Preoţii Tăi, Doamne, se vor îmbrăca întru dreptate şi cuvioşii Tăi cu bucurie se vor bucura.

Evanghelia

[Diaconul: Înţelepciune drepţi...]

Din Sfânta Evanghelie de la Ioan citire: (10, 9-16):

Ev. Ioan 10, 9-16

Zis-a Domnul:
9. Eu sunt uşa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui; şi va intra şi va ieşi şi păşune va afla.
10. Furul nu vine decât ca să fure şi să junghie şi să piardă. Eu am venit ca viaţă să aibă şi din belşug să aibă.
11. Eu sunt păstorul cel bun. Păstorul cel bun îşi pune sufletul pentru oile sale.
12. Iar cel plătit şi cel care nu este păstor, şi ale cărui oi nu sunt ale lui, vede lupul venind şi lasă oile şi fuge; şi lupul le răpeşte şi le risipeşte.
13. Dar cel plătit fuge, pentru că este plătit şi nu are grijă de oi.
14. Eu sunt păstorul cel bun şi cunosc pe ale Mele şi ale Mele Mă cunosc pe Mine.

15. Precum Mă cunoaşte Tatăl şi Eu cunosc pe Tatăl. Şi sufletul Îmi pun pentru oi.
16. Am şi alte oi, care nu sunt din staulul acesta. Şi pe acelea trebuie să le aduc, şi vor auzi glasul Meu şi va fi o turmă şi un păstor.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh

Pentru rugăciunile ierarhului Tău, Milostive, curăţeşte mulţimea greşalelor noastre.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Milostive, curăţeşte mulţimea greşalelor noastre.

Stihira, glasul al 6-lea:

Podobie: Toată nădejdea mea spre tine o pun, Maica lui Dumnezeu, păzeşte-mă sub acoperământul tău.

Stih: Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare milă Ta şi după mulţimea îndurărilor Tale şterge fărădelegea mea.

Vas ales al Duhului te-ai arătat, cuvioase părinte Grigorie, curăţindu-ţi sufletul cu virtuţile, şi Tesalonicului rugător către Domnul şi mare învăţător a toată Biserica; pentru aceea, sfinte, auzi-ne şi de ceaţa patimii şi împresurarea potrivnică izbăveşte-ne grabnic, rugându-te Stăpânului să ne dea iertarea păcatelor şi bogată mila Lui.

[Preotul zice: Mântuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...]

Strana: Doamne miluieşte *(de 12 ori)*

[Apoi ecfonisul: Cu milă şi cu indurările şi cu iubirea de oameni...]

Cântarea 7

Irmos: Feciorii lui Israel, strămutaţi din Iudeea în Babilon oarecând, văpaia au călcat-o cu credinţa Treimii şi-n cuptor au cântat, răcorindu-se: Bine eşti cuvântat, Dumnezeul părinţilor noştri.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Dă tărie, părinte, celor slabi şi îi scapă pe cei ce rău pătimesc şi cere de la Domnul să-mprăştie mâhnirea de la cei ce te laudă şi cu credinţă cinstesc icoana ta cea sfântă.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Tămăduieşte durerea inimii mele, părinte, că pătimeşte cumplit, şi alungă de la mine spurcatele patimi ca să cânt cu pricepere: Bine eşti cuvântat, Dumnezeul părinţilor noştri.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Având darul grăirii, înţelepte părinte, de la Hristos Dumnezeu, grăieşte, ierarhe, şi acum inimii noastre ale tale învăţături care ne arată mereu cărarea mântuirii.

Stih: Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-ne pe noi.

Dintru tine, curată, răsărit-a zidirii în chip de om muritor Hristos, Soarele slavei, lumina mântuirii ca un bun strălucindu-o celor ce naşterea ta o laudă, Fecioară.

Cântarea 8

Irmosul îl cântăm la sfârşit, aşadar începem cu:

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Călăuzeşte la mântuire, părinte, cu toiagul cuvintelor tale turma ta de-a pururi, Păstorule prea bune.

***Stih**: Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.*

Caută, sfinte, spre cei ce stau înaintea sfintei tale icoane cântându-ţi şi dă tuturora bogată mângâiere.

Stih: Lăudăm pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Domnul.

Acoperirea cea de la tine având-o sfânt lăcaşul acesta, părinte, pururea păzeşte-i pe cei ce vin într-însul (în loc de "sfânt lăcaşul..." zicem, acolo unde biserica nu are

hramul sfântului: *"turma ta, cuvioase Părinte, pururea păzeşte-o de toată răutatea").*

Stih: ***Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-ne pe noi.***

Vindecă, Maică, sufletul meu ce boleşte şi dă mie pocăinţă curată, ca ieşind din lume să văd a ta lumină.

Stih: Să lăudăm, bine să cuvântăm şi să ne închinăm Domnului cântându-I şi prea înălţându-L pe El întru toţi vecii.

Pe Împăratul Ceresc, pe care Îl laudă Oştile îngereşti, lăudaţi-L şi prea înălţându-L întru toţi vecii.

Cântarea 9

Irmos: Fecioară prea curată, cei mântuiţi prin tine de Dumnezeu Născătoare te mărturisim, cu netrupeştile Cete pe tine mărindu-te.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Luând de la Stăpânul darul vindecării, de întristări şi de patimi şi multe dureri tămăduieşte-ne grabnic, Sfinte Grigorie.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Cu toţii sărutându-ţi sfânta ta icoană, cu mijlocirea ta, sfinte, ajută-ne să dobândim, cuvioase, harul dumnezeiesc.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi.***

Cu slavă, ierarhe, stând la tronul Slavei ca un cinstit slujitor al Stăpânului, neîncetat pomeneşte-i pe cei ce te laudă.

Stih: ***Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-ne pe noi.***

Cu daruri dăruită Maică prea curată, la Fiul tău mijlocind, mântuieşte-mă, că întru tine nădejdea mi-am pus-o, Stăpâna mea.

Apoi: ***Cuvine-se cu adevărat să te fericim, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită și prea nevinovată și Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim.***

și **Megalinariile:**

Tesalonicenilor sfânt păstor şi dumnezeiască întărire Bisericii, vasule al slavei Treimii nezidite, pe tine te cunoaştem, Sfinte Grigorie.

Grija pământească ai lepădat, poftind, cuvioase, bunătăţile harului, scriitor al tainei vieţii fericite făcându-te, părinte, trâmbiţa Duhului.

Domnului rugându-te neîncetat să îţi lumineze întunericul ca un Bun, de împărtăşirea luminii nezidite te-a învrednicit pe tine, Sfinte Grigorie.

Cu dumnezeiască rostirea ta cinstitele dogme tuturor le-ai învederat, călcând flecăreala şi vorbele trufaşe şi hula cea urâtă, Sfinte Grigorie.

Bucură-te, vasul virtuţilor, lauda cea mare a ierarhilor lui Hristos, călăuzitorul monahilor din Athos şi sfeşnicul Treimii, părinte Grigorie.

Sfinte ierarhe Grigorie, dai tămăduire, făcătorule de minuni, celor ce te cheamă pe tine cu credinţă şi vin să îţi sărute sfântă icoana ta.

Ştiutorule al tainelor lui Hristos, dă înţelepciune şi pricepere tuturor şi te roagă, sfinte, Stăpânului a toate ca să ne ierte nouă fărădelegile.

Cu toate oştirile îngereşti, cu Botezătorul, cu apostolii cei slăviţi şi cu tot soborul Sfinţilor, Preacurată, Fiului tău te roagă toţi să ne mântuim.

Apoi:

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preasfântă Treime, miluieşte-ne pe noi;
Doamne, curăţeşte păcatele noastre;
Stăpâne, iartă fărădelegile noastre;
Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre, pentru numele Tău.

Doamne, miluieşte ! *(de 3 ori)*

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.
Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta precum în cer aşa şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău.

[Preotul: Că a Ta este împărăţia...]

Şi troparele de umilinţă, glasul al şaselea:

Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi, că nepricepându-ne de nici un răspuns, această rugăciune aducem Ţie, ca unui Stăpân, noi, păcătoşii robii Tăi, miluieşte-ne pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Doamne, miluieşte-ne pe noi, că întru Tine am nădăjduit; nu Te mânia pe noi foarte, nici pomeni fărădelegile noastre, ci caută şi acum ca un Milostiv şi ne izbăveşte pe noi de vrăjmaşii noştri, că Tu eşti Dumnezeul nostru şi noi suntem poporul Tău, toţi lucrul mâinilor Tale şi numele Tău chemăm.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Uşa milostivirii deschide-o nouă,binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine, ci să ne mântuim prin tine din nevoi, că tu eşti mântuirea neamului creştinesc.

*[**Preotul** zice **ectenia:***

Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta, rugămu-ne Ţie, auzi-ne si ne miluieşte,

Doamne miluieşte (de 3 ori).

Încă ne rugăm pentru mila, viaţa, pacea, sănătatea, mântuirea cercetarea, iertarea, buna sporire şi chivernisire a robilor lui Dumnezeu (N) şi pentru ca să li se ierte toată greşeala cea de voie şi cea fără de voie.

Doamne miluieşte (de 3 ori).

Încă ne rugăm ca să fie păzit sfânt locaşul acesta, ţara aceasta, oraşul acesta şi toate oraşele şi satele, de boală, de foamete, de cutremur, de potop, de foc, de sabie, de venirea altor neamuri asupra noastră şi de războiul cel dintre noi; pentru ca milostiv, blând, şi lesne iertător să ne fie nouă bunul şi iubitorul de oameni Dumnezeul nostru, şi să-şi întoarcă toată mânia care se porneşte asupra noastră, să ne izbăvească pe noi de îngrozirea Lui cea dreaptă, care este asupra noastră, şi să ne miluiască pe noi.

Doamne miluieşte (de 40 ori).

Auzi-ne pe noi, Dumnezeule, Mântuitorul nostru, nădejdea tuturor marginilor pământului si a celor ce sunt pe mare departe, şi, Milostive, milostiv fii nouă, Stăpâne, pentru păcatele noastre şi ne miluieşte pe noi.]

Doamne miluieşte *(de trei ori)*

[Preotul zice ecfonisul: Că milostiv si iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie slavă înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.]

[Apoi preotul face otpustul cel mic, fără însă a zice Pentru rugăciunile...]

Acest **tropar**, glasul al 2-lea:

Podobie: Când de pe lemn, mort Te-ai pogorât, cel din Arimateea pe Tine, viaţa tuturor, cu smirnă şi cu giulgiu Te-a înfăşurat, Hristoase şi cu dragoste s-a îndemnat a săruta, cu inima şi cu buzele, trupul Tău cel nestricat. Însă fiind cuprins de frică, se bucura strigând către Tine: Slavă smereniei Tale, iubitorule de oameni!

Tuturor ortodocşilor îndrumător şi strălucire Bisericii, Sfinte Grigorie, de toată-mpresurarea ne izbăveşte pe noi, pe cei ce cu credinţă cinstim, cuvioase, dumne-

zeiască icoana ta, bântuiala celui rău degrabă alungând; tu, dar, ne ajuţi totdeauna şi pururi împlineşti rugăciunea celor ce cu dragoste te laudă.

Stăpână, primeşte rugăciunile robilor tăi şi ne izbăveşte pe noi din toată nevoia şi necazul.

Toată nădejdea mea spre tine o înalţ, Maica lui Dumnezeu, păzeşte-mă sub acoperământul tău.

Tropar, glas 1: ***Pentru rugăciunile tuturor Sfinţilor Tăi, Doamne, şi ale Născătoarei de Dumnezeu, pacea Ta dă-ne-o nouă şi ne miluieşte pe noi, ca un Îndurat.***

[Şi preotul încheie, zicând: Pentru rugăciunile...]

Pentru rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, ale Sfinţilor părinţilor noştri şi ale tuturor Sfinţilor, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi. Amin.

Canon de tămăduire către Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului şi mare făcător de minuni

Rugăciunile începătoare

În numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin.

Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !
Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !
Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, Slavă Ţie !

Împărate ceresc, Mângâietorule, Duhul Adevărului, care pretutindenea eşti, şi toate le implineşti, Vistierul bunătăţilor şi Dătătorule de viaţă, vino şi te salaşluieşte întru noi, şi ne curăţeşte pe noi de toată intinaciunea, şi mântuieşte, Bunule, sufletele noastre.

Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.
Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Preasfântă Treime, miluieşte-ne pe noi;
Doamne, curăţeşte păcatele noastre;
Stăpâne, iartă fărădelegile noastre;
Sfinte, cercetează şi vindecă neputinţele noastre, pentru numele Tău.

Doamne, miluieşte !
Doamne, miluieşte !
Doamne, miluieşte !

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Tatăl nostru, care eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău, vie împărăţia Ta, facă-se voia Ta precum în cer aşa şi pe pământ. Pâinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi. Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Şi nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău.

Miluieşte-ne pe noi, Doamne, miluieşte-ne pe noi, că nepricepându-ne de nici un răspuns, această rugăciune aducem Ţie, ca unui Stăpân, noi, păcătoşii robii Tăi, miluieşte-ne pe noi.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh.

Doamne, miluieşte-ne pe noi, că întru Tine am nădăjduit; nu Te mânia pe noi foarte, nici pomeni fărădelegile noastre, ci caută şi acum ca un Milostiv şi ne izbăveşte pe noi de vrăjmaşii noştri, că Tu eşti Dumnezeul nostru şi noi suntem poporul Tău, toţi lucrul mâinilor Tale şi numele Tău chemăm.

Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Uşa milostivirii deschide-o nouă,binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine, ci să ne mântuim prin tine din nevoi, că tu eşti mântuirea neamului creştinesc.

Crezul

Cred Într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atoţiitorul, Făcătorul cerului şi al pă-mântului,văzutelor tuturor şi nevăzutelor.
Şi întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toţi vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu

adevărat din Dumnezeu adevărat, Născut, nu făcut, Cel de o fiinţă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut.
Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire.S-a pogorât din ceruri
Şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Maria Fecioara Şi S-a făcut om.
Şi S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont, Şi a pătimit şi S-a îngropat.
Şi a înviat a treia zi după Scripturi .
Şi S-a suit la ceruri şi Şade de-a dreapta Tatălui. Şi iaraşi va să vină cu slavă, să judece viii şi morţii, A cărui Împărăţie nu va avea sfârşit.
Şi întru Duhul Sfânt, Domnul de viaţă Făcătorul, care din Tatăl purcede,
Cela ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul Este închinat şi slăvit, care a grăit prin prooroci.
Întru-una Sfântă Sobornicească şi apostolească Biserică,
Mărturisesc un botez întru iertarea păcatelor,
Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie. Amin !

Psalmul 50

1. Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta
2. Şi după mulţimea îndurărilor Tale, şterge fărădelegea mea.
3. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte.
4. Că fărădelegea mea eu o cunosc şi păcatul meu înaintea mea este pururea.
5. Ţie unuia am greşit şi rău înaintea Ta am făcut, aşa încât drept eşti Tu întru cuvintele Tale şi biruitor când vei judeca Tu.
6. Că iată întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea.
7. Că iată adevărul ai iubit; cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale mi-ai arătat mie.
8. Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăţi; spăla-mă-vei şi mai vârtos decât zăpada mă voi albi.
9. Auzului meu vei da bucurie şi veselie; bucura-se-vor oasele mele cele smerite.
10. Întoarce faţa Ta de la păcatele mele şi toate fărădelegile mele şterge-le.
11. Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule, şi duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntru ale mele.
12. Nu mă lepăda de la faţa Ta şi Duhul Tău cel sfânt nu-l lua de la mine.
13. Dă-mi mie bucuria mântuirii Tale şi cu duh stăpânitor mă întăreşte.
14. Învăţa-voi pe cei fărădelege căile Tale şi cei necredincioşi la Tine se vor întoarce.
15. Izbăveşte-mă de vărsarea de sânge, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele; bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta.
16. Doamne, buzele mele vei deschide şi gura mea va vesti lauda Ta.
17. Că de ai fi voit jertfă, Ţi-aş fi dat; arderile de tot nu le vei binevoi.

18. Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi.
19. Fă bine, Doamne, întru bună voirea Ta, Sionului şi să se zidească zidurile Ierusalimului.
20. Atunci vei binevoi jertfa dreptăţii, prinosul şi arderile de tot; atunci vor pune pe altarul Tău viţei.

Pentru rugăciunile Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, ale Sfinţilor părinţilor noştri şi ale tuturor Sfinţilor, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi. Amin.

Doamne miluieşte! (de 12 ori)

Veniţi să ne închinăm Împăratului nostru Dumnezeu!
Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Hristos, Împăratul nostru Dumnezeu!
Veniţi să ne închinăm şi să cădem la Însuşi Hristos Împăratul şi Dumnezeul nostru!

Cântarea l-a, glas 6

Irmos: Ca pe uscat umblând Israel, cu urmele prin adânc, pe prigonitorul faraon văzându-1 înecat, a strigat: lui Dumnezeu cântare de biruinţă să-i cântăm.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

După măsura mulţimii durerilor şi a întristărilor celor din inima mea, veselească mângâierile tale, sfinte al lui Dumnezeu, ticălosul meu suflet cel nemângâiat.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Nicidecum nu este mântuire în trupul meu, o, înţelepte Grigorie, nici intru oasele mele, ale celui de pretutindeni împresurat foarte de dureri amare; ci tu întâmpinându-mă, mântuieşte-mă.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

O picătură de milostivire din izvoarele bunătăţii picurând, prin rugăciunile tale, peste cuptorul ispitelor mele, stinge-l pe acesta şi dă-mi mie tihnă, o, înţelepte.

A Născătoarei de Dumnezeu

Toate mâinile doctoriceşti şi a meşteşugului putinţă şi pricepere neputincioase şi nelucrătoare s-au vădit din pricina relelor mele; pentru aceasta, Maică lui Dumnezeu, tu mă tămăduieşte.

Cântarea a III-a

Irmos: Nu este sfânt precum Tu, Doamne, Dumnezeul meu, care ai înălţat fruntea credincioşilor Tăi, Bunule, şi ne-ai întărit pe noi pe piatra mărturisirii Tale.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Înguste îmi sunt toate şi cumplite şi aducătoare de dureri, că silnică e boala şi grele durerile; ci, slujitorule al lui Hristos înţelepte, minunat fă harul tău întru mine.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Suspinul meu de la tine nicidecum nu s-a ascuns, nici a inimii întristare, nici durerea sufletului; pentru aceasta, ierarhe, după milostivirea ta, miluieşte-mă.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Roiul păcatelor cu adevărat a adus asupra mea mulţimea bolilor; că pricinile celor din urmă învederat cele dintâi sunt; ci de amândouă, ierarhe, scapă-mă.

A Născătoarei de Dumnezeu

De boala cea născătoare de moarte amară izbăveşte-mă, ceea ce ai născut cu trup pe Pierzătorul morţii, pe Hristos Viaţa însăşi, şi sănătate, Stăpână, mie dăruieşte-mi.

Sedealna: Toată nădejdea mea spre tine o pun Maica lui Dumnezeu, păzeşte-mă sub acoperământul tău.

Rănile păcatelor mele şterge-le, fericite, carele pe Hristos, pe Cel ce are mulţimea îndurărilor, mult L-ai slujit, pe milostivul Dumnezeu şi Unul tămăduitorul sufletelor, şi vindecare dăruieşte-mi, Grigorie înţelepte, podoaba Tesalonicului.

Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Către Născătoarea de Dumnezeu, acum cu osârdie să alergăm noi păcătoşii şi smeriţii şi să cădem cu pocăinţă, strigând din adâncul sufletului: Stăpână, ajută-ne, milostivindu-te spre noi; grăbeşte că pierim sub mulţimea păcatelor; nu întoarce pe robii tăi deşerţi, că pe tine singură nădejde te-am câştigat. *(de două ori)*

Cântarea a IV-a

Irmos: Hristos este puterea mea, Dumnezeul şi Domnul, cinstită Biserica cu dumnezeiasca cuviinţă cântă, grăind; din cuget curat intră Domnul prăznuind.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Iată, împuţitu-s-a şi a putrezit, prin multa nebunia mea, mulţimea rănilor mele; podoaba ierarhilor, bună mireasma sănătăţii dăruieşte-mi-o.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Gândul ieşirii mă cuprinde pururea, şi grija plecării şi a sfârşitului; ci tu, ierarhe al lui Hristos, şi sănătate dă-mi, şi pocăinţă.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Puţinătatea zilelor mele Tu cunoscându-o, la jumătatea acestora, Hristoase, acum nu mă lua pe mine, îndelung răbdător făcându-Te mie pentru rugăciunile slujitorului Tău.

A Născătoarei de Dumnezeu

Suspin pururea, împungându-mă de amarele suliţe ale suferinţelor şi de ale durerilor cumplite săgeţi; de Dumnezeu Născătoare Fecioară, nu mă trece cu vederea pe mine, cel întristat.

Cântarea a V-a

Irmos: Cu dumnezeiasca strălucirea Ta, Bunule, sufletele celor ce mânecă la tine, cu dragoste mă rog, luminează-le; ca să te vadă, cuvinte al lui Dumnezeu, pe tine adevăratul Dumnezeu,cel ce chemi din negura greşelilor.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Mă arde boala cea grea, cumplit întristându-mă, pârjolindu-mi acum şi covârşindu-mi inima; dreptarule al dogmelor, înţelepte Grigorie, cu lacrimile rugăciunilor tale pe aceasta stinge-o.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Nu mă voi ruşina spre tine îndrăznind, ci bucura-mă-voi întru tine, cela ce eşti de un sălaş cu grăitorii de Dumnezeu, şi va izvorî mie grabnică lumina sănătăţii, de-grab răsărindu-mi vindecările.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Sabia întristării străbate, sfinte, sufletul meu, şi spadă cu două tăişuri până la mădurvă trimite durerile mele, pe care tămăduieşte-le.

A Născătoarei de Dumnezeu

Nu am întru necazuri altă ajutătoare afară de tine; tu eşti nădejdea mea de la sânul maicii mele, curată; din pântecele maicii mele spre tine m-am îndreptat; vindecă-mă, de Dumnezeu Născătoare.

Cântarea a VI-a

Irmos: Marea vieţii văzând-o înălţându-se de viforul ispitelor, la limanul Tău cel lin alergând, strig către Tine: Scoate din stricăciune viaţa mea, mult Milostive.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Întunecându-mă eu de noaptea bolilor celor întunecate, la văzduhul curat şi ziua cea limpede a sănătăţii scoate-mă pe mine, tămăduitorule al celor bolnavi, slujitorule al lui Hristos.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Asemănându-te Domnului, nu depărta de la mine îndurările tale, sfinte, ci să îmi ajute mie, făcătorule de minuni, dumnezeiasca ta putere; că rele nenumărate m-au cuprins pe mine.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Nebuneşte m-am lăsat purtat de plăceri, eu deşertul, şi acum mă împung, scârbindu-mă, nesuferitele săgeţi ale durerilor; pentru aceasta veseleşte-mă cu atingerea rugăciunilor tale, începătorule al preoţilor lui Hristos.

A Născătoarei de Dumnezeu

Pe tine, norul cel viu şi vesel şi luminos, şi cuvântător şi însufleţit, al Soarelui Celui simţit cu mintea, rogu-te, risipeşte, Stăpână, cu căldura îndurărilor tale, răceala patimilor mele.

Cântarea a VII-a

Irmos: Răcoreşte cuptorul...

Îngerul a făcut cuptor dătător de rouă cuvioşilor tineri iar pe caldei arzându-i porunca lui Dumnezeu, pe tiranul I-a plecat şi a strigat: Binecuvântat eşti Dumnezeul părinţilor noştri.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Precum chipul naşterii Tale oarecând a răcorit pe feciori în cuptor, Hristoase, astfel, rogu-mă, şi pe mine cel ce bolesc cumplit, pentru rugăciunile sfinţitului Tău slujitor, răcoreşte-mă, la odihnă acum scoţându-mă.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Pe mine, cel aproape omorât şi sfărâmat de cumplita boală, iarăşi înviază-mă, înnoieşte-mă, făcătorule de minuni, Grigorie fericite, rogu-mă, ca din suflet să strig: Dumnezeule, bine eşti cuvântat.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Cela ce eşti dulce în cuvânt şi prea dulce întru învăţătură, mintea cea cerească, amărăciunea bolii îmblânzeşte-o şi dă-mi sănătate, ca fără de făţărnicie să slăvesc pe Dumnezeu, cel ce te-a mărit pe tine.

A Născătoarei de Dumnezeu

Cea învechită şi îmbătrânită fire a strămoşului înnoindu-o Cel născut din tine, Stăpână, Dumnezeul meu, prunc tânăr făcându-Se mai presus de minte, şi pe mine cel prin boli învechit înnoieşte-mă.

Cântarea a VIII-a

Irmos: Din văpaia cuvioşilor rouă ai izvorât şi jertfa dreptului cu apă ai ars-o; că pe toate le faci, Hristoase, cu singură voia Ta; pe Tine Te prea înălţăm întru toţi vecii.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Ca al Dumnezeului Iubitor de oameni rob de oameni iubitor, obişnuita iubire de oameni a ta şi îndurările şi mila arată-le întru mine, înţelepte, şi din boala ce m-a cuprins slobozeşte-mă.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

În ţărâna patimilor mi s-a smerit acum sufletul şi, prin boală, de pământ s-a lipit pântecele meu; ci tu, ca un părinte, nicidecum nu uita multa mea sărăcie şi întristare, de trei ori fericite.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Durerea sufletului meu, sfinte, rogu-mă, şi a trupului meu osteneala uşurează-le, îmblânzeşte-le, conteneşte suferinţele cele amare, Grigorie, stinge tânguirea şi tămăduieşte patimile.

A Născătoarei de Dumnezeu

Ceea ce mai presus de cuvânt pe Cuvântul prin cuvânt cu trup L-ai născut, Fecioară, tu mă miluieşte, că neputincios şi sărac şi întru dureri sunt, şi mântuirea ta să îmi ajute mie.

Cântarea a IX-a

Irmos: Pe Dumnezeu a-L vedea nu este cu putinţă oamenilor, spre care nu cutează a căuta Oştile îngereşti; iar prin tine, Preacurată, s-a arătat oamenilor cuvântul întrupat; pe care, mărindu-L cu Oştile îngereşti, pe tine te mărim.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Răsplătirile îndelungilor tale dureri strălucit le culegi acum, păstorule al Tesalonicului, Grigorie, şi sufletul tău dumnezeiesc se bucură în ceruri, iar trupul tău cel cinstit conteneşte bolile; pentru aceasta cu adevărat slavă se cuvine lui Dumnezeu, celui ce te-a slăvit pe tine.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Ridică-mă pe mine, rogu-mă, din întunericul patimilor şi al bolilor celor de multe feluri, Grigorie, cela ce cu lumina Treimii celei de lumină începătoare mai înainte, ca în ghicitură, te-ai luminat, fericite, iar acum faţă către faţă te desfătezi de ea.

Stih: ***Sfinte al lui Dumnezeu, roagă-te pentru mine, păcătosul.***

Cu adevărat plin de înţelepciune te-ai făcut, şi luptător al luminii celei mai presus de minte asupra potrivnicilor lui Dumnezeu, cu scrierea şi limba covârşindu-i pe aceştia; şi mărturie stau nouă cărţile tale, cele neîncetat biruitoare a rătăcirii acelora, de Dumnezeu fericite.

A Născătoarei de Dumnezeu

Ceea ce pe Dumnezeul celor vii şi al celor morţi L-ai născut, din patimile cele aducătoare de moarte, Fecioară, izbăveşte-mă, şi viaţă şi sănătate mie dăruieşte-mi, aducătoarea mântuirii, încingându-mă cu putere de sus şi tărie, de Dumnezeu fericită.

Imnografie

La pomenirea din a doua Duminică a Postului mare:

Troparul Sfântului ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului: Luminător al dreptei credinţe, sprijinul Bisericii şi învăţătorule, podoaba monahilor, apărătorule cel nebiruit al teologilor; făcătorule de minuni, Grigorie, lauda Tesalonicului, propovăduitorule al harului, roagă-te pururea să se mântuiască sufletele noastre.

Condacul Sfântului ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului; Pe tine, organul înţelepciunii cel sfinţit şi dumnezeiesc, trâmbiţa cuvântării de Dumnezeu cea strălucită, cu un glas te lăudăm, Grigorie, de Dumnezeu grăitorule. Ci, cel ce stai ca o minte înaintea Minţii celei dintâi, către Dânsul îndreptează mintea noastră, părinte Grigorie, ca să strigăm: Bucură-te, propovăduitorule al harului.

Troparul Sfântului ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului (14 noiembrie) - Interpret: Otilia Simeria:
https://doxologia.ro/cantari/video-troparul-sfantului-ierarh-grigorie-palama-arhiepiscopul-tesalonicului-14-noiembrie

***

Sfântul Grigore Palama - Utrenia (pe note):

https://www2.slideshare.net/steaemy1/utrenie-nov-14
şi
https://www.academia.edu/44593333/Sf%C3%A2ntul_Grigore_Palama_Utrenia_pe_note_

***

Sfântul Grigore Palama - Vecernia (pe note):
https://www2.slideshare.net/steaemy1/vecernie-nov-14
şi
https://www.academia.edu/44593340/Sf%C3%A2ntul_Grigore_Palama_Vecernia_pe_note_

Cult, Culture - Ion Minoiu - Canon, Gl.8, al Sfântului Grigorie Palama:
https://www.youtube.com/watch?v=8nHYGyCmPoY

Cuvant Ortodox - Sfântul Grigore Palama, făcătorul de minuni, arhiepiscopul Tesalonicului - 14 noiembrie (viața):
https://www.youtube.com/watch?v=CjqvpX0r8Xc

***

(Video) Sfântul Grigorie Palama - unul dintre cei mai importanți apologeți ai Ortodoxiei:
https://doxologia.ro/locuri-sfinte/video-sfantul-grigorie-palama-unul-dintre-cei-mai-importanti-apologeti-ai-ortodoxiei

***

Film documentar. Sfântul Grigorie Palama - teologul luminii necreate realizat de diac. Eugen Buchiu:
https://www.youtube.com/watch?v=CP7d9y6GJME

Rugăciunea de dimineaţă Sfântului Grigorie Palama către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu (din Apantisma)

Fecioară, Stăpână, Născătoare de Dumnezeu, ceea ce ai născut pe Dumnezeu Cuvântul cu trup; ştiu, cu adevărat ştiu, că nu se cuvine, nici se cade ca eu, cel atâta de desfrânat, cu ochi spurcaţi să văd icoana ta, a celei prea curate, a celei pururea Fecioare, a celei ce ai şi trupul şi sufletul curat şi nespurcat şi să o sărut cu buze necurate şi întinate sau să mă rog.

Căci cu dreptate este ca de mine, cel desfrânat, să se îngreţoşeze şi să mă urască curăţia ta. Dar fiindcă Dumnezeu, pe care L-ai născut, S-a făcut om, ca să cheme pe cei păcătoşi la pocăinţă, pentru aceasta am îndrăznit şi eu, să mă apropii de tine cu lacrimi rugându-mă.

Primeşte această mărturisire, a greşelilor mele cele multe şi grele şi o du Unuia Născut Fiului tău şi Dumnezeu, rugându-te Lui ca să fie milostiv ticălosului şi tăvălitului meu suflet. Că de mulţimea fărădelegilor mele sunt oprit a căuta spre Dânsul şi a cere iertare.

Pentru aceasta, pe tine te pun înainte solitoare şi mijlocitoare. Că multe şi mari daruri dobândind eu de la Ziditorul meu Dumnezeu şi uitându-le pe toate şi nemulţumitor arătându-mă, ticălosul, cu necuviinţă m-am alăturat cu dobitoacele fără de minte şi m-am asemănat lor; fiind sărac de fapte bune, bogat de patimi şi plin de ruşine, lipsit de dumnezeiască îndrăzneală, osândit de Dumnezeu, făcându-mă de plângere arhanghelilor, de râs dracilor şi de urâciune oamenilor, mustrat de conştiinţă, ruşinat de lucrurile mele cele rele şi mai înainte de moarte fiind mort şi mai înainte de judecată de sine-mi osândit şi mai înainte de munca cea fără de sfârşit de deznădăjduire muncit.

Pentru aceea dar, numai la a ta sprijinire alerg, Stăpână, Născătoare de Dumnezeu, cel ce sunt dator cu nenumăraţi talanţi; cel ce întru dezmierdări cu desfrânatele am cheltuit avuţia cea părintească; cel ce am curvit mai mult decât desfrânata; cel ce am făcut fărădelege mai mult decât Manase; cela ce m-am făcut nemilostiv mai mult decât bogatul; cela ce sunt slugă lacomă, vas al gândurilor celor rele, vistierie a cuvintelor celor urâte şi spurcate, străin de toată fapta cea bună.

Miluieşte-mă pe mine cel smerit; milostiveşte-te spre mine cel neputincios. Mare îndrăzneală ai la Cel ce s-a născut din tine. Nimeni nu are putere precum tu, Maica lui Dumnezeu; că toate le poţi, ca ceea ce eşti mai presus de toate zidirile şi nimic nu îţi este ţie cu neputinţă, numai de vei voi.

Deci, nu trece cu vederea lacrimile mele; nu te întoarce de către suspinul meu; nu lepăda durerea inimii mele; nu ruşina nădejdea mea cea către tine. Ci cu rugăciunile tale cele de Maică, silind pe cea nesilită milostivire a Fiului tău, Cel bun şi Dumnezeu, învredniceşte-mă pe mine ticălosul şi nevrednicul robul tău, să-mi iau frumuseţea mea cea dintâi şi dintru început şi să lepăd grozăvia patimilor, să mă slobozesc de păcat şi să mă robesc de dreptate; să mă dezbrac de spurcăciunea dulceţii celei trupeşti şi să mă îmbrac întru sfinţenia curăţeniei cele sufleteşti; să mor lumii şi să viez faptei celei bune.

Călătorind eu, împreună călătoreşte cu mine; pe mare înotând, împreună înoată; priveghind, întăreşte-mă; necăjindu-mă, mă mângâie; împuţinându-mă la suflet, îmbărbătează-mă; îmbolnăvindu-mă, vindecare îmi dăruieşte; nedreptăţit fiind, izbăveşte-mă; năpăstuit fiind, îndreptează-mă; spre moarte primejduindu-mă, degrab alergând mă scoate; vrăjmaşilor celor nevăzuţi, în toate zilele de temut mă arată; ca să cunoască toţi cei ce cu nedreptate mă tiranizează, al cui rob sunt eu.

Aşa, prea bună Stăpână, Născătoare de Dumnezeu, ascultă ticăloasa mea rugăciune şi nu mă ruşina de nădăjduirea mea cea către tine, ceea ce eşti după Dumnezeu nădejdea tuturor marginilor pământului.

Aprinderea trupului meu stinge-o; viforul cel cumplit din sufletul meu, potoleşte-l; mânia cea amară, îmblânzeşte-o; trufia şi mândria părerii celei deşarte, din mintea mea şterge-o; nălucirile cele de noapte ale duhurilor celor viclene şi bântuielile cele de zi ale gândurilor cele necurate, din inima mea împuţinează-le; învaţă limba mea să grăiască cele de folos; povăţuieşte ochii mei să vadă drept faptele bune cele adevărate. Picioarele mele îndreptează-le să alerge fără împiedicare pe calea cea fericită a poruncilor lui Dumnezeu; mâinile mele fă-le să se sfinţească ca cu vrednicie să le ridic pe ele către Fiul Cel Preaînalt; curăţeşte-mi gura mea ca, cu îndrăzneală să-L numesc Tată pe Dumnezeu cel înfricoşat şi PreaSfânt; deschide-mi urechile mele ca să audă simţitor şi gânditor cuvintele cele mai dulci decât mierea şi fagurul ale Sfintelor Scripturi şi să vieţuiesc după dânsele întărindu-mă de tine.

Dă-mi vreme de pocăinţă, de întoarcere a gândurilor; de moartea cea năprasnă, fereşte-mă; osândit de conştiinţă fiind, izbăveşte-mă. Şi mai pe urmă de toate, fii lângă mine la despărţirea sufletului de ticălosul meu trup.

Sila cea nesuferită, lesnind-o; durerea cea nespusă, uşurând-o; strâmtoarea cea nemângâiată, mângâind-o; de faţa cea întunecată a dracilor, izbăvindu-mă; de cercarea cea prea amară a vameşilor celor din aer şi stăpânitorilor întunericului, slobozindu-mă şi zapisele păcatelor mele celor multe rupându-le, cu Dumnezeu mă împrieteneşte şi stării Lui de-a dreapta, celei fericite, la înfricoşata judecată mă învredniceşte şi bunătăţilor celor veşnice şi nestricăcioase, moştean pe mine mă fă.

Această mărturisire îţi aduc ţie, Stăpâna mea, Născătoare de Dumnezeu, lumina ochilor mei celor întunecaţi, mângâierea sufletului meu, folositoarea şi nădejdea mea cea după Dumnezeu. Pe care cu blândeţe primeşte-o şi mă curăţeşte de toată spurcăciunea trupului şi a duhului. Şi mă învredniceşte în veacul acesta de acum fără de osândă să mă împărtăşesc cu prea sfântul şi prea curatul Trup şi Sânge al Fiului şi Dumnezeului tău; iar în cel ce va să fie, cu cina cea prea dulce şi cerească a desfătării Raiului, unde este locaşul tuturor celor ce se veselesc.

Aceste bunătăţi, dobândindu-le eu nevrednicul, să slăvesc în vecii vecilor prea cinstitul şi de mare cuviinţă numele Fiului şi Dumnezeului tău, Cel ce primeşte pe toţi cei ce se pocăiesc din tot sufletul, pentru tine, ceea ce te-ai făcut mijlocitoare şi chezăşuitoare tuturor păcătoşilor.

Că prin tine, prea lăudată şi prea bună Stăpână, se mântuieşte toată firea omenească, lăudând şi binecuvântând pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Treimea cea PreaSfântă şi de o fiinţă, totdeauna acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!

Vieţile Sfinţilor - Sfântul Grigorie Palama

Sfântul Grigorie, arhiepiscopul Tesalonicului, numit şi Palama, s-a născut în Constantinopol. A rămas orfan de tată încă de mic, dar sub îngrijirea mamei sale şi-a săvârşit studiile şi a fost de mare folos mamei şi fraţilor săi, pe care-i ţinea din ostenelile sale.

Văzând deşertăciunea lumii acesteia, i-a venit în gând să se facă călugăr, îndemnând şi pe mama şi fraţii săi la aceasta.

Primind cu bucurie propunerea, mama sa a luat schima într-o mânăstire de maici, iar el şi cu fraţii săi s-a dus în Muntele Athos, unde punându-se în ascultarea unui cuvios Nicodim, s-a deprins cu toate rânduielile vieţii monahale. Câtva timp a fost şi în Lavra cea mare; dar dorind liniştea, s-a sălăşluit în pustie şi ducea viaţa cea mai aspră.

Întâmplându-se să treacă pe acolo Varlaam din Calabria, care învăţa că strălucirea dumnezeirii este creatură, a fost combătut de sfântul pentru acele erori. Asemenea şi pe Atuindiu şi Polichindin, care au fost sinodiceşte condamnaţi pentru învăţăturile lor cele greşite.

Pentru luptele sale cu ereticii s-a învrednicit de marele dar al arhieriei, ocupând însemnatul scaun al Tesalonicului şi păstorindu-l cu multă demnitate.

S-a învrednicit a purta rănile Domnului pe trupul său, ca dumnezeiescul Pavel şi după multe suferinţe din partea turcilor, pentru că le arăta cu multă îndrăzneală rătăcirile lui Mahomed, a adormit în Domnul în vârstă de 63 de ani, la 1340.

Sinaxar - Pomenirea celui dintre sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, făcătorul de minuni, care a strălucit la anii 1340

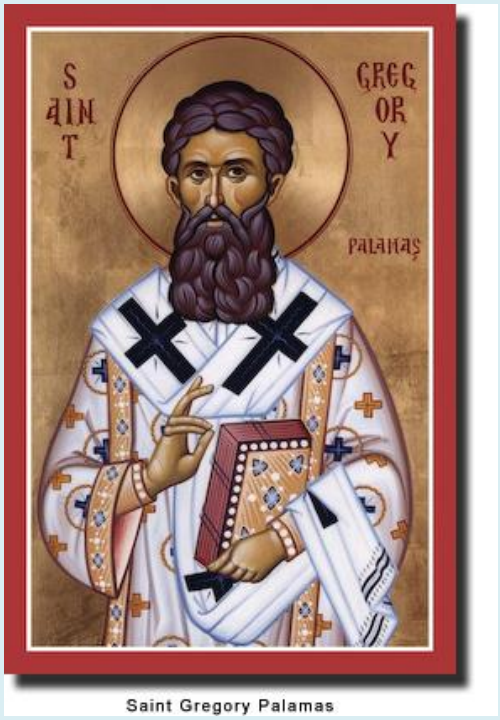

Saint Gregory Palamas

Tot în această zi, pomenirea celui dintre sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, făcătorul de minuni, care a strălucit la anii 1340.

Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, s-a născut în anul 1296 în Constantinopol.

Tatăl Sfântului Grigorie a devenit un important demnitar la curtea lui Andronicus al II-lea, paleologul (1282-1328), dar a murit la scurt timp. Andronicus devenind turorele copilului Grigorie rămas orfan.

Înzestrat cu abilităţi intelectuale şi ambiţie, Grigorie a stăpânit toate subiectele de studiu care făceau parte la vremea aceea din cursul complet de educaţie superioară medievală. Împăratul spera ca tânărul să se îndrepte spre munca în cadrul guvernului, dar Grigorie, abia împlinind 20 de ani, s-a retras în Muntele Athos în anul 1316 (după unele surse 1318) devenind novice la Mănăstirea Vatoped, sub îndrumarea monahicească a părintelui Nicodim de la Vatoped (prăznuit în 11 iulie). Acolo a fost tuns şi a pornit pe calea sfinţeniei.

Un an mai târziu, Sfântul evanghelist Ioan Teologul i-a apărut în vis şi i-a promis că-l va proteja pe calea sa duhovnicească.

Mama şi surorile lui Grigorie au devenit şi ele călugăriţe.

După săvârşirea părintelui Nicodim, Sfântul Grigorie a stat opt ani sub îndrumarea duhovnicească a părintelui Nichifor iar după moartea părintelui Nichifor, Grigorie s-a tranferat la Lavra Sfântului Atanasie Athanitul (prăznuit în 5 iulie). Aici a slujit la trapeză şi apoi a devenit cântăreţ în biserică.

După trei ani s-a mutat la schitul Glossia, nevoindu-se mai abitir pentru a atinge perfecţiunea spirituală. De la stareţul mănăstirii a învăţat meşteşugul rugăciunii neîncetate pe care o practică monahii, începând cu marii pustnici ai deşertului din sec. al IV-lea, Evagrie Ponticul şi Sfântului Macarie al Egiptului (prăznuit în 19 ianuarie).

Mai târziu, în sec. al XI-lea, Sfântul Simeon Noul Teolog (prăznuit în 12 martie) a dat indicaţii amănunţite despre activitatea mentală pentru cei care practicau rugăciunea exterioară, iar sfinţii din Athos au pus-o în aplicare. Practicarea rugăciunii minţii sau a inimii pentru care este nevoie de solitudine şi linişte se numeşte "isihasm" (de la grecescul "hesychia" care înseamnă calm şi linişte), iar practicanţii se numesc isihaşti.

În timpul şederii sale în Glossia viitorul ierarh Gregorie a fost complet absorbit de spiritul isihast acesta devenind noul său mod de viaţă. În anul 1326, datorită ameninţării invaziei turce, el împreună cu ceilalţi fraţi ai schitului s-au retras în Tesalonic, unde a fost hirotonit ca preot.

Sfântul Grigorie a combinat îndatoririle sale preoţeşti cu viaţa de pustnic. Cinci zile pe săptămână le petrecea în linişte şi rugăciune, iar sâmbăta şi duminica venea în mijlocul oamenilor, slujind sfintele slujbe şi predicând, smulgând oamenilor sentimente de iubire, dar şi multe lacrimi prin cuvintele sale. Uneori participa la întrunirile duhovniceşti ale tinerilor educaţi conduse de viitorul patriarh Isidor.

După reîntoarcerea din Constantinopol, Sfântul Grigorie a găsit un loc potrivit în care să vieţuiască în solitudine, lângă Tesalonic, la Bereia. Aici a adunat în jurul lui în timp scurt mai mulţi călugări, pe care i-a îndrumat timp de cinci ani.

În anii 1330 au avut loc importante evenimente în viaţa Bisericii de Răsărit, în urma cărora Sfântul Grigorie a fost plasat printre cei mai importanţi apologeţi universali ai ortodoxiei, fiind foarte renumit ca profesor al isihasmului.

Prin 1330 învăţatul călugăr Varlaam sosea în Constantinopol din Calabria, Italia. Acesta a fost autorul unor tratate de logică şi astronomie, fiind renumit pentru calităţile sale oratorice ieşite din comun.Varlaam a primit o catedră la universitatea din capitală şi a început să adâncească studiul scrierilor Sfântului Dionisie Areopagitul (prăznuit în 3 octombrie), a cărui teologie "apofatică" ("negativă", în contrast cu "katafatică" sau "pozitivă") era în mod egal apreciată atât în Bisericile de Răsărit cât şi în cele de Apus.

La scurt timp, Varlaam a călătorit la Muntele Athos, unde s-a familiarizat cu viaţa spirituală a isihaştilor. Susţinînd imposibilitatea cunoaşterii esenţei lui Dumnezeu, el a declarat că rugăciunea minţii era o eroare eretică. În călătoriile sale la Constantinopol şi Tesalonic, călugărul Varlaam a intrat în dispute cu călugării, încercând să demonstreze natura materială creată a luminii din timpul Schimbării la faţă a Mântuitorului de pe Muntele Tabor. Acesta ridiculiza învăţăturile călugărilor despre metodele rugăciunii şi despre lumina necreată văzută de isihaşti.

Sfântul Grigorie, la rugămintea călugărilor athoniţi, a răspuns prin admonestări verbale la început, dar văzând că nu au nici un rezultat, a început să aştearnă pe hârtie argumentele sale teologice. Astfel a apărut "Triade în apărarea sfinţilor isihaşti" (1338). Prin 1340 sfinţii din Muntele Athos au compilat, cu ajutorul sfântului, un răspuns general împotriva atacurilor lui Varlaam, grupat sub titlul "Tomul Aghiorit".

La Sinodul din Constantinopol din 1341 ţinut la Biserica Sfânta Sofia, Sfântul Grigorie a polemizat cu Varlaam, axându-se pe ideea naturii luminii de pe Muntele Taborului. În 27 mai 1341 Sinodul a fost de acord cu punctul de vedere al Sfântului Grigorie şi anume că, Dumnezeu, de neatins prin esenţa Sa, ni se descoperă prin energiile Sale direcţionate spre lume şi percepute de noi, cum a fost lumina de pe Muntele Taborului, dar acestea nu sunt nici materiale şi nici create. Ipotezele lui Varlaam au fost condamnate ca erezii, acesta fiind anatemizat şi izgonit în Calabria.

Dar disputele dintre palamiţi şi varlaamiţi erau departe de a se fi încheiat. Acestora din urmă li s-au alăturat discipolul lui Varlaam, călugărul bulgar Akyndinos, precum şi patriarhul Ioan XIV Kalekas (1341-1347); împăratul Andronicus III, paleologul (1328-1341) înclina şi el spre punctul lor de vedere. Akyndinos, al cărui

nume însemna "cel care nu face rău," de fapt a cauzat un mare rău prin învăţăturile sale eretice. Akyndinos a scris o serie de mici tratate în care îi denunţa pe Sfântul Grigore şi pe călugării athoniţi drept provocatori de tulburări în cadrul Bisericii.

La rândul său, sfântul a scris un răspuns detaliat în care demonta erorile lui Akyndinos. Însă patriarhul îl susţinea pe Akyndinos şi l-a numit pe Sfântul Grigorie vinovat de toate tulburările din cadrul Bisericii. În 1344 l-a închis în temniţă timp de patru ani.

În 1347, când Ioan al XIV-lea a fost înlocuit de Isidor (1347-1349), Sfântul Grigorie a fost eliberat şi numit arhiepiscop al Tesalonicului.

În 1351 Sinodul din Vlaherne a apărat cu solemnitate caracterul ortodox al învăţăturilor sale, însă poporul nu l-a acceptat uşor pe Sfântul Grigorie, astfel încât el a trebuit să se mute dintr-un loc în altul. Într-una din călătoriile sale la Constantinopol pe un vapor bizantin, a căzut în mâinile turcilor. Chiar în captivitate, Sfântul Grigorie a predicat atât prizonierilor creştini cât şi răpitorilor săi musulmani. Hagarenii au fost uimiţi de înţelepciunea cuvântului său, dar musulmanii nu au putut suporta acestea şi l-au bătut, ba chiar l-ar fi omorât cu plăcere dacă n-ar fi nădăjduit într-o răscumpărare mare. La un an, Sfântul Grigore a fost răscumpărat şi s-a întors la Tesalonic.

Sfântul Grigorie a făcut multe minuni în cei trei ani dinaintea morţii sale, vindecând mulţi bolnavi.

În ajunul morţii sale, Sfântul Ioan Hrisostom i-a apărut într-o viziune, adresându-i cuvintele: "Spre înălţimi! Spre înălţimi!"

Sfântul Grigorie Palama a adormit întru Domnul în 14 noiembrie 1359.

În 1368 a fost canonizat la Sinodul din Constantinopol sub patriarhul Filotei (1354-1355, 1364-1376), care a scris viaţa sfântului şi slujbele adresate acestuia.

Hierotheos, mitropolit de Nafpaktos - Viaţa Sfântului Grigorie Palama Aghioritul

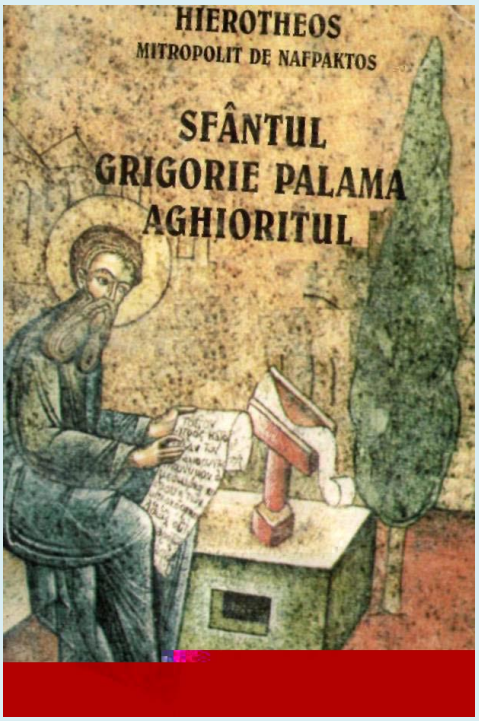

2. În Sfântul Munte
Viaţa sa înainte de venirea în Sfântul Munte
Viaţa sa în Sfântul Munte
Aspecte isihaste ale luptelor sale
Adormirea Sfântului

Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, aparţine acestei categorii. Învăţăturile sale înfăţişează esenţa Tradiţiei Ortodoxe, care este, în fapt, calea isihastă de viaţă. De fapt, ceea ce numim isihasm reprezintă chintesenţa tuturor Sinoadelor Ecumenice, precum şi semnul characteristic al marilor Părinţi ai Bisericii. Dacă i-am trata pe Sfinţii Părinţi departe de atmosfera isihiei ortodoxe, le-am face o nedreptate. Se observă faptul că mişcarea teologică contemporană se află într-o stare de contradicţie. Pe de o parte, se vorbeşte mult despre Sfinţii Părinţi, iar semnele învăţăturilor lor se pot observa în eforturile noastre de a ne susţine propriile idei, în vreme ce, pe de altă parte, noi respingem metoda folosită de Sfinţii Părinţi de a atinge punctul de unde ei ar putea vorbi de Dumnezeu într-un mod infailibil şi din inspiraţie divină. De aceea, noi trebuie să acordăm o mare atenţie modului în care sfinţii vorbeau despre Dumnezeu. Acesta este, de fapt,

scopul acestui capitol. Vom examina viaţa Sfântului Grigorie în Sfântul Munte, îl vom vedea la lucru în Grădina Maicii Domnului.

Înainte de a fi vizitat Sfântul Munte şi de a fi devenit călugăr acolo. El fusese pregătit deja de la o vârstă fragedă înainte de a pleca în Sfântul Munte, unde el şi-a continuat, de fapt, viaţa pe care o trăise mai înainte. Această educaţie pregătitoare poate fi luată în consideraţie făcând referire la trei factori: 1) atmosfera prevalentă în Constantinopol la acea dată; 2) viaţa cucernicilor săi părinţi; 3) educaţia pe care a primit-o. Să analizăm aceşti trei factori.

În Constantinopol, pe vremea Sfântului Grigorie, exista un climat favorabil trăirii Tradiţiei Ortodoxe. Contribuţii decisive au avut în acest sens contactele cu Sfântul Munte, mănăstirile care se aflau în oraş şi în împrejurimile sale, precum şi învăţăturile Sfântului Simeon Noul Teolog, care au produs o adevărată revoluţie în acea vreme prin promovarea isihasmului drept calea cea mai sigură a apropierii de Dumnezeu.

Sfântul Filotei Kokkinos, patriarhul Constantinopolului, descrie această situaţie. El afirmă faptul că şi Constantinopolul acceptase înţelepciunea antică, se lepădase de ateism, de mituri şi alte inutilităţi şi împodobise acea înţelepciune cu adevărul şi credinţa în Unul Dumnezeu în Trei Persoane, precum şi cu Crucea şi simplitatea Evangheliilor şi, în acest fel, s-a dovedit a fi un slujitor recunoscător al adevăratei şi primordialei înţelepciuni. Asfel, capitala s-a dovedit a fi oraşul înţelepciunii lui Dumnezeu.Aici se face distincţia între primul şi al doilea tip de înţelepciune, şi, după cum se ştie, prima dintre înţelepciuni reprezintă comunicarea omului cu Dumnezeu.

Studiind operele Sfântului Grigorie Palama, putem corect aprecia ce înţelege Sfântul Filotei atunci când caracterizează adevărul Evangheliilor drept adevărata şi dreapta înţelepciune. Climatul isihast care predomina pe atunci în Constantinopol poate fi observat în atmosfera ce domnea în sânul familiei sale.

Studiind viaţa părinţilor Sfântului Grigorie Palama, precum şi modul în care ei l-au crescut, putem observa influenţa exercitată de Sfântul Munte asupra oraşului, precum şi obiceiurile curat ortodoxe ale locuitorilor săi.

Tatăl Sfântului Grigorie a fost nobil şi membru al senatului imperial. Într-adevăr, el a fost cel ce s-a ocupat de educaţia nepotului împăratului, modelându-i mai ales personalitatea şi oferindu-i o educaţie duhovnicească. El a fost educator nu numai al nepotului împăratului, dar chiar şi al împăratului însuşi. Astfel, i s-a

încredinţat sarcina de "a preda virtuţile, dar şi de a fi un bun consilier, educator şi îndrumător duhovnicesc". În clipele când împăratul era copleşit de mânie, tatăl Sfântului Grigorie îl liniştea. Împăratul îl iubea mai mult decât pe oricine altcineva, chiar mai mult decât pe rudele sale de sânge "datorită curăţeniei sale sufleteşti şi a felului său de a avea privirea aţintită doar spre sine şi spre Dumnezeu".

Constantin, tatăl Sfântului Grigorie, trăia viaţa isihastă în toată plenitudinea ei. De aceea, deşi se afla mereu la palatul imperial şi se întâlnea cu o mare mulţime de oameni zilnic "sobrietatea şi trezvia îl făceau să se întoarcă mereu spre sine şi spre Dumnezeu printr-o permanentă atenţie şi neîncetată rugăciune5.

El trăia într-o deplină trezvie a minţii şi într-o neîncetată rugăciune. Acest lucru a fost observat şi de către alţi oameni. Este binecunoscut faptul, din tradiţia patristică, că atunci când mintea se detaşează de lucrarea raţiunii şi este iluminată de har, omul poate să trăiască în lumea confruntată cu diferitele ei probleme şi să aibă, totuşi, o rugăciune neîncetată.

Cei căsătoriţi, de asemenea, pot duce o astfel de viaţă, aşa cum putem observa în cazul tatălui Sfântului Grigorie Palama. Trăind astfel, nu numai el însuşi avea frecvente legături cu oameni duhovniceşti, asceţi şi călugări, dar şi copiii săi, încă din fragedă copilărie, se ataşau de astfel de oameni duhovniceşti. El a înţeles că educaţia este eficientă atunci când părinţii îi apropie pe copii de Biserică, şi, mai ales, de oamenii care trăiesc viaţa Bisericii. ***El şi-a dus întreaga familie la pustnici, nu numai copiii mai mari ", ci şi pe cei mici, care de-abia începeau să vorbească şi să înţeleagă ceea ce li se spunea". Îndată ce se năşteau, el îi apropia pe copii de astfel de oameni duhovniceşti, deoarece considera că în acest fel ei ar putea fi modelaţi într-o legătură plină de afecţiune cu Dumnezeu.***

De fapt, cunoaştem o descriere a unei astfel de călătorii la părintele lor duhovnicesc, care trăia o viaţă solitară, de pustnicie, într-o mănăstire aflată dincolo de mare, deasupra Galatei. Înainte de a părăsi această lume, tatăl său a fost tuns în monahism, "un mod de viaţă şi de conduită în care el era deja iniţiat".

Acesta este un lucru semnificativ, deoarece ne arată faptul că tatăl Sfântului Constantin, deja căsătorit şi tată a multor copii, nu era deosebit de monahi; felul său de viaţă era cu adevărat monahal. El urma aceeaşi tradiţie, care era, de fapt, viaţa propovăduită de Evanghelii.

Cu adevărat, felul său de viaţă monahal poate fi observat pe parcursul ultimelor sale clipe de viaţă. ***Atunci când soţia sa, mama Sfântului Grigorie, s-a apropiat***

de el şi l-a rugat înainte de moarte să-i ceară împăratului favoarea de a-i lua copiii sub protecţia sa din prietenie şi respect, el nu a consimţit, ci, privind către icoana Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, a spus: "îmi las copiii nu în grija acestor stăpâni efemeri şi pământeşti, ci în grija împărătesei tuturor. Maica împărăţiei Cerurilor". Acest simplu fapt demonstrează bogăţia sa lăuntrică, precum şi conduita sa tipic monahală şi modul său de viaţă ascetic. El şi-a lăsat copiii în grija Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Sfântul Grigorie era cel mai vârstnic dintre copii, având pe atunci 7 ani.

Dar şi mama lui dorea să devină monahie, lucru ce arată faptul că şi ea trăia acelaşi mod de viaţă ca şi bărbatul ei. Oricum, după ce a cerut sfatul unor duhovnici, ea a amânat tunderea ei în viaţa monahală. ***Astfel, Sfântul Grigorie a crescut într-un mediu care respira permanent modul de viaţă monahal. Ataşat unor părinţi duhovniceşti, încă de la o vârstă fragedă şi având părinţi cu viaţă creştină îmbunătăţită care păstrau regulile monahale, el a primit deja de timpuriu armătura duhovnicească necesară pentru înaintarea sa ulterioară pe treptele vieţii duhovniceşti.***

Ceea ce afirmă Sfântul Filotei este un lucru de mare importanţă, şi anume că atunci când Grigorie şi fraţii săi au fost văzuţi la palat, demnitarii de rang înalt sau cei de un rang inferior au spus: "Aceştia sunt copiii sfântului".

Pe lângă aceşti doi factori, în îndrumarea pe calea lui Dumnezeu a Sfântului Grigorie Palama, un rol important 1-a jucat întreaga educaţie pe care a primit-o încă din copilărie. *În primul rând, aşa cum am scris mai înainte, el a fost încredinţat de către tatăl său, sub ocrotirea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Iar Maica Sfântă 1-a acceptat şi 1-a ocrotit de-a lungul întregii sale vieţi. Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu s-a dovedit a fi pentru el "o minunată Maică dumnezeiască". Simţământul ocrotirii ei era atât de profund, încât încă înainte de a începe să studieze, el obişnuia să facă trei închinăciuni înaintea icoanei Prea Sfintei Născătoare de Dumenzeu şi să spună o rugăciune. Când proceda astfel, el era în stare să memoreze tot ceea ce citea. Dar, dacă uita vreodată să spună această rugăciune, el nu mai putea repeta sau recita ceea ce studiase". Acesta era un semn evident al ocrotirii de care el se bucura din partea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu.*

Aceasta arată, de asemenea, felul în care Sfântul Grigorie a fost educat. Într-adevăr, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu 1-a îndemnat pe împărat să-l ia pe dumnezeiescul Grigorie sub supravegherea sa la palat şi să poarte grijă de tot ceea ce el avea nevoie pentru educaţia sa.

Dar sfântul a fost hrănit mai departe cu înţelepciune duhovnicească. În anii adolescenţei s-a întărit în el dorinţa către viaţa monahală. El nu se încredea în sine însuşi, ci s-a apropiat şi a cerut sfatul părinţilor duhovniceşti cu darul discernământului, mai ales de la cei ce veneau din Sfântul Munte. Sfântul învăţase încă de la o vârstă fragedă, urmând exemplul cuviosului său tată, precum şi al sfintei sale mame, să ia legătura cu părinţi aghioriţi care L-au cunoscut personal pe Dumnezeu.

Iată ce scrie biograful său: "Astfel, a preferat să se supună unor renumiţi părinţi şi predicatori ai virtuţilor, şi, mai ales, celor mai distinşi şi cunoscuţi duhovnici care veneau din Sfântul Munte Athos".

Ei i-au propus să devină monah, să renunţe la lume, cu toate plăcerile ei, să-şi ia Crucea lui Hristos şi "să meargă drept către muntele pustiu şi sfânt". În acelaşi timp, ei l-au sfătuit ca, în cazul în care aceasta îi era greu pentru moment, adică să pornească dintr-o dată pe calea crucii, să trăiască o viaţă ascetică din acel moment. "Dar, tu va trebui între timp să te înfrânezi în toate şi să suferi trupeşte şi să trăieşti o viaţă plină de înfrânare înaintea oricăror alte lucruri".

Aici observăm pregătirea tradiţională pe care a primit-o Sfântul Grigorie de la acei asceţi. Mai întâi el îşi mărturiseşte dorinţa celor ce puteau face distincţia între necreat şi creat. Apoi, ei îi oferă pregătirea tradiţională. Dacă ei l-ar fi sfătuit să rămână în lume, deoarece avea obligaţii către mama şi fraţii săi mai mici, dacă l-ar fi sfătuit să trăiască într-un mod superficial şi monoton, aşa cum, din păcate, se întâmplă astăzi, atunci, probabil, nu am mai fi avut un Sfânt Grigorie Palama.

Oricum, ei l-au călăuzit pe calea unei grele vieţi ascetice propovăduită de Evanghelii, lucru ce reprezintă pregătirea tradiţională prin excelenţă. Printre aceşti părinţi duhovniceşti s-a aflat Teolept, episcop al Filadelfiei, care a trăit vreme îndelungată în liniştea Sfântului Munte şi, mai apoi, a ajuns episcop al Bisericii lui Hristos, lucru care ne indică maniera ortodoxă de a alegere a cuiva la conducerea treburilor Bisericii. El s-a dovedit a fi cel mai bun părinte duhovnicesc al dumnezeiescului Grigorie şi l-a îndrumat în spiritul tradiţiei ortodoxe aghioritice.

De aceea, chiar înainte să fi plecat în Sfântul Munte, Grigorie era pregătit pentru acest mod de viaţă îngeresc. ***Pentru Sfântul Grigorie, Teolept al Filadelfiei a devenit "mai mult tată şi iniţiator duhovnicesc decât, de fapt, cel mai bun dintre părinţi şi a fost în chip minunat iniţiat de acesta în practica sfintei sobrietăţi şi a rugăciunii minţii pe vremea când el încă trăia în lumea agitată".*** Astfel, dumnezeiescul Grigorie trăia într-o sobrietate ascetică şi a căpătat rugăciunea

minţii la o vârstă relative fragedă, încă înainte de a fi împlinit 20 de ani şi încă de pe vremea când încă trăia în lumea cu zgomotele şi tulburările ei. Aceasta este pregătirea pe care Sfinţii Părinţi o aplică fiilor lor duhovniceşti. Ei nu se consider satisfăcuţi cu o pregătire de ordin moral, ci îi iniţiază, mai ales, în practica rugăciunii minţii şi a sfintei trezvii.

Oricum, Sfântul Grigorie s-a arătat a fi destul de ascultător. El nu s-a mulţumit doar să pună întrebări părinţilor săi duhovniceşti, dar s-a şi supus sfaturilor lor. Astfel, el s-a dovedit a fi "o pasăre care zboară ca un fulger prin aer". El practica stăpânirea de sine şi înfrânarea, pentru că era pe deplin conştient că nimeni nu poate ajunge la iluminarea minţii până ce inima nu i s-a curăţat. ***El trăia o viaţă ascetică în ce priveşte hainele, încălţările, somnul, postul şi privegherea. El s-a lipsit nu numai de mâncărurile gustoase, ci şi de somn, mai ales de cel de dimineaţă. El se hrănea doar cu puţină pâine şi bea puţină apă, necesare doar pentru a-i menţine viaţa. Ducea o viaţă atât de ascetică încât unii credeau că îşi pierduse minţile.***

Luptând astfel încă pe vremea când locuia în Constantinopol, sfântul dovedea că îşi depăşea condiţia umană şi aflându-se încă "în zorii tinereţii şi în mijlocul lumii şi al celor materiale" el îşi stăpânea atât dorinţele, cât şi răzvrătirile trupeşti care apar odată cu adolescenţa – şi toate aceste lucruri într-un asemenea grad încât unii oameni "îl credeau a fi supraom".

Înainte de a pleca spre Sfântul Munte, sfântul căpătase suficiente experienţe de natură ascetică. Primise Harul Duhului Sfânt. ***În drumul său spre Sfântul Munte el s-a oprit la Muntele Papikio, între Tracia şi Macedonia, unde mulţi monahi duceau o viaţă ascetică. Sfântul Filotei afirmă că aceasta a fost lucrarea Providenţei cereşti, spre a le arăta acelora "pe înţeleptul Grigorie şi Harul divin care îl acoperea". Dumnezeiescul Grigorie le părea acelor monahi a fi "cu adevărat măreţ şi minunat... şi atât de profund în cuvânt, purtare, atitudine, mers, atenţie şi meditaţie "încât toţi care l-au văzut au fost uimiţi să descopere că, de fapt, admirau "un astfel de bătrân filosof în cuvânt, faptă şi gândire, aflat într-un trup atât de tânăr şi de fraged".***

Înainte de a împlini 20 de ani, Sfântul Grigorie era locaş viu al lui Dumnezeu "plin de Duhul Sfânt", "un nevoitor şi un prieten al sfintei rugăciuni".

La Muntele Papikio el a intrat în dialog cu mesalienii sau cu cei se se autointitulează eutihiţi, înlăturându-le ideile greşite, inclusiv ideile că învăţăturile referitoare la Crucea lui Hristos erau active şi la profeţii Vechiului Testament.

Astfel, Sfântul Grigorie le-a astupat gurile pline de învăţături blasfemiatoare şi s-a dovedit a fi "cel mai bun apărător al Ortodoxiei şi un adevărat general". Mulţi dintre ei, înţelegând faptul că toate cuvintele Sfântului Grigorie erau inspirate de Dumnezeu, au plecat în vizită la Constantinopol şi, după ce şi-au mărturisit eroarea în Biserică, au devenit membrii ei vii.

În această perioadă a vieţii sale, "puterea sa de discernământ devenise evidentă tuturor", întrucât Sfântul a dejucat planul unor eretici care au vrut să-l otrăvească.

Încă de la o vârstă fragedă, dumnezeiescul Grigorie a experiat viaţa isihastă a Bisericii, rugăciunea minţii şi primise deja darul discernământului. Părinţii aghioriţi care trăiau în Constantinopol îl pregătiseră cum se cuvine pentru plecarea sa în Sfântul Munte şi pentru a atinge marile măsuri ale vieţii duhovniceşti. Deci, atmosfera ce prevala atunci în Constantinopol, climatul ortodox din familia sa, precum şi educaţia tradiţională pe care o primise de la sfinţii săi învăţători l-au aşezat pe făgaşul Tradiţiei nepătate şi l-au făcut deja aghiorit încă înainte de a vizita Sfântul Munte.

2. Viaţa sa în Sfântul Munte

Aflat sub ascultarea duhovnicilor săi, care i-au văzut dorinţa adâncă şi l-au sfătuit în consecinţă, a plecat în Sfântul Munte. Dorea să cunoască viaţa Sfântului Munte îndeaproape şi să fie iniţiat în tainele profunde ale vieţii duhovniceşti. El ajunse la Marea Lavră şi se duse la un monah pe numele său Nicodim "un om minunat în faptă şi în cunoaşterea lui Dumnezeu" şi binecunoscut tuturor aghioriţilor. Nicodim trăia o viaţă isihastă. Grigorie a intrat sub ascultarea sa şi a fost tuns de acesta în cinul monahal.

În primii ani ai vieţii sale monahale a dus o existenţă de o mare severitate ascetică. Trăia în post şi priveghere, cu trezvia minţii şi neîncetată rugăciune. În acelaşi timp se ruga mereu la Prea Sfânta Fecioara Maria ca aceasta să-i fie mijlocitoare către Bunul Dumnezeu. Rugăciunea sa era neîncetată. El repeta mereu "luminează-mi întunericul". După doi ani de practică ascetică severă a avut o mare revelaţie.

În perioada sa de retragere totală, adică "într-o tăcere şi atenţie încordată îndreptată către Dumnezeu", i-a apărut dinainte Sfântul Ioan Evanghelistul, nu în somn, ci în vedere duhovnicească şi i-a spus că fusese trimis de Prea Sfânta Fecioara Maria pentru a afla de ce se ruga către Dumnezeu ziua şi noaptea cu cuvintele "luminează-mi întunericul". Grigorie îi răspunse cu înflăcărare că îl

ruga pe Dumnezeu să-l lumineze ca să poată afla şi îndeplini voia Sa pentru mântuirea sufletului său.

Atunci, Sfântul Ioan Evanghelistul i-a transmis mesajul Maicii Domnului. "Eu însămi te voi sprijini".

Este important să spunem că această experienţă duhovnicească nu a fost un vis, ci o trăire reală, şi să ştim că între acestea există o mare deosebire. Trebuie spus, de asemenea, că acest lucru s-a întâmplat atunci când Grigorie şi-a îndreptat rugăciunea către adâncul inimii şi, deci, către Dumnezeu. Este binecunoscut faptul că aceasta este ceea ce Părinţii numeau mişcarea circulară a minţii şi, anume, aceasta se întâmplă când mintea, bine pregătită, se îndreaptă către inimă şi, de acolo, ţâşneşte către Dumnezeu.

Timp de trei ani a rămas sub ascultarea marelui duhovnic Nicodim. După slăvita adormire întru Domnul a părintelui său duhovnicesc, merse la Marea Lavră pentru a-şi continua viaţa ascetică. A stat acolo timp de alţi trei ani, "uimind pe toţi prin comportare şi gândire duhovnicească".

Când Sfântul Filotei spune că părinţii de acolo erau uimiţi de gândirea sa, vrea să spună, de fapt, că înţelepciunea lui Dumnezeu lucra în el ca urmare a vieţii sale ascetice şi a trăirii sale isihaste, curat ortodoxe. Părinţii au descoperit, astfel, că realitatea vieţii sale era chiar mai înaltă decât reputaţia pe care şi-o câştigase. Acolo a dus o viaţă încărcată de virtuţi, în deplină armonie a faptelor şi cuvintelor sale, atât în obşte, cât şi la retragerea sa în linişte, ducînd toate aceste lucruri spre desăvârşire.

Sufletul său se dovedea a fi "aluat şi lăcaş a toată fapta bună". Sfântul îşi domina nu numai poftele şi patimile iraţionale, dar chiar şi lucrurile necesare şi naturale, într- adevăr, se spune că timp de trei luni nu a dormit aproape deloc, cu excepţia unei scurte perioade de timp, la amiază, după ce lua masa, fără ca în vreun fel oarecare creierul să-i fie afectat de lipsa somnului.

Aceste lucruri demonstrează marea valoare a vieţii ascetice creştine; însuşi trupul trebuie supus rigorilor ascezei, deoarece şi el trebuie pregătit pentru a primi Harul divin. Teologia nu este rezultatul sau rodul cunoaşterii intelectuale, ci mai degrabă este rod al unei experienţe personale, la capătul unei vieţi de mare luptă şi jertfă neîncetată.

Timp de trei ani a practicat asceza şi la Marea Lavră. Apoi, se duse la Glossia "sfântul loc al anahoreţilor", acolo unde domnea "mult iubita isihie". Deci, după ce a dus lupta ascetică după toate regulile duhovniceşti, el s-a retras la mai multă linişte, la un loc destinat marii asceze. Acolo, lângă sfinţii isihaşti descoperi "cele mai adânci şi mai profunde taine ale energiilor minţii, precum şi cea mai cuprinzătoare şi cea dintâi vedere a lui Dumnezeu". Aceasta înseamnă că mintea sa se desprinsese de lucrarea raţiunii, de patimi şi de lumea înconjurătoare, intrase în inimă şi ţâşnise de acolo către vederea lui Dumnezeu. Acolo Sfântul aducea pe altarul inimii sale "rugăciunea neîncetată a minţii în duh şi adevăr".

O prăpastie de smerenie, o dragoste adevărată către Dumnezeu şi aproapele, frângerea inimii şi lacrimi de pocăinţă, toate la un loc formau buchetul de roade ale acestei rugăciuni şi ale vederii lui Dumnezeu. Lacrimile curgeau neîncetat din ochii săi şi astfel ajunse la o mare trăire a iubirii către Dumnezeu, aşa cum doar puţini au cunoscut-o şi poate fi înţeleasă doar de către cei care au avut trăiri asemănătoare.

El a rămas timp de doi ani în pustia de la Glossia. Din cauza atacurilor piratereşti a fost obligat să-şi părăsească pustnicia şi să plece la Tesalonic împreună cu ucenicii şi fraţii săi monahi. A rămas pentru puţină vreme în Tesalonic, deoarece nutrea dorinţa de a ajunge la Ierusalim. Oricum, ca un adevărat aghiorit, s-a rugat Bunului Dumnezeu spre a-1 lumina dacă este binecuvântată această călătorie, după cum afirma biograful său. Dumnezeu i-a arătat în vedere că nu trebuie să facă această călătorie la Ierusalim, ci trebuie să rămână acolo.

La Tesalonic a fost făcut diacon, apoi, după voia lui Dumnezeu, a fost hirotonit preot. A primit acest dar dumnezeiesc ca un adevărat aghiorit. "A primit aceste sfinte şi dumnezeieşti daruri printr-o atitudine sfântă şi smerită". Pregătirea primită la Constantinopol şi în Sfântul Munte, dar, mai ales, binecuvântarea lui Dumezeu, i-au oferit darul preoţiei al Prea înaltului Dumnezeu.

După hirotonie, plecă cu ucenicii la Verroia. Acolo, puse bazele "unui sfânt locaş dedicat dumnezeieştii meditaţii. Trăia într-o profundă isihie. De-a lungul întregii săptămâni nu ieşea şi nu primea pe nimeni pentru discuţii." Altfel spus, trăia ca un sihastru, doar în rugăciune către Dumnezeu. Doar sâmbăta şi Duminica ieşea din chilie pentru a săvârşi Sfânta Liturghie, pentru a se împărtăşi şi pentru a da sfaturi fraţilor săi duhovniceşti.

Acum, trecu pragul a 30 de ani de viaţă. Asceza sa atinse o maximă severitate deoarece era sănătos din punct de vedere fizic şi destul de tânăr. Permanent îşi istovea trupul cu postul şi privegherea, încercând să-l supună întru totul duhului. Prin stăpânire de sine şi trezvie el curăţă şi limpezi ochiul sufletului, care este, de fapt, mintea, şi, astfel, prin rugăciunea neîncetată el îşi înălţa mintea la Dumnezeu şi o unea cu El.

Desigur, aceasta nu se întâmplă peste noapte, doar prin efortul ascetic al omului. Dar asceza este esenţială ca o expresie a voinţei personale, pentru a pregăti comuniunea şi unirea cu Dumnezeu, dar numai prin Mila lui Dumnezeu coboară Harul divin prin care se săvârşeşte unirea. Deoarece mintea nu se poate uni cu inima şi să ajungă astfel la vederea lui Dumnezeu fără Harul divin.

Întrucât sfântul trăia o astfel de viaţă "roadele Duhului se revărsau cu îmbelşugare asupra sa". Toţi erau uimiţi de faptele, dar şi de cuvintele sfântului. Toţi considerau că viaţa sa era o minune ce depăşea puterile acestei lumi şi îl vedeau ca pe o fiinţă cerească. Harul din sufletul său pătrunse până în adâncurile fiinţei sale. Asfel, marea asceză pe care şi-o impusese nu îi slăbea organismul, ci îl transfigura.

După afirmaţiile biografului său, sfântul era curăţit de izvoarele de lacrimi neîncetate, iar faţa sa era iluminată ca soarele atunci când ieşea din liniştea ce şi-o impusese sau când slujea Sfânta Liturghie.

Peste alţi cinci ani, în urma invaziei ilirilor sau albanezilor, fu obligat să se întoarcă la Marea Lavră din Sfântul Munte. Aşadar, reveni în Sfântul Munte pentru a-şi continua luptele ascetice. El se afla alături de fraţi atunci când se săvârşea o slujbă de priveghere sau Sfânta Liturghie, iar în tot restul timpului se afla singur în rugăciune neîncetată către Dumnezeu. ***El se afla "singur cu Dumnezeu în deplină tăcere fără a ieşi din chilie spre a se întâlni sau discuta cu cineva sau a fi văzut cu ceilalţi fraţi".*** Doar sâmbăta şi Duminica putea fi văzut cu ceilalţi. ***Sfântul Grigorie i-a întrecut în practica ascezei, dar el năzuia să ajungă la aşa numita "theoria", vederea lui Dumnezeu, la unirea directă, iluminare şi îndumnezeire; la dragostea absolută, şi asemănarea cu Dumnezeu; la înalta şi nemincinoasa cunoaştere a lui Dumnezeu "prin rugăciune neîncetată, isihia minţii, smerenie şi pocăinţă".***

Sfântul era perfect conştient că viaţa activă nu era suficientă, deoarece dacă nu se caută cunoaşterea lui Dumnezeu, fiinţa umană poate fi coruptă şi există marea primejdie de a ajunge la fariseism.

Apoi, biograful său, Sfântul Filotei Kokkinos prezintă un lung pasaj din operele Sfântului Grigorie Palama, care indică calea ce trebuie urmată spre a ajunge la îndumnezeire şi comuniune personală cu Dumnezeu. El îl citează deoarece, aici, Sfântul Grigorie vorbeşte din propria sa experienţă şi arată exact tot ceea ce a făcut spre a atinge comuniunea cu Dumnezeu şi, în acest fel, cunoaşterea lui Dumnezeu.

Am să dau un rezumat al acestui text, deoarece îl consider important, şi întrucât el indică metodele ce trebuie urmate spre a fi mântuiţi şi spre a atinge îndumnezeirea. Aceasta este cărarea bătută a tuturor sfinţilor şi trebuie subliniat acest lucru deoarece, din păcate, mulţi dintre noi încearcă să deschidă alte căi prin propriile lor teorii filosofice şi psihologice. Dar calea sfinţilor este cea mai sigură.

După Sfântul Grigorie, mintea trebuie să se detaşeze de lucrurile dinafară, de răspândirea ei în lume, şi trebuie să-şi îndrepte atenţia spre inimă. De îndată îşi vede "îngrozitoarea mască ce o poartă prin permanentul ei vagabondaj". Văzându-şi urâţenia, cu amărăciune hotărăşte curăţirea ei. Când ai îndepărtat această urâtă mască a omului superficial, mintea se întoarce în inima ta şi acolo se roagă neîncetat lui Dumnezeu "în taină". Astfel, se capătă rugăciunea minţii. Apoi Dumnezeu îţi dă darul numit pacea gândurilor, o pace care aduce smerenia, care este indispensabilă tuturor virtuţilor. De la pacea gândurilor şi de la smerenie vin toate celelate virtuţi, în centrul cărora se află iubirea. În pragul tuturor acestora te aşteaptă intrarea în veacul ce va să fie, luminat de o bucurie inegalabilă şi nestricăcioasă.Sărăcia este maica eliberării de griji, iar eliberarea de griji este maica atenţiei şi a rugăciunii, iar acestea două dau naştere la pocăinţă şi lacrimi. Lacrimile spală şi curăţesc tot ceea ce se află înlăuntrul acelei măşti îngrozitoare. Doar atunci calea virtuţilor devine mai uşor de străbătut, iar conştiinţa devine curată. Iar din acestea răsare bucuria desăvârşită, iar plânsul se transformă din durere într-o dulceaţă divină şi rugăciunea devine slavoslovie.

Toate aceste lucruri de până aici sunt daruri ale făgăduinţei, ale unor chezăşii de Sus. Mintea, eliberată după acest efort ascetic, depăşind raţiunea, toate lucrurile inteligibile, precum şi imaginaţia, se prezintă surdă şi mută dinaintea Domnului şi este iluminată. Persoana care ajunge la iluminare devine naturală, intrând pe adevărata cale a vieţii, şi urcând pe munţii eternităţii. Şi "ce privelişte minunată îl aşteaptă"! Fără a se despărţi de materie, el urcă cu ajutorul forţei de negrăit a Duhului şi astfel "aude cuvinte de negrăit şi vede nevăzutul. Şi, mai apoi, el poate fi şi se află în totală răpire, chiar dacă cu trupul se află departe de acele locuri şi, rivalizând cu neobosiţii lăudători ai lui Dumnezeu, el devine un alt înger al lui Dumnezeu pe pământ."

În acelaşi timp, mintea ajunge la vederea luminii necreate. Sfântul Grigorie ne asigură că Lumina se află pretutindeni, dar nu străluceşte la fel pentru toţi. Este văzută după curăţia inimii fiecăruia şi după voia lui Dumnezeu, Care dăruieşte lumina. În orice caz, când mintea omului este iluminată, atunci ea devine lăcaş al multor frumuseţi dumnezeieşti.

Din vederea Luminii necreate izvorăşte întreaga virtute, precum şi neputinţa sau dificultatea de mişcare spre rău. De aici, izvorăsc darurile teologhisirii, al facerii de minuni, al profeţiei şi al înainte vederii. Peste toate acestea, persoana respectivă ajunge şi la cunoaşterea celor viitoare. Marele dar al acestei pregătiri îl reprezintă "întoarcerea minţii către sine": revenirea tuturor energiilor sufletului către minte şi a energiilor divine tot către minte, prin care persoana se întoarce la străvechea şi indescriptibila frumuseţe.

Acest fragment pare să cuprindă nu numai calea pe care el însuşi a urmat-o pentru a ajunge la îndumnezeire şi la nemincinoasa teologie, dar şi calea pe care toţi creştinii ortodocşi trebuie să o urmeze pentru a fi vindecaţi şi mântuiţi. Mai mult, el arată calea pentru propria noastră vindecare. ***Aceasta este calea ortodoxă a mântuirii omului.*** Şi dacă citim acest pasaj cu atenţie, precum şi alte lucrări de referinţă ale Sfântului, vom vedea că nici o altă filosofie sau psihologie contemporană care sugerează alte căi antitradiţionale de vindecare nu-şi găsesc vreun suport aici. Nici o psihoanaliză modernă nu poate fi oglindită în aceste cuvinte ale Sfântului Grigorie, deoarece Sfântul Grigorie ne indică o cale complet opusă aceleia a psihoterapiei umaniste.

Sfântul Filotei, prezentându-ne călătoria Sfântului Grigorie Palama spre îndumnezeire, şi, mai ales, referindu-se la descrierile făcute de acesta cu privire la călătoria sa, afirmă că aceste cuvinte nu aparţin înţelepciunii omeneşti, ci ale unui sfânt aghiorit ajuns la asemănarea cu Dumnezeu: "a acelei minţi cereşti şi îndumnezeite şi a acelei exprimări divine şi cu adevărat înţelepte".

După ce Sfântul Grigorie a ajuns la iluminarea minţii sale, precum şi la îndumnezeire, era de aşteptat ca el să aibă vederi dumnezeieşti în lumină. ***În timpul privegherilor de la Marea Lavră "retrăgându-şi mintea de la cântările dumnezeieştilor slujbe, el revenea către sine şi prin sine ajungea la Dumnezeu; şi, deodată, lumina divină de Sus strălucea în jurul său, luminând cu razele sale atât ochii trupeşti, cât şi pe cei ai sufletului" şi, astfel, putea să vadă lucruri care aveau să aibă loc cu mulţi ani mai târziu.***

L-a văzut astfel pe stareţul mănăstirii Marea Lavră, Macarie, îmbrăcat în veşminte arhiereşti. Şi, într-adevăr, Macarie a devenit mai târziu Arhiepiscop al Tesalonicului.

***

Într-o altă vedere el a văzut-o pe însăşi Maica Domnului asumându-şi protecţia asupra sa, adică, uşurându-i toate nevoile materiale, astfel încât el şi ucenicii săi să se poată dărui în întregime vieţii lăuntrice isihaste.

De asemenea, în timpul meditaţiei şi a rugăciunii isihaste, când aripa somnului îl umbrea, avu o vedere de la Dumnezeu, Care îi arăta că i se dăduse darul teologiei şi că trebuie să-i facă şi pe alţii părtaşi învăţăturilor sale. Şi, astfel, ocrotit de acea sfântă vedere, dar mai ales de puterea Sfântului Duh, care îşi aflase, de asemenea, locaş în el. Sfântul scrise diferite omilii.

Prima dintre ele fu dedicată Sfântului Părinte Petru, fondator al Sfântului Munte.
Cea de-a doua omilie era dedicată Intrării în Biserică a Maicii Domnului şi ea ne revelează întreaga viaţă isihastă pe care o ducea Sfântul la acea dată.

După aceea, a fost ales stareţ al Sfintei Mănăstiri Esfigmenu din Sfântul Munte. Lumina fusese aşezată în sfeşnic. Aici şi-a demonstrate toate marile sale daruri. Sfântul Filotei enumera minunatele sale calităţi, şi, citindu-le, înţelegem că ele sunt oglinda modului de viaţă atonit.

Sfântul Grigorie era "simplu în felul său de a trăi, liber în judecăţile sale, dulce în conversaţie, smerit şi apropiat celor care erau serioşi şi smeriţi, demn şi neclintit faţă de leneşi şi trufaşi, iertător faţă de cei ce se depărtau de păcat, el însuşi propovăduind îndepărtarea de păcate şi pocăinţa prin faptele şi cuvintele sale". El îi călăuzea pe monahi prin curgerea plină de sevă a cuvintelor sale, şi avea grijă personal de bunul mers al mănăstirii.

Monahii săi îl iubeau atît de mult încât atunci când a plecat de la stăreţia mănăstirii, ei nu au mai vrut să rămână în acel loc, ci s-au împrăştiat, unii în pustie şi sihăstrie, alţii sub o strictă ascultare şi severă asceză, iar alţii în cea mai perfectă anahoreză", deoarece nu putuseră rămâne cu Sfântul pentru totdeauna.

La Mănăstirea Esfigmenu el a făcut şi minuni care arătau faptul că Harul lui Dumnezeu sălăşluia din belşug în inima sa.

Dar el ducea mereu dorul vieţii sihăstreşti. De aceea, el a renunţat la stăreţie şi s-a întors înapoi la schitul de la Marea Lavră, unde trăia în mult îndrăgita sa isihie.

Tocmai în această perioadă a vieţii sale, ereticul Varlaam apăru în Tesalonic şi îşi începu răspândirea teoriilor sale neortodoxe şi rupte de Sfânta Tradiţie. Luptele Sfântului împotriva ereticului Varlaam începură tocmai în acea vreme. Grigorie fusese îndelung pregătit de către Harul divin şi acum era pe deplin pregătit să se opună ideilor umaniste ale lui Varlaam.

Varlaam susţinea că se poate ajunge la Dumnezeu prin intermediul filosofiei şi al raţiunii, în timp ce Sfântul Grigorie Palama, după ce străbătuse calea ce duce la cunoaşterea lui Dumnezeu, susţinea învăţătura ortodoxă că doar prin curăţirea inimii poate fi văzut Dumnezeu. Nu-mi stă în intenţie să relatez întreaga poveste a vieţii sale. În plus, titlul acestui capitol este "Practicarea ascezei în Sfântul Munte".

În întreaga poveste a bătăliei sale duse împotriva lui Varlaam, voi menţiona doar acele elemente care ne indică viaţa sa isihastă, dar şi roadele practicii sale ascetice în Sfântul Munte.

3. Aspecte isihaste ale luptelor sale

Atunci când noua erezie şi-a făcut apariţia, lucru care, dacă ar fi devenit dogmă ar fi îndreptat Biserica spre agnosticism, sarcina de a i se opune acesteia i-a revenit Sfântului Grigorie Palama. Sfântul era deja recunoscut drept un fiu credincios şi vrednic al Bisericii, având experienţele duhovniceşti necesare pentru a-şi asuma această sarcină dificilă.

Varlaam se apropiase de simplii monahi ca să observe cum se rugau aceştia. Scopul lui, însă, nu era acela de a învăţa rugăciunea minţii şi de a căpăta, astfel, vederea Luminii necreate, ci de a-i defăima pe aceştia şi de a ataca isihasmul. Aşadar, "vai, el îi ataca pe dascăli şi sfânta lor ştiinţă, care era, de fapt, rugăciunea către Dumnezeu şi vederea mistică a Domnului, cu neruşinare numindu-i eretici pe înşişi păstrătorii şi veghetorii sfintelor lucrări".

În clipa în care Sfântul Grigorie a aflat despre învăţăturile propovăduite de Varlaam, îi recunoscu erezia de îndată. Având experienţa de a discerne între creat şi necreat, între duhul înşelăciunii şi cel al Adevărului, el spuse în mod profetic: "Am aflat de la binecuvântaţii părinţi din vechime că erezia va invada Biserica lui Hristos, chiar în vremea generaţiei actuale". Văd, din păcate, că previziunile acelor oameni sfinţi se adeveresc. Deoarece cred că şarpele - autor

al răului şi al tuturor relelor - nu-şi putea afla un instrument mai potrivit şi mai abil în afirmarea minciunii, decât acesta".

În acest moment dificil pentru Biserica lui Hristos, Mitropolitul Isidor al Tesalonicului, după multe consultări cu alte persoane, hotărî să-1 cheme din singurătate şi din Sfântul Munte "pe înţeleptul Grigorie, cel cu darul teologiei şi marea înţelepciune a Duhului, care prin darurile primite, talent şi har dumnezeiesc, ar putea mai bine decât oricare altul, să îndeplinească această misiune". I-a scris Sfântului Grigorie şi, mai degrabă, l-au implorat să ducă la bun sfârşit acest lucru.

Sfântul fu convins de necesitatea împlinirii acestui lucru, şi "judecând că există o vreme pentru pace, dar alta şi pentru război", părăsi liniştea Sfântul Munte şi sosi la Tesalonic împotriva voinţei sale, dar şi cu smerenia sa. Împotriva voinţei sale, deoarece el a prevăzut greaua încercare pentru Biserică cauzată de erezia lui Varlaam.

Ca un adevărat părinte isihast, când a aflat tot ceea ce afirma Varlaam la Tesalonic, "se întrista profund, se simţi adânc rănit sufleteşte" şi cu ajutorul Harului Duhului Sfânt văzu clar felul în care lucrurile urmau să se desfăşoare. Nu se mulţumi câtuşi de puţin doar cu durerea provocată de părerile eretice ale lui Varlaam, ci făcu un efort de reconciliere. El îi trimise lui Varlaam, prin diferite persoane şi prieteni, mesaje prin care îl invita să înceteze atacurile la adresa părinţilor isihaşti.Dar Varlaam, cuprins de necuratul demon, îşi intensifică atacurile. Atunci, Sfântul făcu efortul de a-1 întâlni personal.

Cei doi se întâlniră, şi Sfântul Grigorie îl rugă să propovăduiască doar acele lucruri pe care le învăţase, şi anume cele legate de filosofie, iar nu pe cele de care nu avea cunoştinţă. Dacă acesta continua să explice isihasmul prin prisma propriilor sale opinii, nu numai că isihaştii l-ar fi considerat un neştiutor şi un neruşinat, dar până la urmă va fi fost alungat, trebuind să se căiască de faptele sale dezonorante, care nu-i pot aduce nici un folos.

Varlaam nu fu de acord să dea ascultare acestor sfaturi împăciuitoare ale sfântului. Abia din acel moment Sfântul Grigorie începu să scrie şi să dea o replică fermă opiniilor lui Varlaam. ***Într-adevăr, Sfântul se folosi de învăţăturile clasice ale tuturor Sfinţilor Părinţi, atunci când aceştia luptau pentru apărarea credinţei nepătate şi pentru Adevărul Ortodox: "deoarece ştiu şi sunt îndemnat de Harul Domnului să lupt cu toată puterea de partea Adevărului întru Domnul, şi sunt gata să sufăr orice insulte alături de umilii mei fraţi, decât să mă bucur de plăcerile trecătoare ale bunei reputaţii din partea lumii deşarte, şi cred că***

batjocura suferită alături de fraţii mei întru Hristos este mai de preţ decât toate comorile întregii lumi".

Ca un alt Moise el conduse lupta poporului ortodox împotriva noului Faraon, ereticul şi filosoful Varlaam. Sfântul a trebuit să îndure multe suferinţe, mai apoi de-a lungul vieţii sale, dar le-a întâmpinat pe toate cu credinţă în Domnul, îngăduinţă şi răbdare - dar mai ales cu îndelungă răbdare. ***Atunci a scris el "Triadele", tratatul care, după completările ulterioare, a dat formă finală lucrării sale binecunoscute "Apărarea sfinţilor isihaşti".***

- ✓ *Prima secţiune a primei Triade se referă la înţelepciunea lumească şi gradul până la care monahii pot face uz de ea.*
- ✓ *În a doua parte el dezvoltă tema întoarcerii minţii în inimă, afirmând că cei ce năzuiesc la isihia ortodoxă trebuie să aibă grija de a-şi păstra mintea înlăuntrul trupului.*
- ✓ *Iar în partea a treia el analizează "Cele cu privire la lumina şi iluminarea divină şi sfânta răpire, precum şi desăvârşirea întru Hristos Domnul".*

Celelalte trei părţi ale celei de a doua Triade au aproape acelaşi conţinut, dar dezvoltă subiectele mai pe larg, analizând textele scrise ale ereticului Varlaam.

În acest moment crucial de la începutul luptei sale, Sfântul Grigorie rămase la Tesalonic timp de trei ani. Oricum, fiind el însuşi un trăitor al rugăciunii inimii, înfruntă erezia într-o manieră isihastă. Nu s-a tulburat însă prea tare. Deşi era întristat de răutatea ereziei, inima sa era cuprinsă de o pace nesfârşită.

În Tesalonic el a încercat să trăiască ca şi în liniştea Sfântului Munte. Viaţa sa fiind prin excelenţă cea a unui aghiorit, atunci când a plecat din Sfântul Munte, el şi-a făcut din lume o chilie. Nu şi-a pierdut deloc identitatea.

Biograful său ne informează că în vreme ce propovăduia sau scria, îşi petrecea mai tot timpul "în tovărăşia pocăinţei, însingurării şi a tăcerii, întâlnindu-se în rugăciune doar cu Domnul, aşa cum îi era obiceiul".

Deoarece pierduse iubita sa linişte şi retragere din lume, el îşi construe o căsuţă pentru sine "în cea mai mare adâncime lăuntrică", departe de toate sunetele şi zgomotele lumii: "acolo se retrăgea, şi zi şi noapte, aflând, pe cât posibil, binecuvântările însingurării".

Prin acest tip de comportament Sfântul ne arată cum trebuie duse luptele pentru cauza Ortodoxiei. Adică, în fapt, nu putem lupta prin mijlocirea propriilor noastre patimi. Nu se poate ca în numele luptelor pentru păstrarea credinţei să neglijăm pacea şi liniştea lăuntrică.

Aşadar, Sfântul Grigorie s-a dovedit a fi o dată mai mult un adevărat aghiorit prin modul său de viaţă. Într-adevăr, în vremea unei asfel de rugăciuni, din perioada luptelor sale cu Varlaam, făcută din adâncul inimii "adesea se întâmpla ca lumina divină să coboare asupră-i şi să strălucească împrejur." Sfântul era scăldat de lumina necreată.

Ca un adevărat aghiorit aflat sub ascultare, el simţea nevoia să meargă la părinţii din Sfântul Munte pentru a căpăta noi puteri în luptele sale pentru cauza divinităţii şi pentru a primi binecuvântarea lor, imitându-1 astfel pe marele Apostol al neamurilor, Sfântul Apostol Pavel. Astfel, plecă în Sfântul Munte împreună cu Mitropolitul Isidor al Tesalonicului, le spuse despre scrierile sale, le arătă interesul şi preocuparea în apărarea isihiei şi a vederii lui Dumnezeu şi le prezentă acestora flecărelile şi blasfemiile oponenţilor săi, precum şi metodele prin care li se opunea acestora. În cele din urmă le ceru binecuvântarea şi hotărârea în legătură cu aceste lucruri".

În acest fel, el nu acţiona doar ca un aghiorit, ci şi ca un adevărat apărător al Ortodoxiei. Deoarece în marile probleme ale credinţei şi dogmei, Ortodoxia accepta experienţa celor îndumnezeiţi. Şi, întrucât în Sfântul Munte, bastionul Ortodoxiei, există întotdeauna dintre aceia care "au fost iluminaţi prin trăire", ajutorul şi binecuvântarea lor sunt absolute necesare. Aceasta ne indică modul în care trebuie să scriem şi să vorbim. Trebuie să primim confirmări în ce priveşte propria noastră experienţă, cu alte cuvinte să-i lăsăm pe cei iluminaţi să ne dea binecuvântarea că mergem cu adevărat pe calea mântuirii. Iar dacă nu avem experienţă, cu atât mai mult avem nevoie de sfaturile celor îndumnezeiţi.

Părinţii aghioriţi, cunoscându-1 pe Sfântul Grigorie Palama, dar, în acelaşi timp, recunoscându-1 ca un adevărat teolog şi mărturisitor al credinţei, l-au apreciat ca atare, l-au aprobat şi i-au binecuvântat scrierile şi luptele sale. Tocmai în acea perioadă părinţii au aprobat faimosul Tom Aghioritic, care a fost scris de acelaşi Sfânt Grigorie şi care a jucat mai apoi un rol important şi decisiv în luptele împotriva filosofilor antiisihaşti.

Voi trece peste celelate lupte ale sale, precum şi peste problemele legate de lucrările primelor două Sinoade, care au avut loc în Constantinopol şi care au

aprobat învăţăturile Sfântului Grigorie. Totuşi, trebuie să nu uit a menţiona un eveniment important care atestă faptul că, aflându-se în Constantinopol, el continua să trăiască o viaţă de isihie ca un adevărat aghiorit.

Deoarece nu se poate scrie sau vorbi despre isihasm, iar comportamentul tău să fie antiisihast. Când, în timpul războiului civil dintre Ioan Paleologul şi Ioan Cantacuzin, patriarhul Ioan Calecas şi-a schimbat părerile în ceea ce privea isihasmul şi pe Sfântul Grigorie Palama, creând astfel probleme prin dezbinările aduse în cadrul turmei sale ce o păstorea, Sfântul Grigorie mereu sfătuia "să fie pace şi înţelegere în toate". Din păcate, însă, nu a fost ascultat. Atunci, Grigorie se retrase brusc şi, după ce a căutat un locşor în apropierea oraşului pentru a rămâne doar cu sine şi cu Dumnezeu într-o atmosferă de linişte "precum Dumnezeiescul Ieremia, el deplânse neascultarea şi completa debusolare a acestei generaţii".

Oricum, se apropiau zile din ce în ce mai grele pentru Sfântul Grigorie. El a fost condamnat la închisoare. Astfel "vai, fiul luminii, strălucitul predicator", după multe calomnii, "fu condamnat la întuneric şi la temniţă grea ca un criminal oarecare". Dar cum s-a putut oare sfântul obişnui cu o astfel de situaţie? Cum a trăit el oare în temniţa întunecoasă?

Biograful său, Filotei Kokkinos, ne dă câteva indicii. Grigorie petrecu patru ani în temniţă şi îl întrecu chiar pe proorocul Ieremia. Trupul său era bolnăvicios şi fragil, având nevoie de îngrijiri medicale aproape permanente. Dar acest lucru nu l-a îngrijorat prea mult pe Sfânt. El era îngrijorat mai ales de îndoita stricăciune a omenirii. Pe de o parte, existau neînţelegeri şi ură între oameni, iar pe de altă parte, credinţa apostolică şi patristică în Dumnezeu erau aproape anulate, o dată cu introducerea învăţăturilor inovatoare şi prin amestecarea lor cu adevăratul Cuvânt al Adevărului. ***Ceea ce însă 1-a îndurerat pe Sfânt cel mai mult era faptul că toate aceste lucruri emanau de la "cei ce păreau a fi proteguitorii şi conducătorii Bisericii".***

Dar, în vreme ce se gândea la aceste lucruri, Sfântul pronunţa adesea cuvântul profetului David: "Fie Mila Ta spre noi, precum am nădăjduit întru Tine", iar alteori cuvintele Sfântului Ioan Hrisostom "Slavă Ţie, Doamne, pentru toate".

El îmbina în rugăciunea sa mulţumirile aduse Domnului cu supunerea propriei sale fiinţe, cât şi a credinţei ortodoxe, judecăţilor lui Dumnezeu. El însuşi făcuse tot ceea ce fusese cu putinţă. Acum, Dumnezeu trebuia să intervină. În toate încercările şi amărăciunile sale el a rămas "neclintit şi ferm în toate", datorită credinţei sale în Dumnezeu, şi, în acelaşi timp, a rămas neatins de foc, precum cei

trei tineri aflaţi în cuptorul încins "lăudându-L pe Domnul în mod perceptibil şi inteligibil, compunând superbul imn de credinţă în cuvinte şi în scrieri".

El a înfruntat aceste grele suferinţe cu mulţumiri aduse Domnului şi credincioşie în Pronia Cerească. În paralel, a scris despre Adevărul dreptei credinţe. Şi nu numai că nu a fost distrus de atacurile răului, dar, întâmpinându-le cu curaj şi credinţă în Dumnezeu, el i-a eliminat prin lumina învăţăturilor sale "pe slujitorii şi conducătorii relei credinţe". ***Aflându-se în închisoare, Sfântul s-a gândit că acum era vremea "pentru isihia minţii şi pentru desăvârşita adorare a Domnului" şi se dedică acestor lucruri "zi şi noapte".***

În acelaşi timp, studiind operele Sfinţilor Părinţi, a scris şi a vorbit despre Ortodoxie. Acest comportament al Sfântului Grigorie ne demonstrează cea mai desăvârşită conlucrare a isihasmului cu acţiunea. Activitatea legată de apărarea Ortodoxiei şi taina dreptei credinţe trebuiau să aibă loc într-un climat isihast.

Nu putem vorbi sau scrie fără linişte, fără pacea inimii, cu tot conţinutul ei ortodox. Acesta este un semn caracteristic al tuturor sfinţilor. Îl găsim la Sfântul Maxim Mărturisitorul, care era un Părinte isihast şi în acelaşi timp un mărturisitor al credinţei. Găsim acelaşi lucru la Sfântul Vasile cel Mare, la Sfântul Grigorie Teologul şi la mulţi alţi Sfinţi.

Schimbarea ce a avut loc în climatul ecleziast şi în cel politic au dus nu numai la eliberarea Sfântului din închisoare, dar, mai ales, la înscăunarea lui ca mitropolit al Tesalonicului pentru a ajuta la întoarcerea păcii şi a curăţirii Bisericii de ciuma ereziei. Deoarece zeloţii din Tesalonic nu îi permiteau să intre în oraş pentru a fi înscăunat, Sfântul se duse în iubitul său Sfânt Munte. Acolo se odihni după luptele duse pentru apărarea credinţei celei drepte şi nepătate. Părinţii aghioriţi l-au primit cu mare bucurie, deoarece îi duseseră dorul de atâta amar de vreme şi, astfel, în fiecare zi, ei se împărtăşeau de "preaplinul inimii" şi doreau să-l ţină acolo până se va fi instaurat pacea şi armonia în Tesalonic. Acelaşi lucru îl nutrea şi Sfântul Grigorie.

După câţiva ani, oamenii îşi recunoscură greşelile şi "fură dornici să-l aibă în mijlocul lor pe bunul păstor". Ei pregătiră o mare corabie pentru a-l aduce în oraş din insula Lemnos, unde se afla atunci. L-au primit cu mare căldură şi multe manifestări de simpatie. O adevărată procesiune avu loc pentru primirea şi înscăunarea sa. Cântăreţii cântau troparele învierii. Şi acest lucru nu era întâmplător. Oamenii îl asemănau cu apostolii lui Hristos, deoarece pătimise pentru credinţă şi pentru Ortodoxie şi coborâse până în adâncurile iadului închisorii.

Li se părea că văd pe un prieten al lui Hristos în acest ucenic şi următor al lui Hristos, ca şi cum s-ar fi întors din iad şi din mormântul persecuţiilor şi al exilului, şi că în acea zi ei prăznuiau luminata înviere. Şi, înţelegând că au greşit, oamenii îşi căutau curăţirea de păcate şi iertarea, cântând împreună "haideţi să ne curăţim simţirile şi-L vom vedea pe Hristos strălucind în lumina cea nestricăcioasă a învierii". Mai cântau şi "Veniţi să bem băutură nouă" şi "Hristos, izvorul nemuririi răsărind din mormânt" şi "Luminează-te, luminează-te, Noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a răsărit". Lucrul cel mai important este faptul că toate acestea erau fără precedent şi aveau loc sub inspiraţia şi energiile Harului divin.

Dar, ca un bun aghiorit, Sfântul Grigorie porunci ca în a treia zi să se facă o procesiune cu icoane, cântare de psalmi şi rugăciuni. Sfântul parcurse cea mai mare parte a oraşului "rugându-se, slavoslovind şi aducând mulţumiri pentru trecut şi rugându-se pentru viitor".

La sfârşit, vorbi despre înţelegere şi pace "făcându-i pe toţi să-i soarbă cuvintele, rănindu-le inimile prin dragoste şi, instantaneu, atrăgând toate sufletele către el şi către Dumnezeu într-o manieră de nedescris". Toţi erau uimiţi de cuvintele sale şi aşa sufletele din turma sa se hrăneau din dragostea lui pentru ei şi pentru Dumnezeu. Dar, în acelaşi timp, toţi cei care mai înainte îl condamnaseră şi îl calomniaseră, deveniră acum prietenii săi în urma acestei omilii. Dar nu numai că îi deveniseră prieteni, ci şi slujitori devotaţi, căzându-i la picioare şi sărutându-i-le, cerând iertare pentru insultele şi obrăzniciile de mai înainte.

Ca un bun aghiorit, Sfântul îi iertă şi îi făcu prietenii săi. Nu numai că le-a acordat aceste lucruri cu îmbelşugare, dar i-a făcut prietenii şi casnicii săi şi până la sfârşit nu a încetat a fi generos cu ei în cuvinte şi în fapte.

Pentru a-i curăţi pe oameni de păcate el nu se mulţumi doar cu procesiuni şi rugăciuni, ci sluji, de asemenea, Sfânta Liturghie în Catedrala Sfânta Sofia. În clipa în care dădea Sfânta împărtăşanie unui demonizat, demonul plecă şi omul se vindecă.

Munca de pastoraţie începuse. El adună întreaga preoţime şi îi predică despre valoarea înaltă a preoţiei şi lucrarea ei în lume. De asemenea, dădu învăţături de mare preţ laicatului. S-au păstrat un mare număr de omilii în care se vede clar că el îşi educa turma în duhul învăţăturilor ortodoxe. Felul în care îşi prezenta subiectele predicilor sale ni-l arată ca pe, un Sfânt Părinte care îmbina acţiunea cu contemplaţia, cuvântul de mare înălţime duhovnicească cu cel simplu. Vorbea ca un adevărat aghiorit.

Toţi erau uimiţi "de frumuseţea cuvintelor, ca şi de complexele, puternicele, luminatele şi minunatele imagini şi viziuni conceptual prezente în omiliile sale". Omiliile sale aveau un caracter profund tămăduitor. Ele vindeca sufletul omului.

Sfântul Filotei a scris despre acest lucru, afirmând că fiecare luare de cuvânt sau omilie a Sfântului Grigorie "reprezentau o educaţie curată a sufletelor, o vindecare a moravurilor, o alungare a păcatului, o învăţătură a practicării virtuţilor şi o filosofie a fiecărui lucru cu adevărat bun. Omiliile sale vindecau prin dulceaţa şi forţa cuvintelor sale care intrau până în adâncul sufletului, picurând ca mierea şi ca untdelemnul sfinţit".

Şi, în acest mod, sufletele ascultătorilor erau transformate duhovniceşte. ***Cuvintele Sfântului aveau acest caracter tămăduitor întrucât ele veneau din inima sa, care fusese, mai întâi, ea însăşi transfigurată. Ele nu erau cuvinte aparţinând unei gândiri speculative, ci vindecătoare. Citindu-i omiliile suntem convinşi de caracterul lor tămăduitor. El vorbeşte despre pocăinţă, despre revenirea la Dumnezeu, despre iluminarea minţii omeneşti, despre contemplarea lui Dumnezeu şi izvorul Luminii Taborului, despre rugăciunea minţii, şi aşa mai departe. Toate aceste cuvinte ale sale arată ceea ce trebuie să facă omul pentru vindecarea sa lăuntrică.***

Desigur că folosea limbajul multor aghioriţi contemporani, ale căror cuvinte vin din trăirile lor personale şi, de aceea, sunt cuceritoare şi vindecătoare. Am convingerea că orice preot ortodox ar trebui să studieze aceste omilii şi să-şi călăuzească păstoriţii către această atmosferă, deoarece aceste omilii au o trăire ortodoxă, care este mai întâi de toate şi mai presus de orice, vindecătoare.

Mai târziu îl vom întâlni pe Sfânt călătorind cu o corabie de la Constantinopol la Tesalonic. Se stârnise o furtună puternică şi toţi pasagerii se află într-o stare deznădăjduită. În acele clipe, Sfântul "înălţând rugăciune către Dumnezeu, ca un adevărat mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, cu rugăminţi izvorâte din adâncul inimii şi cu cutezanţa sa obişnuită înaintea Domnului, linişteşte furtuna, opreşte valurile agitate ale mării şi în chip minunat îi salvează pe toţi de la un naufragiu sigur". Deci, chiar şi pe corabie, în timpul furtunii, Sfântul Grigorie avea rugăciunea minţii. După această întâmplare şi, cu siguranţă, după noi încercări în Tesalonic, "el fu obligat o dată mai mult să se retragă în iubitul său Athos".

Şi, în timp ce prietenii şi ucenicii săi erau exasperaţi de încercările permanente la care era supus Sfântul, acesta, ca un adevărat aghiorit, obişnuia să spună:

"Trebuie să mulţumim şi să ne bucurăm de aceste încercări şi să-I fim recunoscători Domnului, care ne-a oferit ocazia ca şi noi să ne alăturăm acelor dascăli şi episcopi ai Săi, care deşi erau părinţi, binefăcători şi călăuze pe calea mântuirii în problemele duhovniceşti ale domnilor şi regilor din vremurile în care trăiau, erau toată viaţa persecutaţi ca nişte criminali de drept comun, dezonoraţi şi urâţi, iar în cele din urmă li se făcea cinstea de a fi ucişi de propriile lor mâini".

Sfântul îi mulţumea lui Dumnezeu pentru toate aceste încercări şi, cu adevărat, le considera ca o binecuvântare aparte de la Dumnezeu deoarece se făcea, astfel, părtaş Patimilor Domnului, ale Sfinţilor Apostoli şi ale Părinţilor Bisericii.

Marii părinţi aghioriţi îl admirau pe Sfânt. ***Sfântul Filotei ne prezintă părerile a doi părinţi aghioriţi, Sava şi Ghermanos, care reprezentau "sfinte odoare ale Sfântul Munte ". Ei afirmau că ar fi considerat o mare onoare şi o mare binecuvântare nu numai să poată fi mereu în prezenţa Sfântului Grigorie, dar măcar să aibă încălţările sale "ca să le poată purta în braţe, mângâindu-le, sărutându-le şi păstrându-le mereu cu ei".***

Era la mare cinste pentru mulţi distinşi monahi şi isihaşti ai acelor vremi. Lucru notabil, întrucât avem astfel mărturii nu numai din partea unor admiratori sau ale unor persoane de încredere, dar şi ale unor adevăraţi ucenici ai lui Hristos. Doar isihaştii, care au darul distingerii duhurilor, pot rosti cuvinte cu adevărat curate. ***Aceşti mari isihaşti îl numeau: "sălaş a toată înţelepciunea şi apărător al Bisericii lui Hristos, un neîntrecut luptător al dreptei credinţe şi un dascăl al dumnezeieştilor învăţături, precum şi o călăuză în tot ce poate fi mai bun".***

Mulţi dintre contemporanii săi afirmă că Sfântul nu era cu nimic mai prejos faţă de cei mai mari Părinţi teologi. Ei mai afirmă faptul că dacă el le-ar fi fost contemporan, aceştia l-ar fi avut drept tovarăş în apărarea dreptei credinţe, precum şi sfetnic şi căpetenie de nepreţuit. Laicatul însuşi îl socotea drept "purtător de Dumnezeu şi asemănător bărbaţilor şi dascălilor apostolici din vechime".

Sfântul Filotei, care a scris biografia Sfântului, vorbeşte despre nenumăratele sale daruri şi virtuţi, care ni-l arată a fi unul dintre marii Părinţi ai Bisericii.

Dacă analizăm îndeaproape toate aceste virtuţi, vom vedea că ele sunt cu adevărat evanghelice, de obicei observabile la cei ce vieţuiesc în Sfântul Munte. Şi din acest punct de vedere Sfântul se dovedeşte a fi un bun aghiorit. El făcea dovada oricărei virtuţi atât în ce priveşte acţiunea, cît şi rugăciunea văzătoare. ***El avea darul***

"smereniei şi al umilinţei sufletului", cu o inimă înfrântă şi smerită îi tolera plin de răbdare pe cei ce erau supăraţi pe el, dar nu-i accepta cu uşurinţă pe cei ce îi judecau şi învinuiau pe alţii. Atitudinea sa faţă de conducători era, pe de o parte, liberă de orice servilism, şi, pe de altă parte, asupra anumitor subiecte era tare şi neclintit; faţă de cei umili era grijuliu, extrem de bun şi milos; îşi păstra inima calmă şi senină şi aceasta se oglindea în exterior, aşa încât aducea tuturor bucurie; toţi se aflau în uimire pentru că îl vedeau în realitate adâncit în rugăciune, sobru şi cu o inimă frântă de căinţă, dar din care în mod paradoxal ţâşnea acel şuvoi de lacrimi supranatural.

În general Sfântul Grigorie era considerat "deja ca un Sfânt în aceste ultime vremuri de practicare a virtuţilor": în toate aceste lucruri ei vedeau roadele liniştii din Sfântul Munte.

4. Adormirea Sfântului

Dar şi sfârşitul vieţii Sfântului, adormirea sa, ne reaminteşte de sfintele şi slăvitele plecări din această viaţă ale părinţilor aghioriţi.

Aflându-se la pat spre sfârşitul vieţii sale, el le vorbea celor de faţă "despre viaţă, moarte şi suflet". În acelaşi timp el îşi cunoscu ziua plecării sale. Datorită legăturilor mele cu asceţii ştiu că acest lucru este păstrat la mare cinste de către părinţii aghioriţi.

Sfântul Filotei scrie: "deci, aproape de sfârşit, el îşi prezise momentul plecării, fiind anunţat de Sus şi spunându-le aceasta şi celor din jurul său, aşa încât le prezisese ziua respectivă prietenilor săi cu multe zile înainte, spunând că acest lucru se va întâmpla chiar după data adormirii Sfântului Ioan Gură de Aur".

Sfântul, într-adevăr, se grăbea să ajungă "la cer şi la cereştile zări". În ultimele clipe ale vieţii sale el nu-şi imagina şi nici nu se gândea la ceva anume. Oricum, repeta mereu "cele cereşti pentru cei cereşti". El a tot repetat aceste propoziţii până când sufletul i-a ieşit din trup.

El a adormit la vârsta de 63 de ani. Imediat după adormirea sa, Dumnezeu a dat semne despre recunoaşterea lui ca Sfânt. Camera în care se afla trupul său neînsufleţit strălucea într-o lumină aparte, cea a Harului divin, imediat după ieşirea sufletului, şi îi ilumina chipul, deşi acesta era deja uscat şi aproape mortificat chiar înainte de moartea sa: întreaga încăpere radia de lumină şi, în acelaşi timp, trupul său strălucea în lumina care sălăşluia în el. Şi, astfel, la

adormirea sa, Sfântul Grigorie a mai făcut încă o dată dovada faptului că fusese un adevărat aghiorit şi un teolog infailibil al Bisericii.

Harul Divin s-a arătat mai mult încă şi la mormântul Sfântului, făcând din acesta "sălaş al luminii dumnezeieşti şi un izvor de minuni, o fântână a sfintelor daruri ale Harului şi un centru public de sănătate, absolute gratuit".

Din această sumară introducere se poate vedea clar că Sfântul Grigorie a fost un adevărat aghiorit, nu numai pentru că a vieţuit în Sfântul Munte, care, de fapt, reprezintă însăşi inima trăirii ortodoxe. Dacă comparăm tot ceea ce am afirmat cu viaţa Părinţilor aghioriţi contemporani, putem observa asemănarea duhovnicească a Sfântului Grigorie cu aceştia. Aceştia au acelaşi mod de viaţă.

Viața Sfântului ierarh Grigorie Palama

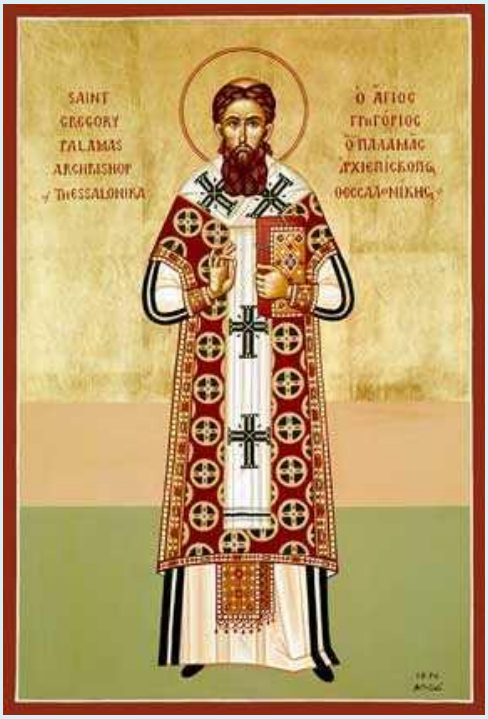

„Marele Grigorie": prima elogiere a Sfântului nostru părinte, de către ucenicul său, Sfântul Filotei al Constantinopolului. Deşi sunt prieten al Sfântului Grigorie, spune Sfântul Filotei, „prietenia…nu ne va putea mitui cuvântul, cum ar putea crede cineva…iar discursul se adresează unor cunoscători" ai teologiei şi ai vieţii sale.

El va încerca să scrie despre Sfântul Grigorie, „evitând deopotrivă atât lipsa de măsură (a discursului), cât şi concizia (prea mare), imitându-l astfel, după putinţă şi putere, pe acela", adică pe Sfântul Grigorie.

Sfântul Grigorie Palama are părinţi de neam bun şi se naşte la Constantinopol. E întâiul-născut al părinţilor săi şi ***se naşte în toamna lui 1296 şi a avut cel puţin încă doi fraţi, pe Macarie şi Teodosie şi două surori, pe Epiharis şi Teodota.***

În timpul bazileului Andronic II, paleologul [1282-1328], tatăl Sfântului Grigorie Palama era membru al senatului imperial şi datorită virtuţilor sale, a devenit dascălul şi educatorul personal al nepotului bazileului, adică al lui Andronic III, născut în 1296. Tatăl Sfântului Grigorie îl povăţuia însă şi pe împărat pentru că el avea virtuţi şi cuvinte înţelepte, nu se ataşa de bani, de câştiguri sau de slava deşartă ci avea o minunată iubire de aproapele.

Tatăl Sfântului Grigorie era respectat pentru evlavia sa şi simpatizat pentru ce făcea, fiind totodată „apărător al multor bărbaţi şi femei care sufereau nedreptăţi”. Pe al doilea fiu al bazileului, pe Constantin, paleologul, tatăl Sfântului Grigorie l-a sfătuit şi convins să îndrepte nedreptatea făcută unei văduve sărace.

Faţă de copiii săi, tatăl Sfântului Grigorie nu avea o intimitate relaxată, pentru că „de copii lui, încă fragezi, nu se lipea des cu mâinile şi cu buzele, nici nu râdea şi se juca cu ei după obiceiul firesc şi comun părinţilor”, pentru că dorea să nu se ataşeze de ei în mod pătimaş.

Unul dintre fraţii Sfântului Grigorie Palama a murit sub ochii tatălui său de o boală grea, dar acesta a cunoscut că acela s-a mântuit şi s-a bucurat întru Domnul pentru el. Tatăl Sfântului Grigorie petrecea mult timp „în convorbiri cu monahi, dascăli şi părinţi duhovniceşti” şi îi călăuzea şi pe copiii lui spre unii ca aceştia.

Tatăl Sfântului Grigorie, mergând odată cu toată familia sa spre preotul isihast de la schitul Sfântului Focas, prinde un peşte mare, în mod minunat, cu mâna goală, în timp ce era în barcă, pe apă .

Spre sfârşitul vieţii, tatăl Sfântului Grigorie Palama devine monah . În paragraful al 19-lea al vieţii aflăm despre moartea tatălui Sfântului Grigorie şi că ***mama Sfântului Grigorie, ca mireancă se numea Kalli iar ca monahie Kalloni.***

Tatăl Sfântului Grigorie nu a dorit să îşi lase familia sub protecţia împăratului ci a lăsat-o pe seama Împărătesei cerurilor, adică Maicii lui Dumnezeu.

Din paragraful al 23-lea aflăm că ***tatăl Sfântului Grigorie Palama***, de care s-a vorbit până acum, ***ca mirean se numea Constantin iar ca monah: Constantiu.***

La moartea lui Constantiu, tatăl Sfântului Grigorie, acesta nu avea nici 7 ani („nu depăşise încă şapte ani”), dar dorea şi el ca să se facă monah.

Sfântul Grigorie Palama se dedică „exerciţiului discursurilor (oratoriei n.n.) şi educaţiei profane”. Cf. Idem, p. 468, n. 5, şcoala elementară de la Constantinopol, din vremea lui, cuprindea bazele gramaticii şi aritmeticii. Începea la vârsta de 7 ani şi dura 4 ani, după care începea şcoala de retorică, care dura alţi 4 ani. După retorică urma şcoala de filosofie unde se învăţa logica, fizica şi metafizica lui Aristotel.

Sfântul Grigorie Palama are la şcoală probleme cu memorarea, la începutul instruirii sale, fapt pentru care se roagă continuu Maicii lui Dumnezeu şi cu ajutorul Maicii lui Dumnezeu această problemă a sa se remediază. Tot daruri ale Stăpânei noastre sunt şi dispoziţiile de generozitate şi de compătimire ale Sfântului Grigorie faţă de ceilalţi copii de-o seamă cu el.

Sfântul Grigorie era văzut ca un om Sfânt încă de când era copil. Are „rezultate atât de excepţionale în gramatică şi retorică, încât atât în discursuri, cât şi în scrieri era admirat în exces de toţi, chiar şi [de către] cei care erau pe atunci profesori şi vârfurile culturii" vremii.

Teodor Metochites e uimit de ceea ce înţelesese Sfântul Grigorie Palama din tratatul de logică al lui Aristotel, fapt pentru care afirmă: „Însăşi Aristotel, dacă ar fi fost prezent şi l-ar fi auzit pe acesta, cred că l-ar fi lăudat nu puţin. Iar eu spun că de astfel de suflete au nevoie şi astfel de firi trebuie să fie cei ce se ocupă de discursuri şi tratate, mai cu seamă de cele filosofice şi scrise de acest Aristotel în multe astfel de tratate".

Pasajul deasupra e o mărturie a Sfântului Grigorie despre sine, cuprinsă în ultima lucrare a vieţii sale: Contra lui Gregoras I, 14, ca petrecută pe la vârsta de 17 ani, adică în jurul anului 1313, cf. Idem, p. 469, n. 6.

Împăratul se mândrea cu Sfântul Grigorie Palama şi dorea să îl aibă cu sine, pe când el dorea monahismul (469-470), supunându-se „monahilor şi părinţilor sârguincioşi şi dascăli ai virtuţii, mai cu seamă celor mai de seamă şi mai sârguincioşi dintre cei ce se coborau din Sfântul Athos, care-i spuneau că grea şi abruptă este calea evanghelică şi dur şi apăsător jugul uşor al Domnului".

Sfântul Grigorie Palama, împreună cu alţi tineri, primeşte sfătuire duhovnicească de la Sfântul Teolipt al Filadelfiei, un mare isihast al secolului său.

Despre Sfântul Teolipt, Sfântul Filotei, biograful Sfântului Grigorie spune, că el „i-a fost părinte (Sfântului Girgorie Palama n.n.) şi iniţiator în cele mai bune încă de pe timpul părinţilor lui" (471), adică de pe când trăiau părinţii Sfântului Grigorie Palama şi el era mirean.

Sfântul Teolipt l-a învăţat pe Sfântul Grigorie „sfânta trezie şi rugăciunea minţii", fapt pentru care „a ajuns în chip minunat la deprinderea ei încă petrecând

în tumulturi şi în lume", adică a învăţat să practice şi a sporit în rugăciunea lui Iisus încă de când era mirean.

***

Paragraful al 32-lea vorbeşte despre adolescenţa Sfântului Grigorie Palama: „practica o simplitate a hainelor, dar şi a încălţămintei, a aşternutului, precum şi a oricărei alte conduite şi un regim atât de excesiv" încât îi intriga pe cei din jur. Norma sa de viaţă era compusă din înfrânare, post şi priveghere, mâncând „foarte puţină pâine şi apă".

Învinge pofta trupului în adolescenţa sa, deşi era încă în societate . Îl convinge şi pe bazileul Andronic II ca să îl lase să devină monah. Ba, mai mult, ***Sfântul Grigorie îşi convinge întreaga familie să intre în monahism, pe unii din neamul lui şi pe unii servitori, după care pleacă, din Constantinopol, spre mănăstire, împreună cu doi fraţi ai săi.***

Pleacă spre Sfântul Munte Athos la sfârşitul verii anului 1317, pentru ca să rămână acolo. Trece prin Tracia, ajunge la Papikon (un munte sfânt din vechime, dintre Tracia şi Macedonia) şi hotărăşte să ierneze aici. Aici îi uimeşte pe toţi prin viaţa sa, pentru că aceia „vedeau într-un corp încă nedesăvârşit şi tânăr un cuvânt, o făptuire şi o gândire cu adevărat de bătrân, monah şi filosof".

Sfântul Grigorie încearcă să convingă un grup de bogomili, din apropiere, de rătăcirea lor şi reuşeşte să îi convingă pe unii, care devin ortodocşi.

Spune Sfântul Filotei, că aceste dispute au fost de iniţiere, de introducere pentru Sfântul Grigorie, în cele ulterioare şi că „a ţinut piept singur încăpăţânării ereziei şi atât de marii ei flecăreli" iată, două „virtuţi" (încăpăţânarea de a sta în erezie şi argumente peste argumente false pentru a-şi justifica erorile) prezente şi la ereticii de azi.

Însă ereticii bogomili, ne spune Sfântul Filotei, atunci când nu reuşeau să îi convingă pe ortodocşi de erezia lor „îi lichidau în ascuns sau pe faţă pe cei care-i contraziceau". Adică treceau de la *polemica religioasă*…la *omorul calificat deosebit de grav*. De aceea, bogomilii neconvinşi, ca să se răzbune pe monahii care îl cazaseră pe Sfântul Grigorie Palama, le-a trimis mâncare otrăvită.

Sfântul Grigorie îşi dă seama de vicleşugul bogomililor şi prin exemplul câinelui care moare imediat ce mănâncă din mâncarea trimisă…toată obştea monahală

scapă nevătămată. Monahii de la Papikon devin şi mai uimiţi de Sfântul Grigorie dar nu pot să îl convingă să rămână la ei.

În primăvara lui 1318, Sfântul Grigorie şi cei doi fraţi ai lui ajung la Athos şi urcă la Vatoped. Devine ucenicul Sfântului Nicodim „bărbat minunat în făptuire şi în contemplare". Sfântul Nicodim, Părintele duhovnicesc al Sfântului Grigorie Palama, fusese iniţial nevoitor pe colina Sfântului Auxenţiu din faţa Constantinopolului şi apoi a venit aici, la Vatoped.

E tuns monah de Sfântul Nicodim şi face ascultare desăvârşită faţă de acesta. În al doilea an de monahism, adică în 1320, ***Sfântul Grigorie Palama, trăind în „post, priveghere, trezvie şi rugăciune neîncetată", are o vedenie dumnezeiască, în care Sfântul Ioan Evanghelistul vine cu un mesaj către el de la Maica lui Dumnezeu (479).***

În vedenie, Sfântul Ioan evanghelistul îl întreabă de ce el se roagă zi şi noapte: „Luminează-mi întunericul!" (I Cor. 4, 9). Primeşte încredinţare de la Maica lui Dumnezeu, prin Sfântul Ioan Teologul, că Aceasta îl va ajuta mereu.

După ceva ani, însuşi Sfântul Grigorie a confesat această experienţă mistică a sa lui Dorotei Vlatis, un bun ucenic al său, *cf*. Idem, p. 480, n. 8, acesta fiind cofondatorul Mănăstirii Vlatadon din Tesalonic şi între 1371-1379, urmaşul Sfântului Grigorie Palama în scaunul de mitropolit al Tesalonicului.

Avem aici o altă mărturie a Sfântului Grigorie Palama despre evlavia sa imensă pentru Prea Curata Stăpână încă de când era copil (480-481).

În anul al 3-lea de monahism al Sfântului Grigorie Palama, părintele său, Sfântul Nicodim, pleacă la Domnul în data de 11 iulie 1320. *Cf*. Idem, p. 481, n. 10, Sfântul Nicodim, părintele Sfântului Grigorie Palama, e pomenit la 11 iulie în sinaxarul athonit.

Sfântul Grigorie pleacă din chilia Părintelui său şi merge în marea lavră a Sfântului Atanasie, monahii de acolo fiind deja cuceriţi de faima lui, unde stă 3 ani întregi (vara lui 1320-vara lui 1323). Aici Sfântul Grigorie are ascultarea de a avea grijă de „o parte a mesei comune a fraţilor…şi să stea împreună cu cei ce cântă la Biserică şi să cânte împreună cu ei cântările dumnezeieşti".

Îi uimeşte „pe toţi deopotrivă, bătrâni şi tineri, chinoviţi şi anahoreţi, înţelepţi şi neştiutori de carte" . Şi asta, pentru că se nevoia să împlinească toate virtuţile şi nu

una mai mult şi alta mai puţin, „atât făptuirea, cât şi cuvântul, atât (pe) cele universale, cât şi (pe) cele parţiale, încât sufletul lui era o convergenţă şi un sălaş al oricărui bine”.

Atât de mult şi-a învins somnul, încât „timp de 3 luni de zile şi-a petrecut toate nopţile veghind ca unul fără trup, rezervând somnului doar foarte puţin în fiecare zi, după masa de amiază, ca nu cumva, cred, creierul său să sufere ceva ireparabil, întors de la funcţionarea lui naturală din pricina uscăciunii” aduse de oboseală şi de nesomn.

După cei 3 ani de chinovie, devine anahoreţ la schitul Glossia , cf. Idem, p. 483, n. 12, acesta fiind un schit în dependenţă de Marea Lavră a Athosului. Aici îl găseşte pe Sfântul Grigorie, care nu e Sfântul Grigorie Sinaitul, originar din Constantinopol, cf. Idem, p. 483, n. 13, „vestit în isihie, trezvie şi contemplare” şi care e cinstit la data de 2 aprilie în sinaxarul athonit, cf. Idem, p. 483, n. 14.

Sfântul Grigorie Palama primeşte de la Sfântul Grigorie povăţuire şi confesiuni despre vederile sale extatice şi aici Sfântul Grigorie Palama creşte mult duhovniceşte . Însă, după 2 ani de zile a fost nevoit să se mute de acolo din cauza atacurilor turcilor asupra Sfântului Munte Athos.

În vara lui 1325 ajunge în Tesalonic, împreună cu alţi 12 monahi, conform Idem, p. 485, n. 17, acum părăsind Athosul, de la Schitul Magula şi Sfântul Grigorie Sinaitul împreună cu ucenicii săi, între care se aflau şi viitorii patriarhi de Constantinopol: Isidor şi Calist.

Nu doreau să rămână în Tesalonic ci doreau să plece cu toţii la Ierusalim.

Însă în urma unei vedenii a Sfântului Grigorie Palama, el şi ucenicii săi rămân la Tesalonic, înţelegând că cel care i se arătase în vedenie era Sfântul Dimitrie izvorâtorul de mir.

Sfântul Grigorie Palama primeşte preoţia în Tesalonic la cererea monahilor veniţi dimpreună cu el. Însă, înainte ca să primească preoţia, a deschis apostolul, căutând un semn de la Dumnezeu şi deschizând la Gal. 1, 1…s-a încredinţat că e chemat de Dumnezeu spre ea. Cf. Idem, p. 488, n. 18, ***mitropolitul Tesalonicului, Ieremia (1315-1327) a fost cel care l-a hirotonit preot, în 1326, pe Sfântul Grigorie Palama, pe când acesta împlinea vârsta de 30 de ani.***

Sfântul Grigorie începe să se nevoiască într-un munte din apropierea Veriei, împreună cu alţi 10 monahi, 5 zile pe săptămână ducând viaţa anahoretică, iar sâmbăta şi duminica venind la cei 10 pentru Sfânta Liturghie şi convorbiri duhovniceşti.

Sfântul Filotei scrie, că atunci când Sfântul Grigorie Palama a primit preoţia avea „un trup sănătos" , fapt pentru care s-a dedat la şi mai mari nevoinţe, „topindu-şi trupul cu postiri şi privegheri lungi". Practica rugăciunea isihastă şi îi uimea pe cei din împrejurimi nu numai cu „înălţimea făptuirii" sale, adică a nevoinţei sale, ci şi cu cuvântul său, prin predicile sale.

El, cel plin de lacrimi şi de rugăciune, producea admiraţie în inima celor care îl vedeau şi când tăcea, numai privindu-l.

La scurt timp după hirotonirea sa întru preot află că mama sa, monahie acum, a adormit întru Domnul. Surorile lui, şi ele monahii, îl roagă, printr-o scrisoare, ca să le viziteze. Sfântul Grigorie pleacă, împreună cu cei 10 monahi ai săi la Constantinopol şi se bucură de nevoinţa surorilor lui. La plecarea lor, cele două surori urmează corului de monahi al Sfântului Grigorie şi pe ele le lasă în Veria iar ei se întorc la asceza lor din munte.

Prima soră a Sfântului Grigorie, care adoarme întru Domnul, e monahia Epiharis. Ea îşi prezisese cu 10 zile mai înainte adormirea, a prezis şi moartea celui de al doilea frate al lor, Teodosie şi faptul că Sfântul Grigorie Palama, împreună cu fratele său Macarie, se vor întoarce la Athos, vor avea multe încercări, dar totul se va termina cu bine. Toate s-au petrecut după cum a prorocit Sfânta Epiharis.

Sfântul Grigorie Palama are o discuţie cu monahul Iov, care era „sârguitor în conduită, simplu la fire…(şi) strălucind prin blândeţe, bunătate şi toate cele bune" . ***Pentru că era totuşi om simplu, monahul Iov, auzindu-l pe Sfântul Grigorie vorbind despre rugăciunea neîncetată şi isihie nu i-a dat dreptate. Însă, printr-un înger, Domnul l-a povăţuit pe Iov şi i-a spus acestuia ca să îl asculte pe Sfântul Grigorie în ceea ce priveşte rugăciunea isihastă şi să nu i se mai împotrivească.*** Monahul Iov îşi cere iertare de la Sfântul Grigorie în urma vedeniei avute şi devine un om nedespărţit de marele Grigorie Palama şi adoarme la scurt timp, bucuros că a învăţat multe de la el.

După 5 ani de nevoinţă în acest munte, în 1331, invazia albanezilor în acel ţinut îl obligă pe Sfântul Grigorie să revină în Athos. E primit bine de monahii din Marea

Lavră însă alege să se nevoiască în schitul Sfântului Sava, venind în mănăstirea mare numai pentru Sfânta Liturghie şi celelalte Sfinte Taine. Tot restul zilelor însă le trăia „într-o isihie extremă, singur cu el însuşi şi cu Dumnezeu” (493).

Iar isihia sa o făcea în colibă, din care nu ieşea şi nici „nu venea să vorbească şi să vadă pe absolut nimeni”, fiind ajutat în tot acest timp de cineva care îi slujea cu strictul necesar al vieţii . Dar sâmbăta şi duminica venea în mănăstirea mare şi era „văzut şi abordat şi de ceilalţi”.

În partea făptuitoare, spune sfântul său biograf, Sfântul Grigorie „era aproape desăvârşit şi rivaliza…cu cei mari şi sârguitori”, fiind un „exemplu minunat de simplitate şi de neataşare extremă, de post şi umilinţă şi de orice fel de înfrânare, retragere, plâns şi tăcere” şi de toate virtuţile asemenea.

Dar, în acelaşi timp, în partea contemplativă, era un văzător al celor dumnezeieşti, lucru care se vede din belşug din tratatele scrise de sine contra ereticilor catolicizanţi, care nu aveau experienţă mistică personală ci ştiau numai basme şi neadevăruri despre vederea lui Dumnezeu. Şi Sfântul Filotei dă un citat extins din teologia Sfântului Grigorie, ca să arate cunoaşterea sa contemplativă, mistică, în urma căruia conchide: „ele (cuvintele teologice ale Sfântului Grigorie Palama n.n.) sunt în acord, întru toate, cu scrierile şi cuvintele bărbaţilor purtători de Dumnezeu şi sunt incontestabile şi sigure în toate” cele scrise.

Într-o zi de Joii mari, pe când era la slujba de seară, în Biserica Marii Lavre, a avut o vedere extatică, în cadrul căreia l-a văzut pe Macarie, care stătea lângă el, în veşmânt arhieresc, lucru care se va petrece peste 11 ani, când acesta va deveni mitropolit al Tesalonicului . Cf. Idem, p. 502, n. 31, Macarie, cel văzut în vedenie de Sfântul Grigorie, a fost mitropolitul Tesalonicului între 1343 şi 1345 iar vedenia avută de Sfântul Grigorie a fost trăită de el în 1332.

Într-un vis a avut parte de o vedenie dumnezeiască, pentru că a văzut-o pe Maica lui Dumnezeu, cum a spus Sfinţilor care o urmau să fie ajutători permanenţi ai Sfântului Grigorie .

După 2 ani petrecuţi la schitul Sfântului Sava, în al 3-lea an de sihăstrie acolo, în anii 1333-1334, are o altă vedenie, tot în somn, în care primeşte harisma cuvântului şi a scrisului. E îndemnat în vedenie să împartă învăţătura sa şi altora, indiferent dacă există sau nu cei care o caută cu vrednicie, adică cu dorinţa de a se mântui şi nu de formă.

Şi această vedenie i-a fost confesată tot lui Dorotei Vlatis. Ascultă de voia Domnului Sfântul Grigorie Palama şi începe să vorbească tututor, „fără invidie, din Duhul tras de sus, aducând cuvinte ale lui Dumnezeu”.Toţi din Athos, mai ales cei în vârstă, „socoteau că acela era un lucru dumnezeiesc şi suprafiresc şi erau uimiţi peste măsură de comoara harului ascunsă în el”.

Şi prima lucrare scrisă de Sfântul Grigorie, după primirea harismei Teologiei, a fost viaţa Sfântului Petru Athonitul *(pe care părintele profesor Ică jr. a tradus-o în vol. al 2-lea al operelor Sfântului Grigorie Palama, după care a scris tratatul teologic despre viaţa Maicii lui Dumnezeu , în ediţie românească fiind cuprins tot în vol. al 2-lea din integrala gregoriană.)*

Spre sfârşitul anului 1334, Sfântul Grigorie Palama e ales, prin vot comun, stareţ al Esfigmenului, care avea pe atunci 200 de monahi. Aici îl vindecă pe monahul Evdokim de înşelare demonică, pentru că dracii îi arătaseră monahului „nişte fantasme şi imagini înşelătoare şi mincinoase”. Şi nu numai că îl scapă de „toată lucrarea demonică…(ci îl arată) sănătos, dar şi probat sau bine probat (ev-dochimos), potrivit numelui său”, adică îl face să câştige înţelepciune din înşelarea lui.

Având nevoie, la un moment dat, de untdelemn a înmulţit uleiul prin rugăciune şi însemnarea butoiului cu semnul Sfintei Cruci, dar a făcut, prin slujirea şi însemnarea cu semnul Sfintei Cruci a grădinii de măslini, ca măslinii fără prea mult rod bun anterior să rodească din belşug. Şi Domnul a arătat şi mai explicit că rodirea măslinilor i se datorează, pentru că „s-au arătat mai încărcaţi de roade tocmai pomii fie de care se apropiase acela în trecere, fie lângă care a stat vorbind, fie sub umbra cărora a şezut”.
Se întoarce însă, la scurt timp, la locul său sihăstresc de lângă Marea Lavră. Boala de ficat începuse să îl mai slăbească. Apare la orizont ereticul Varlaam din Calabria, cu care va avea dispute teologice (Cf. Idem, p. 510, n. 36, monahul Varlaam era însărcinat oficial ca să reprezinte teologia ortodoxă în discuţiile cu legaţii papali de la Constantinopol, din 1334.)

Cărţile pe care începuse să le scrie Varlaam sunt citite de către Sfântul Grigorie Palama, care, „luându-le în mâini le-a cercetat, diagnosticat şi judecat frumos şi a arătat că demascarea plăsmuită în aceste scrieri era o perfidie limpede împotriva adevărului” . Sfântul Grigorie începe să scrie împotriva tratatelor lui Varlaam, care vrând să demaşte răutatea lui Filioque a început să aducă argumente filosofice păgâne împotriva ereziei şi nu teologice.

La Constantinopol, Varlaam intră în legătură cu anumiţi monahi isihaşti, care îi spun unele date despre nevoinţa lor iar Varlaam îi declară „eretici pe iniţiatorii lui şi văzătorii celor sfinte” , adică a celor experiate în slava lui Dumnezeu. Ajungând la auzul patriarhului de Constantinopol „unele lucruri ruşinoase şi infame” ale lui Varlaam, acesta e nevoit să se întoarcă la Tesalonic.

La Tesalonic, Varlaam îi acuză pe Sfinţii Părinţi ai Bisericii, în noi scrieri ale sale, „că aceştia erau mai vinovaţi de rătăcire decât monahii şi extinzându-se cu limbă îndrăzneaţă şi cutezătoare şi împotriva celor ce apărau învăţătura lor”. Auzind aceasta Sfântul Grigorie Palama, pe atunci isihast în Athos, a spus, în mod profetic, că în Varlaam se împlinesc cuvintele Părinţilor de dinainte, cum că „va pătrunde o erezie” în generaţia lor.

Şi Sfântul Grigorie îl denumeşte pe Varlaam drept instrument al Satanei, Sfântul Filotei, biograful său, vorbind de o descendenţă istorică a ereticilor: „aşa cum, în vechime, Eunomie i-a succedat lui Arie şi Sever acefalul lui Eutihie şi Dioscor, contaminându-se fiecare de molima celor (de) dinainte, tot aşa şi Akindynos (i-)a succedat lui Varlaam (din Calabria n.n.), care a pierit în chip foarte rău, contaminându-se de molima lui, ajungând căpetenie a foarte relei erezii a acestor tăgăduitori ai energiei divine sau a politeiştilor ori ateiştilor şi de la el şi-a luat numele acel viclean sinedriu”.

Varlaam ereticul începe să lupte, prin scrisul şi propovăduirea sa, împotriva experienţelor mistice ale monahilor isihaşti şi nu era nimeni, în afară de Sfântul Grigorie Palama, ca să îi răspundă teologic. Sfântul Isidor al Constantinopolului, cf. Idem, p. 512, n. 38, fiind patriarh între 1347-1350, ucenic al Sfinţilor Gherasim Sinaitul, Grigorie Sinaitul şi Grigorie Palama, îl cheamă pe Sfântul Grigorie Palama ca să combată atacurile eretice ale lui Varlaam.

Sfântul Grigorie Palama înţelege că acum e timp pentru război în favoarea dreptei credinţe şi nu pentru retragere isihastă şi acceptă să vină şi să citească unele părţi din scrierile lui Varlaam. Încearcă, prin tot felul de metode intermediare, Sfântul Grigorie Palama ca să îl sfătuiască pe Varlaam să înceteze. Însă acela „sporea zi de zi blasfemia şi cearta, aprindea cât putea focul şi nu simţea că pune în mişcare, la luptă, leul”, adică pe Satana împotriva Bisericii.

Mai apoi îl sfătuieşte pe Varlaam, „în prezenţa a mulţi şi buni prieteni să se abţină de la cearta nepotrivită cu monahii şi de a vorbi şi scrie despre rugăciune şi isihie, mai cu seamă împotriva acestora şi a purtătorilor de Dumnezeu Părinţi, care au învăţat acestea” .

Varlaam atacă cu şi mai mare insolenţă „Biserica şi lucrurile ei sfinte şi tainice”, adică experienţa mistică, contemplativă, a nevoitorilor ortodocşi. De aceea Sfântul Grigorie Palama a fost forţat de Varlaam ca să scrie teologie „şi să răstoarne, cu tratatele (sale) sfinte, tratatele…spurcate” ale lui Varlaam.

Auzind Varlaam că Sfântul Grigorie Palama a început să scrie împotriva lui a venit la el şi a început să îl linguşească în mod făţarnic, dar Sfântul Grigorie îi răspunde cu înţelepciune duhovnicească şi cunoscând caracterul lui duplicitar.

Împotriva lui Varlaam, Sfântul Grigorie Palama scrie 9 tratate /discursuri teologice, împărţite în 3 triade (517). ***Primele 3 tratate le editează în vara lui 1338, în ele discutând despre cultura profană şi limitele ei, despre liniştire şi vederea lui Dumnezeu, răspunzând, în mod fundamental, problematicii lui Varlaam, deşi nu primise încă tratatele lui Varlaam în întregime ci scrisese numai asupra problemelor despre care auzise că Varlaam se lega în mod nebuneşte. În vara lui 1339 scrie a doua triadă de tratate teologice împotriva lui Varlaam, care combăteau tratatele prime ale acestuia…şi le scrie în timp ce Varlaam era în Italia.*** Cf. Idem, p. 518, n. 41, Sfântul Grigorie Palama a scris a doua triadă în 1339, în timp ce Varlaam era la Avignon, la papa Benedict al XII-lea, unde fusese trimis în misiune de împăratul Constantinopolului, de unde s-a întors la începutul anului 1340. ***În a doua triadă explică ce e rugăciunea minţii, ce e vederea extatică şi care sunt semnele reale ale acesteia.*** Citind Varlaam, la întoarcerea sa din delegaţie, tratatele teologice ale celei de a doua triade, scrise de către Sfântul Grigorie Palama, acesta „şi-a transformat şi prefăcut cea mai mare parte a tratatelor lui, ca să fugă, chipurile, de demascări şi absurditate, dar căzând, mai potrivit vorbind, din prăpastie în prăpastie şi în groapă” , pentru că a început să îi considere pe isihaşti mesalieni.

Însă Sfântul Grigorie Palama, la sfârşitul anului 1340, publică a 3-a triadă a tratelor sale împotriva lui Varlaam, fundamentând patristic şi experenţial teologia mistică a Bisericii Ortodoxe. Varlaam însă începe să îşi canalizeze întreaga luptă împotriva Sfântului Grigorie Palama.

Fiind indezirabil pentru cei din Tesalonic, Varlaam revine la Constantinopol în 1340. ***Între 1338-1341, Sfântul Grigorie Palama a trăit în Tesalonic, scriind teologie împotriva lui Varlaam şi nefiind mai puţin isihast în vieţuirea sa în oraş.***

În timpul privegherii de ziua Sfântului Antonie cel Mare, i se arată, în mod extatic, Sfântul Antonie, Sfântului Grigorie Palama, care se ruga cu rugăciunea inimii în chilia sa şi îi spune că acum e necesară „starea împreună şi

comuniunea de rugăciune şi de psalmodie, precum şi în celelalte lucruri duhovniceşti, împreună cu fraţii, care duc aceeaşi viaţă şi au aceeaşi purtare". Şi Sfântul Grigorie Palama merge şi se roagă şi face priveghere în „toată acea sfântă noapte" cu ceilalţi monahi.

Sfântul Grigorie ajunge la concluzia că trebuie să le arate şi monahilor athoniţi mărturia lui teologică, fapt pentru care scrie Tomosul aghioritic, adică o rezumare a teologiei sale anterioare. Şi merge, împreună cu Sfântul patriarh Isidor şi le arată monahilor athoniţi tomosul său şi le cere votul pentru el, adică consimţirea lor la cele scrise de către el. Părinţii athoniţi sunt de acord cu tomosul Sfântului Grigorie şi îl acceptă cu cu toată inima şi îl iscălesc, cf. Idem, p. 525, n. 48, Sfântul autor al Vieţii Sfântului Grigorie Palama fiind, în momentul semnării Tomosului aghioritic, ieromonah la Marea Lavră şi participând, în vara lui 1340, la sinodul în care s-a semnat tratatul Sfântul Grigorie Palama.

Sfânta Teodota, sora Sfântului Grigorie Palama era grav bolnavă…aştepta să îşi dea duhul…însă a dorit ca el să vină şi să-i spună ultimele cuvinte. Sfântul Grigorie prezice faptul că el va merge acolo, înainte ca ea să adormă…lucru care se împlineşte.

Deşi toţi aşteptau ca Sfânta Teodota să moară…într-un mod mai presus de fire, timp de 8 zile a trăit „fără hrană, fără somn, fără dureri şi fără să vorbească, încredinţând faptul că era vie numai prin respiraţia scurtă şi prin ochi, aşteptând venirea fratelui potrivit prezicerii".
Cine poate explica o asemenea iubire şi o asemenea încredere în sfinţenia fratelui său, a Sfântului Grigorie Palama?

După 8 zile, seara, Sfântul Grigorie a venit la Sfânta Teodota, sora lui, „a stat la căpătâiul ei şi i-a vorbit; iar ea simţind aceasta, ridicându-şi spre el ochii, deodată, şi rostind cu sufletul şi cu mintea: *Slavă Ţie, Doamne!*, după puţin timp, l-a trimis în chip slăvit la Dumnezeu".

Şi când Sfânta Teodota şi-a dat sufletul, „faţa ei a fost slăvită în chip minunat de lumina dumnezeiască, care a zugrăvit, şi pentru cei din afară, sfânta şi nespusa ei strălucire" . La prohodirea ei, „unii dintre cei prezenţi şi însuşi Marele Grigorie au simţit o asemenea bună mireasmă, încât din pricina mărimii ei, n-au putut-o tâlcui".

Când era singur, Sfântul Grigorie Palama avea următoarea formă de viaţă: era atent „la isihie, trezvie, rugăciune şi arătările (extazele / vedeniile n.n.) dumnezeieşti”.

Varlaam din Calabria era, din octombrie 1339, la Constantinopol şi se juca cu cele dumnezeieşti ca la jocul de zaruri sau ca şi când ar fi la pariurile de la cursele de cai. Ocupaţia de căpetenie a ereticului Varlaam era „prefăcătoria şi impietatea”, scriind teologie tocmai pentru ca să o facă harcea-parcea.

Şi, zice Sfântul Patriarh Filotei, autorul Vieţii Sfântului Grigorie Palama, după cum „iudeii, mai înainte, împotriva lui Hristos, aşa şi el l-a introdus pe Beelzebul (pe dracu n.n.) în locul harului Duhului [cf. Mat. 3, 22], numindu-i *rătăciţi* pe cei *deiformi* (pe cei îndumnezeiţi n.n.), acuzându-i pe Sfinţi de *erezie* şi numindu-i *blasfemiatori, înşelaţi* şi *cacodocşi* (adică *rău credincioşi* n.n.), el, reaua vistierie a cacodoxiei şi instrumentul exact (deplin n.n.) al blasfemiei şi amăgirii (introducerii în eroare, în erezie n.n.)”.

Adică, mai actualizat, Varlaam din Calabria era un romano catolic, un luteran, un greco catolic, un adventist, un baptist, un mormon etc….care se cred *mai ortodocşi* decât toţi Sfinţii Ortodoxiei la un loc.

Şi Varlaam corupe spre erezie pe cei din jurul patriarhului de Constantinopol şi „i-a convins pe toţi să abjure închinarea riguroasă, potrivit bunei cinstiri/dreptei credinţe şi să voteze împotriva ei”.

Patriarhul Constantinopolului trece de partea ereticului Varlaam, fapt pentru care patriarhul îl cheamă pe „Sfinţitul Grigorie şi pe cei dimpreună cu el ca pe nişte *vinovaţi*” .

Sfântul Grigorie Palama vine „îndată, fără şovăire şi fără întârziere” la patriarhul Constantinopolului, având drept companioni „pe Isidor [Buchir] şi pe Marcu [Vlatis], prietenii săi de căpetenie şi pe bunul Dorotei [Vlatis]”. Când ajunge Sfântul Grigorie Palama la Constantinopol mai găseşte ortodocşi doar „unul sau doi dintre cei mai buni” , adică dintre cei care mai cunoşteau teologie şi nu dintre cei oarecare, fără cunoştinţă.

Ce reuşeşte acolo Sfântul Grigorie Palama? Ca, prin propovăduirea sa dumnezeiască, pe toţi de acolo, împreună cu patriarhul şi Sfântul Sinod al Constantinopolului, să îi înveţe să creadă drept . Adică *unul*…îi învaţă pe *toţi*. Doar *unul*…

Şi astfel, după ceva timp, cei de la Constantinopol, când „au ajuns la oceanul tratatelor lui (ale Sfântului Grigorie Palama n.n.), discutând zile şi nopţi întregi, ascultând minunatele lui cuvinte împotriva lui Varlaam şi a glăsuirilor lui deşarte, şi găsind, în chip asemănător, glăsuirile lui din scrieri şi tratate drept glăsuiri ale lui Dumnezeu, toţi, împreună, l-au mărturisit, în chip răspicat, *minte sfântă*”, pe Sfântul Grigorie Palama.

Patriarhul începe să îi datoreze recunoştinţa, cât şi cei din jur, pentru că i-a luminat în problema vederii lui Dumnezeu şi a harului necreat.

Se întruneşte un sinod la Constantinopol, ţinut în primăvara lui 1341, când, cf. Idem, p. 530, n. 51, împăratul romeic, al Constantinopolului, Andronic III, paleologul, s-a întors dintr-o campanie militară, victorioasă, în Epir şi Acarnania.

Isihastul Dionisie (vieţuitor în Paroria, cf. Idem, p. 532, n. 54) îl va vedea pe Sfântul Grigorie Palama într-o vedenie, cum devine ierarh, dar şi pe *omuleţii* cu „faţă urâtă şi neagră”, adică pe Varlaam şi Akindynos, ereticii (532-533).

Sfântul Grigorie Palama participă la Sinodul din 10 iunie 1341 de la Sfânta Sofia din Constantinopol. Varlaam de Calabria e demascat ca eretic aici şi, ne mai găsind altă scăpare, spune Sfântul Filotei, autorul Vieţii Sfântului Grigorie Palama, „a simulat ipocrit regretul şi mărturisirea adevărului”. Varlaam se întoarce „la latini” , adică la romano-catolici, pe când Sfântul Grigorie e aplaudat şi lăudat de către ortodocşi.
Împăratul, marii funcţionari imperiali şi rudele Sfântului Grigorie încep să îl aprecieze foarte mult pe Sfântul Grigorie Palama. Însă după plecarea lui Varlaam ereticul, vine „sucitul Akindynos”, un alt eretic, care continuă erezia lui Varlaam. Sfântul Grigorie demască erezia lui Akindynos şi acesta şi-o retrage de ochii lumii. Împotriva lui Akindynos, care îşi dă pe faţă erezia la scurt timp, se face Sinodul din iulie 1341.

Însă la nici două luni după sinodul din iulie 1341, patriarhul ecumenic Ioan al XIV-lea îi devine ostil Sfântului Grigorie Palama. Dacă patriarhul îi dezbina pe ortodocşi, Sfântul Grigorie „pleda şi îndemna în permanenţă la pace şi înţelegere între toţi”.

Patriarhul caută să se răzbune pe Sfântul Grigorie. Dându-şi seama de starea de lucruri din Biserica Constantinopolului, Sfântul Grigorie se retrage în isihie, ieşind din oraş şi, cf. Idem, p. 540, n. 58, locuieşte lângă Sfânta Mănăstire Mihail, la câţiva kilometrii de capitala imperiului romeic.

Patriarhul ecumenic îl recomandă pe ereticul Akindynos în locul Sfântului Grigorie Palama. Ba, mai mult, Sfântul Grigorie Palama e acuzat de patriarh de „delicte publice, pentru conspiraţie sau rebeliune”.

Cf. Idem, p. 541, n. 60, într-un sinod din iunie 1342, făcut împotriva Sfântului Grigorie Palama, s-a dat sentinţa de a se arde scrierile sale, pentru ca în septembrie 1342, cf. Idem, p. 541, n. 62, Sfântul Grigorie să fie arestat şi internat în Mănăstiri din Constantinopol. ***Conform ultimei note citate, între primăvara lui 1343 şi luna februarie a anului 1347, Sfântul Grigorie Palama, pentru vini imaginare, va trăi în arestul palatului imperial.***

Va fi întemniţat împreună cu „prea bunul său ucenic şi prieten Dorotei [Vlatis]”. Pe când Sfântul Grigorie era închis, cf. Idem, p. 542, n. 63, patriarhul Ioan al XIV-lea al Constantinopolului îl hirotoneşte pe Akindynos diacon, apoi preot şi dorea să îl facă mitropolit al Tesalonicului.

Împărăteasa Ana îl atenţionează pe patriarh că nu e drept ce face cu ereticul Akindynos, în detrimentul Sfântului Grigorie Palama, fapt pentru ea însăşi îl alungă din Biserică pe Akindynos.

Sfântul Filotei redă un fragment din scrisoarea Sfântului Grigorie Palama către fratele său Macarie, din anul 1355 (cf. Idem, p. 546, n. 67) şi aici autorul nostru îşi exprima durerea că a fost tratat de împăraţi ca un duşman şi ca un rebel. Tot aici, Sfântul Grigorie numeşte sinoadele patriarhale îndreptate împotriva lui drept „aparenţe de sinoade”, pentru că cele făcute împotriva lui au fost făcute din răutate.

Unul dintre adepţii lui Akindynos, care primise scrierile eretice ale aceluia, e convertit de o vedenie dumnezeiască . Această vedenie determină curmarea celor 4 ani de arest ai Sfântului Grigorie.

Iese bolnav şi slăbit din carceră şi cu nevoie continuă de medicamentaţie, dar şi cu râvna imensă pentru apărarea dreptei credinţei. Cf. Idem, p. 555, n. 71, în cei 4 ani de arest, Sfântul Grigorie Palama a scris cele 7 antiretice împotriva lui Akindynos, adică cea mai amplă colecţie teologică a sa.

Numai că, după ieşirea Sfântului Grigorie Palama din arest, împăratul romeic Ioan XIV Calecas îl votează mitropolit de Tesalonic pe Iachint Cipriotul, ucenicul lui Akindynos (555 şi Idem, p. 555, n. 72). Însă datorită împărătesei Ana ereticii sunt dezbrăcaţi de preoţie şi scoşi afară din Biserică.

Cu voia lui Dumnezeu şi cu încuviinţarea Bisericii şi a familiei imperiale, ajunge patriarh de Constantinopol Isidor, în luna mai a anului 1347 iar Sfântul Grigorie Palama ajunge mitropolitul Tesalonicului.

Fiind recent ales mitropolit al Tesalonicului, Sfântul Grigorie Palama nu e lăsat să intre în cetatea sa mitropolitană de un grup de credincioşi extremist, însă unul dintre preoţii oraşului, încrezându-se în Sfântul Grigorie primeşte vindecarea copilei sale, „care avea toate membrele trupului paralizate de o boală grea şi zăcea de 3 ani în casă (fiind) ţintuită la pat".

Se întoarce în Athos, pentru că zeloţii extremişti, cf. Idem, p. 560, n. 75, în septembrie 1347 i-au închis porţile oraşului şi astfel a fost nevoit să stea în Athos până în primăvara lui 1348. Aici se va întâlni cu cneazul sârb Ştefan Duşan căruia nu îi dă curs cererii de a se coaliza cu el.

În toamna lui 1348 revine în Tesalonic Sfântul Grigorie, dar e din nou alungat de aceeaşi partidă extremistă. E nevoit să meargă „în Lemnos cu votul Bisericii comune". Aici îi vindecă pe oameni de ciuma neagră, cf. Idem, p. 564, p. 76, care se abătuse asupra lor.

E chemat la Tesalonic după alungarea împotrivitorilor săi. L-au primit cântându-i, în mod inspirat, imnele cântării Paştilor, deşi nu era perioada praznicului celui mare. La 3 zile după instalarea sa a iniţiat o procesiune solemnă în cetate. Îi iartă pe cei care s-au împotrivit intrării sale în Tesalonic.

La prima Sfânta Liturghie pe care o săvârşeşte în Tesalonic, ca mitropolit, în catedrala Sfânta Sofia de aici (cf. Idem, p. 567, n. 80), se vindecă un copil demonizat prin primirea Sfintei Euharistii de la Sfântul Grigorie Palama.

Îi învaţă pe slujitorii bisericeşti despre slujirea preoţească dar şi pe toţi deopotrivă.

Participă la Sinodul de la 1351 de la Constantinopol, care a ţinut între 28 mai şi 9 iunie 1351. Definiţia sa teologică a fost aprobată de sinod „drept coloană a Ortodoxiei". În toamna lui 1351 se întoarce pe mare şi furtuna iscată pe mare e biruită de rugăciunile sale.

Dar împăratul Ioan al V-lea, paleologul îi interzice, la întoarcerea în Tesalonic, intrarea în cetate, fapt pentru care e nevoit să se reîntoarcă în Athos. Împărăteasa Ana îl readuce însă pe Sfântul Grigorie în Tesalonic.

Aici o vindecă pe monahia Eleodora de nevederea ochiului stâng . În 1353 Sfântul Grigorie se îmbolnăveşte, dar Domnul îl ridică din boală.

Dar pe 10 martie 1354 e luat captiv de către otomani şi e dus în Asia. În captivitate are o discuţie teologică cu Ismael, nepotul emirului Orhan. Şi, deşi Sfântul Grigorie îi spune acestuia adevăruri foarte grele despre islam şi acela era unul „dintre cei mai cruzi şi nebuni împotriva creştinilor", el nu se răzbună pe Sfântul Grigorie ci vorbeşte cu acesta în mod paşnic.

La Niceea, Sfântul Grigorie are un dialog teologic „cu chionii, care apostaziseră de la creştinism" . După propria sa mărturie, în timpul captivităţii, „străjerii ne-au lăsat liberi" , fapt pentru care a putut cunoaşte viaţa ortodoxă de aici.

Prin tălmaci, îi întreabă pe turci despre ritualul lor de înmormântare, la care Sfântul Grigorie asistase din public . Are un dialog teologic şi aici, descris între p. 584-588 ale Vieţii sale, cf. ed. rom. a Arhidiac. Prof. Dr. Ioan I. Ică jr., pe care o analizăm acum. Discuţia cu chionii de care aminteam a avut loc în iulie 1354, în urma căruia demnitarii turci îl respectă, pe când unul dintre chioni îl ia la palme pe Sfântul Grigorie.

Captivitatea sa a durat între primăvara lui 1354 şi primăvara lui 1355. În primăvara lui 1355 se întoarce la Constantinopol şi editează, în două cărţi, tratatele despre purcederea Sfântului Duh împotriva romano-catolicilor, cf. Idem, p. 600, n. 102.

Preotul Porfirie e vindecat de durerea la coasta stângă de către Sfântul Grigorie şi tot pe el îl vindecă şi de sufocare. Vindecă şi pe o copilă demonizată, căruia demonul îi producea defecarea în timpul somnului. Vindecă apoi un copil de 5 ani, care suferea, de 15 luni, de curgere a sângelui.

Predică dumnezeieşte şi vindecă de boli. Spune Sfântul autor al Vieţii sale, că Sfântul Grigorie Palama „ajunsese la orice formă de virtute, atât a cuvântului, cât şi a făptuirii". Era blând şi plin de o smerenie covârşitoare a sufletului. Nu primea cu uşurinţă cele spuse lui despre alţii. Nu era linguşitor, avea multă răbdare, nu se lăsa doborât în încercări, nu ceda patimilor, era plin de linişte, seninătate, dulceaţă şi graţie a inimii.

Era admirat, pentru că îl vedeau „mereu concentrat, treaz şi exersând străpungerea inimii", prin continua umilire de sine. El era un „tezaur de smerenie" , însă pe vrăjmaşii lui „îi aprindea, în fiecare zi, străină invidie, sfadă şi luptă cu Dumnezeu".

La 3 ani după ultima sa întoarcere de la Constantinopol, Sfântul Grigorie Palama editează o carte, în 4 tratate, împotriva ereticului Nichifor Gregoras.

Anul următor însă, Marele Grigorie s-a îmbolnăvit de o „boală gravă de intestine”, care i-a cauzat moartea. În ciuda bolii însă, spune Sfântul Filotei, autorul Vieţii sale, acesta „n-a lăsat şi n-a încetat să săvârşească, ca de obicei, datoriile sale dumnezeieşti şi înalte”, adică să slujească, să predice, să apere dreapta credinţă.

Boala îl ţintuieşte la pat. În pat fiind, predica celor din jur şi îşi prevesteşte ieşirea din această viaţă, spunând că va adormi după praznicul Sfântului Ioan Gură de Aur (13 noiembrie).

***Sfântul Ioan Gură de Aur** îi apăruse într-o vedenie, în timpul somnului şi i-a prevestit acest lucru, fapt pentru care a adormit pe data de 14 noiembrie 1359, cf. Idem, p. 613, n. 108.*

Tot de aici, din ultima notă citată aflăm, că a host hirotonit arhiereu / mitropolit în luna mai a anului 1347, arhipăstorirea sa a fost de 12 ani şi jumătate şi că a trăit 63 de ani, pentru că s-a născut în toamna lui 1296.
În momentul când sufletul său a părăsit trupul în care a locuit 63 de ani, odaia s-a umplut de lumină dumnezeiască „făcându-i să strălucească faţa, schimbată, în chip străin, de prisosul fulgerării, deşi aceasta era mistuită şi foarte cadaverică cu mult înainte de moarte” . Lumina dumneazeiască, ce a emanat din sufletul său, a fost văzută de către doi preoţi.

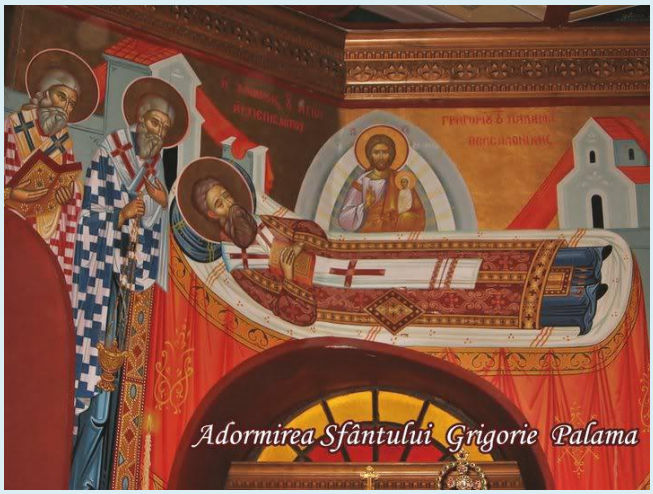

La slujba sa de prohodire, Biserica unde era depus era plină de oameni până la refuz şi pe afară fiind mulţime de oameni. Simţeau cu toţii harul vieţii sale, pentru că ***„harul Duhului, care locuia în el, a rămas pentru totdeauna nedespărţit, atât de sfântul lui suflet, cât şi de oasele şi pulberea lui şi a făcut din sfântul lui***

mormânt o casă a luminii dumnezeieşti, un izvor al minunilor, o ţâşnire a sfintelor haruri şi un spital obştesc şi gratuity”

***

După moartea sa, Sfântul Grigorie Palama îl vindecă pe un monah, care suferea, de 7 ani, de dureri mare de cap, fapt pentru care scotea tot felul de ţipete, fiind crezut nebun. Sfântul Grigorie i-a apărut în vedenie, în vis, acestui om suferind, l-a însemnat cu semnul Sfintei Cruci şi acesta s-a trezit vindecat.

***

După 6 zile de dureri acute de colici renali, Sfântul Grigorie a vindecat pe un om de vază al oraşului, apărându-i şi lui în vedenie. Vindecă apoi de paralizia mâinii drepte pe un protopsalt al Bisericii din Tesalonic şi acestuia i s-a arătat în vedenie şi i-a vorbit în mod blând.

***

Îl vindecă de dizenterie pe un ţesător al veşmintelor imperiale (620). Şi lui i s-a arătat în vedenie, în timpul somnului, Sfântul Grigorie, ca şi celor 3 oameni vindecaţi anterior, despre care dă mărturie Sfântul patriarh Filotei, biograful său.

***

Vindecă pe un medic, acum bolnav, care zăcea în pat iar „trupul lui era plin de răni, iar rănile erau pline de viermi”. De această dată Sfântul Grigorie i s-a arătat fetei medicului în vedenie, tot în vis, şi i-a arătat cum se va vindeca acesta.

***

Vindecă pe o femeie de neam nobil de uscarea mâinii. Pe ea a vindecat-o, parţial, pentru că şi-a frecat mâna de piatră de deasupra mormântului lui, pentru ca, după 3 zile, când s-a înnoptat, să îi vindece, în mod deplin, mâna dreaptă.

***

Vindecă apoi şi mâna uscată a unei văduve, care suferea de „reumatism maladiv”. Aceasta s-a vindecat, în mod treptat, după ce a mers la Sfintele sale Moaşte de două ori.

***

Apoi Sfântul Grigorie vindecă o monahie în vârstă de surzenie şi pe o alta, tânără, de scurgerea de ochi.

***

Vindecă şi mâna unui vechi prieten al său. Acestuia îi crescuseră în palma stângă „4 noduli, foarte mari ca umflătură, duri şi tari ca aspect". A suferit această boală timp de 8 ani de zile şi se vindecă frecându-şi palma de piatra mormântului Sfântului Grigorie Palama.

***

Îl vindecă pe un alt monah care a venit la mormântul său.

***

O vindecă pe nobila Zoe, care avea scurgere de sânge de 7 ani, dintre care 2 ani a stat paralizată la pat. Ea e vindecată în timpul Sfântului Maslu de Sfântul Grigorie.

***

Îl vindecă pe monahul Efrem de umflarea piciorului şi de supurarea rănilor. Pe acesta îl vindecă tot în vedenie avută în timpul somnului.

***

Vindecă de moarte pe copilul lui Tzimiskis din Veria, care fusese eretic şi căruia i se arată în vedenie, în timpul somnului. Îl vindecă pentru a doua oară de moarte pe acest copil, arătându-i-se în vedenie mamei copilului, vedenie avută tot în somn.

***

O vindecă de la moarte şi pe sora femeii lui Tzimiskis, apărându-i, pentru a doua oară, în vedenie, în vis, femeii acestuia (639-640).

***

Unul dintre monahii athoniţi de la lavra Sfântului Athanasie a dorit să vadă slava cerească a Sfântului Grigorie Palama şi a văzut-o într-o vedenie, în timpul somnului. Acesta a văzut un singod al Sfinţilor Ierarhi, printre care enumeră pe Sfântul Atanasie cel Mare, pe Sfântul Vasile cel Mare, pe Sfântul Grigorie Teologul, pe Sfântul Ioan Gură de Aur, pe Sfântul Grigorie al Nyssei, pe Sfântul Chiril al Alexandriei dar şi pe Sfântul Grigorie Palama.

(Notele de lectură la viaţa Sfântului Grigorie Palama le avem din viaţa sa scrisă de Sfântul Filotei al II-lea Kokkinos al Constantinopolului - Cuvânt la cel întru Sfinţi, Părintele nostru, Grigorie, arhiepiscopul Tesalonicului, apud Sfântul Grigorie Palama, Tomosuri dogmatice. Viaţa. Slujba, Scrieri I, cu studiu introd. şi trad. de Arhidiac. Prof. Dr. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2009, p. 457-645.)

Moise Aghioritul - Sinaxar - Sfântul Grigorie Palama (†1359)

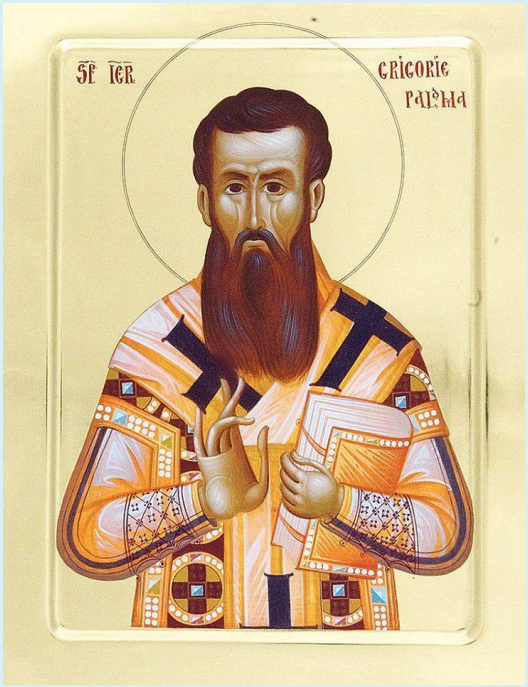

Sfântul Grigorie Palama este un mare părinte şi învăţător al întregii Biserici. Învăţătura sa despre îndumnezeirea omului şi participarea la energiile necreate ale lui Dumnezeu exprimă esenţa vieţii duhovniceşti ortodoxe, fiind în opoziţie categorică faţă de teologia secularizată a epocii sale, care se formase în urma influenţei antropocentrismului scolastic al romano-catolicismului [*[1] Martzélou Gherghíou, Oi Ághioi tis Monís, Ierá Méghisti Moní Vatopaidíou, vol. I, Ághion Óros 1996, pp. 102-103.*].

Sfântul Grigorie Palama este un caz rar în viaţa Bisericii. E vorba despre un teolog şi văzător al lui Dumnezeu care exprimă esenţa vieţii duhovniceşti ortodoxe în mod sintetic, ceea ce-i conferă caracterul său unic. La baza formării sale duhovniceşti a pus experierea harului divin şi îndumnezeirea prin participarea la energiile necreate ale lui Dumnezeu. Înzestrat cu o minte ascuţită, s-a mişcat cu lejeritate în spaţiul teologiei şi a exprimat în operele sale învăţătura autentică despre Sfânta Treime [*[2] Arhim. Efrem Vatopedinul, "O Ághios Grigórios o Palamás stin istoría kai to parón", O Ághios Grigórios o Palamás stin istoría kai to parón, Ierá Méghisti Moní Vatopaidíou, Ághion Óros 2000, pp. 7-8.*].

Sfântul Grigorie Palama s-a născut la Constantinopol în anul 1296, din părinţi iluştri. Tatăl său, Constantin Palamas se trăgea din adâncul Asiei mici şi era senator şi membru al curţii imperiale a lui Andronic II. Împăratul îl preţuia în mod

deosebit şi de aceea îi încredinţase educaţia tânărului Andronic III, nepotul şi succesorul său la tron. Se pare că nu-l atrăgeau atât afacerile politice cât lucrarea duhovnicească, ceea ce se poate vedea din următoarea întâmplare. În timpul unei şedinţe a senatului, împăratul, vrând să-i ceară părerea, îl văzu adâncit în rugăciune şi nu vru să-l întrerupă, crezând că va ajuta mai mult cu rugăciunea decât exprimându-şi opinia. Tatăl sfântului, la puţină vreme după ce a îmbrăcat veşmântul monahal, primind numele Constantin, a adormit în Domnul. Era relativ tânăr, căci fiul său, Grigorie, nu avea decât şapte ani. După moartea părintelui său, acesta a trecut în grija împăratului.

Mama sfântului, Kalí, şi surorile sale, Epíharis şi Theodóti au intrat şi ele în mănăstire. La fel şi fraţii săi, Macarie şi Theodosie, care l-au urmat în viaţa monahală. Sfântul Grigorie a primit o bună educaţie la universitatea din Constantinopol, al cărei director era atunci faimosul teolog şi filosof Theodor Metohítis. Sfântul Grigorie a studiat cu deosebire filosofia. La numai 17 ani a uimit întreaga asistenţă prin cuvântul pe care l-a rostit la palat, despre Aristotel, în prezenţa împăratului Andronic II şi a multora dintre înţelepţii curţii.

Theodor Metohítis, fiind de faţă, i-a spus uimit împăratului, despre tânărul vorbitor: „Dacă ar fi fost de faţă, Aristotel însuşi l-ar fi lăudat” [*[3] Hrístou P., “Grigórios o Palamás”, Th. I. E. vol. 4, col. 775-777.*].

Pe lângă filosofie aristotelică, a urmat cursuri de gramatică şi retorică. Destul de devreme, însă, s-a consacrat studiului Sfintei Scripturi, Părinţilor Bisericii şi Sinaxarului. A fost îndrumat în viaţa duhovnicească întâi de tatăl său şi de monahii pe care-i frecventa des. Printre aceştia se număra şi Teolipt, fost mitropolit al Filadelfiei, care l-a iniţiat în rugăciunea curată. Împăratul, care spera că-l va avea sfetnic, în locul tatălui său, vedea că-l pierde. La vârsta de douăzeci de ani a plecat în muntele Papíkio, centru monahal foarte cunoscut în epocă, unde a combătut tendinţele neomasaliene, iar apoi, în Sfântul Munte [*[4] Meyendorff John, O Ághios Grigórios o Palamás kai i Orthódoxi Mystikí Parádosi, Atena 1983.*].

În Sfântul Munte l-au însoţit şi cei doi fraţi ai săi. Sfântul Grigorie a intrat sub ascultarea cuviosului Nicodim Isihastul, care se nevoia într-o Chilie ce ţinea de Mănăstiriea Vatopedi. Cuviosul Nicodim era cunoscut printre Aghioriţi pentru înţelepciunea sa. Sfântul Grigorie făcea ascultare la acest “bărbat brav, minunat şi după lucrarea şi după măsura la care ajunsese în rugăciune”, după cum scrie Sfântul Filótheos Kókkinos. De la Sfântul Nicodim, Sfântul Grigorie a primit schima monahicească. Primii săi ani ca monah i-a petrecut în Sfântul Munte, pe lângă Mănăstirea Vatopedi, în asceză şi post aspru, priveghere şi rugăciune

neîntreruptă. În rugăciune repeta neîncetat «luminează-mă pe mine cel întunecat». Odată l-a văzut pe Sfântul Ioan Teologul care i-a spus că a fost trimis de Maica Domnului şi că ei doi, adică Maica Domnului şi Ioan Teologul, îl vor avea mereu în grijă. Sfântul Grigorie a rămas trei ani în ascultarea lui Gheron Nicodim şi a învăţat multe de la acesta [*[5] Vláchou Ierothéou, O Ághios Grigórios o Palamás os Aghioreítis, Atena 1992.*].

În anul 1320, după cuvioasa adormire a Bătrânului său, a plecat la Mănăstirea Marea Lavră, unde a rămas vreme de trei ani. Faima sa îl însoţea pretutindeni şi părinţii l-au primit călduros. A primit ascultarea de a sluji la trapeză şi în biserică. Cu toţii au fost uimiţi de înfrânarea, asceza la care se supunea precum şi de privegherea sa nemăsurată. Dorinţa de a petrece neîncetat în sfânta isihie l-a determinat să plece şi de la Marea Lavră [*[6] Proskinitoú, O Ághios Grigórios o Palamás Arhiepískopos Thessaloníkis, Tesalonic 1976, pp. 28-29.*].

Părinţii lavrioţi au regretat mult plecarea sa. Monahii de la schitul Glóssia, astăzi Prováta, către care s-a îndreptat sfântul, l-au primit cu bucurie, scrie Sfântul Nicodim Aghioritul. Sfântul Grigorie l-a întâlnit aici pe Cuviosul Grigorie Bizantinul [*[7] Gherasímou Mikraghiannanítou monachoú, «Grigórios o Aghioreítis», Th. I. E. vol. 4, col. 707.*], care era exarh şi proestos, «mare şi vestit în acea vreme pentru sporirea sa în isihie, trezvie şi contemplare». De la el a învăţat Sfântul Grigorie multe despre tainele energiei noetice şi a contemplării lui Dumnezeu fără margini şi s-a învrednicit de multe harisme, precum străpungerea neîncetată a inimii şi darul lacrimilor din inimă [*[8] Nicodim Aghioritul, Néon Eklóghion periéchon víous axiológous diafóron aghíon kai álla tiná psichofelí diigímata, Atena 1974.*]. După ce a petrecut doi ani la schitul Glóssia a fost nevoit să plece şi de aici în urma unei invazii a piraţilor turci şi să se strămute în Tesalonic împreună cu doisprezece dintre ucenicii săi [*[9] Papamihaíl Grigoríou, Ághios Grigórios o Palamás, Alexandria 1911, p. 9.*]. După o tradiţie Sfântul Grigorie Palama a primit marea şi îngereasca schimă la Chilia Maicii Domnului Kraniás [*[10] Ignatíou Ieromonáchou, I pálai akmásasa en Aghionýmo Órei tou Átho Ierá Skíti Glossías, Atena 1951.*], de la Bătrânul său, Cuviosul Nichifor Isihastul Italianul[*[11] Patinot J., Th. I. E. vol. 9, pp. 483-484. Giannópoulou N. B., Th. I. E. vol. 9, col. 494. Tatáki B. N., «Nikifóros Monachós Isychastís», Klironomía nr. 1/1969, pp. 325-336. Pseftongá B., "Nikifórou Italoú, Perí tis Aghías Triádos kai Oikonomías tou Theoú Lógou", E.E.Th.S.P.Th. nr. 23 (1978), pp. 209-232.*], care se găsea la o mare înălţime a contemplării neptice.

În Tesalonic nu a lăsat nicidecum asceza, nici el, nici însoţitorii săi. Nu făcea nimic fără rugăciune şi fără înştiinţare dumnezeiască. Aşa a primit şi vrednicia preoţiei.

După ce a fost hirotonit, s-a strămutat la un schit în Veria [*[12] Paschalídi A. S., «Ághioi syndeómenoi me ti Skíti Veroías kai thn en aftí Moní Timíou Prodrómou», Praktiká Diimerídas Monastíri tou Timíou Prodrómou „Skíti Veroías", Veria 1994, pp. 128-130. Porfyríou Siminopetrítou Monachoú, «Megáloi Gérontes tis Skítis», Praktiká Diimerídas Monastíri tou Timíou Prodrómou „Skíti Veroías", Veria 1994, pp. 51-52.*] unde a rămas pentru cinci ani (1326-1331), continuându-şi viețuirea ascetică. Acolo, vreme de cinci zile rămânea zăvorât, în tăcere, şi numai sâmbăta şi duminica ieşea din chilia sa, ca să slujească şi să înveţe pe fraţi. Rugăciunea şi trezvia continuă îl duseseră la schimbarea cea bună şi devenise în întregime lumină şi exemplu luminos pentru ceilalţi. La moartea mamei sale, monahia Kállisti, a mers în Constantinopol, le-a luat pe cele două surori ale sale, le-a aşezat într-o sihăstrie de maici şi le-a învăţat despre rigurozitatea vieţii monahale. După puţină vreme, virtuoasa sa soră, Epíharis, cea împodobită cu harisma înainte vederii, a adormit în Domnul. Din pricina invaziilor piraţilor în zonă, Sfântul Grigorie a fost obligat să plece din nou. S-a întors, deci, în Sfântul său Munte, pe care-l iubea cu deosebire [*[13] Athanasie de Paros, O Ághios Grigórios o Palamás kai o Antípapas, Tesalonic 1981, pp. 64-69.*].

A sosit la Marea Lavră şi în ciuda râvnei pe care au arătat-o părinţii în a-l convinge să rămână, nu a dorit să locuiască între zidurile mănăstirii, ci s-a retras la Chilia Sfântului Sava. Şi-a continuat şi aici programul ascetic. În timpul săptămânii rămânea închis, în tăcere şi rugăciune continuă şi numai sâmbăta şi duminica venea la Mănăstire, la Lavra, care nu era departe de chilia sa, pentru a sluji. Viaţa sa cea îndumnezeită era plină de arătări şi vederi sfinte, care se petreceau atât în timpul Liturghiei, atunci când el slujea la Marea Lavră, cât şi în timpul privegherilor la chilie, unde i s-a arătat însăşi Maica Domnului. Vedea continuu lumina necreată, încât, „era îmbrăcat în întregime şi din belşug în lumina sfântă", după cum scrie biograful său. Darul teologiei l-a primit în mod minunat de sus, în urma unei minunate arătări dumnezeieşti, în urma căreia a început să scrie, inspirat fiind de Duhul Sfânt, admirabilele sale cuvinte dogmatice [*[14] Teoclit Dionisiatul, O Ághios Grigórios o Palamás, Tesalonic 1976, pp. 33-38.*].

În anul 1335 a fost ales egumen al sfintei Mănăstiri Esfigménu, unde a rămas vreme de trei ani. Din pricina scandalurilor, a renunţat la stăreţie şi s-a întors la dorita sa isihie. În zilele sale în Mănăstirea Esfigmenu viețuiau două sute de părinţi, care au fost martorii minunilor Sfântului Grigorie [*[15] Athanasíou Esfigmenítou, Ierá Moní Esfigménou, Atena 1973, pp. 91-94.*].

Continuându-şi tainica sa viețuire ascetică la Sihăstria lavriotă a Sfântului Sava, la Sărbătoarea Cincizecimii în anul 1337 a citit public tratatele monahului calabrez

Varlaam [*[16] Hrístou P., "Varlaám o Kalavrós", Th. I. E. vol. 3, col. 624-627.*], care conţineau poziţii teologice greşite cu privire la purcederea Sfântului Duh şi de la Fiul. Varlaam îi învinuia şi-i învrăjbea pe isihaştii din Constantinopol şi Tesalonic, numindu-i înşelaţi şi contemplatori. Cel care va deveni mai apoi Patriarh al Constantinopolului, Sfântul Isidor Vouchirás [*[17] Tsámi Dimitríou, „Filothéou Kókkinou, Víos Agíou Isidórou Patriárchou Konstantinoupóleos", E.E.Th.S.P.Th. nr. 25 (1980), pp. 89-187.*], trimite la sihăstria Sfântului Grigorie greşelile şi abaterile de la dogmă ale lui Varlaam, prevăzând că noua erezie va zgudui Biserica. Sfântul Grigorie a părăsit Sfântul Munte cel prea iubit mergând la Tesalonic, unde a continuat să studieze scrierile varlaamite şi a încercat să arate nesmeritului lor autor faptul că greşeşte. Acesta cu multă ipocrizie a evitat acest control drept şi corect. Iubitorul de pace Grigorie şi-a continuat lupta cea bună scriind însemnata sa operă Pentru cei care lucrează isihia cea sfântă, căreia Varlaam a răspuns cu opera sa anti-isihastă Împotriva Masalienilor. Sfinţii Grigorie şi Isídor au colaborat pentru editarea celebrului Tom Aghioritic (1340), de a cărui elaborare s-a ocupat dumnezeiescul Grigorie şi pe care l-au semnat cei mai însemnaţi dintre aghioriţi, condamnând varlaamismul. La Tesalonic a adormit cuvioasa sa soră, Theodóti. Sfântul, chemat fiind de Sinod, a mers la Constantinopol pentru înfruntarea îndrăzneţului Varlaam [*[18] Tsámi Dimitríou, "O Ághios Grigórios o Palamás kai i epohí tou", Praktiká Theologikoú Synedríou eis timín kai mnímin tou en Aghíois patrós imón Grigoríou Archiepiskópou Thessaloníkis tou Palamá, Tesalonic 1986, p. 60.*].

Tezele exprimate de Sfântul Grigorie au fost cercetate şi validate de Sinodul de la Constantinopol din iunie 1341. Varlaam a fost obligat să se întoarcă în Vest. Luptele interne care a urmat a provocat multă tulburare în Biserică. Opera lui Varlaam a fost continuată de Grigorie Akíndynos, care era protejat de patriarhul Ioan Kalékas. În încercarea sa de a împăca pe cei învrăjbiţi a avut tot felul de încercări fiind izgonit şi încarcerat în anul 1344. Ascensiunea la tron împăratului Ioan Cantacuzino şi alegerea ca patriarh a lui Isídor Vouhirás au creat condiţii favorabile pentru reabilitarea Sfântului Grigorie. La Sinodul din 1347 s-a făcut dreptate iar sfântul a fost ales arhiepiscop al Tesalonicului. Din pricina tulburărilor de natură politică ce zguduiau încă oraşul, şi-a luat în mod oficial în primire tronul abia în 1350 [*[19] Mantzarídi Gheorghíou, "O Ághios Grigórios o Palamás stin istoría kai to parón", Praktiká Diethnón Epistimonikón Synedríon I. M. M. VatopaidíouI, Sfântul Munte 2000, pp. 47-48.*].

Înainte de întronizarea sa ca arhiepiscop al Tesalonicului, a mers din nou în Sfântul Munte şi apoi în Límnos, care nu avea păstor în acea vreme, şi şi-a asumat responsabilităţi excepţionale. Intrarea împăratului Ioan Cantacuzino în Tesalonic a

făcut posibilă întronizarea şi stabilirea în acest oraş a Sfântului Grigorie, iar poporul credincios l-a primit cu multă cinste, ca pe un purtător al Duhului Sfânt şi un făcător de pace. Omiliile sale au determinat pe adversarii săi să se pocăiască. A însufleţit şi a întărit prin sinaxe clerul din Tesalonic. A slujit continuu şi a predicat întotdeauna ireproşabil. Omiliile sale care s-au păstrat sunt pedagogice şi ziditoare de suflet, pricină de pocăinţă, de respingere a păcatului, învăţătură pentru o viaţă virtuoasă. S-au păstrat, de asemenea, referiri la minunile săvârşite de sfânt în această perioadă. Slujirea sa ca arhiereu a fost destul de zbuciumată, pentru că tulburările pricinuite de învăţăturile heterodoxe nu i-au îngăduit să se dedice întru totul activităţii de păstorire a turmei ce-i fusese încredinţată [*[20] Proskinitoú, O Ághios Grigórios o Palamás Arhiepískopos Thessaloníkis, Tesalonic 1976, pp. 95-99. Moise Aghioritul, «Oi dia ton aghíon schéseis Aghíou Órous kai Thessaloníkis – Kairós», Tómos Timitikós ston Omótimo Kathighití Dóiko, Tesalonic 1995, pp. 166-167.*].

Mergând la Constantinopol pentru a reconcilia pe cei doi împăraţi, Matei Cantacuzino şi Ioan V Paleologul, în martie 1354, a fost prins şi luat prizonier de turci, la Callípoli. A fost dus, apoi, la Prusa şi Níkaia. Multînţeleptul Grigorie a profitat de ocazie pentru a purta discuţii teologice extrem de interesante cu turcii. În primăvara anului 1355, în urma plătirii preţului de răscumpărare, a fost eliberat putând astfel să-şi continue drumul spre Constantinopol. Aici şi-a continuat lupta împotriva tendinţelor eretice, de această dată reprezentate de Nichifor Grigorás [*[21] Dimitríou, "Lógos eis ton Ághion Grigórion Palamán", Praktiká Theologikoú Synedríou eis timín kai mnímin tou en Aghíois patrós imón Grigoríou Archiepiskópou Thessaloníkis tou Palamá, Tesalonic 1986, pp. 135-152.*].

Cuvintele Împotriva lui Grigorás sunt ultimele sale opere scrise. Întorcându-se în Tesalonic şi-a continuat opera de păstorire pe care a desăvârşit-o prin săvârşirea multor minuni. Ultimele sale cuvinte, pe care le repeta continuu erau: „cele cereşti la cele cereşti". A adormit în Domnul în toamna anului 1359 [*[22] Dimitríou, "Lógos eis ton Ághion Grigórion Palamán", Praktiká Theologikoú Synedríou eis timín kai mnímin tou en Aghíois patrós imón Grigoríou Archiepiskópou Thessaloníkis tou Palamá, Tesalonic 1986, pp. 152-191.*].

Amintirea sa se cinsteşte în fiecare an pe 14 noiembrie, după Sfântul Ioan Gură de Aur. Din această pricină este numit şi noul Gură de Aur. În acest fel este pomenit în paraclisul Sfinţilor Doctori fără de arginţi al Sfintei Mănăstiri Vatopedi şi în biserica celor Trei Sfinţi din Kastoria. În anul 1368, în timpul păstoririi Sfântului Patriarh al Constantinopolului, Filótheos Kókkinos, prietenul, extraordinarul autor de scrieri encomiastice şi de vieţi de sfinţi, a fost consacrată drept zi de pomenire a

Sfântului Grigorie Palama cea de-a doua Dumnică a Postului Mare. A doua Dumnică a Postului Mare a devenit, astfel, un fel de prelungire a primei Duminici, a Ortodoxiei, şi aceata din pricină că sfântul a fost considerat susţinător şi adevărat apărător al ortodoxiei. Pomenirea sa se face şi pe data de 14 noiembrie [*[23] Kalliakmáni Vasileíou, I mnímі tou Aghíou Grigoríou tou Palamá katá tin período tis Tourkokratías, Tesalonic 1993. Mpekatórou G., „Táxis Latreías mnímis tou Aghíou Grigoríou tou Palamá", Th. I. E. vol. 4, col. 794-796. Doukáki K., Synaxaristís pánton ton aghíon, vol. 11, Atena 1895, p. 363, vol. 13, Atena 1896, pp. 121-127. Galánou I. M., Oi víoi ton aghíon oloklírou tou éthous epí ti vásei ton akrivestéron pigón, vol. 4, Atena 1985, pp. 103-104. Papadimitrópoulou D. G., Me tous Aghíous mas, vol. 11, Atena 1994-1996, p. 140. Ghedeón I. M., Vyzantinón Eortológhion, Constantinopol 1899, pp. 21-22. Molottoú V. D. Z., Lexikón ton Aghíon Pánton tis Orthodóxou Ekklisías, Atena 1904, pp. 377-378. Ellinismós kai Orthodoxía, pp. 200 şi 474.*].

Foarte curând după adormirea sa a început să fie cinstit în Tesalonic [*[24] Tsioúmi Hrysánthis, "Oi prótes apeikoníseis tou Aghíou Grigoríou tou Palamá sti Thessaloníki", Praktiká Theologikoú Synedríou eis timín kai mnímin tou en Aghíois patrós imón Grigoríou Archiepiskópou Thessaloníkis tou Palamá, Tesalonic 1986, pp. 247-257.*], Kastoriá, Véria[*[25] Tsigarída Efthymíou, "Eikonistikés martyríes tou Aghíou Grigoríou tou Palamá se naoús tis Kastoriás kai Véroias. Symvoulí stin eikonografía tou Aghíou", Praktiká Theologikoú Synedríou eis timín kai mnímin tou en Aghíois patrós imón Grigoríou Archiepiskópou Thessaloníkis tou Palamá, Tesalonic 1986, pp. 263-294.*] şi în Sfântul Munte[*[26] Tsigarída Efthymíou, "Eikonistikés martyríes tou Aghíou Grigoríou tou Palamá sti Thessaloníki kai sto Ághion Óros", Praktiká Theologikoú Synedríou eis timín kai mnímin tou en Aghíois patrós imón Grigoríou Archiepiskópou Thessaloníkis tou Palamá, Tesalonic 1986, pp. 193-216.*]. Acesta este, probabil, motivul pentru care s-au păstrat foarte multe picturi murale şi icoane portabile reprezentând pe Sfântul Grigorie.

Primul său biograf, pe a cărui scriere s-au bazat şi mulţi ditre biografii de mai târziu, a fost, după cum am mai menţionat, Sfântul Filótheos Kókkinos, care este şi primul său imnograf [*[27] Ακολουθία του εν Αγίοις Πατρός ημών Γρηγορίου Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης του θαυματουργού του Παλαμά, ήτις ποιηθείσα μεν υπό του αγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου του Κόκκινου, κριτικώς δε αποκατασταθείσα υπό του διακόνου Βασιλείου Ε. Βολοδάκη. Νυν πρώτον τύποις εκδίδοται πλήρης εις τας εκδόσεις Άθος, Pireu 1978. Spyrídonos Lavriótou, "Anékdotos Ekklisiastikí Poíisis", Grigórios Palamás nr. 8 (1924), pp. 256-260.*]. Patriarhul Nil[*[28] Nil, Patriarhul Constantinopolului, Enkómion eis*

ton en aghíois Patéra imón Grigórion Archiepískopon Thessaloníkis ton Palamán, PG 151, pp. 655-678.] a scris un encomion în cinstea sfântului, iar canoane au compus Sfântul Marcu Evghenicul şi Gennádios Sholários[*[29] Siderídou I. A., "Ghennadíou Scholaríou, Kanón eis Grigórion ton Palamán", Grigórios Palamás nr. 5 (1921), pp. 137-142.*]. O nouă slujbă completă a compus monahul Gherásimos Mikraghiannanítis [*[30] Gherasim Mikraghiananitul, Akolouthíai Aghíou Grigoríou tou Palamá Archiepiskópou Thessaloníkis tou thavmatourgoú, Tesalonic 1979.*]. De asemenea, există o bogată bibliografie legată de multcinstitul sfânt, bazată pe valoroasele sale opere [*[31] [1] Hatzistávrou Hrysostómou, Ai perí ton isychastón tis ID' ekatontaetirídos kai tis didaskalías aftón érides, Leipzig 1905. Papamichaíl G., „Ai isyhastikaí érides tou ID' aiónos", Ekklisiastikós Fáros, nr. 5 (1910), pp. 385-425. Papadopoúlou Hrysostómou, „O Ághios Grigórios o Palamás kai i latinikí Ekklisía", Grigórios Palamás nr. 2 (1913), pp. 345-354. Kastaná S., O Ághios Grigórios o Palamás kai o mystikismós ton isyhastón, Tesalonic 1939. Hrístou P., «Perí ta aitía tis isyhastikís éridos», Grigórios Palamás nr. 39 (1956), pp. 128-138, a aceluiaşi, Grigórios o Palamás kai i theología eis tin Thessaloníkin katá ton ID' aióna, Tesalonic 1957, precum şi a aceluiaşi, Grigórios Palamás, Tesalonic 1960. Hrysostómou Lavriótou, O isyhasmós tou Aghíou Grigoríou Palamá, Atena 1966. Papadopoúlou M. A., Pnevmatologhía eis ton isyhasmón tou Aghíou Grigoríou Palamá, Tesalonic 1971. Mantzarídou I. G., O Ághios Grigórios o Palamás os didáskalos tis Orthodoxías, Tesalonic 1972, a aceluiaşi, Palamiká, Tesalonic 1998. Amfilohie Radovici, To mystírion tis Aghías Triádos katá ton Ághion Grigórion ton Palamán, Tesalonic 1973. Keselopoúlou Anésti, Páthi kai arêtes katá tin didaskalía tou Aghíou Grigoríou tou Palamá, Atena 1982. Efraím Xiropotaminoú, O Ághios Grigórios o Palamás mégas didáskalos tis noerás prosevhís, Ághion Óros 1984. Gheorghíou Grigoriáti, O Ághios Grigórios o Palamás didáskalos tis theóseos, Ághion Óros 2000. Kavárnou K., To Ághion Óros, Atena 2000, pp. 17-18. Pentzíki N. G., Ághion Óros, vol. 1, Atena 2003, pp. 143-145. Néos Synaxaristís, vol. 3, pp. 161-168. Papagiannópoulou A. A., „Grigórios o Palamás", Th. H. E, vol. 2, pp. 1109-1113.*].

Cinstitele sale moaşte pline de har sunt păstrate spre cinstire şi închinare în biserica mitropolitană din Tesalonic, oraş în care a vieţuit şi Sfântul mare mucenic Dimitrie, izvorâtorul de mir.

Sursa: http://www.pemptousia.ro/

Arhid. Ștefan Sfarghie - Sinaxar - Sfântul apostol Filip, unul dintre cei 12 apostoli; Sfântul ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului (Începutul Postului Naşterii Domnului)

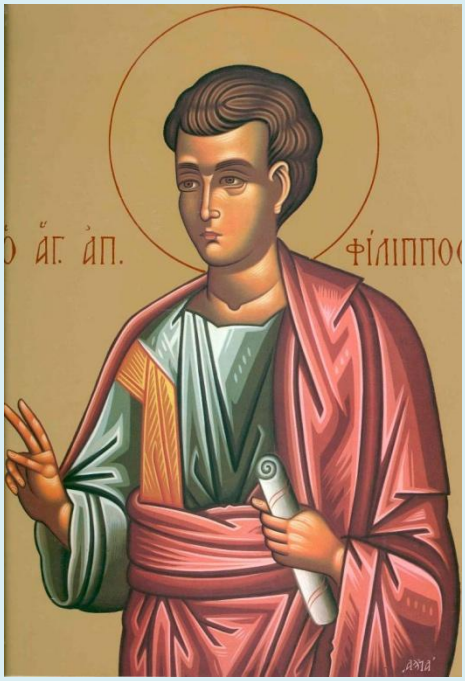

Sfântul apostol Filip era din Betsaida Galileii, împreună cetăţean cu apostolii Andrei şi Petru. Mântuitorul Iisus Hristos aflându-l pe Filip i-a zis: Urmează-Mi Mie (Ioan 1, 43). Deci, recunoscând pe Mesia în persoana lui Iisus Hristos, Filip a lăsat totul şi a devenit unul dintre cei mai zeloşi ucenici, însoţindu-L pe Iisus pretutindeni.

Istoricii Teodoret şi Eusebiu ne relatează că după Pogorârea Duhului Sfânt, apostolul Filip a predicat Evanghelia în cele două Frigii din Asia Mică şi în Ierapole. A fost martirizat de păgâni, fiind răstignit cu capul în jos.

***

Astăzi pomenim şi pe Sfântul ierarh Grigorie Palama (†1359), teologul slavei dumnezeieşti celei neapuse şi necreate a Sfintei Treimi. Născut în 1296 în sânul unei familii evlavioase, tânărul Grigorie a vieţuit de mic în palatele împărăteşti, dat fiind că tatăl său, fericitul Constanţiu, era sfetnicul împăratului Andronic al 2-lea şi pedagog al nepotului acestuia, Andronic al 3-lea. Legăturile strânse cu monahii de pe Muntele Athos l-au făcut pe Grigorie să ţină încă din tinereţe o rânduială de viaţă aspră, cu post, rugăciune şi priveghere.

În 1321 se stabileşte în Marea Lavră a Sfântului Atanasie, iar în 1326, după ce a fost hirotonit preot, s-a stabilit pe muntele de lângă oraşul Veria, unde timp de cinci ani a îndrumat monahii care îl urmaseră acolo. Rugăciunea neîntreruptă făcea ca uneori, în timpul Sfintei Liturghii, faţa Sfântului Grigorie să strălucească mai presus de fire.

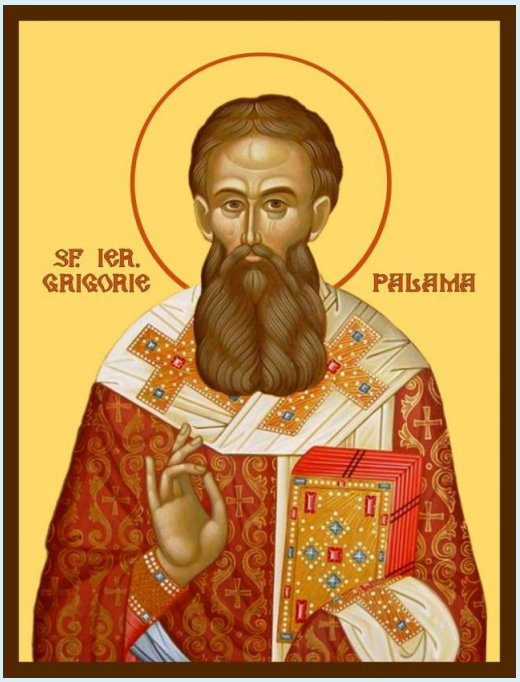

Anul 1338 a fost marcat de începutul disputei între Sfântul Grigorie Palama şi Varlaam din Calabria, cel dintâi afirmând faptul că prin energiile divine necreate Dumnezeu comunică neîncetat cu lumea, aceste energii putând fi cunoscute de oameni (ex.: bunătatea, harul, dreptatea). Esenţa sau fiinţa Creatorului rămâne însă insondabilă.

Un sinod din 1351 a hotărât că isihasmul este dogmă a Bisericii Ortodoxe, condamnând ca eretice învăţăturile lui Varlaam.

Sfântul Grigorie a adormit în Domnul la 14 noiembrie 1359.

Moaştele sale se găsesc şi astăzi la Tesalonic, iar pomenirea sa se face atât pe 14 noiembrie, cât şi în a doua duminică din Postul mare.

Iulian Dumitraşcu - Calendar Ortodox - Sfântul apostol Filip, unul dintre cei 12 apostoli; Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului (Începutul Postului Naşterii Domnului)

1. Sfântul apostol Filip s-a născut în Betsaida Galileei, de unde erau și Sfinții Petru și Andrei. A fost chemat la apostolat chiar a doua zi după chemarea acestora și a celor doi frați Iacob și Ioan, fiii lui Zevedei. Filip era căsătorit. Avea patru fete care prin propovăduirea lor au ilustrat apostolatul și chipul femeii creştine.

Sfântul apostol Filip și-a păstrat în tot timpul propovăduirii înflăcărarea din clipa chemării sale la apostolat și a împodobit-o cu mucenicia. El însuși a primit darul Duhului Sfânt în ziua Cincizecimii. El însuși a săvârșit minuni în numele Domnului nostru Iisus Hristos. Astfel, în Galileea a înviat copilul unei femei.

De aici, a trecut în Grecia vindecând multe neputințe, apoi a plecat spre Parți, în orașele reginei Candace din Etiopia, apoi în Arabia și la Azot. Mai departe, Sfântul apostol Filip a ajuns în orașul Ierapoli din Siria unde a săvârșit alte minuni precum învierea tânărului Teofil, spre încredințarea lui Aristarh, conducătorul orașului.

După ce a zidit aici o biserică și l-a așezat episcop pe Ir, a plecat mai departe în Lida și Misia. Acolo s-a întâlnit cu Sfântul apostol Bartolomeu sau Natanail, prietenul său și cu Mariam, sora lui Filip și propovăduind împreună pe Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos s-au întors din nou la Ierapolis. În acest oraș au tămăduit și pe Nicanora, soția guvernatorului orașului, care fusese mușcată de un șarpe și era pe moarte.

Au omorât prin rugăciune o viperă pe care păgânii din oraș o considerau drept zeiță a lor și i se închinau. În urma acestei întâmplări păgânii i-au prins pe sfinți și i-au osândit la moarte prin răstignire. Apostolul Filip a fost spânzurat cu capul în jos chiar deasupra ușii templului unde fusese vipera, iar Bartolomeu lângă peretele templului. În timp ce mulțimea de păgâni arunca cu pietre a avut loc un cutremur.

Păgânii s-au speriat și i-au dezlegat, însă Filip trecuse la Domnul așa cum îi fusese rânduit să își pecetluiască apostolia cu mucenicia.

Sfântul Bartolomeu a botezat pe toți cei care au crezut în Hristos și le-a pus episcop pe Stahie, a îngropat trupul Sfântului apostol Filip și s-a dus în orașul Albana din Armenia mare, unde a sfârșit și el răstignit.

Sfânta Mariam, sora lui Filip s-a dus în Licaonia, unde a botezat mulți păgâni, după care s-a mutat cu pace la Domnul.

2. Născut în 1296 în sânul unei familii de neam ales şi deosebit de evlavioase, tânărul Grigorie a vieţuit de mic în palatele împărăteşti, dat fiind că tatăl său, fericitul Constanţiu, era sfetnic al împăratului Andronic al II-lea (1282-1328) şi pedagog al nepotului acestuia, Andronic al III-lea.

Când Grigorie avea 7 ani, tatăl său, care ajunsese pe cele mai înalte trepte ale rugăciunii, a murit, iar el a fost instruit în ştiinţele vremii, agonisindu-şi o educaţie temeinică. Legăturile strânse cu monahii de la Sfântul Munte Athos l-au făcut pe Grigorie să ţină încă din tinereţe o rânduială de viaţă aspră, cu post, rugăciune şi priveghere.

Primul învăţător în viaţa sa de rugăciune i-a fost Sfântul Teolipt, ajuns mai târziu mitropolit al Filadelfiei, care l-a călăuzit la deprinderea trezviei şi a rugăciunii minţii încă de când era în lume. Lepădând grijile lumeşti, în toamna anului 1317, a plecat, împreună cu cei doi fraţi ai săi, spre Muntele Athos. Lângă mănăstirea Vatoped, sub conducerea Sfântului Nicodim (prăznuit la 11 iulie), a dus o viaţă de post, de veghe şi rugăciune neîntreruptă, ziua şi noaptea.

Se ruga cu multă stăruinţă şi evlavie către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu: „Maica Domnului, luminează-mi întunericul, luminează-mi întunericul!”.

După trei ani, în 1321, monahul Grigorie se stabileşte în Marea Lavră a Sfântului Atanasie, unde, alţi trei ani, a strălucit prin virtuţi, prin înţelepciune şi prin cuvânt, „luptând cu trupul ca să ajungă asemenea celor fără de trup”.

Vreme de trei luni nu a dormit nici noaptea, ci numai puţin după prânz. În 1326, după ce a fost hirotonit preot la Tesalonic, urcă pe muntele de lângă oraşul Veria, din ţinutul Macedoniei. Aici a adunat în jurul lui în timp scurt mai mulţi călugări, pe care i-a îndrumat vreme de cinci ani. El însuşi cinci zile pe săptămână stătea deosebi în tăcere, iar sâmbăta şi duminica se aduna cu ceilalţi monahi la Sfânta Liturghie, după care le dădea povăţuiri duhovniceşti.

În această vreme a început să scrie despre viaţa Maicii Domnului şi a unor cuvioşi părinţi atoniţi. Rugăciunea neîntreruptă din mintea sa îl învrednicea de unirea nemijlocită cu Dumnezeu.

Uneori, în timpul Sfintei Liturghii, faţa îi strălucea mai presus de fire, preschimbată de lumina harului Duhului Sfânt.

Când, în anul 1334, Varlaam din Calabria, urmat de învăţatul Achindin, începe să defaime monahismul, practica isihastă şi învăţătura ortodoxă despre energiile dumnezeieşti necreate, atunci ieromonahul Grigorie devine purtătorul de cuvânt al monahismului atonit şi al întregii Biserici Ortodoxe.

El precizează în scris, în mai multe tratate, învăţătura Sfinţilor Părinţi despre rugăciunea minţii, dar şi despre lucrarea harului necreat, care se arată Sfinţilor ca lumină. În urma acestor dispute, Sinodul din anul 1341 a întărit învăţătura isihaştilor, condamnându-l pe Varlaam; acesta fuge în Italia, fiind bineprimit în Biserica apuseană, care-i susţinea părerile.

La scurtă vreme însă, în 1343, duşmanii Sfântului Grigorie Palama îl acuză pe nedrept de uneltire şi-l aruncă în închisoare, reuşind chiar să-l supună unei condamnări bisericeşti. Dar, peste patru ani este repus în cinste, iar Sinodul din 1351 hotărăşte că isihasmul este dogmă a Bisericii Ortodoxe, condamnând ca eretice învăţăturile lui Varlaam şi Achindin.

Deşi ales din 1347 arhiepiscop al Tesalonicului, Sfântul Grigorie Palama ajunge acolo abia în 1352. În 1354, vrând să vină în Constantinopol, cade în mâinile turcilor, rămânând captiv vreme de un an. Aici propovăduieşte pe Hristos musulmanilor, primejduindu-şi viaţa. Eliberat prin răscumpărare, Sfântul Grigorie s-a reîntors la eparhia sa, făcând multe minuni şi vindecând mulţi bolnavi în cursul ultimilor trei ani de viaţă.

În ajunul morţii sale, Sfântul Ioan Gură de Aur (prăznuit pe 13 noiembrie) i-a apărut în vedenie, adresându-i cuvintele: „Spre înălţimi! Spre înălţimi!” Sfântul

Grigorie Palama a adormit întru Domnul la 14 noiembrie 1359, iar după nouă ani a fost canonizat de Sinodul din Constantinopol pentru lupta dusă împotriva ereticilor şi pentru teologia şi viaţa sa, adânc duhovniceşti şi ortodoxe. Moaştele sale se găsesc până astăzi la Tesalonic, iar pomenirea lui se săvârşeşte pe 14 noiembrie, dar şi în Duminica a doua a Postului mare.

Alături de Sfântul ierarh Grigorie, supranumit „teologul luminii dumnezeieşti", Biserica cinsteşte şi pe cei şase membri ai familiei sale, pildă de familie creştină împodobită cu virtuţi alese: tatăl său Constanţiu, sfetnic împărătesc, om înţelept, credincios, evlavios şi mare rugător, considerat sfânt încă din timpul vieţii, răposat ca mirean; mama sa, Caloni; fraţii săi, ieromonahii Teodosie şi Macarie, precum şi surorile sale, Epiharia şi Teodota, toţi călugăriţi datorită pildei şi sfatului Sfântului Grigorie, vieţuitori plini de râvnă în dobândirea luminii celei neapropiate prin nevoinţă, răbdare, ascultare, lepădare de lume şi rugăciune neîncetată.

Pentru ale lor sfinte rugăciuni, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne pe noi. Amin.

Proloagele din 14 noiembrie

Luna noiembrie în 14 zile: pomenirea Sfântului, slăvitului şi întru tot lăudatului apostol Filip.

Acest apostol, unul din ceata celor 12 apostoli, era din Betsaida Galileii, împreună cetăţean cu Andrei şi cu Petru, apostolii. Şi multă înţelepciune avea acest dumnezeiesc apostol, că se îndeletnicea cu cercetarea locurilor din Legea veche şi din prooroci, despre Mesia cel aşteptat, pregătindu-se, astfel, a-L cunoaşte pe Acela, despre care încă nu ştia că venise pe pământ.

Cu acest fel de dragoste aprinzându-se el pentru Mesia, iată că Cel dorit de El călătorea prin Galileea şi, aflându-l pe Filip, i-a zis lui: "Urmează-mi Mie". (Ioan,1,43). Şi, cunoscând pe Mesia în persoana lui Iisus Hristos, Filip lăsă totul şi se făcu unul din cei mai zeloşi ucenici, însoţind pe Iisus pretutindeni, luând aminte la viaţa Lui prea sfântă, urmând sărăcia Lui şi învăţând de la Dânsul dumnezeiasca înţelepciune cu care avea să lumineze lumea.

Cu drept cuvânt, aflând pe prietenul său Natanail, căruia Scriptura îi mai spune şi Vartolomeu, Filip i-a spus cu bucurie: "Am aflat pe Acela despre Care au scris Moise în Lege şi proorocii, pe Iisus, fiul lui Iosif din Nazaret"(Ioan,1,45). Şi aşa l-a dus la Iisus şi încă multe locuri se află în Evanghelie despre acest apostol, care împărtăşea credinţa lui Hristos şi altora.

Apostolii, fiind sortiţi să propovăduiască în lume, după pogorârea Duhului Sfânt, s-au răspândit, fiecare în părţile unde era chemat, pentru vestirea Evangheliei. Apostolul Filip, precum ne spun istoricii Teodoret şi Eusebiu, a predicat Evanghelia în cele două Frigii din Asia Mică şi în Ierapole. A străbătut, deci, mai întâi, toată Siria şi toată Asia Mică şi, întâlnindu-se cu Sfântul apostol Vartolomeu, au pornit a lucra împreună la slujba Cuvântului. Mai aveau cu ei încă şi pe fericita fecioară Mariam, sora după trup a Sfântului Filip, care îi urma şi le slujea lor.

Şi dacă au ajuns în Lidia, apostolii au fost primiţi cu duşmănie de păgâni, au fost închişi în temniţă, bătuţi cu toiege, împroşcaţi cu pietre, încercând să-i ucidă. Şi n-au scăpat cu viaţă, decât prin mijlocirea binecredinciosului Ir, care, botezându-se şi Hristos făcând minuni cu el, apostolii au putut pleca nu numai nevătămaţi, dar botezând pe toţi păgânii din cetate şi lăsând pe Ir episcop în urma lor.

În calea lor prin Asia, cei doi Apostoli s-au întâlnit şi cu Sfântul apostol şi evanghelist Ioan, propovăduind şi el Evanghelia tot prin Asia; şi unii de la alţii luând puteri, cu şi mai multă râvnă răspândeau sămânţa lui Hristos.

Deci, au mers dumnezeieştii apostoli în Ierapole, cetate plină de idoli. Şi se osteneau sfinţii, ziua şi noaptea, povăţuind, învăţând şi vindecând, după cuvântul Domnului.

Şi era în cetate un oarecare Stahie, care, de 40 de ani era orb; pe acela apostolii, vindecându-l, a crezut în Domnul şi s-a botezat şi el şi toată casa lui. Şi s-a răspândit vestea în toată cetatea. Şi s-a botezat mult popor, crezând în Hristos.

Iar dregătorul cetăţii, auzind de aceasta, a dat poruncă şi, prinzând în lanţuri pe sfinţi, au legat de picioare pe Sfântul Filip şi l-au răstignit cu capul în jos şi, pe când îi găureau cu sfredelul gleznele picioarelor, sfântul făcând rugăciune şi-a dat duhul în mâinile lui Dumnezeu. Şi îndată s-a cutremurat pământul şi, despicându-se, a înghiţit mult popor şi pe dregător, cei rămăşi căzând îngroziţi la picioarele sfinţilor şi eliberându-i.

Deci, aşezând pe Stahie episcop al noii Biserici şi îngropând moaştele Sfântului Filip, apostolul Vartolomeu s-a dus în Armenia, unde a fost răstignit pentru Hristos, iar Sfânta Mariam s-a dus în Licaonia, unde s-a săvârşit în pace.

Viaţa Sfântului ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului

Sfântul Grigorie, arhiepiscopul Tesalonicului, numit şi Palama, s-a născut în Constantinopol. A rămas orfan de tată încă de mic, dar sub îngrijirea mamei sale şi-a săvârşit studiile şi a fost de mare folos mamei şi fraţilor săi, pe care-i ţinea din ostenelile sale.

Văzând deşertăciunea lumii acesteia, i-a venit în gând să se facă călugăr, îndemnând şi pe mama şi fraţii săi la aceasta. Primind cu bucurie propunerea, mama sa a luat schima într-o mănăstire de maici, iar el şi cu fraţii săi s-a dus în Muntele

Athos, unde punându-se în ascultarea unui cuvios Nicodim, s-a deprins cu toate rânduielile vieţii monahale.

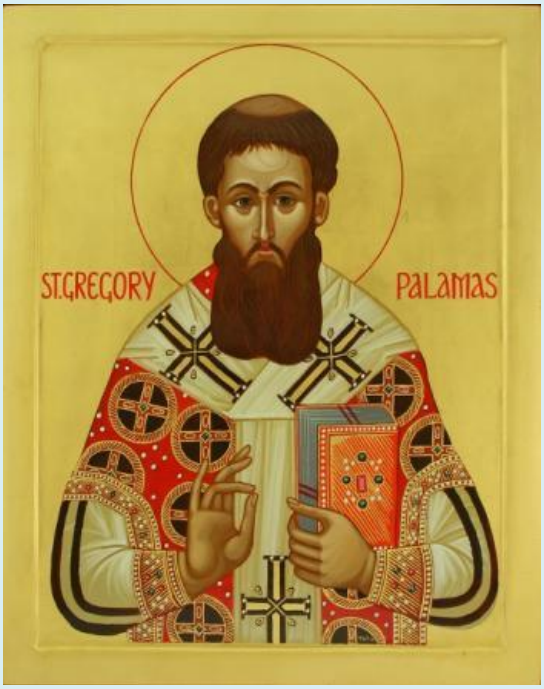

Câtva timp a fost şi în Lavra cea mare; dar dorind liniştea, s-a sălăşluit în pustie şi ducea viaţa cea mai aspră. Întâmplându-se să treacă pe acolo Varlaam din Calabria, care învăţa că strălucirea dumnezeirii este creatură, a fost combătut de sfântul pentru acele erori. Asemenea şi pe Aţuindiu şi Polichindin, care au fost sinodiceşte condamnaţi pentru învăţăturile lor cele greşite.

Pentru luptele sale cu ereticii s-a învrednicit de marele dar al arhieriei, ocupând însemnatul scaun al Tesalonicului şi păstorindu-l cu multă demnitate.

S-a învrednicit a purta rănile Domnului pe trupul său, ca dumnezeiescul Pavel şi după multe suferinţe din partea turcilor, pentru că le arăta cu multă îndrăzneală rătăcirile lui Mahomed, a adormit în Domnul în vârstă de 63 de ani, la 1340.

Întru această zi, cuvânt despre hirotonia, ca preot, a Sfântului Ioan Gură de Aur.

Lui Flavian patriarhul, primind scaunul Antiohiei şi umblând şi pentru cercetarea bisericească, pe când făcea rânduiala cântării de noapte, i s-a arătat îngerul Domnului, zicându-i: "Dimineaţă, sculându-te, să mergi în mănăstirea unde este plăcutul lui Dumnezeu Ioan şi pe acela, luându-l, să-l hirotoneşti preot, că voieşte

Dumnezeu prin el să lumineze pe mulţi oameni şi la cunoştinţa Sa să-i aducă şi să-l arate pe el de o cinste cu apostolii, că vas ales este al lui Dumnezeu. Că, iată şi către dânsul sunt trimis de la Dumnezeu, ca să-i spun să nu se îndoiască de nimic, ci să facă toate cele poruncite lui de tine".

Şi era Ioan în ceasul acela în osebita lui chilie, făcându-şi obişnuitele rugăciuni şi cereri către Dumnezeu. Deci, a venit la dânsul, fără de veste, îngerul Domnului, în haină luminoasă. Şi, Ioan temându-se foarte, după ce l-a văzut, a căzut cu faţa la pământ, tremurând cu totul.

Şi, atingându-l pe el îngerul, l-a sculat, zicându-i: "Scoală, nu te teme". Şi i s-a arătat lui îngerul ca un om.

Iar Ioan, adunându-şi mintea, a zis către dânsul: "Cine eşti tu, stăpâne, că chipul tău m-a tulburat şi spaimă a căzut asupra mea?"

Iar acela, răspunzând, i-a zis lui: "Eu sunt îngerul Domnului şi sunt trimis la tine ca să-ţi spun darul lui Dumnezeu, pe care îl vei primi acum".

Iar Ioan a zis: "Rogu-mă ţie, stăpâne, nu mă pune pe mine să mă fac de ruşine, nici din viaţa aceasta liniştită nu mă lipsi pe mine, nu mă despărţi nici de adunarea aceasta prea dulce a fraţilor mei".
Răspunzând însă, iarăşi, îngerul i-a zis: "Cel ce a grăit lui Moise, zicându-i: "Iată, te-am făcut pe tine Dumnezeul lui Faraon, Acela puternic este să te facă şi pe tine la fel". Şi acestea zicându-i, îngerul s-a dus de la dânsul.

Iar a doua zi, când vorbea el cu fraţii, iată au venit la dânsul doi din clericii lui Flavian, vestind venirea lui. Iar marele Ioan şi toţi fraţii, ieşind afară din mânăstire, l-au întâmpinat pe el şi i s-au închinat lui şi au intrat cu dânsul în mânăstire.

Şi, patriarhul, căutând la fericitul Ioan, i-a zis: "Pace ţie, tămăduitorule al celor bolnavi cu sufletul şi cu trupul şi următorule al Sfinţilor apostoli ! Sculându-te, să mergi cu noi, ca să facem voia Domnului pentru tine".

Şi l-au dus pe cuviosul Ioan spre hirotonia rânduielii preoţeşti. Şi s-a făcut o minune în ceasul acela. Că după ce acesta şi-a plecat capul, când episcopul şi-a pus mâna pe dânsul, începând rugăciunea hirotoniei, fără de veste, s-a arătat un porumbel alb asupra capului fericitului Ioan.

Iar episcopul, văzând aceasta şi toţi cei ce erau cu dânsul s-au înspăimântat, mult minunându-se. Şi s-a propovăduit aceasta în toată cetatea.

Şi a petrecut fericitul în Biserica Antiohiei doi ani. Apoi a fost înştiinţat despre dânsul Arcadie împăratul(395-408) şi, trimiţând, l-au adus pe el cu cinste la patriarhie în Constantinopol.

Dumnezeului nostru slavă, acum şi pururea şi în vecii vecilor ! Amin.

Sfântul Nicolae Velimirovici - Proloagele de la Ohrida - Pomenirea Sfântului Grigorie Palamas, arhiepiscopul

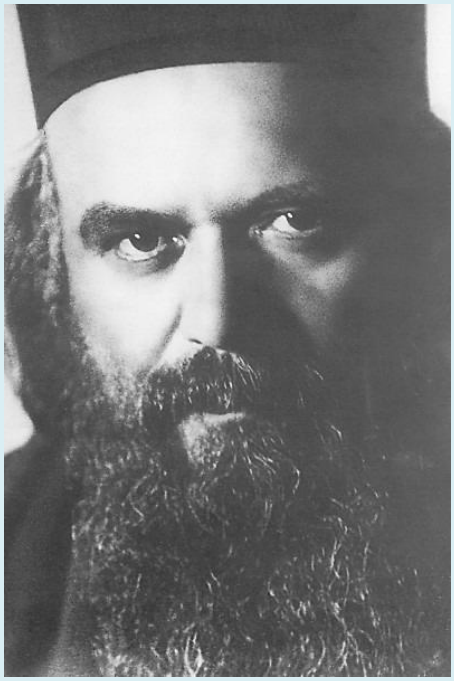

Tatăl Sfântului Grigorie Palama a fost un demnitar de frunte la curtea împăratului Andronic al II-lea, paleolog.

Odată studiile seculare încheiate strălucit, excepţional de înzestratul Grigorie nu a voit să intre în diplomaţia imperială, la care îl îndrituiau naşterea, educaţia şi geniul, ci a voit mai degrabă să se retragă la Sfântul Munte Athos şi să se îmbrace întru îngerescul chip.

El s-a nevoit întru cele mai aspre nevoinţe călugăreşti la Mănăstirea Vatopedi şi la Marea Lavră.

El a dat timp de douăzeci de ani lupte cu ereticul Varlaam [„fiara calabreză”, după cum îl numeşte Sinaxarul Duminicii a doua din Sfântul şi Marele Post], învingându-l la urmă desăvârşit.

El a fost sfinţit mitropolit al Tesalonicului la anul 1347.

Biserica lui Hristos îl proslăveşte pe el ca mare nevoitor, mare teolog, mare ierarh şi mare făcător de minuni.

Lui i s-au arătat la timpuri diferite Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, Sfântul Ioan Teologul, Sfântul Dimitrie, Sfântul Antonie cel mare, Sfântul Ioan Gură de Aur şi îngerii lui Dumnezeu.

El a păstorit Biserica lui Dumnezeu de la Tesalonic timp de treisprezece ani, dintre care unul 1-a petrecut în Asia, ca prizonier al turcilor sarazini.

El s-a săvârşit cu pace către Domnul la anul 1360 şi s-a strămutat la locaşurile neîmbătrânitoare ale Împărăţiei Cereşti.

Sfintele lui moaşte odihnesc la Tesalonic, într-o slăvită biserică închinată lui.

Cugetare

Sfântul Grigorie Palama şi-a edificat mare parte a învăţăturilor lui de credinţă prin descoperire dumnezeiască. După ce a petrecut trei ani ca zăvorât într-o chilie de la Marea Lavră, lui i s-a arătat că trebuie să iasă printre oameni şi să le împărtăşească şi lor din cunoaşterea şi trăirea lui astfel dobândite, spre mântuire.

Dumnezeu i-a descoperit lui aceasta printr-o vedenie minunată: ***Într-o zi, ca şi când ar fi fost printr-un somn uşor, Sfântul Grigorie s-a văzut pe sine ţinând în mâini un vas plin cu lapte, până la revărsare. Încet, acest lapte s-a prefăcut în***

vin, care s-a revărsat peste marginea vasului, udând mâinile şi veşmintele sfântului.

Apoi un tânăr luminos i s-a arătat lui şi i-a zis: „De ce nu mergi să dai şi altora din această băutură minunată pe care iată, o risipeşti în zadar, cu atâta nebăgare de seamă? Au nu vezi că acesta darul harului lui Dumnezeu este?”

Atunci Sfântul Grigorie a zis: „Dar dacă nimeni în zilele acestea nu mai doreşte această băutură, cui i-o voi duce atunci?”

Tânărul a răspuns şi i-a zis: „Fie dacă şi puţini sunt aceia, fie şi dacă nu sunt deloc, tu ţinut eşti să-ţi împlineşti datoria şi să nu te porţi cu nebăgare de seamă cu darul lui Dumnezeu”.

Sfântul Grigorie a tâlcuit că laptele este cunoştinţa vieţuirii drepte şi cu frică de Dumnezeu a poporului, iar vinul, învăţăturile cele dogmatice.

Când Sfântul Grigorie Palama s-a retras într-un al doilea rând în tăcerea mânăstirii, aceea a fost vremea în care a redactat principiile Ortodoxiei.

În ajunul praznicului Sfântului Antonie cel mare, monahii i-au vestit începerea slujbei privegherii de toată noaptea, dar sfântul a rămas scriind la chilie până când toţi fraţii au plecat la biserică.

Sfântul Antonie cel mare atunci i s-a arătat lui şi i-a zis: „Bună este desăvârşita linişte, dar uneori de trebuinţă este să fii şi cu fraţii”.

Bine înţelegând vedenia dăruită lui de Domnul, Sfântul Grigorie a intrat grabnic în Sfânta biserică, spre bucuria cea mare a obştii fraţilor.

Moaştele Sfântului Grigorie Palama

Cinstitele moaşte ale Sfântului Grigorie Palama se află în Catedrala mitropolitană din Tesalonic (Grecia).

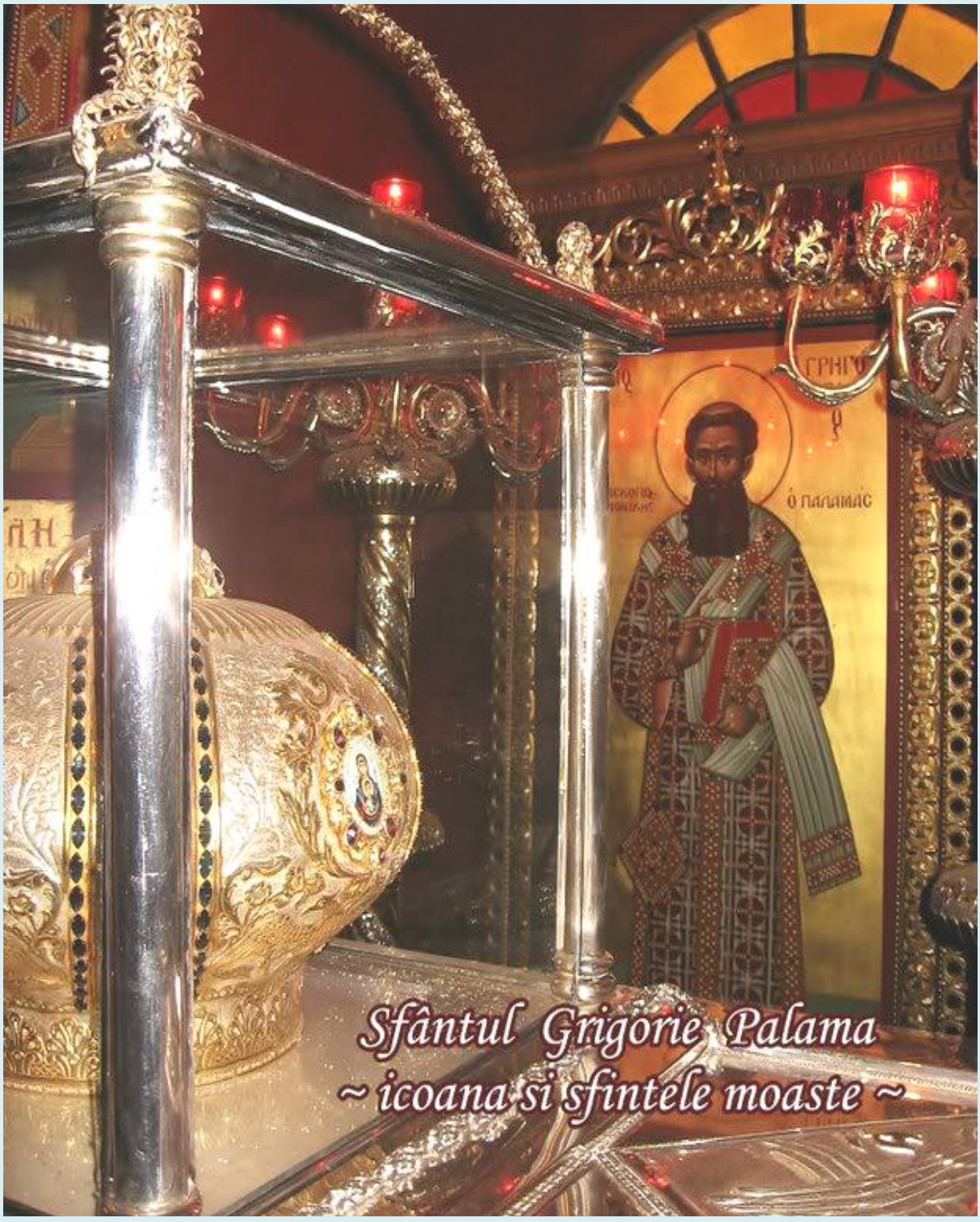

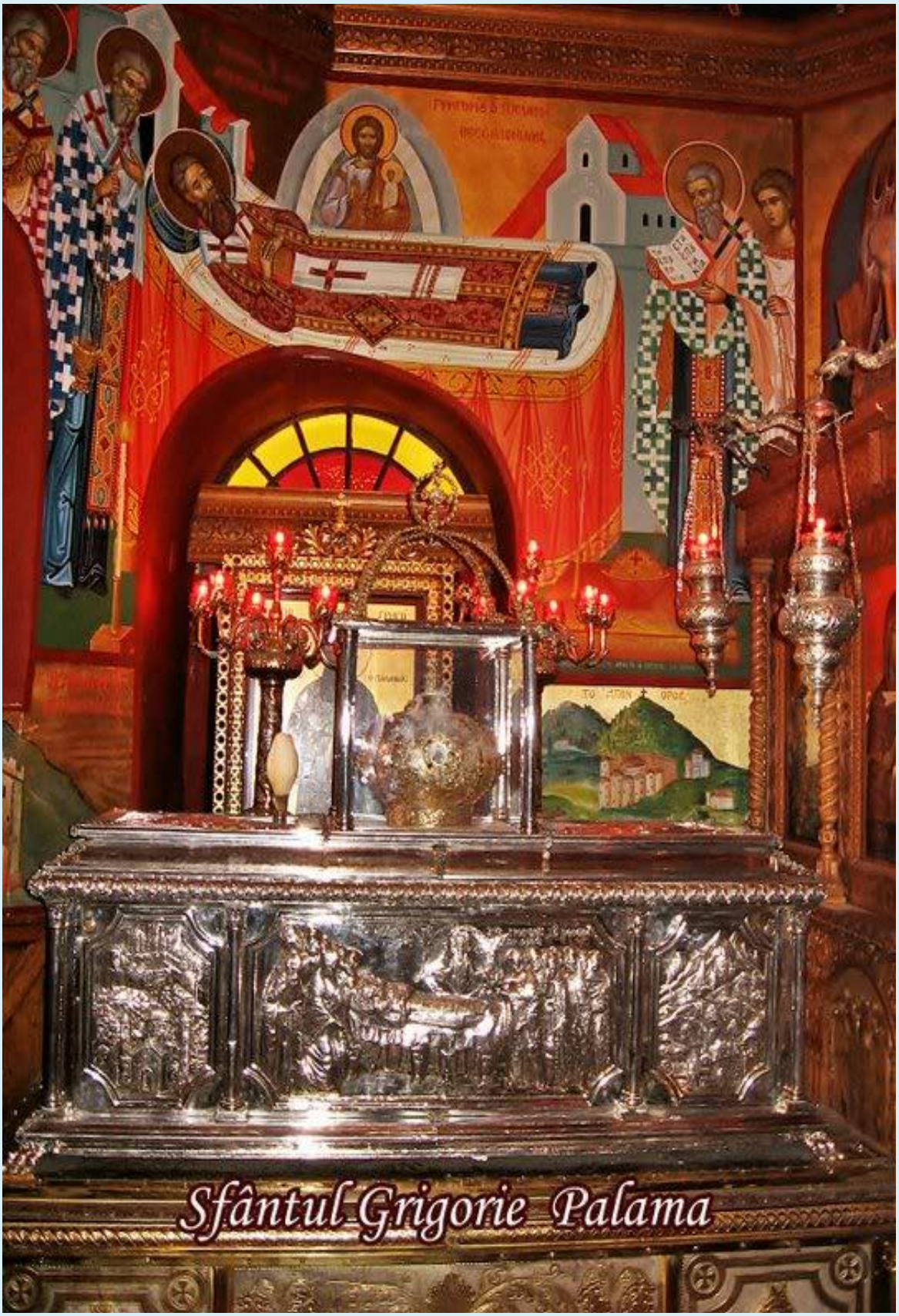
Sfântul Grigorie Palama

Sfântul Grigorie Palama

http://dositeea.blogspot.com

http://dositeea.blogspot.com

(Foto) Închinare la moaştele Sfântului Grigorie Palama

foto: Bogdan Zamfirescu, Pr. Silviu Cluci

Moaştele Sfântului ierarh Grigorie Palama sunt aşezate spre închinare în Catedrala Mitropolitană din Tesalonic.

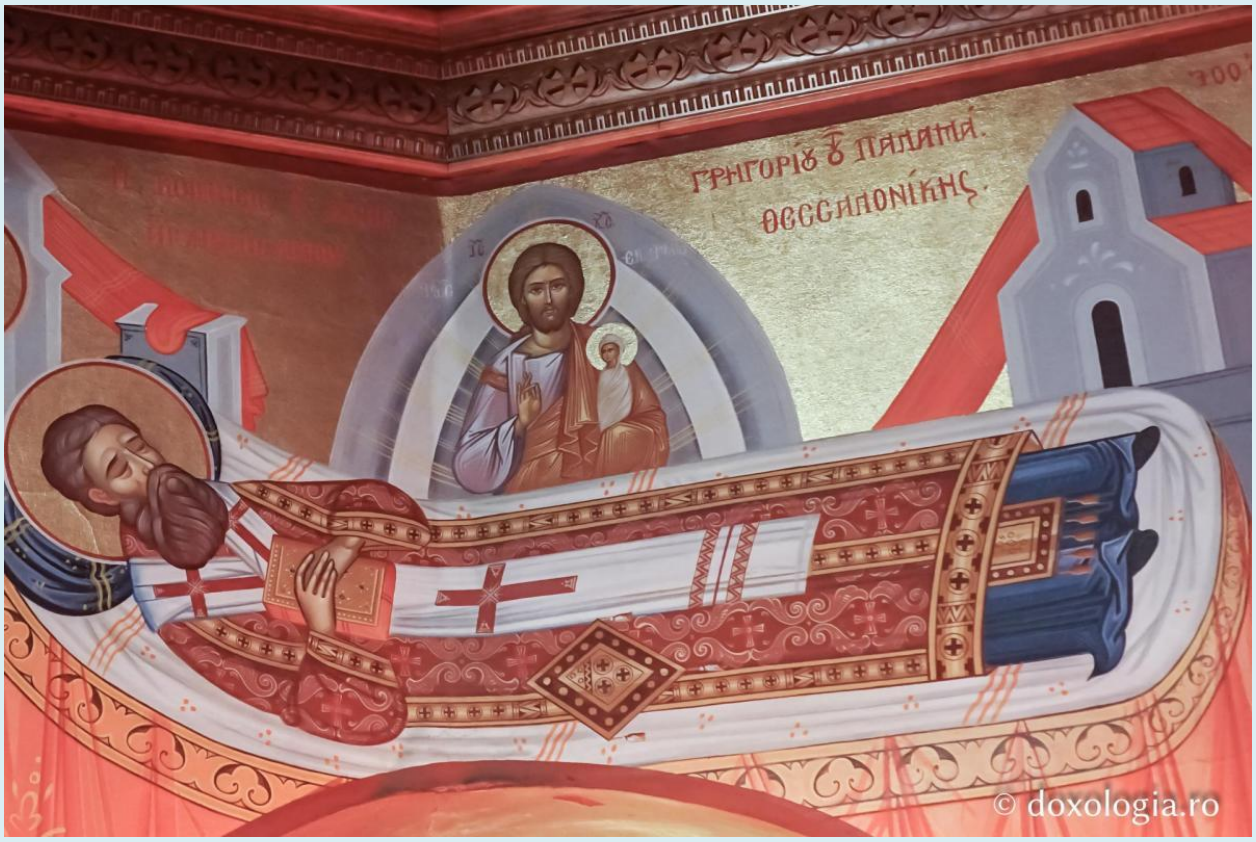
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ.
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.
© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

O părticică din moaştele Sfântului Grigorie Palama (1296-1359) se află la Mănăstirea Vatoped din Sfântul Munte

Racla cu Sfinte moaşte de la Mănăstirea Iviron, Sfântul Muntele Athos

Sfinte moaşte ale Sfântului Ermolae, ale Sfintei Paraschevi, ale Sfântului Gheorghe din Ioannina, ale Sfântului Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, ale Sfântului Grigorie, patriarhul Constantinopolului, ale Sfântului Gheorghe purtătorul de biruinţă, ale Sfântului mucenic Haralambie, ale Sfântului mucenic Mamant, ale Sfântului Pantelimon tămăduitorul, ale celor cinci Sfinţi mucenici: Eustatie, Auxentie, Mardarie, Evghenie şi Oreste, Sfântului cuvios mucenic Iacov Sihastrul, ale Sfântului Haralambie, ale Sfântului Teodor Stratilat, ale Sfântului Ioan Gură de Aur, ale Sfântului Eustatie, ale Sfântului Gheorghe nou, ale Sfintei Varvara, ale Sfintei Paraschevi, ale Sfântului Patrichie, ale Sfântului Ioan Botezătorul.

Câteva minuni ale Sfântului Grigorie Palama

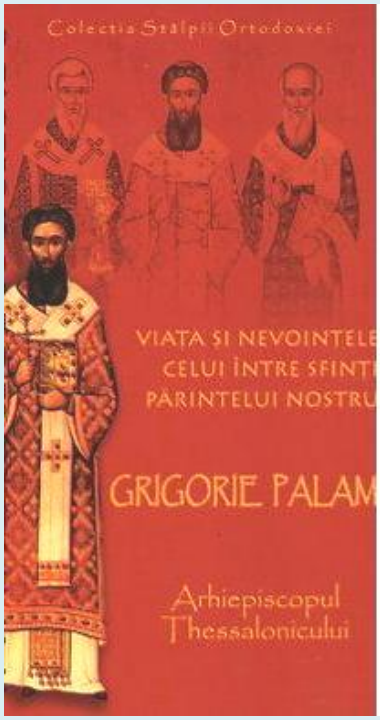

Viaţa şi nevoinţele celui intre Sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopului Tesalonicului:
https://www.academia.edu/42738542/Via%C5%A3a_%C5%9Fi_nevoin%C5%A3ele_celui_intre_Sfin%C5%A3i_p%C4%83rintelui_nostru_Grigorie_Palama_arhiepiscopului_Tesalonicului

***

Cinurile călugărilor şi nevoitorilor îl aleg pe sfântul şi de Dumnezeu purtătorul Grigorie ca dreptar al virtuţii şi desăvârşirii. Soboarele arhiereilor şi patriarhilor îl aleg pe dumnezeiescul Grigorie ca apărător şi înainte-stătător. Împăraţii şi împărătesele îşi pun nădejdea în binecuvântările lui. Cetatea Constantinopolului răsună de săvârşirile sale duhovniceşti. Thessalonicul s-a bucurat vreme de mulţi ani de ocrotirea sa şi de nevoinţele sale apostoliceşti. Deşi Asia Mică l-a ţinut în robie, ea totuşi a primit un dumnezeiesc şi neîntrecut propovăduitor şi apostol.

Iată câteva din minunile săvârşite de minunatul păstor al Thessalonicului, luminătorul cel prea strălucit al cerului duhovnicesc al Bisericii Ortodoxe.

Îngereasca şi apostoliceasca sa viaţă, nenumăratele şi istovitoarele sale strădanii pentru credinţă, feluritele sale ispite şi încercări l-au arătat a fi un adevărat

mărturisitor al sfintelor învăţături ortodoxe şi vestit nimicitor al sataniceştilor eresuri.

Citindu-le, veţi descoperi îndrăzneala de care s-a învrednicit înfocatul ocrotitor al ortodocşilor înaintea lui Hristos Dumnezeu şi neîntrecuta sa dragoste pentru cei credincioşi, chiar şi după fericita sa adormire şi mutare la Dumnezeu, căci acuma el, cu mintea şi cu duhul, stă înaintea Minţii celei Dintâi.

1.Tămăduirea ieromonahului cu dureri de cap

Într-o mănăstire din Thessalonic era un ieromonah care s-a avântat în lupta pentru dobândirea virtuţii. Stând acolo, nevoitorul cucericiei a fost încercat de o boală. Era o boală grea, cunoscută ca algocefalee sau durere de cap cronică. Starea lui era aşa de gravă încât, fără un anume leac, moartea ar fi fost aproape sigură. Deşi moartea a fost amânată o vreme, durerea de cap nu a încetat. La început durerile apăreau din când în când, cam o dată pe lună. Cu vremea însă simptomele bolii se arătau de două sau trei ori pe lună. Mai apoi durerea revenea des şi tot mai puternică. Starea aceasta a durat vreme de şapte ani fără contenire, ba chiar înrăutăţindu-se. Bolnavul părea că îşi pierduse simţirile, văzându-se că este tulburat după felul cum gemea. Din nou, moartea părea de neocolit, dar de data aceasta bolnavul nu mai voia nici un tratament medical sau medicament.

Cum avea să se termine această boală? Ieromonahul nu mai avea nici o nădejde să scape cu viaţă. Socotind că boala sa îl va duce la moarte şi-a îndreptat gândurile numai asupra vieţii viitoare. Cu suspine şi lacrimi către Dumnezeu, căuta o pocăinţă adevărată. Se învinuia pe sine pentru nepurtarea sa de grijă şi pentru greşalele sale, dar se şi temea, căci nu avea cui să împărtăşească mâhnirea lui sau pe cineva care să se roage pentru tămăduirea sufletului său.

Atunci şi-a adus aminte de o veche cunoştinţă, un prieten, răposatul arhiepiscop Grigorie Palama. Şi-a amintit de sfinţenia ierarhului şi de felul cum păstorea turma sa plin de dumnezeiască însuflare. Îi părea tare rău că nu fusese de faţă când fericitul bărbat se mutase la Domnul. Atunci s-a gândit întru sine: *„Dacă m-aş fi aflat acolo, ca să aud cele din urmă cuvinte ale sale şi să primesc sfânta sa binecuvântare, această amintire mi-ar fi fost ocrotire şi armă de apărare”.*

Deci jelindu-şi starea nenorocită, ieromonahul a adormit şi îndată a avut o vedenie pe care a istorisit-o astfel: *„M-am văzut în altarul bisericii Sfântul Dimitrie cel minunat. Acolo am zărit un strălucit ierarh care stătea înaintea Sfintei Mese şi săvârşea sfintele Taine. Atunci am îngenuncheat înaintea lui şi l-am rugat să-mi*

dea sfânta sa binecuvântare. Însă el părea să nici nu audă cererea mea, căci mintea îi era cu totul cufundată în slujirea Tainelor şi atenţia îndreptată asupra Sfintei Mese. Dar după scurtă vreme el s-a întors către mine şi şi-a pus dreapta pe creştetul meu, chiar în locul unde mă durea mai tare. Apoi a făcut semnul Sfintei Cruci şi din degetele sale parcă a curs ulei sfinţit cu care mi-a uns faţa".

Aceasta a fost vedenia ieromonahului. Când s-a trezit din somn, orice urmă de deznădejde, mâhnire şi întristare a pierit. Nu a mai suferit de dureri de cap ori de altceva. Deci a mulţumit din inimă Domnului şi slujitorului Său Grigorie.

2.Vindecarea de colită

Un locuitor din Thessalonic, dintr-o familie de vază, trăia împreună cu soţia şi copiii şi se îngrijea de treburile familiei. De mai mulţi ani el suferea de o boală numită colită, adică inflamarea colonului, care se înrăutăţea an de an. Deşi se supusese îngrijirilor medicale şi farmaceutice, starea lui nu se îmbunătăţea, ci durerea creştea. Până la urmă intestinul i s-a astupat cu totul şi pântecele i s-a umflat. După şase zile, neputând urina, suferea de dureri cumplite. În ajunul celei de-a şaptea zi omul ajunsese să nu mai aibă nădejde de viaţă.

Rudele, prietenii şi cunoscuţii stăteau pe lângă el şi căutau să-i aducă oarecare mângâiere. Din vorbă în vorbă au pomenit şi de dumnezeiescul Grigorie în faţa bolnavului. Ei i-au povestit că mulţi din cei ce ceruseră ajutor la mormântul arhiepiscopului Grigorie au primit tămăduire minunată chiar după ani de suferinţă de boli cronice.

Auzind aceasta bărbatul, cu jalnice tânguiri, l-a chemat pe sfântul, zicând: *„Sfinte al lui Dumnezeu, deşi nu pot să merg la mormântul tău precum alţii, căci boala şi vremea nu-mi îngăduie, tu ca un adevărat următor al lui Hristos, poţi să mă cercetezi şi să mă vindeci, scăpându-mă de acest chin amar şi de moarte sigură".*

Deci zicând acestea şi altele de acest fel, a adormit. În somn se făcea că-l zăreşte pe Sfântul Grigorie înveşmântat ca preot şi însoţit de unul din călugării săi, numit tot Grigorie. Cu ei se afla încă un călugăr şi un diacon, care fuseseră vechi prieteni ai bărbatului suferind.

Sfântul Ierarh Grigorie, cu glas iubitor, l-a întrebat pe cel care-l ruga: „Care îţi este necazul? Care este pricina acestei zarve, tulburări şi dureri trupeşti?"

Bărbatul a răspuns: *„Oare nu vedeţi că mă copleşesc dureri amare şi că sunt gata să-mi pierd viaţa? Vai, toţi cei dragi ai mei vor rămâne fără ocrotire”.*

Atunci sfântul a spus: „Nu te teme pentru cele de faţă, prietene. În scurtă vreme te vei face bine”. Apoi scoţând din sân o bucată de pânză, sfântul a spus: „Puneţi fâşia de pânză pe locul unde te doare”. Pânza era din ultimul veşmânt al său, brodat cu fir de aur, cu un model de nouă cruci de aur.
Bărbatul bolnav a pus pânza pe locul umflat. Diaconul aflat cu ceilalţi avea o cruce dintr-o lumânare de ceară, pe care a pus-o pe şalele bolnavului. Apoi sfinţii vizitatori au pierit.

Bolnavul s-a trezit cu totul odihnit, simţind doar o uşoară înţepătură la colon. Apoi, în chip minunat a putut să dea afară toată murdăria şi puroiul din locul bolnav. Toţi cei ce au aflat de aceasta s-au minunat, căci scăpase de la o moarte sigură.

Curând s-a însănătoşit cu totul şi s-a făcut tare şi viguros, ducându-se la mormântul vestitului şi sfântului ierarh al lui Dumnezeu. Ajuns acolo a povestit cu bucurie tuturor cum i-a fost dat să aibă parte de o minune mai presus de fire. El a dat mulţumită lui Dumnezeu şi slujitorului Său Grigorie.

3.Protopsaltul cu mâna uscată

Protopsaltul catedralei din Thessalonic era şi canonarhul care intona primele note ale cântării, spre a da tonul celorlalţi cântăreţi. Era desăvârşit în meseria sa, învăţând şi povăţuind pe alţii în această artă sfântă, fiind şi deosebit de iscusit în arta hironomiei, o metodă de a dirija, de pe vremea sfinţilor Ioan Damaschin şi Cosma Ierusalimineanul, prin care dirijorul îi îndruma pe cântăreţi cu anumite gesturi ale mâinii drepte, ridicând sau coborând degetele cu anumite semne pentru mişcările melodice ale notelor.

S-a întâmplat ca acest protopsalt să se îmbolnăvească, înghiţind ceva otrăvitor. El a zăcut un an întreg în pat, aproape fără să se mişte. Cu vremea acea otravă s-a mai împrăştiat şi a fost eliminată, poate din pricina regimului aspru prescris, ori a altor tratamente medicale. Resturile otrăvii s-au depus în extremităţi, ducând la paralizia braţelor şi picioarelor. Totuşi nici această stare nu a fost permanentă, căci după câteva zile otrava a părăsit mădularele, afară de trei degete de la mâna dreaptă (degetul mare, arătătorul şi mijlociul), făcându-le nefolositoare. Degetele rămăseseră drepte şi înţepenite, fără a se putea mişca.

Doctorii n-au putut să dea nici un leac pentru boala sa. Protopsaltul suferea mult pentru aceasta, căci nu mai putea să-şi reia locul între cântăreţi. De asemenea nu putea nici să scrie ori să copieze cântările. Deci protopsaltul şi-a pierdut orice nădejde în doctori, chirurgi sau leacuri, hotărând să se lase cu totul la mila lui Hristos şi a slujitorilor Săi.

Deci noaptea, după ce s-a rugat tuturor sfinţilor să mijlocească în folosul lui, cine oare i s-a arătat protopsaltului într-un chip dumnezeiesc şi minunat? Vom vedea îndată. Se făcea că protopsaltul se afla în uriaşa biserică a Sfintei Sofii din Thessalonic. În partea dreaptă a bisericii el l-a întâlnit pe marele ierarh Grigorie. Într-adevăr, mormântul Sfântului Grigorie era aşezat chiar în acel loc. *„Se făcea”, a spus cântăreţul, „că ierarhul îmi mângâia creştetul capului ca un tată”.*

Apoi i-a vorbit acestuia cu glas blând şi plăcut, zicând: „Du-te, mai-marele cântăreţilor, că de acum înainte vei fi sănătos”.

Se apropiau zorile şi protopsaltul s-a sculat şi a pornit în grabă către biserica ce adăpostea moaştele sfântului. Îngenunchind înaintea mormântului, vărsa lacrimi din belşug, rostind cuvinte de pocăinţă. El a cerut stăruitor sfântului să mijlocească pentru el. În trecut protopsaltul păcătuise mult rostind vorbe îndrăzneţe împotriva Sfântului Grigorie. El a cerut cu stăruinţă iertare sfântului şi ca el să-i tămăduiască mâna. Pe când zicea aceasta, îşi freca necontenit mâna dreaptă de piatra mormântului.
După ce s-a rugat îndelung, a hotărât să se întoarcă acasă. Apoi deodată degetele amorţite au revenit la viaţă, mişcându-se cu mare uşurinţă.

O, ce har minunat şi mai presus de fire a revărsat Hristos asupra lui Grigorie! Ajuns acasă, protopsaltul a luat un condei şi a scris bine şi fără şovăire. El a putut de asemenea să facă din nou mişcările cerute de hironomie, potrivit cu glasurile muzicii bizantine.

Apoi, cu glas răsunător, protopsaltul a lăudat şi a slăvit pe blândul slujitor al lui Dumnezeu, Grigorie.

4.Tămăduirea unui ţesător

Un ţesător ce lucra la atelierele împărăteşti a fost lovit de o boală neaşteptată care l-a făcut anoretic şi neputincios să-şi mai golească intestinele. După mai multe zile starea lui s-a înrăutăţit mereu, fiind aproape de moarte. El s-a hotărât să meargă la doctorul împărătesc şi acela i-a pregătit un leac care să-i golească maţele. Dându-i

licoarea, doctorul i-a spus să o bea toată deodată. Însă ţesătorul, ajuns acasă, a hotărât ca, împotriva sfatului doctorului, să bea numai jumătate din acea licoare. Apoi avea să bea şi restul, dacă vedea că îi ajută. Dar după ce a luat jumătate din ce i se prescrisese, rezultatul a fost mai rău, având parte de efectele potrivnice, care au dus la diaree.Omul s-a dus din nou la doctorul care, din neştiinţă sau nebăgare de seamă pregătise licoarea vătămătoare. Doctorul a făcut tot ce se putea ca să-i oprească diareea, dar în zadar.

Ţesătorul, deznădăjduit de iscusinţa doftoricească, a căutat adăpost la Dumnezeu şi la slujitorul Său, Grigorie. El a zis: *„Ştiu, omule al lui Dumnezeu, că ori pe pământ, ori în ceruri, ai mare îndrăznire la Dumnezeu. Fii mie ajutor în ceasul acesta, căci ştiu că prin mijlocirea ta mă poţi izbăvi de această primejdie şi de moartea amară”.*

Rostind deci rugăciunea aceasta, ţesătorul a adormit. El a văzut în somn pe călugărul care îi slujea ierarhului pe când era în viaţă. Atunci călugărul i-a spus ţesătorului: „Dragul meu, treci pe la casa ierarhului şi când ajungi acolo, ia sfântul său omofor şi puneţi-l pe rărunchi, ca să dobândeşti dorirea ta”. Deci încă în somn fiind, ţesătorul s-a văzut ducându-se la casa ierarhului. Cum i s-a poruncit, el a căutat sfântul veştmânt. După ce a căutat zadarnic pretutindenea, s-a întors grabnic la călugăr şi i-a spus că nu poate afla veştmântul. Atunci călugărul l-a luat de mână şi l-a dus la casa ierarhului, care s-a vădit a fi mormântul aceluia. Călugărul, aflând sfântul omofor, l-a pus pe spatele ţesătorului, peste rărunchi şi îndată a plecat.
Ţesătorul s-a trezit şi şi-a dat seama că acea casă a ierarhului era nimic altceva decât mormântul aceluia. Deşi era încă suferind, ţesătorul a plecat la mormânt. Acolo s-a frecat cu rărunchii de piatra mormântului. Plecând de la mormânt el s-a însănătoşit pe deplin şi a scăpat de boala aceea cumplită.

5.Doctorul cu multe boli

Slăvitul doctor al sufletelor şi trupurilor Grigorie a tămăduit şi un doctor bolnav. Acesta zăcea la pat de multă vreme, suferind de mai multe boli, astfel că a început să aibă răni pe tot trupul (decubitus ulcers). Această complicaţie nedorită, care nimiceşte treptat ţesuturile, face să apară viermi în răni. Lucrurile au mers şi mai rău atunci când atât soţia cât şi copiii doctorului s-au îmbolnăvit. Astfel casa nu mai era doar locuinţa doctorului, ci încă şi spital.

Dar iubitul şi dumnezeiescul nostru sfânt a venit să cerceteze această casă atât de greu lovită. Cum anume s-a întâmplat aceasta?

Într-un vis fiica doctorului bolnav a văzut pe sfântul în încăpătoarea lor casă. Ea a îngenuncheat înaintea lui şi l-a rugat stăruitor să-i tămăduiască tatăl. Sfântul arhiepiscop Grigorie a fost foarte binevoitor cu ea şi i-a ascultat cererea. Mai apoi ea a văzut cum ierarhul a poruncit unui irodiacon să aducă ligheanul de apă folosit la spălarea mâinilor sale după dumnezeieştile slujbe. Atunci irodiaconul a adus ligheanul plin cu apă binecuvântată. Atunci sfântul a poruncit diaconului să spele mâinile şi picioarele bolnavului, iar diaconul a făcut îndată aşa. Îndată ce bolnavul a fost spălat şi-a recăpătat sănătatea. Cu mare uimire fiica sa a văzut totul. Atunci ea s-a gândit să mai ceară ceva Sfântului Grigorie, dar de data aceasta pentru mama sa. Însă i s-a părut că aude un glas de sus care zicea: „Este de ajuns acum. Curând şi ea va fi bine".

Sculându-se din somn, fiica a povestit visul părinţilor ei. Atunci tatăl său a poruncit să fie dus la baie. Ajuns acolo el şi-a spălat rănile cu puroi şi viermi, apoi s-a dus la mormântul sfântului unde s-a rugat şi a plâns. După două zile a simţit un junghi în pântece, după care a izbutit să dea afară fecalele pe care nu le putuse elimina din pricina unei constipaţii. A hotărât să se întoarcă acasă, unde a simţit un alt junghi, dar mult mai tare. Apoi a devenit foarte slăbit şi s-a deshidratat de la diaree, ceea ce i-a făcut pe ceilalţi doctori să se teamă pentru viaţa sa. După mai multe zile de deznădejde a eliminat toate materiile stricate din trup. Aceasta s-a întâmplat numai prin uimitoarea şi inexplicabila spălare a mâinilor şi picioarelor. Curând a biruit boala şi şi-a recăpătat puterile. A fost chiar în stare să urce din nou pe cal, mergând călare prin toată cetatea la casele celor bolnavi şi tămăduindu-i pe mulţi. Totuşi pe soţia sa nu o putea tămădui. Curând a început a deznădăjdui că va scăpa cu viaţă. Însă doctorul tuturor, Sfântul Grigorie, nu şi-a uitat făgăduinţa, ci a tămăduit-o curând după aceea.

6.Femeia cu mâna paralizată

O femeie de treabă şi smerită din Constantinopol a căzut pradă unei boli grave şi îndelungate. Între altele, o scurgere rău mirositoare ieşea din mâna sa dreaptă, făcându-o să se usuce şi să nu o mai asculte. Ca şi cum n-ar fi fost de-ajuns, mâna nu atârna în jos, ci stătea întinsă într-o parte. Nimic nu-i putea schimba poziţia, făcând-o să fie o privelişte jalnică. Doctorii s-au gândit ca pentru mâna sa ţeapănă să-i aplice tratamente de încălzire şi nişte medicamente foarte puternice. Dar ea nu le-a urmat sfatul, alegând să folosească mirul tămăduitor şi moaştele sfinţilor. Deci îşi ungea adesea mâna bolnavă cu ulei sfinţit.

Zi de zi ea auzea despre multele minuni săvârşite de minunatul Grigorie. La început nu a dat nici o crezare acestor istorisiri. De ce? Fiindcă mai demult,

împreună cu alte femei din Constantinopol, pline de slavă deşartă şi de toane, rostise cuvinte grele împotriva omului lui Dumnezeu. Cu toate acestea, cum boala ei se înrăutăţea, neavând altă nădejde şi îmbărbătată de veştile despre mijlocirile ierarhului, a hotărât să încerce puterea sfântului.

Deci s-a dus la mormântul lui. Deşi îl ruga să o ajute, avea îndoieli. Totuşi şi-a pus mâna pe lespedea mormântului şi minune! Mai întâi sfântul i-a tămăduit degetele necrozate, astfel încât şi le-a putut mişca spre a-şi face semnul crucii. Apoi ea s-a dus şi s-a închinat la icoanele din biserică. La trei zile după ce s-a întors acasă şi-a recăpătat folosirea deplină a mâinii.

Iată minunile lui Dumnezeu! Dar, pe deasupra, femeia s-a tămăduit de un rău şi mai mare decât suferinţa trupească: păcatul duhovnicesc al necredinţei. Deci dând slavă lui Dumnezeu, ea a vestit desluşit minunea făcută de slujitorul Lui. Audă dar toţi cei ce au îndoieli şi să creadă!

7.Femeia cu reumatism

O femeie bătrână, săracă şi văduvă suferea de o gravă artrită reumatoidă la braţul stâng. La început simptomele erau uşoare şi nu destul de grave ca s-o împiedice de la lucrul de mână cu care îşi câştiga traiul. Însă cu trecerea timpului încheietura umărului şi toată partea de sus a braţului s-au umflat, încât abia îşi mai mişca braţul stâng, ceea ce i-a adus mari necazuri. Viaţa de fiecare zi i se făcuse de nesuportat şi a fost silită să se oprească din lucru. Doctorii au încercat tot felul de leacuri. Până la armă i-au cauterizat partea vătămată. Dar acest tratament s-a dovedit zadarnic, căci nu numai că avea dureri, dar boala s-a agravat.

Văduva a răbdat această stare vreme îndelungă, văitându-se numai vecinilor. Aceştia, neputincioşi, au îndemnat-o să se ducă la mormântul strălucitului ierarh Grigorie, ca să ceară de la el tămăduire. Înduplecată de bunul lor sfat, ea s-a dus la mormânt unde a cerut cu stăruinţă ajutorul sfântului. Cum seara se apropia, ea s-a hotărât să plece spre casă. Ajunsă acolo, s-a dus să se culce, căci avea dureri.

Marele tămăduitor ar fi putut s-o izbăvească de dureri, dar a zăbovit, pentru ca ea să-şi dea seama mai bine de tămăduire. Mai întâi el i-a însănătoşit umărul şi partea de sus a braţului, apoi cotul şi antebraţul şi la urmă degetele. Femeia însă nu şi-a dat seama de îndată de tămăduirea lor, ci doar a simţit cum durerea coboară prin braţ până la degete. Apoi a început să se simtă mai rău şi fără să bage de seamă îmbunătăţirea stării sale, se plângea de sfântul tămăduitor la fel ca o femeie care a primit un tratament fără rezultat de la un doctor lumesc.

Vecinii au venit să o vadă şi zărindu-i braţul, au îndemnat-o să se întoarcă la mormântul sfântului şi să-i ceară tămăduire deplină. Ea i-a ascultat, întorcându-se la mormânt a doua zi.

Când s-a apropiat de mormântul făcător de minuni, suspinând, a îngenuncheat înaintea sfântului. Totuşi în inima ei cârtea, întrebându-l de ce a lăsat-o să se îmbolnăvească mai rău. Sfântul din nou s-a milostivit de ea. Spre deosebire de alţii, de data aceasta tămăduirea nu s-a făcut în somn sau prin cuvinte, ci la vedere şi în stare de veghe.

Ea a simţit cum necontenita ei durere dispărea pe măsură ce cobora de-a lungul braţului către vârful degetelor, descriind-o ca pe o sfoară trasă afară prin vârfurile degetelor. Femeia s-a întors acasă fără urmă de durere sau boală. De-atunci a putut să reînceapă fără greutate lucrul său de mână, dând adâncă mulţumită Domnului şi mărind pe Grigorie, slujitorul Lui.

8.Vindecarea a două călugăriţe

Erau două călugăriţe, una mai tânără şi alta mai bătrână, de la două mănăstiri diferite. Cea vârstnică avea ochii bolnavi, iar cea tânără îşi pierduse auzul. Cele două maici s-au dus la mormântul marelui ierarh, fiecare căutând să scape de boala ei. Iubitorul de oameni doctor îndată a vindecat-o pe cea tânără de surzenia ei şi pe cea vârstnică de orbire. Deci cu mare bucurie pentru grabnica şi vădita vindecare a simţurilor lor moarte, ele au adus cântare de laudă binefăcătorului şi tămăduitorului lor Grigorie.

9-10. Vindecarea mâinii unui vechi prieten şi vindecare unui monah străin

Un prea cinstit bărbat din Tracia, din oraşul Orestiados (cunoscut mai apoi ca Adrianos), plin de chibzuinţă şi cu o viaţă smerită, a devenit cetăţean al Thessalonicului. Plin de cucernică râvnă şi dragoste pentru ceea ce este bun, el lua parte la criticarea cu tărie a faptelor silnice ale zeloţilor din Thessalonic. Căpeteniile zeloţilor căutau să-i facă rău şi chiar voiau să-l omoare, dacă nu-l ajuta Dumnezeu.

Când Sfântul Grigorie a devenit arhiepiscopul Thessalonicului, bărbatul din Thracia, fiind iubitor de adevăr, dorea să se împărtăşească de mântuitoarele învăţături ale sfântului pe care-l iubea foarte mult, nevoind să se despartă de el.

Sfântul a fost înştiinţat de marea râvnă a bărbatul trac împotriva zeloţilor şi statornicia sa în sprijinirea adevărului. Pentru aceasta ierarhul l-a binecuvântat şi a zis: ***„Pentru râvna ta vrednică de laudă, înrădăcinată în adevăr şi bunătate şi marea vitejie a sufletului tău, prietene, numai Dumnezeu îţi poate răsplăti. Orice răsplată de la noi, oricare ar fi ea, ar părea mică şi nevrednică, căci ar fi de la firea şi puterea omenească”.*** Aşa a zis înainte-văzătorul sfânt, şi aşa avea să se întâmple.

Mulţi ani mai târziu bărbatul din Tracia suferea de o boală a palmei mâinii stângi. În acea parte unde apar bătături lucrătorilor i-au apărut pe neaşteptate patru umflături tari, cu marginile cu băşici usturătoare, astfel încât nu mai putea închide şi deschide palma. Umflăturile anormale erau urâte la vedere. Omul a suferit de această boală opt ani, fără să afle leac. A auzit de minunile Sfântului Grigorie, dar curând avea să fie el însuşi martor. Deci s-a hotărât să meargă la mormântul sfântului împreună cu alţi rugători.

După ce s-a închinat sfântului a rămas lângă mormânt şi şi-a pus mâna stângă pe piatra mormântului. Apoi, zărind icoana dumnezeiescului ierarh, a început să-i vorbească sfântului în chipul cel mai prietenesc, ca şi cum Sfântul Grigorie ar fi fost viu în faţa lui. Cu chip vesel şi multă dragoste el a început să-i şoptească cererile sale. *„Ştiu, o, adevăratule prieten al lui Hristos, că acuma tu ai vădită şi mare îndrăznire înaintea lui Dumnezeu. Ţi-ar fi foarte uşor să împlineşti grabnic cererile rugătorilor care îţi cer nebiruita mijlocire. Acum este vremea să foloseşti îndrăzneala ce o ai la Dumnezeu pentru mâna mea cea bolnavă. Căci tu poţi să-l îndupleci pe bunul meu Dumnezeu şi Mântuitor să-mi împlinească cererea. Îmi aduc aminte ce ne spuneai odinioară nouă, nevrednicilor, pe când erai în viaţă: mi-ai spus că Dumnezeu îmi va da răsplata cuvenită mie pentru sfânta mea râvnă şi statornicie în strădania pentru adevăr”.* Vorbind astfel, bărbatul din Tracia îşi păstra chipul vesel şi pe buzele sale se zărea un zâmbet. Acest simţământ de bucurie se datora dorinţei sale puternice şi credinţei.

Însă lângă mormânt şedea un monah străin care-l privea pe bărbatul din Tracia. Monahul era cam repezit, dar era simplu şi plin de râvnă pentru păstrarea a ceea ce socotea a fi buna-cuviinţă. El s-a ridicat şi şi-a arătat dezaprobarea, osândind pe bărbatul din Tracia pentru că zâmbea în timpul rugăciunii, socotind că nu avea nici căldură şi nici zdrobire de inimă.

Atunci Tracul i-a arătat mâna bolnavă.

Îndată monahul l-a mustrat, zicând: „Dacă suferi aşa de cumplit, cum oare nu te ruşinezi? De ce nu plângi şi nu te jeleşti înaintea sfântului? Tu însă ai voit mai bine să te rogi înaintea lui cu o necuvenită nepăsare şi semeţie, ca şi cum te-ai fi jucat cu sfântul!”

Bărbatul din Tracia a răspuns: *„Părinte, oare ştii gândurile mele, cuvintele şi starea cu care am cerut ajutor şi tămăduire de la sfânt?”* Şi fără să mai zică nimic, bărbatul din Tracia a plecat acasă. Când a ajuns, se înnopta, aşa că a hotărât să se odihnească. Deci cugetând la cererile sale înaintea sfântului şi la amintirile despre el, omul a adormit.

Dimineaţa a pus-o pe slujitoare să-i aducă un lighean plin cu apă. Ca de obicei, se spăla numai cu mâna dreaptă, căci de multă vreme stânga nu-l mai asculta. Pe când se spăla, vrând să-şi ridice mâna stângă, a văzut că boala pierise.

O, Hristoase, cât de minunate sunt minunile tale! Văzând că nu mai rămăsese nici urmă de boală, a spus slujnicii să aducă o lumânare. Apoi şi-a chemat soţia ca să-i arate minunea, ca şi tuturor celor de faţă. Plini de bucurie, toţi dădeau mulţumită lui Dumnezeu şi lui Grigorie, slujitorul Lui.

Ce s-a întâmplat apoi? Bărbatul din Thracia s-a întors la mormântul sfântului, dând mulţumire din inimă pentru binefacerea plină de milostivire. Din nou purtarea sa plină de veselie era ca şi în ziua de dinainte. De faţă era acelaşi monah pe care îl întâlnise în ziua de dinainte. Ca şi mai înainte, monahul îl urmărea cu grijă pe bărbatul din Tracia. Din nou l-a mustrat pe trac pentru veselia sa, pe care o înţelegea ca o arătare a mândriei. Fără a rosti un cuvânt, bărbatul din Tracia şi-a întins mâna tămăduită care vestea fără cuvinte minunea. Monahul, uimit, îndată a bătut din palme şi a slăvit pe Dumnezeu cu glas mare, mărind pe Grigorie, slujitorul Lui.

Mai târziu monahul s-a apropiat de icoana Sfântului Grigorie şi a zis: „O, omule al lui Dumnezeu, eu am stat lângă sfântul tău mormânt până în ceasul de acum cu gânduri îndoite şi pentru aceea nu am primit cererea mea de tămăduire. Voiam să mă întorc la ai mei, dar nu o să plec: de-acum înainte nu mă mai despart de tine şi de multele tale daruri. Am să rămân lângă tine până ce am să primesc mijlocirea ta înaintea lui Dumnezeu”.

Omul şi-a atins ţinta, căci după ce a luat această hotărâre, cererile sale i-au adus o grabnică tămăduire. Deci a mulţumit cum se cuvine sfântului. Apoi, după cum dorise, s-a întors în ţara sa.

Bărbatul din Tracia a dat mărturie despre tămăduirea monahului şi a zis: „Cum oare ar fi plecat monahul aşa de iute de la mormântul sfântului, după ce se legase să nu-l părăsească, de nu ar primit tămăduirea dorită?”

Nu trebuie să credem că sfântul a tămăduit numai pe cei din eparhia sa. După mărturia vrednică de crezare a multor martori, Sfântul Grigorie a tămăduit oameni şi din alte ţinuturi, precum Thessalia şi Illiria (Albania).

11.Vindecarea femeii din Kastoria

Zoi era o femeie de neam din Kastoria. O obstrucţie intestinală o făcea să sufere de dureroase umflări ale abdomenului şi de vomitări cu sânge. Ea a umblat pe la doctori vreme de cinci ani pentru greaua sa boală, dar leacurile şi iscusinţa doctorilor s-au dovedit zadarnice. Bolnava şi-a pierdut orice nădejde în acestea şi nu credea că va mai trăi. În tot acest timp avea scurgeri de sânge, ceea ce i-a slăbit organismul. Dar, cu harul lui Dumnezeu, avea un trup puternic şi poftă de mâncare, ceea ce a ajutat-o să rămână în viaţă în toţi aceşti lungi şi amari ani. Până la urmă însă trupul a cedat şi ea a zăcut la pat încă doi ani.

Trecuseră şapte ani de la începerea bolii. Zoi a auzit de vestea marilor minuni ale lui Grigorie, care nu se săvârşeau doar la Thessalonic. Cu credinţă, ea a hotărât să caute adăpost în dumnezeiasca putere a sfântului. Potrivit cuvintelor apostolului Iacov din Sfânta Scriptură, ea a chemat pe preoţii Bisericii ca să se roage pentru ea şi să o ungă cu ulei în numele Domnului (Iac. 5, 15). După ce s-a făcut aceasta, ea a cerut ca ei să facă o rugăciune către Sfântul Grigorie. Ea nu putea să stea în picioare şi să cânte împreună cu ei, căci zăcuse la pat nemişcată vreme de doi ani. Totuşi cerea cu înfocare ajutorul lui şi bunăvoirea. Apoi - o, minunată lucrare şi minune a lui Hristos! - ea, care era istovită trupeşte, s-a ridicat chiar când ceilalţi erau în toiul rugăciunilor şi cântărilor. Aceasta s-a întâmplat nu după un an, o zi sau măcar un ceas, ci în chiar acea clipă. Toţi şi-au întors ochii spre ea şi au văzut-o viguroasă şi în putere, fără urmă de boală.

Tămăduirea neputinţei sale se poate asemui cu minunea lui Hristos cu vindecarea slăbănogului la scăldătoarea Vitezda (In. 5, 2). Tămăduirea ei de scurgerea sângelui seamănă cu minunea lui Hristos făcută cu femeia cu scurgere de sânge (Mt. 9, 20). Astfel, după ani de suferinţă, Zoi s-a sculat din patul unde zăcea prin mijlocirile lui Grigorie, ucenicul şi tainicul lui Hristos.

Datorită acestei minuni, iubitorii de Dumnezeu, clericii şi fruntaşii din Kastoria au pus să li se facă o icoană a sfântului şi cu multă slavă prăznuiau ziua pomenirii

sale. Deşi aceasta se întâmpla înainte de proslăvirea sfântului în 1368, kastorienii i-au afierosit o biserică, cea dintâi dintre multele biserici ridicate în cinstea strălucitului ucenic al lui Hristos, Grigorie.

12.Călugărul cu piciorul bolnav

Bătrânul şi alesul monah Efrem era din Kastoria. El a povestit că vreme de doi ani a fost nevoit să tot meargă la Thessalonic. Odată, pe drumul de întoarcere, un ghimpe i-a străpuns piciorul drept şi a intrat în el, pricinuindu-i durere vreme de mai multe zile. *„Apoi," a zis el, „nu ştiu cum s-a întâmplat, dar o durere de nerăbdat mi s-a ivit la celălalt picior. Pe deasupra, durerea nu mă mai lăsa să dorm şi să mănânc. După câteva zile, piciorul s-a umflat făcându-se rotund ca un burduf. Din piciorul umflat se scurgea puroi prin mai mult de patruzeci de deschizături. Semnele se văd până astăzi. După optsprezece luni umflătura nu a dispărut. Toate îngrijirile şi toate doftoriile s-au dovedit zadarnice. Eram deznădăjduit de toate şi chiar de viaţa aceasta chinuită".*

Ce era de făcut? „Am auzit de la unii din partea locului şi de la cei ce veneau de la Thessalonic despre o minune ne mai auzită săvârşită de făcătorul de minuni Grigorie. Am crezut totul cuvânt cu cuvânt. M-am închinat sfântului ca unui stâlp al Bisericii, dascăl al bunei-cinstiri, vas al sfinţeniei şi virtuţii şi lucrător de dumnezeieşti semne şi minuni, ca unul ce era plin de puterea şi harul apostolilor. Apoi i-am pus înainte cererea mea privitoare la boală. Neputând sta în picioare, a trebuit să stau întins. M-am rugat aşa cum am putut, cu lacrimi fierbinţi. I-am cerut sfântului să-mi dea înapoi sănătatea de mai înainte. I- am făgăduit că, de mă va face din nou sănătos, mă voi duce să mă închin la mormântul său din cetatea Thessalonicului. Acolo şi pe tot drumul voi vesti lucrarea minunată săvârşită de Hristos prin el. În rugăciunea mea plină de zdrobire am adăugat şi alte multe cereri. După ce m-am rugat, fiind seară, era vremea odihnei.

Pe când dormeam am văzut un călugăr înveşmântat cu obişnuitele simboluri ale episcopiei, adică cruce pe cap şi omofor. A intrat în odaia mea şi luând un scaun, mi-a spus: ***'Cum îţi este?'***

Eu i-am arătat piciorul umflat şi împuns, spunându-i de îndelungata mea durere şi istovire.

Atunci el mi-a luat piciorul cu amândouă mâinile ca să îmi strângă umflătura şi să scoată puroiul.

'Nu te mai necăji, căci nimic nu te va mai supăra'.

Deci după această facere de bine plină de milostivire, a plecat. Niciodată în viaţa mea nu mi-a fost somnul aşa de dulce şi paşnic ca în timpul acestei vedenii.

În dimineaţa următoare, când frăţia era chemată la rugăciune şi cântare, am dorit şi eu să mă duc. M-am dus la biserică numai cu un toiag, spre marea uimire a celor de faţă. Fraţii m-au întrebat, iar eu le-am spus despre minune şi care era pricina uimitoarei tămăduiri. Toţi cei ce au auzit au fost uimiţi şi se minunau de istorisirea mea.

La opt zile după dumnezeiasca cercetare m-am făcut cu totul sănătos. M-am dus la biserica din Kastoria unde se afla icoana făcătorului de minuni Grigorie. M-am închinat cu metanie înaintea ei, mulţumind din toată inima. Apoi m-am întors la mănăstire şi la fraţi. M-am gândit că trebuie să-mi ţin făgăduinţa către 'noul doctor'. Dar, cum iarna se apropia, mersul pe jos pentru un bătrân ca mine era cu anevoie. Deci am hotărât să nu pornesc spre Thessalonic, socotind că era şi o altă cale să-mi împlinesc făgăduinţa către Dumnezeu şi către slujitorul Lui. M-am gândit să chem pe preoţii bisericii şi pe monahii din obşte ca să săvârşim o slujbă de prăznuire. Am dezvăluit planul meu fraţilor din mănăstire şi ne-am pregătit pentru o bogată şi strălucită prăznuire.
Însă această schimbare a făgăduinţei lui Efrem nu a fost blagoslovită de sfânt, căci el făgăduise să vestească minunea sfântului în Thessalonic şi pe tot drumul. Deci înainte să se sfârşească ziua prăznuirii Efrem a fost cuprins de o primejdioasă şi puternică febră. Piciorul i s-a umflat din nou şi îl durea. Efrem a înţeles îndată pricina revenirii bolii. El şi-a mărturisit păcatul împotriva sfântului, mustrându-se că a călcat înţelegerea lor din pricina nebăgării de seamă şi din comoditate. Cu multă stăruinţă el a cerut iertare sfântului, făgăduind să împlinească legământul său. Atunci, în chip minunat, umflătura s-a spart şi puroiul s-a scurs în aceeaşi zi. Curând apoi Efrem s-a însănătoşit deplin. Mergând pe picioarele sale el a intrat în cetatea Thessalonicului şi s-a închinat la mormântul sfântului. Deci ţinându-şi făgăduinţa cea dintâi, a spus cu bucurie tuturor celor din biserica sfântului despre minunea ce i s-a făcut.

13-14. Vindecarea unui copil din Tzimiski, Veria

Era în Tzimiski, Veria, un bărbat nobil şi chibzuit, care a început să ducă o viaţă urâtă, nevrednică de el. Aceasta s-a întâmplat din pricină că mai înainte se alipise de Akindin, duşmanul Sfântului Grigorie, de la care învăţase gramatica şi alte

lucruri. Până la urmă bărbatul din Tzimiski a băut până la fund paharul cel rău şi străin al eresului, făcându-se akindinist.

Auzise de multe ori despre multele şi marile minuni ale răposatului arhiepiscop Grigorie din Thessalonic. De asemenea, auzise despre minunile, învăţăturile şi harul sfântului pe când se afla la Constantinopol, totuşi multă vreme a rămas nesimţitor la toate aceste sfinte istorisiri. Pe de altă parte bărbatul din Tzimiski nu era în stare să apere poziţia învăţătorului său Akindin. Deci curând şi-a schimbat direcţia, după ce a primit o binefacere atât trupească cât şi duhovnicească de la Sfântul Grigorie, după cum urmează.

Bărbatul din Tzimiski avea un băieţel care s-a îmbolnăvit de o boală gravă ce l-a adus în pragul morţii. Nimeni nu mai nădăjduia că băiatul va scăpa cu viaţă. Adânc întristat, tatăl s-a dus în altă parte a casei ca să nu vadă despărţirea sufletului de trupul fiului său. Singur în odaie, el stătea ghemuit, cu coatele pe genunchi şi cu capul sprijinit în mâna dreaptă - cum stau adeseori cei ce jelesc. Atunci el a început să murmure, zicând că dacă Grigorie era cu adevărat făcător de minuni, cum ziceau toţi şi poate da asemenea daruri, atunci să arate aceasta izbăvind copilul de primejdioasa şi ucigătoarea boală. Astfel cugeta el plin de adâncă întristare. Căci cu adevărat era mai înclinat să-l pună la încercare pe sfânt decât să se roage pentru mijlocirea lui. După atâta chin şi disperare, el a adormit.
Apoi în somn - o minune! – s-a apropiat de el dumnezeiescul Grigorie. Sfântul, împodobit cu omoforul arhieresc, i-a vorbit cu dragoste celui ce până atunci nu i se rugase şi nici nu crezuse. Sfântul Grigorie i-a spus: ***„Am venit, după cum vezi, fiindcă m-ai chemat”.***

Atunci bărbatul din Tzimiski s-a frecat la ochi, s-a trezit şi s-a dus la patul fiului său. Acolo a văzut că, prin puterea dumnezeiască, fiul său nu numai că scăpase de moarte, ci era cu totul vindecat de grava lui boală.

Această minune l-a făcut pe bărbatul din Tzimiski să se pocăiască şi să se întoarcă la adevărata Biserică Ortodoxă. Tot ca urmare a acestei binefaceri el a aruncat în foc toate scrierile neortodoxe şi a mărturisit adevărata credinţă, devenind apoi un vestit potrivnic al relei amăgiri a lui Varlaam şi Akindin. Curând apoi a adormit întru Domnul.

Nu mult după moartea bărbatului din Tzimiski, acelaşi fiu al său a căzut într-o altă boală grea, care iarăşi l-a adus aproape de moarte. După ce orice ajutor omenesc s-a dovedit zadarnic, mama copilului a căutat ajutor la fostul lor doctor. Cu multă simţire ea a cerut sfântul ajutor al Sfântului Grigorie.

Femeia s-a culcat şi fără zăbavă, sfântul s-a înfăţişat înaintea ei şi a zis: ***„Nu te teme, femeie, copilul tău nu va muri”.***

Băiatul s-a însănătoşit deplin, potrivit cuvântului rostit de Sfântul Grigorie, stâlpul Ortodoxiei.

15.Vindecarea cumnatei bărbatului din Tzimiski

Iată acum o a treia minune ce s-a făcut în casa bărbatului din Tzimiski, ca să vedem cum Grigorie, următorul lui Hristos, dăruia cu mărinimie bogate daruri fostului său potrivnic care acum îi era prieten.

Sora soţiei bărbatului din Tzimiski se îmbolnăvise de o boală grea care ameninţa să se sfârşească cu o moarte cumplită. Soţia bărbatului din Tzimiski pierduse orice nădejde în ajutorul omenesc. Deci cu dreptate a socotit a căuta adăpost la ajutorul dumnezeiesc. Văzând cumplitele suferinţe ale surorii ei, într-o seară, copleşită de dragoste, a plecat de acasă cu mintea într-o stare de mare frământare, grăbindu-se spre mijlocul cetăţii. Cei ce o întâlneau socoteau că este nebună. Dar departe de a fi nebună, ea şi-a croit drum către vestita Mănăstire Hora. „Hora” înseamnă „pământul celor vii”, adică Hristos. Ea s-a rugat cu lacrimi înaintea lui Hristos pentru sora sa şi apoi s-a întors acasă.

Femeia chemase puterea lui Hristos, cerând şi rugăciunile sfântului Grigorie. Apoi adormind, îndată a zărit pe sfânt împreună cu altcineva.

În vedenie sfântul i-a spus: ***„Am venit la tine degrabă, precum vezi, fiindcă ne-ai chemat. Să ştii că deocamdată sora ta nu va răposa”.***

Atunci femeia a întrebat: *„Cine este Cel pe care Îl urmezi?”*

Dumnezeiescul Grigorie a răspuns: ***„El este Stăpânul tuturor, Hristos, care locuieşte în Mănăstirea Hora”.***

Auzind aceasta femeia s-a trezit plină de uimire. Şi potrivit acestor tainice şi dumnezeieşti graiuri, starea surorii ei s-a schimbat şi nu a mai răposat. Apoi cele două surori au mărit pe Hristos şi au vestit cele despre slujitorul Său, Grigorie.

16.Tinerii latini pe mare

Următoarea minune a fost scrisă de Dositei al Ierusalimului. În ostrovul Tera, cunoscut şi ca Santorini, era a doua Duminică din Postul Mare, când Biserica Ortodoxă pomeneşte pe Sfântul Grigorie Palama.

În acea zi nişte tineri latini s-au urcat într-o galeră rapidă, alături de alţii. Pe când se aflau acolo ei au început să bată din palme şi să strige: „Anatema lui Palama! Dacă Palama este sfânt, atunci să ne înnecăm!"
Auziţi toţi despre tainica lucrare proniatoare a lui Dumnezeu: în acelaşi ceas corabia latinilor s-a răsturnat pe o mare cu totul liniştită, înnecându-se doar cei ce îl huliseră pe sfânt. Şi precum trupurile lor s-au scufundat în adâncurile mării, aşa şi sufletele lor s-au pogorât în focul osândei.

Slavă şi stăpânire lui Dumnezeu, Carele este minunat întru sfinţii Săi! Prin această întâmplare Dumnezeul tuturor a descoperit sfinţenia dumnezeiescului Grigorie. Amin.

***

Bucură-te, lauda Părinţilor, gura cuvântătorilor de Dumnezeu, sălăşluirea tăcerii, casa înţelepciunii, vârful învăţătorilor, adâncul cuvântului. Bucură-te, organul lucrării, înălţimea gândirii la cele de Sus, tămăduitorule al bolilor omeneşti. Bucură-te, lăcaşul Duhului, viu fiind şi după moarte, Părinte. *(Triod, Sveatilna Învierii, Duminica a doua din Postul mare, glas 2.)*

(extras Stâlpii Ortodoxiei - Viaţa şi nevoinţele celui intre Sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopului Tesalonicului - Câteva minuni ale Sfântului Grigorie Palama)

Sfântul apostol și evanghelist Ioan s-a arătat în vedenie dumnezeiască Sfântului Grigorie Palama

Deci, după ce Evanghelistul i-a vestit despre acest dar mai presus de fire și negrăit al Maicii Domnului, s-a făcut nevăzut. Din această vedenie, putem înțelege că harul dumnezeiesc îl pregătea pe Sfântul Grigorie a păși pe urmele „Theologului”.

După ce a petrecut doi ani cu Părintele Nicodim, Grigorie a avut parte de o vedenie dumnezeiască. Într-o zi, pe când se îndeletnicea cu rugăciunea minții, i s-a arătat un bărbat măreț și strălucitor. Grigorie l-a recunoscut pe Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan de Dumnezeu Cuvântătorul, Fiul Tunetului, ucenicul cel iubit și prietenul lui Hristos.

Privindu-l pe Grigorie cu bunăvoire, Apostolul a spus:

- Din lumea cealaltă am venit la tine ca sol al Stăpânei a tot ce este sfânt, ca să te întreb pentru ce strigi mereu, zi și noapte, și în tot ceasul, „Luminează întunericul meu, luminează întunericul meu”?

Grigorie a răspuns:

- Ce altceva aș putea zice în rugăciunea mea către Dumnezeu, fără numai a cere milă și luminare ca să cunosc și să fac voia Lui, om pătimaș fiind eu, și plin de păcate?

Atunci, ucenicul cel iubit al lui Hristos a răspuns:

- Stăpâna tuturor ți-a poruncit să nu te temi, nici să șovăi, că eu voi fi ajutorul tău.

Apoi, Grigorie a întrebat:

- Oare în viața de acum ori în cea viitoare vrei a-mi ajuta ca împreună-lucrător al Maicii Domnului?

Marele Evanghelist al celor înalte a răspuns cu bucurie și dulceață:

- Te-am ajutat și mai înainte, și te ajut și acum, și încă și în viitor te voi ajuta!

Deci, după ce Evanghelistul i-a vestit despre acest dar mai presus de fire și negrăit al Maicii Domnului, s-a făcut nevăzut. Din această vedenie, putem înțelege că harul dumnezeiesc îl pregătea pe Sfântul Grigorie a păși pe urmele „Theologului”.

(Viaţa şi nevoinţele celui între sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, Arhiepiscopul Thessalonicului, traducere de Constantin Făgeţan, Editura Egumenița, București, 2006, p. 13)

Învăţăturile duhovniceşti ale Sfântului Grigorie Palama

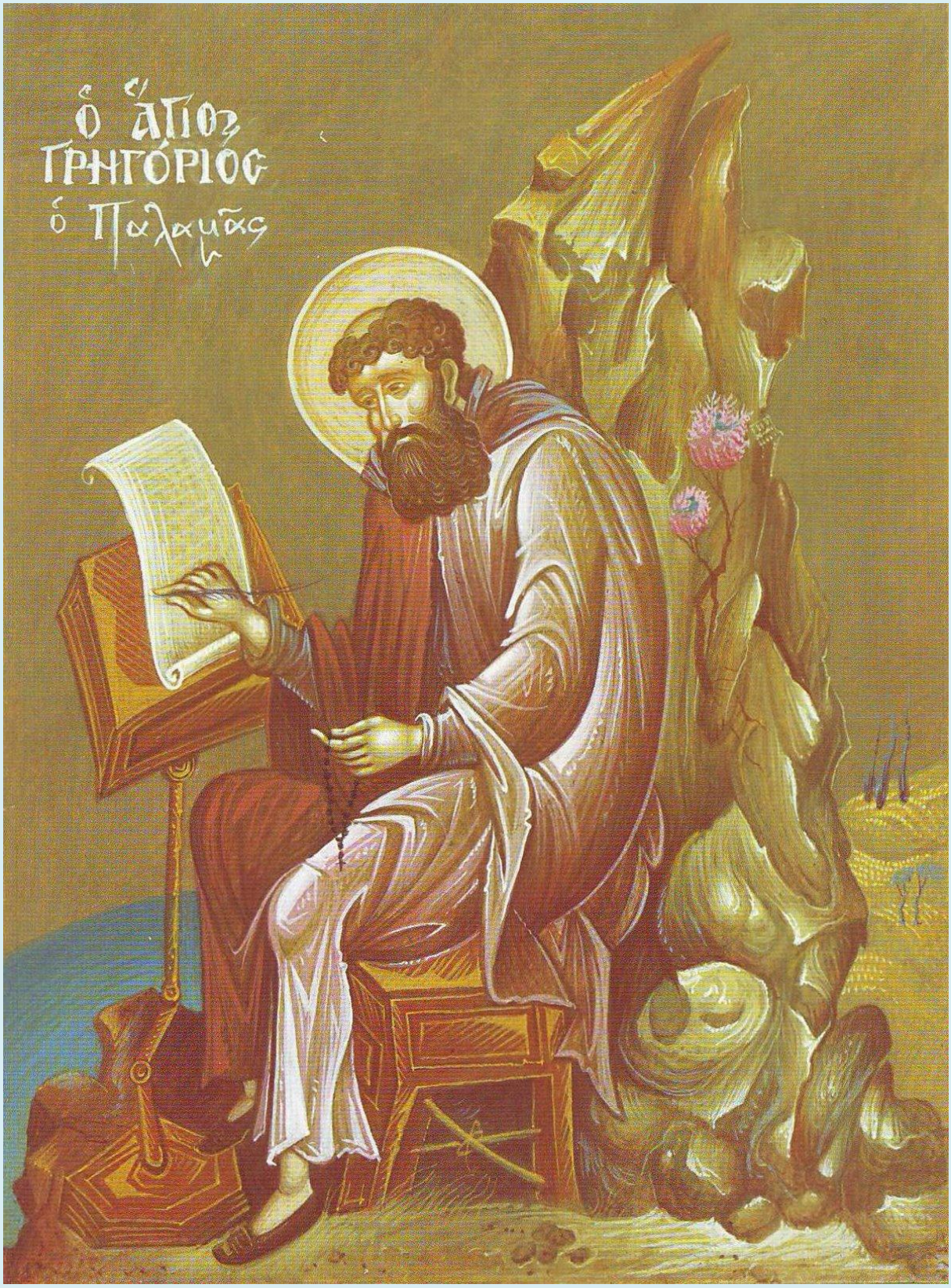

Sfântul Grigorie Palama - Viaţa şi scrierile lui

Sfântul ierarh Grigorie Palama (din Filocalie) - Cuvinte pentru cei ce se liniştesc cu evlavie şi alte scrieri în apărarea isihasmului: **https://www.academia.edu/42738498/Sf%C3%A2ntul_ierarh_Grigorie_Palama_din_Filocalie_Cuvinte_pentru_cei_ce_se_lini%C5%9Ftesc_cu_evlavie_%C5%9Fi_alte_scrieri_%C3%AEn_ap%C4%83rarea_isihasmului**

***

Experienţa isihastă a întâlnirii cu Hristos în lumină, prin rugăciunea inimii, a fost provocată de critica făcută de călugărul Varlaam, venit din Occident, să-şi dea o fundamentare teologică. Exponentul ei (prin care şi-a realizat această fundamentare a fost Sfântul Grigorie Palama. Acest lucru a fost pe de o parte un bine, căci fără această fundamentare experienţa isihastă nu şi-ar fi asigurat poate o continuitate sau ar fi fost expusă la fel de fel de interpretări bizare.

Dar critica inspirată de o gândire scolastică intelectualistă - care cu înfocarea oricărei mişcări nou-născute afirma cu unilateralitate simplisă unitatea lui Dumnezeu, fără o înţelegere pentru experienţa reală a Lui şi pentru înţelegerea mai suplă şi mai complexă a lui Dumnezeu, pe care ea o necesită - a făcut şi pe apărătorul teologic al acestei experienţe să formuleze doctrina despre Dumnezeu implicată în această experienţă, într-un mod care li se părea adversarilor că nu se conciliază cu unitatea lui Dumnezeu, ai cărei susţinători ei se socoteau.

Iar aceasta a adâncit şi prelungit distanţa dintre gândirea teologică occidentală - pe care criticii experienţei isihaste pretindeau că o reprezintă şi care a fost acceptată ca atare în Occident - şi cea răsăriteană.

Vom încerca la sfârşitul acestei introduceri şi în notele la scrierile lui Palama, traduse în acest volum, să arătăm că cele două moduri de formulare a învăţăturii despre Dumnezeu implică în ele posibilităţi de conciliere sau că sfântul Grigorie Palama nu contestă în fond unitatea lui Dumnezeu când vorbeşte de lucrările necreate, nedespărţite de fiinţa Lui.

***

Sfâîntul Grigorie Palama s-a născut în anul 1296, din părinţi de neam ales şi de o remarcabilă evlavie, care se mutaseră din Asia Mică în Constantinopol înainte de a avea copii.

La vârsta de 7 ani el rămase orfan de tată, împreună cu alţi patru fraţi (doi băieţi şi două fete). El primi o educaţie aleasă în palatul împărătesc, fiind ajutat şi el şi fraţii săi de împăratul Andronic II, paleologul.

Încă de la vârsta adolescenţei a stat în legătură cu monahii şi începu să ducă o viaţă de asceză, postind, priveghind mult, înfrânându-se de la multă mâncare.

Cel mai bun învăţător i-a fost Teolipt, ajuns, după o vieţuire la Athos, mitropolit al Filadelfiei, dar petrecând mai mult în Constantinopol. Acela l-a introdus cel dintâi în disciplina trezviei şi a rugăciunii minţii.
La vârsta de 21 ani (prin 1317), tânărul Grigorie pleacă cu cei doi fraţi ai săi la Athos, după ce instală într-o mânăstire din Constantinopol pe mama şi pe surorile sale.

În Athos deveni ucenic al bătrânului monah Nicodim, care trăia pe lângă mănâstirea Vatoped. Acesta îl şi tunse pe Grigorie curând în monahism. După trei ani, bătrânul Nicodim muri, iar tânărul Grigorie se mută (pe la 1321) în Lavra sfântului Atanasie, continuând viaţa de ascet.

După alţi trei ani (prin 1324) se aşează într-un loc retras numit Glosia, unde un grup de isihaşti se exercitau în asceză şi în rugăciunea minţii, sub călăuzirea unui monah Grigorie, de origine din Constantinopol.

Desele incursiuni ale turcilor îl siliră pe Grigorie după doi ani (prin 1326) să se mute cu grupul întreg de 12 monahi isihaşti la Salonic. Aici e hirotonit preot şi

apoi se retrage cu grupul întreg într-un schit de pe muntele de lângă Veria, într-o regiune de aromâni.

După cinci ani (prin 1330-1331), silit de desele incursiuni ale sârbilor, se duce iarăşi la Athos, aşezându-se în schitul sfântul Sava de lângă Marea Lavră. Începu să ţină predici şi să scrie.

în 1334 sosind în Constantinopol nişte dominicani ca să discute cu ortodocşii chestiunea unirii Bisericilor, un tânăr venit cu câţiva ani înainte din Calabria şi devenit aici monah cu numele de Varlaam, ca să câştige simpatia ortodocşilor, care-1 bănuiau de catolicism ascuns, scrise mai multe tratate despre purcederea Sfântului Duh, apărând teza ortodoxă despre un singur principiu în Sfânta Treime, dar într-un mod care relativiza diferenţa între ortodocşi şi catolici, susţinând că Tatăl şi Fiul comunică atât de strâns întreolaltă, încât nu se poate nega Fiului o participare la actul prin care Tatăl purcede pe Duhul Sfânt. El mai afirmă că în Scriptură nu i se poate găsi o dovadă pentru poziţia ortodoxă sau catolică, dar printr-o astfel de înţelegere dialectică a raportului dintre Tatăl şi Fiul se pot împăca cele două poziţii: purcederea Duhului Sfănt din Tatăl ca unic principiu, cu purcederea din Tatăl şi Fiul; prima poziţie poate fi afirmată întrucât Tatăl e amicul! izvor în Treime, a doua pe baza strânsei uniri a Fiului cu Tatăl.

Prietenii sfântului Grigorie Palama din Salonic, unde se afla atunci Varlaam, scriseră aceluia cu iprivire la teza lui Varlaam, cerând să-i lămurească în privinţa ei. Astfel Grigorie Palama scrise două tratate despre purcederea Sfântului Duh, în care respingea relativismul lui Varlaam, adică metoda lui «dialectică», prin care voia să împace cele două poziţii. Palama apăra metoda «demonstrativă», afirmând că în Sfânta Scriptură şi în operele sfinţilor părinţi avem dovezi clare pentru învăţătura ortodoxă. Tratatele acestea au fost scrise pe la 1335. Ele au fost urmate pe la 1336 şi 1337 de două scrisori, către Achindin şi către Varlaam, în aceeaşi chestiune .

Aceste scrisori, care şi scădeau prestigiul, iritându-1, l-au făcut pe Varlaam să pornească atacul împotriva isihaştilor, de care ştia că sunt prieteni ai lui Palama
Varlaam a scris prin 1337 trei tratate contra isihaştilor. Palama a răspuns, prin 1338, atacurilor din ele fără să numească pe autorul lor, cu trei tratate corespunzătoare. Ele sunt intitulate:

⇒ *Primul tratat dintre cele dintâi pentru cei ce vieţuesc cu sfinţenie în isihie; întrucât şi până la ce grad e folositoare îndeletnicirea cu ştiinţele.*

⇒ *Al doilea tratat dintre cele dintâi pentru cei ce vieţuiesc cu sfinţenie în isihie. Pentru cei ce voiesc să se concentreze asupra lor în isihie nu e fără folos să încerce a-şi ţine mintea înlăuntrul trupului.*

⇒ *Al treilea tratat din rândul întâi pentru cei ce vieţuiesc cu sfinţenie în isihie. Despre lumină şi luminarea dumnezeiască, despre sfânta fericire şi despre desăvârşirea cea întru Hristos.*

Ele răspundeau unor tratate cu titluri asemănătoare ale lui Varlaam:
1) Despre ştiinţe sau despre cunoaştere sau despre dobândirea înţelepciunii;
2) Despre rugăciune sau despre desăvârşirea omenească şi
3) Despre lumină.

Când văzu răspunsurile lui Palama, Varlaam cuprins de teamă retuşă câte ceva din scrierile lui, şterse numele de «omfalopsichi», renunţă să numească fenomenele trăite de isihaşti ca demonice, numindu-le naturale. Era un fel de nouă redactare a aceloraşi scrieri.

Palama răspunse şi acestei noi forme a triadei lui Varlaam cu alte trei tratate. Socotind că aceasta e ultima formă a atacurilor lui Varlaam, Palama intitulă răspunsurile sale: «cele din urmă». Titlurile lor sunt:

⇒ *Primul tratat al celor din urmă pentru cei ce se dedică cu evlavie isihiei. Expunerea şi combaterea celor scrise de filozoful Varlaam contra celor ce vieţuesc cu evlavie în isihie. Care este cunoştinţa cu adevărat mântuitoare şi căutată cu multă dorinţă de monahii adevăraţi sau împotriva celor ce zic despre cunoştinţa din ştiinţele din afară că ar fi cu adevărat mântuitoare.*

⇒ *Tratatul al doilea al celor din urmă pentru cei ce se dedică cu evlavie isihiei. Despre rugăciune.*

⇒ *Tratatul al treilea al celor din urmă pentru cei ce se dedică cu evlavie isihiei. Despre lumina sfântă.*

Acestea au apărut prin 1339, pe când Varlaam era dus la Avignon ca sol al împăratului către papă sau era în ajunul plecării. Încă în cursul călătoriei de întoarcere de la Avignon, la oprirea în Italia, probabil îndemnat de catolicii de acolo, Varlaam a alcătuit un al doilea rând de trei tratate contra isihaştilor, intitulându-le de astă dată «Contra masalienilor».

Masalieni se numeau bogomilii, dintre care exista câte unul în mod camuflat şi printre monahi şi care repetau continuu unica rugăciune «Tatăl nostru», pretinzând că văd esenţa dumnezeiască.

Întors din Apus, în octombrie 1340, Varlaam se duse la Constantinopol, unde conform ameninţării din prefaţa acestor ultime tratate, interveni la Sinod pentru condamnarea isihaştilor.

Palama, prevăzând că lucrurile vor ajunge până la urmă în faţa Sinodului, se duse împreună cu aderentul său Isidor din Salonic la Athos unde pregăti Tomul Aghioritic, intenţionând să se prezinte cu el în faţa Sinodului. El e semnat de căpeteniile monahismului atonit şi aprobat de episcopul de Ierissos, Iacob, în martie 1341.

Venind cu el în Salonic, Palama adună pe monahii de aici, care subscriu un tom asemănător, pe care-1 trimit patriarhului.

Varlaam întors încă înainte de Salonic avu mai multe întâlniri chiar cu Palama, dintre care una în faţa guvernatorului oraşului, cu care ocazie promise să nu publice noua sa lucrare, iar Palama să înceteze şi el a mai scrie contra lui. Dar mereu schimbăcios, curând după aceea Varlaam publică tratatele «Contra masalieniilox», în care Palama e atacat personal.

Acesta răspunse la începutul anului 1341 cu alte trei tratate ale sale. Întrucât în ultimele tratate, Varlaam acuza pe isihaşti, de pretenţia că văd esenţa dumnezeiască, acesta răspunse că aceştia nu pretind aşa ceva. Ei văd numai lucrarea dumnezeiască, care se numeşte în greceşte «energie». Aşa a înaintat discuţia la tema deosebirii între fiinţa şi energiile dumnezeieşti, temă care formează conţinutul celei de a treia triade a lui Palama. Ele se intitulează:

1) Respingerea absurdităţilor ce rezultă din scrierile de al doilea ale filozofului Varlaam sau despre îndumnezeire: tratatul întâi contra celor de al doilea.
2) Lista absurdităţilor ce rezultă din premisele filozofului Varlaam, tratatul al doilea contra celor de al doilea.
3)Lista absurdităţilor ce rezultă din concluziile filozofului, tratatul al treilea contra celor de al doilea.

Achindin pretinde că patriarhul Ioan Caleca dăduse lui Varlaam o scrisoare către autorităţile din Salonic pentru a trimite pe Palama la Constantinopol ca să se explice. Dar el, Achindin, care voia ca lucrurile să se împace, obţinu de la patriarh

o altă scrisoare direct către Palama, prin care-1 invita să vină la Constantinopol de la sine, neaşteptând să fie trimis de autorităţile din Salonic.

Palama îi răspunse lui Achindin, explicându-i că deosebirea ce o face între fiinţa şi lucrările lui Dumnezeu nu e o erezie, ci-şi are baza în învăţătura părinţilor Bisericii. Scrisoarea lui Achindin trebuie să fi fost trimisă lui Palama după ce disputa la Salonic se înteţise şi Palama îşi publicase noua sa triadă.

Pailama promite să meargă la Constantinopol în primăvara lui 1341, când va pleca şi împăratul din Salonic la Constantinopol. Dar se pare că n-a mai aşteptat plecarea împăratului, ci luând cu sine pe Isidor şi pe Marcu, se duse la Constantinopol. Acolo mulţi erau câştigaţi pentru Varlaam. De aceea Palama începu să lămurească zile şi nopţi pe arhierei, până ce-i convinse despre adevărul celor susţinute de el.

Pentru că disputa continua tot mai aprinsă, la 11 iunie 1341 se întruni un sinod, pentru a decide în această chestiune. Sinodul a dat dreptate isihaştilor şi lui Palama. Varlaam ca să evite condamnarea şi-a cerut iertare. Apoi plecă ruşinat în mod definitiv în Occident. Sinodul nu dădu nici un tom, din dorinţa de a potoli disputa. De abia peste două luni un nou sinod, la cererea aderenţilor lui Palama, care după plecarea lui Varlaam, începură să fie atacaţi de Achindin, le dădu un tom despre dezaprobarea lui Varlaam la sinodul din 1341.

Patriarhul Caleca pretinde că a dat acest tom numai silit de Cantacuzino, ocrotitorul împăratului minor Ioan V, paleologul, după moartea lui Andronic III, paleologul, întâmplata cu-rând după sinodul din iunie 1341.

În faţa acestui sinod a trebuit să se prezinte Achindin cu câţiva aderenţi ai săi pentru a-şi expune poziţia. Sinodul l-a dezaprobat, iar mulţimea care asista s-a pornit să vocifereze împotriva lui.

Dar la începutul lui octombrie 1341 împărăteasa văduvă Ana de Savoy, susţinută de marele duce Apocavcos şi de patriarhul Caleca demise pe Ioan Cantacuzino din postul de regent şi acesta trebui să părăsească Constantinopolul şi să-şi facă la Didimotichos, în Tracia, centrul operaţiilor sale militare contra împărătesei şi a lui Ioan Paleologul. Achindin şi aderenţii lui, sprijiniţi puternic de patriarhul Caleca, prezintă pe isihaşti ca susţinători ai lui Cantacuzino. Palama e aruncat în închisoare în primăvara anului 1343 şi e lăsat acolo până în 1347. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu şase ierarhi aderenţi ai lui Palama. În toamna lui 1345 împărăteasa, dându-şi seama că trebuie să dea satisfacţie poporului credincios şi monahismului care era de partea lui Palama, renunţă la susţinerea patriarhului Caleca şi a lui Achindin.

Când acesta e hirotonit de Caleca diacon, senatul se întruneşte în toamna lui 1345 şi declară ilegală hirotonia lui Achindin. Când cei şase episcopi ţinuţi închişi cer în septembrie 1346 judecarea lui Caleca, împărăteasa începe o serie de consfătuiri cu senatul şi cu ierarhii liberi. Dar încă înainte de aceste consfătuiri i se impusese lui Caleca domiciliul forţat.

La 2 februarie 1347 împărăteasa convocă pe ierarhi la un sinod solemn. Acesta depuse pe Caleca din patriarhat, îl condamnă pe Achindin şi reconfirmă învăţătura lui Palama. Dar încă înainte ca tomul să fie semnat, Cantacuzino intra în oraş prin poarta lăsată deschisă de ostaşii generalului împărătesei, Fakeolatos.

Devenit co-împărat, Cantacuzino eliberează pe Palama şi pe cei şase ierarhi. Aderentul lui Palama, Isidor, este ales patriarh, iar acesta ocupă scaunele vacante cu aderenţi ai lui Palama şi după câteva zile îl hirotoneşte pe Palama însuşi mitropolit al Salonicului, a doua capitală a imperiului.

În timpul polemicii cu Achindin, Palama a alcătuit următoarele scrieri: Din timpul de pe la jumătatea postului Paştilor din 1342 până la prima duminică după Rusalii datează Primul Antiretic contra lui Achindin şi probabil şi Al doilea Antiretic . Dar încă înainte de Primul Antiretic, compusese scrierea: La ce se referă unitatea în dumnezeire şi la ce deosebirile? Iar înainte de toate aceste trei scrieri sau cel puţin înainte de Antireticul II mai datează cele două dialoguri: Dialogul ortodoxului cu varlaamitul şi Dialogul lui Teofanes cu Teotimos. Dar şi mai înainte de dialogul din urmă sau poate de amândouă, mai alcătuise Apologie mai pe larg: despre lucrările dumnezeieşti şi despre Împărtăşirea de ele.

Până prin postul Paştilor 1342, Palama nu răspunsese deloc Scrierilor lui Achindin.

Tot din timpul din care datează scrierile de mai sus, datează şi scrierea: Varlaam şi Achindin sunt cei ce taie greşit şi fără credinţă dumnezeirea cea una în două.
Din acelaşi timp datează şi câteva epistole care sunt de asemenea răspunsuri la atacurile repetate ale lui Achindin. Şi anume epistola către Ioan Gabra. Ea apără dialogul ortodoxului cu varlaamitul, atacat de Achindin.

Plecat la Heracleia, în vara lui 1342, după patru luni, în octombrie 1342 este adus din ordinul patriarhului la Constantinopol şi în primăvara lui 1343 Palama e aruncat în închisoare. Înainte de aceea el petrecuse vreo trei luni în Sfânta Sofia, care dădea drept de azil. Din timpul celor vreo şase luni cât timp încă n-a fost închis, datează Epistola către Arsenie Studitul, iar din timpul cât petrecea în Sfânta Sofia, Epistola către Damian, filozoful. Epistola aceasta se socoteşte ca al zecelea

tratat contra lui Achindin, după Epistola către Atanasie al Cizicului, tratatul despre Teologia unită şi distinctă şi cele şapte Antiretice, dar al zecelea, nu din punct de vedere cronologic, ci după aşezarea lor în manuscrisul original. Tot din timpul acesta se pare că datează şi Epistola către monahul Dionisie, deşi nu e exclus ca ambele aceste epistole să dateze de după Antireticull VII contra lui Achindin.

După ce Palama a fost aruncat în închisoare, monahii din Athos scriseră patriarhului Caleca, împărătesei şi autorităţilor civile din Constantinopol, cerându-le să-1 elibereze. Scrisorile acestea trebuie să fi fost trimise prin toamna anului 1344, căci în noiembrie 1344 patriarhul le răspunde, justificând întemniţarea lui Palama cu abaterile lui dogmatice şi cu motive politice. El îndemnă şi pe împărăteasa să le răspundă, învinovăţindu-1 pe Palama de pretinsă alianţă cu Cantacuzino.

La auzul acestor veşti, Palama scrise şi el, în primăvara lui 1345 trei scrisori la Athos: una către Filotei, egumenul Lavrei , a doua, trimisă prin acelaşi curier, ea o continuare a primei către monahii din Athos şi a treia către Macarie, fratele său (prima epistolă către acela).

După scrisorile către Damian, filozoful şi Dionisie, a al¬cătuit Antireticul III, IV şi V, contra lui Achindin, în care vorbeşte de acele scrisori. Ele au fost scrise probabil de Palama cât a petrecut în Sfânta Sofia, în primăvara lui 1343 sau după aceea până prin toamna lui 1344, căci în ele nu vorbeşte de episodul hirotonirii lui Achindin. Înainte de Antireticul VI-VII contra lui Achindin, anterior recluziunii adresatului, întâmplată în noiembrie 1344, se pare că Palama a scris epistola către Atanasie al Cizicului. Antireticele VI-VII sunt scrise în 1346, după ce Achindin căzuse în dizgraţie .

În lista de scrieri a lui Palama prezentată până aici ar mai trebui incluse alte câteva epistole, lucru la care renunţăm.

Atitudinea ostilă faţă de deosebirea ce-o făcea Palama între fiinţa şi energiile lui Dumnezeu fu adoptată, după ieşirea lui Varlaam şi Achindin din luptă, de filozoful Nichifor Gregora, care se bizuia pe prietenia lui Cantacuzino. El îi ceru lui Cantacuzino să convoace un nou sinod în această chestiune. Cantacuzino, văzând agitaţia achindiniţilor şi calomniile răspândite de aceştia că el ar susţine o erezie, se hotărî să convoace acest nou sinod, pentru a dovedi că doctrina aceasta aste doctrina Bisericii. Sinodul fu convocat pe data de 27 mai 1351 într-o sală a palatului Vlacherne.

Trei ierarhi, Matei al Efesului, Iosif al Ganului şi Mitropolitul Tirului, cu doi, trei monahi achindiniţi, se prezentară în frunte cu susţinătorul lor, Gregora. Acesta atacă pe Palama, atribuindu-i afirmaţii pe care nu le făcuse, anume că trupul lui Hristos s-a prefăcut după esenţă în lumină şi a devenit prin esenţă nemuritor. Împăratul îl opri şi dădu cuvântul lui Palama. Acesta susţinu deosebirea între fiinţa şi lucrările lui Dumnezeu, referindu-se la Sinodul VI ecumenic. Gregora invitat să răspundă, lăsă altor achindinişti sarcina aceasta, scuzându-se că-1 doare capul.

La a doua şedinţă convocată pentru a treia zi, Gregora nu mai voi să se prezinte decât după multe insistenţe ale prietenilor săi. În discuţia cu Palama, achindimiţii fiind încurcaţi, făcură pe supăraţii şi părăsiră şedinţa, cu toate rugăminţile ce li s-au făcut ca să rămână. Palama îşi expuse apoi pe larg învăţătura sa şi la sfârşit prezentă şi o mărturisire de credinţă, cu observarea că în mărturisiri de credinţă omul e mai precis decât în tratatele teologice .

În şedinţa a treia, ţinută peste şase zile, veniră şi achindiniţii, invitaţi foarte insistent de împărat. La începutul şedinţei acesteia prezentară o mărturisire de credinţă, în care spuneau că cugetă ca şi Biserica ce a condamnat pe Varlaam şi Achindin. Dar citind 20 de capitole din scrierile lui Palama, reproşau acestuia că vorbeşte de două sau mai multe «dumnezeiri». Împăratul îi întrebă ce nu le convine termenii sau fondul doctrinei. Termenii, spuse el, nu au aşa de mare importanţă ei pot fi părăsiţi, dar idea trebuie să rămână. Palama se declară de acord şi sinodul decise că nu e bine să se mai folosească numărul când se vorbeşte de Dumnezeire.

În a patra şedinţă se continuă citirea celorlalte capitole din scrierile lui Palama, incriminate de adversarii lui. Se văzu că cei ce-1 acuză pe acesta cugetă ca şi Varlaam, condamnat de sinodul din 1341. La sfârşit, achindiniţii au fost invitaţi să primească învăţătura Bisericii stabilită la sinodul din 1341. Refuzând aceia, Matei al Efesului şi Iosif al Ganului au fost depuşi. Se credea că nu va mai avea loc şi a cincea şedinţă. Dar împăratul mereu doritor de a câştiga pe achindiniţi, a convocat şi a cincea şedinţă. Fură invitaţi din nou achindiniţii, dar aceştia nu voiră să se prezinte.

Împăratul puse şase întrebări şi ceru sinodului să răspundă:
1) E vreo deosebire între fiinţa şi lucrarea dumnezeiască?
2) Dacă da, lucrarea aceasta e creată sau nu?
3) Dacă e necreată, cum se poate evita compoziţia lui Dumnezeu?
4) Se poate da nume de dumnezeire şi lucrărilor dumnezeieşti sau numai fiinţei?
5) În ce e superioară fiinţa, lucrării?
6) Ce ni se împărtăşeşte: fiinţa sau lucrarea dumnezeiască?

Sinodul a răspuns cu o mulţime de locuri din sfinţii părinţi că e o deosebire între fiinţa şi lucrarea dumnezeiască şi că lucrarea e necreată, dar aceasta nu face pe Dumnezeu compus, cum nu face cugetarea fiinţei noastre mintea compusă, că fiinţa e superioară lucrării în calitate de izvor al ei, că noi ne împărtăşim nu de fiinţă, ci de lucrare şi că numele dumnezeirii se poate da şi lucrării, fără a se vorbi de două dumnezeiri.

În august 1351 fu redactat Tomul sinodal. Lui Gregora i se prescrise domiciliu forţat în mânăstirea Hora.

Sfântul Grigorie Palama pleacă după sinod la Salonic cu corabia. Împăratul Ioan V, paleologul nu-1 primi însă în cetate, pentru că îl socotea omul socrului său, Ioan Cantacuzino, cu care ajunsese în conflict. Sfântul Grigorie plecă la Athos. Dar după trei luni cei doi împăraţi împăcându-se, el putu să se întoarcă în scaunul său. Dar nu după mult timp se îmbolnăvi greu, la sfârşitul anului 1352, sau începutul lui 1353 şi zăcu mult.

Încă nerefăcut complet după boală, Ioan, paleologul îl trimise la Constantinopol pentru mijlocirea împăcării sale cu Ioan Cantacuzino, cu care ajunsese iarăşi în conflict. Pe drum, aproape de intrarea în Dardanele, corabia fu capturată de turci şi sfântul Grigorie fu luat prizonier şi dus din cetate în cetate între altele şi în Brusa şi în Niceea.

Despre acest exil avem două epistole ale lui, una către Biserica sa, alta către David Dysipatos şi o convorbire a lui cu hionii necredincioşi, descrisă de medicul creştin Taronitis din Niceea. E datată din iulie 1355. Discuţia a avut loc în iulie 1354.

După un an de detenţie e eliberat. Venind în Constantinopol, găsi ca împărat pe Ioan V, paleologul, care biruitor în lupta cu Cantacuzino, îl obiligase pe acesta să intre în mânăstire ca monah sub numele de Ioasaf. Gregora fu eliberat. El insistă pe lângă împăratul Ioan, paleologul să înlăture din Biserică ideile lui Palama. Dar acesta, influenţat de soţia sa Elena, fiica lui Cantacuzino, nu voi.
întâmplându-se ca tocmai acum să se afle în Constantinopol episcopul apusean Paul, acesta îşi exprimă către împărat dorinţa să asiste la o discuţie între Palama şi Gregora. Discuţia avu loc în 1356 într-o seară până către miezul nopţii. Gregora descrie această discuţie într-un fel ca şi când Palama ar fi fost învins, dar împăratul, fiind om fin şi discret nu şi-a manifestat faţă de Palama această părere şi n-a lăsat nici pe cei din asistenţă să şi-o manifeste.

Împotriva acestei false descrieri, Palama a scris din Salonic patru tratate. Sunt ultimele scrieri ale lui Palama, alcătuite în al treilea an de la întoarcerea în Salonic (deci începând din vara anului 1358-1359). Căci la începutul anului al patrulea s-a îmbolnăvit şi peste puţin timp a murit, la data de 13 noiembrie 1359.

Cât a stat în Constantinopol, ultima dată, sfântul Grigorie a scris şi două tratate despre purcederea Sfântului Duh, împotriva doctrinei catolicilor.

Se pare că mai ales în urma combaterii temeinice a ideilor lui Gregora (expuse de acesta în Byz. Hist. XXX-XXXV), acesta a renunţat la erezia sa. La 1360 s-a stins şi el din viaţă, în vârstă de 65 ani.

Grigorie Palama a fost una din cele mai hulite figuri răsăritene din partea istoricilor catolici. Cauza este că doctrina lui a fost respinsă totdeauna de teologia catolică, fie pentru că aceasta era influenţată de raţionalismul scolastic simplificator, fie pentru că opoziţia faţă de doctrina palamită, inaugurată de Varlaam poate cu prea puţină reflexiune, a întărit teologia catolică în atitudinea ei scolastică intelectualistă faţă de Palama. Din această cauză adversarii ulteriori ai lui Palama dintre greci au fost mai totdeauna sau catolicizanţi sau catolicizaţi, pentru că teologia catolică îi încuraja la această opoziţie.

Acesta a fost încă un motiv pentru care sfântul Grigorie a fost considerat de Biserica ortodoxă ca apărător al învăţăturii ortodoxe, care în opoziţia cu intelectualismul scolastic, fundamentează experienţa întâlnirii cu Dumnezeu a credinciosului rugător. De aceea, ea l-a proclamat sfânt prin sinodul convocat la 3 august 1368 de patriarhul Filotei, ucenic şi biograf al lui. E semnificativ că l-a proclamat ca sfânt în aceeaşi şedinţă în care a fost condamnat călugărul achindinist Prohor Cydone, fratele catolicizatului Dimitrie Cydone şi traducătorul lui Toma d'Aquino în greceşte.

În timpul din urmă, mai ales după afirmarea puternică a doctrinei energiilor necreate de către Vladimir Lossky, în «Essai sur la Theologie mystigue de l'Eglise orientale» (Paris, Aubier, 1944) şi a studiului lui J. Meyendorff, nu numai teologii ortodocşi au valorificat pe multe planuri doctrina energiilor necreate, ci chiar şi printre teologii catolice se observă o atitudine mai pozitivă faţă de această doctrină.

Revista «Istina» în editorialul numărului citat zice: «Pentru anumiţi teologi catolici palamismul oferă chiar azi principiul de bază al unei teologii nescolastice, atât de căutate». O astfel de atitudine care găseşte simpatii printre teologii catolici cei mai cunoscuţi a fost remarcabil sintetizată de părintele Halleux în articolul «Palamisme

et scolastique» («Revue theologique de Louvain», III, 1973 pp. 409-442), care acceptă ca punct de plecare indiscutabil şi de autoritate teza lui Meyendoirff sau : «Teza după care doctrina patristică a îndumnezeirii creştinului implică distincţia palamită între esenţa şi energiile divine se impune din ce în ce mai mult ca o evidenţă» (p. 259).

Dar nu toată teologia catolică şi-a însuşit această atitudine mai pozitivă faţă de sfântul Grigorie Palama. Revista dominicană «Istina» rămasă scrupulos fidelă lui Toma d'Aquino, semnalează faptul de mai sus ca un motiv de alarmă pentru teologia catolică. De aceea, dedică întregul număr în chestiune combaterii doctrinei sfântului Grigorie Palama.

Unul dintre colaboratorii acestui număr (Jean Philippe Houdret o.c.d. în : Palamas et les Cappadociens) se însărcinează să demonstreze că «Vasile nu învaţă distincţia între esenţa inaccesibilă şi multiplele energii cunoştibile şi că fratele său Grigorie nu face nici el această distincţie între natura invizibilă şi energiile vizibile care o înconjoară» (p. 27). Dar de unde scoate acest teolog că Palama ar fi declarat vizibile energiile dumnezeieşti?

Dintre celelalte articole, unul semnat de Juan Sergio Nadal s.j. «La critique par Akyndinos de l'hermneutique pa-tristique de Palamas», (p. 297-328), voieşte să demonstreze că nu Palama, ci Achindin, a cărui operă promite să o publice, a interpretat în mod corect textele sfinţilor părinţi.

Dar fragmentele ce le dă din Achindin nu fac decât să confirme caracterul incoerent al poziţiei acestuia, pe care o semnala sfântul Grigorie Palama. Nadal dă următorul text din Achindin ca model de gândire teologică corectă. Deoarece sfântul Grigorie Palama îşi însuşise afirmaţia sfântului Ioan Gură de Aur: «Nu Dumnezeu, ci harul se răspândeşte», (e vorba de pseudo-Ioan Gură de Aur, P. G. L. II, 825), Achindin spune : «Măi întâi, după acelaşi părinte, aşa cum nu se răspândeşte Dumnezeu, tot aşa nu se răspândeşte nici dumnezeirea. Este adevărat că el zice că harul se răspândeşte. Dar el nu vorbeşte de harul necreat. Cum puteţi să-l faceţi să spună ceea ce spune şi ne prezentaţi ceea ce el nu afirmă, ca întărire a inovaţiilor voastre? Căci dacă ar fi sigur că harul, fiind necreat, se răspândeşte, de ce nu s-ar răspândi natura Duhului, care este şi ea necreată ? Pentru care motiv se exclude putinţa să se răspândească însăşi esenţa naturii divine? Desigur pentru că ea este necreată. Căci dacă faptul de a nu se putea răspândi ar fi propriu esenţei şi naturii, nici o altă natură, de orice specie ar fi ea, nu ar putea să se răspândească. Dar noi vedem că multe esenţe se difuzează. Deci nu o calitate a esenţei ca atare o face să nu se răspândească, ci faptul că e esenţa necreată, supra esenţială, infinită şi

creatoare a tuturor lucrurilor. Acesta e motivul pentru care răspândirea e contrară naturii» (Din al doilea tratat al lui Achindin contra lui Palama, Cod. Monac. gr. 223, f. 89 v.90 v.).

Achindin afirmă deci că fiinţa cuiva se poate tot aşa de mult răspândi asupra altora ca şi lucrările lui. Dacă fiinţa divină nu se poate răspândi, e datorită nu caracterului de fiinţă, ci caracterului ei necreat. Deci nimic din Dumnezeu nu se poate răspândi asupra creaturilor, ca unul ce e necreat. Este evidentă însă falsitatea afirmaţiei că fiinţa se poate răspândi ca şi lucrarea în ordine creată. Fiinţa nu se răspândeşte decât dacă se dizolvă. Dar dacă esenţele obiectuale, pur materiale, se pot dizolva prin răspândire, persoana umană, adică fiinţa ipostasiată ca persoană nu se poate dizolva, oricât s-ar răspândi ea în lucrările sale. Ea rămâne ca o rezervă nesfârşită sau ca un izvor unitar indestructibil al lucrărilor care se răspândesc.

Gândirea intelectualistă scolastică n-a înţeles taina persoanei care nu se dizolvă, oricât se răspândeşte prin lucrările ei. Dar persoana umană nu-i decât fiinţa umană ipostasiată, adică singurul mod în care există real fiinţa umană. Dar aceasta n-o închide în sine. Ea se răspândeşte prin lucrări, însă nu se dizolvă, sau nu se epuizează în nici o lucrare. Dumnezeu nu se răspândeşte ca fiinţă, nu prin faptul că e necreat, ci prin faptul că e Persoană sau Treime de Persoane. Dar tocmai pentru că e personal se poate totodată răspândi prin lucrări, rămânând fiinţă neepuizată în această răspândire.

Altfel îl închidem pe Dumnezeu în Sine, pe motiv că e necreat şi nu mai avem nici o putinţă de a ne întâlni cu El, de a primi ceva din El în noi. Palama voia să dea un temei teologic participării reale a făpturii la Dumnezeu şi îndumnezeirii ei. El avea un scop practic. Achindin îi opunea o teorie preţioasă pentru consecvenţa ei logică, mai bine zis simplist logică, dar necorespunzătoare realităţii atât de complexe a lui Dumnezeu. Şi apoi cum se poate afirma că el interpreta just cuvântul «har» al sfântului Ioan Gură de Aur, când îl soco¬tea creat, odată ce acest termen de creat nu se află la sfântul Ioan Gură de Aur?

Nadal ne dă şi o altă afirmaţie a lui Achindin că Dumnezeu nu se poate dărui nici ca fiinţă, nici ca lucrare, căci numai lucrurile create se pot răspândi.
«Din dumnezeire curg şi se disting lucrurile pe care le produce. Dar ceea ce produce e totuşi o creatură». Asupra acestui punct Ioan Gură de Aur zice şi el: «Nu Dumnezeu, ci harul se răspândeşte». Şi acelaşi părinte afirmă: «Nu Duhul curge, ci harul curge din Duh», pentru că nu lucrează în noi tot ce poate produce, dat fiind că lucrurile pe care le poate produce sunt numeroase şi chiar infinite ca număr... De aceea faptul că Atotputernicul lucrează într-un mod restrâns şi nu face tot ce poate

produce, dă ocazie teologilor să spună că din El curge aceea (lucrarea, graţia) şi nu El curge. Toate lucrurile pe care noi le concepem ca curgând din El sunt deci creaturi. În acest sens nu Dumnezeu e cel ce se răspândeşte, ci harul produs de Duhul atotputernic» (Ibidem f. 90 r.).

Deci, după Achindin, aprobat de Nada1, noi nu primim de la Dumnezeu decât lucruri create. Harul însuşi e creat. Nici un contact real, nemijlocit, nu se poate realiza între noi şi Dumnezeu.

În general acea parte a teologiei catolice care a rămas aservită tomismului nu concepe altă legătură a lui Dumnezeu cu lumea decât prin mijlocirea cauzalităţii creatoare. Prin aceasta tot ce dă Dumnezeu lumii ar fi ceva creat. Noi suntem închişi în graniţele creatului. Creaturitatea e ca un zid care se ridică implacabil între noi şi Dumnezeu. Dumnezeu nu comunică nemijlocit cu lumea odată creată. Îndată ce Dumnezeu vrea să se apropie de lume printr-un act, apare ceva creat între El şi lume, între El şi om, spune această teologie. În felul acesta toate noţiunile părinţilor iau un înţeles impropriu. Îndumnezeirea însăşi e o stare creată. «Energia este actul esenţei divine a cărei cauzalitate crează îndumnezeirea oamenilor», zice teologul catolic Garrigues într-o interpretare sui generis a sfântului Maxim Mărturisitorul (Rev. cât. p. 285).

Totuşi noi credem că chiar în tezele celor două partide se găsesc elementele care le pot concilia.

Într-adevăr, ce este ceea ce face că în esenţa divină să se producă diferite lucruri şi aspecte create, ba chiar nenumărate, cum zice Achindin? Nu se află oare chiar în unitatea fiinţei lui Dumnezeu posibilităţi de a produce lucruri create diferite? Nu e oare una sau alta lucrarea în care Dumnezeu cel simplu se manifestă în deplinătatea Lui, creând unul sau altul din lucruri? De aici nu mai trebuie făcut decât un pas până la recunoaşterea că prin lucrurile create noi ne punem în legătură şi cu lucrările necreate deosebite, prin care Dumnezeu le produce şi cu Dumnezeu însuşi în toată integritatea Lui. Iar creatura nu simte oare, când are o sensibilitate spirituală conştientă, pe Dumnezeu însuşi care crează în ea o stare sau alta? Apoi această lucrare nu penetrează creatura, prin faptul că o aduce la existenţă şi o ajută să se dezvolte?

Pe de altă parte, când Palama afirmă că lucrările lui Dumnezeu sunt nedespărţite de fiinţa Lui, nu afirmă el oare că în fiecare lucrare e activ Dumnezeu întreg, sau e prezentă toată fiinţa Lui, dar de fiecare dată altfel şi altfel? Şi apoi nu e un fapt

evident că în fiecare act al unei persoane e persoană întreagă, dar în alt şi alt mod de lucrare ?

Astfel, pe de o parte fiinţa e întreagă în fiecare lucrare, dar pe de alta ea rămâne, ca un izvor infinit care se poate manifesta totdeauna întreagă în alte şi alte moduri sau lucrări. Pe de o parte fiinţa e deci întreagă în fiecare lucrare, pe de alta nu se epuizează în acea lucrare, rămânând ca un izvor capabil de alte şi alte moduri de a se manifesta în alte şi alte lucrări.
Teologia catolică ar fi consecventă cu ea însăşi, recunoscând că fiinţa divină când se manifestă în raport cu un lucru sau altul finit se manifestă într-un mod care nu face imposibile alte moduri de manifestare, iar teologia ortodoxă poate să accentueze totdeauna, în cel mai autentic spirit pala-mit, că în fiecare lucrare se manifestă întreaga fiinţă divină, dar totdeauna într-un anumit mod.

Aici nu e o curgere diminuată în sens neoplatonic a fiinţei divine în lucrări, cum afirmă unii teologi catolici, ci aceeaşi fiinţă divină comunică prin lucrări cu creaturile potrivit capacităţii de primire a creaturilor, restrânse în structurile şi puterile lor.

Desigur admiţând aceasta, teologia catolică ar trebui să mai admită că Dumnezeu lucrează nu numai prin acte, prin care crează şi susţine în existenţă lucrurile şi fenomenele create, ci şi prin acte prin care intră în comunicare directă cu creatura, pe de o parte aşa cum îl pot primi făpturile finite, pe de alta dăruindu-Se în aceste acte întreg.

De legătura aceasta nemijlocită cu Dumnezeu însuşi vorbeşte toată Scriptura. Altfel cum ar conduce Dumnezeu făptura spre îndumnezeire, de care vorbesc acum şi teologii catolici, când o declară «îndumnezeire creată». E vorba de o anumită pătrundere a lui Dumnezeu prin creaturi la conştiinţa oamenilor, de o anumită transparenţă a Lui prin ele, de o anumită penetrare a lucrării Lui în făpturi.

De altfel, însuşi modul în care actul creator al lui Dumnezeu, ca act necreat, are un efect creat, rămâne un mister. Misterul acesta trebuie să-l şi simţim, nu numai să-l gândim.

Constatăm că chiar printre teologii catolici care menţin atitudinea critică faţă de Palama în numărul amintit din «Istina», sunt unii care recunosc că nici poziţia prea intelectualistă a adversarilor lui Palama n-a fost justă. Astfel Juan Miguel Garrigues o.p., în studiul L'ânergie divine et la grâce chez Maxime le Coniesseur, din acelaşi număr al revistei «Istina» (p. 272—296), menţinând afirmaţia că

Palama a greşit, recunoaşte că şi adversarii săi au greşit. «Adversarii lui Palama gândesc în interiorul unei noţiuni a esenţei divine, a cărei aseitate e caracterizată printr-o cale unic apofatică - în sensul teologiei negative - ca pură separaţie care exclude orice participare. După maniera «Unului» neoplatonic, esenţa divină nu e situată în simplitatea originară a Celui ce este, în actul ei pur, ci dincolo de existenţă, separată şi radical im- participabilă...

Vom vedea că Palama a voit să salveze ideea creştină a unei comuniuni de existenţă între Dumnezeu şi lume. Dar nepunând în cauză noţiunea esenţei divine ca pură aseitate, el a trebuit să afirme o distincţie reală între esenţa divină şi actele Sale necreate, la care participă creaturile» (p. 275). Sau: «Partida raţionalistă a sacrificat îndumnezeirea, logicii aseităţii, partida palamită a salvat dogma creştină a îndumnezeirii, dar n-a putut-o face decât cu preţul nenumăratelor incoherenţe metafizice şi compromiţând grav misterul simplităţii existenţei divine» (256).

Sperăm că asemenea declaraţii din partea catolică sunt un început pentru o integrală înţelegere pozitivă a doctrinei sfântului Grigorie Palama, contribuind la aceasta şi un efort din partea teologiei ortodoxe, de a pune în lumină un concept despre Dumnezeu care este superior celui care-L reduce la o esenţă prea simplist gândită, sau la o esenţă care nesocoteşte lucrările Lui, preocupându-se numai de unitatea Lui şi neînţelegând că Dumnezeu e prezent în lucrări ca unitate treimică de persoane, care e altceva decât unitatea simplist cugetată a filozofilor.

Noi vom da în acest volum în traducere câteva scrieri în care Palama se ocupă cu apărarea rugăciunii inimii, a vederii lui Dumnezeu în lumină şi cu explicarea acestei întâlniri prin faptul participării la Dumnezeu şi cu indicarea îndumnezeirii omului ce rezultă de aici.

Întrucât Cuvântul al doilea şi Cuvântul al treilea din cele dintâi, Apologia mai extinsă şi Antiteticul al V-lea contra lui Achindin le-am dat în traducere românească în cartea noastră despre sfântul Grigorie Palama, vom da aici în româneşte altele câteva din scrierile lui.

(extras din Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi – Volumul VII)

Sfântul Grigorie Palama - Cuvânt pentru cei ce se liniştesc cu evlavie. Al doilea din cele din urmă. Despre rugăciune.

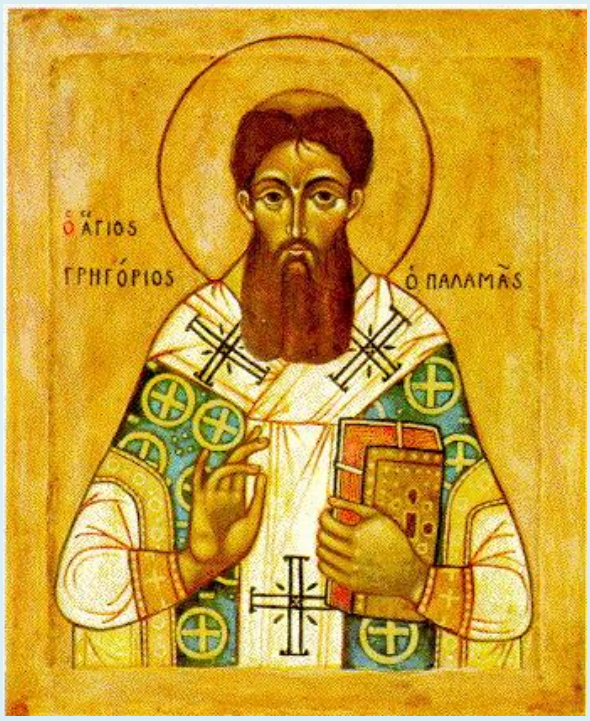

Ar putea spune cineva că filozoful acesta (este vorba de Varlaam) a fost îndemnat de iubirea de învăţătură şi de marea voinţă de a cunoaşte să osândească atât de necruţător pe cei ce nu văd adăugându-se nici un folos din învăţătura de afară la cea care le vine acum din Evanghelie şi e nădăjduită să le vină, potrivit făgăduinţei nemincinoase, celor ce vieţuiesc conform ei. Căci aceia dau cea mai mare însemnătate poruncilor lui Hristos şi îndeamnă pe toţi numai spre acestea că spre singurele în stare să conducă sufletul omenesc la asemănarea cu Dumnezu, să-l desăvârşească şi să-l îndumnezeiaseă, iar învăţăturile de afară nu le pun deasupra celor pământeşti, ci le numesc, după Pavel, înţelepciune trupească (2 Cor. I, 12) şi a veacului acestuia şi pe fruntaşii ei dintre elini, ca pe unii ce s-au folosit de şcoala zidirii cea de la Dumnezeu împotriva lui Dumnezeu, îi socotesc înţelepţi falşi şi neînţelepţi. De aceea filozoful s-a supărat că nu li se dă şi învăţaţilor în ale acelora cea mai mare cinste şi aceasta pentru că voia să fie şi el părtaş de ea. Căci pentru ea şi-a luat şi titlul de filozof şi numai rodul ei îl urmărea prin toată sârguinţă sa.

Dar ce alt chip de slujire s-a ridicat împotriva «slujbei cuvântătoare» (Rom. XII, 1), mai bine zis duhovniceşti, a noastre, adică a rugăciunii şi a celor ce o cinstesc pe ea mai mult decât orice şi se dedică ei întru linişte şi fără griji toată viaţa şi dau o mână de ajutor prin experienţă celor ce sunt introduşi la această liturghie

îngerească şi mai presus de lume? Cine se împotriveşte în cuvânt celor ce aleg mai bine să tacă? Cine pizmuieşte pe cei ce nu umblă câtuşi de puţin după cinstire? Cine, bizuindu-se pe trecut, se uită de sus la cei ce şed departe de stadion?

Iată că în luptele lui de mai înainte pentru filozofie, monahul şi filozoful s-a vădit ca duşman al monahilor, dar al celor ce trăiesc încă; aici însă, folosindu-se de spusele părinţilor Bisericii ce s-au mutat la ceruri, spre răsturnarea cuvintelor lor, nu ştiu ce a păţit de a pornit o luptă nu mică.

Mai mult decât împotriva tuturor îşi îndreaptă cu îndrăzneală puterea cuvântului împotriva celor scrise despre rugăciune de Nichifor Mărturisitorul. Împotriva lui Nichifor, care, dând mărturisirea cea bună pentru ea, a fost condamnat la exil de către primul Paleolog, care a împărăţit şi cugetat cele ale latinilor; împotriva lui Nichifor, care, trăgându-şi neamul dintre italieni, dar dispreţuind credinţa lor greşită şi alipindu-se de Biserica noastră dreptcredincioasă, tăgăduieşte odată cu patria lui şi cele ale părinţilor şi socoteşte mai scumpă credinţa noastră decât a sa, pentru cuvântul care învaţă la noi în chip drept adevărul. Acesta, venind aici, îşi alege viaţa cea mai curată, adică pe cea singuratică, iar ca loc în care voia să locuiască îşi alege pe cel cu nume sfânt, în lumea dintre lume şi cele mai presus de lume, Athosul, căminul virtuţii. Şi aici s-a arătat mai întâi ştiind să fie călăuzit, supunându-se părinţilor de frunte. Apoi, dând timp îndelungat acelora proba smereniei sale, el însuşi primeşte de la ei experienţa artei artelor, adică a liniştii (a isihiei) şi se face călăuză a celor ce s-au într-armat în lumea minţii spre lupta cu duhurile răutăţii (Efes. VI, 12). Acestora le-a întocmit şi o culegere de explicări de ale părinţilor, care-i pregăteşte spre nevoinţă şi rânduieşte felurile luptelor şi arată de mai înainte răsplătirile şi descrie cununile biruinţei. După acestea, pentru că vedea pe mulţi dintre începători neputând să stăpânească nici măcar în parte nestatornicia minţii, le dă un mod prin care ar putea opri în parte multa hoinăreală şi nălucirea minţii.

Filozoful acesta şi-a îndreptat, deci împotriva aceluia mult născocitoarea lui închipuire, ca pe un foc ce se foloseşte de ceea ce îi stă înainte ca de o materie. Nu se ruşinează de acea fericită mărturisire şi de exilul pentru ea, nu se ruşinează de cei ce s-au împărtăşit de exil împreună cu el şi au învăţat de la el cele dumnezeieşti, care s-au arătat «sarea pământului» (Matei V, 13) şi «lumina lumii» (Matei V, 14) şi luminători străluciţi ai Bisericii, «având cuvântul vieţii» (Filip. II, 16): înţeleg pe Teolipt, acela care a strălucit din cetatea Filadelfiei ca dintr-un sfeşnic, pe Seliotis, învăţătorul monahilor, pe Ilie, care a îmbrăţişat pustia toată viaţa, ca profetul Ilie, pe ceilalţi prin care Dumnezeu a împodobit şi a întărit Biserica, ridicând-o din nou.

Nu s-a lăsat convins nici de aceştia şi nici de cei călăuziţi de ei, care duc şi acum aceeaşi vieţuire, să renunţe la bănuielile sau la cuvintele rele împotriva bărbatului. Ci s-a pornit să ocărască în lungi scrieri pe cel pe care nu l-ar fi putut lăuda după vrednicie. Pentru că şi-a alcătuit scrierea în chip simplu şi fără meşteşugire, a pornit să-l contrazică pe cel de la care ar fi putut să şi înveţe ceva. Dar să amintim acum acel cuvânt teologic: «Nu cel înţelept în cuvinte este pentru noi înţelept, nici cel ce are limba uşor mişcătoare, dar sufletul neînvăţat, fiind ca acele dintre morminte care sunt bine împodobite pe dinafară, dar putrede prin cadavrele dinăuntru, oricât acopere ele multul rău miros dinăuntru, ci cel ce caută să întărească vrednicia de crezare a cuvintelor prin viaţă şi înfrumuseţează prin fapte lipsa de frumuseţe a vorbelor». Dar nici cuvintele simple ale aceluia n-a izbutit să le răstoarne acest învăţat, înainte de a le strâmba mai întâi. Aceasta o vom arăta limpede de îndată.

Deoarece atât la început cât şi la sfârşit învaţă de la sine despre rugăciunea minţii, să privim şi noi mai întâi această învăţătură a lui pe scurt. Ea e de aşa fel că amăgeşte prin vorbărie frumoasă pe mulţi dintre cei necercaţi, dar pe nici unul dintre cei ce au gustat din rugăciunea adevărată măcar cât de puţin. Să privim, deci învăţătura lui despre rugăciune, dar numai atâta cât să arătăm nepotrivirea ei cu părinţii. Căci începe de la cele mărturisite de părinţi şi sfârşeşte arătând o cale cu totul contrară acelora. Începe zicând că cel ce se îngrijeşte de rugăciune trebuie să dea simţurilor linişte. Dar de aici trage concluzia că trebuie să-şi mortifice în chip deplin partea pătimitoare a sufletului, ca să nu lucreze prin nici una din puterile ei; pe lângă aceasta şi toată lucrarea comună a sufletului şi a trupului. «Căci fiecare, zice, se face o piedică rugăciunii şi mai ales întrucât se împartăşeşte de oarecare silă şi produce plăcere sau durere, mai cu seamă pipăitului, celui mai gros şi neraţional dintre simţuri».

Deci ar putea zice cineva către cel ce afirmă acestea: cel ce se îngrijeşte de rugăciune nu trebuie să postească nici să privegheze, nici să-şi îndurereze genunchii, nici să doarmă pe jos, nici să stea în picioare prea mult, nimic din acestea să nu facă. Căci toate acestea produc pipăitului o durere şi aduc o stânjeneală, cum zici tu, sufletului care se roagă. Deci trebuie să procurăm sufletului în starea de rugăciune din toate părţile o nestânjeneală.

«De fapt ar fi ciudat - zice iarăşi - să dispreţuim în rugăciune vederea şi auzul, cele mai nemateriale şi mai nepătimitoare (nepasionale) şi mai raţionale dintre simţuri, dar să primim simţul pipăitului (simţul tactil al atingerii), pe cel mai gros şi mai neraţional şi să primim să conlucrăm cu lucrările lui».

Dar el n-a văzut, cu toate că e filozof, deosebirea dintre simţuri, cât de diferit se împărtăşesc de puterea trupească din ele; n-a văzut că nu toate sunt mişcate numai de cele ce li se înfăţişează din afară. Noi însă care voim să explicăm cele ce li se întâmplă simţurilor articulate în materie, din rugăciunea nematerială şi în deprinderea atotdesăvârşită cu ea, din lucrarea ce priveşte spre Cel unul, vom ţine seama numai de aceasta. Dar «Cel ce dă rugăciune celor ce se roagă şi celor ce vorbesc despre El, să dea cuvânt potrivit hotărârii noastre. »

Este necesar să liniştim acele simţuri care sunt mişcate de cele din afară, când ne întoarcem spre cele dinlăuntru. Dar ce nevoie au de aceasta cele ce se însoţesc, cu dispoziţiile sufletului şi anume cu cele bune? Ce metodă ar putea apoi să scape de acestea pe cel ce a ajuns în sine însuşi? De ce ar trebui apoi să caute să scape de acestea, odată ce ele nu se opun, ba şi conlucrează la această stare dinlăuntru cât mai mult? Căci acest trup ni s-a dat ca pereche de către Dumnezeu, mai bine zis ni s-a supus ca o pereche. Deci, când se răzvrăteşte, să-l oprim, dar când se lasă călăuzit cum trebuie, să-l primim. Auzul şi văzul sunt mai curate şi mai raţionale ca pipăitul, dar nu ar percepe vreunul din ele nimic, nici n-ar suferi vreo durere prin aceasta, dacă nu ar cădea sub lucrarea lor din afară ceva ce poate fi văzut sau auzit, ci ceva fără sunet şi fără formă. Dar trupul suferă mai multă durere prin simţul pipăitului, când ne nevoim cu postul şi nu-i aducem hrană din afară. De aceea, cei ce se adună în ei înşişi din cele din afară, opresc lucrarea simţurilor care nu lucrează când lipsesc cele din afară, întrucât rămân înăuntru, dar pe cele ce lucrează şi în lipsa celor din afară, cum le-ar face să se opreacă, mai ales când acestea tind totodată spre scopul urmărit ?".
Iar că simţirea dureroasă prin simţul pipăitului e de cel mai mare folos celor ce se roagă cu mintea (cu înţelegerea), o ştiu toţi care au gustat măcar în parte lupta prin el şi ei au prea puţin nevoie de cuvinte, întrucât cunosc aceasta prin cercare. Din acest motiv, ei nici nu ascultă pe cei ce cercetează aceste lucruri numai prin cuvânt, ei spun că aceasta e o cunoştinţă care îngâmfă (1 Cor. VIII, 1).

Pe lângă aceasta, cei ce se roagă cu mintea cu adevărat trebuie să fie nepătimaşi şi să fi lepădat legătura cu lucrurile aflate la mijloc, (între ei şi Dumnezeu), căci numai aşa pot ajunge la rugăciunea netulburată, iar cei ce n-au ajuns la această măsură (a nepătimirii), dar se silesc spre ea, trebuie să treacă peste împătimirea de plăcere (dulcea împătimire), ca să se elibereze cu totul de împătimire. Dar pentru aceasta trebuie să facă moartă cu totul pornirea păcătoasă a trupului, care constă din izbăvirea de împătimire, iar gândul să-l aibă mai tare ca mişcările rele ale patimilor din lumea cugetării, ceea ce înseamnă depăşirea împătimirii de plăcere.

Iar dacă e aşa, precum şi este, până ce ne stăpâneşte împătimirea nu putem gusta rugăciunea minţii nici măcar cu cuvântul de pe vârful buzelor şi avem nevoie să simţim prin simţul pipăitului numaidecât durerea postului, a privegherii şi a altora ca acestea, dacă vrem să ne îngrijim de rugăciune. Căci numai prin ea se mortifică pornirea păcătoasă a trupului şi gândurile care mişcă patimile animalice se fac mai cumpătate şi mai slabe. Ba nu numai atâta, ci aceasta aduce şi începutul sfinţitei străpungeri a inimii, prin care se şterg şi întinăciunile necurate de mai înainte şi care face pe Dumnezeu mai presus de toate milostiv şi înduplecat de rugăciune. Căci «inima zdrobită Dumnezeu nu o va urgisi» (Ps. L, 19), după David, iar după Teologul Grigorie «de nimic nu are Dumnezeu mai multă grijă ca de greaua pătimire». De aceea şi Domnul a învăţat în Evanghelii că «mult poate rugăciunea însoţită de post» (Marcu IX, 29, Matei XVII, 21).

Lipsa durerii, pe care părinţii o numesc şi împietrire, e deci cea care opreşte rugăciunea, nu durerea trăită cu simţul pipăitului, cum a filozofat cel dintâi acesta prin cuvinte lipsite de fapte, împotriva celor ce le cunosc pe acestea cu lucrul. De aceea ***sunt unii dintre părinţi care au declarat că postul este oarecum esenţa rugăciunii. «Materia rugăciunii este foamea», zic aceştia. Alţii au numit-o pe aceasta «calitatea» rugăciunii. Căci socotesc lipsită de calitate rugăciunea fără străpungere. Iar altul spune: «Setea şi privegherea au apăsat inima, iar din inima apăsată au curs lacrimi». Sau: «Rugăciunea e maica şi totodată fiica lacrimilor».***

Ai văzut că durerea trăită cu simţul pipăitului nu numai că se face o piedică rugăciunii, ci conlucrează cu ea, întărind-o? Dar cum sunt aceste lacrimi, cărora rugăciunea le este maică şi fiică? Nu sunt dureroase şi amare şi muşcătoare prin fire celor ce au gustat de curând din fericitul plâns, iar celor ce s-au bucurat de el din plin nu li se prefac în dulci şi nedureroase? Cum, deci, întinează rugăciunea, ba mai bine zis cum o nasc pe ea şi se nasc din ea cele săvârşite trupeşte, care produc dulceaţă şi durere simţirii? Cum le dăruieşte pe acestea Dumnezeu, potrivit celui ce zice: ***«Dacă ai câştigat lacrimi în rugăciunea ta, Dumnezeu s-a atins de ochii inimii tale şi ai văzut cu mintea (cu înţelegerea)»*** *(Sfântul Marcu Pustnicul, Despre legea duhovnicească 12; P.G. 65, 908. Lacrimile ce însoţesc rugăciunea sunt semn că Dumnezeu s-a atins de inima celui ce se roagă înmuind-o, şi această atingere este atât de simţită încât echivalează cu o adevărată «vedere» a lui Dumnezeu de către cel ce se face părtaş de ea. Atingerea lui Dumnezeu de inima celui ce se roagă are acest efect al înmuierii ei, pentru că e o atingere făcută cu milă şi cu iubire, are caracterul atingerii celei mai iubitoare şi mai milostive Persoane.)*

Dar Pavel, zice, răpit până la al treilea cer, n-a văzut, fie că era în trup, fie în afară de trup (2 Cor. XII, 2), ca unul ce uitase de toate cele ale trupului. Dacă, deci, e propriu celui ce se grăbeşte spre Dumnezeu prin rugăciune să fie nesimţitor faţă de cele ale trupului, cum sunt daruri ale lui Dumnezeu cele de care trebuie să se elibereze cel ce se grăbeşte spre El ? Dar nu numai de lucrările trupeşti trebuie să se elibereze cel ce se grăbeşte spre unirea cu Dumnezeu, ci după marele Dionisie, trebuie să părăsească şi lucrările minţii şi toate luminile dumnezeieşti şi tot urcuşul tuturor vârfurilor sfinte. Dar atunci nici una din acestea nu e dar al lui Dumnezeu, nici urcuşul tuturor vârfurilor sfinte, odată ce cel ce se grăbeşte spre unirea dumnezeiască trebuie să se elibereze de ele?.

«Dar, zice, cum ar fi din har acestea care nu se simt în cursul rugăciunii ce uneşte pe om cu Dumnezeu? Ar fi degeaba. Dar nimic nu e degeaba din cele ale lui Dumnezeu. Iată că îţi face bucurie o vorbire zadarnică, o, omule, care ne atragi şi pe noi la asemenea cuvinte. ***Oare nu socoteşti unirea dumnezeiască un lucru mic, odată ce nu întrece daruri mari şi trebuincioase, ci numai lucruri zadarnice? Şi ceea ce nu e prezent când se săvârşeşte aceasta (unirea), socoteşti că e degeaba?*** Cu adevărat te vădeşti ca neridicat mai presus de cele deşarte. Căci, dacă te-ai fi ridicat peste ele, ai fi cunoscut cât de mult unirea cu Dumnezeu se ridică şi peste cele de folos.

Iar tu te bucuri atâta, mişcându-te în cele deşarte, încât neştiind nimic despre rugăciune lungeşti cuvântul într-o vorbărie deşartă până într-atâta încât numeşti harul duhovnicesc al acesteia, arătat în inimă, «nălucire», care «poartă în ea idolul inimii». Dar cei ce s-au învrednicit de ea o cunosc nu ca o întipărire a unei năluciri, nici ca atârnând de noi, nici ca acum fiind, acum ne mai fiind, ci ca o lucrare neobosită produsă de har, existând împreună cu sufletul şi înrădăcinat în el, născând un izvor de sfinţită veselie ce atrage la ea mintea şi o scoate din nălucirile întinate şi de multe feluri, făcând-o să fie fără plăcere faţă de toată dulceaţa cu chip trupesc. Iar dulceaţă cu chip trupesc numesc ceea ce străbate din plăcerile trupului la gânduri şi naşte împreună cu ele o arătare plăcută ce le atrage la sine.

Dar ceea ce trece de la sufletul ce se bucură duhovniceşte la trup, chiar dacă se întâmplă să lucreze în trup, e duhovnicesc. Căci plăcerea trecând de la trup la minte o face pe aceasta cu chip trupesc, neîmbunătăţindu-se prin împărtăşirea de ceea ce e mai bun, ci transmiţându-i mai vârtos aceleia ceea ce e mai rău, încât omul întreg e numit din pricina ei «trup», potrivit cu ceea ce s-a zis despre cei înecaţi prin mânia lui Dumnezeu, că «nu va rămâne Duhul Meu în oamenii aceştia, pentru că sunt trupuri» (Facere VI, 3). Dar tot aşa plăcerea duhovnicească care, începând de la minte, trece la trup, nestricându-se prin participarea la trup,

preschimbă trupul şi-l face duhovnicesc. Căci acesta leapădă în acest caz poftele trupeşti cele rele şi nu mai atrage în jos sufletul, ci e dus în sus împreună cu el. Iar plăcerea duhovnicească face pe om să fie duh, potrivit cu ceea ce s-a scris: «Cel ce se naşte din Duh, duh este» (Ioan III, 6). Toate acestea se fac vădite prin experienţă.

Iar către cel ce luptă prin cuvinte şi se împotriveşte din iubire de sfadă, ar ajunge să spunem că nici noi, nici Biserica nu are astfel de obicei ca să se călăuzească de cuvinte nelucrătoare. Noi cinstim cuvântul lucrător (cuvântul în faptă) şi fapta cuvântătoare (fapta în cuvânt). Dar fiindcă a pus şi în scris acest fel de cuvinte, ca să nu înşele pe cineva şi să creadă că spune ceva ce se cuvine şi să fie furat de minciună, facem şi noi adevărul cunoscut şi dăm minciuna pe faţă prin scrieri, folosindu-ne de unele mai mici pentru acestea şi de altele mai mari pentru cele mai trebuincioase decât acestea.

În felul acesta arătăm pretutindeni pe părinţi opuşi acestui învăţător nou al nelucrării, care fiindcă leapădă faptele bune săvârşite prin trup ca grele, respinge, în chip firesc şi dispoziţiile duhovniceşti întipărite în trup. Dar toată Sfânta de Dumnezeu insuflată Scriptură este plină de astfel de dispoziţii întipărite în trup: ***«Inima mea, zice şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu» (Ps. LXXXIII, 3)*** şi: ***«întru El am nădăjduit şi am fost ajutat şi a înflorit trupul meu» (Ps. XXVII, 7)*** şi iarăşi: ***«Cât de dulci sunt cuvintele Tale gâtlejului meu, mai dulci ca mierea gurii mele» (Ps. CXVIII, 103).***

Că vorbeşte de gura văzută, arată limpede şi Sfântul Isaac, spunând: «E un semn al celor înaintaţi să se îndulcească cuvintele rugăciunii în gura lor». Iar sfântul Diadoch zice că simţirea sufletului este una ce învaţă însăşi lucrarea Sfântului Duh ce vine în noi, pe care nimenea nu poate să o cunoască decât cei ce s-au eliberat de bunătăţile vieţii pentru nădejdea bunătăţilor viitoare. Căci mintea mişcându-se cu putere spre acestea, pentru lipsa de griji, simte şi ea în chip negrăit bunătatea dumnezeiască şi comunică şi trupului prin bunătatea sa, după măsura înaintării sale, cum zice şi David: ***«Spre El a nădăjduit inima mea şi am fost ajutat şi a înflorit trupul meu» (Ps. XXVIII, 7).*** Iar această bucurie ivită în suflet şi în trup este o înştiintare neînşelătoare a vieţii nestricăcioase».

Dar filozoful spune că arvuna aceasta a veacului viitor, înştiinţarea nestricăciunii, lucrarea Preasfântului Duh, nu poate fi pricinuită de o cauză dumnezeiască şi mai ales nu poate avea loc aceasta în vremea rugăciunii minţii. Iar motivele pentru care zice acesta că schimbările produse şi în trup de lucrarea Duhului nu pot fi din Dumnezeu sunt cam acestea patru: întâi, pentru că «darurile din Dumnezeu sunt

atotdesăvârşite, dar mai bun lucru e a fi sufletul în rugăciuni mai presus de simţire, decât a lucra într-un fel oarecare prin simţire. Deci, fiindcă acelea nu sunt atotdesăvârşite - căci este ceva mai bun decât ele - nu sunt de la Dumnezeu».

Cum adică? Fiindcă a prooroci e un lucru mai mare decât a grăi în limbi, harisma limbilor nu e dar al lui Dumnezeu? Şi fiindcă dragostea e cea mai desăvârşită dintre harisme, numai aceasta e dar dumnezeiesc şi nu şi un altul? Nu şi proorocia, puterile, ajutorările, nu şi cârmuirile, harismele vindecărilor, nu şi cuvântul înţelepciunii şi al cunoştiinţei în Duhul, nu şi deosebirea duhurilor ? Dar şi între cei ce proorocesc şi cei ce vindecă şi cei ce au darul deosebirii şi pe scurt, între toţi cei dăruiţi cu oricare din aceste harisme, este unul mai mare şi altul mai mic. Căci şi Pavel mulţumeşte lui Dumnezeu că «vorbeşte mai mult decât toţi în limbi» (1 Cor. XIV, 18) ; dar şi cel ce are un dar mai mic, are darul lui Dumnezeu. Şi iarăşi acelaşi apostol zice: «Râvniţi harismele mai mari» (1 Cor. XII, 31), înţelegând că sunt şi unele mai mici.

Căci dacă «şi stea de stea se deosebeşte în strălucire» (1 Cor. XV, 41), adică în bogăţia luminii, dar nici una din stele nu e fără lumină, atunci nu-i adevărat ceea ce s-a decretat de filozof, după ce a pornit împotriva isihaştilor, că darurile lui Dumnezeu sunt numai cele atotdesăvârşite. Dar şi fratele Domnului dintre apostoli a spus: «Tot darul desăvârşit de sus este» (Iacob I, 11), dar nu «atotdesăvârşit». Dar acesta îndrăznind să adauge la cuvintele dumnezeieşti ceva de la sine, e firesc să pornească şi împotriva celor ce le citesc pe acestea prin lucrare.

Deci îl voi întreba pe el: Nu vor înainta sfinţii în veacul viitor la nesfârşit în vederea lui Dumnezeu? E vădit fiecăruia că la nesfârşit. Căci Dionisie, tâlcuito- rul celor cereşti, ne-a învăţat că şi îngerii se bucură de o înaintare veşnică în ele, prin iluminarea de mai înainte făcându-se mai capabili de una mai clară. Dar nici dintre cei ce s-au împărtăşit în tot veacul pe pământ de aceea, nu am văzut sau auzit pe vreunul să nu fi dorit una încă şi mai desăvârşită. Deci, dacă dorinţa celor ce au dobândit-o nu se opreşte, iar harul de mai înainte îi împuterniceşte spre împărtăşirea de cele mai mari şi dacă Cel ce se dăruieşte pe Sine este nesfârşit şi se uneşte cu prisosinţă şi din belşug, ce piedică mai e ca să nu şi înainteze fiii veacului viitor în ea la nesfârşit, agonisind har din har şi urcând cu bucurie urcuşul cel neobosit. Aşadar, tot darul de sus e desăvârşit, dar nu atotdesăvârşit. Căci Cel atotdesăvârşit nu primeşte adaos.

Acesta a fost primul dintre argumentele filozofului. Al doilea, mai îndrăzneţ, e că: «sufletul e ţintuit de trup şi e umplut de întuneric prin iubirea lucrărilor care sunt comune laturii pătimitoare a sufletului şi a trupului». ***Dar care durere, care***

plăcere, care mişcare în trup, nu-i o lucrare atât a sufletului cât şi a trupului? Deci, mie mi se pare că şi sentinţa aceasta o rosteşte filozoful fără să se gândească, rostindu-se în mod general despre cele ce nu sunt în general. Căci sunt şi pătimiri fericite şi lucrări comune ale sufletului şi trupului care nu ţintuiesc duhul de trup, ci ridică trupul aproape de vrednicia duhului şi-l înduplecă şi pe el să tindă în sus. Care sunt acestea? Cele duhovniceşti, care nu merg de la trup la duh, cum am spus şi mai înainte, ci trec de la minte la trup şi prin cele ce le lucrează şi le pătimesc ele prefac şi trupul spre mai bine şi-l îndumnezeiesc.

Căci precum e comună trupului şi sufletului dumnezeirea Cuvântului întrupat al lui Dumnezeu, îndumnezeind trupul prin mijlocirea sufletului, încât se săvâr- şesc prin trup fapte ale lui Dumnezeu, aşa la bărbaţii duhovniceşti harul Duhului, trecând prin mijlocirea sufletului la trup, îi dă şi acestuia să pătimească cele dumnezeieşti şi să pătimească în chip fericit împreună cu sufletul, care pătimeşte cele dumnezeieşti şi care, odată ce pătimeşte cele dumnezeieşti, are şi ceva pătimitor, lăudabil şi dumnezeiesc. Mai bine zis, latura pătimitoare din noi fiind una se face tot ea şi lăudabilă şi dumnezeiască. Fiindcă înaintând la împlinirea acestui rost fericit al ei, latura pătimitoare îndumnezeieşte şi trupul, nefiind mişcată de patimile trupeşti şi materiale, chiar dacă aşa li se pare celor lipsiţi de experienţă, ci mai degrabă ea însăşi întorcând spre sine trupul şi atrăgându-1 de la plăcerea pentru cele rele şi insuflându-i prin sine o sfinţenie şi o îndumnezeire de care nu mai poate fi jefuit. Dovada limpede a acestui fapt sunt moaştele făcătoare de minuni ale sfinţilor.

Iar Ştefan, cel dintâi martir, încă trăind, «avea faţa strălucind ca faţa unui înger» (Fapte VI, 15). Deci n-a pătimit şi trupul lui cele dumnezeieşti? ***Prin urmare şi pătimirea aceasta şi lucrarea ei este comună sufletului şi trupului. Şi împreună-pătimirea aceasta a lor nu se face sufletului piron care-1 ţintuieşte de cugetele pământeşti, trupeşti şi-l umple de întuneric, cum zice filozoful, ci este o legătură şi o unire negrăită cu Dumnezeu, care desface în chip minunat chiar şi trupul de patimile rele şi pământeşti.*** «Căci cei puternici ai lui Dumnezeu», ca să grăim cu proorocul, «s-au ridicat foarte de pe pământ» (Ps. XLVI, 10).

De felul acesta sunt lucrările negrăite de care auzi că se săvârşesc în trupurile celor ce au îmbrăţişat în chip sfânt pentru toată viaţa sfinţita linişte (isihie). Şi ceea ce pare în ele neraţional e mai presus de raţiune şi scapă, prin depăşire, înţelegerii celui ce le cercetează cu raţiunea şi nu caută cunoştinţa lor cu fapta şi cu experienţa mijlocită de aceasta. Iar acesta dacă nu aduce credinţă, singura în stare să primească adevărul mai presus de raţiune, explicând, vai, fără sfinţenie cele sfinte, batjocoreşte cele ale evlaviei.

Căci după aceasta, ni-l aduce apoi, cum am spus şi mai înainte, pe apostol, care spune că nu ştia în răpirea aceea minunată «de era în trup sau afară de trup», întrucât Duhul pricinuia uitarea tuturor celor ale trupului. «Dacă uitarea este a tuturor, zice filozoful, atunci şi dulceţile şi căldurile negrăite, de care am aflat că se petrec în isihaşti, le va face Duhul să fie uitate prin venirea Lui, dar nu le va pricinui. Şi negreşit, dacă cele ce se petrec în el sunt daruri ale lui Dumnezeu, rău se spune că cel ce se roagă cu adevărat trebuie să uite de toate. Căci nimenea nu trebuie să uite de cele date lui de Dumnezeu spre bine. Iar dacă trebuie să uite acestea, cum nu e absurd să fie socotit Dumnezeu pricina nemijlocită a celor a căror lipsă şi uitare e mai bună pentru rugăciune ?».

Că cele mai multe dintre darurile Duhului şi aproape toate, se ivesc în cei vrednici în vremea rugăciunii, ştie sigur oricine cugetă drept. Căci zice Domnul: «Cereţi şi vi se va da vouă» (Matei VII, 7). Deci nu numai răpirea şi aceasta până la al treilea cer, ci fiecare dintre darurile Duhului. Iar că unele dintre ele se lucrează şi prin trup, o arată felurile limbilor şi tălmăcirile lor, care de asemenea se primesc prin şi în rugăciune, cum spune Pavel: «Cel ce grăieşte în limbi să se roage ca să le tălmăcească» (1 Cor. XIV, 13). Dar nu numai acestea, ci şi cuvântul învăţăturii şi darurile tămăduirilor şi faptele puterilor şi punerile mâinilor lui Pavel (2 Cor. I, 6), prin care se dădea Duhul Sfânt.

E drept că cuvântul învăţăturii, harul şi tălmăcirea limbilor, deşi se nasc prin rugăciune, lucrează poate şi în lipsa rugăciunii din suflet. Dar tămăduirile şi puterile n-ar putea ajunge la lucrare, nerugându-se sufletul celui ce o lucrează pe fiecare, în primul rând cu mintea, dar uneori dând sunet şi trupul. Dar împărtăşirea Duhului se lucrează nu numai când e prezentă rugăciunea în suflet - şi anume rugăciunea care înfăptuieşte tainic unirea celui ce se roagă cu izvorul nesecat al acestui mare dar - deci nu numai când e prezentă rugăciunea ce se lucrează cu mintea; fiindcă nu se poate spune ce grăiau cu acest prilej apostolii cu gura (Fapte XVIII, 1); deci împărtăşirea aceea se lucrează nu numai când sufletul se roagă cu mintea, ci şi când lucrează totodată şi trupul prin mâinile care împărtăşesc pe Duhul, prin atingerea celui ce se află sub el. Ce sunt deci darurile acestea? Nu sunt daruri ale Duhului şi nu s-au dat celor ce cer şi se roagă spre bine, pentru motivul că cei răpiţi până la al treilea cer trebuie să uite de toate cele ce se săvârşesc prin trup?.

Dar mai bine să dăm aici însăşi cuvintele filozofului: «Dacă cele ce se întâmplă în ei în vremea rugăciunii, că puterile acestea şi dăruirile, sunt daruri ale lui Dumnezeu, rău se zice că cel ce se roagă cu mintea trebuie să uite de toate. Căci nimenea nu trebuie să uite cele date de Dumnezeu spre bine. Iar dacă cel ce se

înalţă prin rugăciune e dator să uite acestea, cum nu e greşit să fie Dumnezeu cauză a acelora, a căror uitare şi a căror lipsă e mai bună pentru rugăciune?».

Dar, o minunate ! Pe cei ce se roagă sincer, Dumnezeu uneori îi scoate afară din ei, ridicându-i deasupra lor şi răpindu-i în chip negrăit la cele cereşti; alteori, aflându-se aceştia în ei înşişi, lucrează Dumnezeu însuşi prin sufletul şi trupul lor cele tainice şi mai presus de fire şi neînţelese înţelepţilor veacului acestuia. Şi de fapt apostolilor ce stăruiau odinioară în foişor în rugăciune şi cerere, venind Duhul, nu le-a dăruit ieşire din ei (extazul), nici nu i-a răpit la cer, ci le-a deschis gura prin limbile de foc şi prin ei grăia El însuşi acelea pe care trebuie să le uite cei ajunşi în extaz, dacă trebuie să se uite şi pe ei înşişi.

Iar Moise tăcând, Dumnezeu zice: «Ce strigi către Mine ?» (Ieşire XIV, 15). Cuvântul acesta îl arată pe el rugându-se. Iar fiindcă se ruga tăcând, se ruga, desigur, cu mintea. Dar rugându-se astfel, nu era el în simţire şi nu simţea poporul strigătele lui şi primejdia ce-l ameninţa, nici toiagul acela văzut în mână? Cum nu l-a răpit deci pe el Dumnezeu, nici nu l-a desfăcut de simţire - căci numai aceasta susţii tu că li se dă de Dumnezeu celor ce se roagă - ci l-a împins spre toiag şi i-a insuflat putere nu numai în suflet, ci şi în trup şi în mână, de care de toate tu zici că trebuie să uite cel ce se roagă cu mintea? Dar oare tăcând acela, nu lovea marea cu toiagul din mână, întâi despărţind-o, apoi unind-o pe aceasta după trecere? Oare nu avea în suflet pomenirea neîmprăştiată a lui Dumnezeu şi nu era supra unit prin rugăciunea minţii cu Cel ce singur putea să lucreze acestea prin el, nelipsindu-i totodată simţirea lucrărilor ce se făceau prin trup?

Dar fiindcă a adus şi mărturii din scrieri, să vedem nu cumva sunt contrare şi acestea părerilor lui despre rugăciune ? Înainte de toate este adus de el marele Dionisie, care ar fi, cum socoteşte el, un împreună- mărturisitor pentru părerile lui, scriind către sfântul Timotei: «Stăruind cu tărie în jurul vederilor tainice, părăseşte şi simţirile şi lucrările minţii şi toate cele supuse simţurilor şi minţii, şi întinde-te, pe cât e cu putinţă, spre unirea cu Cel ce e mai presus de toată fiinţa şi cunoştinţa». Dar însuşi acest cuvânt de îndemn al dumnezeiescului Dionisie către Timotei, pe care l-a adus înţeleptul acesta ca mărturisind că numai el cugetă fără greşală despre rugăciunea minţii, îl vădeşte pe acesta, cum va arăta cuvântul mai încolo, ca desfiinţând cu desăvârşire rugăciunea minţii, ceea ce nu a lipsit să facă şi prin aproape toate cuvintele lui de mai înainte. Căci cel ce respinge începutul rugăciunii, care este starea de frică, de adâncă durere, plină de multă suspinare întru zdrobire de inimă, susţinută cu mintea în tăcere vreme îndelungată, din întristarea cea după Dumnezeu şi rugăciunea cu lacrimi şi cu străpungerea inimii,

însoţită de durerea postului şi a nesomnului în simţul pipăitului şi datoria începătorilor de a înălţa mintea împărţită la o rugăciune
mai unificată şi deci corespunzătoare, cel ce dispreţuieşte toate acestea va socoti, drept urmare şi sfârşitul rugăciunii şi simplu rugăciunea întreagă ca ceva rău şi se va lupta să o desfiinţeze cu desăvârşire .

Căci, spune-mi mie mai întâi aceasta, o, filozoafe: oare nici lucrările minţii (înţelegătoare) nu se dau de la Dumnezeu şi nu se arată ele în vremea rugăciunii, mai curăţite decât oricând, dacă şi pe acestea trebuie să le părăsească cel ce se grăbeşte prin rugăciune spre unirea dumnezeiască? Dar rugăciunea este cum a zis careva, «maica cugetărilor prea înţelepte». Apoi trebuie să cugetăm şi aceea că, mai mult decât orice, rugăciunea celor desăvârşiţi e lucrare a minţii. Căci mintea unora ca aceştia, nefiind întoarsă nici spre trup, nici spre cele din jurul lor, nelucrând nici prin simţire şi prin soaţa acesteia, închipuirea (imaginaţia) şi nepetrecând nici în raţiunile lucrurilor prin cugetare şi contemplaţie, ci stăruind numai în rugăciune, cum n-ar lucra cât mai deplin în sine rugându-se? Dar Dionisie îndeamnă pe Timotei să părăsească şi lucrările minţii, aşadar şi rugăciunea. Iar tu declari că nu e nimic bun, nici din Dumnezeu în rugăciuni şi în toate câte se părăsesc şi câte trebuie să nu le mai simtă cel ce a ieşit din sine într-un extaz spre cele mai înalte. Aşadar, după tine, rugăciunea nu e un lucru bun, nici de la Dumnezeu, Care dă rugăciune celui ce se roagă.

Dar iarăşi îţi voi aminti cuvintele tale, aplicându-le rugăciunii minţii: «Fiind mărturisit de toţi că cel ce se sileşte spre unirea dumnezeiască trebuie să fie fără simţire faţă de toate şi să uite de sine şi Dumnezeu îi dă unuia ca acestuia mâna să se elibereze de toate şi-l răpeşte din toate», dacă cel ce se roagă nu mai are nici o simţire a rugăciunii, cum e de la Dumnezeu rugăciunea pe care nu o simte? Căci această simţire ar fi degeaba, iar degeaba nu e nimic din Dumnezeu. Iar dacă simte rugăciunea cel ce se roagă, cum i-o insuflă aceluia Dumnezeu, dacă tu spui că cel ce se întoarce spre Dumnezeu trebuie să se elibereze de ea, odată ce Dumnezeu dăruieşte celui pe care-l învăluie în lumină, uitarea tuturor, chiar şi a lucrărilor minţii? ***Vezi cum cuvintele tale «Despre rugăciune» desfiinţează cu desăvârşire rugăciunea?***

Dar sfântul acela îndemnând pe sfântul Timotei să aşeze trepte în inimă (Ps. LXXXIII, 6), îl ridică de la unele înalte la alte şi mai înalte şi conducându-1 prin ele îl aşează pe cea mai de sus culme.

Tu însă, înţeleptule în toate, nu ştiu cum îţi închipui că cei de pe pământ ating nemijlocit înălţimea cerească 328. Îl aduci ca mărturie şi pe dumnezeiescul Maxim

care zice: «Când aprinsă de iubire mintea a ieşit din sine spre Dumnezeu, nu se mai simte deloc nici pe sine, nici lucrurile». «Aşadar, zice acest învăţător, nu simte nici pătimirile ce se spun că sunt pricinuite de rugăciunea în trup. Urmează deci numaidecât că ele se întâmplă degeaba». Dar noi am putea zice: deci şi rugăciunea e degeaba, întrucât nici pe aceasta nu o simte mintea atunci. Deci, potrivit acestor cuvinte, e lucru zadarnic a se ruga cineva.

Zadarnic cu adevărat şi nebunesc lucru e însă a scoate astfel de concluzii din cele spuse de sfântul Maxim. ***Dar poate va întreba cineva: Ce spune sfântul Maxim, care a lăudat şi a iubit mai mult decât orice înţelept iubirea dumnezeiască, prin cuvintele: «Când mintea a ieşit din sine spre Dumnezeu, atunci nu se mai simte nici pe sine, nici lucrurile»?*** «Atunci», zice. Dar când e în sine însăşi, rugându-se mintal, atunci se simte şi pe sine şi fericitele pătimiri ce se produc în ea şi în trupul unit cu ea de către sfânta rugăciune.

Dar acesta aduce pentru părerea lui şi o a treia mărturie a aceluia. Căci acela zice: «Starea cea mai din vârf a rugăciunii stă în a ajunge mintea în afară de trup şi de lume şi a fi cu totul nematerială şi fără formă în vremea rugăciunii.» «Deci va fi, conchide acesta, în această stare, în afară şi de pătimirile din trup, de care vorbesc». Dar, pe cât ştim, nimeni din cei îmbrăcaţi în trup nu se împărtăşeşte neîntrerupt de o astfel de stare, afară poate de acest nou dascăl al supra- rugăciunii. Însă şi cei ce se împărtăşesc rar de ea sunt rari de tot. Deci, cea mai mare parte din timp se roagă toţi aflându-se în trup şi simţind totodată pătimirile din ei. Cu cât mai mult deci nu le vor simţi pe cele sfinţite şi produse de rugăciune, pe care aceasta le desăvârşeşte şi le înalţă şi le face duhovniceşti în cei în care se află, dar nu le coboară, nu le face rele şi nu le corupe ?

Căci este şi un astfel de gen de pătimiri, nu numai sfinţit, ci şi natural, cum ne învaţă şi înseşi simţirile pe care le avem, care se desăvârşesc când pătimim de la cele din afară şi sunt ca nişte chipuri ale desăvârşirii îndumnezeitoare, pe care o pricinuieşte de sus Duhul Sfânt.

Începutul acelei desăvârşiri este frica de Dumnezeu (Pilde I, 7 ; IX, 10). Din aceasta se vede că latura pătimitoare a sufletului nu e mortificată prin deprindere, cum crede şi învaţă filozoful, ci, înaintată la o lucrare de Dumnezeu iubitoare, agoniseşte străpungerea mântuitoare şi plânsul fericit, care aduce baia iertării, reînnoirea naşterii din Dumnezeu, adică lacrimile pocăinţei.

Lacrima aceasta de Dumnezeu iubitoare şi folositoare într-aripează rugăciunea, păstrează harul din baia dumnezeiască, după Grigorie Teologul, iar de se pierde îl

readuce şi de aceea este şi se numeşte a doua baie a sfintei renaşteri şi al doilea botez dumnezeiesc, care e mai dureros, dar nu mai mic ca cel dinainte, ba mai degrabă mai mare. Căci aşa a declarat careva dintre părinţi, zicând: «Izvorul lacrimilor de după Botez e mai mare decât Botezul». Dar lacrima aceasta, care curăţeşte şi răpeşte de la cele pământeşti şi înalţă şi uneşte cu harul naşterii din Dumnezeu şi prin acesta îl îndumnezeieşte pe cel ce o are, nu e oare o lucrare comună a trupului şi a laturii pătimitoare a sufletului?

Cum, deci, vom primi pe cel ce zice că «iubind sufletul, lucrările comune ale laturii pătimitoare ale lui şi ale trupului se umplu de întuneric şi se coboară la cele de jos? Căci toate faptele comune ale sufletului şi ale trupului, cu cât sunt mai mult sesizate de suflet, cu atât îl orbesc mai mult, încât dacă s-au produs în noi asemenea mişcări - care sunt comune sufletului şi trupului - socotesc că spre rău s-au produs şi spre pagube lucrării prin care urcă mintea spre cele de sus».

Oare nu se arată prin aceste cuvinte cugetând şi învăţând cele contrare nouă care am fost învăţaţi de sfinţi, mai bine zis de Sfântul Duh ? Căci sfinţii spun că este o lucrare comună a sufletului şi a trupului, dar cu adevărat şi dumnezeiască, care pricinuieşte sufletului iluminarea dumnezeiască, izbăvindu-le pe amândouă de patimile rele şi aducându-le în schimb tot corul sfânt al virtuţilor. «Căci, zice, cel ce voieşte să şteargă patimile le pierde prin plâns şi cel ce voieşte să-şi agonisească virtuţi le agoniseşte prin plâns». Deci, sfinţii spun că există lucrări comune ale sufletului şi ale trupului, folosind cu atât mai mult sufletului. Dar acesta zice că nu e niciuna. «Căci toate, zice, fac sufletul să caute în jos şi toate mişcările, care sunt comune sufletului şi trupului, se produc spre rău şi spre paguba sufletului».

Nu-l va scoate pe acesta de sub vină faptul că n-a declarat în special această lucrare păgubitoare, ci va fi pe drept cuvânt vinovat, pentru că a pus-o şi pe aceasta între cele rele şi mai ales pentru că a încercat să fure consimţământul auzitorilor printr-o asemenea meşteşug gire. Căci zice Dumnezeu prin proorocul: «Nelegiuirea preoţilor osândiţi între iudei e că n-au deosebit cele sfinte de cele necurate» (Ieşire, XXII, 26). Iar acesta, împreună cu alte multe lucrări comune ale sufletului şi trupului, n-a deosebit nici plânsul fericit de lucrările necurate.

«Dar eu, zice, nu socotesc acest plâns nepătimaş şi fericit. Căci cum ar fi nepătimaş ceea ce se săvârşeşte prin lucrarea laturii pătimitoare (pasionale) a sufletului ? Şi cum ar fi nepătimaş cel ce menţine în lucrare latura pătimitoare (pasională) a sufletului şi nu şi-a omorât-o pe aceasta cu desăvârşire prin deprindere ?».

Dar noi nu am învăţat, o, filozoafe, că nepătimirea e omorârea laturii pătimitoare, ci mutarea ei de la cele mai rele la cele mai bune şi lucrarea ei îndreptată, prin deprindere, spre cele dumnezeieşti după ce s-a întors cu totul de la cele rele şi s-a îndreptat spre cele bune. Şi pentru noi nepătimaş este cel ce a pierdut deprinderile rele şi s-a îmbogăţit în cele bune, «cel ce s-a întipărit de virtuţi, ca cei împătimiţi de plăcerile rele», cel ce şi-a supus iuţimea şi pofta -care alcătuiesc împreună latura pătimitoare a sufletului - puterii cunoscătoare, judecătoare şi raţionale a sufletului, aşa cum cei împătimiţi şi-au supus puterea raţională laturii pasionale. Căci reaua întrebuinţare a puterilor sufletului e cea care dă naştere patimilor vrednice de dezaprobare, aşa după cum reaua întrebuinţare a cunoaşterii lucrurilor dă naştere înţelepciunii celei nebune .

Iar dacă cineva se foloseşte bine de acestea, prin cunoaşterea lucrurilor înţelese duhovniceşte, dobândeşte cunoştinţa de Dumnezeu, iar prin latura pătimitoare a sufletului, când se mişcă pentru ceea ce a fost făcut de Dumnezeu, lucrează virtuţile corespunzătoare: prin poftă dobândeşte în inimă iubirea, iar prin iuţime agoniseşte răbdarea. Nu cel ce şi-a omorât, aşadar, această latură - căci în acest caz ar fi nemişcat şi nelucrător chiar şi spre deprinderile, afecţiunile şi dispoziţiile dumnezeieşti - ci cel ce şi-a supus-o, ca prin ascultarea de minte, care prin fire a primit conducerea de la Dumnezeu, fiind condusă cum trebuie, să tindă, prin pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu, la Dumnezeu şi prin aceasta să ajungă la deprinderea dispoziţiei dumnezeieşti şi s-o ridice pe aceasta la cea mai desăvârşită treaptă. Iar aceasta este iubirea de Dumnezeu, prin care primeşte - după cuvântul spus - poruncile Celui iubit, iar din aceasta învaţă, lucrează şi dobândeşte iubirea curată şi desăvârşită faţă de aproapele, cu care este cu neputinţă să nu se afle împreună şi nepătimirea.

Această cale spre desăvârşita iubire prin nepătimire se deschide liber şi urcă spre cele de sus şi se potriveşte cu deosebire celor ce s-au retras din lume. Căci odată ce s-au dedicat lui Dumnezeu şi stăruiesc cu minte netulburată în convorbirea cu El, prin această împreună-petrecere, leapădă uşor povara patimilor rele şi-şi adună comoara iubirii. Iar cei ce se mişcă în lume sunt datori ca, forţându-se pe ei înşişi, să se folosească de lucrurile din lume după poruncile lui Dumnezeu. În acest caz, şi latura pătimitoare a sufletului, participând la această forţare, va lucra potrivit cu acele porunci. Iar această forţare, prelungindu-se prin obişnuinţă, produce o dulce afecţiune faţă de poruncile dumnezeieşti şi preface în deprindere dispoziţia plăcută faţă de ele. Aceasta, la rândul ei, pricinuieşte o ură statornică faţă de deprinderile şi afecţiunile rele. Iar această ură contra deprinderilor rele rodeşte nepătimirea, din care se naşte iubirea faţă de Cel singur bun .

Vieţuind şi lucrând astfel ei pot să înfăţişeze lui Dumnezeu latura pătimitoare a sufletului ca jertfă vie, cum a spus apostolul şi despre trupul nostru: ***«Vă îndemn pe voi, prin milostivirile lui Dumnezeu, să înfăţişaţi trupurile voastre jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu» (Rom. XII, 1).***

Cum se poate înfăţişa trupul nostru până e încă viu jertfă bineplăcută lui Dumnezeu ? Când ochii noştri văd lucrurile netede, potrivit cu ceea ce s-a scris: «Cel ce vede lucrurile netede se va milui» (Pilde XII, 13) - căci ne vor atrage şi ne vor procura milă de sus, când urechile se supun învăţăturilor dumnezeieşti, nu numai ca să le audă pe ele, ci, după cuvântul lui David, ca să-şi amintească de poruncile lui Dumnezeu spre a le împlini pe ele (Psalm Cil, 18), nefăcându-se «auzitori care uită», după cuvântul fratelui Domnului dintre apostoli, «ci privind de aproape la legea desăvârşită a libertăţii şi stăruind în ea şi făcându-se fericit în lucrarea lui» (Iacob II, 25), când în sfârşit, limba, mâinile şi picioarele slujesc voii dumnezeieşti. Ce sunt, deci, lucrările acestea ale poruncilor lui Dumnezeu? Nu sunt toate lucrări comune ale sufletului şi ale trupului? Atunci cum lucrările comune ale sufletului şi trupului umplu de întuneric şi orbesc sufletul?

Iar apostolul zice: ***«Cine e slab şi eu să nu fiu slab? Cine se sminteşte şi eu să nu ard ?» (2 Cor. XI, 29).*** Oare lucrarea aceasta nu e comună trupului şi laturii pătimitoare a sufletului? De fapt ea este semnul sigur că cineva iubeşte pe aproapele ca pe sine însuşi. Iar aceasta e a doua poruncă a lui Dumnezeu, asemenea celei dintâi şi mari porunci (Matei XXII, 36 şi urm.). De aceea, acelaşi apostol, scriind romanilor, zice: ***«întristare mare îmi este şi durere neîncetată inimii, pentru fraţii mei, rudeniile mele după trup» (Rom. IX, 2 ş.a.).***

Vezi că e vie şi lucrătoare latura pătimitoare a acelui suflet nepătimitor şi dumnezeiesc? Iar dacă acel suflet se ruga neîncetat şi neîncetat era îndurerat (1 Tes. I, 3 ; II, 13 ; V, 17 ; Rom. IX, 2), desigur că avea în sine durerea unită cu rugăciunea. Şi o avea nu numai împreună existentă ci şi împreună lucrătoare. Aceasta a arătat-o tot acelaşi, zicând: ***«...aş fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru fraţii mei» (Rom. IX, 3),*** cum a arătat şi prin ceea ce zice şi în altă parte: ***«Bunăvoinţa inimii mele şi cererea mea către Dumnezeu este pentru Israel spre mântuire» (Rom. X, 1),*** desigur din pricina acelei mari întristări şi a neîncetatei dureri pentru ei. Cum vom socoti, deci, nepătimire omorârea laturii pătimitoare prin desprindere ?

Dar, precum se pare, filozoful a auzit şi şi-a închipuit ceva despre nepătimire. Despre lipsa de durere n-a auzit însă că e de la cel rău şi că e disprețuită de părinţi ? Deci este şi o durere bună, opusă acestei lipse de dureri, la fel există şi lucrări

comune sufletului şi trupului, care sunt de folos sufletului, mai bine zis îl desăvârşesc, dacă desăvârşirea îi vine acestuia prin păzirea poruncilor. Iar dacă acestea sunt fapte ale trupului, cu atât mai mult sunt ale laturii pătimitoare a sufletului, care e nemijlocit unită cu mintea. Căci trupul e unit prin mijlocirea acesteia cu mintea.

Iar filozoful face ceva asemenea celui ce, dacă ar auzi pe Dumnezeu poruncind : «Odihniţi-vă şi cunoaşteţi că Eu sunt Dumnezeu» (Ps. XLV, 11), apoi ar vedea pe cei ce se odihnesc în cele dumnezeieşti că lucrează cele dumnezeieşti şi duhovniceşti, i-ar mustra, zicând: «Dumnezeu a spus : odihniţi-vă ; deci voi grăbindu-vă să lucraţi, rătăciţi».

«Omorâţi, zice şi apostolul, mădularele voastre cele de pe pământ: curvia, necurăţia patima cea rea şi lăcomia» (1 Cor. I, 3). Auzi care dintre lucrările trupeşti trebuie mortificate? Curvia, necurăţia, şi simplu grăind, toate cele pământeşti. Şi care patimă? Cea rea. Deci nu lucrările Duhului săvârşite prin trup, nici pătimirile (afectele) dumnezeieşti şi fericite, nici puterile sufletului create în vederea acestora. Căci se spune: «Puterea poftitoare să-ţi fie ţie îndreptată toată spre Dumnezeu, iuţimea să-ţi fie numai împotriva şarpelui. Dar dacă s-au mortificat aceste puteri ale sufletului, cum se va mişca vreuna din ele spre înălţimea dumnezeiască în rugăciunile către Dumnezeu sau se va ridica împotriva şarpelui în atacurile lui necuvenite?».

Şi cum va fi sigur ceea ce spune filozoful: «Dar cum? Vom dispreţui simţirea şi închipuirea când ne rugăm, dar latura pătimitoare a sufletului o vom lăsa să lucreze? Nu o vom dispreţui mai vârtos pe aceasta? Căci lucrările acesteia orbesc şi îngroapă ochiul dumnezeiesc mai mult ca toate».

Cum poate spune că ura faţă de cele rele şi iubirea faţă de Dumnezeu şi de aproapele îngroapă ochiul dumnezeiesc? Pentru că şi acestea sunt lucrări ale laturii pătimitoare. Căci cu această putere a sufletului iubim şi respingem, apropiem de noi şi depărtăm de noi; precum prin puterea raţională a sufletului, după înţeleptul Sinesie, lăudăm şi ocărim. Oare cel ce se ocupă cu contemplaţiile dumnezeieşti şi înalţă Lui cântare şi mulţumită şi se lipeşte de El printr-o pomenire neîncetată îşi mortifică puterea cugetătoare? Nu e această adevărata viaţă şi adevărata lucrare a minţii ?

La fel, nu mortifică iubitorii celor bune nici latura pătimitoare, închizând-o în ei înşişi, nelucrătoare şi nemişcată. Căci în acest caz n-ar avea cu ce să iubească binele şi să urască răul, nici prin ce să se înstrăineze de rău şi să se apropie de

Dumnezeu. ***O mortifică pe aceasta numai în sensul că-şi mută toată aplecarea spre cele rele a puterii acesteia spre dragostea către Dumnezeu, potrivit celei dintâi şi mai mari porunci: «Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată tăria ta», adică din toată puterea ta. Care e toată puterea ta? Fără îndoială a laturii pătimitoare. Căci aceasta este puterea iubitoare a sufletului. Iar aceasta, primind o astfel de aplecare, desface şi celelalte puteri ale sufletului de la cele pământeşti şi le înalţă spre Dumnezeu. Primind ea această aplecare, procură şi rugăciunii sinceritatea. Iar mintea nu o îngrădeşte, ci conlucrează şi ea cu aceasta, având prin pomenire pe Dumnezeu adânc sălăşluit în sine. Primind ea această aplecare, dăruieşte celor ce pătimesc de dorul Celui cu adevărat vrednic de dorit şi puterea de a dispreţui trupul şi de a suporta mai uşor durerile. Căci prin această latură pătimitoare, fiind mistuiţi la culme de dragostea de Dumnezeu şi oarecum înstrăinaţi de trup, se împărtăşesc prin rugăciune şi iubire de Duhul dumnezeiesc şi prin aceasta continuă să simtă patimile acestea numai pentru a le judeca.***

Dar de ce să scriem mai multe despre acestea ? E vădit tuturor, chiar dacă nu s-a făcut clar şi înţeleptului acestuia, că ni s-a poruncit să răstignim trupul cu patimile şi poftele lui (Gal. V, 24), nu ca să ne sinucidem, omorând toată lucrarea trupului şi toată puterea sufletului, ci, pe de o parte, ca să ne eliberăm de poftele şi faptele rele şi să ne facem fuga de ele neîntoarsă, iar pe de altă parte ca să ne facem bărbaţi ai poftelor Duhului, ca Daniil (Dan. V, 23), vieţuind şi mişcându-ne în ele cu cuget desăvârşit şi mergând bărbăteşte tot înainte ca Lot cel ce a ieşit din Sodoma. Căci acesta mergând mereu înainte şi rămânând nemişcat spre cele din urmă, s-a păstrat pe sine viu, pe când soţia sa, întorcându-se spre cele dinapoi, a murit.

Socotesc, deci, că s-a arătat îndeajuns că cei nepătimitori păstrează latura pasională a sufletului vie şi lucrătoare, nu o mortifică.

Dar acum să vedem cum filozoful acesta, deşi şi-a folosit toată deşteptăciunea lui împotriva explicărilor introducătoare la rugăciune ale Cuviosului Nichifor,
totuşi n-a putut face nimic mai mult decât să le calomnieze, să le strâmbe şi să le bârfească, păgubindu-se prin aceste calomnii pe sine şi cuvintele sale, dar nu pe Cuviosul acela. Mai întâi, începând, foloseşte împotriva acelui bărbat minciuna că el a alcătuit primul asemenea explicări, pe care le-a numit, batjocorindu-le, inspirări (etenvodf). Căci cu mulţi ani înainte le-au explicat acestea alţi bărbaţi duhovniceşti şi anume aproape cu aceleaşi idei şi cuvinte şi în scrierile tuturor părinţilor poate afla cineva multe cuvinte care dau mărturie despre acestea. Aşa este cuvântul celui ce ne-a alcătuit nouă prin cuvinte Scara duhovnicească:

«Amintirea lui Iisus să se lipească de respiraţia ta şi atunci vei cunoaşte folosul liniştii (isihiei)».

După aceasta, deoarece cuviosul acela zice: «Sileşteţi mintea să intre cu aerul inspirat în inimă», adică să se lipească de acesta şi să privească cele din inimă (iar în aceasta urmează marelui Macarie care zice: «Inima stăpâneşte tot organismul şi când harul pune stăpânire pe întinderile inimii, stăpâneşte peste toate mădularele şi gândurile ; deci acolo trebuie privit, de şi-a înscris harul legile Duhului») - deoarece cuviosul acela conglăsuieşte, aşadar, întru totul cu aceştia mari, acesta iarăşi bârfeşte prin calomnie. Şi despărţind cuvântul «şileşte», de cuvântul «minte», îl leagă de «aerul inspirat». Şi strâmbând astfel în chip calomnios împreună cu cuvintele şi înţelesurile, pe urmă suflă el însuşi cu putere împotriva inspirărilor silite, arătând că sunt cu totul absurde.

Acela iarăşi numind minte lucrările minţii şi spunând că e necesar ca acestea, fiind revărsate în afară prin simţuri, să fie readuse, şi ca cei ce se ocupă cu rugăciunea să se întoarcă înlăuntru, filozoful acesta îl calomniază iarăşi că vorbeşte de fiinţa minţii. Şi aşa şi-a închipuit că poate folosi multe lacuri împotriva cuvintelor cuvioase.

Iar noi lămurind iarăşi adevărul, el nemaiavând ce să răspundă, zice: «Să fie cuvintele noastre de învăţătură celor ce ar fi izbiţi de aceste expresii absurde».

Dar tu, cel ce înveţi cele ce nu le-ai priceput, ar zice cineva către acest dascăl, ai fost izbit sau nu? Dacă ai fost izbit, cum pretinzi să fii învăţător în această privinţă, odată ce ai avut nevoie de cineva care să te înveţe şi ai învăţat de la noi adevărul? Dacă n-ai fost izbit, cum înjuri pentru ceva care după tine e o simplă expresie exterioară, pe cel ce nu pune în ea nici un înţeles absurd? Şi de ce îl înjuri: nu pentru că a spus-o rău, ci pentru că a cugetat-o rău? Iar dacă acela a greşit în amândouă privinţele acestea, cum tu, cel ce eşti acuzator, ocolind înţelesul, ai pornit numai împotriva a ceea ce este expresie exterioară? Trebuia deci, dacă te-ai păzit de greşeala din cuvinte şi ai învăţat şi pe alţii să se păzească, să lauzi înţelesul şi pe autorul înţelesului şi să te faci pe tine nu acuzator al acelor cuvinte, ci explicator. Căci, dacă gândind cineva că redă ceea ce e în cuvintele din afară, ar socoti că cel ce porunceşte mortificarea trupului învaţă ca oamenii să se omoare, oare îl va scoate aceasta pe acela - de nu se va răzgândi - din osânda necredincioşilor ? Eu socotesc că nu.

Dar ce faci când Vasile cel Mare, ca să mă folosesc de un exemplu apropiat celor osândite de tine, spune că mintea trebuie să fie revărsată în afară şi să fie iarăşi

adunată? Oare îl bănuieşti de rău, ca pe unul ce spune că fiinţa de nemutat a minţii trebuie să se verse şi cea care nu se părăseşte pe sine niciodată trebuie adunată sau vei înţelege că minte numeşte el lucrările ce se mută, ori care ar fi acestea?

Dar filozoful, oprit să acuze pe baza cuvintelor din afară, de argumentele noastre care l-au dat pe faţă, a hotărât să se năpustească întreg împotriva înţelesului şi îndreptându-şi lupta împotriva celor scrise de noi în apărarea acelui cuvios bărbat, n-a uitat nici acum de meşteşugul lui calomniator, mai bine zis n-a putut uita. Căci cum ar fi putut să contrazică pe cei ce sunt de necontrazis pentru adevărul aflător în ei şi să le atribuie păcatul ereziei, fără să-i acopere de calomnii?

Noi, deci, spunând că inima e primul organ trupesc al minţii, după marele Macarie, de la care am dat acolo şi cuvintele care arată aceasta, acesta ştergând cuvântul «trupesc» şi aducând pe dumnezeiescul Grigorie de Nisa, care zice că «fiinţa minţii se amestecă cu elementul subţire şi luminos al firii sensibile», conchide consecvent că sfântul Grigorie spune că de acest element se foloseşte ca de primul organ, iar inconsecvent se năpusteşte împotriva celor spuse de noi, afirmând că acestea sunt contrarii sfântului, odată ce ele susţin că inima, dar nu elementul acela luminos, e primul organ al minţii. Dar dacă ai adăuga, o, sofistule, cuvântul «trupesc», cum am spus noi, ai părăsi împotrivirea pe care o susţii şi ai vedea pe sfinţi conglăsuind între ei şi pe noi cu ei, ca unii ce suntem învăţaţi de ei. Căci oare nu e trup elementul luminos al simţirii omeneşti?

Dar el a născocit şi o altă contrazicere între cuvintele noastre şi cel al lui Grigorie de Nisa. Căci deoarece noi spunem că inima e organ al organelor în trup şi mintea se foloseşte prin ea de el ca de un organ, zice că noi arătăm că e cunoscută unirea minţii şi a trupului, însă acela o declară neînţeleasă. Dar ce e când acela zice că sensibilitatea e unită cu puterea creşterii care e la mijloc între fiinţa minţii şi între cea mai materială, apoi că se produce amestecarea minţii cu partea mai subţire a sensibilităţii, folosindu-se mintea de aceasta ca de primul organ şi prin ea de trup? Oare n-a făcut el mai mult ca noi şi cu mult mai mult ca noi cunoştibil şi exprimabil modul unirii minţii cu trupul? Cum zice atunci că această unire este neînţeleasă şi negrăită?

Oare socoteşti, în înţelepciunea ta, că şi el se contrazice pe sine? Şi cum nu va fi ca tine, dacă tu socoteşti că-ţi urmează ţie? Dar eu socotesc că putem vorbi de o atingere între acestea şi de o folosire (a trupului de către suflet) şi de o amestecare (între ele). Care este însă şi cum se săvârşeşte această legătură între o natură mintală şi una trupească sau trup rămâne tuturor oamenilor îndeobşte un lucru neînţeles. Aşa sunt de acord părinţii cu ei înşişi şi între ei şi noi cu ei.

Dar tu, cel ce te bucuri de contradicţii, precum e firesc, doreşti să crezi că şi aceia se contrazic. De aceea te împotriveşti şi nouă, care-i arătăm pe aceia că sunt de acord între ei.

Căci Marele Macarie, învăţat de lucrarea harului şi învăţându-ne pe noi că mintea şi toate gândurile sufletului sunt în inimă ca într-un organ, iar Nisanul că mintea, ca netrupească, nu e înlăuntrul trupului, noi, adunând într-una aceste două afirmaţii care par să se deosebească şi arătând că nu sunt opuse între ele, spunem că deşi mintea nu e înăuntru, întrucât e nematerială, potrivit cu Grigorie al Nisei este şi înăuntru, dar nu în afara trupului, ca una ce e unită cu acesta şi se foloseşte în chip negrăit de inimă ca de primul organ trupesc, potrivit cu marele Macarie. Deci fiindcă în altă privinţă acela spune că nu e înăuntru şi în altă privinţă acesta că e înăuntru, noi socotim că ei nu se deosebesc între ei prin nimic. Căci nici cel ce zice că Dumnezeirea nu e în spaţiu nu se opune celui ce spune că Cuvântul lui Dumnezeu S-a sălăşluit odinioară înăuntru pântecelui feciorelnic şi prea neprihănit, ca Cel ce S-a unit acolo mai presus de cuvânt cu frământătura noastră, pentru negrăita iubire de oameni.

Dar tu, pe noi care ne grăbim să-i arătăm pe aceia că nu se deosebesc, te grăbeşti să ne arăţi că ne deosebim de ei, deşi despre unele ca acestea, cum e unită mintea cu trupul, unde se află imaginaţia şi judecata, ce loc are memoria, de este în trup vreo patimă esenţială şi oarecum conducătoare şi de unde-şi are sângele începutul formării şi dacă fiecare suc e neamestecat şi de care dintre măruntaie (glande) se foloseşte ca vas şi despre cele asemenea acestora, îi este îngăduit fiecăruia să spună ceea ce socoteşte, căci toţi spun lucruri verosimile; tot aşa poate spune fiecare ceea ce socoteşte despre nemişcarea şi mişcarea aştrilor, despre mărimea şi firea fiecăruia şi despre altele ca acestea, despre câte nu ne-a revelat ceva clar Duhul, singurul care cunoaşte adevărul ce străbate prin toate.

Deci, chiar dacă ne-ai fi aflat în contrazicere cu dumnezeiescul şi înţeleptul Grigorie al Nisei, nu trebuia să porneşti din pricina aceasta împotriva noastră. Gândeşte-te câţi spun că cerul este o sferă şi vorbesc de nişte axe ale aştrilor, deşi Marele Vasile nu spune aceasta. Pe toţi aceştia tu i-ai declara, pe cât se pare, ca opuşi părinţilor ca şi pe noi. Dar şi tu însuţi vei fi demascat ca ne- cunoscând adevărul în privinţa căruia trebuie să urmăm acelora. Ba mi se pare că tu nici nu te gândeşti la el şi nu deosebeşti de ceea ce nu e necesar. De aceea, opunându-te în cele ce conduc spre viaţa fericită, celor ce o urmăresc pe aceasta, ceri altora o mărturisire exactă în lucruri care nu conduc spre acea fericire. De aceea, trecând peste calomniile lui în cele spuse de el în continuare, împotriva noastră, să întoarcem cuvântul la cele mai necesare.

(extras din Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi – Volumul VII)

Al aceluiaşi: Cuvânt pentru cei ce se liniştesc cu evlavie; al treilea dintre cele din urmă. Despre sfânta lumină

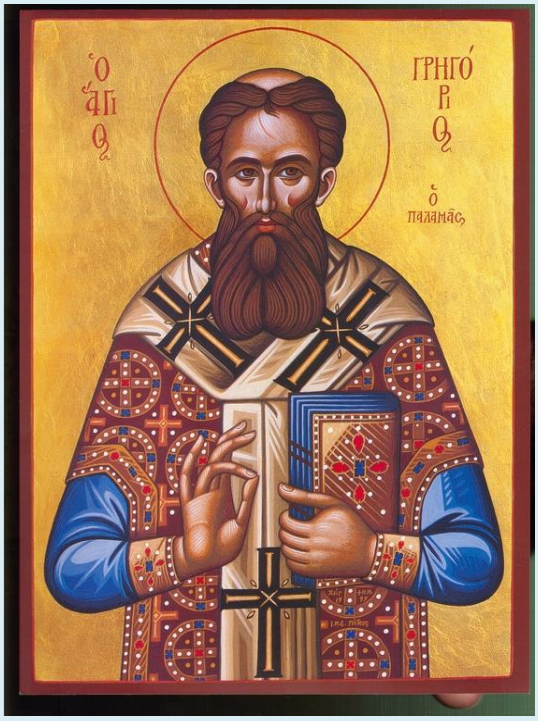

Cel care a descris astfel rugăciunea minţii, împotriva celor ce s-au dedicat ei, pretinde să înveţe şi despre sfânta lumină pe cei ce o văd. Şi aceasta o face, el însuşi orb fiind, ceea ce nici el nu neagă. El afirmă că greşesc cei ce spun că e lumină aceea ce, orb fiind el nu vede şi spune că greşeşte nu numai cutare sau cutare dintre cei din timpul nostru sau dintre cei ce s-au făcut cunoscuţi cu puţin mai înainte prin curăţenia vieţii şi înălţimea vederii dumnezeieşti (a con-templaţiei) ci chiar şi sfinţii veneraţi din vechime. Aceasta se va vedea mai încolo.

De fapt, cei ce l-au auzit vorbind astfel de lucruri şi care au fost răniţi, precum e şi firesc, de mărimea acestei calomnii noi şi n-au putut suferi să treacă în tăcere peste o aşa de vădită blasfemie faţă de sfinţii părinţi, ba s-au şi temut să nu fie şi ei părtaşi la fapta aceasta de ură împotriva acelora, trecând-o sub tăcere - motiv care ne-a îndemnat şi pe noi să scriem - l-au întrebat pe acela: «Ce-ai păţit de te-ai apucat să vorbeşti despre tainicele vederi sfinte, pe care nu le-ai înţelege uşor nici când ai auzi vorbind despre ele pe cei ce le-au experimentat, fiind neintrodus şi orb în privinţa lor?».

Iar el, neputându-şi nega neştiinţa şi neexperienţa vădită tuturor în astfel de lucruri, a răspuns că nu e nimic extraordinar, dacă, orb fiind se ţine de unul care vede şi

aşa se face călăuză dreaptă altor orbi care se ţin, la rândul lor, de el. El socoteşte astfel că prin dibăcia cuvântului şi prin sofisme dialectice poate scăpa şi de cuvântul Evangheliei, care spune ceva cu totul contrar acestei afirmaţii: «De va călăuzi orb pe orb, amândoi vor cădea în groapă».

«Eu însă, zice acest orb, care se socoteşte orb şi conducător orbilor, pot să urmez celor ce văd». Dar care dintre orbi nu poate face aceasta? Numai cel cu amândouă picioarele tăiate şi ciung de amândouă mâinile şi cu totul slăbit nu s-ar putea ţine de tine şi nu ţi-ar putea urma, ba nici n-ar avea nevoie de ajutor, trebuind să zacă în pat. Dar cel cu picioare şi cu mâini sănătoase, pentru care motiv, o, iubitorule de orbi, n-ar urma mai degrabă celui ce vede, decât ţie? Deci, tu arăţi ca unul ce-ţi procuri prin furt o vedere ca prin ceaţă sau mai bine zis ca unul ce nu îţi simţi totala orbire faţă de aceste lucruri, deşi spui că o simţi, neputând contrazice pe cei ce te văd că eşti orb. Căci dacă ai simţi-o, cum ai putea pretinde să fii conducătorul celorlalţi orbi? Fii, aşadar, ca orbul din Evanghelie, care nevăzând încă bine din lipsă de credinţă, spunea că «vede oamenii ca pe nişte arbori ce umblă» (Marcu VIII, 24). Dacă aşa eşti la vedere şi nu orb cu totul, desigur că atunci când vei privi la discul soarelui şi le vei spune şi altora cum este, aceia vor afla de la tine că marele luminător, ochiul zilei, întreg lumină, e un lucru întunecos. Căci dacă covârşind puterea ochilor cu vedere curată, razele par că vin amestecate cu întuneric chiar şi la cei ce au privirea sănătoasă, cum nu va vedea numai întuneric, neamestecat cu lumină, cel ce încearcă să privească cu o vedere înceţoşată? Astfel că e nu numai de râs, ci e şi vrednică de batjocură încercarea orbului de a învăţa pe alţii despre lumină.

Dar să dezvăluim prăpastia cugetării filozofului nostrum, prăpastie pe care deşi a acoperit-o cu o pildă mai mult a descoperit-o de cât a ascuns-o. Deci, zice filozoful că orbi, adică nepricepuţi, sunt toţi fără excepţie: atât noi cât şi sfinţii, pe care-i contrazice mai încolo în chip vădit, iar el se deosebeşte doar într-atâta de orbi adică de nepricepuţi, întrucât e filozof. În calitatea aceasta el ar fi singurul care cunoaşte raţiunile lucrurilor şi gândirea învăţaţilor, putând urma acestora şi putând călăuzi şi pe cei ce se ţin de el.

Dar cine e aşa, o, filozofule, nu e orb; căci urmează celor ce conduc spre vedere, adică spre cunoştinţa adevărată, cum zici tu dar aceasta înseamnă că vede. Iar dacă urmează fără să vadă, cum le garantează celorlalţi, care-l urmează, vederea? Iată că eşti în contrazicere cu tine însuţi, aici spunând că eşti orb, aici că vezi. De fapt dacă cunoştinţa e, după tine, singura lumină inteligibilă (cunoscută cu mintea), afirmaţie pentru care ai şi întreprins aceste lupte, iar pe de altă parte tu ai cunoştinţa învăţaţilor, precum însuţi mărturiseşti, cum mai spui că eşti şi tu orb şi

neluminat. Dacă, apoi, nu poate fi cineva luminat altfel decât aşa cum ai fost şi luminezi tu, cum tot tu o zici şi aceasta în multe locuri, atunci nici marele Dionisie, căruia socoteşti că ştii să-i urmezi, n-a fost luminat şi nu luminează altfel. Căci nici el n-a ştiut, după tine, decât atâta: să urmeze celor ce ştiu. Dar nici aceia nu erau în stare de altceva, ci erau asemenea ţie. Iată ce lanţ de orbi ne oferi prin cuvintele tale; orbi ce se conduc unii pe alţii spre vedere, dar rămân totuşi orbi. Aceasta au făcut-o şi alţii pe motiv că ar urma Scripturilor. Dar au fost demascaţi de cei ce urmează cu adevărat Scripturilor, că se mint şi pe ei şi le mint şi pe acelea.

Iar dacă te-ar cerceta şi pe tine cineva cum urmezi sfinţilor, te-ar numi nu numai orb, ci şi surd. ***Căci, iată, Dionisie cel Mare spune limpede, cum am arătat şi în «Cuvântul despre cunoştinţa mântuitoare» - că «asemănarea şi unirea noastră cu Dumnezeu se săvârşeşte numai prin păzirea poruncilor dumnezeieşti».*** Dar tu spui tot aşa de limpede că nu se înfăptuieşte numai prin ele, căci cel ce ţine acestea se curăţă numai pe jumătate, ba şi atâta cu anevoie. Iată cum calci pe urmele lui!

Iar sfântul Grigorie de Nisa învaţă, la rândul lui, că înţelepciunea de afară e stearpă şi nedesăvârşită şi cere să nu întârziem cu respingerea acestei mame vitrege decât «numai până vedem că suntem cu vârsta neîmplinită, căci după aceea e ruşine să ne mai numim fiii acestei sterpe din fire». Dar tu spui că e foarte folositor şi cu totul de trebuinţă să rămânem alipiţi de ea toată viaţa şi să ne mândrim cu ea. Ba nu te sfieşti să strângi şi alte declaraţii ale aceluia, numai ca să poţi convinge că cunoştinţele naturale pricinuiesc deplina curăţie mântuitoare. Iată cum eşti singurul dintre toţi, care te ţii întocmai de ceea ce spun sfinţii!

În sfârşit, Vasile cel Mare spune limpede că «nu e nici o piedică pentru dobândirea fericirii făgăduite, necunoaşterea adevărului despre cer, despre pământ şi despre elementele din ele». Dar tu spui că acest adevăr e mântuitor şi dacă nu-şi formează cineva mintea prin cunoaşterea adevărului care se vede prin toate, nu poate ajunge la desăvârşire. O, de-ar cunoaşte cineva acest adevăr, ca să vorbim despre ceea ce e cu neputinţă de ajuns! Căci cunoştinţa tuturor este numai în Dumnezeu, care zice către Iov: ***«Spune-mi de ai cunoştinţă, unde au fost înfipţi stâlpii pământului, care sunt izvoarele mărilor şi cât e de mare lăţimea de sub cer?» (Iov XXXVIII, 4, 6, 16, 18).*** Tu însă crezi că eşti singurul care ştie totul şi posedă desăvârşirea, fără să-ţi fi format mintea prin acest adevăr, ci prin cele ale lui Aristotel, Platon, Euclid, Ptolomeu şi ale celor ca ei. De aceea, socoteşti văzători de Dumnezeu mai degrabă pe astrologi şi pe fiziologi decât pe cei ce au fost în realitate astfel şi aceasta pentru că şi-ar fi ocupat raţiunea în chip sănătos, cu adevărul despre lucruri, prin adunarea căruia spui că au ajuns la cugetări asemenea celor ale îngerilor. Şi spunându-le toate acestea, socoteşti că urmezi, în chip sigur

mântuitor lui Dionisie, de Dumnezeu grăitorul şi îndrăzneşti să ne fii din pricina aceasta povăţuitor neînşelător.

Dar să nu se laude strâmbul că e drept, căci pe cei ce-l văd nu-i va convinge şi nu-i va înşela, chiar de s-ar înşela pe sine. Nici să nu mintă pe cei ce cred drept şi urmează întocmai grăitorilor de Dumnezeu. Căci n-ar ajunge la nici un rezultat, fiind vorba mai ales de lucruri în care nimenea de pe pământ, nici chiar dintre cei ce nu primesc harul Evangheliei, n-ar putea fi arătat azi că e cu desăvârşire în greşală. Cine, numească-se el nu creştin, ci scit, pers, ori hindus, nu ştie azi că Dumnezeu nu e nimic dintre cele create sau supuse simţurilor? Căci, precum la viitoarea venire a Domnului harul învierii şi al nemuririi nu va cuprinde numai pe cei ce au crezut în El, ci cum spune Evanghelia, toţi vor învia, deşi nu toţi se vor bucura de cele făgăduite după înviere - aşa şi acum, în răstimpul de după prima venire, deşi nu toţi au primit Evanghelia lui Hristos, toţi sunt înrâuriţi fără să ştie de prisosinţa harului Său, mărturisind un Dumnezeu necreat, creator al tuturor.

De l-ai întreba pe part, pe pers, pe sarmat, ai auzi îndată cuvântul acela al lui Avraam: ***«Mă închin unui Dumnezeu al cerului»*** N-ar spune-o însă aceasta Ptolomeu, ori Iparch, ori Marin din Tir, cei care sunt, după tine, înţelepţi şi şi-au cultivat mintea cu adevărul despre ciclurile, epiciclurile şi sferele cereşti. Căci aceştia numesc dumnezeiesc şi atoate făcător însuşi cerul. N-ar spune-o nici Aristotel, ori Platon, care declară stelele corpuri ale zeilor; nici cei care spun că atâta sar caii zeilor, cât vede ochiul, privind de pe o înălţime marea întunecată.

Toţi, deci, cunosc azi prin «lumina ce luminează în întuneric» (Ioan I, 5), mai bine decât cei admiraţi odinioară pentru înţelepciunea lor, că Dumnezeu e mai presus de simţuri şi nu admit câtuşi de puţin ca El să fie caracterizat şi plăsmuit după chipul lucrurilor. Cum ai îndrăznit atunci să le arunci o aşa de mare ocară ucenicilor Evangheliei, celor care au auzit cu urechea lor cuvintele predate de Dumnezeu şi au fost învăţaţi prin guri întărite de limbile de foc ale Duhului; celor pe care nu îngeri, nici om, ci însuşi Domnul i-a învăţat prin gura Sa preamărită ? ***«Căci Fiul cel unul născut care este în sânul Tatălui, Acela a spus» (Ioan I, 18).*** Cum ai îndrăznit să spui celor aleşi din tot neamul, «neamului cel sfânt» (1 Petru II, 2), Bisericii lui Dumnezeu, că socotesc sensibilă fiinţa lui Dumnezeu, având chip, volum şi calitate şi amestecându-se ca lumina cu aerul, care ar primi o emanaţie din ea şi ar circumscrie această lumină spaţial şi sensibil ?

Nu te-ai gândit, judecând aşa, de ce nu declară vreunul soarele drept Dumnezeu, dacă are o astfel de părere despre Dumnezeu? Sau de ce ţin să fugă de simţirea altor lucruri, dacă socotesc pe Dumnezeu supus simţurilor? În sfârşit, de ce

nesocotesc cei bârfiţi de tine mai mult decât toţi, plăcerile sensibile? Căci, pentru robii stomacului pântecele e dumnezeu sensibil, după Pavel (Filip. III, 18); iar iubitorii de argint şi lacomii întemeiază o nouă slujire la idoli. Iar a crede în Hristos nu pot, după cuvântul evanghelic, cei ce primesc slavă de la oameni şi nu caută numai slava de la Dumnezeu (Ioan, V, 14). Cei ce dispreţuiesc însă toate şi aceasta pentru Dumnezeu, Cel peste toate, nu arată oare prin fapte că se închină cu adevărat lui Dumnezeu, care e dincolo de toate ? Iar dacă sfătuiesc şi pe alţii să se lase de acestea, ca de unele care înlătură slava de la Dumnezeu, nu se cuvine să fie mai degrabă ascultaţi decât bârfiţi că nu au o idee dreaptă despre Dumnezeu?

Ceea ce spui, sfârşind vorbăria împotriva acestor bărbaţi, dă pe faţă limpede calomnia ta voită împotriva lor. «Acum, zici, să vorbim despre aşa-zisa, de unii, lumină ipostasiată fără să ne fi spus mai înainte părerea noastră. Căci ceea ce zic că văd e o lumină inteligibilă şi nematerială în ipostas propriu. Bârfeala s-a amestecat, deci şi aici. Că e văzută o lumină în ipostas, spune şi Macarie cel Mare şi Maxim cel mult învăţat în cele dumnezeieşti şi ceilalţi asemenea lor. Nici unul nu vorbeşte însă de o lumină în ipostas propriu. Cu toate acestea, deşi nici aceasta nu o spune fără să amestece bârfeala, mărturiseşte că aceia socotesc această lumină «inteligibilă şi nematerială». Dar ceea ce e inteligibil şi nematerial nu e supus simţurilor; nici în mod sensibil, simbolic. Dar atunci cum a putut spune despre ei, la început, că declară fiinţa lui Dumnezeu lumină sensibilă, amestecată cu aerul şi circumscrisă de el, având chip, calitate şi volum, semne proprii luminii sensibile ? De fapt aceia numesc lumina harului inteligibilă, dar nici aceasta în sens propriu. Căci o socotesc mai presus de minte, ivindu-se în minte numai prin puterea Duhului, în vreme ce încetează orice lucrare a minţii. Nici nu o numeşte cineva dintre ei fiinţă sau emanaţie a lui Dumnezeu în sensul în care crede acesta. Iar dacă deduce cineva aşa ceva cu viclenie din cele ce spun aceia, folosindu-se ca de o pildă, de lumina aceasta, desigur că aceasta n-o spun aceia, ci el însuşi. A spune deci despre aceia, care declară această lumină mai presus nu numai de simţuri, ci şi de minte, iar fiinţa lui Dumnezeu mai presus şi de ea, că socotesc această lumină sensibilă şi văzută, nu e mai mult decât orice bârfeală ?

Dar ce spune, în continuare, calomniatorul acesta al celor luminaţi mai presus de înţelegere? «Dacă lumina mintală şi nematerială de care vorbesc aceia, voiesc să fie însuşi Dumnezeu, Cel mai presus de fiinţă, dar îi păstrează însuşirea de nevăzut şi neatins prin niciunul dintre simţuri, ceea ce spun că văd trebuie socotit sau înger sau însăşi fiinţa minţii, care curăţită de patimi şi de neştiinţă, se vede pe sine şi în sine, ca într-un chip propriu, pe Dumnezeu. Iar dacă afirmă că acea lumină e una din acestea, judecă foarte drept şi trebuie să admitem că sunt în acord cu tradiţia creştină. Dacă spun însă că nu e nici fiinţa mai presus de fiinţă, nici înger, nici

mintea însăşi, ci că mintea priveşte la acea lumină ca la un alt ipostas, în cazul acesta eu nu ştiu ce poate fi acea lumină, ştiu însă că aşa ceva nu există».

Tu crezi, în aroganţa ta dispreţuitoare de oameni, că ar exista vreun om care să admită vreo lumină inteligibilă în ipostas propriu (de sine subsistentă) care să nu fie nici Dumnezeu, nici înger, nici minte omenească? Nici cu ajutorul imaginaţiei nu şi-ar putea cineva închipui o lumină inteligibilă (cunoscută cu mintea), în ipostas propriu (de sine subsistentă), în afară de Cele Trei . Dar să admitem acest lucru imposibil. Să admitem că a spus careva dintre isihaşti acest lucru către înţelepciunea ta. Eu nu ştiu cine ar putea fi acela. Nici tu însuţi nu-l poţi arăta. Spui numai că e dintre cei neînvăţaţi. Dar dacă acela nu ţi-a putut tălmăci bine, ceea ce îmi vine mai degrabă să cred sau ţi-a spus ceea ce nu înţelege nici el bine - se poate doar şi aceasta, căci nu toţi posedă cunoştinţa - nu trebuia oare să te informezi la cei ce au darul deosebirii şi să afli de la ei, pe cât e cu putinţă, ce e vederea acestei lumini, în loc să bârfeşti îndată pe cei plini de Dumnezeu, ca pe nişte apucaţi şi să păţeşti ceea ce spune Pavel către Corinteni: ***«De va intra la voi vreunul neînvăţat sau necredincios şi nu va auzi şi pe cei ce pot tălmăci, va zice că sunteţi nebuni» (1 Cor. XIV, 23).*** Dar aşa ai păţit şi tu, monahule şi filozofule, cum păţesc cei neînvăţaţi şi necredincioşi.

Dar chiar dacă ar fi zis nu unul, nici câţiva, ci toţi aceasta, nu te-ar fi îndreptăţit nici aceasta să spui ceea ce ai spus după multe alte calomnii: «Această lumină ştiu că nu există». Căci toţi ar fi fost de acord cu tine că o lumină de sine subsistentă (în ipostas propriu), care nu e nici Dumnezeu, nici înger, nici om, nu există. Dar în acelaşi timp toţi şi-ar fi dat seama că dacă pretinde cineva că vede o lumină inteligibilă în sine subsistentă (în ipostas propriu), acela afirmă că vede ceva din Cele Trei; iar că afirmând aceasta cugetă foarte corect, cum tu însuţi ai recunoscut. Dar atunci împotriva cui sunt îndreptate batjocurile, ocările şi calomniile din atâtea cărţi ale tale? Nu împotriva acelora de care spui după aceea că judecă foarte drept, dar nu-ţi recunoşti calomnia ta?

Nu zic că aceia cugetă despre lumina aceasta ca tine sau teologhisesc ca tine. Căci cugetă şi teologhisesc mai presus de tine, fiind aşa de mult deasupra calomniilor şi ocărilor tale.

Tu zici despre ei: «Dacă numesc lumină inteligibilă pe Dumnezeu, dar îi păstrează însuşirea de nevăzut şi de neatins de niciunul dintre simţuri, bine zic». Ei însă ţin fiinţa lui Dumnezeu mai presus şi de neputinţa de a fi neatinsă de vreunul dintre simţuri; deoarece nu e numai Dumnezeu mai presus de cele ce sunt, (de cele create), ci şi Supradumnezeu şi înălţimea Celui ce e dincolo şi depăşeşte toată

înălţimea ce se poate cugeta cu mintea nu e numai mai presus de orice afirmaţie, ci şi de orice negaţie. Lumina subsistentă pe care o văd sfinţii, în chip duhovnicesc, e subsistentă în ipostas, cum ei înşişi mărturisesc, ca una ce există şi nu e numai ceva simbolic, cum sunt fantomele plăsmuite potrivit împrejurărilor ce se nimeresc. Ei ştiu din experienţă că este o luminare şi un har nematerial şi dumnezeiesc, o lumină văzută în chip nevăzut şi înţeleasă în chip necunoscut. Ce este însă aceasta nu ştiu să spună.

Află tu cu metodele definiţiei, ale analizei şi împărţirii şi binevoieşte de ne învaţă şi pe noi care nu ştim. Fiinţa lui Dumnezeu nu este (acea lumină) căci fiinţa este inaccesibilă şi neîmpărtăşibilă. Înger nu este, căci poartă trăsături stăpânitoare. Uneori te ridică din trup sau nu te ia fără trup, ca să te înalţe la culmi negrăite , alteori preface şi trupul adaptându-1 ei şi-i comunică şi lui din propria ei strălucire, cum a fost văzut odată Marele Arsenie în timpul liniştirii sau Ştefan când era bătut cu pietre (Fapte VI, 15) sau Moise când a coborât de pe munte(Ieşire XXXIV, 35). Îndumnezeind deci şi trupul, e văzută - o, minune! - şi de ochii trupeşti. Uneori iarăşi vorbeşte limpede celui ce o vede prin cuvinte aşa zicând negrăite, cum a vorbit dumnezeiescului Pavel (2 Cor. XII, 4) «Căci Cel ce este după fiinţa Sa din veac şi până în veac, tuturor nevăzut şi de toţi necuprins, se coboară din înălţimea Sa ca să poată încăpea întrucâtva în firea noastră», cum zice Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul.

Atunci cel ce se învredniceşte de acea lumină, adunându-se în sine, întoarce mereu în minte, aceeaşi numire pe care au dat-o iudeii pâinii coborâte de sus, zicându-i mană (Ieşire XVI, 14, urm.): Ce e aceasta ? E numele pe care îl dau ei luminii aceleia. Tu dacă poţi spune mai mult, spune! Dar să revenim la cele următoare.

Tu zici că aceia ar cugeta bine şi în cazul când ar socoti acea lumină înger. Aceia n-ar numi însă niciodată această lumină înger. Căci ei ştiu, fiind învăţaţi de cuvintele părinţilor, că vederea îngerilor are loc în chip diferit şi potrivit cu cei ce văd. Ea poate avea loc sau în grosimea substanţei care cade şi sub simţuri şi nu e cu totul nevăzută nici de cei pătimaşi sau de cei necercaţi sau în subţirimea substanţei pe care o poate vedea întrucâtva şi sufletul sau în vedere (contemplaţie) adevărată, de care se învrednicesc numai cei ce văd duhovniceşte prin curăţenie. Tu însă, nefiind introdus în deosebirea acestor feluri, spui că chiar îngerii între ei nu se pot vedea, socotindu-i nevăzuţi nu pentru necorporalitatea, ci pentru fiinţa lor, iar printre rânduri îi pui pe văzătorii de Dumnezeu în rând cu asina lui Valaam, fiindcă s-a scris şi despre ea că a văzut un înger (Numeri XXII, 25).

Mintea iarăşi, o declari văzătoare de Dumnezeu, dacă nu priveşte ca la un alt ipostas, ci pe sine însăşi şi în sine, ca într-un chip propriu, pe Dumnezeu, când s-a curăţit de patimi şi de neştiinţă. Şi socoteşti că sunt de acord cu tradiţia creştină cei ce zic că văd astfel ca lumină însăşi fiinţa minţii. Dar aceia ştiu că mintea curăţită şi luminată şi devenită în chip vădit părtaşă de harul lui Dumnezeu se învredniceşte şi de alte vederi tainice şi mai presus de fire , cum am arătat puţin mai sus. Iar dacă se vede şi pe sine, e drept că se vede ca altceva, dar nu priveşte la altceva şi nu vede numai chipul propriu, ci strălucirea lui Dumnezeu întipărită de har în chipul propriu, strălucire ce întregeşte puterea minţii de a se depăşi pe sine şi desăvârşeşte unirea cu cele mai înalte şi mai presus de înţelegere. Căci prin ea mintea vede pe Dumnezeu în Duhul mai bine decât îl poate vedea ca om. Iar dacă tu nu cunoşti acestea nu-i de mirare, odată ce nici aceia nu s-ar minuna mai puţin, dacă ai cunoaşte cele ce se petrec cu ei, tu care nu admiţi nimic mai presus de cunoştinţă.

Potrivit cu aceasta, tu zici că mintea atunci devine văzătoare de Dumnezeu când s-a curăţit nu numai de patimi, ci şi de neştiinţă. Aceia însă nu spun nici un cuvânt despre «curăţirea de neştiinţă», pe care o ceri tu. Ci, curăţindu-se de patimile cele rele şi depăşind prin rugăciune stăruitoare şi nematerială orice cunoştinţă, se învrednicesc de vederea lui Dumnezeu ca unii ce nu se lasă amăgiţi de astfel de raţionamente şi nu încetează de a fi cu luare aminte la ei înşişi, ca unii ce nu aleargă să adune cu sârguinţă raţionamente şi învăţături şi să afle ce învaţă fiecare, fie el scit sau pers sau egiptean, în scopul acestei curăţiri de neştiinţă. Căci ei ştiu sigur că această neştiinţă nu împiedică vederea lui Dumnezeu.

Dacă, precum şi tu însuţi zici, numai păzirea poruncilor pricinuieşte curăţirea de patimi şi numai ea ne învredniceşte, potrivit făgăduinţei lui Dumnezeu, de prezenţa, de sălăşluirea şi de arătarea Lui în noi, nu-i o greşeală vădită adaosul acestei curăţiri a tale pe care o numeşti curăţire de neştiinţă? Dar, precum am arătat pe larg în «Cuvintele» de mai înainte, curăţirea de această neştiinţă înseamnă desfiinţarea adevăratei cunoştinţe.

Dar acum trebuie să revenim la cele ce spune acesta în continuare împotriva celor ce se liniştesc (a isihaştilor). De fapt dându-l pe faţă că-i bârfeşte, s-a arătat totodată limpede că se războieşte cu sine însuşi, răsturnând plăsmuirile cugetării sale proprii şi combătându-se mai degrabă pe sine decât pe aceia. Totuşi, fiindcă socoteşte că scrie împotriva alor noştri, să vedem ce sunt cele ce le scrie? «Pricina, zice, de la care au pornit prima dată cei acuzaţi e că socotesc fiinţa lui Dumnezeu sau emanaţia din ea lumină sensibilă. Iar părerea aceasta le vine de acolo că au socotit că cele mai multe dintre vederile şi descoperirile pe care le-au avut sfinţii în chip tainic în Scriptură s-au întâmplat şi s-au arătat în lumină şi prin lumină şi

dovada că aşa înţeleg fiinţa lui Dumnezeu şi din acest motiv este că ţin de virtute văzătoare, (contemplativă) şi de bărbat văzător (contemplativ) pe acela care se învredniceşte de astfel de lumini şi petrece în comunicare cu ele.

Dar cum - o, minunate! - cel ce ţine de atare pe văzător (contemplativ), socoteşte că fiinţa lui Dumnezeu este o astfel de lumină? Căci nu a definit nimeni dintre ai noştri pe văzător (contemplativ) ca pe acela ce vede fiinţa lui Dumnezeu. Dacă, aşadar, văzătorul nu vede fiinţa lui Dumnezeu, iar pe de altă parte aceia numesc, după tine, văzător pe acela care vede vreo lumină oarecare, e vădit că aceia nu cred că lumina aceea pe care afirmă că o vede văzătorul e fiinţa lui Dumnezeu. Iată ce uşor se respinge răutatea, care se dărâmă pe sine însăşi, necruţându-se nici pe sine, ci întorcându-se mereu împotriva sa, prin aceea că e totdeauna în contrazicere cu sine.

Aşa au dovedit, fără voia lor şi bătrânii învechiţi în răutate, nevinovăţia Susanei. Deşi erau trei, fiind luaţi fiecare separat de înţelepciunea călăuzită de Dumnezeu a băieţandrului Daniil, nu e de mirare că nu s-au găsit de acord între ei. Cu cât i-a întrecut însă acesta, care, fiind unul, nu poate să fie de acord nici cu sine singur, măcar că şi-a aşezat într-o ordine, prin cugetare şi prin scris, calomniile sale.

Dar nu numai atât. Ci semnul pe care l-a dat îndată, de la început, împotriva isihaştilor pentru a-i dovedi că pe cei mai rătăciţi dintre toţi oamenii, arătându-se, dimpotrivă, ca dovadă a credinţei lor drepte şi l-a dat împotriva lui însuşi. Şi făcând aceasta, a lăsat să curgă prin cuvintele sale fierea durerii lui din suflet. Iar ceea ce i-a pricinuit puternica durere şi i-a dezlănţuit furia împotriva acestor bărbaţi, se pare că e faptul că n-au găsit de bine să-l numească văzător nici pe el, nici pe altul dintre cei ce se ocupă viaţa întreagă cu învăţăturile elinilor, dar deloc cu rugăciunea, cu cântarea, cu înfrânarea de la patimi şi cu lucrarea virtuţilor.

Înfuriat, aşadar, în felul acesta şi pentru motivul acesta, ascunde în cutele adânci ale inimii patima sa şi se apropie de cei simpli, amăgindu-i, aşa cum a făcut odinioară şarpele cu Eva. Făcând aşa, află mai întâi de la unii anumite predanii de ale părinţilor, pe care le strâmbă apoi cu rea voinţă. Dar fiindcă aceia nu-l ascultă, ci urmează mai mult celui ce s-a făcut pentru noi noul Adam, decât celui vechi, porneşte întâi împotriva lor şi prin ei împotriva tuturor celor care îmbrăţişează liniştea. Ba nu lasă neosândiţi nici pe cei dinainte de noi, nici pe cei declaraţi de Biserică sfinţi, ba împotriva acelora e şi mai pornit, deoarece au lăsat şi în scris cele ce dau mărturia cea mai hotărâtă împotriva ideilor lui. Iar ca să fie şi crezute calomniile sale împotriva acelora cu care a petrecut sub motiv de a învăţa de la ei şi prin aceea şi împotriva altora, a arătat în scris învăţăturile ce i-au fost predate lui

de aceia, mai înainte, zice, de a le fi scărmanat cu de-amănuntul mâinile lui, ca să le dovedească neadevărate. Pe acestea ni le-a arătat atunci şi nouă.

Dar în acestea nu era nici o tâlcuire sau amintire a descoperirilor profetice. Iar despre fiinţa lui Dumnezeu, de asemenea, nici un cuvânt. Numai că nu cel mult învăţat se apropie de Dumnezeu, ci acela care s-a curăţit prin virtute de patimi şi s-a lipit, prin rugăciune stăruitoare şi curată, de Dumnezeu, ajungând prin ele la deplina încredinţare şi la gustarea bunătăţilor viitoare, încredinţare şi gustare pe care, cinstind-o cu numiri, după putinţă mai dumnezeieşti, au numit-o arvună tainică. Dar acesta nu s-a mulţumit cu viclenia născocită împotriva acelora, anume cu afirmarea că aceia declară că nu ştiinţele, ci dumnezeiasca Scriptură e cu totul fără folos şi că socotesc rea cunoştinţa lucrurilor, iar patimile - drept diavoli uniţi substanţial cu sufletul şi alte de felul acesta. Ci a adăugat şi cele despre fiinţa lui Dumnezeu. Dar apucându-se să plăsmuiască şi această calomnie împotriva acelor bărbaţi, s-a gândit cum să înfăţişeze ca vrednică de crezare această cumplită născocire a calomniei sale. Şi atunci s-a folosit de descoperirile prin lumină ale proorocilor şi de pretinsele contraziceri ce rezultă din ele, contraziceri pe care nimeni nu le-a mai afirmat decât acest duşman al descoperirilor proorocilor. Fără îndoială, faptul că în aceste afirmări se războieşte cu sine nu ne interesează. Să-l lăsăm să se lovească şi să se taie singur.

Dar după lupta aceasta prin calomnii, porneşte la o alta, silindu-se să arate că singură cunoştinţa despre făpturi e lumina ce poate fi văzută cu mintea. De aici ar urma că tot cel ce nu se ocupă cu învăţătura despre natură a lui Aristotel, cu teologia lui Platon şi cu astrologia lui Ptolomeu e întunecat şi necurat. De aceea se năpusteşte cu ocări şi cu numiri urâte asupra celor ce nu propovăduiesc numai luminarea prin idei. Şi zice literar: «Dar cei cu inspirările aerului spun că sunt două luminile arătate de Dumnezeu minţii celor evlavioşi: una a cunoştinţei şi alta subsistentă în ipostas care se arată în chip deosebit celor ce ajung mai departe în inspirări».

Să vedem cine sunt aceia pe care-i batjocoreşte cu astfel de numiri, ca pe nişte rătăciţi. Căci din arătarea acestora se va dovedi în acelaşi timp că există pe lângă cunoştinţă şi o lumină cu mult mai înaltă şi mai dumnezeiască decât aceea, lumină care se descoperă numai celor ce văd prin Duhul şi anume nu numai celor ce vieţuiesc azi, ci şi tuturor sfinţilor din toate timpurile. Iar faptul că acesta învinovăţeşte nu numai pe cutare sau cutare dintre noi, ci pe toţi de-a valma care îmbrăţişează sfinţita viaţă a liniştirii, ni-l arată limpede ca pe acela care, după ce a strâmbat şi calomniat sofistic predania scrisă ce ne vine de la părinţi şi e lăudată de cei ce au înaintat în virtute şi de bărbaţii dumnezeieşti ridicaţi mai înainte dintre

noi (predanie care şi-a dovedit prin experienţă folosul pentru cei începători), merge mai departe şi le dă tuturor un nume dedus din ea, iar cuvântul acela e folosit pentru calomnierea tuturor îndeobşte.

Dar, deoarece s-a întâmplat şi multora din sfinţii veneraţi de noi din vechime să afle şi să înveţe pe alţii din experienţă despre lumina harului, vom da şi noi, în acord cu poruncile evanghelice, ca mărturie, acelea dintre cuvintele părinţilor, care cuprind şi mărturia celor necitaţi, aşa cum ne arată şi Scriptura. Folosind acelaşi mod şi aici, vom da acele cuvinte ale părinţilor, despre care cel ce le spune afirmă că s-au scris de către toţi ceilalţi.

Zice, aşadar, Isaac, tălmăcitorul credincios şi sigur al acestor lucruri: «Doi ochi sufleteşti am dobândit, cum zic părinţii». Ai auzit că toţi părinţii spun aceasta? «Doi ochi sufleteşti, zic aşadar aceia, că avem. Dar nu întrebuinţăm la fel vederea lor: cu unul vedem cele ascunse în firi, adică puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu şi pronia Lui cu privire la noi, înţeleasă din măreţia guvernării Sale, cu celălalt privim slava sfintei Lui firi, când binevoieşte Dumnezeu să ne introducă în tainele duhovniceşti». Întrucât sunt ochi, aşadar, ceea ce văd e lumină; iar întrucât nu întrebuinţăm la fel vederea lor, există o îndoită vedere a luminii: printr-un ochi vedem altă lumină decât cea pe care o vede celălalt ochi. Iar ce este fiecare din acestea două ne-a arătat însuşi dumnezeiescul Isaac. ***Pe una a numit-o înţelegerea puterii, a înţelepciunii şi a proniei lui Dumnezeu, scurt zicând, cunoaşterea Creatorului, dobândită din creaturi; pe a doua a numit-o vederea nu a firii dumnezeieşti, ca să nu aibă de ce se lega bârfitorii, ci a slavei firii Lui, pe care a dat-o Domnul învăţăceilor Săi şi prin ei tuturor celor ce cred în El şi-şi dovedesc credinţa prin fapte. Pe aceasta a voit s-o vadă şi aceştia: «Voiesc, zice către Tatăl, să vadă aceştia slava Mea, pe care Mi-ai dat-o Mie, pentru că M-ai iubit pe Mine mai înainte de întemeierea lumii» (Ioan XVII, 24) sau: «Slăveşte-Mă pe Mine, Tată, la Tine, cu slava pe care am avut-o la Tine mai înainte de a fi lumea» (Ioan XVII, 5). Aşadar, a dat şi firii omeneşti slava dumnezeirii, dar nu firea. Altceva este aşadar, natura lui Dumnezeu şi altceva slava Lui, deşi sunt nedespărţite între ele.***

Dar, cu toate că slava e altceva decât natura dumnezeiască, totuşi nu poate fi numărată între cele de sub timp. Căci ea nu este ceva, dar în sens de depăşire a tot ce este. Pe de altă parte, însăşi natura dumnezeiască există, dar în chip negrăit. Şi n-a dat numai ţărânii unită cu El după ipostas această slavă care e mai presus de toate cele ce sunt (de creaturi), ci şi învăţăceilor: ***«Slava pe care Mi-ai dat-o Mie, Părinte, am dat-o lor ca să fie una precum şi Noi una suntem. Eu întru ei şi Tu întru Mine, ca să fie în chip desăvârşit una» (Ioan XVII, 22)***. Ba a voit s-o şi

vadă aceia. Aceasta este slava prin care primim noi şi vedem propriu-zis pe Dumnezeu.

Cum primim şi vedem, aşadar, această slavă a naturii dumnezeieşti? Oare cercetând raţiunile lucrurilor şi obţinând prin ele cunoştinţa puterii, a înţelepciunii şi a providenţei lui Dumnezeu? Dar alt ochi al sufletului vede acestea, căruia nu i se arată lumina dumnezeiască sau «slava firii Lui», după spusa de mai sus a sfântului Isaac şi a tuturor celorlalţi părinţi. Deci altă lumină este aceasta decât cea al cărui nume este cunoştinţa. Dar atunci nu tot cel ce are cunoştinţa lucrurilor sau vede prin ea, are pe Dumnezeu sălăşluind în sine. Acela are doar cunoştinţa făpturilor, iar din ea deduce prin asemănare pe Dumnezeu. Cel care are însă şi vede negrăit acea lumină, nu-L mai deduce prin asemănare ci cunoaşte şi are în sine pe Dumnezeu printr-o vedere adevărată şi mai presus de toate făpturile. Căci Acela nu se desparte niciodată de slava Lui veşnică.

Dar să nu ne pierdem frânele, făcându-ne neascultători pentru prisosinţa covârşitoare a binefacerii. Ci, crezând Celui care a luat natura noastră şi ne-a dăruit slava naturii Lui, să cercetăm cum se dobândeşte aceasta şi cum o poate vedea cineva ? Deci cum? Prin păzirea poruncilor. Căci celui ce le păzeşte pe acestea, Domnul i-a făgăduit arătarea Sa, pe care în continuare o numeşte şi sălăşluirea Sa şi a Tatălui. Căci zice : ***«De Mă iubeşte cineva, va păzi cuvântul Meu şi Tatăl Meu îl va iubi pe el şi la el vom veni şi lăcaş la el Ne vom face şi Eu Mă voi arăta lui» (Ioan XIV, 23).***E limpede că prin cuvântul Său înţelege poruncile Sale ; doar puţin mai sus, în loc de cuvânt a zis porunci: ***«Cela ce are poruncile Mele şi le păzeşte pe ele, acela este care Mă iubeşte» (Ioan XIV, 21).***

Deci şi de aici se arată, chiar din cuvintele şi dogmele filozofului nostru, că această vedere a lui Dumnezeu nu e câtuşi de puţin cunoştinţă, chiar dacă acela ar vrea orice mai bucuros decât aceasta. Trebuie să precizăm însă că noi spunem că această vedere nu e cunoştinţă în sens de depăşire, cum spunem şi de Dumnezeu că nu este, în sensul depăşirii celor ce sunt. De altfel, chiar din cuvintele filozofului se arată fără voia lui, că lumina aceasta dumnezeiască e altceva decât cunoştinţa. El spune că «păzirea poruncilor nu poate alunga din suflet întunericul neştinţei, aceasta o pot face numai învăţătura şi studiul stă-ruitor. Iar ceea ce nu alungă neştiinţa nu poate procura nicicând cunoştinţa».

Dar tocmai ceea ce, după el, nu procură cunoştinţa procură după cuvintele Domnului, vederea aceasta. Prin urmare vederea aceasta nu e cunoştinta. Ba nu numai că nu trebuie să o socotim şi s-o numim pe aceasta cunoştinţă, dar nici măcar cunoscută, decât doar prin abuz, având numai numele comun. Sau trebuie să

o numim mai mult decât pe cealaltă cunoştinţă în sens propriu, dar prin depăşire. Aşadar, nu numai că nu trebuie socotită aceasta cunoştinţă, dar trebuie socotită cu mult mai presus de orice cunoştinţă şi de orice vedere prin cunoştinţă. Aceasta, pentru că nimic nu e mai presus de sălăşluirea şi de arătarea lui Dumnezeu în noi, nici egal, nici apropiat de ea, iar pe de altă parte, noi ştim că împlinirea poruncilor lui Dumnezeu procură şi cunoştinţă şi încă adevărata cunoştinţă. Căci doar prin ea singură vine sănătatea sufletului. Dar cum ar fi sănătos un suflet raţional a cărui putere de cunoaştere ar fi bolnavă? Deci poruncile lui Dumnezeu procură şi cunoştinţă. Dar nu numai cunoştinţă, ci şi îndumnezeire. Iar aceasta o dobândim, primind şi văzând în noi slava lui Dumnezeu, în Duh, când va binevoi Dumnezeu să ne introducă în tainele Sale, cum spune sfântul amintit.

Fiindcă acela a spus că toţi părinţii dinainte de el zic aceasta, vom lăsa şi noi pe cei de după el şi vom înfăţişa numai pe câţiva dinainte de el, ca să vedem ce spun ei că este slava lui Dumnezeu, văzută numai de cei cercaţi, în chip tainic şi negrăit. Mai înainte de toţi să-i vedem pe martorii oculari şi apostolii singurului nostru Părinte, Iisus Hristos, prin care se numeşte orice părinţime în plinirea sfintei Biserici (Efes. III, 15) 393. Iar înainte de apostoli pe corifeul lor, Petru, care zice: ***«Nu urmând basmelor celor meşteşugite, v-am făcut vouă cunoscută puterea şi venirea Domnului nostru Iisus Hristos, ci ca unii ce am fost făcuţi văzători ai slavei Aceluia» (2 Petru I, 16).*** Care slavă a Domnului a văzut-o acela, să ne spună alt apostol, care zice: ***«Trezindu-se Petru şi cei ce erau cu dânsul, au văzut slava lui Hristos» (Luca IX, 32).*** Iar cum era slava aceea, să vină iarăşi alt evanghelist şi să mărturisească: ***«Şi a strălucit, zice, faţa Lui ca soarele, iar hainele Lui s-au făcut albe ca lumina» (Matei XVII, 2).*** Prin aceasta le-a arătat că El este Dumnezeu, ***«Cel ce se îmbracă cu lumina ca şi cu o haină»*** (Ps. CUI, 2), cum spune psalmul.

De aceea şi Petru, după ce a spus că a văzut «în muntele cel sfânt» slava lui Hristos, lumina care, deşi sună străin la spus, a luminat şi auzurile - a văzut doar acolo şi un nor luminos din care se auzeau cuvinte - după ce a văzut aşadar această slavă a lui Hristos, zice : «Şi avem mai întărit cuvântul proorocesc» (2 Petru I, 19). Care cuvânt proorocesc îl aveţi mai întărit, fiind învăţaţi de vederea luminii, o, văzători de Dumnezeu? Care altul, decât că Dumnezeu «Se îmbracă cu lumina ca şi cu o haină». ***«La acest cuvânt proorocesc, zice, bine faceţi de luaţi aminte, ca la o lumină ce străluceşte în loc întunecos, până ce se va lumina de ziuă» (2 Petru I, 19).*** Care zi ? Desigur cea care a luminat pe Tabor.

«Şi până ce va răsări luceafărul» (2 Petru I, 19). Care luceafăr ? Fără îndoială Acela care l-a luminat pe el acolo împreună cu Iacob şi cu Ioan. Până ce va străluci luceafărul acesta, unde? ***«În inimile voastre» (2 Petru I, 19).*** Vezi că lumina

aceasta se arată acum în inimile credincioşilor şi ale celor desăvârşiţi? Şi vezi cât de mult depăşeşte ea lumina cunoştinţei? Nu numai pe cea din învăţăturile eline, căci aceea nici nu e vrednică de numele de lumină, fiind mincinoasă sau amestecată cu minciună şi mai apropiată de întuneric decât de lumină , nu numai pe aceea, aşadar, ci şi pe cea din dumnezeieştile Scripturi. Lumina aceasta se deosebeşte atât de mult de lumina cunoştinţei încât lumina cunoştinţei se aseamănă unui sfeşnic ce luminează în loc întunecos, iar lumina aceasta tainică se aseamănă cu luminătorul ce luminează ziua, adică cu soarele.

Noul Teolog pe de altă parte această evidenţiază caracterul personal al luminii sau însuşirea ei de a manifesta Persoana lui Hristos. În lumină vorbeşte Hristos însuşi.

«Dar cum se poate compara, zice, această lumină cu soarele văzut cu simţurile, dacă e dumnezeiască ?» Tu, cel mai speculativ dintre toţi, nu ştii aceasta şi nu poţi înţelege că se spune că printr-o pildă, nu comparativ, că Dumnezeu luminează ca soarele sau mai presus de soare? Chiar când ar străluci în cursul zilei un al doilea luminător de acelaşi fel cu soarele, lumina zilei făcându-se îndoită, fiecare dintre cei doi sori, strălucind în atâta lumină, s-ar arăta mai strălucitor. Deci cel ce ar lumina atunci, chiar dacă ar lumina ca soarele, întrucât ar covârşi lumina soarelui, n-ar mai lumina ca soarele, ci mai presus de soare. Astfel chiar dacă am vorbi despre El, folosind comparaţia asemănării, n-ar fi egal. Dar întrucît îl comparăm numai prin pildă, e vădit că nu va avea nici o asemănare de aceeaşi cinste. ***Dar noi am dovedit, pe cât ne-a stat în putinţă, în «Cuvântul nostru despre luminarea dumnezeiască şi fericirea cea sfântă», că lumina ce s-a arătat pe Tabor celor aleşi dintre ucenicii Domnului nu e nici sensibilă, nici inteligibilă în sens propriu.***

Mai spun cei ce luptă împotriva acestei lumini şi luminări că toate luminile arătate de Dumnezeu sfinţilor sunt plăsmuiri simbolice şi ghicituri ale unor lucruri nemateriale şi inteligibile, arătate din iconomie şi prin plăsmuire potrivit cu împrejurările de fiecare dată. Ca să dovedească aceasta, spun minciuni despre Dionisie Areopagitul, înfăţişându-1 ca fiind de acord cu ei, deşi acela declară limpede că lumina care a înconjurat pe învăţăcei la dumnezeiasca schimbare la faţă ne va lumina în veacul viitor în chip neîncetat şi fără sfârşit cu raze atot strălucitoare, ca pe unii ce vom fi atunci, potrivit făgăduinţei, pururea cu Domnul. Cum de nu va înceta lumina aceasta atot strălucitoare şi dumnezeiască, pururea şi cu adevărat existentă şi neschimbătoare? Odată ce se ştie că toate simboalele şi ghiciturile, plăsmuite potrivit cu anumite împrejurări, se ivesc şi dispar şi acum sunt, acum nu mai sunt, mai bine zis apar câteodată dar nu există aproape niciodată în sens propriu, cum nu va înceta lumina aceea atot strălucitoare şi atot

dumnezeiască, să fie pururea şi în sens propriu şi neschimbat? Sau vom declara soarele - care e de fapt cel mai strălucitor în lumea supusă simţurilor, dar care a început prin schimbare şi e supus multor schimbări în fiecare an şi e împiedicat de multe corpuri ca să le pătrundă şi care acum se eclipsează, acum se ascunde, ba uneori se supune şi poruncilor sfinţilor, fiind silit din pricina aceasta să-şi întrerupă mişcarea şi să revină la ea - vom declara oare acest soare şi lumina lui, existent şi subsistent, iar lumina aceea «la care nu este schimbare sau umbră de mutare» (Iacob I, 17), strălucirea trupului părtaş de Dumnezeu, a trupului bogat în slava dumnezeirii şi transmiţător al ei, lumina aceea care e frumuseţea veacului viitor şi netrecător, o vom declara simbol şi plăsmuire şi nesubsistenţă? Nu, atâta timp cât vom fi iubitorii acelei lumini.

Această lumină, Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu şi Ioan Gură de Aur şi Vasile cel Mare o numesc limpede dumnezeire. «Lumina aceea, zic, este dumnezeirea ce s-a arătat pe munte învăţăceilor». Sau: «Domnul s-a arătat mai strălucitor ca Sine, când dumnezeirea şi-a arătat razele ei». Sau: «Puterea aceasta se arăta, strălucind celor curaţi la inimă prin trupul cel închinat, ca printr-o lampă de sticlă». Deci nu era numai a trupului slava aceasta, ci a firii dumnezeieşti, care unită într-Unul din sfintele Ipostasuri ale ei, cu acel trup închinat, şi-a vărsat în el toată slava şi toată strălucirea ei dumnezeiască. De aceea o numeşte Macarie cel Mare slava Duhului.

Cum se poate spune deci că dumnezeirea, strălucirea şi slava acelei firi mai presus de fiinţă, acum este, acum nu este, venind şi trecând, apărând şi dispărând, nu ascunzându-se de cei nevrednici, ci trecând în nefiinţă, ca fantomele, simboalele şi ghiciturile şi câte se mai spun de către aceşti îndrăzneţi, care înfăţişează şi pe aceia care li se împotrivesc, ca fiind de acord cu ei? Înţeleg pe dumnezeiescul Dionisie şi pe Maxim şi fac aceasta neobservând că înţeleptul în cele dumnezeieşti Maxim a numit lumina de la Schimbarea la faţă a Domnului «simbol al teologiei» (al dumnezeirii) în sensul că ni se împărtăşeşte pe măsura noastră, dar că ea ne îndreaptă spre ceva şi mai înalt.

Cum toate cele ce subzistă şi se produc se numesc în teologia analogică şi anagogică, în mod comun simboale, sfântul Maxim a putut numi şi el aici acea lumină simbol. De aceea a şi intitulat acele cuvinte «contemplaţie» precum şi Grigorie supranu¬mit Teologul, a numit «contemplaţie» pomul cunoştinţei binelui şi răului. ***Sfântul Maxim a declarat acea lumină simbol al dumnezeirii pentru contemplarea lui care privea la cele mai înalte. Dar pentru aceasta ea n-a fost pentru el plăsmuire şi simbol inconsistent. Căci şi pe Moise şi pe Ilie îi declară dumnezeiescul Maxim «simboale», pe unul al judecăţii şi pe celălalt al providenţei. A făcut aceasta oare pentru că nu erau ei prezenţi cu adevărat, ci au***

fost plăsmuiţi şi ei în chip simbolic? Dar Petru? Oare nu e simbol al credinţei celui ce vrea să-l contemple, urcându-1 la un înţeles mai înalt? Sau nu e Iacob simbol al nădejdii şi Ioan al iubirii ? Şi însuşi muntele pe care urcându-1 Hristos, «se arată, cum zice acelaşi Maxim, celor ce-L pot urma, în chipul lui Dumnezeu, în Care a fost înainte de a fi lumea», nu este şi el simbol al urcuşului prin toată virtutea ?

Vezi ce a fost lumina ce a înconjurat pe ucenici acolo? În această lumină văzându-L fruntaşii apostolilor pe Domnul schimbat la faţă «s-au mutat din trup în Duh mai înainte de a sfârşi viaţa în trup». Vezi că n-a fost văzută acea lumină prin simţurile nepreschimbate prin Duhul ? De aceea nici nu s-a arătat celor din apropiere, deşi strălucea mai puternic decât soarele. Aşa grăieşte, deci, acesta.

Iar Marele Dionisie numeşte această lumină, simplă, fără formă, mai presus de fire, mai presus de fiinţă, adică mai presus de toate cele ce sunt. Cum va fi, deci, supusă simţurilor sau simbolică o astfel de lumină? Voind deci el să scrie despre lumină, ca un văzător tainic şi cunoscător sigur şi slujitor al ei, zice: «Dumnezeieştii noştri povăţuitori ne-au predat pentru viaţa de acum, în chip sensibil, cele inteligibile şi cu ajutorul celor ce sunt, cele mai presus de fiinţă şi printr-o mulţime de simboale împărţite, simplitatea mai presus de fire şi fără formă. Când vom deveni însă nestricăcioşi şi nemuritori şi vom ajunge la starea cea prea fericită şi în chipul lui Hristos, atunci vom fi totdeauna cu Hristos, plini de arătarea Lui prin vederi prea curate, căci arătarea Lui ne va scălda în fulgerări prea luminoase». Vezi că lumina aceasta e mai presus nu numai de simţuri, ci şi de toate cele ce sunt şi că vederea aceasta e mai presus de fire?

Acum o privim prin simţuri şi prin simboale împărţite, atunci însă ajungând mai presus de acestea vom privi lumina veşnică în chip nemijlocit, nefiind la mijloc nici o perdea. Aceasta a spus-o în chip clar dumnezeiescul tâlcuitor al acestor lucruri: ***«Acum, zice, vedem prin oglindă şi în ghicitură, dar atunci faţă către faţă» (1 Cor. XIII, 12). Spunând «acum» a arătat vederea ce este cu putinţă şi pe măsura firii noastre. Dar el, depăşind-o pe aceasta şi ridicându-se mai presus de simţuri şi de minte (de înţelegere), a văzut cele nevăzute şi a auzit cele neauzite (2 Cor. XII, 4), primind în sine arvuna acelei a doua naşteri şi a vederii ce ţine de ea. De aceea a şi zis: «Ştiu», deoarece am auzit şi am văzut. El socoteşte această lucrare a simţirii. Dar iarăşi zice că nu ştie de era minte sau trup, ceea ce simţea. Deci simţirea aceasta e mai presus de simţire şi de minte (de înţelegere). Căci când lucrează vreuna din acestea şi că lucrează vreuna din acestea, se simte şi se înţelege. De aceea şi adaugă: «Dumnezeu ştie», deoarece Dumnezeu era Cel ce lucra atunci. Iar el, ajuns prin unirea cu Dumnezeu mai***

presus de om, vedea prin Cel nevăzut cele nevăzute, care fără să se coboare din sfera mai presus de simţire, s-au făcut văzute.

Aşadar nici marele Dionisie n-a declarat supusă simţurilor vederea luminii celei veşnice când a spus că ea poate fi văzută, deoarece a spus că poate fi văzută numai de cei ce sunt în chipul lui Hristos . Vei afla că şi în alte locuri el numeşte vizibilă lumina cea mai presus de simţire. «Căci dacă libertatea fiinţelor înţelegătoare ar voi să sară cu îndrăzneală peste graniţele a ceea ce le-a fost dat să primească cu măsură, nu vor obţine nimic în afară de cele ale luminii, ba ele vor pierde şi ceea ce li s-a dat cu măsură». Dacă deci vederea fiinţelor înţelegătoare nu e despărţită de ceea ce e mai presus de simţire, deşi e vizibilă, cum nu va fi mai presus de simţuri vederea celor ajunşi în chipul lui Hristos, chiar dacă e vizibilă? Dar arătarea aceea văzută a lui Dumnezeu nu e numai mai presus de simţuri, ci mai presus şi de minte (de înţelegere).

Aşa ne lămureşte şi sfântul Maxim: «Duhul, zice, ne dăruieşte atunci prin îndumnezeire încetarea tuturor lucrărilor naturale ale trupului şi minţii, aşa încât Dumnezeu este Cel ce se arată şi prin suflet şi prin trup». Aşadar şi mintea şi trupul primesc aceeaşi lumină, fiecare potrivit cu sine însuşi, dar în chip mai presus de simţuri şi de minte. «Arătarea văzută a lui Dumnezeu» şi «unirea mai presus de minte», de care vorbeşte Dionisie, nu se deosebesc deloc între ele. De altfel odată ce nu vom avea nevoie acolo, cum zic cuvântătorii de Dumnezeu, de aer şi de spaţiu, cum vom avea nevoie de lumină sensibilă?

Dar ajungând Pavel în Dumnezeu şi văzând cele nevăzute ale lui Dumnezeu în extaz, (în ieşirea din sine), a văzut oare fiinţa lui Dumnezeu? Cine ar îndrăzni să spună aceasta? La fel şi cei curăţiţi la inimă prin liniştire (isihie), învrednicindu-se de vederea celor nevăzute, fiinţa lui Dumnezeu rămâne neatinsă. Cei ce se învrednicesc de vederea aceasta, primesc tainic şi învăţătura despre ea şi cugetă despre ea. În felul acesta se împărtăşesc de darul luminii inteligibile a lui Dumnezeu cu mintea eliberată de patimi şi nematerială. Dar ei ştiu în acelaşi timp că dumnezeirea e mai presus şi de vederile acestea şi de cunoştinţele ce le vin din ele. Şi aşa cunoaşterea aceasta mai presus de minte e superioară celei a minţii. Ei nu raţionează despre Dumnezeu din faptul că nu văd pe Dumnezeu, cum fac cei ce-L cugetă pe Dumnezeu prin negaţie, ci prin vederea însăşi văd ce e mai presus de vedere pătimind, aşa zicând, depăşirea tuturor, nu cugetând-o. Precum pătimirea şi vederea celor dumnezeieşti e altceva decât teologia afirmativă şi superioară ei, tot aşa pătimirea dispariţiei tuturor e altceva şi e superioară teologiei negative, din pricina covârşirii a ceea ce e văzut şi cugetat, de vederea duhovnicească.

Dacă ar vedea cineva discul soarelui în oglindă, mai luminos ca soarele însuşi de pe cer, aşa încât vederea să-i fie copleşită de fulgerarea acelui disc, desigur că acela ar vedea prin depăşire şi arhetipul nevăzut, dar nu prin nevedere, ci prin vedere. La fel şi cei ce se învrednicesc de acea vedere prea fericită, nu prin negaţie, ci prin vederea mai presus de vedere în Duh, cunosc lucrarea aceasta îndumnezeitoare ; cu atât mai mult pe Cel ce produce această lucrare. Cei ce învaţă însă de la aceia, se împărtăşesc doar de darul mintal (cunoaşterea intelectuală) al luminii şi pot urca spre cunoaşterea lui Dumnezeu prin negaţie; dar să obţină o astfel de vedere şi prin ea şi cu ea să vadă ceea ce nu se vede din Dumnezeu, e cu neputinţă, dacă nu vor ajunge şi la unirea mai presus de fire, duhovnicească şi mai presus de minte.

Căci şi Ştefan, cum zice sfântul Grigorie al Nisei, «nu rămânând în firea şi în puterea omenească vede dumnezeirea, ci amestecat fiind cu harul Duhului Sfânt; astfel el vede prin ceea ce e asemenea cele asemenea, cum mărturiseşte Scriptura (Ps. XXXV, 10 ; 1 Ioan III, 2). Căci dacă slava Tatălui şi a Fiului ar fi încăput în firea şi puterea omenească, ar minţi cel ce declară vederea neîncăpută. Dar acela nu minte şi istoria este adevărată».

Bine am spus deci şi mai înainte că slava văzută la schimbarea la faţă a Domnului era a Tatălui, odată ce slava Tatălui şi a Fiului e una. Şi acum, ridicat fiind Ştefan în Dumnezeu, n-a văzut numai pe Dumnezeu în slavă, ci şi slava însăşi a văzut-o ca fiind slava Tatălui. A fost oare aceasta isprava naturii omeneşti? Sau a vreunui înger, care a înălţat firea omenească ce se târa pe jos, la acea înălţime? Câtuşi de puţin. Căci nu s-a scris că Ştefan având multă putere sau umplându-se de ajutorul îngeresc a văzut cele ce a văzut, ci că ***Ştefan plin de Duhul Sfânt a văzut slava lui Dumnezeu şi pe Cel unul născut al lui Dumnezeu (Fapte VII, 55). «Căci nu poate vedea lumina, zice proorocul, cel ce nu priveşte din lumină» 425.*** Iar dacă vedem în lumina părintească, în Duhul, pe Fiul ca lumină, e vădit că avem o unire nemijlocită cu Dumnezeu şi o comunicare a luminii de acolo, nu o transmitere a ei prin mijlocirea îngerilor. Filozoful nostru nu admite însă aceasta şi socoteşte că şi marele Dionisie învaţă ca el, nepricepând înţelesul teologiei acestui grăitor de Dumnezeu.

E drept că acesta, descoperind cauza numelui de înger, zice că «multe vederi ni se arată prin îngeri». Dar nu spune că şi toate arătările dumnezeieşti sau toată unirea sau toată luminarea se săvârşeşte prin ei.

Căci spunând că acea prea slăvită doxologie a fost transmisă celor de pe pământ la naşterea lui Hristos de o mare oştire de îngeri şi că îngerul a binevestit păstorilor naşterea, ca unora ce erau curăţiţi printr-o vieţuire retrasă şi liniştită, nu zice că şi

slava lui Dumnezeu ce a luminat pe păstori s-a transmis prin îngeri. Dar fiindcă păstorilor nu li s-a descoperit taina mântuirii de către slava ce-i lumina, iar pe de altă parte, ei fiind cuprinşi de frică, pentru că nu erau obişnuiţi cu astfel de vederi, îngerii le-au vestit ce înseamnă arătarea luminii.

Maica Fecioară încă a fost înştiinţată de înger că va avea în pântece pe Dumnezeu şi-L va naşte după trup, dar unirea lui Dumnezeu cu ea nu s-a făcut prin înger. Trebuie să presupunem însă şi aici că nici ea n-a fost învăţată prin unirea însăşi, ci a trebuit un vestitor pentru aceasta. Dar ce trebuie să mai lungim vorba, când însuşi acela zice limpede că «prin aceeaşi unire de sus, de care se împărtăşesc îngerii învredniciţi de cunoştinţa cea mai presus de cea îngerească, se unesc şi minţile ajunse în chipul dumnezeiesc, asemenea îngerilor, atunci când încetează orice lucrare a minţii». Sau: «Precum, după părerea cunoscătorilor în sfintele noastre taine, a fi umplut de cele dumnezeieşti în chip nemijlocit este un lucru mai desăvârşit decât a te împărtăşi de ele prin alţii, tot aşa cred că împărtăşirea nemijlocită a cetelor îngereşti, care se înalţă prin ele la Dumnezeu, e mai intensă decât împărtăşirea celor ce se desăvârşesc prin mijlocire». Zaharia vede pe unul dintre primii îngeri ce stau în jurul lui Dumnezeu, cum învaţă şi marele Dionisie. Iar Iezechiel spune că «această lege a fost stabilită în chip cu totul sfânt de către însăşi Dumnezeirea prea slăvită ce tronează pe Heruvimi».

Astfel, nu numai la îngeri, ci şi în noi, au loc vederi ale lui Dumnezeu nu numai în chip mijlocit şi prin alţii, ci şi vederi nemijlocite care nu trec de la cei din primul rând la cei din al doilea prin transmitere. Căci Domnul domnilor nu e supus legilor creaţiei. După sfintele noastre predanii, Gavriil e primul şi singurul care e introdus în taina coborârii (chenozei) negrăite a Cuvântului, deşi nu face parte din ceata îngerească aşezată în rândul întâi şi nemijlocit în jurul lui Dumnezeu. Trebuia doar să fie nou începutul creaţiei celei noi. ***Căci Cel ce s-a coborât pentru noi până la noi, toate le-a făcut nouă (Apoc. XXI, 5 ; 2 Cor. V, 17) .*** De aceea, înălţându-i la cer pe îngerii din ceata de mai jos şi mai vârtos din jurul lumii, îi face, cum zice sfântul Chiril, luminători şi desăvârşitori ai cetei de mai sus . Astfel, aceştia pot să poruncească celor ce le sunt pe o treaptă mai înaltă să «ridice porţile veşnice» şi ***să-i înveţe că Cel ce a îmbrăcat trup pentru nesfârşita Lui iubire de oameni va intra şi se va urca şi se va aşeza mai presus de toată începătoria şi puterea (Efes. I, 21).*** El este Domnul puterilor şi împăratul slavei (Ps. XXIII, 36), putându-le toate, putând ridica când voieşte pe cei din urmă mai presus decât cei dintâi.

Dar, înainte de arătarea în trup a lui Dumnezeu n-am învăţat să fi fost aşa ceva la îngeri, nici la prooroci, afară de cei care au descris de mai înainte harul viitor. Dar, arătându-se acum Acesta, nu mai e nevoie să se săvârşească toate prin mijlocire.

Aceasta o spune şi marele Pavel: ***«Acum, zice, s-a făcut cunoscută prin Biserică începătoriilor şi stăpâniilor înţelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu» (Efes. III, 10).*** Tot aşa spune şi corifeul cetei apostolice, Petru: ***«Cele ce acum s-au vestit vouă prin cei ce ne-au binevestit nouă în Duhul Sfânt trimis din cer , spre ele doresc îngerii din cer să privească» (1 Petru I, 12).*** Cele mai mici fiind făcute astfel mai mari prin har, se menţine totuşi rânduiala bunei întocmiri în chip neştirbit şi minunat.

Cel ce ne-a dezvăluit numirile îngereşti ne-a lămurit şi ne-a învăţat cum nu se poate mai bine şi motivul pentru care au fost aduşi şi chemaţi întru început îngerii la existenţă. Iar că cel căruia i s-a încredinţat în chip nemijlocit taina coborârii la noi a Cuvântului, deşi era conducător al oştilor cereşti, nu făcea parte dintre cei aşezaţi nemijlocit în jurul lui Dumnezeu, o poţi afla spusă de prooroci. Căci de fapt acesta e chemat uneori de un altul mai înalt în grad ca de un comandant şi aude spunându-i-se poruncitor: «Tălmăceşte-i acestuia vederea» (Dan. VIII, 16). Trebuie să observăm însă şi aici că nu zice: «Predă-i acestuia vederea», ci: «Tălmăceşte-i-o».

În general poţi vedea că de cele mai multe ori e dat prin mijlociri harul cunoştinţei, dar vederile lui Dumnezeu se arată de cele mai multe ori în ele însele. De aceea Scriptura spune că şi în timpul lui Moise legea întipărită s-a dat prin îngeri, dar vederea lui Dumnezeu nu. S-a dat însă tălmăcirea vederii prin îngeri. Iar prin vederile tainice se arată lucruri diferite: existente, viitoare, sensibile, inteligibile, materiale, nemateriale, superioare, inferioare şi alte feluri. Şi fiecare din ele se descoperă altfel, potrivit cu puterea celor ce văd şi cu lucrurile urmărite de Dumnezeu.

Şi însăşi arătarea Celui ce este dincolo de toate a luminat pentru alte şi alte pricini şi cu alte puteri în sfintele locaşuri, sau în alte părţi, celor ridicaţi la ele sau proorocilor, cum zice marele Dionisie. Acesta este adevărul, chiar dacă filozoful acesta care s-a numit pe sine orb şi s-a aruncat ca un orb asupra tuturor fără deosebire sau mai bine zis n-a cunoscut nimic, ne cere nouă celor ce propovăduim, pe cât se poate, lumina veşnică, să socotim şi carele (4 Regi II, 11) şi roţile (Iez. I, 15, 21 ; Dan. VII, 9) şi suliţele şi celelalte de felul acesta, de aceeaşi cinstire cu lumina veacului viitor. N-a auzit din Sfânta Scriptură nici măcar aceea că «atunci firea dumnezeiască ne va fi în loc de toate», ca să creadă pe temeiul ei că lumina aceea e a lui Dumnezeu?

De fapt, pe Dumnezeu nimenea nu L-a văzut (Ioan I, 18), nici nu-L va vedea vreodată; nici om, nici înger. Dar aceasta întrucât e înger şi om ce vede sensibil sau

inteligibil. Căci ajuns duh şi privind în Duh, cum nu va vedea pe asemenea cu asemenea, după cuvintele de Dumnezeu cuvântătorilor? Dar şi pentru privirea în Duh lumina dumnezeiască ce locuieşte mai presus de toate se arată ca fiind încă cu totul ascunsă. Căci care dintre făpturi ar putea cuprinde în sine toată puterea nesfârşit de puternică a Duhului, ca prin ea să vadă totul ce e al lui Dumnezeu. Dar ce zic ascunsul acela? Chiar lucirea acelei lumini, care are în chip străin (paradoxal) ca materie (ca mijloc) vederea celui ce priveşte, mărind prin unire ochiul acela duhovnicesc şi făcându-l în stare să cuprindă tot mai mult din ea, chiar ea, zic nu va sfârşi în veci să lumineze acel ochi cu raze tot mai strălucitoare şi să-l umple mereu cu o lumină tot mai ascunsă şi să-i descopere prin ea lucruri niciodată descoperite înainte. De aceea cuvântătorii de Dumnezeu numesc nesfârşită şi lumina aceasta. Prin ea, când încetează orice putere de cunoaştere, Dumnezeu se face văzut sfinţilor, unindu-se prin puterea Duhului, ca Dumnezeu cu dumnezei şi fiind văzut de aceştia. Căci prin împărtăşirea de Cel mai înalt se preschimbă şi ei spre ceea ce e mai înalt şi, ca să spunem cu Proorocul, «mutându-şi tăria», opresc orice lucrare a sufletului şi a trupului în aşa fel că nu se mai arată şi nu se mai vede prin ei decât numai Acela, fiind biruite însuşirile naturale de prisosinţa slavei ***«ca să fie Dumnezeu totul întru toate», cum zice Apostolul (1 Cor. XV, 28).*** Căci fiind fii ai mângâierii, vom fi şi fii ai lui Dumnezeu ***«şi ca îngerii lui Dumnezeu în cer, care pururea văd faţa Tatălui nostru cel din ceruri» (Matei XXII, 30 ; XVIII, 10), cum zice Domnul.***

De aceea şi marele Dionisie, spunând că «cei ajunşi la starea cea fericită şi în chipul lui Hristos se vor umplea de arătarea văzută a lui Dumnezeu», adaugă puţin mai încolo : «într-o mai dumnezeiască imitare a duhurilor mai presus de ceruri». Iar mai încolo, amintind şi de unirile îngerilor cu Dumnezeu, proprii numai îngerilor ce s-au învrednicit să depăşească cunoştinţa îngerească, adică celor buni, dat fiind că acea cunoştinţă este un dar sau un bun primit de la bunătatea atot strălucitoare, continuă zicând că şi «minţile oamenilor ajunse în chipul lui Dumnezeu se unesc asemenea îngerilor cu această lumină şi o proslăvesc prin negarea tuturor, dar învaţă nu prin negare, ci prin unirea cu ea, că este în chip suprafiinţial mai presus de toate». Deci, prin unirea cu această lumină ce e mai presus de toate şi depăşeşte toate cele ce sunt, află cei ce ajung la unire că ea depăşeşte sau e mai presus de toate făpturile, adică nu din înlăturarea tuturor, ci din unire văd că toate sunt înlăturate.

Astfel şi unirea aceasta este mai presus şi în afară de toate. De aceea, se poate spune de lumina aceasta că nu este, în sens de depăşire. Căci ceea ce nu pot cuprinde nici îngerii decât numai întrucât s-au învrednicit de cunoştinţa mai presus

de îngeri, e cu neputinţă să poată fi cuprins sau dobândit de vreo putere oarecare a minţii, dat fiind că o întrece şi pe aceasta.
Iar ceea ce e mai presus de toată puterea minţii, încât nu poate fi cuprins de ea, este mai presus de toate cele ce sunt. Iar ceea ce depăşeşte orice putere înţelegătoare, neputând fi cuprins de ea, e mai presus de toate cele ce sunt şi deci şi unirea aceasta e mai presus de orice cunoştinţă, chiar dacă se numeşte metaforic cunoştinţă.

Lumina aceasta nu e deci nici inteligibilă, chiar dacă i se zice şi astfel. Căci ceea ce e mai presus de orice minte, cum ar fi inteligibilă? S-ar putea numi aceasta şi neştiinţă, în înţeles de depăşire şi aceasta cu mult mai vârtos decât cunoştinţă. Deci nu e parte a cunoştinţei, nici o specie a ei, precum nici ceea ce e mai presus de fiinţă nu-i o specie a fiinţei. Ea nu ar putea face parte peste tot din domeniul cunoştinţei în general, iar cunoştinţa în general, oricât s-ar împărţi n-ar putea-o cuprinde şi pe aceasta. Mai degrabă ar putea-o cuprinde neştiinţa în domeniul ei. Dar nici aceea. Căci e neştiinţă în înţeles de depăşire, adică e mai presus şi de neştiinţă. Deci această unire e ceva unic şi orice numire i-ar da cineva, fie unire, fie vedere, fie simţire, fie cunoştinţă, fie înţelegere, fie iluminare, ea nu e propriu-zis, nici una din acestea, sau numai ei i se cuvin propriu-zis acestea.

Deci tratatele filozofului «Despre cunoştinţă» sunt o neştiinţă vădită. De fapt el o numeşte pe aceasta acolo parte şi specie a cunoştinţei generale, fiindcă se numeşte şi ea cunoştinţă şi o compară pe aceasta cu aceea. El nu şi-a dat seama că dacă aceasta ar avea cunoştinţa ca gen din pricina numirii, ar avea şi neştiinţa, odată ce are şi numirea de neştiinţă, ba chiar mai mult decât pe aceea de cunoştinţă. Prin urmare, unul şi acelaşi lucru ar sta sub două genuri contradictorii şi ceea ce e deasupra e totodată dedesubt şi ceea ce e unic şi mai presus de orice multiplicitate e pus în rând cu multiplicitatea.

Dar ceea ce măreşte şi mai mult nebunia este că nu spune numai simplu că unirea este parte subordonată, ci ceea ce susţinea acolo că e mai presus de cunoştinţă, tocmai aceea făcând-o acum specie şi parte subordonată cunoştinţei, o face mai rea în general decât cunoştinţa. E aşa cum ar spune cineva despre ceea ce e singura mai presus de fiinţă că e parte şi specie subordonată fiinţei din pricina numirii, adică pe motiv că este şi se numeşte fiinţă, apoi ar îndrăzni să o compare pe aceasta cu genul fiinţei în general. El amestecă cele neamestecate şi pune ceea ce e mai presus de cunoştinţă în rând cu cunoştinţa şi spune că ceea ce e mai presus de înţelegere e sub cunoştinţă.

Dar, întrucât în felul acesta face comparaţie între cunoştinţă şi ceea ce e mai presus de cunoştinţă, a făcut din «mai presus» (de cunoştinţă) un adaos neesenţial. Prin aceasta făcând un lucru una cu sine, le compară apoi prosteşte. Apoi, dacă din simpla pricină a numirii, cunoştinţa mai presus de cunoştinţă e o specie a cunoştinţei în general, cei ce spun că sunt zece genuri ale lucrurilor se înşală. În acest caz genul tuturor este unul: existenţa. Şi ce e mai presus de toate, e sub acest gen unic. Şi fiind unite cu acest unul, toate celelalte produc o altă existenţă mai bună decât genul cel unul al ei. La fel, dat fiind că există o atingere mai presus de atingere şi o vedere mai presus de vedere şi simplu vorbind, o simţire mai presus de simţire - căci şi acestea primesc acelaşi nume pentru înţelegere - dacă ceea ce e mai presus de simţire e specie a simţirii, simţirea e mai înaltă decât ceea ce e mai presus de simţire. Şi cu fiecare din cele pomenite ar fi la fel.

Dar să revenim. Ce este deci unirea aceea care nu e nimic din cele ce există, în sens de depăşire? Este oare teologie prin negaţie? Dar ea este unire, nu negaţie. Apoi pentru negaţie nu avem nevoie de extaz nici noi, pe când pentru unirea aceea au nevoie şi îngerii. Pe lângă aceasta, cel ce nu face teologie prin negaţie nu este necredincios. Dar de unirea aceea se împărtăşesc dintre credincioşi numai cei îndumnezeiţi. Apoi, teologia prin negaţie o înţelegem şi o exprimăm. Dar unirea aceea este negrăită şi neînţeleasă chiar de cei ce văd, cum a spus marele Dionisie. Apoi, lumina teologiei aceleia este o cunoştinţă oarecare şi un raţionament. Dar lumina acestei vederi e văzută subzistând în ceva, lucrând înţelegător şi vorbind duhovniceşte şi în chip tainic celui îndumnezeit.

De fapt cele negate lui Dumnezeu le pricepe mintea, teologhisindu-le (raţionând despre ele) prin negare. Ea lucrează aci prin desfăşurare (prin concluzii). Dar aceasta este unire. Pe lângă aceasta, prin teologia negativă, mintea după negarea celorlalte, se înlătură şi pe sine. Dar aceasta este unirea minţii cu Dumnezeu. Iar aceasta este ceea ce au spus părinţii: «Sfârşitul rugăciunii este răpirea minţii la Domnul». De aceea şi marele Dionisie zice că prin ea noi ne unim cu Dumnezeu. Căci în rugăciune mintea leapădă treptat legăturile cu cele ce sunt, întâi pe cele care o leagă de cele de ruşine, rele şi în general stricăcioase, apoi pe cele care o leagă de cele ce sunt la mijloc şi prefac pe om spre mai rău sau spre mai bine, potrivit cu scopul cu care le foloseşte, pentru care e toată învăţarea şi cunoştinţa lor. De aceea este şi un sfat al părinţilor «să nu primim cunoştinţa pe care vrăjmaşul o face să răsară în vremea rugăciunii, ca să nu fim jefuiţi de ceea ce e mai înalt». Apoi după ce mintea a lepădat pe încetul aceste legături ca şi cele cu lucrurile mai înalte decât acestea, iese întreagă din toate cele ce sunt, în vremea rugăciunii curate. Această ieşire este cu mult mai înaltă decât teologia prin negaţie. Căci e proprie numai celor ajunşi la nepătimire.

Dar încă nu are loc unirea, până ce Mângâietorul nu va lumina de sus celui ce se roagă, şezând în foişorul vârfurilor naturale şi aşteptând făgăduinţa Tatălui şi până ce nu-l va răpi astfel prin descoperire spre vederea luminii. Iar această vedere are început şi cele ce sunt după început, care se deosebesc între ele, după cum sunt mai obscure sau mai limpezi. Dar sfârşit nu are. Căci înaintarea ei merge la nesfârşit, ca şi a răpirii în descoperire. Căci altceva este iluminarea, altceva vederea clară a luminii şi altceva vederea lucrurilor în lumină, în care şi cele de departe vin sub ochi şi cele viitoare se arată ca existând.

Dar a grăi despre acestea şi a le lămuri e mai presus de mine. Dar şi despre cele dinainte de acestea. Însă ele ţin de tema noastră. Deci, revenim la ele. Aşadar vederea luminii acesteia, este o unire, deşi nu e o unire de durată pentru cei nedesăvârşiţi. Căci unirea cu lumina, ce este altceva decât o vedere? Apoi odată ce aceasta se produce după odihnirea tuturor lucrărilor minţii, cum s-ar săvârşi altfel dacă nu prin Duhul? Căci lumina se vede în lumină şi într-o lumină asemănătoare (Ps. XXXV, 10). Iar cel ce vede, dacă nu lucrează în nici un chip altfel, fiind ieşit din toate celelalte, devine şi el întreg lumină şi se face şi el asemenea cu ceea ce vede, mai bine zis se şi uneşte în chip neamestecat, lumină fiind şi lumină văzând prin lumină. De se priveşte pe sine, vede lumină; de priveşte spre ceea ce vede şi aceea este lumină; de priveşte spre aceea prin care vede şi aceea este lumină. Aceasta este unirea: a fi toate acestea una, ca să nu mai poată distinge cel ce priveşte între aceea prin ce priveşte şi între cel ce priveşte, ci numai atâta să ştie că e o lumină şi priveşte o lumină, deosebită de a tuturor făpturilor.

De aceea şi marele Pavel zice că în timpul acelei minunate răpiri nu ştia de sine ce este (2 Cor. XII, 2). Se vedea pe sine. Dar cum? Sensibil, raţional sau înţelegător (cu mintea)? Dar fiind răpit, ieşise din aceste puteri. Deci se vedea pe sine prin Duhul, care săvârşeşte răpirea. Şi ce era el, dacă nu se putea cuprinde prin nici o putere naturală, mai bine zis dacă era dezlegat de orice putere naturală ? Fără îndoială era aceea cu ce se unise şi prin ce se cunoştea pe sine şi pentru care părăsise toate. Căci avea o astfel de unire cu lumina, la care nici îngerii n-ar putea ajunge, dacă nu s-ar depăşi pe ei înşişi prin harul care îi uneşte. Deci era atunci lumină şi Duh, cu care era şi unit şi de la care avea şi puterea de a fi unit. Deci era ieşit din toate cele ce sunt şi devenise prin har aceea, ba nici nu mai exista, în sens de depăşire, dacă era mai presus de cele create.

Căci zice şi dumnezeiescul Maxim:«Cel ce a ajuns în Dumnezeu a lăsat în urma sa toate cele după Dumnezeu». Sau iarăşi: «Toate lucrurile, numirile şi

demnităţile de după Dumnezeu vor fi dedesubtul celor ce vor ajunge în Dumnezeu prin har» .

Dar ajuns atunci astfel, dumnezeiescul Pavel nu s-a împărtăşit nicidecum de fiinţa dumnezeiască. Fiinţa lui Dumnezeu este, aşadar, mai presus chiar şi de ceea ce nu este, în sens de depăşire, precum este şi mai presus de Dumnezeu. Căci neexistent, în sens de depăşire, este ceea ce se vede duhovniceşte prin simţirea minţii. Iar aceasta nu e câtuşi de puţin fiinţa lui Dumnezeu, ci slava şi strălucirea nedespărţită de firea Lui, prin care se uneşte cu cei vrednici dintre îngeri şi oameni. Nu numai atât, ci fiindcă precum îngerii aşa şi oamenii văd pe Dumnezeu în felurile acestea şi se unesc cu Dumnezeu şi îl laudă pe El, poate că şi îngerul dacă şi-ar povesti acea vedere mai presus de firea sa, ar spune cele spuse de Pavel: «Ştiu un înger care a văzut, nu ştiu de era înger, Dumnezeu ştie» (2 Cor. XII, 2-3). Deci aceste vederi ale sfinţilor, le ştie numai Dumnezeu şi cei ce stau sub lucrarea lor, cum zice şi Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu.

De aceea a le socoti supuse simţurilor sau a le socoti năluciri şi simboale, ca fiind sensibile şi a le asemăna cu cunoştinţa omenească, nu e fapta unui om care îşi dă seama de nemărginirea înălţimii dumnezeieşti, spre care vrea să atragă cu iubire de oameni şi puţinătatea noastră cea mai de pe urmă.

Dar iată am adus trei martori, câte unul din fiecare din cele trei cete ale lumii creştine : dintre apostoli, pe Petru; dintre ierarhi, pe Dionisie; dintre pustnici, pe Isaac, cunoscătorul vieţii de liniştire. Şi precum s-a scris despre păstorii de la Naşterea Domnului că îndată, la cuvântul îngerului, s-a arătat mulţime de oaste cerească împreună mărturisind, tot aşa deodată cu cuvântul apostolului s-a ridicat conglăsuind o mulţime de apostoli, iar cu ceilalţi doi, mulţime de cuvioşi şi preoţi. Iar această mulţime a dat întreagă glas de împreună mărturisire, că este o lumină ce se arată sfinţilor, alta decât cunoştinţa din toate cele create, cu atât mai sfântă cu cât este slava firii lui Dumnezeu şi e văzută numai de cei ajunşi în chipul lui Dumnezeu şi că este departe de a fi o nălucire sau ceva apropiat luminilor sensibile sau o plăsmuire simbolică după chipul lor; că este departe, întrucât este ipostas şi frumuseţea veacului viitor şi singura lumină adevărată, veşnică, neschimbăcioasă, neînserată, netrecătoare, lumină prin care ne facem şi noi lumină şi fii ai luminii desăvârşite.

Deci, pe aceştia care sunt atât de mari îi bârfeşti, numindu-i neştiutori şi căutători de inspirări? Îndrăzneşti, filozoafe, să spui că păcătuiesc în privinţa fiinţei lui Dumnezeu văzătorii lui Dumnezeu, înţelepţii de Dumnezeu, propovăduitorii lui Dumnezeu? Mă tem să nu te lipseşti de partea ce o au cei sfinţi de lumină; mă tem

că nu cumva, deschizându-ţi gura, să atragi la tine duh, dar pe cel contrar adevărului; ca nu cumva să dogmatizezi drept fiinţă a lui Dumnezeu ceea ce nu există. Căci ce vrei să urmăreşti prin lupta ta, năzuind să arăţi cu cea mai mare sârguinţă, că nu există vedere mai presus de lucrările minţii, măcar că numai prin vederea aceasta ce depăşeşte lucrările minţii se arată în chipul cel mai limpede şi cu totul deosebit că Dumnezeu este în mod cu adevărat existent, cum şi că Dumnezeu este mai presus de cele ce sunt. Căci cum n-ar exista fiinţa lui Dumnezeu, dacă celor ce s-au ridicat prin rugăciune curată peste tot ce e sensibil şi inteligibil, li se face văzută în rugăciune însăşi slava acelei firi dumnezeieşti ? Dar totodată, cum nu va fi fiinţa lui Dumnezeu mai presus de tot ce e sensibil (supus simţurilor) şi inteligibil (gândit cu mintea), dacă e mai presus de vederea aceasta, care la rândul ei, e mai presus de toată simţirea şi înţelegerea?

Dar ce sunt bunătăţile veacului viitor? Nu sunt ele mai presus de toate puterile simţurilor şi ale minţii noastre ? ***«Căci cele ce ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit şi la inima omului nu s-au suit, le-a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (1 Cor. II, 9).*** Pe acestea le va vedea atunci inima curată, după sfântul Maxim. Cum, deci, nu este vreo vedere mai presus de toate înţelegerile? Ne mai putând acum să te opui, nu te mai poţi nici preface în chip sofistic, pe baza aceleiaşi numiri, că eşti de acord. Căci cel ce zice, folosind metafora şi identitatea de nume, că ceea ce e mai presus de înţelegere, e înţelegere, pentru faptul că şi acea vedere, chiar dacă e mai presus de nume, este totuşi înţelegere, nu se străduieşte pe urmă să arate că vederea aceea nu este mai presus de înţelegere. De fapt, cel ce a zis că nu este mai presus de înţelegere ceea ce e mai presus de înţelegere, întrucât se numeşte şi aceea înţelegere, are ca motiv şi scuză identitatea numirii. Dar cel ce nu pune lucrul acela mai presus de lucrările minţii, nu are cum să se scuze. Căci acel lucru (vederea) nu s-ar putea numi lucrarea minţii.

Dar toţi câţi din veac au căutat prin fapte patria cerească, după dumnezeescul apostol au murit neluând făgăduinţele, ci văzându-le şi îmbrăţişându-le de departe» (Evr. XI, 13). Deci, este şi o vedere şi o înţelegere a inimii, mai presus de toate lucrările minţii. Căci ceea ce e mai presus de minte este neînţeles numai în sens de depăşire. Căci altfel ar fi un lucru fără noimă.

Dar dacă toţi ***«cei ce s-au mucenicit prin credinţă n-au luat făgăduinţa, Dumnezeu prevăzând pentru noi un lucru mai înalt, ca să nu se desăvârşească fără noi» (Evr. XI, 39-40),*** odată ce vor fi desăvârşiţi, nu vor vedea cele făgăduite? Sau vor vedea, dar nu vor vedea mai presus de toată înţelegerea? Sau mai presus de toată înţelegerea, dar ca şi mai înainte de a se desăvârşi? Dar ce raţiune ar fi în aceasta? Deci, vor vedea şi vor vedea mai presus de toată înţelegerea. Şi nu cum

vedeau mai înainte, ci vederea va fi dobândirea celor făgăduite. Există deci o vedere mai presus de toată înţelegerea. Ba încă mai presus şi de aceasta. De fapt credinţa noastră este o vedere mai presus de minte. Dar dobândirea celor crezute, e o vedere mai presus de acea vedere care e mai presus de minte. Iar ceea ce se vede şi se posedă prin această vedere, fiind mai presus de toate cele cunoscute prin simţuri şi prin minte, nu e nici ea fiinţa lui Dumnezeu. Căci fiinţa lui Dumnezeu e dincolo şi de aceasta prin depăşire. Aşa este tot ipostasul bunătăţilor viitoare.

Ai înţeles de câtă măreţie dumnezeiască se lipsesc cei ce nu cunosc această vedere mai presus de înţelegere? Şi cu cât măresc pe Dumnezeu mai mult decât aceia, cei ce prin curăţia inimii au gustat-o pe aceasta măcar puţin şi au în ei arvuna veacului viitor sau au primit-o prin credinţă, care pricinuieşte în multe feluri bunătăţile tainice ?

Dar filozoful, nefăcând loc în el înălţimii acestei înţelegeri, nu a adus lui Dumnezeu închinăciune şi slavă vrednică de El în Duh, iar pe cei ce slăvesc pe Dumnezeu în Duhul lui Dumnezeu îi socoteşte făcând cu totul dimpotrivă. Şi îi aşează în lista hulitorilor pe singurii cuvîntători de Dumnezeu înalţi şi vrednici de încredere.

Dar să mai stăruim pe lângă credinţă şi pe lângă vederea dumnezeiască şi desfătată a ei. Credinţa este căruţa puterii evanghelice, viaţa apostolică, dreptatea lui Avraam, din credinţă începe şi la ea sfârşeşte toată dreptatea şi din ea va fi viu tot dreptul. (Rom. I, 17). Cel ce o nesocoteşte va cădea din bunăvoinţa dumnezeiască. Căci «fără de credinţă nu este cu putinţă a plăcea lui Dumnezeu» (Evrei XI, 7). Credinţa eliberează pururea neamul nostru de tot felul de rătăciri şi ne întemeiază pe noi în adevăr şi în noi adevărul, din care nimeni nu ne va clinti, chiar dacă ne-ar socoti nebuni, pe noi cei ce prin credinţa cea adevărată ieşim prin extazul mai presus de înţelegere şi mărturisim acest adevăr cu fapta şi cu cuvântul, nelăsându-ne «purtaţi de orice vânt al învăţăturii» (Efes. IV, 14), ci stăruind în cunoştinţa cea unită a adevărului creştinilor şi propovăduind vederea cea mai simplă, mai dumnezeiască şi cu adevărat neînşelătoare.

Dar lăsând acum cele viitoare, să privim cu vederea mai presus de minte a credinţii la cele ce s-au făcut de la început. Căci ***«prin credinţă înţelegem că s-au făcut veacurile cu cuvântul lui Dumnezeu... ca să se facă din ceea ce nu se vedea, cele ce se văd» (Evr. XI, 3).*** Care minte ar putea înţelege cum s-au făcut atunci toate din ce nu era nicidecum şi aceasta numai cu cuvântul ? Căci ceea ce înţeleg lucrările minţii, desigur că nu le întrece pe acestea. Aceasta înţelegând-o şi înţelepţii elinilor şi socotind că nimic din cele ce se strică nu trece în nimic şi că

nimic din cele ce se produc nu vine din nimic, au cugetat lumea ca nefăcută şi fără sfârşit. Dar credinţa depăşind ideile născute din privirea făpturilor, ne-a unit pe noi cu Raţiunea aflată mai presus de toate şi cu Adevărul neconstruit şi simplu şi am înţeles mai bine decât prin demonstraţie nu numai că toate s--au făcut din cele ce nu sunt, ci şi că s-au făcut numai cu cuvântul lui Dumnezeu. Ce este deci credinţa aceasta? Oare vreo putere naturală sau mai presus de fire? Fără îndoială, mai presus de fire, deoarece «nu poate veni cineva la Tatăl decât prin Fiul» (Ioan X, 9), care ne ridică pe noi mai presus de noi înşine şi ne dă simplitatea îndumnezeitoare şi ne întoarce spre unitatea Tatălui ce adună toate.

De aceea Pavel ***«a luat har spre ascultarea credinţei» (Rom. I, 5). De aceea, de vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus şi vei crede în inima ta că Dumnezeu L-a sculat pe El din morţi, te vei mântui» (Rom. X, 9). De aceea sunt mai fericiţi cei ce n-au văzut şi au crezut (Ioan XX, 29), decât cei ce au văzut şi au crezut în Cel înviat din morţi şi în începătorul vieţii veşnice (Fapte III, 15).*** Căci aceştia prin ochii mai presus de lume ai credinţei au văzut şi au cinstit cele ce ochiul, văzându-le, nu le crede prin el însuşi şi înţelegerea nu le poate cuprinde.

«Aceasta este biruinţa care a biruit lumea, credinţa noastră» (1 Ioan V, 4). Aceasta este, deşi e ciudat a o spune, credinţa care a susţinut şi lumea de jos mai înainte în felurite chipuri şi timpuri, iar mai pe urmă, prefăcând-o într-una mai dumnezeiască şi ridicând-o la înălţimea cerurilor, a făcut şi din pământ cer. Cine a păzit seminţele lumii celei de a doua? Nu credinţa lui Noe? Cine a făcut pe Avram, Avraam şi tată al multor neamuri, asemenea cu nisipul mării şi cu mulţimea stelelor? Nu credinţa în făgăduinţele acelea ce erau atunci de neînţeles? Căci pe unicul născut urmaş îl ţinea gata de junghiat. Şi prin el - o, minune ! - a crezut neîndoios că avea mulţime de fii. Nu părea deci bătrânul celor ce priveau lucrurile cu raţiunea că e nebun? Dar sfârşitul lucrurilor, conduse de harul lui Dumnezeu, a arătat că credinţa nu e nebunie, ci cunoştinţă ce întrece toată cugetarea.

Noe iarăşi aştepta de la bolta curbată a cerului adâncuri de ape. Unde sunt bîiguelile filozofiei cinstite de tine? «Toate cele grele tind în sus şi spre mijloc»: cele uşoare, cu cât sunt mai uşoare, cu atât se depărtează de mijloc». Unde este substanţa rară şi deasă, cea dintâi neputând acoperi, cea de a doua străbătând şi corpurile care nu sunt prea dense prin fire? Unde sunt sferele exacte şi curbele, mişcările de multe feluri şi de mare viteză, prin care tu căutând adevărul din existenţe, te rostogoleşti din el pe tine însuţi şi pe cei ce ascultă de tine şi îi vei face pradă potopului, învăţând amarnic din experienţă ceea ce au ignorat în chip rău prin cunoştinţă.

Dar credinţa, de o vor primi înainte de moarte, îi va aduce la adevăr printr-o neştiinţă bună şi-i va face prin experienţă cu totul neispitiţi şi nepătimaşi în faţa relelor. Ea le va arăta chiar prin lucruri că toată filozofia din afară este nebună (1 Cor. I, 20), ca una ce nu va înţelege nici atunci, cum nu înţelege nici acum cuvântul marelui Petru: ***«Cerurile s-au închegat odinioară din apă şi prin apă şi prin apă lumea de atunci a pierit înecată. Iar cerurile de acum sunt ţinute pentru foc, fiind păstrate pentru ziua judecăţii şi pentru pieirea celor necredincioşi» (2 Petru, III, 5-7).***

Deci cum e cu cunoştinţa de Dumnezeu, aflătoare în creştini şi cu mântuirea prin ea? Este ea prin cunoştinţa filozofiei sau prin credinţă, care face prin neştiinţă cunoştinţa ei nefolositoare . Dacă e prin cunoştinţă, «s-a făcut deşartă credinţa» şi se desfiinţează făgăduinţa, că «de vei crede cu inima ta în Domnul Iisus, te vei mântui» (Rom. X, 9). Aşadar nu cel ce are în inimă cunoştinţa făpturilor are din pricina ei pe Dumnezeu, ci cel ce a crezut în inima lui în Domnul Iisus, are sălăşluit în sine, pe Dumnezeu prin credinţa neiscoditoare.

Dar să lăsăm acum pe cei ce prin această cunoştintă n-au cunoscut pe Dumnezeu şi să trecem cu vederea faptul că nu toată cunoştinţa din filozofie este adevărată. Să admitem că toată este adevărată şi să privim la cei ce prin cunoştinţa aceasta a făpturilor au cunoscut pe Dumnezeu. Contemplarea şi cunoaşterea prin acestea se numeşte lege naturală (Rom. II, 14). De aceea încă înainte de Patriarhi, Prooroci şi de Legea scrisă, aceasta a chemat din nou neamul omenesc şi l-a întors la Dumnezeu, arătându-L pe Făcătorul celor ce nu ieşiseră din cunoştinţa naturală asemenea înţelepţilor elini. Căci cine, având minte şi văzând atâtea feluri vădite de fiinţe, atâtea puteri contrare şi mişcări ce se echilibrează prin opoziţie, apoi stabilitatea care aduce şi ea un echilibru în acest fel, succesiuni neîntrerupte de porniri contrare, uniri neamestecate prin adversităţi neîmpăcate, împreunări ale celor distincte şi neamestecări ale celor unite ale minţilor, sufletelor, trupurilor, armonia ce se naşte din atâtea lucruri, relaţiile şi poziţiile statornice, aptitudinile şi rânduielile substanţelor, nedesfacerea întregului cine, privind cu mintea la toate acestea, cum fiecare persistă în sine, dar se armonizează în chip minunat cu celelalte, nu va cunoaşte ca dintr-o icoană şi ca dintr-o operă cauzată, pe Dumnezeu ? Şi cine, cunoscând astfel pe Dumnezeu, Îl va socoti un lucru oarecare dintre cele cauzate sau dintre cele ce sunt după chipul Lui? El va avea prin aceasta şi cunoştinţa de Dumnezeu din negaţie. Deci cunoştinţa făpturilor a întors neamul omenesc la cunoştinţa de Dumnezeu înainte de Lege şi Prooroci. Şi acum iar îl întoarce. Căci aproape toată lumea, adică toţi câţi nu ascultă de preceptele evanghelice, datoresc numai cunoştinţii făpturilor faptul că nu au un alt Dumnezeu decât pe Făcătorul acestei lumi.

Deci aceştia numai din cunoştinţa celor create cunosc pe Dumnezeu. Ei sunt cei ce n-au murit legii, prin lege, ca să trăiască viaţa întru Hristos, mai bine zis cei ce n-au avut niciodată legea lui Dumnezeu. Dar acum când Dumnezeu S-a arătat în trup, s-a crezut între neamuri, s-a propovăduit în lume (1 Tim. III, 16) şi legea harului s-a descoperit marginilor pământului, când «am luat Duhul lui Dumnezeu ca să vedem cele dăruite nouă de la Dumnezeu» (1 Cor. III, 13), când am fost învăţaţi de Dumnezeu (Ioan, VI, 45) şi am primit povăţuirile Mângâietorului după mângâietoarea făgăduinţă, căci «Acela, zice, vă va învăţa pe voi tot adevărul» (Ioan, XIV, 26) - ca unul ce nu e încă cunoscut - când avem «mintea lui Hristos» (1 Cor. III, 16) şi ochi duhovniceşti, tu te întorci iarăşi înapoi, ca să trăieşti sub stihiile acestei lumi ca învăţătoare ? Ce zici ? Noi care «aşteptăm cer nou şi pământ nou potrivit făgăduinţei» (2 Petru III, 13; Apoc. XXI, 1), nu vom înţelege şi nu vom slăvi pe Dumnezeu din acelea în chip supra lumesc, ci îl vom cunoaşte numai din lumea aceasta veche şi schimbăcioasă? Ba nu numai schimbăcioasă, ci şi stricăcioasă. Căci numind-o pe aceea nouă, a arătat-o pe această veche. Iar tot ce se învecheşte şi îmbătrâneşte merge spre pieire.

Dar de unde am învăţat despre această lume nouă şi despre viaţa care nu se învecheşte? Oare din contemplarea făpturilor, sau de la «Cel rânduit Fiu al lui Dumnezeu în putere, după Duhul sfinţeniei prin învierea din morţi, de la Iisus Hristos, Domnul nostru» (Rom. I, 4) ? Oare nu unul este învăţătorul nostru, Hristos (Matei XXIII, 10)? Deci prin ce cuvinte ale Lui am învăţat despre firea lumii pieritoare? Oare nu El ne-a poruncit să nu ne numim învăţători pe pământ? Cum vom umbla deci noi la elini şi la egipteni, ca să învăţăm de la ei ceva mântuitor? Cunoştinţa noastră de Dumnezeu laudă pe Dumnezeu ca învăţător ; nu înger, nu om, ci însuşi Domnul ne-a învăţat şi ne-a mântuit pe noi (Isaia LXIII, 9). Noi nu mai cunoaştem pe Dumnezeu din asemănări, iar aşa este cunoştinţa lui Dumnezeu din făpturi. Acum însă «s-a arătat viaţa care era la Tatăl şi s-a arătat nouă» (1 Ioan I, 2) ; ne-a vestit nouă că «Dumnezeu este lumină şi nici un întuneric nu se află întru El» (1 Ioan I, 5); iar pe cei ce au crezut Lui, i-a făcut fii ai luminii (Efes. V, 8). «Şi aşa s-a arătat ce vom fi» «că de se va arăta, vom fi asemenea Lui; pentru că îl vom şi vedea pe El precum este» (1 Ioan III, 3). Ai iarăşi merinde de bârfeală: «Precum este, aşa îl vom vedea pe El». Dar cel ce spune acestea, fiind zidit nemijlocit pe piatra pusă în Sion, este aproape de ea în toate. «Iar cel ce cade pe ea, se va sfărâma şi pe care va cădea, îl va strivi» (Matei XXI, 44).

Dar să cercetăm cum argumentează filozoful că nu este vedere mai presus de toate lucrările minţii. Mai întâi vom spune că lucrul acesta despre care vorbim, ştim că este fără nume şi mai presus de nume. Deci dacă numim vedere, ştim că este mai presus de vedere. Iar dacă cineva vrea să-L numească înţelegere de crede sau ştie

prin experienţă că este mai presus şi de înţelegere, mărturiseşte întocmai ca noi. Aşadar, toate plăsmuirile şi vederile, afirmate sau negate de acela, le lăsăm la o parte ca deşarte şi ca neavând nici o legătură cu noi şi cu «Cuvântul» de faţă. Că este însă o vedere mai presus de toată înţelegerea, acela n-a înţeles, nici n-a crezut. Dar noi l-am ierta şi dacă n-ar înţelege. Căci a înţelege ceea ce e mai presus de minte nu stă în puterea fiinţei noastre şi a străduinţelor ei. Ba l-am primi cu îngăduinţă chiar dacă nu crede, ştiind, potrivit apostolului, «că trebuie să ajutăm celui slab în credinţă» (Rom. XIV, 1). Dar încercarea de a clătina pe cei ce cred şi de a îndrepta împotriva lor şi a adevărului, scrieri de luptă şi silinţa de a sminti în tot felul nu numai pe cei mici (Matei XVIII, 6 ; Marcu IX, 42 ; Luca XVII, 2), ci şi pe cei înaintaţi în virtute şi cuvioşie, cine ar putea-o răbda în tăcere, odată ce s-a hotărât să fie slujitor al adevărului?

Deci acela n-a înţeles şi n-a crezut că este o vedere şi o înţelegere mai presus de toată vederea şi înţelegerea, fiind mai presus de nume şi primind numiri ce rămân mult în urma ei. El îşi închipuie că ceea ce socotesc teologii mai presus de minte e teologie negativă, iar aceasta nu e mai presus de minte. Căci se neagă, zice, cele cunoscute, dar nu cele necunoscute. Dar şi noi ştim că în teologia aceasta cele ce se neagă lui Dumnezeu le înţelege mintea. Deci nici această teologie nu depăşeşte lucrările minţii.

Dar despre vederea mai presus de minte, n-am putea spune aceasta. Dacă mintea noastră n-ar putea să se depăşească pe sine însăşi, n-ar fi vedere şi înţelegere mai presus de lucrările minţii. Dar, odată ce are această putere şi numai prin ea se uneşte propriu-zis cu Dumnezeu, trecând prin Dumnezeu această putere la lucrare în vremea rugăciunii, se poate afirma că este o vedere mai presus de toate lucrările minţii, vedere de care zicem că e mai presus de înţelegere. I-ar putea însă spune cineva acesteia şi nevedere şi neştiinţă în sens de depăşire.

Deci ceea ce nu este mai mult înţelegere decât neînţelegere, cum va fi o parte din cunoştinţă în general ? Şi cum va fi împărţită după speciile acesteia? Căci nici fiinţa n-a împărţit-o vreodată cineva dintre înţelepţi, în corp, necorporalitate şi suprafiinţime; nici simţirea, în cele cinci simţuri şi în ceea ce e mai presus de simţire. Căci ceea ce e mai presus de fiinţă, cum ar fi sub fiinţă şi ceea ce e mai presus de simţire nu-i o specie a simţirii, nici ceea ce e mai presus de cunoştinţă o specie a cunoştinţei. Iar că mintea are putere să se depăşească pe sine însăşi şi prin această putere să se unească cu cele mai înalte ca ea, o spune şi marele Dionisie foarte lămurit. Şi nu o spune numai aceasta, ci o şi arată aceasta creştinilor ca o învăţătură dintre cele mai trebuincioase. «Trebuie, zice, să se ştie că mintea noastră are pe de o parte, puterea de a înţelege, prin care vede cele inteligibile, pe de altă

parte, unirea care depăşeşte firea minţii şi prin care se leagă cu cele de dincolo de ea». Întrucât unirea aceasta depăşeşte firea minţii, ea este mai presus de toate lucrările minţii şi nu este cunoştinţă, în sens de depăşire, iar întrucât este o legătură a minţii cu Dumnezeu, e neasemănat mai înaltă decât puterea ce leagă mintea de cele create, adică de cunoştinţă.

Dar cum argumentează acesta că nu este vedere mai presus de toate lucrările minţii ? «Fiindcă, zice, nu este nimic mai înalt decât teologia prin negaţie». Dar altceva este, o, scumpule, vederea şi altceva teologia (cuvântarea despre Dumnezeu), întrucât nu este acelaşi lucru a grăi ceva despre Dumnezeu şi a dobândi şi a vedea pe Dumnezeu. Însă şi teologia negativă este cuvânt. Dar vederile sunt mai presus de cuvânt şi de raţionament. Aceasta a arătat-o cel ce a descoperit cele negrăite (2 Cor. XII, 4). Deci, întrucât şi teologia prin negaţie este cuvânt (şi raţionament), vederea mai presus de cuvânt şi de raţionament este mai presus şi de ea. Deci văzătorii celor mai presus de cuvânt şi de raţionament o întrec şi pe aceasta nu prin cuvânt, ci prin faptă, prin adevăr şi prin harul lui Dumnezeu şi al Duhului care toate le poate şi care ne dă nouă să vedem «cele ce ochiul nu le-a văzut şi urechea nu le-a auzit» (1 Cor. II, 9).

Dar acela neînţelegând acestea, nici măcar cât de puţin îşi închipuie că Dionisie mărturiseşte întocmai ca el când zice: «Tot cel ce se învredniceşte să cunoască şi să vadă pe Dumnezeu ajunge în întunericul dumnezeiesc, chiar prin faptul că nu vede şi nu cunoaşte, fiind ridicat cu adevărat la ceea ce e mai presus de vedere şi de cunoştinţă». Iar în altă parte: «Numai acelora le e cu putinţă să pătrundă în întunericul unde este cu adevărat Cel ce e dincolo de toate, care au depăşit toate şi cele curate şi toate treptele sfintelor înălţimi şi toate luminile dumnezeieşti».

«Dacă intră deci cineva în acest întuneric, zice filozoful, o face prin negarea tuturor celor ce sunt. Deci cea mai desăvârşită vedere este întunericul acesta, sau teologia prin negaţie. Căci nimic nu este dincolo de a nu cunoaşte nimic. Deci şi lumina aceea de care grăiţi voi, orice ar fi ea, trebuie să o părăsiţi, ca să vă suiţi la teologia şi vederea prin ne¬gaţie».

Dar noi numim lumina harului aceea despre care zice şi marele Dionisie că «înconjoară totdeauna, în veci şi neîntrerupt, pe sfinţi, în petrecerea veacului viitor, ca şi pe ucenici la atotdumnezeiasca Schimbare la faţă». De ce atâta silinţă meşteşugită de a ne desface de ceea ce ne va lumina veşnic şi vom vedea neîncetat atunci şi aceasta nu numai cu simţurile, ci şi cu mintea, sau mai vârtos mai presus şi decât acestea, duhovniceşte şi dumnezeieşte, cum am arătat adeseori şi pe larg ? De ce atâta meşteşugire şi osteneală de a ne desface de Cel mai înalt ca noi, de Cel

ce ne uneşte pe vecie cu cele mai înalte decât mintea şi ne dă să vedem cele mai presus de noi? Căci precum mintea, unită în chip negrăit cu simţirea, vede cele supuse simţurilor şi precum simţirea îşi înfăţişează simbolic şi sensibil cele inteligibile (cunoscute cu mintea), odată ajunsă la perceperea lor prin unirea ei cu mintea, aşa şi acestea amândouă (simţirea şi mintea), unite cu Duhul, vor vedea lumina nevăzută în chip duhovnicesc, mai bine zis vor convieţui, odată îndumnezeite, veşnic împreună cu ea.

Deci pentru ce atâta silinţă meşteşugită de a ne face să părăsim lumina care ne va înconjura atunci veşnic, ca să ne bucurăm de vederea socotită de tine atot desăvârşită ? Iar dacă acum putem părăsi şi depăşi acea lumină, dar atunci nu, veacul de acum e mai înalt decât cel viitor şi cu dreptate sunt împătimiţi de veacul de acum cei ce se războiesc împotriva luminii celei veşnice şi adevărate.

Dar, oare, marele Dionisie conglăsuieşte cu ei? Cum ar face-o cel ce a lăudat această lumină mai mult decât toţi ? Căci am arătat pe larg în «Cuvintele» scrise de noi mai înainte despre lumina şi luminarea dumnezeiască, cum cel ce se împotriveşte mai mult ca toţi duşmanilor marii lumini, este luminătorul cel mai strălucitor al lumii din Areopag. Dar revenind şi acum, să vedem cuvintele lui, la care se referă acesta. Scriind acesta slujitorului Dorotei, zice: «întunericul dumnezeiesc este lumină neapropiată, pentru revărsarea covârşitoare de lumină mai presus de fiinţă. În acesta ajunge tot cel ce se învredniceşte să cunoască şi să vadă pe Dumnezeu, chiar prin faptul de a nu vedea şi de a nu cunoaşte fiind ridicat în ceea ce e mai presus de vedere şi de cunoştinţă, cunoscând tocmai aceea că este dincolo de toate cele cunoscute cu simţurile şi cu mintea (sensibile şi inteligibile)».

Deci, aici zice de acelaşi lucru că e şi întuneric şi lumină, aici că şi vede şi nu vede, aici că şi cunoaşte şi nu cunoaşte. Cum e atunci întuneric această lumină? «Pentru revărsarea covârşitoare de lumină», zice. Deci în sens propriu e lumină; întuneric e în sens de depăşire , întrucât nu poate fi văzută de cei ce încearcă să se apropie de ea şi să o vadă prin lucrările simţurilor sau ale minţii.

Iar fiindcă în Cel neapropiat ajunge tot cel ce se învredniceşte să cunoască şi să vadă pe Dumnezeu, cine este cel ce se învredniceşte să se apropie de Cel neapropiat şi să vadă pe Cel nevăzut? Oare tot cinstitorul de Dumnezeu? Dar numai lui Moise şi celor ca el le-a fost dat să ajungă în întunericul dumnezeiesc. Teologia prin negaţie însă este a fiecărui cinstitor de Dumnezeu. Iar acum după venirea Domnului în trup este şi a fiecărui om, cum s-a arătat mai înainte. Deci lumina aceasta (în sens propriu) şi întunericul acesta dumnezeiesc (în sens de depăşire) e altceva decât teologia prin negaţie şi o depăşeşte pe aceasta în chip

neasemănat să zicem atâta cât depăşeşte Moise în vederea lui Dumnezeu pe cei mulţi.

Dar, zice, cel ajuns în lumina aceasta, vede şi nu vede. Cum văzând, nu vede? Pentru că vede, zice mai presus de vedere. Deci în sens propriu cunoaşte şi vede. Nu vede în sens de depăşire, nevăzând prin nici o lucrare a minţii şi a simţurilor. Prin însuşi faptul că nu vede şi nu cunoaşte, adică prin însuşi faptul că a depăşit toată lucrarea cunoscătoare, e ridicat în ceea ce e mai presus de vedere şi de cunoaştere. Cu alte cuvinte, el vede şi lucrează în chip mai înalt decât omeneşte, ca unul ce a ajuns mai înalt decât omul şi dumnezeu prin har şi este unit cu Dumnezeu şi prin Dumnezeu vede pe Dumnezeu.

Deci, cei ce propovăduiesc numai o contemplare prin negaţie şi dincolo de aceasta nu mai admit o lucrare sau vedere, iar de această contemplare zic că face parte din cunoştinţa generală şi nu recunosc nici o vedere mai înaltă decât cunoştinţa, pe de altă parte, zic că cei ce ajung prin negaţie la această contemplare, după ei atotdesăvârşită, nu văd şi nu cunosc nimic în sens propriu, se arată ca unii ce admit mai degrabă o lipsă de cunoştinţă şi de vedere. Prin urmare, au uitat de ei înşişi, declarând această adevărată neştiinţă în sens de lipsă (a cunoaşterii), mai înaltă decât toată cunoştinţa şi mândrindu-se că nu ştiu nimic în sensul de lipsă (a cunoaşterii). Astfel, cei ce nu cred celei mai mari lumini cad şi din lumina cunoştinţei.

Şi de fapt, dacă vederea prin negaţie şi întunericul dumnezeiesc sunt unul şi acelaşi lucru, iar această vedere înseamnă propriu-zis o lipsă a vederii, potrivit cu cei ce zic că dincolo de ea nu mai este vreo vedere dumnezeiască, atunci şi acest întuneric dumnezeiesc este un întuneric propriu-zis, un întuneric al lipsei, care pe cei ce petrec în el îi face nebuni. Şi de fapt îi face cu adevărat astfel pe cei ce susţin unele ca acestea.

Aceştia îndrăznesc să spună că pătrund în întunericul mai presus de lumină prin teologia negativă înainte de a se fi lepădat de maica lor egipteancă, cu nume mincinos şi stearpă, prin care zic părinţii că trebuie înţeleasă cultura din afară; înainte de a cunoaşte curat că vieţuim între două rânduri de adversari şi că trebuie să se alieze cu cei mai buni; înainte ca prin aceştia, ei să dea asalt asupra celor răi şi pe unii din aceştia să-i surpe, să-i ucidă şi să-i ciuruiască, iar de alţii să fugă (e vorba adică de toate acelea dintre patimile rele care, având o legătură familiară cu noi, ne stăpânesc la început mai tare ca nişte pricini şi ca nişte prezenţe împreună lucrătoare) ; înainte de a lepăda obişnuinţa cea rea a celor ce scot din puţurile creaţiunii înţelepciunea lui Dumnezeu, adică a înţelepţilor elinilor ; înainte de a

locui împreună cu cei ce vieţuiesc în pace unii cu alţii şi nu susţin păreri deosebite sau contrarii, adică cu cei înţelepţi în cele duhovniceşti; înainte de a-şi supraveghea prin retragere şi linişte oile lor, adică gândurile lor; înainte de a se sui la munte, adică în vârful sufletului ; înainte de a căuta de departe la lumina cea nouă; înainte de a se apropia, înainte de a auzi şi de a lepăda încălţămintea picioarelor, dat fiind că nu e îngăduit de a atinge pământul sfânt (Ieşire III, 5) prin alipirea de morţi şi de cei ce nu sunt cu adevărat mijlocâiori; înainte de a preschimba dreapta făcând-o engol-pion (Ieşire IV, 6), adică de a se scufunda mintea în sine; înainte de a fi surpat deplin stăpânirea tiranului, prin toiagul care toate le poate, adică prin credinţă, de a fi trecut cu picioarele peste apa cea sărată a vieţii; înainte de a fi făcut firea noastră amară şi înăsprită, în izvor de bucurie mai presus de fire prin rugăciune şi fapte plăcute lui Dumnezeu; înainte de a fi gustat din hrana ce curge de sus şi de a nu mai fugi de vrăjmaşi, ci de a voi mai bine şi de a putea să-i izgonească pe toţi; înainte ca, pregătiţi prin toate acestea în chip desăvârşit, să ajungă la sâmbăta nelucrării relelor şi să audă şi să depăşească trâmbiţele cu multe sunete şi să vadă pe rând alte lumini cu bogată revărsare - iar acestea sunt slava lui Dumnezeu vestită prin făpturile de multe feluri, apoi propovăduirea prin prooroci, apostoli şi părinţi, şi toate învăţăturile despre cele dumnezeieşti; înainte de a împlini toate acestea şi de a ajunge cu fruntaşii care s-au dedicat lui Dumnezeu, pe vârful treptelor dumnezeieşti şi a vedea locul lui Dumnezeu, apoi de a se uni în chip neînţeles cu Dumnezeu însuşi, desfăcuţi de toate acestea.

Noi însă, cercetând teologia negativă, cât a fost de trebuinţă, în «Cuvintele» de mai înainte despre lumină, am arătat că ea este chip al vederii aceleia fără formă şi împlinite, de care se bucură mintea mai presus de minte în Duhul Sfânt, dar nu e ea însăşi acea lumină. De aceea, toţi cei ce s-au învrednicit prin credinţă să primească taina (mânturii) pot să laude pe Dumnezeu prin negaţie ; dar nu se pot şi uni cu El şi nu-L pot vedea prin lumină, decât numai dacă vor primi, prin plinirea poruncilor, puterea mai presus de fire a vederii.

«Dar cei ce pătrund în întunericul tainic trebuie să părăsească, după Dionisie din Areopag, toate luminile dumnezeieşti», zice acesta. «Aşadar şi însăşi lumina dumnezeiască, dacă peste tot există ceea ce spuneţi, trebuie lăsată jos. Iar aceasta se constată prin faptul de a nu mai vedea nicidecum nimic; aceasta este întunericul acela tainic».

Ce spuneţi! În felul acesta număraţi între alte multe lumina aceea, care se înveşniceşte cu sfinţii, slava firii dumnezeieşti, frumuseţea veacului viitor şi statornic, împărăţia fără de început şi fără de sfârşit a lui Dumnezeu. Căci însuşi Cel ce a strălucit în ea pe munte a numit aşa lumina aceasta. Dar ce zice chiar

dumnezeiescul Dionisie ? El zice în «Teologia mistică» lămurit: «Cauza cea una a tuturor se află mai presus de toate şi se arată descoperit numai celor ce au străbătut şi toate cele sfinte şi curate».

Dacă se arată acelora şi aceasta în chip descoperit, cum nu se arată nicidecum ? Iar dacă această arătare este teologia prin negaţie şi aceasta e singura necuprin- dere cunoscută, cum afirmaţi voi, iar această teologie o folosesc şi elinii, cum o spuneţi şi aceasta chiar voi, atunci şi ei au depăşit toată curăţia şi însăşi lumina dumnezeiască, ipostasul bunătăţilor viitoare . Vai ! Cunoştinţa înţelepţilor înebuniţi nu numai cuprinde, după tine, dar şi depăşeşte făgăduinţele bunătăţilor viitoare.

Dar aşa ceva nu ar spune niciodată Dionisie, grăitorul înţelepciunii lui Dumnezeu. Căci el a înşirat îndată, în continuare, luminile dumnezeieşti, sunetele cereşti şi vârfurile tuturor celor sfinte, care trebuie părăsite. Ele sunt curăţirile lui Moise înainte de poalele muntelui Horeb, sunetele ce l-au întâmpinat după poalele muntelui, vederile anticipate ale luminilor, despărţirea de cele multe. Iar vederea de după toate acestea nu e vederea lui Dumnezeu, ci a locului în care şedea. Aceasta înseamnă că tot ce se vede prin lucrarea simţurilor sau a minţii sunt oarecare presupuse raţiuni ale celor ce se află sub Cel ce e mai presus de toate şi prin care nu numai El însuşi, ci şi prezenţa Lui se arată mai presus de toată cugetarea. Aşadar vederea locului aceluia depăşeşte şi teologia prin negaţie sau o arată pe aceasta însăşi.

În cazul din urmă, dacă urcarea lui Moise ar fi fost numai până la vederea acestui loc, ar fi dogmatizat drept din acestea că nu este nici o vedere mai presus de teologia prin negaţie. Însă, dat fiind că se desprinde şi de vederea acestui loc şi pătrunde în întunericul cu adevărat tainic, prin încetarea oricărei lucrări cunoscătoare, în sens de depăşire, «unindu-se pe o treaptă mai înaltă cu Cel necunoscut şi văzându-L şi cunoscându-L pe Acesta mai presus de minte», cum vor închide vederea din întunericul dumnezeiesc numai în marginile teologiei şi contemplării prin negaţie ? Căci aceasta a privit-o şi înainte de a intra în întunericul mai presus de lumină (supraluminos) prin locul acela. Deci este vădit că altceva e unirea şi vederea în întuneric ; ea e cu mult mai înaltă decât o asemenea teologie prin negaţie.

Dar de ce să înfăţişăm prin cuvinte şi să nu arătăm cu lucrul adevărul sigur al celor spuse de noi ? Oare Moise, desprinzându-se de toate lucrurile şi cugetările văzute şi care văd şi depăşind vederea locului şi pătrunzând în întuneric, n-a văzut în el nimic? Dar a văzut cortul nematerial, «pe care l-a arătat celor de jos prin imitaţie materială». Iar acest cort după cuvintele sfinţilor, este Hristos, puterea şi

înţelepciunea de sine ipostatică a lui Dumnezeu, care fiind nematerială şi necreată prin firea ei a arătat de mai înainte prin cortul mozaic că va primi o dată o alcătuire văzută şi va veni în chip şi fiinţă Cuvântul cel mai presus de fiinţă şi fără chip, Cortul care e mai presus şi mai înainte de toate şi le cuprinde pe toate; Cortul în care s-au creat şi se susţin toate cele văzute şi nevăzute ; Cortul care luând trup, îl va pune pe acesta pentru noi şi care fiind Arhiereu înainte de veci, pe urmă se va folosi de Sine ca de un temple pentru noi. De aceea, Moise, ajuns în întunericul dumnezeiesc, nu a văzut numai cortul nematerial, pe care l-a înfăţişat prin materie, ci însuşi izvorul dumnezeiesc al ierarhiei şi cele ce ţin de ea, cărora le-a dat chip material de multe feluri în preoţia Legii.

Aşadar cortul şi cele ce ţin de cort, preoţia şi cele ce ţin de preoţie sunt simboale sensibile şi perdele ale vederilor lui Moise din întunericul dumnezeiesc. Dar acele vederi înseşi nu erau simboale. «Căci celor ce au străbătut şi cele sfinte şi curate toate şi pătrund în întunericul tainic, li se arată acelea descoperite». Cum ar putea fi însă simboale cele ce se arată dezvăluite de orice acoperământ ? De aceea şi tălmăcitorul «teologiei mistice» zice la începutul ei: «Treime mai presus de fiinţă, îndreaptă-ne spre vârful cel mai înalt al celor tainice, unde se află ascunse tainele simple, dezlegate de toate şi neschimbăcioase ale teologiei, în întunericul cel mai presus de lumină». Mai poate zice deci cineva că în întunericul dumnezeiesc şi dincolo de teologia prin negaţie nu se mai arată nici o vedere mai înaltă? Sau că toate vederile sfinţilor sunt simbolice? Şi fiind simbolice se arată uneori, dar nu există niciodată ? Dar Moise a văzut cele ce le-a văzut, vreme de 40 de zile şi tot atâtea nopţi, după Grigorie al Nisei, «împărtăşindu-se sub întuneric de viaţa cea veşnică». Vederile acelea erau fără formă. Dar atunci cum sunt simbolice? Apoi ele se vedeau în întuneric. Şi toate cele din întuneric erau «simple, dezlegate de toate şi neschimbăcioase». Dar care dintre simboalele propriu-zise, care sunt împărţite şi sensibile, nu e schimbăcios, nu e compus şi nu e legat de lucrurile create?

Iar fiindcă le vedea, cele ce-i stăteau în faţă erau văzute. Deci cele văzute erau sau lumină sau se aflau în altă lumină. Dar toate cele de acolo erau simple. Aşadar toate acelea erau lumină. Fiindcă le vedea însă după ce se depăşise pe sine însuşi şi ajunsese în întuneric, nu vedea nici prin simţuri, nici cu mintea. Deci acea lumină este de sine văzătoare şi se ascunde în acelaşi sens de depăşire pe cei care nu au devenit fără ochi.

Căci cum s-ar vedea în oarecare chip prin lucrarea minţii, ceea ce se vede şi se înţelege ea însăşi pe sine? Dar când mintea s-a ridicat peste toată lucrarea mintală şi se afla fără ochi în sens de depăşire, se umple de o strălucire mai presus de toată

frumuseţea, ajunsă în harul lui Dumnezeu şi prin unirea mai presus de minte, având tainic şi văzând însăşi lumina care prin sine se vede pe sine. Dar cum? Nu mai este dumnezeirea ascunsă, ar putea întreba cineva? Nicidecum. Dumnezeirea nu iese din ascunzimea Sa, dar se dăruieşte pe Sine şi altora, ascunzându-i şi pe ei sub întunericul dumnezeiesc.

Căci, precum este scris, Moise ajuns singur în acel întuneric nu se mai vedea (Ieşire XXIV, 18). Iar ceea ce e şi mai mult, e că ridicându-l pe el mai presus de sine şi desfăcându-l în chip tainic de sine şi aşezându-l mai presus de toată lucrarea simţurilor şi a minţii, l-a ascuns pe el de sine însuşi - o, minune ! - ca şi pe dumnezeiescul Pavel.

Astfel, văzând, ei nu ştiau, ci se întrebau ce este aceea ce vede ? Şi iarăşi ceea ce depăşeşte orice covârşire a uimirii, este că şi în arătarea aceasta negrăită şi mai presus de fire, Acela rămâne ascuns. Şi celor dezlegaţi şi ascunşi de toate nu li-i acopere numai pe ceilalţi toţi, ci şi pe ei înşişi. Iar dovada acestei ascunzimi mai presus de cunoaştere este dorinţa şi cererea şi urcarea lui Moise la o vedere mai clară. Dar şi înaintarea necontenită a îngerilor şi a sfinţilor în veacul cel nesfârşit la vederi tot mai clare. Deci şi văzând, chiar prin vedere cunosc că lumina aceea este mai presus de vedere. Cu cât mai mult nu cunosc deci pe Dumnezeu, care se arată din ei? Căci şi ochiul nostru, aţintindu-se la discul soarelui şi văzându-l, îl cunoaşte că e mai presus de vedere.

Dar nimenea să nu se lipească de această pildă care nu e cu totul potrivită. Numai atâta să înţeleagă că cei ce văd lumina dumnezeiască intru descoperire, cunosc ascunzimea covârşitoare nu mai puţin, ci cu mult mai mult decât noi care, încercând să privim necuprinsul firii dumnezeieşti prin simboale sau prin înţelesurile lor sau prin negaţiune, cunoaştem că e necuprins.

Căci ştie şi orbul, auzind şi crezând, că strălucirea soarelui întrece măsura ochilor sensibili, dar nu ca cel ce vede. Iar când soarele e sub pământ, pot să-l vadă cu mintea nu numai cei ce au experienţa unei vederi sănătoase, ci şi oricare dintre cei ce sunt lipsiţi de ochi, dar ascultă de cei care văd. Şi nu numai atâta, dar cel fără ochi poate să ştie şi aceea că discul soarelui are o strălucire mai presus de vedere, dar să se împărtăşească şi să aibă acea lumină, este cu neputinţă.

Tot astfel, deci, a vedea pe Dumnezeu cu mintea şi a-L cunoaşte mai presus de minte prin negaţie se poate întâmpla şi celor ce au experiat pentru scurt timp vederea Lui, ca şi celor ce nu şi-au ridicat spre El ochiul acela mai presus de minte al unirii, dar ascultă de cei ce şi l-au ridicat. Dar vederea celor din urmă nu e unire.

Iar cel ce nu crede celor ce văd prin unirea cea mai presus de minte, poate şi el să-L socotească pe Dumnezeu mai presus de minte, dar numai mai presus de puterile sale mintale.

Însă cel care a rupt din sufletul său toată legătură cu cele de jos şi s-a dezlegat de toate prin păzirea poruncilor şi prin nepătimirea ce-i vine din aceasta, apoi s-a ridicat peste toată lucrarea cunoscătoare prin rugăciunea stăruitoare, curată şi nematerială şi acolo, printr-o unire necunoscută în sens de depăşire, e învăluit într-o strălucire neapropiată, acela singur, devenit lumină şi îndumnezeit prin lumină şi văzând lumină, cunoaşte, în vederea şi în împărtăşirea de această lumină, şi ceea ce e mai presus de lumină şi neînţeles din Dumnezeu. Acela socoteşte pe Dumnezeu nu numai mai presus de puterea înţelegătoare omenească a minţii - căci sunt şi multe din cele create mai presus de ea - ci mai presus şi de vederea aceea atot supranaturală, singură prin care se uneşte mintea cu cele ce sunt dincolo de cele ale celor inteligibile "într-o unire dumnezeiască a minţilor mai presus de ceruri".

Dar despre acestea s-au spus destule. Reluând cele mai înainte, spunem că dacă vrea cineva să numească această vedere mai presus de vedere, înţelegere mai presus de toată vederea minţii, nu se deosebeşte intru nimic de noi.

Filozoful acesta, socotind că noi numim acest lucru numai "vedere", nu şi "înţelegere neînţeleasă", s-a înfuriat asupra numelui de "vedere" şi înfuriindu-se, dar nu cu o furie vrednică de laudă şi rămânând la cuvintele acestea, a săvârşit multe păcate împotriva harului proorocesc. Noi, dând pe faţă trei sau patru din aceste păcate pe scurt, le vom lăsa pe celelalte. Străduindu-se deci acesta să arate că vederea e cu mult mai prejos de înţelegere, zice: "Toate vederile înfăţişate de prooroci sunt cu mult mai prejos de înţelegere, fiind plăsmuite, zugrăvite şi închipuite prin imaginaţie".

Că cei mai mulţi dintre prooroci au văzut cele mai multe dintre vederi, ridicaţi în starea de extaz (de ieşire din ei), nimenea nu se îndoieşte ascultând cât de puţin cuvintele lor. Deci ce vom zice ? Oare pătimind un extaz în spre cele mai rele vedeau proorocii pe Dumnezeu ? Cine altul ar spune aceasta, decât cel ce a pătimit un extaz spre cele mai rele ? Dar Însuşi Dumnezeu spune că i S-a arătat lui Moise - "în chip şi nu prin ghicituri" (Numeri XII, 8). Oare şi atunci a pătimit acesta extazul spre cele rele ? Dar ce a văzut şi a auzit Moise când a rămas în extaz vreme de 40 de zile şi s-a împărtăşit de viaţă fără chip sub întuneric (Ieşire XXIV, 18) ? Oare ieşirea din sine spre cele rele ? Cel care scrie acestea a ieşit cu totul din adevăr.

Dar păcatul lui este îndoit aici. Căci minte, susţinând că marele Dionisie cugetă şi aici la fel cu el şi că declară toate vederile prooroceşti mai prejos de înţelegere, aducând din scrisul lui cuvintele: "Dumnezeu se numeşte de la anumite închipuiri dumnezeieşti, care luminează pe cei iniţiaţi sau pe prooroci, după alte şi alte pricini şi puteri". Dar acesta spune limpede şi aici că Dumnezeu S-a arătat "după alte şi alte pricini şi puteri". Dumnezeu, cum însuşi zice, "unuia i s-a arătat în vis, altuia în stare de trezvie, adică prin ghicituri, iar lui Moise în chip şi nu prin ghicituri". Atunci cum au văzut toţi proorocii numai prin puterea imaginativă a sufletului ?

Dar şi imaginaţia dumnezeiască se deosebeşte mult de imaginaţia noastră omenească. Căci aceea se întipăreşte în latura noastră cu adevărat cugetătoare şi netrupească. Imaginaţia omenească însă se desfăşoară în latura sufletului nostru apropiată de trup. Ceea ce primeşte întipărirea acolo este cea mai din vârf parte a sufletului raţional, pe când dincoace este aproape ultima parte a puterilor sufleteşti. Aceasta se întipăreşte în mişcările simţurilor, acolo de vrei să afli cine produce întipărirea în puterea cugetătoare a proorocilor, ascultă pe marele Vasile care zice: "Proorocii au văzut prin aceea că Duhul Se întipărea în partea conducătoare a lor". Deci Duhul cel Sfânt este Cel ce se aşază în mintea proorocilor şi folosindu-Se de înţelegerea lor ca de o materie, prevesteşte în ea prin Sine cele viitoare, întâi lor şi prin ei nouă.

Aşadar, cum mai este această lucrare a Duhului imaginaţie pur şi simplu de acelaşi fel şi de aceeaşi cinste cu imaginaţia noastră? Şi cum este aceasta imaginaţie mai prejos de înţelegerea noastră? Mai bine zis, cum nu se arăta şi din aceasta că e lumina văzută de minte şi altceva decât înţelegerea; că e vorba de vederi care nu sunt nici sensibile, nici închipuite, ci cu totul altceva decât cunoştinţa din cugetare?

Dar filozoful aduce şi alt cuvânt al aceluiaşi (Dionisie) care spune: "îngerul care a modelat vederea, ca să introducă pe cuvântătorul de Dumnezeu în cele dumnezeieşti". "Şi aici, zice (Varlaam), spunând : a modelat, a arătat că e vorba de imaginaţie. Căci nimic din câte contempla mintea prin sine nu se modelează".

Dacă crede deci cineva acestui filozof, va bănui că şi Domniile şi Puterile cereşti pătimesc un extaz inferior înţelegerii (o ieşire spre cele mai jos de înţelegere) şi că vederile lor sunt în chip trupesc şi produse - o, minune ! - ale imaginaţiei. Şi nu numai vederile lor, ci înseşi ipostasurile şi existenţele lor substanţiale sunt atunci asemănătoare închipuirii. Căci, zice acelaşi sfânt în al optulea capitol al "Ierarhiei cereşti", prea mărind numele prin care sunt exprimate sfintele Domnii: "Domnia lor e plină de dorul după obârşia adevărată a domniei lor şi se modelează pe sine şi cele de după sine, cu bunătate, spre o domnie asemănătoare . Dacă, deci, din câte

vede mintea prin sine nimic nu s-a modelat şi toate cele modelate sunt produse ale fanteziei sau lucruri sensibile şi prin urmare cu mult mai prejos de cele cugetate de noi, atunci asemănarea Domniilor şi Puterilor cu Dumnezeu nu se face în planul înţelegerii, ci e trupească şi închipuită şi mai prejos de înţelegerea omenească, ca una ce e plăsmuită. Iar dacă asemănarea lor cu Dumnezeu este astfel, cum ar fi inteligibile (spirituale) după fire?

Dar filozoful deduce acelaşi lucru şi din alt cuvânt al aceluiaşi: «Când auzi de îngerul care întipăreşte (modelează vederea, transmiţând cuvântătorului de Dumnezeu, după putere, sfânta sa cunoştinţă», «cum nu va fi, zice, vederea întipărită ceva închipuit (plăsmuit)?».

Dar noi iarăşi îl vom doborî cu ajutorul «Ierarhiei cereşti». «Sfintele cete ale fiinţelor cereşti, zice, modelându-se pe ele însele în chip inteligibil (spiritual), spre imitarea lui Dumnezeu şi dorind să-şi modeleze chipul lor cugetător spre asemănarea cu obârşia dumnezeiască, se împărtăşesc cu drept cuvânt de o mai bogată comuniune dumnezeiască». Vezi că sunt şi întipăriri inteligibile? Cum, deci, bazându-te pe numirile acestea, socoteşti că proorocii pătimesc extazul inferior (ieşirea din ei spre cele rele sau de jos)? Căci eu de la expresiile acestea nu ajung să socotesc vederile proorocilor mai prejos de cugetarea omenească, ci mai presus de mintea noastră şi învăţ să cunosc că aceste vederi ale lor sunt asemenea cu ale îngerilor. Căci aceia, făcându-se prin curăţie apţi de unirea cu îngerii şi prin întinderea spre dumnezeire împreunându-se cu ei, sunt modelaţi şi întipăriţi şi ei de către îngeri, ca şi aceia, de către îngerii mai înaintaţi şi îşi preschimbă chipul lor spiritual spre o înfăţişare de formă dumnezeiască. Iar prin această modelare adâncesc şi-şi cultivă, ca pe un bun al lor, sfânta cunoştinţă coborâtă de acolo. Şi ce e de mirare dacă curăţia proorocească e modelată de
întipăriri asemenea cu cele ale îngerilor ? Căci, fiind împreună-slujitori cu ei în cuvântarea de Dumnezeu, e recunoscută că poate să primească şi ea însăşi întipărirea lui Dumnezeu.

«Căci inima curată, zice, este aceea care îşi înfăţişează mintea lui Dumnezeu fără nici o formă şi pregătită spre a se imprima în ea întipăririle (modelele) lui Dumnezeu, prin care obişnuieşte El să se facă arătat» .

Zaharia al lui Varahia a învăţat că şi însuşi duhul din noi se modelează de către Dumnezeu, arătând fie aducerea din nou a duhului, din ceea ce nu este, la existenţă, de către Dumnezeu, fie remodelarea şi prefacerea lui spre existenţa cea bună . «Suflarea cuvântului Domnului peste Israel, zice Domnul, Cel ce a întins cerul şi a întemeiat pământul şi a plăsmuit duhul omului în el» (Zah. XII, 1). Deci

ce vom zice: va fi şi duhul din noi trup, fiindcă e modelat (plăsmuit) când e adus la existenţă sau preschimbat ?

Iar Cel ce modelează, fiind rugat, e bun pentru cei ce-L doresc. Iar cel ce spune că a fost modelat încă pe când era copil ca prieten de către pedagogul comun al Pontului (Vasile cel Mare ?) «cu modelarea cea bună şi preacurată», oare laudă şi socoteşte vrednică de dorit şi cere arta modelatoare a trupului?

Dar cum vine Dumnezeu la toate lucrurile noastre, ca să modeleze inimile noastre în parte, cum zice dumnezeiescul David (Ps. XXXII, 15), dacă nu vom înţelege aici prin inima modelată pe omul dinlăuntru ? Iar Moise, petrecând 40 de zile şi nopţi sub întuneric, în viaţa aceea fără formă, n-a văzut forme (întipăriri dumnezeieşti)? «Le vei face, zice, toate după forma arătată ţie în munte» (Ieşire XXV, 40) 532. Deci ce vom zice ? Acela, ajuns în întunericul dumnezeiesc, şi-a ieşit şi el din sine înspre cele de jos şi vedea prin fantezie, fiindcă s-a scris că vedea formă?

Dar filozoful care nu recunoaşte nici o deosebire între lucrurile sensibile şi produsele fanteziei şi între formele (întipăririle) inteligibile şi dumnezeieşti auzind că Cuvântătorul de Dumnezeu a luat la cunoştinţă dintre cele văzute, unele sau altele şi că s-a împărtăşit de vederea modelată de îngeri şi că a fost înălţat la cunoştinţa înţelegătoare a celor ce sunt sau a celor văzute, deduce de aici că «e mai înaltă cunoştinţa decât vederea, fiindcă de la aceasta proorocul a fost ridicat la cunoştinţă, nu a fost coborât».

Deci, ar putea zice cineva că toţi cei ce ne tâlcuiesc prin desfăşurare înţelesul cuvintelor dumnezeieşti, ne ridică de la cele mai de jos spre ceea ce e mai bun. Deci Domnul, dându-ne Evanghelia pe pământ, ca pe un cuvânt prescurtat, ne-a dat ceva inferior. Iar cei ce o tâlcuiesc ies din Evanghelie şi ne ridică la înţelegerea ei ca la ceva mai înalt ? Vai, ce nebunie ! Dar cei ce tâlcuiesc nu se depărtează de cuvintele dumnezeieşti. Ci, luând din ele cunoştinţa ca din nişte izvoare ale cunoştinţei şi ca dintr-o fântână a luminii celei veşnice, ne-o dau şi nouă, ridicându-ne de la neştiinţa în care ne aflăm la cunoştinţă, ca la ceva mai înalt. În asemenea cazuri explicările arată uneori mişcarea, alteori cauza.

Când, deci Sfânta Scriptură spune că proorocul a primit învăţătură «din vedere», iar că îngerul l-a ridicat de la vedere la învăţătură, nu zice că l-a depărtat de la vedere; ci că proorocul a învăţat din acea vedere cele ce nu le cunoştea mai înainte, ca dintr-o cauză a cunoştinţei şi că îngerul înţelegând mai bine cele cuprinse în vedere, fiind înger, i-a explicat-o proorocului şi l-a ridicat de la neştiinţă la înţelegere. Deci, neştiinţa de la care a fost depărtat e inferioară faţă de cunoştinţa la

care a fost ridicat. Dar vederea care dă cunoştinţa, vedere pe care o are în sine în chip concentrat după asemănarea cu Dumnezeu, cum nu e mai înaltă decât cunoştinţa procurată de ea?

Trebuia însă ca cel ce a pornit împotriva părinţilor să nu-i lase nici pe prooroci nedispreţuiţi. Căci ei sunt cei dintâi părinţi şi părinţi ai părinţilor în Duh. Deci trebuia ca şi aceia să fie părtaşi de jignirea acestora.

Dar săturându-se şi de lupta împotriva părinţilor şi a proorocilor, cel ce a luat ca pretext pe cei ce au îmbrăţişat liniştirea, spre a se năpusti, ca să zic aşa, împotriva tuturor lucrurilor dumnezeieşti, se face pe urmă pe sine tâlcuitorul de frunte al celor mai tainice cuvinte ale Evangheliei şi pretinde să înveţe cum văd cei curaţi cu inima pe Dumnezeu şi cum vine Fiul împreună cu Tatăl şi-şi face locuinţa la ei (Ioan XIV, 23). «Deci cei curaţi cu inima, zice, nu văd altfel pe Dumnezeu decât prin analogie (prin asemănare) sau după cauză sau prin negaţie. Iar mai văzător de Dumnezeu este acela care cunoaşte mai multe din părţile lumii sau pe cele mai înalte. Dar şi mai vârtos, cel ce cunoaşte mai bine ceea ce cunoaşte. Iar cel mai văzător de Dumnezeu dintre toţi este cel care cunoaşte părţile văzute şi puterile nevăzute ale lumii: atracţiile elementelor spre pământ şi spre celelalte şi respingerile tuturor acestora între ele, deosebirile, însuşirile, asocierile, lucrările, atingerile, angrenările, armoniile şi pe scurt, toate sintezele grăite şi negrăite ale acestui întreg. Căci cel ce poate contempla bine toate acestea poate cunoaşte pe Dumnezeu prin analogie, ca pricină a tuturor acestora. Şi aşezându-L mai presus de toate acestea prin negaţie, îl cunoaşte iarăşi ca fiind mai presus de toate. Fiindcă, zice numai din lucruri se cunoaşte Dumnezeu. Nu din cele ce nu cunoaşte cineva, ci numai din cele ce cunoaşte, cunoaşte pe Dumnezeu. Aşadar, cu cât cineva cunoaşte mai multe şi mai importante părţi ale lumii create şi în chip mai exact, cu atât se deosebeşte de alţii în cunoaşterea lui Dumnezeu. Şi însuşi modul cunoaşterii lui Dumnezeu prin negaţie, care pare să dispreţuiască cunoştinţa lucrurilor pentru Dumnezeu, nu poate să se producă fără cunoaştere tuturor lucrurilor. Căci nu putem cunoaşte decât negaţiile lucrurilor a căror existenţă o cunoaştem».

Vai ce lucruri spune chiar împotriva sa! Ele nu sunt întru nimic contrare părerilor sale din alte locuri. Căci în altă parte el defineşte ca om desăvârşit pe cel ce ştie toate. Dacă, deci, cum a declarat şi acum, numai negaţiile acelora le putem cunoaşte şi numai negaţiile acelora le putem referi la Dumnezeu, a căror înţelegere o avem, Dumnezeu va trebui - o, ce nebunie! - să fie Cel ce e cunoscut din negaţia tuturor. Şi atunci sau cunoaşte cineva toate cele ce sunt, ca din negaţia tuturor să cunoască pe Dumnezeu şi acela ni se dă pe sine ca alt dumnezeu - căci numai lui Dumnezeu Îi este dat să cunoaccă toate - sau, de nu cunoaşte ceva, va socoti că

aceea este Dumnezeu. Căci ceea ce nu cunoaşte, nu poate nega lui Dumnezeu, precum el însuşi spune. Şi iarăşi, dacă cineva numai din cele ce cunoaşte, cunoaşte pe Dumnezeu în calitate de cauză a lor, pentru toate cele ce scapă cunoştinţei lui nu socoteşte pe Dumnezeu drept cauză.

Aşadar puterea dumnezeiască o va măsura cu ceea ce e în lume. Căci el nu cunoaşte mai mult decât ce e în lume.

Dar noi, ridicaţi fiind dincolo de cunoştinţă, am fost încredinţaţi că lui Dumnezeu îi este cât se poate de uşor să aducă la existenţă zeci de mii de lumi, nu numai asemănătoare între ele, ci şi deosebite. Şi din toate la un loc cunoaştem prin afirmare şi negare pe Dumnezeu. Chiar şi din cele ce nu cunoaştem, cunoaştem puterea Lui nesfârşit de puternică. Aşa zice Pavel: ***«Hristos S-a aşezat mai presus decât tot numele, nu numai al celor ce se numesc, adică al celor cunoscute în veacul de acum, ci şi al celor ce se va cunoaşte în cel viitor» (Efes. II, 20-22).*** Deci şi din cele ce nu erau cunoscute lui, laudă Pavel măreţia lui Dumnezeu. La fel în altă parte a Epistolelor întrebând: ***«Cine ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos?»*** şi înşirând toate cele sensibile şi inteligibile, cele de acum şi cele viitoare, adaugă: ***«Nici vreo altă zidire oarecare nu ne va putea despărţi de iubirea lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 35-39).*** El trece adică cu privirea de la cele ce sunt la cele ce nu sunt şi vorbeşte despre ele ca şi când ar fi. Iar dacă din unul cunoaştem zeci de mii şi din ceea ce e mărginit, puterea nemărginită, cum nu-L vom cunoaşte din cele puţine privitoare la El, pe El întreg, cum se zice că din unghii se cunoaşte leul şi dintr-un colţ stofa? Cum nu vom cunoaşte astfel pe Dumnezeu ca pricinuitor al tuturor şi nu-L vom deosebi prin negaţie de toate şi nu vom adăuga prin credinţă ceea ce depăşeşte cunoştinţa de Dumnezeu din lucruri: că din cele ce nu sunt au fost făcute toate numai cu cuvântul ?

Această cunoştinţă mai presus de înţelegere e comună tuturor celor ce cred în Hristos. Dar sfârşitul credinţei adevărate, care vine numai din lucrarea poruncilor, nu ne hărăzeşte numai cunoştinţa de Dumnezeu din cele ce sunt, cunoscute şi necunoscute (aici înţelegem prin «cele ce sunt», desigur pe cele create), ci din lumina necreată care este slava lui Dumnezeu şi a lui Hristos Dumnezeu şi «a celor ce au ajuns la ţinta din urmă a chipului lui Hristos». Căci Hristos va veni în slava Tatălui, iar «drepţii vor străluci în slava Tatălui lor, Hristos, ca soarele» (Matei XIII, 43) şi vor fi lumină şi vor vedea lumină, care e vederea minunată şi preasfântă a inimii curăţite. Acum se arată cu măsură şi ca o arvună şi celor ce au străbătut prin nepătimire toate cele sfinte şi prin rugăciune curată şi nematerială toate cele curate. Iar atunci va îndumnezei în chip vădit pe «fiii învierii» (Luca XX, 36), care vor petrece veşnic şi vor fi slăviţi împreună cu Cel ce dăruieşte firii

noastre slavă şi strălucire dumnezeiască. Dar slava şi strălucirea nu o au nici cele create în calitate de fiinţă a lui Dumnezeu. Cum ar putea socoti atunci cineva slava lui Dumnezeu ca fiinţă a lui? Căci Dumnezeu, fiind neîmpărtăşibil, nevăzut şi de nepipăit, se face împărtăşibil, încăput şi arătat şi un Duh cu cei ce se roagă Lui cu inima curată, printr-o putere mai presus de fiinţă, în vremea rugăciunii ca vedere, potrivit rugăciunii atot tainice şi negrăite către Tatăl nostru comun pentru noi: «Dă lor, zice, că precum Eu sunt întru Tine şi Tu întru Mine, şi ei să fie întru Noi, una în adevăr» (Ioan X, 21).

De felul acesta e, deci, vederea lui Dumnezeu pe care numai cei ce s-au învrednicit de sfârşitul cel fericit o vor vedea în veacul fără sfârşit, dar pe care au văzut-o şi aici fruntaşii apostolilor pe Tabor, Ştefan când era omorât cu pietre, Antonie care se nevoia cu liniştirea, mai bine-zis toţi sfinţii, adică toţi cei curaţi cu inima, cum poate afla cel ce voieşte din cuvintele lor puse în scris sau din vieţile lor. Şi eu aş spune că nici proorocii şi nici patriarhii n-au rămas fără să guste din această lumină; mai bine zis, afară de puţine, toate vederile lor şi mai ales cele atot dumnezeieşti nu au fost lipsite de această lumină. Căci altfel de ce ar fi voit să Se închipuie într-o lumină străină Cel ce are lumină veşnică proprie, pe seama celor curaţi cu inima, arătându-li-Se în chip tainic, dar totuşi văzut, acum şi în veacul viitor, cum zice şi marele Dionisie.

Aşa fiind deci vederea lui Dumnezeu, cum nu ar făgădui-o pe ea care e veşnică, Cel ce fericeşte pe cei curaţi cu inima, ci le-ar făgădui cunoştinţa din făpturi, pe care o pot avea şi înţelepţii veacului acesta ?

Iar că filozoful socoteşte cunoştinţa din făpturi cea mai desăvârşită vedere, ne-a arătat mai înainte spunând: «Nimănui nu-i lipseşte nimic din covârşitoarea mărire a acesteia, dacă a cunoscut părţile văzute ale lumii şi puterile nevăzute».

Dar a deduce prin analogie (prin asemănare) de la operă, la Săvârşitor şi de la buna întocmire a lumii, la înţelepciunea cea mai presus de ea, o pot face şi înţelepţii veacului acesta, zice sfântul Grigorie al Nisei. Iar eu aş spune că şi cei neînţelepţi şi cei necredincioşi (în Hristos), precum vedem şi acum pe toţi barbarii cunoscând un Dumnezeu făcător al tuturor. Pe Acesta trebuie să-L cunoască în chip necesar şi teologia prin negaţie, odată ce Făcătorul tuturor nu e nimic din cele făcute. Căci oare n-au şi mulţi dintre eretici şi păgâni înţelepciunea veacului acestuia şi înţelegerea lui Dumnezeu care vine din ea? Dar oare pe ei îi fericeşte Domnul? Ce să mai spunem de aceia dintre elini care s-au distins în filozofie cu mult mai mult decât creştinii de acum şi şi-au format gândirea filozofică pe temeiul cunoştinţei din făpturi? Oare au dobândit prin aceasta şi răsplata fericită şi veşnică şi încă nu

mai puţin, ci chiar mai mult decât toţi, ba chiar mai mult decât cei ce nu au cunoscut nimic altceva decât pe Domnul Iisus Hristos? Cum doar n-ar fi dobândit-o cu mult mai mult, dacă Dumnezeu se cunoaşte numai din făpturi? Şi cum n-ar fi mai văzători de Dumnezeu decât alţii, cei ce cunosc mai multe din făpturi? Dar noi toţi am cunoscut pe Fiul din glasul părintesc care ne-a învăţat de sus şi însuşi Duhul Sfânt şi însăşi lumina negrăită ne-a arătat nouă pe Cel din Tatăl, mărturisit ca «iubit». Şi însuşi Fiul ne-a descoperit nouă numele Tatălui Său şi înălţându-se la ceruri a făgăduit să trimită la noi pe Duhul, ca să rămână cu noi în veac. Şi însuşi Duhul Sfânt venind şi rămânând în noi, ne-a vestit şi ne-a învăţat tot adevărul. Deci cum îl cunoaştem pe Dumnezeu numai din făpturi şi nu din cele ce nu le cunoaştem, ci din cele ce le cunoaştem?

Oare dacă n-a experiat cineva nunta, nu cunoaşte legătura lui Dumnezeu cu Biserica, fiindcă nu are putinţă să facă analogia (asemănarea) cu aceea? Deci, îi vei sfătui pe toţi să fugă de feciorie ca să afle cunoştinţa de Dumnezeu? Vei fi însă ruşinat de Pavel, care nefind căsătorit, a spus cel dintâi că taina aceasta este mare, «dar în legătură cu Hristos şi Biserica» (Efes. V, 32).

Dar e vremea să pomenim de acel glas dumnezeiesc care a zis: ***«Mulţumim Ţie, Tată, Doamne al cerului şi al pământului» că unindu-Te pe Tine cu noi şi descoperindu-Te pe Tine nouă prin Tine însuţi, «ai ascuns acestea de cei înţelepţi şi pricepuţi» (Luca X, 21; Matei XI, 25).*** Pricepuţi sunt cei învăţaţi prin ei înşişi şi în faţa lor. De aceea auzind pe sfinţii Tăi grăind, pe unii îi nesocotesc, iar altora le răstălmăcesc cuvintele; ba chiar îndrăznesc să falsifice unele din cuvintele lor, ca să înşele pe toţi. De pildă Grigorie al Nisei, tâlcuind ce este vederea lui Dumnezeu descoperită celor curaţi cu inima, după ce spune că «şi înţelepţii veacului acestuia pot cunoaşte pe Dumnezeu din buna întocmire a lumii», adaugă : «dar altceva mi se pare că spune măreţia Fericirii» . Pornind de aici, aceştia susţin însă ceea ce nu intră în socotinţa aceluia. Iar marele Dionisie Areopagitul, preocupându-se de felul cum cunoaştem pe Dumnezeu, odată ce nu e inteligibil nici sensibil, şi răspunzând prin întrebarea: «oare nu e drept să se spună că fără îndoială nu din fiinţa Sa, ci din orânduirea tuturor îl cunoaştem pe El ?», pe urmă descoperindu-ne şi cunoştinţa atot dumnezeiască, care e prin unire mai presus de fire, cu lumina mai presus de strălucire şi mai presus de minte şi de cunoştinţă, aceştia lasă la o parte cunoştinta mai presus de minte, ca nefiind nimic, iar de forma întrebătoare a acelei propoziţii nu se sinchisesc, de parcă n-ar avea nici un rost, ci redau acea propoziţie ciuntită de amândouă părţile ca şi când s-ar susţine prin ea că Dumnezeu se cunoaşte numai din făpturi.

N-a fost în stare filozoful să vadă nici atâta că cuvântul sfântului se referă aici la cunoştinţa omenească ce aparţine în chip firesc tuturor, nu la cea dărută de Duhul. Dacă omul, zice, are simţire şi minte, ca puteri naturale de cunoaştere, cum vom cunoaşte prin ele pe Dumnezeu, Care nu e cu putinţă de cunoscut nici prin simţuri, nici prin minte ? Desigur nu altfel decât din făpturile sensibile şi înteligibile. Căci cunoştinţele fiind cunoştinţe ale făpturilor şi oprindu-se la marginea făpturilor, din acestea îi arată ele pe Dumnezeu. Dar cei ce nu au numai puterile simţurilor şi ale minţii, ci s-au împărtăşit şi de harul duhovnicesc şi mai presus de fire, nu vor mai cunoaşte numai din făpturi pe Dumnezeu, ci şi duhovniceşte ca pe unul ce e Duh, adică în chip mai presus de simţire şi de minte, ca unii ce au devenit întregi dumnezei şi Îl cunosc pe Dumnezeu în Dumnezeu. Deci prin aceasta (prin unirea minţii cu cele mai presus de ea, n.n.), se înţeleg cele dumnezeieşti, cum spune acelaşi sfânt şi nu prin noi. Adică întrucât am ieşit cu totul din noi înşine şi ne-am făcut întregi ai lui Dumnezeu. Căci este un lucru mai înalt a fi ai lui Dumnezeu decât ai noştri. Aşa se dăruiesc cele dumnezeieşti celor ce s-au unit cu Dumnezeu.

Vezi cum ne depărtează de la voinţa de a căuta să cunoaştem pe Dumnezeu din făpturi, descoperindu-ne o altă cunoaştere mai presus de fire, dumnezeiască şi duhovnicească, ce ne vine, după negarea făpturilor, prin unirea cea mai presus de minte? Căci a spus că prin ea se dăruiesc cele dumnezeieşti şi prin ea se cuvine să fie cunoscute, adică duhovniceşte şi nu după noi, odată ce nu dobândim cunoştinţa lui Dumnezeu nici prin simţuri, nici prin minte. Pentru că această cunoştinţă este nedesăvârşită şi se potriveşte numai cugetărilor nedesăvârşite. Dar ce vrea sfântul să spună legând cuvântul «nu cumva» de cunoştinţa lui Dumnezeu cea după noi ce ne vine din făpturi, cuvânt trecut cu vederea de filozof ca ceva de prisos? Fiindcă am văzut lumina şi am auzit glasul lui Dumnezeu în chip tainic şi cu ochii şi cu urechile sensibile, filozofului i s-a părut că poate să spună că Dumnezeu poate fi cunoscut numai din făpturi şi prin puterile de cunoaştere ale omului. Dar pentru cei ce pot să prindă înţelesul exact al cuvintelor sfântului, e vădit că el învaţă lămurit că numai cunoştinţa începătoare despre Dumnezeu vine din cunoaşterea făpturilor. De aceea a adăugat că «de la aceasta ne suim la Cel ce e dincolo de toate pe o anumită cale şi potrivit cu o anumită rânduială după puterea fiecăruia». De aceea ea a şi fost potrivită celor dinainte de Lege, care erau încă prunci în ce priveşte cunoaşterea lui Dumnezeu.

Iar de Avraam se spune că de la aceasta şi-a luat începutul cunoştinţei de Dumnezeu, dar pe urmă nu mai vorbea şi nu mai cunoştea pe Dumnezeu prin aceasta. Ce să zicem apoi de Iov, care văzând mai limpede striga: ***«Cu auzul urechii Te-am auzit pe Tine mai înainte, dar acum ochiul meu Te-a văzut pe Tine» (Iov XLII, 5).*** Ce să spunem de Moise care a văzut pe Dumnezeu în

întunericul de dincolo de făpturi 40 de zile întregi. De fapt a fost potrivit ca celor nedesăvârşiţi în cunoaştere să li se pună înaintea celor nevăzute a lui Dumnezeu cele arătate ale lumii, precum simţurilor învăluite li s-au dat cunoştinţele lui Dumnezeu din Lege prin simboluri sensibile. Sau iarăşi, precum sunt unii care s-au împărtăşit de o cunoaştere a celor mai desăvârşite şi mai neacoperită a celor din afară de Dumnezeu, aşa sunt şi de cei care au privit la cele nevăzute ale lui Dumnezeu, ca Moise, Pavel şi cei ca ei, deşi pe noi ne călăuzesc spre acelea de la cele pe care le vedem.

Dar ce urmăreşti tu, filozoafe, cu sofismele tale de multe feluri, piezişe şi rău ticluite, ca de pildă cu afirmarea că «cel ce ştie de vreun lucru că există şi are cauză şi o putere, trebuie să ştie şi ce este ceea ce este, pe urmă, cauza şi apoi şi puterea lui». Dacă ar fi zis cineva că Dumnezeu nu se cunoaşte nicidecum din făpturi, ar fi avut rost să ceri lucruri ca acestea, răspunsuri la aceste întrebări, răspunsuri cerute de orice fiinţă raţională. Dar, odată ce noi aşezăm deasupra cunoştinţei care e comună tuturor prin fire, cunoştinţa tainelor lui Dumnezeu ce vine prin Duhul, ce-ţi vor folosi ţie, celui ce te împotriveşti ei, răspunsuri ca acestea care ţin de cea mai începătoare cunoştinţă a lui Dumnezeu, care se câştigă din făpturi?

Tu însă te-ai obişnuit să te împotriveşti. Deoarece oamenii duhovniceşti spun că există nu numai cunoştinta, ci şi lumina văzută de minte, tu te sileşti să arăţi pe larg că şi ceea ce se numeşte cunoştinţă e lumină şi împotrivindu-te, socoteşti să-i biruieşti prin aceasta pe toţi. «Fără această cunoştinţă începătoare, nu va fi cineva om raţional, zice precum nu va fi nici înaintare a celor raţionali spre cele mai desăvârşite». Desigur, nu va fi cineva bărbat înainte de a fi prunc. Dar dacă a devenit bărbat, a părăsit cele ale pruncului. Iar dacă, bărbat fiind, cugetă cele ale pruncilor şi se laudă cu ele, cum nu se va face de râs? Şi cum nu va păţi aceasta cel ce zice că este creştin, dar se îndeletniceşte cu ştiinţele elineşti, ca să culeagă din ele rodul cunoştinţei de Dumnezeu?

Ce vrei să spui apoi susţinând că: «Dacă partea raţională a sufletului e bolnavă, nu se poate face înţelegătoare prin hărnicie?». Bolnavă cu adevărat este raţiunea sufletului aceluia ce socoteşte înţelegerea sa mai vrednică de crezare decât cuvintele Duhului şi nu preţuieşte poruncile dumnezeieşti ca un leac mare şi desăvârşit al sufletelor. Căci spunea mai înainte că acestea pot curăţi sufletul pe jumătate, dar acum, desfiinţând toată puterea lor curăţitoare, a trecut-o pe seama cunoştinţei,spunând că începutul, mijlocul şi sfârşitul cunoştinţei de Dumnezeu, al sănătăţii sufletului şi al curăţiei vine de la a şti multe şi tot mai multe şi toate şi că nu trebuie să ignorăm nicidecum cele multe, dacă vrem să ajungem peste tot la

ceva, ci să dobândim cunoştinţa enciclopedică despre făpturi, dacă vrem să ne învrednicim de înţelegerile cele asemenea îngerilor, unitare şi neîmpărţite .

Aceasta e aşa cum ar zice cineva că cel ce vrea să vadă un semn neîmpărţit, trebuie să-l vadă întâi după părţile lui cele multe şi unitatea nu se observă făcând abstracţie de la cele multe, ci numai prin adunarea lor. Dar e ştiut că unul care rezultă din adunare, se poate şi împărţi. Acolo însă e vorba de unul care e fără părţi.
Iar eu ştiu, ca unul ce am aflat de la părinţi, ascultând chiar pe unii din ei şi crezându-i, că şi acestea multe şi lumea aceasta sensibilă întreagă, au privit-o nu prin simţuri, nici prin raţionament, ci printr-o putere şi un har propriu minţii îndumnezeite, putere şi har care fac ca cele de departe să fie sub ochi şi cele viitoare le înfăţişează în chip mai presus de fire ca pe unele prezente. Desigur, cuvântătorul de Dumnezeu din Areopag prea măreşte pe Făcătorul firii şi din cele ce ne aparţin nouă prin fire . Şi aceasta nu e de mirare. Căci numai El este Cel lăudat şi de către cele neînsufleţite şi lipsite de simţuri, neraţionale şi raţionale; odată ce numai Lui i se cuvine, în chip eminent, închinarea în Duh, de care însuşi Dumnezeu a zis că este închinarea cea singură adevărată, singura vrednică de Dumnezeu şi singura dorită de Dumnezeu.

Dar din cuvintele marelui Dionisie, pe care filozoful le-a adus, fără să bage de seamă, împotriva sa însuşi, lăsând pe celelalte, din pricina mulţimii lor, voi aminti numai pe cel din urmă. Acesta zice deci în primul capitol din Ierarhia bisericească: «Iar scopul comun al întregii ierarhii este iubirea osârduitoare de Dumnezeu şi de cele dumnezeieşti, căreia i se slujeşte în chip dumnezeiesc şi unitar. Şi înainte de aceasta, depărtarea deplină şi fără întoarcere de la cele contrare, cunoştinţa celor ce sunt în calitatea lor de existenţe (de creaturi), vederea şi cunoaşterea adevărului celui sfânt, împărtăşirea îndumnezeită de desăvârşirea unitară».

Din acestea, filozo¬ful deduce următoarele: «Ierarhia este lucrul cel mai mare dintre cele date nouă de Dumnezeu. Iar scopul ei este cunoştinţa celor ce sunt (făpturilor), cum ne învaţă citatul acesta. Deci cel mai bun lucru din noi este cunoştinţa celor ce sunt (a făpturilor), adică filozofia».

Ceea ce spune seamănă cu cele spuse de Dionisie după sunetul cuvintelor, dar nu cu înţelesul lor cel sfânt. Căci sfântul spune că adevărata cunoaştere a celor ce sunt «este depărtarea totală de la cele contrare», adică reţinerea de la săvârşirea celor rele, care trebuie să premeargă lucrării celei sfinţite, îndumnezeite şi unitare. Căci şi cel cucerit şi purtat de poftele rele pofteşte cele ce i se par lui bune, dar arată prin fapte că nu cunoaşte ceea ce e cu adevărat bun, deasemenea cel stăpânit de mânie

se războieşte cu cel ce se împotriveşte celor ce i se par lui bune şi frumoase şi simplu grăind, tot cel ce stăruieşte într-o viaţă rea, stăruieşte într-una care i se pare lui că e bună, dar nu într-una care e cu adevărat bună. Numai cel ce s-a depărtat de cele rele şi a lepădat părerea lui mincinoasă, socoteşte că rele cele ce sunt cu adevărat rele şi are cunoştinţa adevărată a celor ce sunt (a făpturilor) şi nu pe cea părelnică. De aceea numai depărtarea de la cele rele este cunoştinţă a celor ce sunt în calitatea lor de cele ce sunt (a făpturilor) şi ca atare premerge lucrării celei sfinţite, îndumnezeite şi unitare. Iar lucrarea sfinţită, îndumnezeită şi unitară este păzirea poruncilor lui Dumnezeu, care se înfăptuieşte prin fugă de cele rele şi prin iubirea stăruitoare şi osârduitoare a lui Dumnezeu şi a celor dumnezeieşti.

Acesta este aşadar, zice scopul comun al întregii ierarhii: să urască cele contrare poruncilor lui Dumnezeu şi să le iubească pe acestea şi pe Dumnezeu, Care le-a dat şi pentru iubirea faţă de El, să trăiască sub ele. Aceasta este cunoştinţa celor ce sunt (a făpturilor), în calitatea lor de cele ce sunt; aceasta e vederea adevărului; aceasta e împărtăşirea de desăvârşire; aceasta, ospătarea din privirea duhovnicească, care se descoperă potrivit făgăduinţei şi luminează, îndumne-zeieşte şi hrăneşte în chip înţelegător pe tot cel ce prin curăţia inimii petrece în ea în chip înţelegător, mai bine zis duhovniceşte.

Dar şi el însuşi (Dionisie) se face pe sine vădit că o spune aceasta. Căci ducând cuvântul mai departe, dar pe urmă revenind, se face el însuşi tâlcuitor al său pentru cei ce nu vor să înţeleagă cele dumnezeieşti şi încearcă să le strâmbe după părerile lor greşite. ***«Am spus deci, cu sfinţenie, zice el, că acesta este scopul ierarhiei noastre: asemănarea şi unirea noastră cu Dumnezeu, pe cât e cu putinţă. Iar la aceasta vom ajunge, cum învaţă cuvintele dumnezeieşti, numai prin iubirile şi sfintele lucrări. Căci «cel ce Mă iubeşte pe Mine, zice, va păzi cuvintele Mele şi Tatăl Meu îl va iubi pe el şi vom veni la el şi Ne vom face sălaş în el» (Ioan IV, 24).***

Vezi ce numeşte cunoştinţa adevărată a celor ce sunt (a făpturilor)? Lucrarea poruncilor. Şi care este sfârşitul acestora ? Unirea şi asemănarea cu Dumnezeu. Dar de ce a numit această asemănare, iubire? Pentru că iubirea este plinătatea virtuţilor şi pătrunzând chipul, înfăptuieşte asemănarea lui desăvârşită cu Dumnezeu. Iar prin cuvintele «în chip dumnezeiesc şi unitar» şi prin «lucrarea sfinţită», a arătat păzirea poruncilor, mişcarea exclusivă spre Dumnezeu şi spre cele dumnezeieşti. Căci binele nu e bine dacă nu se face numai pentru bine. Depărtarea de la rele contrare, cunoaşterea celor ce sunt (a făpturilor) şi vederea şi ştiinţa sfinţită a adevărului înfăţişează, la rândul lor, ura faţă de patimi, scârba de păcat şi fuga fără întoarcere de la el.

În sfârşit, «prin desăvârşirea unitară» şi prin «împărtăşirea îndumnezeită de Unul» şi «prin privirea care hrăneşte şi îndumnezeieşte în chip înţelegător», a arătat cercetarea şi sălăşluirea dumnezeiescă făgăduită, care desăvârşeşte prin unire şi hrăneşte prin vedere, ochiul cel duhovnicesc.

Dacă deci numai prin păzirea poruncilor vine adevărata cunoştinţă şi unirea şi asemănarea cu Dumnezeu, ceea ce numeşte filozoful cunoştinţă este o falsă cunoştinţă. El zice limpede de la început: «Din păzirea poruncilor nu e cu putinţă să vină această cunoaştere». Iar puţin mai departe, arătând de unde vine cunoaşterea aceasta, zice: «De la a nu ignora cele multe, nici raţiunile lucrurilor; mai bine zis de la a cunoaşte toate şi de la a se sârgui de a afla tot ce anunţă cineva că ştie, fie el elin sau egiptean, ca să nu fie lipsit de nici una din cele ce s-au spus şi se cunosc despre firea lumii, ca nu cumva prin acea lipsă să ignoreze pe Dumnezeu», odată ce după el, Dumnezeu se cunoaşte numai din făpturi. El face ceva asemănător cu unul care, auzind că numai cu lucrurile de mâncare se hrăneşte şi susţine trupul, ar zice că cel ce vrea să trăiască, nu trebuie să se lipsească de nici un aliment şi să nu întrerupă a se hrăni nici o zi şi nici un ceas. Unul ca acesta laudă nebunia nefolositoare a meselor bogate şi patima lăcomiei pântecelui, ca pe ceva cât se poate de necesar vieţii omeneşti, nedorind nimic din cele mai înalte.

Dumnezeu i-a dat, fără îndoială, părţii cugetătoare a sufletului ca materie raţiunile firii, dar ca pe unele ce pot călăuzi spre o cunoştinţă mai înaltă. Noi deci, luând din ele numai cât ne este de trebuinţă, pe cele de prisos le lăsăm celor ce nu pot primi hrană mai desăvârşită. Iar dacă aceştia, chiar după ce au trecut de vârsta copilărească, nu vor să părăsească hrana potrivită pruncilor, noi căutăm să-i smulgem ca pe nişte monştri de la acest sân al universului, întrucât nu le mai este folositor şi o facem aceasta ca unii ce-l folosim cu cumpătare, odată ce ne-am despărţit de hrana care nu ne mai e potrivită. Ei însă ne mai fiind copii, ci desăvârşiţi în răutate, se ridică împotriva noastră şi râvnesc mai degrabă să ne tragă şi pe noi în jos la năravul lor, decât să se înalţe ei la măsura cuvenită.

De aceea zic că şi Fiul vine cu Tatăl şi-Şi face sălaş în acela «care cunoaşte raţiunile lumii căci acela cunoaşte adevărul , iar Dumnezeu e adevărul şi Tatăl adevărului. Dar şi tot cel ce cunoaşte se reazimă şi petrece în ceea ce cunoaşte. Deci cel ce are cunoştinţa lucrurilor va fi întemeiat statornic în Dumnezeu. Iar având acesta locuinţa neclintită în Dumnezeu, pe drept cuvânt a spus Acela că va veni la el şi-Şi va face sălaş în el. Acesta este, zice, cel ce şi-a făcut şi mintea plină de lumină înţelegătoare». Aceasta este cea mai desăvârşită cunoştinţă de Dumnezeu a filozofului.

Dar eu aud Evanghelia zicând că diavolul este mincinos şi tatăl minciuni. Şi ştiu că prin aceeaşi simţire, cunoştinţă şi ştiinţă îmbrăţişăm şi cele contrare. Deci cel ce cunoaşte adevărul cunoaşte şi minciuna. Dacă, aşadar, după cuvintele filozofului, cel ce cunoaşte şi se reazemă şi petrece în ceea ce cunoaşte şi de aceea, după el, cel ce are cunoştinţa lucrurilor este în Dumnezeu şi Dumnezeu în el, atunci şi minciuna şi tatăl minciunii şi-au făcut locuinţă în el şi acesta are sufletul plin şi de întunericul minţii. Şi de fapt mult întuneric umbreşte sufletul care dă pe faţă asemenea cugetări. Oare cel ce zicea: «Te cunosc pe tine cine eşti: sfântul lui Dumnezeu» (Marcu I, 24), datorită cunoştinţei acesteia avea în sine şi pe Hristos? Dar cel ce cunoaşte şi nu face voia lui Dumnezeu, are oare în el sălăşluit statornic pe Dumnezeu ? Cum «se va bate atunci mult ?» (Luca, XII, 47). Hristos spune în Evanghelii că sălăşluirea Lui şi a Tatălui vine din păzirea poruncilor, iar arătarea vine din sălăşluire. Dar acesta socoteşte tocmai pe dos că sălăşluirea vine din ceea ce i se pare lui arătare. Iar despre arătare, dimpotrivă, zice că vine din cunoştinţă, nu din porunci, dintr-o cunoştinţă, despre care a declarat mai înainte că nu vine nicidecum din păzirea dumnezeieştilor porunci. De o astfel de lumină şi adevăr şi-a făcut mintea plină. Ba nu numai că a spus mai înainte de această cunoştinţă că nu poate fi procurată de poruncile dumnezeieşti, ci a numit-o şi filozofie, procurată de disciplinele filozofiei. Prin aceasta a arătat că ea este nebunie la Dumnezeu. Deci, ceea ce mai înainte socotea nebunie, acum declară că e Dumnezeu şi Cuvântul - Unul-Născut al Tatălui. De o astfel de lumină şi adevăr şi-a umplut mintea sa.

Dar, fiindcă prin aceeaşi simţire cuprinzi cele contrare, tu când te simţi cald, filozofule ? Când trupul tău arde de această calitate a căldurii sau când avându-1 rece, iei la cunoştinţă contrarul căldurii? Desigur, atunci simţi căldura în tine, când arzi din pricina ei. Deci şi pe Dumnezeu îl vei avea în tine cu adevărat atunci când vei avea în sufletul tău deprinderea dumnezeiască. Iar deprinderea cu adevărat dumnezeiască este dragostea faţă de Dumnezeu. Şi aceasta vine prin lucrarea sfântă a poruncilor dumnezeieşti. Căci deşi dragostea aceasta e de la începutul lor, ea e şi la mijloc şi la sfârşit. Fiindcă dragostea este Dumnezeu, Care numai în aceasta Şi-a făgăduit venirea şi sălăşluirea şi arătarea Lui. Deci atunci îţi vei fi de folos şi spre îndreptare şi ţie şi altora cu adevărat, când vei dobândi din împlinirea poruncilor o astfel de stare lăuntrică. Căci acum, prefăcându-te că vrei să îndrepţi pe alţii, te-ai vădit ca unul ce-i strici şi-i ponegreşti. Că-i strici în vreme ce te lauzi că-i îndrepţi, va arăta cuvântul mai limpede în continuarea lui. Dar proba vădită că sub masca îndreptării cauţi mai degrabă să-i ponegreşti, este marea silinţă ce ţi-o dai de a nu lăsa să ne vină sub ochi scrierile tale care ţi se par că sunt spre îndreptarea noastră. E ca şi când careva dintre doftori ar spune că a pregătit unui bolnav o băutură foarte folositoare, dar ar opri cu totul întrebuinţarea ei. De aici s-a vădit că ştiai şi tu de mai înainte ceea ce s-a arătat acum pe faţă, că cele numite de tine leacuri sunt

pline de venin. Deci ştiai de mai înainte că nu vei rămâne nedescoperit când ni se vor descoperi acestea.

Dar, fără să vrei, ne-au venit în mână aceste scrieri ale tale, la sfârşitul cărora zici că vrei să slujeşti spre îndreptare în privinţa celor ce ţi le-a spus oarecare dintre prietenii tăi în chip greşit despre cunoştinţa de Dumnezeu. Iar ceea ce a spus în chip greşit prietenul, spui că-i aceasta: «Cei curaţi cu inima ştiu prin sfânta lumină ce apare în ei că este Dumnezeu şi că este ca o lumină, mai bine zis ca un izvor de lumină înţelegătoare şi nematerială. Iar cei ce nu s-au urcat până la această vedere privesc mereu pe Proniatorul comun: în cele făcute bune, însăşi bunătatea; în cele făcute vii, însăşi viaţa şi simplu, în toate, pe Cel ce este toate şi aşezat mai presus de toate».
Iar aceasta, zice filozoful că nu e drept şi îl ştiu pe el că a spus rău de acestea şi altădată. Căci neluând în seamă cuvântul «ca» ce s-a adăugat la lumină cu înţelesul de pildă, a declarat că noi spunem că cunoaştem ce fel de lumină este Dumnezeu. Dar odată ce noi am atras atenţia la adausul «izvorul luminii» şi am dedus în mod concentrat că «Dumnezeu este ca izvorul luminii», îl întrebăm ce înţeles are aici cuvântul «ca» ? Iar el a mărturisit fără să vrea neştiinţa şi a cerut iertare. Căci nu e cu putinţă a-l înţelege altfel decât ca «oarecum ca».

Dar acum a fost prins cu altceva: «Făcându-se vădit că zice că chiar celor mai văzători Dumnezeu li se face cunoscut numai din cele ce sunt (din făpturi), cunoştinta lui Dumnezeu învăţată aici prin arătarea unei lumini înţelegătoare, ca una ce e altceva decât cea din făpturi (din cele ce sunt), nu e nicidecum adevărată».

La aceasta trebuie să răspundem că odată ce s-a făcut vădit prin cele multe de mai sus că Dumnezeu nu se cunoaşte numai din cele ce sunt (din făpturi), ci şi din cele ce nu sunt în sens de depăşire, adică din cele necreate, dar şi prin lumina veşnică şi aflată mai presus de toate, care acum se dăruieşte în măsura unei arvune celor vrednici, iar în viaţa cea fără de sfârşit îi va învălui la nesfârşit, în chip necesar e adevărată şi vederea aceasta şi cel ce nu o recunoaşte pe aceasta ca adevărată a căzut din cunoştinţa dumnezeiască.

«Dar toată cunoştinţa lui Dumnezeu, zice rezultă din cele din jurul Lui, nu din cele ale Lui». Dar unde spunem în cuvântul nostru că această arătare nu e din cele «din jurul Lui»? Căci o punem mai presus de cele ce sunt altfel, dar nu spunem nicidecum că este din ceea ce este Dumnezeu. Însă poţi afla pe cuvântătorii de Dumnezeu punând şi alte multe vederi mai presus de cunoştinta de Dumnezeu cea din făpturi. Dar o deosebesc pe aceasta de toate celelalte şi o cinstesc în mod

eminent cu numele dumnezeiesc ca pe singura arătare îndumnezeitoare a lui Dumnezeu.

Însă acum trebuie să punem capăt acestui «Cuvânt» prea mult întins, care se rânduieşte în şirul celor scrise pentru a respinge cele spuse de filozof în Cuvintele despre cunoştinţă.

(extras din Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi - Volumul VII)

Din cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur la întâiul mucenic Ştefan

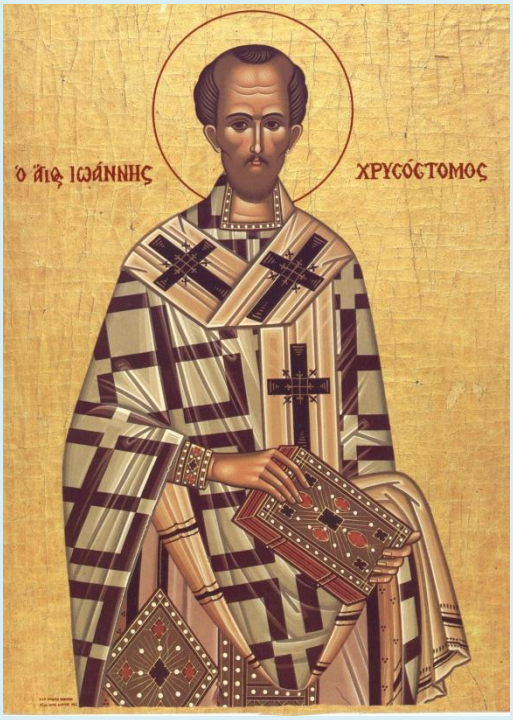

«Nimic n-a nesocotit mucenicul în voinţa de a urma Stăpânului, ci a dovedit şi nerăutatea sufletului şi bărbăţia răbdării. De aceea se învredniceşte şi de vederea dumnezeiască. ***«Căci privind, zice, la cer, a văzut slava lui Dumnezeu şi pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu» (Fapte VII, 55).***

Iar cinstea Mântuitorului este de aşa fel, că mucenicul o pune mai presus de a îngerilor. «Căci privind, zice, la cer, a văzut slava lui Dumnezeu şi pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu» a văzut deci nu numai slava şi locul celor nevăzuţi, ci şi ***pe însuşi Cel dorit, la Care a privi se tem şi oştile îngereşti (1 Petru I, 12).***

Căci acolo-şi aţinteşte mucenicul ochiul, unde Heruvimii îşi acoperă feţele, pe acelea le priveşte, la care Serafimii nu îndrăznesc să caute (Isaia VI, 2).

S-a urcat cu vederea la înălţimea nesfârşită, s-a arătat prin aceasta mai sus decât îngerii, mai înalt ca Stăpâniile, dincolo de Scaune. Căci îl atrăgea cuvântul Stăpânului, făgăduit de mai înainte: ***«Unde sunt Eu, acolo va fi şi diaconul Meu» (Ioan XII, 26).***

Acesta e cel dintâi diacon al Mântuitorului, ca şi întâiul mucenic al nevoinţei, pe care văzându-l mulţi s-au făcut şi ei mucenici. Căci Ştefan e mult iubit de cei ce se nevoiesc.

De aceea şi strigă cu fapta însăşi, înainte de Pavel: ***«Faceţi-vă următori Mie, ca şi eu lui Hristos» (1 Cor.XI,l).*** Căci e cu putinţă şi de folos celor ce voiesc. Şi eu sunt mucenic şi m-am nevoit cel dintâi după Stăpânul şi am privit cel dintâi cele ascunse în cer. Căci am văzut pe Fiul Tatălui şezând de-a dreapta Tatălui şi am văzut împlinit cuvântul: ***«Zis-a Domnul Domnului meu: şezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe duşmanii Tăi aşternut picioarelor Tale» (Ps. CIX, 1; Matei XX, 44; Fapte II, 35; Evrei I, 13).***

(extras din Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi – Volumul VII)

A Sfântului Grigorie Palama - Despre împărtăşirea dumnezeiască şi îndumnezeitoare sau despre simplitatea dumnezeiască şi mai presus de fire

Să cercetăm acum ceea ce spun amândoi şi ceea ce pare să prezinte o oarecare greutate. Căci zic către noi: «Dacă spuneţi că harul din sfinţi e necreat nu pentru altceva, ci pentru că se împărtăşesc de Dumnezeu, întrucât toate creaturile se împărtăşesc de Dumnezeu - căci prin toate străbate şi tuturor le împărtăşeşte, unora existenţa, altora pe lângă existenţă şi viaţă simţitoare sau raţională sau înţelegătoare - harul va fi necreat pe seama tuturor, unora pentru a exista, altora pentru a vieţui, iar altora, pe lângă acestea şi pentru a raţiona şi înţelege».

Noi conglăsuind cu sfinţii, nu am voit să le dăm acestora nici o atenţie, apărându-ne. Căci în dogmele creştinilor călăuzeşte credinţa, nu dovedirea. Dar pentru cei ce ar putea fi înşelaţi de afirmările amăgitoare ale acestora, trebuie să-i întrebăm la rândul nostru: dacă voi spuneţi că harul din sfinţi e creat pentru faptul că toate cele create se împărtăşesc de Dumnezeu, pentru voi, toate se vor numi sfinte şi toată făptura se va îndumnezei de către voi; vor fi sfinte nu numai cele raţionale, mai bine zis aceia dintre cei raţionali care se împărtăşesc de darul îndumnezeitor al Duhului, ci şi cele neraţionale şi pe lângă acestea cele neînsufleţite. Şi ce-i dacă unul se împărtăşeşte de existenţă şi de o viaţă mai înaltă decât altul? Sau dacă şi între sfinţi se poate vedea vreo deosebire? După judecata ta, pentru tine va fi mai sfântă albina decît musca şi mioara decît albina şi altele decît mioara şi omul mai

mult decît acestea, poate chiar şi Isabela şi iarăşi, furnica mai sfântă decît altă insectă sau dacă vrei, taurul sau elefantul sau altul dintre animale mai sfânt decît berbecul, iar omul mai sfânt decît acestea, chiar dacă ar fi ca Ahab. Un astfel de sfânt va fi şi cel ce vă atrage pe voi prin dogme vrednice de dispreţ spre astfel de opinii vrednice de râs şi care e în mod vădit un duşman al Evangheliei lui Hristos.

Dacă darul îndumnezeitor al Duhului din sfinţi e creat şi e ceva ca o deprindere sau imitare naturală, cum ne învaţă cel ce umblă printre noi tulburându-ne, sfinţii nu se îndumnezeiesc mai presus de fire, nici nu se nasc din Dumnezeu (Ioan I, 13), nici nu sunt Duh ca unii născuţi din Duh (Ioan III, 6) şi nu se fac un Duh cu Domnul, ca unii ce sunt alipiţi de El (1 Cor. VI, 13). în acest caz Hristos n-a dat, numai când a venit la noi şi numai celor ce cred în numele Lui, putere să se facă fii ai lui Dumnezeu (Ioan I, 12). Căci şi înainte de venirea Lui a existat ea în toate popoarele şi există şi acum în cei credincioşi şi necredincioşi, dacă El este în chip natural în noi.

Dar ascultă pe Cuviosul Maxim, care spune în Dialogul cu Pyrrhus: «Şi Moise şi David şi toţi câţi au primit în ei lucrarea dumnezeiască prin lepădarea trăsăturilor omeneşti şi trupeşti, erau mişcaţi de Duhul lui Dumnezeu». Şi iarăşi în alt loc: «Chipul urcându-se la arhetip şi fiind cucerit de lucrarea dumnezeiască, mai bine zis făcându-se dumnezeu prin îndumnezeire, se îndulceşte mai mult de extaz decât de cele ce sunt şi se cugetă în el, pentru harul Duhului ce l-a covârşit pe el».

Deci, cei ce se îndumnezeiesc nu se fac numai mai buni după fire, ci primesc lucrarea dumnezeiască, sau pe însuşi Duhul Sfânt. ***Aceasta o spune şi marele Vasile: «Când gândim la demnitatea proprie a Lui, îl vedem împreună cu Tatăl şi cu Fiul, iar când ne gândim la harul lucrător în cei părtaşi de El, spunem că este în noi».***

Dar dacă este şi în sfinţi ca în toate făpturile şi că Dumnezeu, după înţeleptele născociri ale voastre, crează şi în sfinţi sfinţenia, cum le crează pe cele corespunzătoare în toate celelalte, ce nevoie mai era de Hristos şi de prezenţa Lui? Ce nevoie mai e de Botezul în El şi de stăpânirea şi de puterea ce ne vine din El? Ce nevoie mai e de Duhul suflat, trimis şi sălăşluit de la început? Căci precum era în toate, era şi în noi. Şi va fi şi Dumnezeu, Care îndumnezeieşte, aşa cum creează.

Dar marele Vasile spune limpede: «Dacă Dumnezeu face acelaşi lucru creând şi născând, Hristos nu este prin aceeaşi lucrare Creator şi Părinte. Căci e Dumnezeu. Şi nu avem nevoie de înfierea prin Duhul Sfânt». «Şi împreună ne-a

sculat, zice apostolul şi împreună ne-a aşezat întru cele cereşti, în Hristos Iisus. Căci în har sunteţi mântuiţi prin credinţă. Şi aceasta nu de la voi, căci al lui Dumnezeu este darul, nu din fapte, ca să nu se laude cineva» (Efes. II, 6-8).

Tu însă ne făgăduieşti îndumnezeirea numai din faptele imitării naturale, spunând că darul îndumnezeitor şi harul dumnezeiesc este imitarea din puterile firii. ***Dar «de nu are cineva Duhul lui Hristos, nu este al Lui» (Rom. VIII, 9) şi «Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru noi» (ibid.) şi «toţi am fost adăpaţi dintr-un singur Duh» (1 Cor. XII, 13) şi «cel ce se lipeşte de Domnul este un Duh» (1 Cor. VI, 17) şi «Hristos locuieşte în inimile celor credincioşi prin Duhul» (Efes. III, 16—17) şi «ascultând cuvântul adevărului, în care am şi crezut, am fost pecetluiţi în Duhul cel Sfânt al făgăduinţei, care este arvuna mântuirii noastre» (Efes. I, 13-14) şi «întru aceasta cunoaştem că rămânem întru El şi El întru noi, că din Duhul Lui ne-a dat nouă» (1 Ioan IV, 13) şi «n-aţi luat Duh de robie, ci Duh de înfiere» (Rom. VIII, 15).***

Iar tu declari că numai de creaturi se împărtăşesc şi numai pe ele le văd şi cei ce, din pricina curăţiei celei mai depline a inimii, văd limpede şi pătimesc strălucirea lui Dumnezeu şi primesc pe Fiul, Care vine să-Şi facă sălaş împreună cu Tatăl întru ei şi să li Se arate pe Sine lor potrivit făgăduinţei. Ce spui, omule? ***Socoteşti că Duhul lui Hristos, Duhul lui Dumnezeu, Duhul cel Sfânt al făgăduinţei, arvuna moştenirii sfinţilor, Duhul înfierii, făgăduinţa Duhului, pe care luând-o Fiul de la Tatăl a dăruit-o celor ce cred în El, Duhul vărsat peste robii şi roabele lui Dumnezeu din Duhul Lui, după proorocul Ioil (Ioil III, 1), e creatură şi imitare naturală şi pe cei ce nu voiesc să hulească ca tine îi declari, umblând din loc în loc, rău credincioşi? Nu te ruşinezi omule, de apostolul care zice că «trupurile voastre sunt biserică a Duhului, Care locuieşte întru voi» ? (1 Cor. VIII, 19) şi iarăşi:«sunteţi biserica lui Dumnezeu şi Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi» (1 Cor. III, 16)? Oare a binevoit vreodată înainte, să cinstească locuinţa robului cu numele de biserică?*** Iar dacă e în noi ca în toate, fiecare dintre animalele necuvântătoare şi dintre fiare şi dintre cele ce se târăsc pe pământ e biserica lui Dumnezeu. Nu mai spun că şi în elinii ce le cinstesc pe acestea şi în ceilalţi cinstitori ai lor. În zadar îi mai laudă în acest caz apostolul pe credincioşi pentru acest fapt şi anume pe cei cercaţi: «Oare nu ştiţi că sunteţi biserica lui Dumnezeu şi Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi» (1 Cor. III, 16), «de nu cumva sunteţi necercaţi» (2 Cor. XIII, 5).

Dar« Îl împărţiţi, zice, pe Duhul dumnezeiesc, spunând că e subordonat, necreat şi supraordonat, şi măsuraţi pe Dumnezeu, spunând că unul dintre sfinţi primeşte un har mai mare, altul unul mai mic şi aceasta nu e asemănarea cu Dumnezeu ce şi-o

câştigă fiecare prin imitare, ci altceva decât aceasta, care vine de sus şi e dar şi necreat».

Împotriva cui le spui acestea ? Împotriva noastră sau a proorocului, mai bine zis împotriva Dumnezeului proorocilor, Care a spus prin unul din ei: «Voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul», (Ioil XIII, 1) şi împotriva apostolului care vorbeşte de: «împărţirile Duhului Sfânt» (Evrei II, 4) şi a lui Dionisie care scrie limpede : «Unul este Cel pe Care toţi cei ce au acelaşi chip îl doresc, dar din Care nu se împărtăşesc în chip unitar, măcar că este Unul, ci împarte fiecăruia cele dumnezeieşti potrivite lui împreună cu împlinirea după vrednicie».

Deci nu Duhul e împărţit şi măsurat, ci mai degrabă El măsoară pe cei ce se împărtăşesc, întrucât Se împarte pe Sine fiecăruia după vrednicie, potrivit dreptăţii Sale mântuitoare şi vindecătoare. Propriu-zis El nu Se împarte, ci luminează neîmpărţit, dar noi nu-L putem cuprinde întreg.

Acestea s-au scris şi despre Pavel pe scurt, când i-a vorbit marea lumină, învăluindu-l ca un fulger (Fapte IX, 3 ; XXVI, 13). Iar cei ce au urcat împreună cu Domnul pe munte au văzut slava Lui «nu întreagă, ca să nu piardă, împreună cu vederea şi viaţa». Deci nu e numai neîmpărţit Duhul în cei împărţiţi, ci îi şi uneşte pe cei ce se împărtăşesc după puterea lor, ca o putere unificatoare şi-i înalţă spre unitatea şi simplitatea îndumnezeitoare a Tatălui, Care-i adună. Astfel, ieşind cu bunătate pentru unirea celor proniaţi şi înmulţindu-Se, Duhul rămâne înlăuntrul Său însuşi după puterea cea mai presus de fire. Chiar dacă această revărsare şi trimitere şi înaintare este arătare - «căci fiecăruia i s-a dat arătarea Duhului spre folos» (1 Cor. XII, 7) - se poate spune că Duhul Se împarte, măsurându-Şi arătarea după măsura celor ce se unesc cu El în chip tainic? Şi dacă niciodată nu Se arată în chip desăvârşit, aceasta fiind tuturor fără de folos, ci depăşeşte în chip nesfârşit toată arătarea şi înţelegerea, se poate spune că Se împarte şi Se compune din ceva subordonat şi ceva supraordonat? Nu înţelegeţi, voi cei întru toate înţelepţi, nici faptul că ceea ce se arată sau se cugetă sau se împărtăşeşte de Dumnezeu, nu e partea Lui, ca să sufere Dumnezeu vreo împărţire cum ziceţi voi, ci întreg Se arată şi nu Se arată, Se înţelege şi nu Se înţelege, Se împărtăşeşte şi rămâne neîmpărtăşit?

Iar dacă, după marele Dionisie, «îndumnezeirea este asemănarea şi unirea cu Dumnezeu» cum am admite că îndumnezeirea este imitare naturală? Noi avem nevoie de asemănare, ca să fim în armonie cu unirea aceea, prin care se săvârşeşte îndumnezeirea. Căci fără unire, asemănarea nu ajunge pentru îndumnezeire. Iar asemănarea de care avem nevoie este aceea care ne vine din lucrarea şi păzirea

poruncilor dumnezeieşti, care nu se săvârşeşte numai prin imitarea naturală, ci din puterea Duhului, care ne vine prin sfinţita naştere a noastră din nou de sus şi se întipăreşte în chip negrăit în cei botezaţi. Prin aceasta, cei ce «nu din sânge, nici din voia bărbatului, nici din voia trupului, ci din Dumnezeu s-au născut» (Ioan I, 13), ca nişte copii de curând născuţi, «pot ajunge la măsura plinătăţii lui Hristos» (Efes. IV, 13). «Nu va cunoaşte ceva din cele primite de la părinţi, nici nu va lucra cel ce nu are existenţa în chip dumnezeiesc» 579.

Învaţă deci, o, iubitule, că îndumnezeirea e de la început mai presus de fire. Nici la început nu urcă firea de la ea însăşi. Cum ar fi atunci sfârşitul ei, natural şi creat? Şi dacă prin începutul propriu ei e mult deasupra imitării naturale, cum va fi, odată desăvârşită, imitarea naturală? Botează şi Ioan al lui Zaharia. Dar numai în apă (Matei III, 11; Marcu I, 8 ; Luca III, 16 ; Ioan I, 26, 31-33; Fapte I, 5 ; XI, 16). Botează şi Iisus, Fiul lui Dumnezeu, dar în apă şi în Duh (Ioan III, 5). Care e adausul?Numai numele? Nicidecum. Ci e însuşi harul şi puterea îndumnezeitoare, însuşi Duhul Sfânt, vărsat în cel botezat, nu după fiinţă, ci după harul care porneşte din El, prin harul sfinţeniei, aflat prin fire în El. Iar dacă acesta este creatură şi noi cei ce ne-am împărtăşit de el, ne-am împărtăşit de ceva creat, cum mai e necreat Duhul Sfânt?

Dar dacă spunem cu Atanasie cel Mare, că «ne facem părtaşi de firea dumnezeiască prin împărtăşirea de Duhul, ar fi nebun cel ce zice că Duhul este din fire creată şi nu din cea a Fiului». Şi cum Hristos, Fiul lui Dumnezeu, botezând şi El în credinţă ca şi Ioan, şi sădind în cei botezaţi putere şi har, e Cel «rânduit», după Pavel, adică cunoscut şi mărturisit «Fiul lui Dumnezeu în putere şi după Duhul sfinţeniei şi al învierii» (Rom. I, 4) ?

Ce e deci puterea lui Dumnezeu care s-a arătat şi L-a dovedit pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu? Oare creatură? Şi cum a fost recunoscut ca fiind Fiul lui Dumnezeu, din pricina ei? Şi să nu mai socotim puterea care a curăţit pe leproşi, a luminat pe orbi, a îndreptat pe cei gârboviţi, a vindecat pe slăbănogi - căci ar fi o miopie fariseică a privi întâi la aceea - ci pe cea care a dezlegat mai întâi în chip nevăzut lanţul păcatelor şi a făcut loc Duhului sfinţeniei şi a îndreptat şi luminat pe omul dinlăuntru şi a înviat prin unirea cu Dumnezeu din morţi şi a făcut sufletul să vieţuiască dumnezeieşte şi a dat viaţa dumnezeiască şi cu adevărat existentă a lui Dumnezeu. Căci învierea trupului urmează învierii sufletului, precum şi moartea a urmat la început morţii sufletului. Iar moartea sufletului este înstrăinarea de viaţa în Dumnezeu. Şi aceasta este moartea cea cu adevărat cumplită.

Iar cea de după aceea, adică a trupului, e atot dorită. Căci e un semn al iubirii de oameni a lui Dumnezeu. De ea se vor lipsi, vai, ceata celor osândiţi la judecata viitoare. Căci celor ce nu s-au folosit bine de talantul harului dumnezeiesc, dat de Dumnezeu, le rămâne o înviere unită în veci cu acea a doua moarte, cum ne-a descoperit Ioan în Apocalipsă (Apoc. XX, 14 şi XXI, 8), care e mai rea ca moartea. Iar dacă aceia trăiesc fără de moarte şi în acelaşi timp sunt morţi, sunt mulţi care trăiesc şi aici morţi, cum a arătat Domnul vieţii şi al morţii (Matei VIII, 22).

Există deci şi o moarte a sufletului, măcar că după fire acesta rămâne nemuritor. Cum va trăi deci, împărtăşindu-se de viaţa creată ? El e mai degrabă mort, trăind această viaţă. Deci trebuie să se împărtăşească, dacă vrea să învie la o viaţă mai înaltă, de viaţa nemuritoare, de aceea care nu se desparte de Duhul. De aceea zice Vasile, care s-a împărtăşit de aceasta şi vorbeşte din experienţă: «Şi viaţa pe care o comunică Duhul din Sine în alt ipostas nu se desparte de El, ci are şi El în Sine viaţa şi vieţuiesc dumnezeieşte şi cei ce se împărtăşesc de El, ca unii ce au dobândit viaţa dumnezeiască şi cerească».

Dar vrei să învăţăm cu toată limpezimea şi aceasta, că cei ce s-au învrednicit să se îndumnezeiască primind pe Duhul Sfânt însuşi, nu-L primesc după fiinţă, ci după iluminarea şi harul necreat? Ascultă pe cel ce zice: «Scopul ierarhiei este asemănarea şi unirea, pe cât e cu putinţă, cu Dumnezeu, care îi face pe cei ce-I urmează chipuri dumnezeieşti, oglinzi atotstrăvezii şi nepătate, primitoare ale razei luminii începătoare şi ale obârşiei dumnezeieşti».

Iar dacă fiind Unul, Cel ce se împărtăşeşte tuturor nu se împărtăşeşte unitar, ci în mod felurit, ce va împiedica şi pe sfinţi şi pe cei ce nu sunt sfinţi să se împartăşească de Dumnezeu, dar să existe o deosebire a acestor împărtăşiri, una fiind necreată şi alta creată? Sau dacă pe Atanasie cel Mare, care zice «un Dumnezeu Tatăl» sau începutul tuturor, după apostol (1 Cor. VIII, 6), «dar Cuvântul e din El în chip născut şi Duhul din El în chip purces», dacă, deci, l-ar întreba cineva, cum socoteşti - după ce ai afirmat că toate sunt din Tatăl - numai pe Fiul şi pe Duhul Dumnezeu adevărat şi nedespărţit de El, i-ar răspunde îndată că pentru deosebirea de subsistenţă, căci Fiul şi Duhul sunt din Tatăl că strălucirea şi raza din lumină, anume prin subsistenţa de Sine.

Tot aşa vom zice şi noi că deşi toate se împărtăşesc de Dumnezeu, dar deosebirea între împărtăşirea sfinţilor şi celelalte e foarte mare. Căci spune-mi de ce, dintre cele ce se împărtăşesc de Dumnezeu pentru a vieţui sensibil sau raţional sau înţelegător, nu este şi nu se spune de viaţa nici uneia că este în chipul dumnezeiesc şi îndumnezeită, nici că vreuna este dumnezeiască sau pătrunsă de Dumnezeu sau

purtătoare de Dumnezeu, sau mai bine zis că e Dumnezeu, dacă nu e dintre cele îndumnezeite? Iar cele ce prin fire au numai viaţa după simţuri sau sunt chiar lipsite cu totul de simţire, nu se întâmplă niciodată să vieţuiască dumnezeieşte, măcar că şi ele se împărtăşesc de Dumnezeu.

Vezi că deşi în toate este Dumnezeu şi toate se împărtăşesc de Dumnezeu, El este numai în sfinţi şi numai ei se împărtăşesc de El în înţeles propriu? Şi astfel un lucru e sigur şi adevărat, că precum sunt şi se numesc mulţi dumnezei, dar nouă ne este un singur Dumnezeu adevărat; precum sunt şi se numesc mulţi fii ai lui Dumnezeu, dar noi propovăduim un singur Fiu al lui Dumnezeu cu adevărat, pentru că este şi Unul-Născut, tot aşa fiind mulţi, ba mai bine zis toţi cei ce se împărtăşesc de Dumnezeu, singuri sfinţii se zic că se împărtăşesc de Dumnezeu şi de Hristos. ***«Căci e cu neputinţă, zice Pavel, ca cei ce s-au luminat şi au gustat din darul ceresc şi s-au făcut părtaşi de Duhul Sfânt» (Evrei VI, 4),*** să fie ca şi înainte de a se fi împărtăşit. Dar şi Domnul făgăduieşte că va veni şi-şi va face sălaş la cei ce-L iubesc pe El şi sunt iubiţi de El (Ioan XIV, 23), desigur cum nu era şi nu locuia mai înainte în ei.

Apoi cei ce sunt îndumnezeiţi trebuie să aibă multă asemănare cu Dumnezeu, iar cei înfiaţi multă asemănare cu Fiul. Deci precum numai Dumnezeu este, numai El unul vieţuieşte, El unul e sfânt, El unul e bun, «singur având nemurirea şi locuind în lumina neapropiată» (1 Tim. VI, 16), măcar că mulţi sunt cei ce sunt şi vieţuiesc, fiind sfinţi şi buni şi nemuritori şi locuind în lumină şi în locul celor vii, aşa şi sfinţii singuri sunt cei ce se împărtăşesc de Dumnezeu, deşi toţi se împărtăşesc în oarecare fel.

Recunoşti că o aşa de mare deosebire de împărtăşire ajunge ca să ne înfăţişeze împărtăşirea celor ce vieţuiesc dumnezeieşte ca necreată? Dar şi Pavel a spus: ***«Nu mai vieţuiesc eu, ci Hristos vieţuieşte în mine» (Galat. I, 20)***. ***Apoi şi Maxim a spus despre sine şi despre cei ca el, că «nu poartă în el viaţa vremelnică, care are început şi sfârşit, ci pe cea dumnezeiască şi veşnică a Cuvântului ce locuieşte în ei». Şi iarăşi: «Viaţa dumnezeiască şi neînţeleasă, deşi dă bucuria de ea celor ce se împărtăşesc de ea prin har, dar nu dă înţelegerea. Căci rămâne pururea neînţeleasă chiar şi în împărtăşire celor ce se bucură de ea; căci are după fire, ca una ce e nefăcută, necuprinderea». Şi iarăşi: «El dăruieşte ca răsplată celor ce ascultă de El îndumnezeirea nefăcută». Iar îndumnezeire nefăcută numeşte «iluminarea enipostatică, care nu are facere, ci e o arătare neînţeleasă în cei vrednici».***

Iar Atanasie cel Mare zice: «Când suntem numiţi părtaşi de Hristos şi părtaşi de Dumnezeu, se arată mirul şi pecetea care nu e din firea celor făcute». Şi iarăşi: «Aceasta este iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că al cărora este Făcător, al acelora se face pe urmă şi Părinte».

Şi se face când oamenii creaţi de El primesc «în inimile lor Duhul Fiului care strigă: Avva, Părinte» (Galat. IV, 6 ; Rom. VIII, 15). Altfel nu s-ar face fii, cei ce sunt prin fire creaturi, dacă nu ar primi Duhul Celui ce este prin fire şi cu adevărat. De aceea «Cuvântul trup S-a făcut» (Ioan I, 14), ca să facă omenescul primitor al dumnezeirii». Şi iarăşi: «Precum a fost făgăduit apostolilor Duhul şi puterea Celui preaînalt, aşa şi Fecioarei».

Iar marele Vasile îţi cere să te faci «prin Duhul Sfânt părtaş al harului lui Hristos, să fii fiu al luminii, să te împărtăşeşti de slava veşnică». Şi iarăşi: «Cel mişcat prin Duhul Sfânt cu o mişcare veşnică s-a făcut numai sfânt. Căci sălăşluindu-Se Duhul în el, omul are în sine vrednicia proorocului, a apostolului, a îngerului, a lui Dumnezeu, câtă vreme înainte era pământ şi cenuşă» (Facere XVIII, 27). Şi iarăşi: «Căci nu pentru că ia pe rob, se face din rob fiu, nici pentru împărtăşirea de rob îndrăzneşte să numească pe Dumnezeu, Tatăl». Şi iarăşi: «Cele după chip se împărtăşesc de Făcătorul, iar aceasta se face prin Duhul. Căci toate cele făcute sunt nefericite, fiind lipsite de Dumnezeu şi de slava Făcătorului după firea lor creată, dacă nu se împărtăşesc de dumnezeire. Căci e nevrednic cuvântul despre Dumnezeu al celui ce vede goală şi pustie făptura Lui. Dar nici creatura nu e atât de nevrednică, nici Dumnezeu atât de lipsit de putere, ca să nu trimită sfânta Lui dăruire făpturilor». Şi iarăşi: «Zidirea e nouă iarăşi când se împărtăşeşte de Duhul, din lipsa Căruia s-a învechit». «Căci trebuie să conlucreze cu noutatea de la început înnoirea şi contribuţia de acum. Căci a scos iarăşi la iveală chipul, întrucât Cel ce a suflat nu e altul decât Cel ce a suflat la început, ci însuşi Acela prin care s-a dat insuflarea, atunci odată cu sufletul, acum în suflet».

Iar Sfântul Ioan Gură de Aur, lăudând harul dumnezeiescului Botez, zice : «Atunci omul s-a făcut spre suflet viu (Facere II, 7), iar acum spre duh de viaţă făcător» (1 Cor. XV, 45). E mare deosebirea. Căci sufletul nu dăruieşte altuia viaţa, dar Duhul nu vieţuieşte numai, ci procură şi altora aceasta. Astfel apostolii au înviat şi morţi».

Acestea le înfăţişează mai pe larg şi dumnezeiescul Chiril, respingând pe cei ce spun că dumnezeiasca insuflare s-a făcut omului spre (drept) suflet. Căci încheind cuvintele sale, zice: «Iar ceea ce s-a insuflat din El se înţelege că este propriu al

Lui, al fiinţei Lui. Deci cum s-ar fi schimbat Duhul din Dumnezeu în firea sufletului? Aşadar animalul a fost însufleţit printr-o putere negrăită şi prin asemănarea ca El s-a făcut ceea ce avea în fire să fie, bun şi drept şi capabil de toată virtutea. Dar s-a şi sfinţit arătându-se părtaş al Duhului dumnezeiesc. Aceasta e ceea ce a pierdut prin păcat».

Unde sunt cei ce spun că darul îndumnezeitor al Duhului e o limitare creată şi naturală, nu o lucrare dumnezeiască şi negrăită şi în mod negrăit sădită ? ***Căci şi Sfântul Maxim zice: «Pătimim îndumnezeirea, ca fiind mai presus de fire, dar nu o producem». Şi iarăşi: «Nimic după fire nu produce îndumnezeirea».***

Dar să revenim de unde am pornit şi să ducem cuvântul mai departe. Deci nimic nu ne împiedică să spunem că precum «nimeni nu este bun fără numai Dumnezeu» (Matei X, 18), tot aşa nimic şi nimeni nu se împărtăşeşte de Dumnezeu decât numai cei buni dintre îngeri şi aceia dintre oameni care au primit iarăşi în mod tainic în suflet insuflarea dumnezeiască, care s-a depărtat de la Adam pentru nesocotirea poruncii dumnezeieşti.

Aş întreba cu plăcere pe cel ce respinge această părere: oare nu e cu totul necesar pentru a se putea împărtăşi cineva de altceva să aibă în el o împărtăşire de mai înainte şi să fie în sine ceva de mai înainte? Deci cele ce vieţuiesc prin împărtăşirea de Dumnezeu în chip sensibil sau raţional sau înţelegător, de ce simţire s-ar fi bucurat sau de ce raţiune sau minte, până ce nu se împărtăşiseră încă de Dumnezeu? Numai de existenţă, ar spune poate cineva, la care s-au adăugat acestea. Dar şi aceasta o are prin împărtăşirea de Dumnezeu. E vădit aşadar că acestea - nu se împărtăşesc de Dumnezeu în sens propriu, ca de lucrarea Lui, ci se spun că se împărtăşesc de Dumnezeu ca rezultate ale lucrării şi puterii Lui creatoare, precum şi despre toate cele produse de vreun meşteşug se poate spune, printr-o asemănare obscură, că se împărtăşesc de priceperea meşterului, dar sunt cu totul lipsite de înţelegerea lui lucrătoare.

Sfinţii, având de mai înainte ca bază firea cea creată, dobândesc ca adaos la ea împărtăşirea mai presus de fire şi dumnezeiască, nu ca o unealtă produsă de meşteşug şi că cele produse prin el, ci ca cei ce au primit ştiinţa care «e totdeauna împreună prezentă, dar prin lucrare se arată când trebuie», după diferitele feluri ale ha-rismelor Duhului. «Şi precum este în noi Cuvântul, aşa este în noi şi Duhul», uneori ca Cel ce este El însuşi în inimă, când «Duhul mărturiseşte împreună cu duhul nostru» (Rom. VIII, 16) şi când «strigă în inimile noastre: Avva, Părinte» (Rom. VIII, 5; Galat. IV, 6; Matei X, 20), alteori ca Cel ce grăieşte prin limba

noastră ; căci «nu voi sunteţi cei ce grăiţi», spune Cel ce ne-a dat înţelepciunea necontrazisă, «ci Duhul Tatălui vostru care trăieşte întru voi» (Matei X, 20).

Dar trebuie să fie înţeles ca un întreg în părţi, în împărţirea darurilor. De aceea «toţi suntem mădulare unii altora» (Efes. IV, 25). Pe lângă aceea, «precum e puterea vederii în ochiul sănătos, aşa e lucrarea Duhului în sufletul curăţit». De aceea, acelaşi numeşte luminarea din Duhul şi iradiere (curgere) a Duhului. «Căci precum cele ce se află în jurul culorilor înflorite se colorează şi ele din lumina ce se răspândeşte din culori, aşa cel ce priveşte deschis cu Duhul se preface din slava Aceluia, devenind mai luminos, fiind luminat de adevărul Duhului ca de o lumină». ***Iar Grigorie cel cu numele de Teologul, înşirând calităţile moştenite de sora Gorgonia de la oameni, spune: «Ştiu bine că sunt mai mari şi cu mult mai cinstite cele ce le ai decât cele din lumea văzută: zvonul celor ce sărbătoresc, jocul îngerilor, buna întocmire cerească, vederea slavei, iluminarea Treimii Prea înalte, mai curată şi mai desăvârşită decât oricare alta, dumnezeirea strălucind cu toată lumina în sufletele noastre». Iar după ce a spus acestea, întorcându-se spre ea, apoi reluând cuvântul pe scurt, zice: «De toate te bucuri, ale căror iradieri le aveai încă pe pământ pentru sinceritatea pornirii tale spre ele».*** Căci aceasta este firea iradierii, ca chiar când e comunicată să rămână nedespărţită de cel ce o comunică, nesuferind nici o micşorare prin comunicare. Căci cum ar păţi aşa ceva lumină din pricina razei sau raza din pricina strălucirii ei ?

Să nu-mi aduci ca dovadă iradierile materiale. Ci depărtează de la această iradiere tot înţelesul necuvenit şi aşa înţelege, după putinţă, modul dăruirii Duhului celor vrednici. Cum luminează în chip negrăit tuturor celor vrednici? «Ca nişte raze ale soarelui, zice, care luminând norul, îl fac să lumineze, dându-i o culoare aurie». Mai gândeşte şi la faptul că norii aceştia, vasele luminii, aprind o simţire dumnezeiască a luminii aceleia şi având prin fire un fel de ochi capabil să se împărtăşească de lumină, pot deveni ei înşişi o lumină apropiată de a soarelui şi se pot folosi de o astfel de lumină. Astfel numai sfinţii, deveniţi îndumnezeiţi şi în chipul lui Dumnezeu, se împărtăşesc în sens propriu de Dumnezeu. Şi nu numai se împărtăşesc de El, ci îl şi transmit. Şi nu cunosc numai cele ce s-au întâmplat, ci ştiu şi cele ce n-au fost aduse niciodată la existenţă din nimic. Şi nu vieţuiesc numai, ci şi dau viaţă, ceea ce nu e propriu puterii create. Dar după dovedirea adevărului să dăm atenţie şi vestitorilor adevărului, care spun că numai sfinţii se împărtăşesc de Dumnezeu. Căci noi totdeauna îi înfăţişăm pe aceştia ca martori ai adevărului.

Zice deci marele Vasile: «Numai atunci se poate apropia cineva de Mângâietorul, când s-a curăţit de urâciunea cea adunată prin răutate şi a

revenit la frumuseţea din fire şi a redat chipului împărătesc, prin curăţie forma lui străveche». Şi iarăşi: «Duhul Sfânt, neapropiat prin fire, Se face încăput pentru bunătate. Căci umplând toate prin putere, Se împărtăşeşte numai celor vrednici». «Nu Se împărtăşeşte în aceeaşi unică măsură, ci îşi împarte lucrarea după măsura credinţei». Şi iarăşi: «Cel neîncăput de lume, cum trebuie să socotim că se face văzut numai sfinţilor pentru curăţia inimii sau câte cinstiri corespunzătoare I se cuvin Lui?». Şi iarăşi: «Domnul asigurându-le ucenicilor Săi curăţia vieţii prin învăţăturile Sale, le dă să fie şi primitori şi văzători ai Duhului». Şi iarăşi: «Cei ce au călcat peste cele pământeşti şi s-au ridicat mai presus de ele, au fost recunoscuţi vrednici de harul Sfântului Duh».

Dar să-ţi înfăţişăm deosebirea acestor împărtăşiri şi prin pilde, ca prin nişte chipuri obscure. Vasul de pământ se împărtăşeşte de foc şi după ce, intrând în întrebuinţare, s-a depărtat de focul din cuptor; căci păstrează urmele focului. Căci culoarea, densitatea şi tăria netedă a materiei o are din foc; pentru că focul uscând umezeală şi întărindu-l şi înnegrindu-l prin ardere, culoarea galbenă a focului se împleteşte cu albul pământesc natural şi aşa din galben şi alb şi negru se iveşte prin amestecarea lor culoarea frământării arse şi moliciunea pămân- tului se strânge, căci porii se închid din adânc sub puterea focului în aşa fel, că îngroşându-se nu mai îngăduie pătrunderea apei. Astfel ceea ce se desfăcea prin apă, de aici înainte rămâne de nedesfăcut şi neînmuiat. Ba devine şi mult mai uşor şi mai cald decât piatra sau decât pământul de măsură egală, prin faptul că au fost apropiate de foc. Căci vasul se împărtăşeşte de foc şi când e confecţionat spre întrebuinţare. Dar se împărtăşeşte şi când e pus pe soba aprinsă şi e încălzit de foc sau lipit de foc. Dar atunci se împărtăşeşte nu numai de rezultatele focului, ci în oarecare măsură şi de toate lucrările lui, nelipsindu-se nici de căldura şi de puterea lui arzătoare, ba şi transmite cu uşurinţă din lucrarea lui, de care se împărtăşeşte, tot celui ce se apropie, dacă acela e în stare să se împărtăşească, deşi după fire nu se împărtăşeşte şi e prin sine pământ. Iar luat de pe sobă spre întrebuinţare, se împărtăşeşte de rezultatele focului, dar de lucrările lui nu.

Deci ia, pe cât e cu putinţă, prin asemănare, din vase cele de folos spre înţelegerea temei de faţă. Viaţa şi existenţa, cunoştinţa naturală şi toate cele asemenea acestora sunt rezultatele lucrărilor dumnezeieşti, dar nu lucrări în sensul propriu. Viaţa îndumnezeită şi harul celor ce există şi vieţuiesc dumnezeieşte şi mai presus de fire sunt însă o lucrare cu adevărat dumnezeiască şi mai presus de fire, prin care se înfăptuieşte unirea lui Dumnezeu cu cei vrednici de Dumnezeu. Deci toate câte au fost aduse la existenţă din cele ce nu sunt, prin porunca dumnezeiască, sunt create şi rezultate ale lucrărilor dumnezeieşti, dar nu şi lucrări. Iar Domnul, făcându-Şi împreună cu Tatăl sălaş în cei vrednici (Ioan XIV, 23), săvârşeşte cele ce se ivesc

în purtătorii de Dumnezeu, nu prin porunca creatoare, ci prin unirea şi sălăşluirea dumnezeiască, prin puterea îndumnezeitoare şi prin harul îndumnezeitor, comunicând celor uniţi cu El din cele ce-I sunt proprii Lui prin fire. Deci sfinţii se împărtăşesc nu numai din rezultate, ci şi din înseşi lucrările lui Dumnezeu, imitând pe îngeri şi vrednicia lor. ***Căci aceasta zice marele Vasile că e deosebirea îngerilor faţă de Duhul Sfânt, «că Acesta este sfinţenia prin fire, iar acelora le e propriu a se sfinţi prin împărtăşire».***

Astfel drepţii vor străluci cum a strălucit Domnul pe munte. Şi vor avea nu o împărăţie creată, nici deosebită în vreun fel de a Lui, ci aceeaşi cu a Lui. Astfel Hristos trăieşte şi grăieşte şi aici (Galat. II, 20 ; 2 Cor. XIII, 3), deşi Pavel este cel ce trăieşte şi grăieşte. Astfel Petru omoară (Fapte V, 1-10) şi învie (Fapte IX, 37-42), deşi singur Dumnezeu este Cel ce omoară şi învie. Astfel împreună cu el Iacob şi Ioan văd pe munte şi cu ochii trupeşti lumina neînserată şi neurmată de altele (Matei XXVII, 1-8 ; Marcu IX, 2-8 ; Luca IX, 28-36), care l-a învăluit şi pe Pavel mai pe urmă, întunecându-i simţirea văzului, care nu putea suporta covârşirea strălucirii (Fapte IX, 3 ; XXII, 6-11 ; XXVI, 13). Căci firea trupului nu are putere să vadă lumina aceea. Astfel Ştefan priveşte de pe pământ la cer şi cu trupul (Fapte VII, 56). Iar dăruirea Sfântului Duh se face prin atingerea mâinilor trupeşti (Fapte VIII, 17), care transmite, celui ce se apropie cu sinceritate şi cu adevărat, lucrarea dumnezeiască şi harul dumnezeiesc, care la rândul ei se transmite prin aceasta iarăşi altuia şi prin el iarăşi altuia şi trece prin succesiune, întinzându-se împreună cu tot timpul.

O, cine ar putea lăuda, Cuvinte al lui Dumnezeu, Unule-Născut, puterea prezenţei Tale pe pământ? Nu se aprinde niciodată jertfelnicul Tău dumnezeiesc prin foc străin şi pământesc. Căci e un foc străin şi ceresc de alt mod, păstrat prin transmiterea focului nestins, pe care ai venit să-l arunci pe pământ (Luca XII, 49), ca pe un ocean nemărginit, prin iubirea Ta de oameni. De acesta se împărtăşesc şi duhurile Tale slujitoare (Ps. CIII, 4), prin care demonii sunt puşi pe fugă. E focul pe care Moise l-a văzut în rug (Ieşire III, 2) şi prin care Ilie a fost răpit de pe pământ (4 Regi II, 11). E focul pe care l-a văzut şi ceata apostolilor Tăi, pornind din Duhul Tău şi de care Pavel a fost învăluit cu lumină şi prigonitorul a fost preschimbat în ucenic (Fapte IX, 3, ş.u.). El este puterea învierii şi lucrarea nemuririi, luminarea sufletelor sfinte şi susţinerea tuturor puterilor raţionale.

Dar pentru dovedirea celor spuse trebuie să amintim şi semnele vădite arătate prin simţuri, care au fost lăsate pentru o vreme la o parte. Aceasta pentru a convinge şi pe cei cu totul învârtoşaţi în părerile lor. Căci s-a împărtăşit de viaţă sluga mai-marelui sinagogii (Matei IX, 25; Marcu V, 41; Luca VIII, 54-55) şi fiul văduvei

(Luca VII, 14-15), prin atingerea şi glasul Stăpânului; s-a împărtăşit Tavita din Iope şi tânărul Eutih din Troa, acesta prin atingerea lui Pavel (Fapte XX, 10), aceia prin glasul lui Petru (Fapte IX, 40). De ce viaţă s-au împărtăşit aceştia? Nu de cea de viaţă făcătoare pe care o primim şi noi, dar de care nu s-a împărtăşit Stăpânul ? Oare mai e cineva care să spună că nu de lucrarea naturală şi necreată dumnezeiască se împărtăşesc toţi sfinţii? Căci aceştia lipsindu-se, prin liberă hotărâre de lucrarea firii lor, se fac cunoscuţi numai din har şi se vor arăta atât de mult ca fiind din Acela, pe cât de mult S-a împărtăşit, întrupându-Se, Dumnezeu Cel prin fire, de slăbiciunea noastră, măsurând, cum singur El ştie, cu golirea Sa (chenoza) îndumnezeirea prin har a celor mântuiţi.

Căci cum vom moşteni altfel împărăţia lui Dumnezeu, care «este transmiterea prin har a bunătăţilor pe care le are El prin fire?». Avându-i adunaţi întregi în Sine, le împarte şi le transmite slava şi strălucirea Sa, încât nu se vor mai putea cunoaşte din ei înşişi, ca un aer luminat cu totul de lumină sau ca un aur inteligibil nepătat, ars în focul nematerial şi dumnezeiesc. Astfel «au devenit dumnezei prin îndumnezeire şi sunt plini de lucrarea dumnezeiască din pricina harului covârşitor al Duhului, aşa încât prin toţi e o singură lucrare a lui Dumnezeu şi a celor vrednici de Dumnezeu», după dumnezeiasca grăire a lui Maxim, Dumnezeu «străbătându-i cu bunătate, întreg, pe cei vrednici, întregi».

Precum toate întipăririle se împărtăşesc de sigiliu, dar se mişcă fiecare despărţită, însă dacă luând una din ele ai lipi-o de sigiliu, nu mai are unde să se mişte, ci va avea aceeaşi mişcare ca şi arhietipul, devenind una şi aceeaşi cu el, dar materia ei rămânând deosebită, aşa chipul dumnezeiesc din noi, urcând la arhietip (la modelul prim), se împlineşte rugăciunea aceea dumnezeiască pentru noi: Dă-le lor, «ca să fie toţi una, precum Eu, Părinte, întru Tine şi Tu întru Mine, ca şi ei să fie una» (Ioan XVII, 21) în adevăr. Astfel «cel ce se lipeşte de Domnul este un duh» (1 Cor. VI, 17). Astfel taina unirii într-un trup prin atingerea trupurilor este cu adevărat «mare, dar în Hristos şi în Biserică» (Efes. V, 32). Sigiliul se dă pe sine întreg fiecărei bucăţi de ceară, dar fiecare din acestea se împărtăşeşte pe cât e cu putinţă, pe măsura puterii ei proprii, nu numai de trăsături, ci şi de unire, pentru a se întipări.

De ce te mai temi de compoziţie la Dumnezeu, pentru faptul că şi lucrările sunt şi se numesc necreate? Teme-te mai mult să nu faci pe Dumnezeu creatură, socotind lucrările Lui naturale, create. ***Căci Sfântul Ioan Damaschin, vorbind despre cele două lucrări în Hristos, spune că «cea creată va arăta firea creată, iar cea necreată va caracteriza fiinţa necreată. Căci cele naturale trebuie să fie corespunzătoare firii lor». Iar în acord cu aceasta, Sfântul Maxim spune: «Dacă***

se desfiinţează voia naturală şi lucrarea fiinţială a fiinţei dumnezeieşti şi omeneşti, cum va fi Dumnezeu şi om?». Dar oare nu şi caracterele ipostatice ale Prea înaltei Treimi, deşi sunt multe, sunt necreate? Cum deci nu sunt mai mulţi dumnezei sau cum de nu e compus Cel Unul din cauza lor? Sau vei spune că şi acelea sunt una în toate şi acelaşi lucru cu fiinţa dumnezeiască şi cu totul nedeosebite, ca şi lucrarea? Mă tem că ne introduci un Dumnezeu cu totul lipsit de fiinţă şi neipostatic. Căci toate acestea sunt prin ele cu totul neipostatice. Tu însă în toate spui că acestea sunt aceleaşi cu fiinţa lui Dumnezeu şi pe Dumnezeu îl socoteşti unul şi neîmpărţit în tot chipul, neînţelegând că Se înmulţeşte rămânând Unul şi Se împarte neîmpărţit şi Se împărţeşte în mod felurit, fiind cu totul netăiat şi rămânând neieşit din unitatea Lui, printr-o putere mai presus de fiinţă.

Spune-mi mie: nu are şi fiecare ipostas mai multe caractere ipostatice? Căci Tatăl este necauzat şi cauzator, purcezător şi născător. Dar acestea toate le are Tatăl în chip necreat. Socoteşti deci caracterele ipostatice cu totul unul şi acelaşi lucru cu ipostasul, precum nu admiţi nici o deosebire între (lucrările) cele naturale şi natură (şi lucrările) cele esenţiale şi esenţă? Vei numi deci ipostas (caracterele) cele ipostatice, precum ai numit fire (lucrările) cele naturale, în chip sinonim, nu omonim? Dar părinţii Bisericii nu fac aşa. Ei le numesc pe acelea enipostatice (aflătoare în ipostas), dar nu ipostas, precum pe acestea nu le numesc fiinţă, ci în sens propriu în fiinţă. Dealtfel, odată ce în jurul fiecăruia dintre ipostasuri există multe şi felurite (caractere) ipostatice, cum va fi ipostasul şi ipostaticul (caracterul ipostatic) unul şi acelaşi lucru? Deci, odată ce se arată multe şi felurite (caractere) ipostatice, după înţelegerea ta prea sucită şi nestatornică, vor fi mulţi dumnezei şi fiecare ipostas în cele dumnezeieşti va fi compus. Astfel, tu care te-ai autohirotonit apărătorul simplităţii mai presus de minte, ne-ai arătat pe Dumnezeu compus.

Dar dacă lucrările componente ale celor ce subsistă în ele înseşi nu sunt contemplate în altul - aceasta e o dogmă comună şi a filozofilor din afară şi de la început - nimic din cele ce există nu se spune vreodată că se compune cu lucrarea proprie. Căci nici puterea arzătoare nu face compus pe cel ce încălzeşte, nici rază nu face compusă lumina. Această fantezie îţi aparţine ţie, care propovăduieşti totala indistincţie a Celui necreat, întreit în ipostasuri. Căci cele necreate, fiind multe, sunt totodată una şi fiecare din ele este enipostatică (subzistă în ipostas) şi în acest sens autoipostatică. Iar lucrările naturale şi caracterele ipostatice, fiind multe, converg într-una, căci nici una din ele nu este în ipostas ca de sine ipostatică, nici nu era mai înainte nici nu va fi după aceea, nici nu e cu putinţă să subziste în altă esenţă oarecare, ca ţinând de natura ei.
Dar tot ce e compus e din diferite esenţe, fie prin contopire, fie prin unire neamestecată, în care se contemplă mai multe caractere ipostatice ale unui ipostas,

dar în fiecare nu ca mai multe ipostasuri depline decât unul, pentru că altfel n-ar mai fi unul şi pentru că nu se compune. Iar acesta e deosebit prin acestea, fie că e din diferite esenţe, fie dintr-o esenţă şi din cele ce se contemplă în El ca într-un suport şi prin aceasta sunt deosebiri esenţiale şi opuse. Dar nu numai prin aceasta, ci şi prin faptul că sunt înnăscute unor esenţe diferite, iar datorită lor toate cele create vor suporta şi schimbări prin creştere şi micşorare, prin asimilare şi lepădare, lucrând şi pătimind şi astfel suferă şi pierderea unora din cele ce existau împreună. În felul acesta se dovedesc supuse şi unei depline descompuneri. Iar tot ce se descompune este în chip necesar şi compus.

Dar la Dumnezeu, existând o singură esenţă neîmpărţită, nu este micşorare, nici creştere, nici adaos, nici pierdere; deci nici împărţire, care ne-ar face vădită compoziţia de mai înainte. Şi «câte le are Dumnezeu» ca să spun cu Atanasie cel Mare, «le are prin Sine şi nu dobândite». Şi numai ca lucrând, nu pătimind prin ele. De aceea este cu totul în afară de opoziţie, care i-ar pricinui vreo prefacere. El singur dintre toate nu are deosebiri esenţiale, dar are lucrări, precum a arătat mai înainte cuvântul. Din cauza lor toate îi sunt supuse ca materie şi însăşi cele înţelegătoare îi sunt supuse Celui ce le poartă toate cu cuvântul, mai bine zis cu voinţa, adică Celui ce le poartă prin lucrarea netemporală, neobosită şi nepătimitiare. Dar nici n-ai putea vedea vreodată ceva din cele ce aparţin Lui, aparţinând prin fire altcuiva din toate celelalte. Şi aceasta pentru că îi aparţine ca Celui ce lucrează singur prin ele. «Căci nimeni, zice, nu e bun, fără numai Dumnezeu» (Marcu X, 18), «fericitul şi singurul Stăpânitor, singurul care are nemurire, locuind în lumina neapropiată» (1 Tim. VI, 15, 16).

De unde scoţi bănuiala despre compoziţia lui Dumnezeu din firi deosebite, odată ce se manifestă totdeauna în mod unitar? Iar dintre cele trei ipostasuri fiecare este desăvârşit şi deosebit, în unirea negrăită mai presus de toată mintea şi cuvântul. Nu va putea născoci cineva că fiecare stă de sine, fără celelalte, ca de aici să urmeze o compoziţie. «Căci nu ajung, zice, să înţeleg cu mintea, cum sunt luminat de Unul prin Trei». Deci unirea şi desăvârşirea celor trei ipostasuri respinge şi aici compoziţia.

Prin urmare, înţelege şi păzeşte simplitatea dumnezeiască, dar să nu desfiinţezi ieşirile Lui naturale, ca şi când n-ar fi, nici să nu socoteşti lumina neînserată şi veşnică, începută, nici să nu afirmi două dumnezeiri şi două obârşii dumnezeieşti ale binelui, adică create şi necreate. Căci numai aşa ar fi două propriu-zis. Căci fiind amândouă necreate, atât fiinţa cât şi lucrarea, nu e nici o piedică să fie una, cum e raza şi soarele o singură lumină.

⇒ *Nici să nu socoteşti că dumnezeirea şi împărăţia lui Dumnezeu e creată. Căci acestea sunt lucrări ale lui Dumnezeu.*

⇒ *Nici să nu cobori harul îndumnezeitor la treapta de creatură, ca să nu coborî împreună cu El şi pe Cel ce are din fire şi procură acest har.*

⇒ *Nici să nu arăţi ca pe ceva mincinos faptul că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut ca noi. Căci cum ar fi binevoit să se facă pentru noi ca noi, dacă nu ne-ar fi împărtăşit pe Duhul Sfânt, ci o creatură, mai bine zis dacă nu ne-ar fi dat duhul înfierii în schimbul trupului, pe care luându-l din Fecioară, S-a făcut om?*

⇒ *Nici să nu faci locaşuri ale făpturilor pe cei ce sunt biserici ale lui Dumnezeu, adică pe sfinţi; nici pe tine să nu te faci atât de nefericit, încât nu numai să te abţii de la împărtăşirea dumnezeiască şi îndumnezeitoare, ci să respingi nădejdea în ea.*

⇒ *Nici să nu faci pe Dumnezeu atât de neputincios, încât să nu poată dărui sfânta Lui împărtăşire făpturilor Lui raţionale curăţite. Mai bine zis să nu-L faci pe El lipsit de fiinţă şi de ipostasuri, spunând că El este în toate privinţele una şi aceeaşi cu lucrările Lui, care prin ele sunt nefiinţiale şi neipostatice, adică nici esenţe, nici ipostasuri.*

⇒ *Nici să nu faci împărtăşibilă esenţa lui Dumnezeu cea mai presus de esenţă şi de nume şi în sine neîmpărtăşibilă şi nemanifestată, numind tot ce e necreat esenţă.*

⇒ *Nici să nu apari ca un alt Eunomiu, numind ca acela toate (caracterele) cele ipostatice, ca necreate, fiinţa lui Dumnezeu, sub pretextul simplităţii dumnezeieşti.*

⇒ *Nici să nu te faci monotelit, făcând firea dumnezeiască din Hristos lipsită de lucrare.*

⇒ *Nici alt Sabeliu, socotind în alt chip numirile lui Dumnezeu goale de realităţi, ca unele ce ar însemna toate acelaşi lucru, adică numai esenţă.*

Să nu păţeşti toate acestea, numind lucrările lui Dumnezeu create şi prin plăsmuiri goale înfăţişând simplitatea Sa ca ne mai fiind nimic. Şi crede în acelaşi Dumnezeu împărţit şi neîmpărţit, unit în împărţire şi distinct în unire, neieşit din Sine în ieşiri şi pururea mişcându-Se în nemişcare, îm- părţindu-Se neîmpărţit şi împărtăşindu-Se întreg după chipul razei solare.

Dar trecând iarăşi la miezul lucrurilor, cel ce propovăduieşte pe Dumnezeu ca unul şi simplu să se arate limpede ca Vasile cel Mare care zice: «Cum nu va fi necompus Cel simplu după fiinţă? Căci nu modurile care arată ce este El propriu-zis alterează raţiunea simplităţii Lui. Fiindcă în felul acesta toate câte se spun

despre Dumnezeu ne vor arăta pe Dumnezeu compus. Şi de aici ar urma că dacă am vrea să salvăm ideea simplităţii şi a neîmpărţirii, ar trebui sau să nu spunem nimic despre Dumnezeu, decât că e nefăcut şi să ne abţinem să-L numim nestricăcios, neschimbat, creator, judecător şi toate câte le primim acum în teologie sau, primind numirile, ce vom face? Oare le vom face toate fiinţă? Dar atunci nu-L vom arăta numai compus, ci şi constând din părţi neasemănătoare, pentru motivul că prin fiecare nume se indică altceva şi altceva».

Când deci ne auzi spunând că altceva e fiinţa şi altceva lucrarea, înţelege că altceva şi altceva numim ceea ce e semnificat în fiecare din acestea, cum a spus şi marele Vasile. Şi iarăşi: «Dacă am lua ca parte a fiinţei nenaşterea, ar avea loc cuvântul că compoziţia constă din părţi diferite. Dar dacă înţelegem prin fiinţa lui Dumnezeu lumina sau viaţa sau binele, întregul care este fiind viaţa şi întregul lumină şi întregul bine, deci viaţa având nenaşterea, cum nu va fi necompus Cel simplu după fiinţă?».

Şi iarăşi zice către ereticii care ziceau către el atunci ceea ce ne spui nouă acum că Dumnezeu e simplu şi tot ce numeri din El e parte cunoscută a fiinţei: «aceasta e o sofismă ce cuprinde zeci de mii de nebunii. Dacă sunt atâtea numărări, oare aceste numiri sunt ale fiinţei şi au acelaşi înţeles?». Şi iarăşi: «Trebuie ştiut că numim mărirea lui Dumnezeu şi puterea şi înţelepciunea, dar nu fiinţa însăşi».

Dar când ne auzi pe noi zicând că altceva este fiinţa şi altceva puterea sau lucrarea lui Dumnezeu, cunoaşte că de aceea zicem noi aceasta, pentru că puterea şi lucrarea lui Dumnezeu se cunosc în oarecare fel, dar fiinţa nu se cunoaşte de nimeni.

Dar Domnul cunoaşterii, Care învaţă pe om cunoştinţa, Care dăruieşte înţelepciunea şi îndreaptă pe înţelept, ***«în Care sunt ascunse toate comorile înţelepciunii şi ale cunoştinţei» (1 Colos. II, 3), «să vă dea vouă Duhul înţelepciunii şi al descoperirii în cunoştinţa Lui, luminând ochii inimii voastre, ca să vedeţi care e nădejdea chemării Lui şi care e bogăţia slavei moştenirii Lui întru sfinţi şi care e mărimea covârşitoare a puterii Lui către voi cei ce credeţi după lucrarea puterii Lui, pe care a lucrat-o în Hristos» (Efes. I, 17-20), «în Cel ce poate să facă prin puterea Lui cea lucrătoare în noi cu mult mai mult decât cele ce le cerem sau le gândim» (Efes. III, 20).*** Căruia se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

(extras din Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi - Volumul VII)

Tomul aghioritic

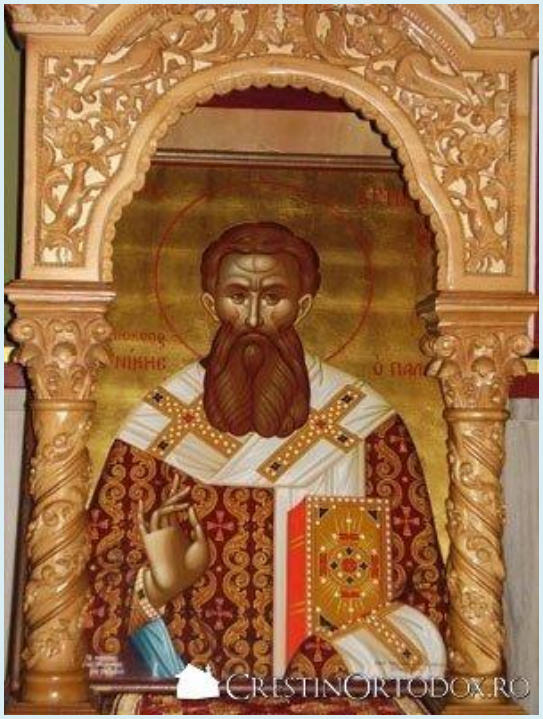

Pentru cei ce vieţuiesc cu sfinţenie în linişte. Pentru lămurirea celor ce din lipsa de cercare a lor şi de neascultare de sfinţi nesocotesc lucrurile tainice ale Duhului, care sunt lucrate în cei ce vieţuiesc după Duh, într-un chip mai presus de cuvânt şi sunt arătate prin fapte, nu dovedite prin cuvânt.

Dogmele ce se grăiesc astăzi şi sunt cunoscute îndeobşte tuturor au fost taine ale Legii date prin Moise, mai înainte văzute numai de prooroci în Duh. Iar bunătăţile făgăduite sfinţilor pentru veacul viitor sunt taine ale vieţuirii evanghelice, date şi arătate mai înainte celor ce s-au învrednicit să le vadă în Duh şi acestora cu măsură, ca o arvună. Dar precum atunci, dacă vreun iudeu nu asculta cu mulţumire pe proorocii care spuneau că Cuvântul şi Duhul lui Dumnezeu sunt împreună veşnice şi înainte de veci, îşi astupa urechile socotind că aude cuvinte oprite de dreapta credinţă şi potrivnice credinţei mărturisite de binecinstitori, care zicea: «Domnul Dumnezeul tău este un Domn», tot aşa ar pătimi şi acum cineva neascultînd cu evlavie când se vorbeşte despre tainele Duhului, cunoscute numai celor curăţiţi prin virtute.

Dar iarăşi - precum sfârşitul acelor înainte vestiri arăta tainele de atunci ca potrivindu-se cu cele descoperite pe urmă şi acum credem în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfânt, o Dumnezeire în trei ipostasuri, o singură fire, simplă, necompusă,

necreată, nevăzută, mai presus de cugetare - aşa şi când se vor descoperi, la vremea sa, în veacul viitor, la arătarea negrăită a lui Dumnezeu, Cel unul în trei ipostasuri, desăvârşite, tainele propovăduite acum se vor arăta tuturor în chip vădit.

Trebuie însă să avem în vedere şi aceea că, deşi Treimea întreit ipostatică a dumnezeirii, neslăbită de raţiunea unităţii s-a arătat pământului întreg mai pe urmă, proorocilor le-a fost cunoscută întocmai încă înainte de împlinirea vremii. Iar cei ce ascultau de ei au primit-o cu uşurinţă. Tot aşa nu ne rămân nici nouă necunoscute înţelesurile mărturisirii celor propovăduite cu îndrăzneală şi ale celor arătate mai înainte tainic în Duh, dacă suntem vrednici. Căci unii le-au cunoscut prin cercarea însăşi şi anume toţi câţi s-au lepădat, de dragul vieţii evanghelice, de avuţia bunurilor, de slava oamenilor şi de plăcerile lipsite de frumuseţe ale trupului; ba nu numai atât, ci au şi întărit această lepădare prin ascultarea de cei ce au ajuns la plinirea vârstei lui Hristos (Efes. IV, 13). Cei din urmă ocupându-se prin liniştire, fără griji, de ei înşişi şi de Dumnezeu şi prin rugăciune curată ajungând mai presus de ei înşişi şi prin unirea tainică, cea mai presus de minte, cu Dumnezeu, ridicându-se în El, au cunoscut cele mai presus de minte. Iar cei dintâi le-au cunoscut prin încredere şi prin dragostea faţă de aceştia.
Astfel şi noi, ascultând de marele Dionisie care grăieşte în Epistola a doua către Gaius, credem că «darul îndumnezeitor al lui Dumnezeu este îndumnezeire, obârşie dumnezeiască şi obârşia binelui, dar că Dumnezeu, Care dăruieşte acest har celor vrednici, este mai presus de această dumnezeire». Căci Dumnezeu nu pătimeşte înmulţire, nici nu afirmă cineva prin aceasta două dumnezeiri.

Dar dumnezeiescul Maxim scriind despre Melchisedec spune că harul acesta îndumnezeitor al lui Dumnezeu este necreat şi pururea existent din Dumnezeu cel pururea existent. Iar în alte părţi de multe ori îl numeşte lumină nenăscută şi enipostatică (subzistentă în ipostas), arătându-se celor vrednici, când se fac vrednici dar nu ca venind atunci la existenţă. Acest sfânt numeşte acea lumină şi lumina slavei negrăite şi curăţia îngerilor.

Iar Macarie cel Mare o numeşte hrana celor netrupeşti, slava firii dumnezeieşti, frumuseţea veacului viitor, foc dumnezeiesc şi ceresc, lumină negrăită şi mintală, arvuna Duhului Sfânt (2 Cor. I, 22), untdelemn sfinţitor al veseliei (Ps. XLIV, 8).

Deci tot cel ce pune în rând cu masalienii şi numeşte diteişti (închinători la doi dumnezei) pe cei ce socotesc acest har îndumnezeitor al lui Dumnezeu, necreat, nenăscut şi enipostatic, să ştie că este potrivnic sfinţilor lui Dumnezeu şi se scoate pe sine din ceata celor ce se mântuiesc, de nu se va căi; ba e căzut de la Dumnezeu Cel unul şi singur prin fire al sfinţilor. Iar tot cel ce crede şi ascultă şi glăsuieşte

împreună cu sfinţii şi nu născoceşte pricini din păcate şi nu leapădă ca necunoscător ceea ce se spune în chip descoperit, dar nu cunoaşte felul tainei, să nu nesocotească a căuta şi a învăţa de la cei ce ştiu. Căci va afla că nimic nu este potrivnic cuvintelor şi lucrurilor dumnezeieşti şi aceasta în cele necesare, fără de care nimic n-ar putea să fiinţeze, nici n-ar fi taină dumnezeiască.

Tot cel ce susţine că unirea desăvârşită cu Dumnezeu se înfăptuieşte numai prin imitare şi prin pornire naturală, fără harul îndumnezeitor al Duhului, ca între cei ce au aceleaşi obişnuinţe şi se iubesc unii pe alţii, iar harul îndumnezeitor al lui Dumnezeu îl socotesc o deprindere a firii raţionale, dobândită numai prin imitare dar nu luminare mai presus de fire şi tainică şi lucrare dumnezeiască văzută nevăzut de cei învredniciţi şi înţeleasă neînţeles, acela să ştie că a căzut în rătăcirea masalienilor, fără să-şi dea seama. Căci cel îndumnezeit ar fi în chip necesar dumnezeu prin fire, dacă îndumnezeirea s-ar face, printr-o putere firească şi s-ar cuprinde între hotarele firii.

De aceea unul ca acesta să nu încerce să-şi întipărească cugetarea lui strâmbă în cei ce cugetă drept şi să sădească întinăciunea în cei neîntinaţi în credinţă, ci, lepădând cugetul său, să înveţe de la cei cercaţi sau de la cei învăţaţi de aceia, că harul dumnezeirii este cu totul nelegat (de cele create), neavând în fire nici o putere capabilă să-l producă, fiindcă în acest caz n-ar mai fi har, ci o arătate a lucrării unei puteri naturale. Pe de altă parte, ceea ce s-ar săvârşi n-ar mai fi un lucru minunat, dacă îndumnezeirea s-ar produce printr-o putere a firii capabilă de îndumnezeire. Îndumnezeirea ar fi atunci un rezultat al firii, nu un dar al lui Dumnezeu. Iar unul ca acesta ar putea fi şi s-ar putea numi în înţeles propriu şi dumnezeu prin fire.

Dar puterea cea după fire a fiecăreia dintre existenţe nu este altceva decât o mişcare neabătută a firii spre lucrare. Însă cum l-ar mai scoate în acest caz îndumnezeirea pe cel îndumnezeit din sine, dacă ea s-ar cuprinde în marginile firii, nu pot să înţeleg.

Drept aceea harul îndumnezeirii e mai presus de fire, de virtute şi de cunoştinţă, şi toate acestea sunt, după dumnezeiescul Maxim, nesfârşit mai prejos de el. Căci toată virtutea şi imitarea lui Dumnezeu prin puterile noastre face pe cel ce le are apt pentru unirea dumnezeiască. Dar numai harul înfăptuieşte în chip tainic însăşi această unire negrăită. Căci prin el Dumnezeu însuşi pătrunde întreg, în cei vrednici întregi şi sfinţii pătrund întregi în Dumnezeu întreg, luând în ei înşişi pe Dumnezeu întreg şi dobândind numai pe Dumnezeu, ca un fel de răsplată a urcuşului lor spre El. Căci Dumnezeu străbate în ei asemenea sufletului în trup, ca în mădularele Sale, şi-i învredniceşte să fie în El.

Tot cel ce susţine că sunt masalieni cei ce spun că mintea e aşezată în inimă sau în creier, să ştie că se războieşte în chip păcătos cu sfinţii. ***Căci Atanasie cel Mare zice că partea raţională a sufletului se află în creier. Iar Macarie, căruia nu-i lipseşte nimic din mărime, pune lucrarea minţii în inimă. Cu aceştia conglăsuiesc aproape toţi sfinţii. Căci ceea ce spune dumnezeiescul Grigorie al Nisei, că mintea nu este nici înăuntru, nici în afara trupului, ca una ce e netrupească, nu se împotriveşte acelor sfinţi. Pentru că aceia spun că mintea este înlăuntrul trupului, ca una ce e unită cu el. Deci spunând aceasta în alt înţeles, nu se deosebesc câtuşi de puţin de acela. Căci nici cel ce zice de Cuvântul lui Dumnezeu că S-a sălăşluit odinioară înlăuntrul pântecelui feciorelnic şi neprihănit nu se împotriveşte celui ce zice că dumnezeirea nu se află într-un loc sau că e netrupească. Căci acela cugetă despre Cuvântul că S-a unit mai presus de cuvânt cu frământătura noastră, pentru negrăita Sa iubire de oameni.***

Tot cel ce zice că lumina care a strălucit ucenicilor în Tabor este o nălucă şi un simbol ce se face şi se desface şi nu există cu adevărat şi susţine că nu este o lucrare mai presus de toată înţelegerea, ci mai prejos de înţelegere, se împotriveşte sigur mărturisirii sfinţilor. Căci aceştia, fie în cuvântări, fie în scrieri, o numesc negrăită, necreată, veşnică, netemporală, neapropiată, nemăsurată, nesfârşită, nehotărnicită, nevăzută de îngeri şi de oameni, frumuseţea arhietipică şi neschimbată, slava lui Dumnezeu, slava lui Hristos, slava Duhului, raza dumnezeirii şi cele asemenea. Căci se slăveşte, zice, trupul deodată cu primirea lui şi slava dumnezeirii se face slava trupului. Dar slava era nearătată în trupul văzut pentru cei ce nu puteau primi cele ce sunt nevăzute şi îngerilor. Drept aceea se schimbă la faţă nu primind ceea ce nu avea, nici preschimbându-se în ceea ce nu era, ci descoperindu-se ucenicilor Săi ca ceea ce era, deschizând ochii lor şi făcându-i din orbi, văzători. Căci rămânând Acelaşi S-a făcut văzut acum ucenicilor, arătându-Se altfel de cum Se arăta înainte. Căci El este lumina cea adevărată (Ioan I, 9), frumuseţea slavei. «Şi a strălucit ca soarele». Icoana este ştearsă, căci e cu nepuţintă să se răsfrângă necreatul în întregime în creatură.

Tot cel ce zice că numai fiinţa lui Dumnezeu este necreată, dar nu şi lucrările Lui veşnice, pe care le depăşeşte pe toate, ca ceea ce lucrează pe cele ce le lucrează, să audă pe Sfântul Maxim zicând: «Toate cele nemuritoare şi însăşi nemurirea, toate cele vii şi însăşi viaţa, toate cele sfinte şi însăşi sfinţenia, toate cele virtuoase şi însăşi virtutea, toate cele bune şi însăşi bunătatea, toate cele ce sunt şi însăşi existenţa, sunt în chip vădit lucruri ale lui Dumnezeu. Dar unele au început să existe în timp (căci era odată când nu erau), iar altele n-au început să existe în timp. Căci n-a fost vreodată când n-a fost virtute, bunătate, sfinţenie şi nemurire». Şi iarăşi: «Bunătatea şi tot ce se cuprinde în înţelesul bunătăţii şi

simplu, toată viaţa, nemurirea, simplitatea, neschimbarea, nemărginirea şi toate câte se contemplă fiinţial în jurul lui Dumnezeu, sunt lucruri ale lui Dumnezeu, dar nu începute în timp. Căci nu a fost vreodată ceva mai străvechi ca virtutea, nici ca alta oarecare din cele spuse, chiar dacă cele ce se împărtăşesc de ele au început să existe în timp. Căci orice virtute este fără de început, neavând vremea mai bătrână ca ea, ca una ce are pe Dumnezeu din veci, ca singur izvor al existenţei Sale. Dar Dumnezeu e ridicat de infinite ori infinit deasupra tuturor existenţelor, fie că se împărtăşesc, fie că se lasă împărtăşite».

Înveţe aşadar din acestea că nu toate cele ce subzistă din Dumnezeu sunt şi sub vreme. Căci sunt unele care sunt fără de început şi nu se desfiinţează din pricina unităţii treimice, singura fără de început prin fire şi din pricina simplităţii mai presus de fire a ei. Aşa cum, în acelaşi fel, mintea ca o icoană ştearsă a acelei neîmpărţiri covârşitoare, nu e nicidecum compusă, din pricina înţelegerilor sale fireşti.

Tot cel ce nu primeşte stările duhovniceşti întipărite în trup de darurile Duhului aflătoare în sufletul celor ce au sporit în viaţa după Dumnezeu şi numeşte nepătimire omorârea prin deprindere a părţii pătimitoare şi nu deprinderea lucrării spre cele bune, a celui ce s-a întors cu totul de la cele rele şi s-a îndreptat spre cele bune, ca unul ce a lepădat deprinderile rele şi s-a îmbogăţit în cele bune, tăgăduieşte, ca urmare a acestor păreri şi petrecerea cu trupul în veacul nestricăcios a celor ce sunt (a celor creaţi). Căci dacă se va împărtăşi atunci şi trupul împreună cu sufletul de bunătăţile tainice, se împărtăşeşte şi acum, după putere, de harul dăruit în chip tainic şi negrăit de Dumnezeu minţii curăţite, şi-şi însuşeşte şi el cele dumnezeieşti potrivit cu sine. Astfel se preschimbă şi se sfinţeşte, dar nu se omoară prin deprindere partea pătimitoare a sufletului. Iar aceasta, fiind comună sufletului şi trupului, se sfinţesc şi înclinările şi lucrările trupului. ***Căci desfăcându-se de bunătăţile vieţii de aici pentru nădejdea bunătăţilor viitoare şi mişcându-se în chip sănătos prin lipsa de griji, mintea simte, după sfântul Diadoch, bunătatea dumnezeiască negrăită şi transmite şi trupului, pe măsura înaintării sale, bunătatea sa.*** Iar această bucurie, ivită în suflet şi în trup, este o dovadă nemincinoasă a vieţuirii nestricăcioase.

Mintea percepe (prinde) o lumină, simţirea alta. Simţirea percepe, (prinde), lumina supusă simţurilor, care arată lucrurile supuse simţurilor ca supuse simţurilor. Iar lumina minţii este cunoştinţa aflătoare în înţelesuri. Prin urmare vederea şi mintea nu percep (prind) aceeaşi lumină; dar numai câtă vreme lucrează fiecare după firea sa şi în cele după fire. Însă când se împărtăşesc de un har şi de o putere duhovnicească mai presus de fire, cei învredniciţi văd şi cu simţirea şi cu mintea

cele mai presus de toată simţirea şi de toată mintea, ca să spunem cu marele Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, într-un fel cum numai Dumnezeu ştie şi cei ce lucrează acestea.

Acestea le-am învăţat din Scripturi; acestea le-am primit de la părinţii noştri; acestea le-am cunoscut prin puţina noastră cercare. Acestea ştim că le-a scris şi prea-cinstitul între ieromonahi cuviosul Grigorie (Palama), pentru cei ce trăiesc cu sfinţenie o viaţă de liniştire, urmând întocmai predaniile sfinţilor. Acestea le-am semnat spre încredinţarea cititorilor:

1.Ieromonahul Isaac, protosul cinstitelor mânăstiri din Sfântul Munte.
2.Teodosie Ieromonahul, egumenul cinstitei şi împărăteştii Lavre.
3.Egumenul mânăstirii Ivirilor (în dialectul său).
4.Ieromonahul Ioanichie, egumenul cinstitei şi împărăteştii mânăstiri Vatoped.
5.Egumenul mânăstirii Sârbilor (în dialectul său).
6.Filotei, cel mai mic între ieromonahi, am iscălit cugetând aceleaşi.
7.Amfilohie, cel mai mic între ieromonahi şi duhovnicul cinstitei mânăstiri a Esfigmenului.
8.Teodosie, cel mai mic între ieromonahi şi duhovnicul Vatopedului.
9.Ieromonahul Teostirict, egumenul sfinţitei mânăstiri Cultumuş.
10.Gherontie Maruli, păcătosul, aflător între bătrânii cinstitei Lavre, cugetând aceleaşi, am iscălit.
11.Calist Muzarul, cel mai mic între monahi.
12.Gherasim, neînsemnatul între monahi, văzând şi citind cele scrise cu iubire de adevăr şi primindu-le, am iscălit.
13.Moise, neînsemnatul bătrân, cel mai mic între monahi, cugetând aceleaşi, am subscris.
14.Grigorie Stavrolangaditis, cel mai mic şi mai neînsemnat între monahi, poate şi isihast, cugetând şi înţelegând acestea, am subscris.
15.Isaia, bătrânul de la schitul Magula şi cel mai mic între ieromonahi, cugetând aceleaşi, am subscris.
16.Marcu al lui Sinaitul, cel mai mic între monahi.
17.Calist, din schitul Magula şi cel mai mic dintre monahi.
18.Un bătrân isihast de la mânăstirea Sirienilor, în dialectul său.
19.Sofronie, cel mai mic dintre monahi.
20.Smeritul episcop Iacob al Ierisonului şi al Sfântului Munte, hrănit în predaniile Sfântului Munte şi ale părinţilor, mărturisind că prin fruntaşii care au iscălit aicea, a subscris cugetând la fel tot Muntele Athos, conglăsuind şi eu, am subscris, punând pecetea.

Iar după toate am adăugat şi aceasta că pe cel ce nu conglăsuieşte cu sfinţii, ca noi şi ca părinţii cei cu puţin mai înainte de noi, nu-l primim la împărtăşire cu noi.

Tomosul aghioritic din 1341

(extras din Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi – Volumul VII)

Tomosul Sinodului Constantinopolitan din mai-august 1351

Iisus Hristos – Înger de Mare Sfat

Principalul text oficial al dogmei energiilor necreate

Tomos sinodal promulgat de dumnezeiescul sfântul Sinod adunat împotriva celor ce gândesc cele ale lui Varlaam şi Akindynos sub împărăţia evlavioşilor şi ortodocşilor noştri împăraţi Ioan [VI] Cantacuzino şi Ioan [V] Paleologul

1. Socotim că nimeni nu este în neştiinţă nici cu privire la nebunia împotriva Bisericii a vrăjmaşului nostru comun [Satan], nici cu privire la aplecarea Mântuitorului, din pricina căreia aceasta, izbăvită fiind de zeci de mii de lucruri cumplite, nu numai scapă de săgeţi, dar se arată şi strălucitoare. Dovada nebuniei aceluia e sângele lui Dumnezeu şi patima de bunăvoie şi crucea, iar mărturia exactă a ajutorului lui Dumnezeu sunt cei ce prigonesc Biserica, dintre care unii s-au prefăcut în evanghelişti, iar alţii au vestit triumful puterii lui Dumnezeu nu prin câte au rezistat, ci prin câte au căzut. Au fost acestea şi duşmanul comun nu s-a putut linişti, ci ca unul care se condamnă pe sine însuşi întrucât n-a voit cum se

cuvine, nu întreprinde războiul împotriva Bisericii printr-un neam mic, ca odinioară prin iudei, ci înarmează amarnic împotriva ei un întreg imperiu; generalii lui au fost cei din jurul lui Diocleţian [284-305], Maximian [286-305] şi Decius [249-251] şi alţii ca şi aceia, care au pierit tot atât de ruşinos pe cât au ştiut să se războiască. Fiindcă pomenirea unora a pierit odată cu ecoul, dar graiul Bisericii a ieşit în tot pământul [cf. Ps 18, 4]. Iar mărturia foarte nemincinoasă a puterii ei [Bisericii] sunt martirii morţi care au alungat toţi demonii. Astfel puterea suprafirească a lui Dumnezeu se arată şi prin nenorociri. Dar vicleanul n-a suferit acestea, ci întorcându-se lansează un alt atac asupra Bisericii: a renunţat la a se mai război tare şi pe faţă neplăcându-i ruşinea vădită, ci, furişându-i [în Biserică] pe cei din jurul lui Sabelie şi Arie şi pe cei care au sfârşit în rândurile acelora şi vrând, chipurile, să scoată politeismul din mijlocul ei, îi convinge pe cei lipsiţi de minte sub pretextul cinstirii aduse Unului Dumnezeu să nu mai creadă deloc în Dumnezeul Adevărat. Dar şi în acesta s-a arătat voind împotriva lui însuşi, Biserica lui Dumnezeu luând drept pradă în urma acestui război egalitatea de cinstire a Treimii.

2. Dar vicleanul acesta, rotindu-se în multe alte cercuri împotriva Bisericii, acum retrăgându-se şi acum înaintând, uneori prin dogme nesănătoase, alteori prin plăceri de care acela obişnuieşte să se bucure şi al căror sfârşit e separarea de Dumnezeu, se războieşte cu adevărul furişându-l cel din urmă pe Varlaam. Acesta, fiind un monah pornit din Calabria, ajungând mare în cultura elinilor [păgână antică] şi atârnând cu totul de aceea, porneşte împotriva adevărului şi a celor ce se ţin cu sfinţenie de el şi-i acuză de diteism pentru că zic că e necreată nu numai fiinţa triipostatică şi cu neputinţă de împărtăşit pentru toţi a lui Dumnezeu, ci şi harul veşnic al Duhului, îndumnezeitor şi împărtăşit celor vrednici. Întrunindu-se pentru acestea un dumnezeiesc sinod [în iunie 1341], el a fost demascat şi exclus de către Biserica lui Hristos cea sfântă, universală şi apostolică prin cele scrise teologic de Sfinţii Părinţi, cuvântul adevărului prezidându-l preasfinţitul acum mitropolit al Tesalonicului [Grigorie] Palama şi monahii. După puţin timp însă, Akindynos ajungând de aceeaşi rea opinie cu acela, necuminţindu-se nicicum prin condamnarea învăţătorului său, nici făcându-se mai bun, a încercat iarăşi să-i acuze pe aceştia de aceleaşi lucruri negând cu vicleşug că este ucenic al învăţătorului şi rostind cele mai cumplite blesteme împotriva aceluia afirmând însă sus şi tare că nicicând nu gândeşte sau spune aceleaşi lucruri cu Varlaam, ca de aici să le poată spune fără oprelişti; dar prin cele ce a spus s-a arătat gândind, spunând şi scriind aceeaşi rea opinie cu acela.

3. Pentru aceasta, întrunindu-se al doilea sinod [în august 1341], pe care l-a prezidat puternicul acum şi sfântul nostru autocrator kyr Ioan Cantacuzino, a fost

demascat ca unul care gândeşte şi spune aceleaşi lucruri cu Varlaam şi acuză pe monahi. Drept pentru care a primit aceeaşi osândă cu Varlaam fiindcă împotriva blasfemiilor lui Varlaam se făcuse un Tomos sinodal prin care acesta a fost tăiat de toată plinătatea obştii creştineşti, cum arată pe larg acelaşi Tomos sinodal, printre multe altele şi pentru că încearcă să arate că lumina Schimbării la Faţă a Domnului, care s-a arătat fericiţilor ucenici şi apostoli care au urcat împreună cu El pe Tabor, e creată, circumscrisă şi neavând nimic în plus faţă de luminile sensibile. Dar prin acest Tomos sinodal n-a fost dezavuat numai Varlaam, ci de aceleaşi pedepse se face pasibil şi oricine care, urmând aceluia, se războieşte cu monahii şi Biserica, fiindcă în el se spune cuvânt de cuvânt: „Dar şi dacă altcineva s-ar arăta grăind ceva din cele grăite sau scrise în chip blasfemiator şi cacodox împotriva monahilor sau, mai degrabă, împotriva Bisericii înseşi acuzându-i pe monahi sau atingându-se în general de ei pentru unele ca acestea, fiind azvârlit de smerenia noastră aceleiaşi osânde, va fi şi el exclus şi tăiat din Biserica lui Hristos cea sfântă şi apostolică şi din adunarea ortodoxă a creştinilor”.

4. Dar cum vicleanul şi foarte răul şarpe care, potrivit cu ce stă scris, „lucrează în fiii neascultării” [Ef 2, 2], ştia că atacând dreapta credinţă şi pe cei ce se ţin de ea nu va putea câtuşi de puţin câştiga pentru socotinţa lui pe mulţi dacă nu se va folosi de bărbaţi înălţaţi în demnităţi, se furişează în Ioan [XIV Calecas], patriarhul de atunci, făcând din el un vas cuprinzător al relei lui gândiri. Acesta, gândind aceleaşi lucruri cu Akindynos, făptuind, scriind şi uneltind multe împotriva dreptei-credinţe şi evlaviei şi a celor legaţi de ea – căci el a fost cel ce a pronunţat în scris condamnarea împotriva dezavuatului Varlaam - luând şi el drept ocazie războiul civil şi-a găsit şi el răsplata cuvenită sârguinţei şi uneltirilor lui. Căci a fost demascat şi depus şi exclus prin hotărâre sinodală, promulgându-se de către sinod [în februarie 1347] un sfinţit Tomos care-l dovedeşte pe acela ţinând cacodoxia lui Akindynos şi-i arată nebunia fără nici o pricină împotriva ortodocşilor. Acest Tomos având întărirea a treizeci de semnături de arhierei, cărora li s-a alăturat mai apoi şi preasfinţitul patriarh al Ierusalimului, îi scoate din Biserica universală şi-i taie în chip desăvârşit din plinătatea creştinilor nu numai pe Akindynos şi pe patriarhul de atunci [Ioan XIV], ci zice: „Dar şi dacă altcineva dintre toţi, fie dintre preoţi, fie dintre laici, va fi surprins vreodată fie cugetând, fie spunând, fie scriind împotriva zisului prea cinstit ieromonah kyr Grigorie Palama şi a monahilor împreună cu el sau mai degrabă împotriva sfinţilor teologi şi a Bisericii înseşi, hotărâm împotriva lui aceleaşi lucruri şi-i azvârlim aceleiaşi osânde. Iar pe acest de multe ori prea cinstit ieromonah kyr Grigorie Palama şi monahii în acord cu el, înţelegând în chip riguros cu examinare că nu scriu şi nu gândesc nimic în dezacord cu dumnezeieştile cuvinte, ci mai degrabă apără cum se cuvine în tot felul cuvintele dumnezeieşti şi dreapta noastră credinţă şi predanie

comună, nu-i socotim numai cu totul mai presus de bârfele împotriva lor sau mai degrabă împotriva Bisericii lui Dumnezeu, ca Tomosul sinodal anterior [din august 1341], ci îi proclamăm şi prea siguri apărători, luptători şi ajutători ai Bisericii şi dreptei-credinţe, căci aşa Tomosul care a fost promulgat la sinoadele acela va avea, cum şi are, asigurarea şi întărirea".

5. Dar [Satan] cel ce se bucură pururea de relele noastre n-a ştiut ce-i liniştea şi ducând lipsă de unelte umblă de jur-împrejur căutându-le; avându-i încă pe unii care au studiat cu Varlaam şi Akindynos acela şi erau bolnavi definitiv de cele ale acelora, prin aceia îi subjugă pe mitropoliţii [Matei al] Efesului şi [Iosif al] Ganului, pe [Nichifor] Gregoras şi [Teodor] Dexios. Aceştia organizându-se şi raliindu-şi şi alţi omuleţi care n-au gândit niciodată ceva sănătos, ridică tumult împotriva Bisericii lui Dumnezeu sârguindu-se să-i ducă în rătăcire pe cei mulţi şi să-i taie în chip nenorocit din Biserică, închipuindu-şi că de aici îşi agonisesc o slavă. Prin urmare, a fost nevoie ca de aceea să se întrunească un sinod mare, pentru că prea seninului nostru împărat i s-a făcut milă de sufletele care piereau. De aceea, chemaţi fiind de puternica şi sfânta sa maiestate imperială de la Dumnezeu şi de prea fericitul patriarh ecumenic kyr Calist prea sfinţiţii şi prea cinstiţii arhierei al Heracleii, al Tesalonicului, al Cyzicului, al Filadelfiei, al Chalcedonului, al Melenicului, al Amasiei, al Heracleii Pontului, al Pighiului, al Veriei, al Trapezuntului, al Traianopolisului, al Silivriei, al Aprolui, al Amastridei, al Enului, al Sugdeii, al Vrisei, al Maditonului, al Viziei, al Garellei, al Midiei, al Tenedului, al Caliopolisului, al Examiliului, fiind reprezentaţi cu voturi şi cel al Adrianopolului, al Hristupolisului, al Didimoticului; fiind de faţă şi de Dumnezeu iubiţii episcopi al Paniului, al Hariupolisului, al Pamfilului, al Athyrei, al Campaniei, al Sinaului, al Elefteropolisului prezidând prea seninul, prea puternicul şi sfântul nostru domn şi împărat kyr Ioan Cantacuzino în tricliniul numit Alexiakos din sacrul palat Vlaherne, coprezidând împreună cu sfânta sa maiestate imperială şi prea fericitul patriarh ecumenic kyr Calist, fiind de faţă şi prea iubitul cumnat bun al sfintei sale maiestăţi imperiale, prea fericitul sebastocrator kyr Manuil Asan, încă şi prea iubitul cumnat al sfintei sale maiestăţi imperiale kyr Mihail Asan, precum şi prea iubitul socru al sfintei sale maiestăţi imperial prea cinstitul kyr Andronic Asan, în prezenţa senatului împreună cu arhiereii şi demnitarii bisericeşti adunaţi fiind egumenii şi arhimandriţii din acest fericit oraş, încă şi nu puţini ieromonahi şi preoţi şi monahi nu puţini, nelipsind nici dintre demnitarii de stat, dar stând în preajmă şi popor care dorea să asculte la acestea – au fost chemaţi şi aceştia care tulburau şi tăiau Biserica şi au fost întrebaţi din ce pricină, când e în viaţă un împărat drept-credincios, îndrăznesc unele ca acestea împotriva dreptei-credinţe. Iar ei au acuzat un adaos în mărturisirea făcută de arhierei la hirotonie. L-au acuzat şi pe mitropolitul Tesalonicului fiindcă, spuneau

ei, erau scandalizaţi de unele din cele scrise de acesta în Antireticele sale împotriva lui Varlaam şi Akindynos.

6. Iar mitropolitul Tesalonicului a spus: „Aşadar, voi gândiţi cele ale acelora”. Ei însă, imitându-l pe Akindynos, aşa cum acela l-a tăgăduit pe Varlaam care i-a fost călăuză în rătăcire, aşa şi aceştia i-au tăgăduit pe amândoi. Atunci mitropolitul Tesalonicului replicând a zis: „Cei mai mulţi din cei ce au ales să ne contrazică punându-se pe faţă în fruntea cacodoxiei lui Varlaam şi Akindynos au rămas nepocăiţi până acum, cărora v-aţi alăturat şi voi negreşit pe faţă uitându-vă la ei ca la un exemplu tocmai din pricina dogmelor”. „Pe lângă aceasta, a zis dumnezeiescul Sinod, adaosul care ziceţi că vă deranjează şi care nici n-ar putea fi numit pe drept cuvânt adaos, întrucât este o explicitare a Sfântului Sinod Ecumenic al VI-lea, nu este nimic altceva decât o dezavuare a lui Varlaam şi Akindynos, iar cei care îl blamează se arată negreşit celor ce au pricepere cumva că-şi însuşesc cele ale lui Varlaam şi Akindynos.” Ei însă iarăşi au negat că urmează acelora. Dar când au început să spună în ce anume s-au scandalizat, au acuzat aceleaşi expresii pe care le-au adus şi mai înainte Varlaam şi Akindynos împotriva mitropolitului Tesalonicului şi a monahilor. Arătându-se şi din acestea că sunt bolnavi incurabil de cele ale acelora, părutu-s-a prea dumnezeiescului şi sfântului împărat în înţelegere cu prea sfinţitul patriarh ecumenic şi tot sfântul sinod să se decidă adevărul în acestea în aşa fel încât cercetarea privitoare la dogmele cu pricina să fie investigată de la început şi până la sfârşit. Mitropolitul Tesalonicului a lăudat aceasta, dar aceia au refuzat cu desăvârşire. Dar cerându-li-se să-şi expună opinia deschisă despre cele aflate în cauză, n-au vrut nicidecum făcând din cele spuse mai înainte pretext de scandal. Iar după ce s-au iscat multe discuţii în această primă sesiune, cele legate de această rezistenţă au fost soluţionate şi s-a întărit în scris ca în sesiunea a doua aceştia care se deosebesc de Biserică să înceapă de unde vor voi şi să spună câte vor, după care şi mitropolitul Tesalonicului, începând de unde va voi, să spună toate cele potrivit socotinţei lui.

7. Întrunindu-se deci şi a doua sesiune, se prezintă şi aceia şi începând, au spus împotriva mitropolitului Tesalonicului câte au vrut. Începând însă şi mitropolitul Tesalonicului să răspundă la cele spuse de aceia, au încurcat cuvintele şi s-au îmboldit spre fugă şi fiind înghesuiţi mult n-au mai suportat să rămână. Iar dând făgăduinţe că vor veni din nou la cealaltă sesiune, au fugit înainte de vreme fără să-i prigonească nimeni. Iar mitropolitul Tesalonicului, îndemnat de împăratul nostru de la Dumnezeu şi de sfânta Biserica a lui Dumnezeu, a grăit cu îndrăzneală pe larg tuturor despre cele aflate înaintea Bisericii spre cercetarea dogmelor şi toţi l-au lăudat şi au fost de acord cu el. Dar pentru că a adăugat şi aceasta, zicând că „altceva este discuţia în contradictoriu [antilogia] în apărarea dreptei-credinţe şi

altceva mărturisirea credinţei [homologia] şi că la discuţia în contradictoriu nu e necesar ca acela care contrazice să fie cu rigoare în privinţa expresiilor, dar la mărturisire se păstrează şi cere în toate exactitatea [akribeia] credinţei şi că de aceea pe lângă tratatele mele antiretice împotriva lui Varlaam şi Akindynos am compus şi mărturisirea credinţei pe care am primit-o de la sfinţi, pentru ca aceia care citesc tratatele noastre să afle scopul discuţiei în contradictoriu", prea puternicul şi sfântul nostru domn şi împărat a poruncit să fie adusă şi citită această mărturisire. Lucru care s-a făcut şi fiecare a fost întrebat ce părere poate spune despre ea. Şi n-a fost nimeni care să nu o pomenească cu laude admirând pe mitropolitul Tesalonicului şi rugându-se să plece din această viaţă împreună cu mărturisirea aceea şi cu aceea să se înfăţişeze Judecătorului viilor şi al morţilor în ziua răspunsului nostru obştesc. Şi cu acestea sesiunea a doua s-a încheiat.

8. S-a întrunit însă şi o altă sesiune după aceasta. Iar prezentându-se şi aceia, cer să-şi citească mărturisirea lor. Lucru care făcându-se, la sfârşitul ei era adăugat şi aceasta: „Iar despre Varlaam şi Akindynos, părerea pe care o avem despre ei este aşa cum gândeşte despre unii ca aceştia sfânta Biserică a lui Dumnezeu". Iar iscându-se multe discuţii, au început acuza împotriva mitropolitului Tesalonicului; iar aceasta era aşa: „că în unele din scrierile lui scrie de multe ori că sunt două şi mai multe dumnezeiri: superioare şi inferioare". Şi spunând ei de multe ori acest cuvânt, ciocnindu-se în jurul lui şi acuzând aceste expresii, prea evlaviosul împărat ne-a poruncit să facem limpede cu privire la acestea: „Dacă din cele spuse acuzaţi expresiile însele, realităţile arătate prin aceste expresii sau amândouă? Dacă războiul este cu referire la realităţi, atunci ce te războieşti cu umbra realităţii fixându-te pe expresie? Căci trebuie cercetate înseşi realităţile nude şi teologii trebuie să caute adevărul în acestea. Iar dacă sunteţi de acord în realităţi, de ce blamaţi expresia? Noi însă nu ne-am adunat aici pentru expresii, căci potrivit Teologului [Grigorie], nu ne luptăm pentru nume, neştiind nici o primejdie în ce priveşte expresiile, dacă mintea gândeşte sănătos".

9. La acestea mitropolitul Tesalonicului a zis: „Eu vorbesc puţin despre expresii [rhemata], căci, potrivit lui Grigorie Teologul, adevărul şi dreapta-credinţă nu stau în cuvinte, ci în realităţi [pragmata]; mă lupt însă pentru dogme şi realităţi. Şi dacă cineva e de acord în realităţi, nu voi disputa cu privire la cuvinte. Cât priveşte acuza avansată de cei ce ne contrazic, spun aceasta: două sau mai multe dumnezeiri diferite în Sfânta Treime, astfel încât una să fie a Tatălui, alta a Fiului şi alta a Duhului, nici n-am gândit, nici nu gândesc, nici nu voi gândi cu harul lui Hristos, iar pe cei ce gândesc aşa îi azvârl anatemei. Dar nu numesc «Dumnezeire» altceva afară de Dumnezeirea Triipostatică, nici o fiinţă sau ipostasă dumnezeiască sau îngerească, ci, potrivit Marelui Dionisie, expresia «Dumnezeire» denumeşte cu

numele de «Dumnezeire» unele energii dumnezeieşti şi emanaţii care sunt inerente prin fire şi din veşnicie lui Dumnezeu şi socotesc că vorbesc aşa în acord cu sfinţii. Dar n-aş fi spus nici acestea, dacă n-aş fi fost nevoit de către contrazicător să explic şi să mă lupt cu cel ce spune că Dumnezeire necreată e numai fiinţa lui Dumnezeu, iar toată puterea şi energia lui Dumnezeu, care diferă de fiinţă, o coboară la rangul de creatură. De altfel, am spus aceasta nu introducând de aici multe dumnezeiri, cum mint aceştia, iar acest lucru este evident din scrierile mele, atât din celelalte, cât şi din mărturisire; căci în toate acestea acest lucru este prezentat de mine ca fiind spus de contrazicători, nu ca îmbrăţişat de mine, fiindcă ştiu o singură Dumnezeire şi pe aceasta triipostatică, atotputernică şi energetică. De altfel, nici atunci scopul meu nu privea expresiile, ci toată lupta mea era pentru realităţi şi nici acum nu disput despre nume şi silabe; ci dacă realităţile sunt proclamate în chip evlavios cu harul lui Hristos, sunt gata să îmbrăţişez şi primesc orice ar hotărî despre expresii dumnezeiescul sinod." La care prea evlaviosul şi prea seninul împărat şi dumnezeiescul sinod, primind gândirea cucernică întru toate cu care mitropolitul Tesalonicului a expus cele privitoare la cele dumnezeieşti şi lăudând mai cu seamă înţelepciunea lui, au hotărât ca în chip asigurat să nu se mai vorbească nici să se mai gândească două sau mai multe dumnezeiri ori, în general, vreun număr al dumnezeirilor, fiindcă acest lucru nu este spus în chip răspicat de către teologi; dar au îndemnat să se gândească şi să se spună o diferenţă între fiinţa dumnezeiască şi energia dumnezeiască sau între energiile dumnezeieşti, întrucât o astfel de dogmă este propovăduită deschis de Biserică, cum se va arăta mai jos. Iar mitropolitul Tesalonicului a primit aceasta cu râvnă şi foarte multă bunăvoinţă. Şi cu aceasta s-a încheiat a treia sesiune.

10. Făcându-se şi a patra sesiune, disputătorii au început iarăşi să acuze unele expresii cuprinse în scrierile mitropolitului Tesalonicului, lăsând deoparte realităţile. Iar prea dumnezeiescul împărat şi sinodul făcând cercetarea realităţilor şi căutând dovezile celor avansate de la teologii Bisericii, a fost adus Tomosul sinodal [din august 1341] promulgat împotriva lui Varlaam. Fiind citit din porunca dumnezeiască a prea seninului nostru împărat, acesta i-a arătat pe disputători părtaşi întru totul ai cacodoxiei lui Varlaam. Căci n-au suportat până la sfârşit să nu contrazică cele scrise acolo şi despre altele, dar mai ales despre prea dumnezeieasca lumină a Schimbării la Faţă a Domnului. Şi nu numai aceasta, ci întrebaţi fiind mitropolitul Tesalonicului şi disputătorii cu Biserica ce părere au despre prea dumnezeiasca lumină, primul s-a arătat prin câte a zis şi a citit în auzul tuturor din scrierile lui că depinde în chip sigur întru toate de gândirea teologilor, ei însă prin câte au spus şi au fost prinşi scriind au fost demascaţi că taie în creată şi necreată unica Dumnezeire a Tatălui, a Fiului şi a Duhului Sfânt prin aceea că spun că numesc Dumnezeire fiinţa necreată a lui Dumnezeu lipsită de orice putere şi

energie dumnezeiască, desfiinţând şi negând orice putere şi energie a lui Dumnezeu şi simplu spus, atotputernicia Lui, coborând pe Dumnezeu la rang de creatură şi zicând cu adevărat că El este două dumnezeiri: necreată şi creată, superioară şi inferioară. Fiindcă şi lumina Dumnezeirii care a strălucit în Tabor spuneau uneori că e fiinţa lui Dumnezeu, iar alteori că e o arătare, un văl, o imagine şi o creatură, astfel încât după ei acelaşi lucru e creatură şi fiinţă a lui Dumnezeu. Au mai fost aduse de către mitropolitul Tesalonicului şi scrisori ale acelora în care ei îl acuză că zice că acea prea dumnezeiască lumină şi strălucire e necreată, dar nu e fiinţa lui Dumnezeu. Dar şi prin câte îl acuză pe mitropolitul Tesalonicului că zice că sunt mai multe dumnezeiri fiindcă susţine că toate puterile şi energiile dumnezeieşti comune celor Trei Ipostase sunt necreate, arată limpede că războiul lor nu este cu expresiile, ci că de fapt ei nu cred nici că este o diferenţă între fiinţa dumnezeiască şi energia dumnezeiască, nici că energia dumnezeiască şi atotputernică e necreată.

11. La care punându-se înainte teologii Bisericii, s-au citit din Marele Vasile multe altele şi acestea: „Căci dacă Eunomie nu consideră absolut nimic la Dumnezeu în mod intelectual, ca să nu pară că cinsteşte pe Dumnezeu cu apelative omeneşti, atunci va mărturisi în chip asemănător că toate cele atribuite lui Dumnezeu sunt fiinţe. Deci cum nu va fi rizibil a spune că puterea Lui creatoare e fiinţă, puterea Lui pronietoare e iarăşi fiinţă, puterea lui atotştiutoare e, de asemenea, fiinţă şi, simplu spus, a face din orice energie a Lui fiinţă?”. S-a citit şi din teologul [Ioan] Damaschin din cele care le învaţă despre cele două lucrări/energii din Domnul nostru Iisus Hristos zicând: „Să se ştie că altceva este lucrarea/energia, altceva este lucrul şi altceva lucrătorul: lucrarea/energia deci, este mişcarea eficientă şi fiinţială a firii; lucrătoare e firea din care iese lucrarea; lucrul e efectul lucrării, iar lucrător este cel ce se foloseşte de lucrare, adică ipostasa”. Iar dumnezeiescul Maxim în discuţia purtată în secretariat spune: „Negreşit este necesar şi foarte necesar să se vorbească la Hristos de voinţe şi lucrări, fiindcă nimic din cele ce sunt n-ar subzista fără o lucrare/energie naturală; căci Sfinţii Părinţi spun în chip limpede că fără lucrarea ei fiinţială nu este, nici nu se cunoaşte oricare natură”.

12. Dar pentru că prin câte au zis au sfârşit nu numai prin a se război cu fiecare din sfinţi în parte, dar au încercat să răstoarne şi desfiinţeze însuşi Sfântul Sinod Ecumenic al VI-lea [680-681], al cărui scop n-a fost altul decât acela de a vorbi despre cele două voinţe naturale şi cele două lucrări/energii naturale din Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, de aceea a fost necesar să fie aduse şi citite Actele acestui Sinod şi să se proclame dreapta-credinţă plecând de la ele. Şi ele au fost puse în mijloc, dar ei îndată ce au fost puse înainte au strigat: „Să nu se citească Actele Sinodului, ci numai definiţia!” Iar dumnezeiescul Sinod fiind nedumerit ce

vrea să însemne acest cuvânt şi de ce resping şi nu primesc Actele, aceia nici aşa nu s-au depărtat nicicum de această curioasă gândire şi opinie distorsionată a lor, nedorind nici cum citirea actelor. La acestea, cu porunca dumnezeiască a prea seninului nostru împărat, s-a citit din Sinodiconul care se citeşte în mod obişnuit de pe amvon în Duminica Ortodoxiei o afirmaţie care zice cuvânt de cuvânt aşa: „Cei ce resping expresiile Sfinţilor Părinţi rostite spre susţinerea dogmelor corecte ale Bisericii lui Dumnezeu de Atanasie, Chiril, Ambrozie, de Dumnezeu grăitorul Amfilohie, Leon, prea sfinţitul episcop al Romei Vechi şi de ceilalţi şi nu îmbrăţişează Actele Sinoadelor Ecumenice al IV-lea şi al VI-lea, să fie anatema!”

Pe lângă acestea s-a citit şi un pasaj din Actele [Sinodului VI Ecumenic] care spune cuvânt de cuvânt aşa: „Căci cine, chiar dacă ar fi zăbavnic la înţelegere, nu va vedea ceea ce se arată tuturor şi anume că e cu neputinţă şi contrar ordinii firii să poată fi o fire şi să nu aibă o lucrare/energie a firii? Lucru care n-au încercat să-l spună nici chiar ereticii care au născocit toate vicleşugurile omeneşti şi căutările întortocheate împotriva rectitudinii credinţei şi adunări potrivite răutăţilor lor. Cum deci ceea ce n-a fost spus vreodată nici de Sfinţii Părinţi şi n-au îndrăznit să născocească nici spurcaţii eretici va putea fi spus cu obrăznicie acum, încât cele două firi ale lui Hristos, dumnezeiască şi omenească, ale căror proprietăţi curate se recunosc în Hristos, să aibă o singură lucrare/energie? Cine gândind corect va putea dovedi vreodată, dacă vor spune că este una, cum va trebui să fie ea numită: vremelnică sau veşnică?, dumnezeiască sau omenească?, necreată sau creată?, aceeaşi cu a Tatălui sau alta decât a Tatălui? Dar dacă e una şi aceeaşi, este una şi comună şi divinităţii şi umanităţii lui Hristos, lucru pe care a-l spune este străin. Prin urmare, dacă Fiul lui Dumnezeu e Acelaşi Dumnezeu şi om, lucrând cele omeneşti pe pământ, împreună cu El lucra în chip asemănător şi Tatăl; căci cele pe care le face Tatăl, acestea le face în chip asemănător şi Fiul. Pentru că – lucru pe care-l cuprinde adevărul - întrucât Hristos lucra cele omeneşti, ele se raportează numai la Persoana Lui ca Fiu, iar cele care nu sunt acestea acelea sunt ale Tatălui. Căci Hristos lucra după o altă şi altă fire, pentru ca potrivit dumnezeirii cele pe care le face Tatăl acestea să le facă în chip asemănător şi Fiul, iar potrivit umanităţii cele ce sunt proprii omului, Acelaşi le-a lucrat ca om, fiindcă este Dumnezeu adevărat şi om adevărat. De unde se crede cu adevărat că Acelaşi, fiind Unul, are lucrări naturale: dumnezeiască şi omenească, necreată şi creată, ca un Dumnezeu adevărat şi desăvârşit şi om adevărat şi desăvârşit, Acelaşi Un singur mijlocitor între Dumnezeu şi om, Domnul Iisus Hristos [cf. 1 Tim 2, 5]“.

Şi iarăşi tot din aceleaşi Acte a fost adus un alt pasaj care spune cuvânt de cuvânt aşa: „Ştim că este o lucrare a fiecărei firi: cea fiinţială, naturală şi corespunzătoare care iese în chip nedespărţit din fiecare fiinţă şi fire potrivit calităţii naturale şi

fiinţiale sădite în ea şi lucrării neîmpărţite şi necontopite care decurge de aici a fiecărei fiinţe. Căci acest lucru face diferenţa lucrărilor în Hristos, aşa cum faptul că există firile face diferenţa firilor”.

13. A fost citită însă şi definiţia cerută de ei şi care spune cuvânt de cuvânt aşa: „Sfântul Sinod Ecumenic de faţă, primind cu credinţă şi îmbrăţişând cu mâinile deschise raportul prea sfinţitului şi prea fericitului papă al Romei Vechi, Agaton, către prea evlaviosul nostru împărat”; şi după puţin: „Urmând Sfintelor cinci Sinoade Ecumenice şi Sfinţilor distinşilor Părinţi, definind mărturiseşte cu un glas pe Domnul nostru Iisus Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru, Unul din Sfânta, de o fiinţă şi de viaţă începătoarea Treime, desăvârşit în Dumnezeire şi desăvârşit în umanitate, întru toate asemenea nouă afară de păcat [Evr 4, 15]; născut mai înainte de veci din Tatăl după dumnezeire, iar în zilele de pe urmă Acelaşi născut pentru noi şi a noastră mântuire din Sfânta Fecioară Maria, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, după umanitate; Unul şi Acelaşi Hristos, Fiu, Domn, Unul-Născut, cunoscut în două firi în mod neamestecat, neschimbat, neîmpărţit, nedespărţit, diferenţa firilor nefiind nicidecum suprimată din pricina unirii, ci mai degrabă salvată fiind proprietatea fiecărei firi şi convergând într-o unică persoană şi unică ipostasă, nu împărţit sau despărţit în două persoane, ci Unul şi Acelaşi Fiu Unul-Născut, Dumnezeu, Cuvânt, Domn, Iisus Hristos, precum ne-au învăţat despre El prorocii, ne-a povăţuit Iisus Hristos Însuşi şi ne-a predat simbolul Sfinţilor Părinţi. Şi propovăduim în El, de asemenea, două voinţe naturale şi două lucrări/energii naturale în mod nedespărţit şi neîmpărţit, neschimbat şi necontopit potrivit învăţăturii Sfinţilor Părinţi; iar cele două voinţe naturale nu contrare – să nu fie! – precum spuneau ereticii, ci voinţa Lui omenească urmând şi nu împotrivindu-se, nici luptându-se, ci mai degrabă supunându-se voinţei Lui dumnezeieşti şi atotputernice”.

14. Citindu-se deci acestea, întâi-stătătorii ereziei s-au asemănat surzilor strigând că fiinţa dumnezeiască şi necreată şi lucrarea/energia ei dumnezeiască şi necreată sunt una şi fără absolut nici o diferenţă între ele aducând înainte şi pasaje: unul din Sfântul Maxim Mărturisitorul, iar altul din cel întru sfinţi Teodor Graptul Mărturisitorul, distorsionându-le şi răstălmăcindu-le potrivit impietăţii lor. Căci cum ar fi putut lupta împotriva lucrării lui Dumnezeu dumnezeiescul Maxim, care pentru cele două lucrări/energii ale lui Hristos, dumnezeiască şi omenească, a făcut atâtea drumuri, i s-a smuls limba de Dumnezeu grăitoare, i s-a tăiat mâna şi în cele din urmă, condamnat fiind la exil veşnic, a îmbrăţişat cu vitejie o moarte martirică?

15. Dar întrucât ei contraziceau încă şi le aduceau înaintea mitropolitului Tesalonicului că numeşte „dumnezeire” şi energia dumnezeiască, s-au citit pasaje

din sfinţi. Unul din Marele Vasile, care în epistola către medicul Eustatie scrie: „Nu ştiu cum cei ce aranjează toate aduc apelativul «dumnezeirii» pentru indicarea firii, ca şi cum n-ar fi auzit de la Scriptură că firea nu e rezultatul unei alegeri. Moise însă a fost ales dumnezeu al egiptenilor atunci când oracolul i-a spus: «Te-am dat ca un dumnezeu pentru faraon» [Iş 7, 1]. Prin urmare, acest apelativ [dumnezeiesc] poartă un indiciu al puterii lui văzătoare sau lucrătoare. Dar firea dumnezeiască, întrucât este, rămâne nesemnificată în toate numele gândite despre ea, cum spune învăţătura noastră.

Şi din Grigorie al Nyssei care în tratatul „Despre dumnezeirea Fiului şi a Duhului" zice: „Pnevmatomahii spun că Dumnezeirea înseamnă firea [...]. Noi însă spunem că nume care să însemneze ceva firea dumnezeiască fie nu are, fie nu are pentru noi. Şi chiar dacă se spune ceva fie de obişnuinţa omenească, fie de dumnezeiasca Scriptură, e ceva din cele însemnate în jurul ei. Dar firea dumnezeiască rămâne inexprimabilă şi de nerostit, depăşind orice însemnare a ei prin glăsuire. Iar ca acuzator al blasfemiei lor lipsite de minte să ia şarpele care arată că numele «dumnezeire» are semnificaţia de lucrare văzătoare [...]. Căci sfătuind pe strămoşi să se atingă de cele oprite, făgăduieşte: «Vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca nişte dumnezei» [Fc 3, 5]. Vezi că prin glăsuirea «dumnezeire» atestă lucrarea văzătoare? Căci nu poate fi văzut ceva decât cu ochii deschişi. Prin urmare, apelativul «dumnezeire» înfăţişează nu firea, ci puterea văzătoare". Şi iarăşi acelaşi scrie către Avlavie: „«Dumnezeu» arată pe Cel ce lucrează, iar «dumnezeire» arată lucrarea; dar lucrarea nu e nimic din cei Trei, ci, mai degrabă, fiecare din cei Trei lucrează".

16. Fiind ei demascaţi prin toate acestea, au fost chemaţi de Biserică la pocăinţă, prea seninul nostru împărat îndemnându-i mult să nu respingă prin cuvinte leacul bun al pocăinţei care are multă atracţie şi har. Ei însă n-au primit zicând de-a dreptul acel: „Nu vreau să ştiu căile tale" [Iov 21, 14]. Căci au rămas în cele pe care le-am cunoscut de la început. De aceea, din porunca dumnezeiască a prea puternicului nostru împărat şi a prea sfinţitului patriarh ecumenic s-a citit un tomos promulgat cu câtăva vreme mai înainte pentru depunerea mitropolitului Efesului, al celui al Ganului şi a altora ca unii bolnavi de cele ale lui Varlaam şi Akindynos, dar care n-a intrat în vigoare din pricină că se aştepta întoarcerea şi pocăinţa lor. Şi după ce s-a citit acesta, prea cinstitul mare hartofilax şi consul al filozofilor a început, potrivit obiceiului bisericesc, să întrebe pe fiecare ce părere are, fiecare în parte, despre punctele dogmatice discutate şi cercetate. Şi toţi cu o gură şi mişcaţi de un singur Duh au mărturisit deschis, urmând Sfinţilor Părinţi, împreună cu unitatea şi o distincţie şi o diferenţă cuvenită lui Dumnezeu între fiinţa şi energia dumnezeiască, au îmbrăţişat ca necreată şi energia dumnezeiască, corespunzător

fiinţei dumnezeieşti şi au primit cu bunăvoinţă, auzind aceasta de la aceiaşi teologi, să numească „dumnezeire” şi această dumnezeiască energie.

17. Întrebat fiind şi prea sfinţitul patriarh ecumenic să-şi exprime şi el opinia sa despre acestea, mai întâi a expus un cuvânt despre diferenţa dintre fiinţa şi energia dumnezeiască elucidând frumos fiecare în parte modurile diferenţei afirmate de sfinţi şi dovedind şi unitatea şi inseparabilitatea acesteia faţă de fiinţa dumnezeiască, în care a arătat că energia dumnezeiască e numită de sfinţi şi necreată şi „dumnezeire”, după care a făcut un întreg îndemn către disputători chemându-i, povăţuindu-i şi mustrându-i, chemându-i în toate felurile spre pocăinţă şi îndemnându-i cu cea mai mare râvnă şi sârguinţă spre un acord cu Sfinţii şi cu Sfântul Sinod. Dar cum i-a văzut nevindecaţi şi ţinând odată pentru totdeauna blasfemiile anterioare şi scuturându-se cu totul de pocăinţă, cuprins de un zel vrednic de el şi de virtutea sa din copilărie, vrednic şi de scaunul său [patriarhal], îi dezbracă pe mitropoliţii Efesului şi Ganului de simbolurile arhieriei şi de toată preoţia, făcând aceasta cu acordul exprimat prin vot al sinodului, iar ceilalţi întâi-stătători ai ereziei împreună cu ei şi următorii lor în chip rău, având aceeaşi osândă cu aceştia, sunt scoşi afară, unii dintre ei cerând iertare şi dobândind-o prin pocăinţă. Şi cu acestea sesiunea aceasta a luat sfârşit.

18. Iar după ce s-au scurs de la aceea puţine zile, prea seninul şi sfântul nostru împărat porunceşte şi deschide cu înţelepciune contestatarilor o uşă a pocăinţei. Dar pentru că aceştia erau tot nevindecaţi, i s-a părut drept să adune iarăşi un sinod, pentru ca printr-o cercetare amănunţită să se facă limpede din cele teologhisite de sfinţi adevărul dreptei-credinţe cu privire la cele spuse înainte. Şi făcându-se sinod şi heterodocşii nevrând să se prezinte, ci refuzând aceasta odată pentru totdeauna, prea evlaviosul împărat a poruncit ca dintre multele capitol dogmatice avansate să se cerceteze:
1) mai întâi, dacă există la Dumnezeu o diferenţă cuvenită lui Dumnezeu între fiinţă şi energie;
2) apoi, dacă se arată că e o diferenţă, dacă energia aceasta e creată sau necreată;
3) în al treilea rând, dacă această energie cuvenită lui Dumnezeu se dovedeşte necreată, cum ar putea scăpa cineva de acuza că din această pricină crede că Dumnezeu e compus, ceea ce heterodocşii reproşează cu îndrăzneală Bisericii lui Dumnezeu;
4) în al patrulea rând, dacă expresia «dumnezeire» e folosită în imne de teologi nu numai pentru fiinţa, dar şi pentru energia dumnezeiască, căci şi de aici vrăjmaşii Bisericii îi reproşează acesteia diformitatea diteismului;
5) în al cincilea rând, dacă spun teologii că fiinţa e superioară în ceva energiei, fiindcă şi acest lucru cade sub reproşul potrivnicilor; şi

6) dacă Dumnezeu este participat/împărtăşit, participarea/împărtăşirea e după fiinţă sau după energie? Atâtea fiind chestiunile care ne stau acum înainte spre cercetare, discuţiile despre ele nu trebuie să se facă deodată, căci dacă s-ar face aşa, înţelegerea lor n-ar fi nicidecum exactă nici potrivit intenţiei noastre, ci tratând despre fiecare în parte aşa să înaintăm spre alta luând drept călăuze nerătăcitoare pe venerabilii teologi.

19. Pentru început, dacă vrei, să vorbim despre primul punct. Există oare la Dumnezeu o distincţie între fiinţă şi energie, lucru refuzat de contestatari, care socotesc că de aici rezultă multe alte lucruri absurd şi politeism, sau ele sunt cu totul identice şi lipsite de diferenţă?

Acestea poruncindu-le prea puternicul împărat, dumnezeiescul sinod luând aminte la cele spuse a zis: „Nu ştim, prea evlavioase împărate, altă cale care duce la adevăr decât aceasta, pe care ne-ai arătat-o acum". Şi citindu-se în auzul tuturor teologi care au o opinie despre aceste lucruri, s-a arătat că aceia care nu cinstesc împreună cu unitatea şi distincţia între fiinţa şi energia dumnezeiască sunt atei/fără Dumnezeu şi se expun la multe alte absurdităţi. Căci potrivit marelui Dionisie: „Ceea ce n-are nici o putere sau energie nici nu există, nici nu este ceva şi nu există nici o afirmare sau negare a lui". Iar ceea ce are diferă negreşit întru ceva de ceea ce are. Deci dacă nu există o diferenţă între fiinţa şi energia dumnezeiască, fiinţa lui Dumnezeu nu poate avea o energie. Dar ceea ce nu are o energie este inactiv, iar ceea ce e inactiv e inexistent.

20. Întrucât de Dumnezeu purtătorul Damaschin scrie: „Lucrul firii dumnezeieşti e naşterea mai înainte de veci, iar lucrul voinţei dumnezeieşti e creaţia", iar Sfântul Chiril scrie: „Facerea ţine de energie, iar naşterea de fire, iar firea şi energia nu sunt identice", cei ce zic că nu există diferenţă între fiinţa dumnezeiască şi energia dumnezeiască fiindcă, potrivit aceluia, naşterea ţine de fire, dar după ei energia nu are nici o diferenţă faţă de fire, atunci, după ei, naşterea va ţine şi de energie şi aşa făpturile vor fi naşteri veşnice, ca unele ce sunt din firea dumnezeiască. Şi iarăşi, fiindcă facerea ţine de energie, dar firea n-are nici o diferenţă faţă de energie, atunci, după ei, facerea va ţine de fire şi astfel, după ei, cele din fire vor fi făpturi. Şi iarăşi, întrucât acelaşi scrie în al II-lea din „Dialogurile sale [despre Sfânta Treime] către Hermeia" că: „Pe lângă acestea spunem tuturor că din energia/lucrarea lui Dumnezeu focul arde, iar apa răcoreşte", cei ce zic că fiinţa şi energia sunt identice şi nu au nici o diferenţă, vor fi siliţi să spună că focul şi apa sunt din fiinţa lui Dumnezeu. Şi aşa cacodoxia de acum se face mai rea decât rătăcirea elinilor [păgânilor], fiindcă aceia credeau că numai sufletul e din fiinţa lui Dumnezeu, dar aceştia spun că şi aceste corpuri materiale şi sensibile.

21. Dar şi dumnezeiescul Hrisostom, explicând în omilia a 60-a la Evanghelia după Ioan ceea ce spune Domnul şi Dumnezeul nostru în această Evanghelie: „Tatăl Meu e mai mare decât Mine” [In 10, 30], lămureşte că „acest lucru s-a spus cu privire la putere”, căci tot cuvântul său era despre aceasta: „Iar dacă puterea e aceeaşi, evident că aceeaşi e şi fiinţa” şi după puţin: „căci nu se pot învăţa una prin alta, nici fiinţa, nici puterea”. Şi iarăşi, în aceeaşi Evanghelie, când apostolul Filip zice: „Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl şi ne va fi de-ajuns” [In 14, 8], dumnezeiescul Hrisostom spune în acea omilie: „Să vedem ce anume cere să vadă Filip? Oare înţelepciunea Tatălui? Oare bunătatea Lui? Nu! Ci însăşi ceea ce este Dumnezeu, însăşi fiinţa Lui”. Şi iarăşi, explicând cuvântul Apostolului din Epistola către Romani care zice: „Căci cugetul trupului e moarte, iar cugetul Duhului e viaţă şi pace” [Rm 8, 6], spune: „Cuget al trupului numeşte răutatea, iar cuget al Duhului harul dat şi lucrarea/energia dăruită alegerii libere bune, nevorbind aici nicidecum despre ipostasă şi fiinţă”. Şi iarăşi, acelaşi Hrisostom în cuvântul în care explică versetul: „Pune mâna ta sub coapsa mea şi jură” [Fc 24, 2], spune literal acestea: „Sfeşnic adevărat e trupul Stăpânului care arată prin har strălucirile înşeptite ale Duhului, căci zice Isaia: «Un toiag va ieşi din Iesei şi o floare va urca din ea şi se va odihni peste el Duhul lui Dumnezeu» [Is 11, 1-2]. Cine? Cel cu multe părţi prin lucrări/energii şi mult prin fire. «Se va odihni Duhul lui Dumnezeu», aici tâlcuieşte fiinţa. Iar ceea ce urmează afirmă lucrările/energiile Duhului: «duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul sfatului şi al tăriei, duhul cunoştinţei şi al evlaviei, duhul temerii de Dumnezeu» [Is 11, 2]. Cele şapte daruri ale harului Duhului Sfânt, care se odihnesc peste trupul Stăpânului, le figurează în prefigurarea sfeşnicului”. Şi iarăşi, acelaşi Hrisostom în cuvântul său „Despre Duhul Sfânt” spune: „Nu va lua cineva toate harismele, ca să nu creadă cineva că harul este fire”.

22. Dar întrucât şi sfântul mucenic şi filozof Iustin scrie: „Fiindcă Dumnezeu are fiinţă spre existenţă, iar voinţă spre facere”, cine respinge diferenţa dintre voinţă şi fiinţă, respinge şi existenţa şi facerea lui Dumnezeu; căci nu este limpede că aceia care desfiinţează diferenţa se arată atât negând pe Dumnezeu, cât şi slăvind ceea ce se mişcă în mod automat? Căci potrivit dumnezeiescului Ioan din Damasc, „şi viaţa e lucrare/energie”, cum lămureşte despre lucrare/energie în capitolul 38 al „Dogmaticii” sale; căci vorbind mai înainte despre altele, precum şi despre voinţa omenească şi dumnezeiască, adaugă îndată la începutul capitolului, cuvânt de cuvânt, aşa: „Trebuie ştiut că toate puterile mai înainte zise: cognitive, vitale, naturale şi artificiale, se numesc lucrări/energii; căci lucrarea/energia e puterea şi mişcarea naturală a fiecărei fiinţe, de care e lipsită numai nefiinţa”.

23. Acestea fiind deci elucidate astfel în chip foarte înţelept şi diferenţa fiind dovedită foarte limpede „nu în cuvinte convingătoare ale înţelepciunii omeneşti”, potrivit dumnezeiescului Pavel, „ci în unele învăţate de Duhul” [1 Co 2, 4.13], de teologiile de Dumnezeu insuflate ale Părinţilor, s-ar cădea, a spus dumnezeiescul sinod, ca aceia care au încercat să se dispute cumva cu privire la aceasta, să alunge în chip evlavios din gândirea lor acum, dacă nu şi mai înainte, boala iubirii de sfadă şi să vrea să se lase convinşi cu râvnă de conducătorii şi învăţătorii noştri comuni în dreapta-credinţă care trâmbiţează expresii strălucite numai despre diferenţa dintre fiinţa şi energia dumnezeiască şi să nu mai încerce nicidecum să le contravină şi să cerceteze cu curiozitate ce anume e energia şi cât şi cum ar fi această diferenţă.

24. Fiindcă nu l-au auzit, pe cât se pare, pe dumnezeiescul Părinte Hrisostom care în explicaţiile la dumnezeiasca Evanghelie după Ioan învaţă că lucrarea dumnezeiască e cu neputinţă de tâlcuit şi de înţeles şi e mai presus de legile firii. „Căci dacă nu ştii să tâlcuieşti acest vânt a cărui simţire o primeşti în auz şi în pipăire, nici calea lui, cum cercetezi cu curiozitate lucrarea care vine de la dumnezeiescul Duh atunci când nu ştii lucrarea vântului, deşi-i auzi glasul? Iar expresia «unde vrea El» [In 3, 8] se spune pentru a înfăţişa puterea Duhului. Căci dacă nimeni nu-l ţine, ci suflă unde vrea el, cu cât mai mult nu vor putea ţine lucrarea Duhului legile firii, nici definiţiile naşterii trupeşti, nici nimic altceva din unele ca acestea”. Nu-l aud nici pe marele Vasile care-l contrazice pe Eunomie şi teologhiseşte astfel: „Căci dacă am măsura toate cu înţelegerea minţii şi am presupune că ceea ce nu poate fi cuprins cu gândurile nici măcar nu există, dusă e atunci răsplata credinţei, dusă e şi răsplata nădejdii”. Dar cum am mai fi atunci vrednici de fericirile bazate pe credinţa în cele nevăzute, noi care ne lăsăm convinşi numai de explicări raţionale? De ce oare s-au supus păgânii deşertăciunii şi s-a întunecat inima lor nepriceputǎ? Nu pentru că urmând celor ce le apărea raţiunii lor, n-au crezut propovăduirii Duhului? Oare nu pe unii ca aceştia îi căinează Isaia ca nişte oameni pierduţi zicând: „Vai celor înţelepţi pentru ei înşişi şi ştiutori înaintea lor înşişi” [5, 21]?

25. Deci trebuia ca aceştia să asculte aceste lucruri spuse de sfinţii teologi şi să li se supună de bunăvoie numaidecât, să fie cu luare-aminte la ele cu bucurie şi să se plece fără cercetare dumnezeieştilor lor glăsuiri care însemnează această diferenţă, îndrăgind-o şi primind-o cu tăcere cucernică, dar modul fie să nu-l adauge nicăieri, fie nu spre suprimarea diferenţei, în cazul în care ar fi cerut să se înscrie împreună cu cei ce par măcar întrucâtva că fac parte din cei drept-credincioşi. Dar fiindcă au ajuns la o atât de mare insultă şi neruşinare sau mai degrabă o atât de mare demenţă, încât să înnebunească şi împotriva sfintelor Sinoade Ecumenice şi a

tuturor sfinţilor teologi şi să îndrăznească să le ceară socoteală şi să spună – vai! – că unii degajă mireasma dogmelor elineşti [păgâne] şi a celor crescuţi în acestea, iar pe alţii să-i acuze de cea mai mare lipsă de învăţătură, deşi sunt un sinod întreg şi să spună că unii au fost aduşi prin constrângere la această teologie, deşi ei ar fi ales bucuros pentru aceasta moarte de mucenic, iar alţii au scris acestea din linguşeală, nu spunând adevărul – o, cum ar putea suferi cineva să spună în parte hulele lor? - pentru ca auzul iubitorilor de Hristos să nu primească, aşa cum spunea cineva dintre Părinţii nesocotiţi de ei, orice se spune despre o dogmă dumnezeiască fără să ţină tare de adevărul şi rigoarea teologică, hai acum, îndrăznind spre Dumnezeul Cel rugat de aceştia, să încercăm să expunem câteva lucruri pe scurt despre modul unirii şi distincţiei fiinţei şi energiei dumnezeieşti, neîncercând să născocim noi înşine raţionamente întru apărarea celor teologhisite de ei în chip cucernic în vechime, ci păzind legea Bisericii, să încredinţăm dogmele Bisericii prin dascălii Bisericii fără să adăugăm sau desfiinţăm de la noi înşine nimic din cele dogmatizate de aceştia. De această lege folosindu-ne şi aici, atunci când îi auzim pe sfinţi strigând precis că energia dumnezeiască este din fiinţa dumnezeiască, nu socotim că ea este din Dumnezeu aşa cum sunt toate, cum împreună cu multe alte absurdităţi li se pare celor ce dispută cu noi. Căci faptul de-a fi din Dumnezeu se spune şi despre creaturi, dar faptul de a fi din fiinţa lui Dumnezeu nu se spune cândva despre nici una din creaturi, ci mai degrabă este interzis cu desăvârşire de sfinţi.

26. Fiindcă zice marele Vasile: „Făcutul nu este din fiinţa făcătorului”, iar dumnezeiescul Damaschin spune: „Creaţia, chiar dacă s-a făcut după acestea, nu e din fiinţa lui Dumnezeu”, şi iarăşi: „creaţia şi facerea arată că făcutul şi creatul sunt făcute în afară şi nu din fiinţa Creatorului şi Făcătorului fiind cu desăvârşire neasemănătoare Lui”. Deşi nu spunem că aceasta [energia] este din fiinţa dumnezeiască ca şi cum ar fi afară din fiinţa dumnezeiască, cum au ajuns să flecărească acest lucru cei potrivnici nu atât lipsiţi de cucernicie, cât lipsiţi de învăţătură, ca nu cumva cineva să-şi iasă aşa din minţi, ci ştiind că aceasta este, potrivit teologilor, o mişcare fiinţială şi naturală a lui Dumnezeu, spunem că ea iese şi izvorăşte din fiinţa dumnezeiască precum dintr-un izvor şi nu este văzută nicicând fără aceasta, ci rămâne pururea nedespărţită de ea, coexistă din veşnicie împreună cu fiinţa dumnezeiască şi e unită cu ea în chip inseparabil, neputând să fie vreodată despărţită de fiinţa dumnezeiască de vreun interval nici eonic, nici temporal, nici spaţial, ci ieşind din ea înainte de veci şi cofiinţând indisociabil împreună cu ea. Căci zice marele Atanasie: „Iar când toate sunt lucrate de Dumnezeu prin Fiul în Duhul Sfânt, vedem inseparabilă lucrarea Tatălui, a Fiului şi a Duhului Sfânt”. Iar cel întru sfinţi şi dumnezeiescul Anastasie, de către care a fost învăţat şi Sfântul Sinod Ecumenic [al VI-lea], a spus în cuvântul al doilea

despre necircumscris: „Să vedem ce suferă să spună despre Dumnezeu ereticii: spun că Dumnezeu este în toate prin lucrare/energie, nicidecum prin fiinţă, numind lucrare efectul care iese din lucrare; eu însă aş spune că lucrarea/energia lui Dumnezeu e inseparabilă de firea lui Dumnezeu”. Şi după altele câteva mai spune: „Unde se spune lucrare/energie se vede împreună cu ea şi fiinţa din care iese aceasta. Căci fiecare din ele sunt necircumscrise şi de aceea sunt cu desăvârşire inseparabile între ele; fiindcă lucrarea/energia vesteşte fiinţa ascunsă care se vede cofiinţând împreună cu lucrarea/energia, neputând fi fără ea”. Şi iarăşi: „lucrarea este în jurul a orice, iar fiinţa e inseparabilă de ea”.

27. Dar aşa cum, potrivit teologiei sfinţilor, unirea dumnezeiască şi veşnică o vestim nu numai prin inseparabilitate, ci prin multe altele, precum şi prin comunitatea necreatului şi necircumscrisului, tot aşa ştim să slăvim iarăşi potrivit aceloraşi şi distincţia şi diferenţa lor cuvenită lui Dumnezeu; nu trăgându-le de aici spre o disociere şi diviziune desăvârşită, nici gândind această diferenţă ca pe o înstrăinare naturală, ori separându-le una de alta printr-un interval – să nu fie! - ci suntem iniţiaţi de sfinţi să o primim ca pe cele ce sunt cauze şi cauzate prin fire, distingând în chip cuvenit lui Dumnezeu numai prin raţiune cele unite şi indivizibile prin fire. Căci zice marele Atanasie în „Cuvântul al IV-lea împotriva arienilor”: „Altceva e ceea ce e din ceva şi altceva lucrul din care este, care sunt în această privinţă două. Dacă însă n-ar fi două, ci s-ar spune despre acelaşi lucru, atunci acelaşi lucru ar fi şi cauză şi cauzat şi născător şi născut, absurditate care se vede la Sabelie”.

Prin urmare, întrucât, potrivit tuturor teologilor, energia e crezută a fi din fiinţă şi că acestea sunt fiecare altceva şi altceva şi două, de aici s-a arătat limpede că se deosebesc între ele prin faptul de a fi sau nu din ceva sau cineva, adică după cum sunt cauză şi cauzată, precum învaţă cele dumnezeieşti acest mare teolog. Care după puţin spune: „Exemplu omenesc să fie aici focul şi strălucirea care iese din el: sunt două prin fiinţare şi la vedere, dar una este din celălalt şi e nedespărţită de el”. Deci aşa cum la focul şi la lumina din el, dintre care unul e natură şi cauză, iar alta naturală şi cauzată, unitatea se enunţă în virtutea inseparabilităţii, iar diferenţa în virtutea cauzei şi cauzatului, tot aşa şi la firea dumnezeiască şi energia din ea se afirmă de către noi atât unitatea, cât şi diferenţa: una potrivit cauzei, iar alta potrivit cauzării de către o cauză; fiindcă nici unitatea nu alungă diferenţa, nici diferenţa nu răstoarnă unitatea, ci atunci când fiecare din acestea e văzut în chip cucernic potrivit sfinţilor, nici una nu va putea fi eliminată de cealaltă.

28. Dar şi dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, ştiind bine că diferenţa între cauze şi cauzate provine din adevăr şi nu este nicicum afectată de nediferenţierea potrivit

firii, spune scriind lui Avlavie: „Mărturisind identitatea firii, nu tăgăduim diferenţa după cauză şi cauzat şi înţelegem că una se distinge de alta numai în aceea că una se crede a fi cauză, iar alta din cauză”. Iar fratele lui şi marele cu adevărat Vasile pare să cunoască o diferenţă atât de mare între cauze şi cauzate încât să dogmatizeze şi o ordine provenită din succesiunea naturală şi aşa să spună cauzei şi cauzatului că sunt primul şi al doilea şi să socotească a fi dintre cele absurde şi iraţionale faptul de a nu le mărturisi, a le tăgădui pe acestea şi mai spunea că Eunomie fie nu cunoaşte diferenţa aceasta, fie o ascunde de bunăvoie, scriind: „Acel lucru Eunomie fie nu-l ştia, fie l-a ascuns de bunăvoie şi anume că există un fel de ordine care nu constă din instituirea ei de către noi, ci are loc prin însăşi succesiunea naturală, aşa cum lumina este faţă de foc ceea ce iese din foc. Căci în acestea numim mai întâi cauza, iar în al doilea rând ceea ce e produs de aceasta, nu separându-le printr-un interval, ci gândind prin raţionament cauza înaintea cauzatului”. Deci cum să fie întemeiat refuzul ordinii la cele la care primul şi al doilea nu există prin instituirea noastră, ci din succesiunea care este în ele prin fire?

Deci ea e prezentă în toţi cei ce pot înţelege exact şi raţiona cumva că sfântul era preocupat în mod egal de adevăr şi dreapta-credinţă. Căci prin aceea că spune „nu constă din instituirea noastră, ci are loc prin însăşi succesiunea potrivit firii” a arătat că diferenţa din ordinea aceasta între cauzate şi cauze există dintr-o necesitate inevitabilă şi naturală şi dintr-un adevăr luminos şi nu se poate să fie altfel, ci ea e contemplată pururea în acestea în mod necesar; iar prin aceea că adaugă că ele „nu sunt separate printr-un interval, ci prin raţionament”, iar diferenţa dintre primul şi al doilea se consideră numai cu mintea, arată lucrul unirii asigurat în chip cucernic şi neintroducând în ea din diferenţă nici o vătămare, ci teologhisind că însăşi unirea este necontopită şi învăţând că diferenţa e negreşit indivizibilă. Aşadar, iarăşi, dat fiind că Eunomie încearcă să suprime cu totul această diferenţă, marele Vasile spune: „Cum n-ai lăsat nici o diferenţă, nici măcar cea care există între cauze şi cele ieşite din ele”. Astfel faptul de a opina că nu există nici o diferenţă între cauze şi cauzate generează în chip vădit nebunia lui Arie şi Eunomie. Căci aceia sârguindu-se să desfiinţeze în tot felul de o fiinţimea, auzind că în Evanghelii Domnul spune că Tatăl Său e mai mare decât El [In 14, 28] şi temându-se să gândească această diferenţă, au îndrăznit de aici să introducă în chip necucernic diferenţa potrivit firii, dar pe cea după cauză şi cauzat au tăgăduit-o odată pentru totdeauna ştiind că nu poate introduce nicidecum nici o înstrăinare sau diviziune naturală, ci păstrează astfel pururea unirea indisolubilă a firii. Luptând vitejeşte cu ei pentru Treime, aceştia trei au alungat cât mai departe cu putinţă de Biserica noastră această impietate a acelora ca una ce desfiinţează taina mare şi suprafirească a Treimii.

29. Prin urmare, pe drept cuvânt, cei ce nesocotesc această diferenţă sunt mistuiţi acum de cacodoxia acelora [a arienilor], iar cei ce mărturisesc că o îndrăgesc şi îmbrăţişează cu râvnă sunt de partea dreptei-credinţe şi teologiei acestor sfinţi sau mai bine zis, a lui Hristos, distingând în chip unitar cele dumnezeieşti şi unindu-le în chip distinct. Căci felul distincţiei între fiinţa şi energia dumnezeiască ar putea spune cineva că e unic, prim şi propriu. Iar ele se deosebesc între ele şi prin aceea că energia dumnezeiască e participată şi se împarte în chip neîmpărţit, e numită şi se înţelege cumva, chiar dacă nedesluşit, din efectele ei, pe când fiinţa e imparticipabilă, neîmpărţibilă şi fără nume întrucât este mai presus de nume şi de neînţeles.

30. După aceasta am cerut să se dovedească de la sfinţi dacă această energie inseparabilă, dar diferită de firea dumnezeiască, este necreată, ceea ce contrazicătorii Bisericii nu primeau câtuşi de puţin. Şi s-a dovedit limpede şi acest lucru de către sfinţi, pe primul loc fiind Sfântul Sinod al VI-lea Ecumenic, cum s-a dovedit deja suficient mai sus prin pasajele citate din el în parte. S-a mai dovedit limpede şi aceasta: că aceia care nu primesc ca necreată energia naturală a fiinţei dumnezeieşti, inseparabilă, dar diferită de ea, cum s-a spus, fac creatură însăşi fiinţa lui Dumnezeu. Căci potrivit Sfântului Maxim, „fiecare fire e caracterizată de lucrarea/energia ei, energia necreată arătând o fire necreată, iar cea creată o fire creată”; încă şi potrivit dumnezeiescului Ioan Damaschinul care spune: „Energia creată va arăta creată şi firea, iar energia necreată caracterizează firea necreată”. Deci cei ce numesc creată energia dumnezeiască, energie care caracterizează firea dumnezeiască, înfăţişează cu necesitate drept creată şi firea dumnezeiască.

31. Sunt şi monoteliţi, dar mai răi şi absurzi decât cei de odinioară fiindcă sunt de părere că cele mai înainte de veci sunt creaturi. Căci dacă mărturisim două firi în Domnul nostru Iisus Hristos: una necreată şi alta creată, atunci cei ce nu spun că firea dumnezeiască are şi o voinţă şi o lucrare necreată, dogmatizează o singură voinţă şi o lucrare în Hristos, ceea ce Sinodul [Ecumenic] al VI-lea a dezavuat şi anatemizat. Şi de aici se dovedesc în chip a fi monoteliţi ei înşişi, dar mult mai răi decât aceia, întrucât aceia spuneau că există o singură voinţă şi o lucrare în Hristos, dar una necreată, desfiinţând-o pe cea creată, dar aceştia spun că e o voinţă şi o lucrare, dar creată, neprimind-o în chip vădit pe cea necreată.

Dar şi marele Vasile, scriind în tratatul către Amfilohie, spune: „Numele Duhului sunt acestea mari şi suprafireşti neavând nici o exagerare în ele. Dar energiile Lui care sunt? Ele sunt de negrăit prin măreţia lor şi nenumărate prin mulţimea lor. Căci cum vom înţelege cele de dincolo de veacuri?”. Care erau energiile Lui mai înaintea creaţiei inteligibile? Cei care numesc create energiile dumnezeieşti sunt în

chip vădit de părere că există creaturi dincolo de veacuri. Deci şi aceasta: că energiile dumnezeieşti ale Firii Triipostatice sunt comune şi naturale, s-a arătat nu prin doi sau trei martori, ci prin întreaga dumnezeiască Scriptură.

32. După aceasta a cerut să se dovedească de la sfinţi dacă s-ar putea gândi în Dumnezeu vreo compoziţie din pricina diferenţei între fiinţa şi energia dumnezeiască; căci şi acest lucru îl afirmau contrazicătorii. S-a dovedit, aşadar, faptul că acest lucru nu poate fi socotit o compoziţie în Dumnezeu este vestit de către toţi sfinţii. Căci dumnezeiescul Maxim, în „Dialogul" său „cu Pyrrhus", arată foarte limpede că din lucrare/energie nu se creează o compoziţie: „Vezi, îi spune lui Pyrhus, că de aici te amăgeşti şi anume de acolo că ignori faptul că toate compoziţiile sunt ale celor ce există într-o ipostasă nu ale celor ce se văd în altceva. Acest lucru e gândul comun al tuturor, atât al filozofilor din afară, cât şi al iniţiatorilor cu dumnezeiască înţelepciune în taina Bisericii. Iar dacă vorbiţi de o compoziţie a voinţelor, sunteţi siliţi să vorbiţi şi de o compunere a celorlalte însuşiri naturale". Dar şi Grigorie al Nyssei în capitolul 6 al completării sale la „Hexaemeron" spune cuvânt de cuvânt aşa: „Deci dacă în om există diferitele organe alcătuite de fire în vederea simţirii, în toate acestea una şi aceeaşi e mintea care e activă, pune în mişcare şi se foloseşte de fiecare potrivit cu scopul propriu, fără să schimbe în acelaşi timp firea prin diferenţele lucrărilor, atunci cum ar putea privi cineva la Dumnezeu fiinţa Sa compusă de multe părţi din pricina diversităţii puterilor Lui?".

33. Dar s-a dovedit şi aceasta: că aceia care, ca şi contrazicătorii, nu primesc diferenţa între fiinţa şi energia dumnezeiască şi simplu spus, a tuturor celor contemplate în chip natural în jurul fiinţei dumnezeieşti, ei sunt de fapt cei care-L fac compus pe Dumnezeu, întrucât marele Vasile spune în chip vădit: „Dacă am atribui toate numele dumnezeieşti fiinţei, atunci L-am arăta pe Dumnezeu nu numai compus, dar compus din părţi neasemănătoare, căci fiecare nume înseamnă altceva şi altceva". Iar marele Grigorie Teologul scrie: „Dacă nemurirea, neräutatea şi neschimbarea ar fi fiinţa lui Dumnezeu, atunci ar exista multe fiinţe ale lui Dumnezeu, nu una sau divinul ar fi compus din acestea, căci dacă sunt fiinţe, nu sunt necompuse". Încă şi dumnezeiescul Chiril spune şi el: „Nu e fiinţă nenaşterea, nestricăciunea, nemurirea sau nevăzutul; căci dacă fiecare din acestea ar fi fiinţă, Dumnezeu ar fi alcătuit din tot atâtea fiinţe câte s-ar arăta a-I fi inerente în chip natural, căci multe Îi sunt inerente numai Lui şi nimănui altuia din toate". Dumnezeiescul Hrisostom spune: „Harul Duhului Scriptura îl numeşte uneori foc, alteori apă, arătând că acestea nu sunt nume ale fiinţei, ci ale lucrării; căci Duhul nu e compus din fiinţe diferite, fiind nevăzut şi unitar". Iar Grigorie al Nyssei scrie „Contra lui Eunomie": „Cine spune că Dumnezeu e dublu afară de tine care plasezi

orice noţiune a unui nume în fiinţa Tatălui şi spui că nu-i este inerent nimic din afară, ci fiecare din numele din jurul Divinului le cantonezi în fiinţa lui Dumnezeu?”.

34. După aceasta s-a cercetat dacă fiinţa dumnezeiască şi necreată e numită de sfinţi „dumnezeire”; căci nici acest lucru n-au vrut să-l primească contrazicătorii. Dar şi acest lucru s-a arătat a fi vestit de către sfinţi. Căci zice tot marele Vasile în cele „Contra lui Eunomie”: „Şi însuşi numele «dumnezeire» înseamnă fie puterea văzătoare, fie cea pronietoare pe care o are faţă de umanitate”. Şi iarăşi tot el spune în epistola către medicul Eustatie: „Prin urmare, identitatea lucrării la Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt arată limpede identitatea firii. Astfel încât chiar dacă numele «dumnezeire» înseamnă firea, comunitatea fiinţei permite să fie atribuit în sens propriu şi Duhului Sfânt. Dar nu ştiu cum cei ce aranjează toate aduc apelativul «dumnezeire» pentru indicarea firii”. Iar mai încolo: „Prin urmare, acest apelativ poartă imitarea unei puteri fie văzătoare, fie lucrătoare. Dar în ea însăşi firea dumnezeiască rămâne neînsemnată în toate numele care ar putea fi inventate, cum e învăţătura noastră. Căci atunci când aflăm că e binefăcător, judecător, bun şi drept şi altele asemenea, suntem învăţaţi diferenţele unor lucrări. Dar firea celui ce lucrează acestea n-o putem cu nimic cunoaşte prin înţelegerea lucrărilor. Fiindcă atunci când dă cineva o definiţie a fiecăruia din aceste nume şi a înseşi firii în jurul căreia sunt aceste nume, va da aceeaşi definiţie amândurora. Iar cele ce au o altă definiţie au şi o fire diferită. Prin urmare, altceva e fiinţa, pentru care nu se găseşte definiţie care să o exprime şi altceva este semnificaţia numelor din jurul acesteia şi care sunt numite plecând de la o lucrare sau demnitate oarecare”. Şi tot în aceeaşi epistolă, acelaşi mare Vasile spune: „Numele «dumnezeire» e fie al unei lucrări, astfel încât aşa cum spunem că e o singură lucrare a Tatălui, a Fiului şi a Duhului Sfânt, aşa spunem că este şi o singură dumnezeire, fie, potrivit opiniilor multora, indică o fire, pentru că nu găsim în natură nici o abatere, definim nu pe drept că Sfânta Treime e o singură dumnezeire”.

35. Iar Sfântul Atanasie [Sinaitul] spune: „Apelativul «Dumnezeu» desemnează evident o lucrare, fiindcă nu înfăţişează însăşi fiinţa lui Dumnezeu, căci cunoaşterea ei e cu neputinţă; ci apelativul «Dumnezeu» [Theos] ne înfăţişează lucrarea Lui văzătoare [theoretike]“. Şi tot el mai spune: „Numele «Dumnezeu» nu însemnează fiinţa dumnezeirii, căci aceasta e necuprinsă şi fără nume, ci se spune «Dumnezeu» plecând de la lucrarea lui văzătoare, cum spune sfântul Dionisie sau de la a alerga ori arde”. Iar însuşi Marele Dionisie spune: „Dacă numim ascunzimea suprafiinţială fie Dumnezeu, fie viaţă, fie fiinţă, fie lumină, fie cuvânt, nu înţelegem nimic altceva decât puterile îndumnezeitoare, înfiinţătoare, născătoare de viaţă sau dătătoare de înţelepciune care ies din ea spre noi. Ei însă îi

atribuim desfiinţarea tuturor lucrărilor spirituale nevăzând nici o îndumnezeire, viaţă sau fiinţă care să semene cauzei ce transcende toate cu orice depăşire". Şi iarăşi acelaşi spune: „«dumnezeire» este pronia care vede toate". Că pronie e o lucrare, acest lucru e făcut cunoscut şi plecând de la altele, dar mai ales plecând de la cele pe care le scrie marele Atanasie: „Tatăl şi Fiul nu lucrează după altă şi altă pronie, ci după una şi aceeaşi lucrare fiinţială a Dumnezeirii". Dar şi marele Dionisie spune în Epistola a II-a către Gaius: „«Dumnezeire» e darul îndumnezeitor şi imitaţia de neimitat a Celui Supradivin şi Suprabun prin care ne îndumnezeim şi ne facem buni".

36. Pe lângă acestea, fiindcă un asemenea dar şi lucrare a Duhului, adică îndumnezeirea, prin care se îndumnezeiesc sfinţii, numit de sfinţi „dumnezeire", contrazicătorii arhiepiscopului Tesalonicului spun că e o „dumnezeire creată", spunând acest lucru din faptul că Dumnezeu e numit de marele Dionisie „Dătător de subzistenţă" al ei şi tot el o numeşte imitaţie şi relaţie a celor ce participă, sfântul Sinod a arătat că ei spun aceasta în chip impios. Dar cercetându-se de dumnezeiescul Sinod şi acest lucru: dacă a numit cineva îndumnezeirea necreată şi dacă expresiile „relaţie", „imitaţie" şi „a dat subzistenţă" se spun şi cu referire la cele necreate, au fost aduse înainte expresii ale sfinţilor care arată că acestea nu se spun mereu despre cele create. Fiindcă în antireticele sale marele Vasile spune: „Cel ce a născut picăturile de rouă a dat subzistenţă în chip asemănător picăturilor şi Fiului". Iar în primul cuvânt la „Hexaemeron" spune: „Ca să se arate că lumea e o alcătuire meşteşugărească [tehnică] pusă înainte spre contemplare tuturor, ca prin ea să se facă cunoscută înţelepciunea Celui ce a făcut-o, înţeleptul Moise nu s-a folosit pentru aceasta de altă expresie, ci a spus: «La început a făcut», nu a lucrat, nici n-a dat subzistenţă, ci «a făcut», fiindcă mulţi din cei ce-şi imaginau că lumea coexistă din veşnicie cu Dumnezeu, spuneau că nu a fost făcută de El". Dar lucrul este dovedit şi de acolo că verbele „a lucra" şi „a fi pus în lucrare" se pot spune nu numai despre cele create, ci şi despre cele veşnice şi necreate; fiindcă cei aflaţi în dispută cu noi auzind că harul e pus în lucrare, socot îndată că e creat. Căci zice marele în teologie Grigorie: „Fie şi al lucrării, dacă vreţi aşa; dar nici aşa nu ne veţi desfiinţa, fiindcă acest lucru nu ar fi decât de o fiinţimea lucrătoare".

37. Iar dumnezeiescul Grigorie al Nyssei spune: „Nu-i putem numi trei dumnezei pe cei ce lucrează pentru noi şi toată creaţia în chip unit şi indistinct lucrarea dumnezeiască, adică văzătoare". Iar despre imitaţie arhiepiscopul Tesalonicului a spus că marele Dionisie a adăugat expresiei „imitaţie" adjectivul „de neimitat", astfel încât darul îndumnezeitor nu e imitaţie, ci mai degrabă neimitare. Iar Grigorie Teologul spune că Fiul e o imitaţie a Tatălui scriind în Cuvântarea a doua despre Fiul: „Fiul e chip al Tatălui ca de o fiinţă cu El şi pentru că acest lucru e de

acolo, iar Tatăl nu este din Acesta. Căci însăşi firea chipului e o imitaţie a arhetipului al căruia se spune că este". Astfel că expresia „imitaţie" nu împiedică îndumnezeirea să fie necreată. Iar „relaţie" este şi pronia lui Dumnezeu faţă de cele proniate şi preştiinţa Lui faţă de cele preştiute şi prehotărârile care sunt din veci în Dumnezeu cu privire la cele prehotărâte. Dar în fiecare din acestea nimic nu împiedică ca relaţia să fie cu necreatul, cum nici darul îndumnezeitor al Duhului, îndumnezeirea însăşi, nu este creată fiindcă e o relaţie cu cele îndumnezeite. Căci faptul că e necreată îl arată limpede şi pe scurt dumnezeiescul Maxim scriind: „Dumnezeiescul har, chiar dacă dă desfătare celor ce se împărtăşesc din el prin har, nu le dă însă cuprinderea/înţelegerea lui. Căci rămâne necuprins/neînţeles chiar şi în împărtăşirea celor ce se desfată de el, fiindcă are ca unul nefăcut infinitatea prin fire". Şi iarăşi: „Aceasta este Evanghelia lui Dumnezeu, solia lui Dumnezeu către oameni prin Fiul întrupat şi care dă drept răsplată celor ce-L ascultă îndumnezeirea nefăcută".

38. Iar după ce s-a arătat că şi energia dumnezeiască e numită „dumnezeire", am cerut să ni se dovedească de la teologi dacă Dumnezeu transcende prin fiinţă această energie şi cele contemplate în mod fiinţial în jurul Său. Şi s-a arătat că şi acest lucru a fost vestit de către sfinţi. S-a mai dovedit şi că aceia care nu primesc acest lucru sunt cu adevărat politeişti spunând că există multe principii, ca unii care nu raportează la o singură cauză şi un unic principiu cele contemplate fiinţial în jurul lui Dumnezeu. Căci zice marele Vasile în antireticele sale: „Este un fel de ordine care nu constă din instituirea noastră, ci are loc prin însăşi succesiunea firii, aşa cum faţă de foc lumina este ceea ce este din foc. Căci în unele ca acestea numim cauză ceea ce vine mai întâi, iar al doilea ceea ce vine din el, nu separându-le între ele printr-un interval, ci gândind cauza prin raţionament înaintea cauzatului". Deci cum este atunci întemeiat să negăm ordinea în cele pentru care există un primul şi un al doilea nu prin instituirea noastră, ci din succesiunea care există în ele potrivit firii? Iar în tratatul către Amfilohie scrie: „Dar care sunt lucrările Duhului Sfânt? Sunt negrăite din pricina măreţiei şi nenumărate din pricina mulţimii lor. Căci cum vom înţelege cele aflate dincolo de veacuri? Care au fost lucrările Lui înainte de creaţia inteligibilă? Care sunt harurile Lui faţă de creaţie? Care e puterea Lui faţă de veacurile care vin? Căci a preexistat şi copreexistă înainte de veci împreună cu Fiul şi cu Tatăl.

Astfel încât chiar dacă te vei gândi la ceva de dincolo de veacuri şi acest lucru e mai prejos decât Duhul"; prin aceasta spune că energiile mai înainte de veci ale Duhului sunt mai prejos decât Duhul Însuşi. Iar în cuvântul „Despre dumnezeirea Fiului şi a Duhului", dumnezeiescul Grigorie al Nyssei spune: „Firea dumnezeiască rămâne inexprimabilă şi de nerostit depăşind orice semnificare prin

grăire”. Prin urmare, apelativul „dumnezeire” arată nu firea, ci puterea văzătoare a Duhului. Iar marele Atanasie în al II-lea „Cuvânt” al său „împotriva arienilor”, care spuneau că Fiul e din voinţa, nu din firea Tatălui, spune: „Dacă i se acordă lui Dumnezeu voinţa privitoare la cele ce nu sunt, de ce nu recunosc ceea ce transcende voinţa lui Dumnezeu?”. Iar în Cuvântul al III-lea împotriva aceloraşi zice: „Ereticii au văzut ceea ce se opune voinţei, dar nu şi ceea ce îi este superior şi o transcende. Căci aşa cum ceea ce este împotriva socotinţei se opune voinţei, tot aşa ceea ce este potrivit firii transcende şi premerge voinţei”. Iar acelaşi, scriind împotriva lui Macedonie, spune: „Cunoaşte că faptul că Dumnezeu există este secund în raport cu firea Lui. Căci şi noi, dacă ne facem imitatori ai lui Dumnezeu, potrivit lui Pavel, ne facem dumnezei, dar nu ne putem face însăşi firea Lui”. Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Dumnezeu transcende de infinite ori infinit toate cele ce participă şi pot fi participate”.

39. Dar şi marele Dionisie în capitolul al XII-lea al lucrării sale „Despre Numele divine” spune: „Întrucât cele ce sunt sfinte sau dumnezeieşti sau stăpâne sau împărăteşti depăşesc cele ce nu sunt, iar participările însele depăşesc pe cei ce participă la ele, într-atât Cel ce este mai presus de toate ce sunt este peste toate cele ce sunt, iar Cauzatorul imparticipabil e mai presus decât toate cele ce participă şi toate participările”. Iar în „Epistola a II-a către Gaius” spune: „Cum Cel ce este dincolo de toate este şi mai presus de obârşia dumnezeirii şi de obârşia binelui? Dacă prin «dumnezeire» şi «bunătate» înţelegi darul îndumnezeitor şi făcător de bine şi imitaţia de neimitat a Celui Supradivin şi Suprabun, prin care ne facem dumnezei şi buni şi dacă acest lucru se face început al îndumnezeirii şi facerii bune a celor îndumnezeiţi şi făcuţi buni, Cel ce este mai presus de începutul oricărui început şi al aşa numitei dumnezeiri şi bunătăţi, este dincolo de obârşia dumnezeirii şi obârşia binelui”.

Şi tot acela: „Să trecem acum la numirea fiinţei dumnezeieşti cu adevărat existente a Celui cu adevărat existent. Să ne aducem aminte însă că scopul cuvântului nu este să se manifeste fiinţa suprafiinţială ca suprafiinţală – căci acest lucru e de negrăit, de necunoscut şi cu totul de nemanifestat şi depăşeşte însăşi unirea - ci să lăudăm ieşirea de fiinţă făcătoare a obârşiei fiinţei spre toate cele ce sunt”. Iar dumnezeiescul Maxim în scoliile sale spune că „aici «ieşire» e energia dumnezeiască, energia care a dus la existenţă toată fiinţa”. Şi dumnezeiescul Hrisostom în primul său cuvânt „Despre necuprinsul lui Dumnezeu” zice: „Prorocii se arată necunoscând nu numai ce este Dumnezeu în fiinţă, dar sunt nedumeriţi şi despre înţelepciunea Lui câtă este. Şi fiinţa nu este din înţelepciune, ci înţelepciunea este din fiinţă. Iar când nici pe aceasta nu pot să o înţeleagă cu exactitate, ce nebunie ar fi a crede că poţi supune gândurilor proprii însăşi fiinţa

dumnezeiască?”. Iar în comentariul la Evanghelia după Ioan acelaşi zice: „Dumnezeu nu dă Duhul cu măsură. Căci noi toţi am primit lucrarea Duhului cu măsură. Fiindcă aici «Duh» vrea să spună lucrarea, pentru că ea este cea împărţită. Dar El are nemăsurată şi toată lucrarea. Iar dacă lucrarea Lui e nemăsurată, cu cât mai mult fiinţa?”.

40. După aceasta s-a cercetat de noi faptul că aceia care atacă Biserica spun că toate se împărtăşesc de fiinţa lui Dumnezeu, întrucât nu există o diferenţă între fiinţa şi energia dumnezeiască şi după ei, Dumnezeu nu e nimic altceva decât fiinţă; dar noi am fost învăţaţi de sfintele Scripturi că Dumnezeu are şi fiinţă şi putere şi energie diferită de fiinţa dumnezeiască sau mai bine zis, că are puteri şi energii; fiindcă El este nu numai triipostatic, dar şi atotputernic. S-a cercetat, deci, de ce anume se împărtăşesc toate: de fiinţa dumnezeiască sau de energia dumnezeiască a lui Dumnezeu? Iar dumnezeiescul sinod a zis: „Fiinţa dumnezeiască şi energia naturală dumnezeiască le ştim inseparabile, fiindcă n-ar putea exista energie fără fiinţa ei. Despre cele create de Dumnezeu dintru început, cine nu ştie, afară numai dacă nu e smintit ca aceia care contrazic Biserica, că orice creatură participă la lucrarea, nu la fiinţa Creatorului?” Căci, potrivit teologului [Grigorie al] Nyssei, casa nu participă la fiinţa zidarului, nici templul la fiinţa constructorului său, ci la meşteşugul şi lucrarea acestora.

Iar că sfinţii îndumnezeiţi prin unirea cu Dumnezeu nu participă la fiinţa dumnezeiască, ci la energia Lui dumnezeiască, arată marele în teologie Grigorie care scrie despre Domnul nostru Iisus Hristos că „Se numeşte Hristos/Unsul din pricina dumnezeirii Lui, iar această ungere a umanităţii o sfinţeşte nu printr-o lucrare ca la ceilalţi unşi, ci prin venirea/prezenţa Celui ce unge în întregimea Lui”. Iar marele Vasile spune: „Duhul Sfânt umple toate prin puterea Lui, dar poate fi împărtăşit numai de cei vrednici, nefiind participat într-o singură măsură, ci împărţind lucrarea Lui după măsura credinţei”. Iar altundeva zice iarăşi: „Aşa cum asemănările feţelor nu se fac în toate materiile, ci în cele ce au netezime şi transparenţă, aşa şi lucrarea Duhului nu are loc în toate sufletele, ci în cele ce n-au nimic strâmb, nici sucit”. Iar Sfântul Maxim spune: „Toate câte este Dumnezeu va fi şi cel îndumnezeit prin har, afară de identitatea de fiinţă”. Şi marele Dionisie zice: „Minţile dumnezeieşti se mişcă în cerc, unindu-se cu strălucirile fără început şi fără sfârşit ale frumosului şi binelui”. Numindu-le la plural, a arătat că acestea nu sunt fiinţa lui Dumnezeu, căci nicicând aceasta nu se pune la plural, dar numindu-le străluciri şi încă fără început şi fără sfârşit, le-a arătat că sunt energii dumnezeieşti şi necreate. Iar Domnul şi Dumnezeul nostru în sfânta Evanghelie după Ioan spune: „«Cine crede în Mine, aşa cum zice Scriptura, râuri de apă vie vor curge din pântecul lui.» Iar aceasta a spus-o despre Duhul pe Care avea să-L

primească cei ce cred în El. Căci Duhul încă nu era, pentru că Iisus nu Se prea mărise” [In 7, 38-39]. Zicere pe care explicând-o dumnezeiescul Hrisostom spune: „Spune «râuri de apă vie vor curge din pântecul său» sugerând belşugul şi prisosul harului, pe care altundeva îl numeşte «izvor de apă curgătoare spre viaţă veşnică», adică va avea mult har. Deci altundeva spune «viaţă veşnică», iar aici «apă vie». Iar «viu» numeşte ceea ce lucrează pururea. Căci după ce vine şi se aşază în gândire, harul Duhului ţâşneşte mai mult decât orice izvor şi nici nu lipseşte, nici nu se goleşte, nici nu se opreşte. Dar a spus «izvor» şi «râu» arătând belşugul dăruirii şi negrăirea lucrării”. Şi ceva mai încolo acelaşi zice: „Nu mai era la ei proroc şi harul nu le mai arăta cele sfinte. Dar după ce a trimis pe Duhul Sfânt, El avea să Se reverse din belşug. Iar începutul acestei împărtăşiri s-a făcut după cruce, nu numai al belşugului, ci şi al unor daruri mai mari. Căci darurile au fost mai minunate, ca atunci când spune: «Nu ştiţi ai cărui duh sunteţi», şi iarăşi: «N-aţi primit duh de robie, ci aţi primit un duh al înfierii» [Rm 8, 15]. Căci şi cei din vechime au avut Duh, dar nu L-au dat altora, dar Apostolii au umplut cu el zeci de mii. Deci fiindcă aveau să primească acest har, dar el nu fusese dat încă, de aceea s-a spus: «încă nu era Duh», adică nu era încă dat, «fiindcă Iisus nu Se prea slăvise încă», numind aici «slavă» crucea. Căci întrucât eram vrăjmaşi şi păcătoşi lipsiţi de darul lui Dumnezeu şi urâţi de Dumnezeu, iar harul era dovada împăcării şi un dar se dă nu duşmanilor, nici celor urâţi, ci prietenilor şi celor bineplăcuţi, a trebuit să aducă mai întâi jertfa pentru noi şi să desfiinţeze vrăjmăşia în trupul Său [Ef 2, 14] şi să ne facă prieteni, ca abia atunci să primim darul. Iar dacă acest lucru i s-a făcut lui Avraam prin făgăduinţă, cu cât mai mult prin har?”.

41. Şi iarăşi acelaşi în omilia a 36-a din aceeaşi lucrare spune: „Şi pentru noi nu se lucrează doar apă, ci când va fi primit harul Duhului, atunci el va dezlega toate păcatele”. Şi după puţin: „Dar chiar dacă ar veni toată lumea, harul nu se va mistui, nici lucrarea nu se va cheltui, ci rămân asemănătoare şi cum erau şi mai înainte. Şi aşa cum razele de soare luminează în fiecare zi şi nu se cheltuiesc, nici lumina nu ajunge mai mică din pricina multei ei dăruiri, tot aşa şi cu cât mai mult lucrarea Duhului nu e micşorată de cei ce se împărtăşesc de ea”. Şi tot el în omilia a 5-a din aceeaşi lucrare, explicând versetul „toate prin El s-au făcut” [In 1, 3], spune: „Vorbind despre creaţie, Ioan adaugă şi un cuvânt despre pronie zicând: «în El era viaţă» [In 1, 4]. Căci a adăugat că «în El era viaţă» ca nimeni să nu fie cu necredinţă cum s-au făcut prin El atâtea şi atâtea lucruri. Deşi aşa cum la izvorul care naşte adâncul oricât ai lua din el n-ai micşora izvorul, aşa şi la lucrarea Unului-Născut, oricâte ai crede că a fost produs şi făcut prin ea, ea nu devine cu nimic mai mică”.

Şi explicând în omilia a 14-a zicerea Evangheliei „şi din plinătatea Lui am luat toţi” [In 1, 16], acelaşi dumnezeiesc Hrisostom spune: „Şi ce este aceea că «din plinătatea Lui am luat toţi»? Cu alte cuvinte, nu are darul împărtăşibil, ci este Însuşi Izvorul şi Însăşi Rădăcina celor bune, Însăşi Viaţa, Însăşi Lumina şi Însuşi Adevărul; nu ţinând întru Sine bogăţia celor bune, ci făcând-o să ţâşnească tuturor celorlalţi şi rămânând plin după ţâşnire, nemicşorându-Se cu nimic din dăruirea lor altora, ci pururea izvorând şi împărtăşind tuturor celor bune, rămâne în aceeaşi desăvârşire. Dar ceea ce aduc eu este împărtăşibil, căci am luat de la altul şi e ceva mic dintr-un întreg şi ca o picătură umilă faţă de un adânc negrăit şi o mare infinită. Dar nici măcar acest exemplu nu poate arăta ceea ce încercăm să spunem. Căci dacă iei o picătură din mare, ai micşorat marea, chiar dacă micşorarea e nevăzută. Dar despre Izvorul acela nu se poate spune acelaşi lucru, ci oricât s-ar scoate din el, rămâne cu nimic micşorat.

De aceea trebuie să venim la alt exemplu, care poate să ne călăuzească mai bine spre ideea care ne stă înainte acum. Să presupunem că este un râu de foc, după care din acel râu se aprind zeci de mii de făclii şi de două ori, de trei ori şi de multe ori mai multe. Oare focul nu rămâne aceeaşi plinătate şi după ce şi-a împărtăşit lucrarea atâtor făclii? Acest lucru e evident oricui. Dar dacă şi la corpurile divizibile care sunt micşorate de orice se sustrage din ele, se găseşte ceva asemănător, încât nu sunt cu nimic păgubite şi după ce dau şi altora cele ale lor, cu cât mai mult nu se va întâmpla acest lucru cu acea putere necorporală şi neamestecată? Căci dacă aici ceea ce se împărtăşeşte e o fiinţă şi un corp, iar acesta se împarte şi nu se împarte în acelaşi timp, cu cât mai mult atunci când este vorba despre o lucrare/energie provenită din fiinţa necorporală, aceasta nu va suferi pe drept cuvânt nimic asemănător. De aceea spunea Ioan: «Din plinătatea Lui am luat toţi». Noi toţi: cei doisprezece, cei cinci sute, cei trei mii, cei cinci mii, multele mii ale iudeilor, toată plinătatea credincioşilor de atunci, de acum şi care vor mai fi, am luat din plinătatea Lui. Dar ce am luat? «Har peste har»”.

42. Iar marele Vasile explicând psalmul 38 spune: „Dumnezeu l-a făcut pe om din pământ şi pe slugile Sale pară de foc [Ps 103, 5], dar puterea de a înţelege şi cunoaşte pe Creatorul şi Ziditorul lor este şi în oameni; «căci a suflat în faţa lui» [Fc 2, 7], adică a pus peste om o parte a harului Său, pentru ca prin asemănător să cunoască asemănătorul”. Şi iarăşi acelaşi spune în tratatul despre Duhul Sfânt adresat lui Amfilohie: „Înnoind Domnul pe om şi dându-i iarăşi înapoi harul din suflarea lui Dumnezeu pe care l-a pierdut, suflând în faţa ucenicilor spune: «Luaţi Duh Sfânt» [In 20, 22]“. Iar dumnezeiescul Damaschin în capitolele sale teologice vorbind despre pre ştiinţă şi pre hotărâre spune: „Pe acest om Ziditorul l-a făcut parte bărbătească dându-i dumnezeiescul Său har şi prin el l-a făcut să intre în

comuniune cu El”. Şi tot în tratatul către Amfilohie, marele Vasile spune: „Cine n-a auzit oare până într-atât de bunătăţile gătite de Dumnezeu celor vrednici, încât să nu ştie că aici cununa drepţilor e harul Duhului dăruit atunci mai îmbelşugat şi mai desăvârşit?”.

43. Dar şi Sfântul Chiril în cartea a III-a către Hermeia, întrebat fiind de acesta despre sălăşluirea şi împărtăşirea dumnezeiască în noi: „Dacă ai putea să-mi spui cum trebuie înţeleasă şi cum se face în noi umplerea Tatălui şi a Fiului, când este una şi nu diferită”, răspunzând Sfântul Chiril a zis: „Nu e nimic greu sau cu anevoie de atins în acest lucru. Cum altfel s-ar putea face decât prin Duhul Sfânt Care ne umple prin El Însuşi de daruri dumnezeieşti şi ne arată părtaşi ai negrăitei firi dumnezeieşti [2 Ptr 1, 4]?”. Şi iarăşi acelaşi Chiril în „Tezaure” spune: „Dar dacă, potrivit nebuniei heterodocşilor, Duhul Sfânt ar fi într-adevăr o făptură, cum are El atunci întreagă lucrarea lui Dumnezeu? Căci nu cred să îndrăznească cineva şi numai să spună că fiinţa dumnezeiască e slujită din afară la lucrarea care trece în chip natural din ea spre cei în stare să o primească de nişte unelte aduse la existenţă”.

44. Iar marele Atanasie spune şi el în „Epistola sa către Serapion”: „Toate cele ale Tatălui sunt ale Fiului; de aceea cele date de Fiul în Duhul sunt daruri ale Tatălui. Şi când Duhul e în noi, e în noi şi Cuvântul Care-L dă pe Acesta şi în Cuvântul este Tatăl. Aceasta e ceea ce s-a spus: «Şi Eu şi Tatăl vom veni şi vom face la el sălaş» [In 14, 23]. Căci unde e lumina, acolo e şi strălucirea şi unde e strălucirea, acolo e şi lucrarea ei şi harul strălucitor. Învăţând acest lucru, Pavel scria corintenilor în a doua sa epistolă către ei zicând: «Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Duhului Sfânt să fie cu voi cu toţi» [2 Co 13, 13]. Căci harul dat şi darul se dă în Treime de la Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt. Fiindcă aşa cum harul dat e din Tatăl prin Fiul, tot aşa împărtăşirea în noi a darului nu s-ar putea face decât în Duhul Sfânt. Căci având parte de El, avem dragostea Tatălui, harul Fiului şi însăşi împărtăşirea Duhului. Prin urmare, din acestea lucrarea Treimii se arată a fi una”.

45. Dar Sfântul Atanasie spune şi în „Cuvântul său despre Duhul Sfânt”: „Sunt de acord şi cu cele spuse despre Duhul de dumnezeiescul Pavel, căci pe cei ce cred îi numeşte temple ale lui Dumnezeu care au sălăşluit în ei harul Duhului: «Nu ştiţi oare că sunteţi temple ale Duhului şi că Duhul Sfânt locuieşte în voi?» [1 Co 3, 16] şi iarăşi: «Nu ştiţi oare că trupurile voastre sunt temple ale Duhului Sfânt Care este în voi, pe Care-L aveţi de la Dumnezeu?» [1 Co 6, 19]. Dar acestea învaţă deschis că Preasfântul Duh e din firea dumnezeiască. Căci dacă credincioşii sunt temple ale lui Dumnezeu fiindcă au primit harul Duhului, urmează că Duhul Sfânt e din

Dumnezeu. Căci sunt numiţi temple ale lui Dumnezeu întrucât au sălăşluind în ei harul Acestuia". Iar dumnezeiescul Hrisostom în omilia a 4-a la Fapte, explicând versetul: „Şi li s-au arătat împărţite limbi ca de foc" [FA 2, 3], spune: „Bine a zis «împărţite», căci erau dintr-o singură rădăcină, ca să înveţi că este o lucrare/energie trimisă de Mângâietorul". Şi tot acolo acelaşi spune iarăşi: „«Şi s-au umplut toţi», deci nu au luat pur şi simplu harul Duhului, ci «s-au umplut»". Iar pentru că mesalienii spuneau că la ei cei curaţi se împărtăşesc de fiinţa lui Dumnezeu invocând versetul evanghelic: „Şi Eu şi Tatăl vom veni şi ne vom face la el sălaş" [In 14, 23], distorsionându-l foarte lipsit de minte spre impietatea lor, Sinodul adunat împotriva mesalienilor, respingând părerea lor rea, spune: „Are loc o venire a Mângâietorului şi Dumnezeu Se sălăşluieşte în cei vrednici, dar nu ca şi cum ar avea însăşi firea Dumnezeirii".

46. După aceasta s-a cerut să se arate de la sfinţi că lumina Schimbării la Faţă a Domnului e necreată şi că ea nu este fiinţa lui Dumnezeu. Şi aproape toţi au spus că acest lucru a fost dovedit în sesiunea a patra, în care fiind de faţă şi cei ce contrazic Biserica spuneau blasfemiind pe faţă când că aceasta e o nălucă, un văl şi o apariţie, când că e necreată şi că e fiinţa lui Dumnezeu, spunând ei şi această impietate. Căci în acea sesiune a fost citat Grigorie cel cu supranumele teologiei care scrie: „Nimeni nu este în ipostasa şi fiinţa Domnului, cum s-a scris şi care să fi văzut sau povestit firea lui Dumnezeu". Iar dumnezeiescul Maxim scrie în capitolul 7 al celei de-a treia centurii de capitole teologice: „Cel ce nu este împărtăşibil de cele ce sunt după fiinţă, vrând să fie împărtăşit de cei ce pot aceasta într-un alt mod, nu iese deloc din ascunzimea sa potrivit firii". Iar dumnezeiescul Hrisostom, scriind despre acelaşi praznic, spune: „Schimbându-Se la faţă în munte, Mântuitorul a arătat ucenicilor Săi puţin slava împărăţiei Sale dumnezeieşti nevăzute. Dar cei ce au limbă fără strajă şi vânătoare vor spune îndată: Dacă slava Lui dumnezeiască e nevăzută, cum s-a arătat apostolilor? Căci dacă se vede, nu e nevăzută, iar dacă e nevăzută, nu se vede. De aceea ascultă cu pricepere. Stăpânul Hristos a arătat şi nu a arătat aici ucenicilor Săi slava împărăţiei Sale nevăzute; adică le-a deschis puţin dumnezeirea Sa, dar nu desăvârşit, ci, pe de o parte, dând încredinţare, iar, pe de altă parte, cruţând: dând încredinţare le-a arătat slava dumnezeiască a Împărăţiei Lui nu câtă era, ci cât puteau privi cei ce poartă ochi trupeşti; iar cruţând şi nu din invidie, nu le-a arătat toată slava dumnezeiască a Împărăţiei Lui nevăzute, ca nu cumva să piară odată cu vederea". Şi toţi sfinţii o numesc „luminare", „strălucire", „har", „îndumnezeire", „dumnezeire arătată pentru puţin mai tare decât vederea", „lumină neapropiată", „rază naturală a Fiului fără de început", „fulgerare a dumnezeirii" şi cele asemenea. Dar a fost adus înainte şi citat în acea sesiune şi primul Tomos sinodal [august 1341] privitor la acestea, care a dovedit sigur în chip drept-credincios şi cucernic că este necreată,

dar nu e fiinţa lui Dumnezeu, prin multe mărturii din dumnezeiasca Scriptură şi prin cuvintele inspirate şi cinstitoare de Dumnezeu în acord cu sfinţii ale de trei ori fericitului şi slăvitului împăratului nostru kyr Andronic, paleologul. Văzându-i atunci pe contrazicători opunându-se sfântului şi dumnezeiescului Tomos şi prea sfântului mitropolit al Tesalonicului, i-am scos afară, întrucât fără minte făceau lumina Schimbării la Faţă a Domnului când creată, când însăşi fiinţa lui Dumnezeu şi nu primesc că fiinţa lui Dumnezeu are şi o putere şi energie necreată, ci trag nebuneşte spre statutul de creatură toate puterile şi energiile comune ale Tatălui, Fiului şi Duhului Sfânt şi numesc politeişti pe cei ce mărturisesc că Dumnezeu e necreat nu numai după fiinţă, ci şi după ipostase şi după puterile şi energiile comune celor Trei Ipostase.

47. Pe lângă toate acestea a fost adusă în mijloc şi citită cartea lui Akindynos, în care s-a arătat dogmatizând şi alte cacodoxii vechi şi noi, dar afirma şi că nu cinsteşte nici o energie necreată comună Dumnezeirii Triipostatice, afară numai de Fiul şi de Duhul Sfânt. Dar dumnezeiescul Sinod, recunoscând bine şi cu iubire de Dumnezeu că aceasta e impietatea lui Marcel, Fotin şi Sofronie, ereticii din vechime, îndată au adus împotriva acestei cacodoxii pe dumnezeiescul Hrisostom lăsându-l să cadă ca un fulger din cer arzând vreascurile flecărelilor lui Akindynos. Acesta, explicând Epistola către Filipeni, spune: „Marcel, Fotin şi Sofronie spun despre Cuvântul că e o energie şi că această energie, nu o fiinţă enipostatică, sălăşluieşte în cel din sămânţa lui David. Arie Îl mărturiseşte Fiu, dar numai cu vorba, fiindcă spune că e creatură şi mult mai mic decât Tatăl. Alţii spun că nu are suflet. Ai văzut care sunt căruţele? Vezi şi căderile lor, cum îi aruncă pe toţi deodată la pământ cu o simplă lovitură. Deci cum îi doboară? «Acest lucru să gândiţi întru voi care e şi în Hristos Iisus, Care fiind în chipul [forma] lui Dumnezeu n-a socotit drept o pradă faptul de a fi egal cu Dumnezeu» [Flp 2, 5]. De aici a căzut şi Pavel al Samosatei şi Marcel şi Sabelie. Căci zice: «fiind în chipul [forma] lui Dumnezeu». Deci cum spui, întinatule, că a început de la Maria şi că înainte de aceasta nu era? Cum spui că era o lucrare? Căci Pavel zice că «chipul [forma] lui Dumnezeu a luat chip [formă] de rob». Chipul [forma] robului este o lucrare a robului sau firea robului? Negreşit este firea robului. Prin urmare, şi «chipul [forma] lui Dumnezeu» e firea lui Dumnezeu, nu o lucrare a Lui”.

48. Dar şi dumnezeiescul Grigorie al Nyssei în cuvântul către Avlavie zice că numele „Dumnezeu” arată pe Cel ce lucrează, iar cel de „dumnezeire” arată o lucrare, dar nici una dintre cele Trei Ipostase nu sunt o lucrare, ci fiecare dintre Ele un lucrător. De aici, a zis dumnezeiescul Sinod, s-a dovedit limpede că cine spune că numai Fiul şi Duhul Sfânt sunt energii necreate ale lui Dumnezeu, întrucât nu slăveşte o energie naturală comună celor Trei Ipostase, pe care Akindynos o

nesocoteşte, îndrăzneşte să introducă în Biserica lui Dumnezeu energia moartă şi desfiinţată în vechime a lui Marcel, Fotin şi Sofronie. Iar dacă Fiul sau Duhul au fost numiţi de unii sfinţi putere sau energie, Ei au fost numiţi putere sau energie a Tatălui şi având astfel putere şi energie fiecare ca ipostasă desăvârşită. Potrivit dumnezeiescului Dionisie, acesta e un nume comun al Dumnezeirii integral desăvârşite şi supradepline, potrivit căruia se numeşte „putere" şi Tatăl. Dar acum vorbim nu despre această energie şi putere, ci despre Dumnezeirea comună şi triipostatică, care potrivit predaniei teologilor, nu e ipostasă, ci fire şi e inerentă în chip suprafiresc fiecăreia din Ipostasele tearhice. Căci potrivit marelui Atanasie teologhisim un Dumnezeu în Trei Ipostase, Care are o unică fiinţă, putere şi energie şi celelalte câte se văd teologhisite şi lăudate în imne în jurul fiinţei.

Şi ca să dăm un exemplu pentru cuvânt şi să avem adunate şi ca o plinătate cele ale teologiei, să ascultăm în continuare că necreatul, necorporalul, infinitul, necunoscutul, nefigurabilul, netâlcuitul, neadulmecatul şi faptul că se numeşte Dumnezeu al dumnezeilor, Domn al domnilor, Împărat al împăraţilor, atotţiitor, făcător, ziditor, lumină, sfânt, viaţă, bine, tărie, atotputernicie şi celelalte câte se spun prin depăşire şi cauzalitate, nu se numesc fiecare fiinţă, ci sunt în jurul fiinţei şi se numesc potrivit Scripturii adunare şi plinătate a Dumnezeirii, fiind contemplate şi teologhisite în mod egal despre fiecare din cele Trei sfinte Ipostase. „Căci toate câte sunt ale Tatălui sunt ale Mele şi M-am prea mărit întru ei" [In 17, 10]. Altfel însă se numesc Fiul sau Duhul Sfânt „putere" a Tatălui şi din alte pricini pe care le-au predat teologii, mai cu seamă întrucât întreaga putere a Tatălui zace asupra Fiului, cum scrie explicit marele Vasile luptându-se cu Eunomie. Deci cum este drept să suprimăm puterea naturală comună a Dumnezeirii triipostatice, din pricina căreia şi Fiul şi Duhul Sfânt e lăudat de teologi drept „putere a Tatălui"?

49. La acestea, din porunca puternicului şi sfântului nostru împărat, fiecare din arhierei, senatori şi demnitarii bisericeşti a fost întrebat de către marele hartofilax şi consul al filozofilor ce părere are despre toate cele grăite şi cercetate acum în sfântul şi sfinţitul Sinod. Şi, câte unul, au declarat toţi fără nici o îndoială ce părere au despre acestea şi au mulţumit mult preasfinţitului mitropolit al Tesalonicului întrucât a vorbit şi scris în acord cu toţi sfinţii, s-a sârguit atât de mult întru apărarea adevărului dreptei-credinţe şi a suferit atâtea insulte, calomnii şi alte defăimări pentru faptul de a-i fi demascat pe Varlaam acela şi pe Akindynos şi pe cei care după acestea s-au arătat de acord cu ei şi se sârguiesc să mute Biserica lui Dumnezeu de la credinţa în Dumnezeu şi evlavia predată de Părinţi. Iar după toţi s-a pronunţat – toţi strălucitii senatori şi prea sfinţiţii arhierei sculându-se din scaune, cum este legea la unele ca acestea – şi prea măreţul cu adevărat şi înţeleptul în cele dumnezeieşti, prea seninul, prea puternicul şi sfântul nostru autocrat şi basileu kyr

Ioan Cantacuzino precizând: „Mare rău este nedreptatea şi în lucrurile pământeşti şi care se târăsc pe pământ, astfel încât poate să facă inutil şi să rupă un neam întreg, cum că şi contrariul acesteia, dreptatea, înalţă un neam potrivit Scripturii [Pr 14, 34]. Iar dacă nedreptatea e un rău atât de mare în lucrurile pământeşti, cu cât mai mult atunci când este grăită de cei ce gândesc rău în înălţimea dumnezeiască şi însuşi adevărul care e în Dumnezeu este nedreptăţit de cei ce-l nesocotesc pe el, iar cei care-l îndrăgesc şi vestesc şi-l apără după puteri sunt defăimaţi, calomniaţi şi luaţi în râs de cei ce încearcă să ducă în rătăcire gloatele printr-o socotinţă distorsionată? Deci eu văd atât de mare acordul cu sfinţii al celor spuse de prea sfinţitul mitropolit al Tesalonicului şi citite acum întru apărarea dreptei-credinţe, iar pe sfinţi sârguindu-se atât de mult în scrierile lui pentru dumnezeieştile dogme aflate în discuţie acum, încât nimeni din cei ce vor să vieţuiască cu recunoştinţă să nu mai vrea să caute mai mult decât aceasta. Dar pentru cele teologhisite de fericiţii ucenici şi apostoli ai lui Hristos, de sfintele Sinoade Ecumenice şi de Sfinţii Părinţi, am atâta râvnă prin harul lui Hristos care este în mine, încât sunt gata să-mi dau cu râvnă pentru ele şi ultima picătură de sânge. Mulţumesc însă Unului Dumnezeu a toate, Stăpânului şi Domnului nostru Iisus Hristos, că a făcut cu noi mare milă, binevoind să arate şi să întărească azi adevărul dreptei-credinţe şi neîngăduind să fie schimbat şi clătinat ceva din el de către cei ce încearcă cu multe încercări, vicleşuguri şi uneltiri să-l distorsioneze şi zdruncine deja de paisprezece ani.” Acestea le-a spus deci prea dumnezeiescul împărat.

50. Dar fiindcă porunca dumnezeiască şi sfântă a acestuia [de convocare la Sinod] plecase şi spre Sfântul Munte, pentru ca aceia care se disting în el în pricepere şi virtute să vină la sinodul adunat în acest mare oraş, dar aceia n-au putut veni din pricina lungimii drumului şi greutăţii vremilor, au trimis totuşi doi ieromonahi distinşi în virtute şi cuvânt cu un raport către puternicul şi sfântul nostru autocrator şi împărat care arăta că şi-au trimis opinia lor Sinodului şi în scris. Deci ieromonahii trimişi s-au sculat şi au dat Sinodului ca fiind comune din partea întregului Sfânt Munte două tratate pe care le scrisese pe când era împreună cu ei prea sfinţitul mitropolit al Heracleii kyr Filotei. Dar au pus înainte în scris şi părerea tuturor trimisă acum de acolo, care fiind citită în auzul tuturor, s-a arătat întru totul de acord cu prea sfinţitul mitropolit al Tesalonicului în toate cele privitoare la adevărul dreptei-credinţe. Acestea le-a transmis deci întreg Sfântul Munte.

51. Iar noi, întreg dumnezeiescul şi sfântul Sinod adunat cu harul lui Hristos în tricliniul numit Alexiakos al palatului sfintelor Vlaherne, apărând dreapta credinţă şi făcând reflecţia şi cercetarea exactă şi cuvenită despre cele aflate înainte şi întărind ca prea evlavioase şi Tomosurile sinodale anterioare [din 1341 şi 1347]

privitoare la acestea sau mai bine zis urmând acestora, i-am azvârlit pe drept cuvânt anatemei departe de Hristos pe Varlaam acela şi pe Akindynos care la vremea lor s-au purtat ca nişte beţivi cu dreapta-credinţă şi nu s-au căit nicidecum cât au mai fost în viaţă. Iar pe cei arătaţi şi demascaţi acum în sinod, întrucât gândesc la fel cu aceia şi simplu spus, pe câţi fac parte din ceata lor, îi socotim, dacă nu se vor căi, dezavuaţi şi respinşi din Biserica universală şi apostolică a lui Hristos şi-i azvârlim anatemei departe de Hristos, iar pe cei ce au comuniune cu ei în cunoştinţă de cauză îi socotim excomunicaţi şi-i dezbrăcăm de orice slujire preoţească. Pe cei răpiţi şi târâţi de aceştia şi care nu fac parte dintre iniţiatorii ereziei, dacă rămân nepocăiţi, îi azvârlim unor lucruri asemănătoare, iar dacă se căiesc cu adevărat şi anatemizează această cacodoxie şi pe cei ce rămân în ea, îi primim cu bucurie nu numai în comuniunea dreptei-credinţe dar şi în preoţie, nesupunându-i nicidecum acestora, potrivit hotărârii privitoare la aceştia a sfântului Sinod Ecumenic al VII-lea, care stabileşte că „pe iniţiatorii şi întâi-stătătorii impietăţii nu-i primim în preoţie nici măcar dacă se căiesc, dar pe cei siliţi sau răpiţi şi târâţi, dar care se căiesc cu adevărat, îi primim în preoţie pe fiecare în treapta lui”.

Dar şi dacă un altul dintre toţi ar fi prins fie gândind, fie scriind împotriva prea sfinţitului mitropolit al Tesalonicului sau mai degrabă împotriva sfinţilor teologi şi a Bisericii înseşi, hotărâm împotriva lui aceleaşi lucruri şi-i azvârlim aceleiaşi osânde, fie că e dintre clerici, fie dintre laici. Dar pe de mai multe ori numitul prea sfinţit mitropolit al Tesalonicului, înţelegând din anchetă că n-a scris şi nu gândeşte nimic în dezacord cu cuvintele dumnezeieşti, ci mai degrabă apără, cum se cuvenea, dumnezeieştile cuvinte şi dreapta-credinţă şi predania noastră comună, nu-l socotim doar mai presus de toate flecărelile împotriva Bisericii lui Hristos, cum au procedat şi Tomosurile sinodale anterioare, ci îl proclamăm şi apărător foarte sigur al Bisericii şi dreptei-credinţe, protagonist şi ajutător al ei. Fiindcă aşa vor avea siguranţa şi certitudinea, cum o au acum şi Tomosurile la care s-a purces la sinoadele acelea.

52. Deci aşa fiind deznodământul acestora, nu fără conlucrarea şi harul bunului Duh, a mai rămas celor râvnitori să ia orice pricină de acuzaţie celor ce vor să acuze şi să nu treacă cu vederea neanchetate pasajele din scrierile prea sfinţitului mitropolit al Tesalonicului puse sub acuzare de duşmanii Bisericii, măcar că toate acestea erau cuprinse de cele cercetate atunci în dumnezeiescul sinod. Deci găsindu-le pe acestea prea puternicul şi sfântul nostru domn şi împărat scrise în parte de mâna acelora şi dându-ni-le nouă, le-am citit şi cercetat pe fiecare din acestea în cartea prea sfinţitului mitropolit al Tesalonicului adunându-ne în Marea Biserică şi petrecând aici ziua întreagă nu o dată, ci de două ori, de trei ori şi de

mai multe ori. Şi astfel, pe prea sfinţitul mitropolit al Tesalonicului l-am găsit în acestea conglăsuind cu sfinţii teologi şi apărând cu harul lui Hristos adevărul dreptei-credinţe, iar pe ei i-am găsit şi din cele ce au încercat să distorsioneze şi acuze în scris, căzând în multe şi mari erezii. Căci contraziceau pe faţă cele spuse explicit de teologi, îndrăzneau să numească creată îndumnezeirea umanităţii Stăpânului şi afirmau impios – o, ce îndrăzneală! – că din pricina faptului că fiinţa lui Dumnezeu e numită de sfinţi neapropiată şi neparticipabilă, cei ce gândesc aşa despre ea cred că e supusă stricăciunii, iar acestea deşi Dumnezeu a spus lui Moise: „Nimeni nu va vedea faţa Mea şi să fie viu!” [Fc 43, 3]; dar şi cele şapte duhuri de peste floarea cea din rădăcina lui Iesei potrivit prorociei [Is 11, 1], adică de peste Domnul nostru Iisus Hristos şi anume, potrivit sfinţilor teologi, lucrările dumnezeiescului Duh pe care sfântul Zaharia [4, 11] le-a lăudat ca şapte ochi ai lui Hristos care privesc peste tot pământul, iar dumnezeiescul Maxim teologhisea că sunt inerente în mod natural Fiului lui Dumnezeu, le rânduiau împreună cu creaturile. Iar cele mai multe decât acestea şi care nu duc mai puţin spre impietate, nu este uşor a le număra. Drept pentru care plecând şi de la acestea le-a fost întărită osânda, dacă nu se căiesc, iar cele cercetate şi judecate de noi acum sinodal împreună cu maiestatea sa imperială de la Dumnezeu să aibă în toate siguranţa şi certitudinea, întrucât sunt de acord cu adevărul, cu toţi Sfinţii Părinţi, cu sfintele şi dumnezeieştile Sinoade care au avut loc mai înainte pentru aceasta şi cu Tomosurile sinodale ale acestora. Iar această hotărâre inspirată şi canonică întru toate scrisă şi subscrisă acum, să se păstreze neschimbată în veac cu lucrarea ce poate toate şi harul atotputernicului şi marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, har pentru care şi prin care s-a dus de noi lupta de faţă.

Ioan, în Hristos Dumnezeu credincios împărat şi autocrat al romeilor, Cantacuzino

Calist, din mila lui Dumnezeu arhiepiscop al Constantinopolului, Noua Romă şi patriarh ecumenic

Smeritul mitropolit al Heracleii, preşedinte al prea cinstiţilor şi exarh al întregii Tracii şi Macedonii, Filotei [Kokkinos]

Smeritul mitropolit al Tesalonicului şi exarh prea cinstit al întregii Tesalii, Grigorie [Palama]

Smeritul mitropolit al Cyzicului şi exarh al întregului Hellespont, Arsenie

Smeritul mitropolit al Filadelfiei şi exarh al întregii Lydii şi judecător universal al romeilor, Macarie

Smeritul mitropolit al Chalcedonului şi exarh al întregii Bithynii, Iacob

Smeritul mitropolit al Melanicului şi judecător universal al romeilor, Mitrofan

Smeritul mitropolit al Amasiei… [indescifrabil]

Smeritul mitropolit al Pontoheracleii, Metodie

Smeritul mitropolit al Pighiului şi Pariului, Gheorghe

Smeritul mitropolit al Veriei şi locţiitor al mitropolitului Tyanei, Dionisie

Smeritul mitropolit al Trapezuntului, Nifon

Smeritul mitropolit al Traianoupolisului şi exarh al întregii Rodopii, Gherman

Smeritul mitropolit al Silivriei şi locţiitor al mitropolitului Evhaitei, Gavriil

Smeritul mitropolit al Amastridei, Calinic

Smeritul mitropolit al Sugdeii, Eusebie

Smeritul mitropolit al Enului, Daniil

Smeritul mitropolit al Brysei, Teodorit

Smeritul mitropolit al Madythonului, Iacob

Smeritul mitropolit al Bizyei, Neofit

Smeritul mitropolit al Calliopolisului, Iosif

Smeritul mitropolit al Examiliului… [indescifrabil]

Smeritul mitropolit al Sozopolisului, Teodosie

Au fost prezenţi prin voturi şi mitropoliţii Adrianopolului, Iosif, al Hristupolisului, Macarie şi al Didymoteichonului, Teolipt.

Au fost de faţă şi din mitropolia Heracleii episcopii Paniului, Cariupolisului, Pamfilului, Athyrei; din mitropolia Tesalonicului episcopul Campaniei, din mitropolia Sardesului episcopul Synadei, iar din mitropolia Traianoupolisului episcopul Elefteropolisului.

Din greşeală aceste două semnături s-au adăugat la urmă:

Smeritul mitropolit al Didymoteichonului, Teolipt

Mitropolitul Lititzitzei întărind am semnat

Marele hartofilax al prea sfintei Mari Biserici a lui Hristos şi consul al filozofilor, Amparis

Marele skevofilax Eftimie Apokaukos

Sakelarul prea sfintei Marii Biserici a lui Dumnezeu şi arhidiacon, Mihail Cabasila

Referendarul prea sfintei Marii Biserici a lui Dumnezeu, Manuil Silvestru

Diaconul Teodor Perdikis cel peste cererile prea sfintei Marii Biserici a lui Dumnezeu

Skevofilaxul sacrei moşteniri imperiale, diaconul Gheorghe Perdikis

Diaconul Mihail, cel peste sacra stare a prea sfintei Marii Biserici a lui Dumnezeu

Arhontele mănăstirilor, diaconul Choniatis

Avea, de asemenea şi semnătura autografă a dumnezeiescului împărat care a ajuns împărat mai apoi, după ce a scris mai înainte următoarele:

Maiestatea mea imperială vrând să semneze acest Tomos care s-a făcut mai înainte de puternicul şi sfântul singur autocrat şi împărat, tatăl maiestăţii mele şi de dumnezeiescul şi sfântul Sinod spre întărirea sfintei Biserici universale şi apostolice a lui Hristos, spre surparea foarte ateei erezii a lui Varlaam şi Akindynos, făgăduieşte şi hotărăşte ca el să fie îmbrăţişat de ea neprefăcut şi neclintit, fără vreo anchetă şi control, ca unul scris de Dumnezeu prin sfinţii care grăiesc în el, maiestatea mea imperială, primind şi îmbrăţişând cele ce le acceptă prezentul Tomos şi dând anatemei câte a dat şi acesta anatemei, iar celor ce se

împotrivesc acestui dumnezeiesc şi sacru Tomos, maiestatea mea imperial făgăduieşte să stea împotriva lor prin cuvinte şi fapte şi să-i alunge ca pe nişte duşmani comuni ai Bisericii, iar pe cei ce stăruie în aceasta îi învredniceşte de primire şi favoare. Acestea le făgăduieşte maiestatea mea imperială ca una ce e de la Dumnezeu prin harul Său defensor şi apărător al Bisericii Lui. Iar ca să rămână prezenta hotărâre a maiestăţii mele imperiale sigură şi neclintită în veac este şi semnată de ea şi am depus-o cu mâinile mele ca pe o ofrandă sacră în sfântul altar în prezenţa puternicului şi sfântului meu autocrat şi împărat, tatăl maiestăţii mele, şi a prea sfinţitului meu stăpân şi patriarh ecumenic, kyr Filotei şi a sfântului şi dumnezeiescului Sinod din jurul său în luna februarie, indictionul al 7-lea [1353]:

Matei, în Hristos Dumnezeu credincios împărat şi autocrat al romeilor, Asan Cantacuzino.

Mărturisire a credinţei ortodoxe expusă de prea sfinţitul mitropolit al Tesalonicului, Grigorie Palama

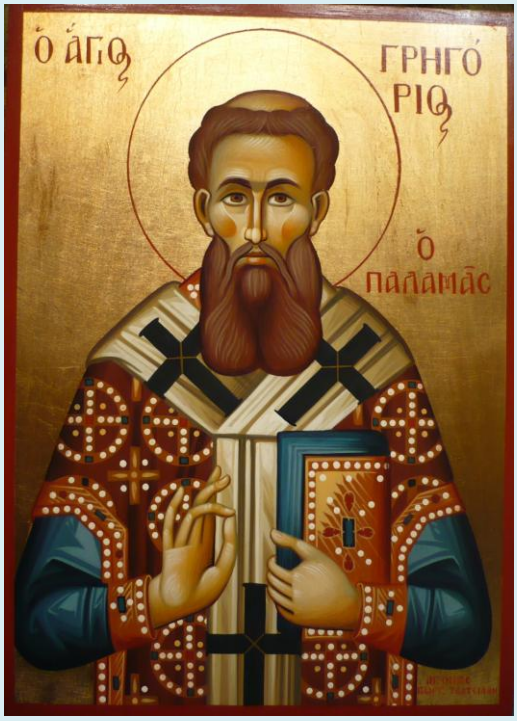

1. Un Dumnezeu [Care e] înainte de toate, întru toate şi mai presus de toate, este crezut şi închinat la noi în Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh; Unime în Treime şi Treime în Unime, unită necontopit şi divizată neîmpărţit, Însăşi Unimea fiind şi Treime atotputernică. Un Tată fără început, nu numai ca fără timp, ci şi ca în orice mod fără cauză; singur Cauză şi Rădăcină şi Izvor al Dumnezeirii contemplate, în Fiul şi Sfântul Duh; singur Cauză originară [aitia prokatartike] a celor ce s-au făcut, nu singur Creator, ci singur Tată al unui unic Fiu şi singur Purcezător [proboleus] al unui unic Duh Sfânt; pururea fiind şi pururea fiind Tată şi pururea fiind unic Tată [al Fiului] şi Purcezător [al Duhului]; mai mare decât Fiul şi Duhul, dar aceasta numai în calitate de cauză, dar întru toate celelalte acelaşi şi deopotrivă cinstit cu Aceştia.

2. Fiul Său este Unul, fără început ca fără timp, nu fără obârşie, ca având Obârşie, Rădăcină şi Izvor pe Tatăl din Care singur a ieşit înainte de toţi vecii în mod netrupesc, fără sămânţă, fără patimă, născut, dar nu fiind divizat, fiind Dumnezeu din Dumnezeu; nu altul ca Dumnezeu, iar altul ca Fiu, pururea fiind şi pururea fiind Fiu şi singur Fiu, şi pururea la Dumnezeu [In 1, 1] fără contopire; nu cauză şi obârşie a Dumnezeirii gândite în Treime, întrucât există din Cauza şi Obârşia Tatălui, dar Cauză şi Obârşie a tuturor celor ce s-au făcut, întrucât toate prin El s-

au făcut [In 1, 2]; Acesta fiind chipul [forma] lui Dumnezeu, n-a socotit o pradă faptul de a fi egal cu Dumnezeu, ci la plinirea vremilor [Ga 4, 4] S-a golit pe Sine luând pentru noi chip potrivit nouă [Flp 2, 6-7] şi zămislindu-Se din pururea Fecioara Maria prin bunăvoirea Tatălui şi conlucrarea Sfântului Duh, născându-Se după legea firii deodată Dumnezeu şi om şi înomenindu-Se cu adevărat, S-a făcut asemenea nouă întru toate, afară de păcat [Evr 4, 15], rămânând ceea ce era, adică Dumnezeu adevărat, unind fără contopire şi fără schimbare cele două firi, voinţe şi lucrări ale Sale şi rămânând un Fiu întru o singură persoană şi după înomenire, lucrând toate cele dumnezeieşti ca Dumnezeu şi cele omeneşti ca om [In 5, 17; 9, 4], supus fiind afectelor omeneşti ireproşabile; fiind şi rămânând nepătimitor şi nemuritor ca Dumnezeu, dar pătimind de bunăvoie în trup ca om, fiind răstignit şi murind, fiind îngropat şi înviind a treia zi şi Care, arătându-Se ucenicilor după Învierea Sa, vestindu-le şi făgăduindu-le puterea de sus şi poruncindu-le „să înveţe toate neamurile şi să se boteze în numele Tatălui şi Fiului şi al Sfântului Duh şi să înveţe să păzească toate cele ce le poruncise” [Lc 14, 9; Mt 28, 19; Mc 16, 15], Însuşi S-a înălţat la cer, a şezut de-a dreapta Tatălui [Mc 16, 19], făcând frământătura noastră [trupul nostru] de aceeaşi cinste şi împărţind acelaşi tron cu El, ca egală cu Dumnezeu; cu care [frământătură a trupului] va să vină cu mărire să judece viii şi morţii şi să dea fiecăruia după faptele sale.

3. Iar atunci când S-a suit la Tatăl, a trimis asupra sfinţilor Lui ucenici şi apostoli pe Duhul Sfânt, Care de la Tatăl purcede [In 14, 26]. Acesta este fără început împreună cu Tatăl în sens de fără timp, dar nu ca fără obârşie, având-Şi Rădăcină, Izvor şi Cauză pe Tatăl, dar nu ca născut, ci ca purces, căci a ieşit din Tatăl mai înainte de veci, fără sămânţă şi fără patimă, nenăscut, ci purces, fiind nedespărţit de Tatăl şi de Fiul, întrucât iese din Tatăl şi Se odihneşte în Fiul, având unirea necontopită şi divizarea neîmpărţită, fiind şi El Dumnezeu din Dumnezeu, nu altul ca Dumnezeu, ci altul ca Duh Sfânt Mângâietor cu ipostasă proprie, purces din Tatăl şi trimis, adică arătat prin Fiul; Cauză şi El a tuturor celor făcute, întrucât toate se desăvârşesc în El şi El de aceeaşi cinste cu Tatăl şi cu Fiul, afară de nenaştere şi naştere, a fost trimis, adică a fost arătat de Fiul ucenicilor Lui apropiaţi, căci cum altfel ar putea fi trimis de Acela Cel Care nu este separat de El? Şi cum altfel ar putea veni undeva Cel ce există pretutindeni? De aceea este trimis nu numai de Fiul, ci de Tatăl prin Fiul şi vine arătat şi de El Însuşi; căci trimiterea adică arătarea [phanerosis] este o lucrare comună a Tatălui, Fiului şi Duhului.

4. Dar Se arată nu după fiinţă – căci nimeni n-a văzut sau exprimat vreodată natura lui Dumnezeu - ci după harul, puterea şi energia, care e comună Tatălui, Fiului şi Duhului; căci ipostasa fiecărei [persoane] şi cele ce se referă la ea este propriu fiecăreia din Ele, dar comună le este nu numai fiinţa cea mai presus de fiinţă, care

e cu totul fără nume, cu neputinţă de arătat şi neparticipabilă – întrucât e mai presus de orice numire, arătare şi participare – ci şi harul şi puterea şi energia şi strălucirea şi împărăţia şi nestricăciunea şi simplu spus, toate cele potrivit cărora Dumnezeu are comuniune şi Se uneşte după har cu sfinţii, îngerii şi cu oamenii, fără a cădea din simplitate nici din pricina împărţirii şi diferenţei ipostaselor, nici din pricina împărţirii şi diversităţii puterilor şi energiilor. Astfel, pentru noi, atotputernicul Dumnezeu este Unul singur întru o singură Dumnezeire, pentru că nici din ipostase desăvârşite nu s-ar putea face vreodată vreo compoziţie, nici putinţa nu va putea fi vreodată numită compusă, din pricina însuşi faptului de a putea [ceva].

5. Pe lângă acestea să închinăm în mod relaţional icoanei celei sfinte a Fiului lui Dumnezeu Care S-a circumscris întrucât S-a înomenit pentru noi, raportând închinarea în mod relaţional la prototip; [ne închinăm de asemenea] şi cinstitului lemn al crucii şi tuturor simbolurilor patimii Sale, întrucât sunt dumnezeieşti semne de biruinţă asupra vrăjmaşului comun al neamului nostru; încă şi întipăririi cinstitei cruci, ca unei arme izbăvitoare, bisericilor şi locurilor dumnezeieşti, vaselor sacre şi cuvintelor predate de Dumnezeu [ale Scripturii], din pricina lui Dumnezeu Care locuieşte în ele; la fel ne închinăm şi icoanelor tuturor sfinţilor din pricina iubirii noastre pentru ei şi pentru Dumnezeu, pe Care aceştia L-au iubit şi L-au slujit în chip adevărat şi desăvârşit, raportând în închinare gândirea noastră la chipurile acelora. Ne închinăm şi la sfintele lor racle, întrucât harul sfinţitor nu a părăsit prea sfintele lor oseminte, precum nici Dumnezeirea nu S-a despărţit de trupul lui [Hristos] în moartea Sa de trei zile.

6. Rău după fiinţă nu ştim a fi ceva, nici că este alt început [şi obârşie] al răului decât abaterea fiinţelor raţionale care s-au folosit rău de libertatea dată lor de către Dumnezeu.

7. Îmbrăţişăm toate predaniile bisericeşti, scrise şi nescrise şi înainte de toate, prea tainica şi cu totul sacra celebrare [teleten], comuniune şi synaxă [euharistică] – prin care vine desăvârşirea pentru toate celelalte celebrări [liturgice] - întru care spre pomenirea [eis anamnesin, Lc 22, 19] Celui ce S-a golit pe Sine fără golire şi a luat trup şi a pătimit pentru noi, potrivit poruncii Lui dumnezeieşti şi lucrării lui Însuşi, se sfinţesc şi îndumnezeiesc [hierourgeitai kai theourgeitai] cele mai dumnezeieşti lucruri: Pâinea şi Potirul se fac [adică] însuşi acel Trup şi Sânge de viaţă începător şi celor ce se apropie cu curăţie se dăruie negrăita împărtăşire şi comuniune [metousian kai koinonian] a lui Iisus. Iar pe toţi care nu mărturisesc şi nu cred aşa cum Duhul Sfânt a prezis prin proroci, aşa cum Domnul ne-a grăit inspirat prin arătarea Lui în trup şi aşa cum ne-au învăţat părinţii noştri şi urmaşii acelora, ci fie

au început o erezie proprie, fie au urmat până la sfârşit celor ce au început aşa ceva, [pe aceştia toţi] îi respingem şi îi azvârlim anatemei.

8. Primim însă şi îmbrăţişăm sfintele Sinoade Ecumenice: pe cel al celor 318 de Dumnezeu purtători Părinţi de la Niceea împotriva luptătorului cu Dumnezeu Arie, care pogora în chip impios pe Fiul lui Dumnezeu [la rang de] creatură, şi tăia în creată şi necreată Dumnezeirea cea una, închinată în Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh; pe cel de după acesta al celor 150 de părinţi de la Constantinopol împotriva lui Macedonie al Constantinopolului, care pogora în mod impios pe Duhul Sfânt la [rang de] creatură şi tăia şi el nu mai puţin ca acela Dumnezeirea cea una în creată şi necreată; pe cel de după acesta al celor 200 de Părinţi de la Efes împotriva lui Nestorie, patriarhul Constantinopolului, ce respingea unirea după ipostasă în Hristos a divinităţii şi umanităţii Lui, şi nicidecum nu voia sa numească Născătoare de Dumnezeu pe Fecioara care a născut cu adevărat pe Dumnezeu; pe cel de-al patrulea al celor 640 de Părinţi de la Chalcedon, împotriva lui Eutihie şi Dioscor, care dogmatizau cu răutate o singură fire în Hristos; pe cel de după acesta de la Constantinopol a celor 165 de Părinţi împotriva unuia oarecare Teodor [al Mopsuestiei] şi Diodor care gândeau aceleaşi lucruri ca şi Nestorie şi prin scrierile lor sprijineau învăţăturile aceluia, ca şi împotriva lui Origen şi Didim şi a unuia, Evagrie, care erau dintre cei din vechime şi care au întreprins să introducă în Biserică oarecare mituri [elenice] şi pe cel, după aceea, al celor 110 de Părinţi din acelaşi oraş, împotriva lui Serghie, Pyrrhus şi Pavel, care au păstorit în Constantinopol şi care respingeau în Hristos cele două lucrări şi voinţe corespunzătoare celor două firi şi pe cel iarăşi în Niceea al celor 357 Părinţi împotriva luptătorilor contra icoanelor.

9. Îmbrăţişăm şi toate sfintele sinoade întrunite prin harul lui Dumnezeu cu diferite prilejuri şi în diferite locuri spre întărirea dreptei-credinţe şi a vieţii evanghelice, între care sunt şi cele întrunite in acest mare oraş în prea vestita Biserică a Sfintei Înţelepciuni [Sofii] a lui Dumnezeu împotriva lui Varlaam, calabrezul şi a celui ce gândeşte aceleaşi lucruri cu acela şi se străduieşte să-l apere cu vicleşug, Akindynos, care dogmatizează că harul comun Tatălui, Fiului şi Sfântului Duh şi lumina veacului ce va să fie, întru care drepţii vor străluci ca şi soarele, precum a arătat mai dinainte Hristos strălucind în munte şi simplu zis, toată puterea şi energia Dumnezeirii triipostatice şi tot ce diferă cumva de Firea dumnezeiască este ceva creat şi care, tăind în mod impios Dumnezeirea cea Una în creată şi necreată, pe cei ce cinstesc în mod evlavios acea prea dumnezeiască lumină, precum şi toată puterea şi energia dumnezeiască ca necreată – întrucât nimic din cele inerente lui Dumnezeu în mod natural [după fire] nu este ceva recent [prosphatos] – îi numesc diteişti sau politeişti, precum ne numesc pe noi iudeii, sabelienii şi arienii. Dar noi îi respingem de la noi şi pe aceştia ca şi pe aceia, întrucât ei sunt cu adevărat ateişti

şi politeişti şi îi tăiem desăvârşit de la plinătatea [comunităţii] celor drept-credincioşi, precum a făcut-o şi sfânta Biserică universală şi apostolică a lui Hristos prin Tomosul Sinodal şi cel Aghioritic şi credem întru o singură Dumnezeire triipostatică şi atotputernică, Care nu cade nicidecum din unitate şi simplitate din pricina că are [mai multe] puteri şi ipostase.

10. Afară de toate acestea, aşteptăm învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie. Amin.

Sfântul Grigorie, arhiepiscopul Salonicului - Că toţi creştinii îndeobşte trebuie să se roage neîncetat

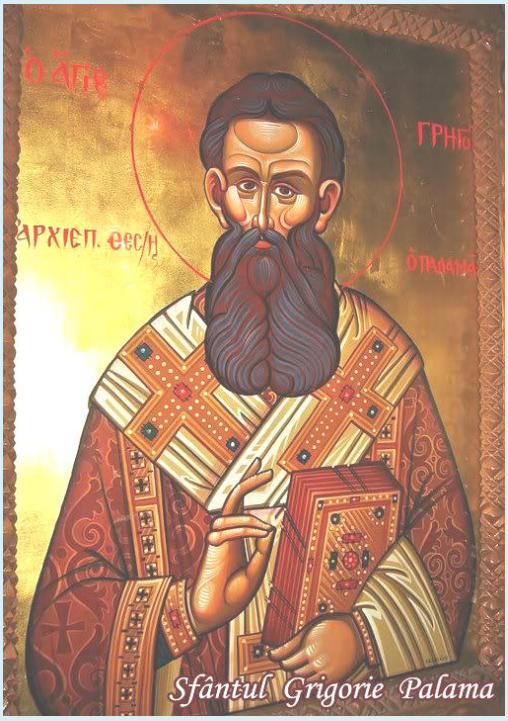

Să nu socotească cineva, fraţii mei creştini că numai cei sfinţiţi şi călugării sunt datori să se roage neîncetat şi totdeauna şi nu şi mirenii. Nu, nu. Toţi creştinii îndeobşte sunt datori să se afle totdeauna în rugăciune.

Căci Prea Sfântul Filotei, patriarhul Constantinopolului, scrie în «Viaţa» Sfântului Grigorie al Salonicului, că avea un frate iubit, numit Iov, om foarte simplu şi tare virtuos, cu care vorbind odată Sfântul îi grăi şi despre rugăciune şi despre datoria fiecărui creştin de rând să se nevoiască totdeauna la rugăciune şi să se roage neîncetat.

Căci Apostolul Pavel porunceşte tuturor creştinilor îndeobşte: ***«Rugaţi-vă neîncetat» (1 Tes. 5, 17).***

La fel zice şi proorocul David, măcar că era împărat şi avea toate grijile împărăţiei sale: ***«Văzutu-L-am pe Domnul înaintea mea pururea» (Ps. 15,8),*** adică Îl văd în chip înţelegător prin rugăciune pe Domnul totdeauna înaintea mea.

Iar Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu învaţă pe toţi creştinii, spunându-le că trebuie să pomenim prin rugăciune numele lui Dumnezeu de mai multe ori decât răsuflăm.

Şi spunând Sfântul către prietenul său Iov acestea şi alte multe, îi mai spuse şi că trebuie să dăm şi noi ascultare îndemnurilor Sfinţilor şi că trebuie nu numai să ne rugăm totdeauna, ci să învăţăm şi pe toţi ceilalţi îndeobşte, călugări şi mireni, înţelepţi şi simpli, bărbaţi, femei şi copii şi să-i îndemnăm să se roage neîncetat.

Auzind acestea, bătrânului aceluia Iov, i se păru un lucru nou şi a început să se împotrivească şi să spună că pentru a se ruga cineva totdeauna trebuie să fie dintre pustnici şi călugări, care sunt în afara lumii şi a grijilor din ea şi nu dintre mirenii care au atâtea griji şi slujiri.

Sfântul îi dădu iarăşi şi alte mărturii şi dovezi cu neputinţă de respins, dar bătrânul Iov nu se lăsă înduplecat.

Dumnezeiescul Grigorie, ocolind vorba multă şi cearta, tăcu şi plecă în chilia lui, ca şi bătrânul Iov.

Dar mai pe urmă, când Iov se ruga în chilia lui singur, i se arătă înainte îngerul Domnului, trimis de Dumnezeu, care voieşte mântuirea tuturor oamenilor şi după ce-l mustră mult că s-a sfădit cu Sfântul Grigorie şi i s-a împotrivit în lucruri vădite, de care atârna mântuirea creştinilor, îi porunci din partea lui Dumnezeu să ia aminte bine în viitor şi să se păzească să nu mai spună ceva potrivnic unui astfel de lucru prea folositor sufletului, pentru că se împotriveşte voii lui Dumnezeu; nici cu mintea să nu mai voiască să primească vreun gând potrivnic sau să cugete altfel de cum i-a spus dumnezeiescul Grigorie.

Atunci, acel prea simplu bătrân Iov merse îndată la Sfântul şi căzu la picioarele lui, cerând iertare pentru împotrivirea lui şi-i dezvălui toate câte i le-a spus îngerul Domnului.

Vedeţi, fraţii mei, cum sunt datori toţi creştinii îndeobşte, de la mic la mare, să spună totdeauna rugăciunea minţii: «Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă» şi să se obişnuiască totdeauna să o spună şi mintea şi inima lor?

Gândiţi-vă cât Îl mulţumim pe Dumnezeu prin aceasta şi cât folos vine din aceasta, dacă a trimis, din marea Lui iubire de oameni şi un înger din cer ca să ne descopere, ca să nu mai avem nici o îndoială despre aceasta.

Dar ce zic mirenii? «Noi suntem prinşi în atâtea treburi şi griji ale lumii şi cum e cu putinţă să ne rugăm neîncetat ?»

Eu le răspund că Dumnezeu nu ne-a poruncit nici un lucru cu neputinţă de împlinit, ci ne-a poruncit numai acelea pe care putem să le facem. De aceea şi aceasta este cu putinţă să o împlinească fiecare: să caute cu osteneală mântuirea sufletului său. Căci dacă ar fi cu neputinţă, ar fi cu neputinţă tuturor mirenilor îndeobşte şi nu s-ar afla atâţia şi atâţia care o împlinesc în lume.

Dintre aceştia poate fi dat ca pildă şi acel minunat Constantin, tatăl Sfântului Grigorie. Acesta, măcar că era în palatul împărătesc şi era numit tatăl şi învăţătorul împăratului Andronic şi se ocupa în fiecare zi cu treburile împărăteşti, pe lângă cele ale casei sale - căci era foarte bogat şi avea multe averi şi mulţi slujitori şi copii şi femeie - totuşi era atât de nedespărţit de Dumnezeu şi atât de predat rugăciunii neîncetate a minţii, că de multe ori uita cele ce le vorbise împreună cu împăratul şi cu dregătorii din palat privitor la treburile împărăţiei şi întreba iarăşi o dată şi de două ori despre treburile acestea. De aceea, ceilalţi dregători, care nu ştiau pricina, se supărau şi îl osândeau că uită aşa de repede şi supără pe împăratul, întrebându-l a doua oară.
Dar împăratul, care ştia pricina, îl apăra şi zicea: «Constantin are gândurile lui şi ele nu-l lasă să fie cu luare aminte la cuvintele noastre, care sunt vremelnice şi deşarte. Mintea binecuvântatului şi fericitului Constantin este pironită de cele adevărate şi cereşti şi de aceea, uită cele pământeşti, pentru că toată atenţia lui este la rugăciune şi la Dumnezeu».

De aceea Constantin era respectat (cum zice Prea Fericitul patriarh Filotei) şi foarte iubit de împăratul şi de toţi dregătorii împărăţiei, precum era iubit şi de Dumnezeu, şi a fost învrednicit să facă şi minuni.

Căci suindu-se odată (zice Prea Sfântul Filotei în «Viaţa» Sfântului Grigorie, a fiului lui), într-o corabie cu toată familia ca să meargă mai sus de Galata la un pustnic, care se liniştea acolo, pentru rugăciune şi binecuvântare, pe drum a întrebat pe slujitorii săi dacă au luat ceva de mâncare ca să ducă lui Avva acela. Aceia îi spuseră că au uitat din pricina grabei şi n-au luat nimic. Binecuvântatul s-a întristat puţin, dar n-a spus nimic, ci mergând înainte cu caicul şi-a vârât mâna sa în mare şi cu rugăciunea tăcută a minţii a rugat pe Dumnezeu, Stăpânul mării, să-i dea ceva de mâncare. Şi, puţin după aceea (o, minunate fapte cu care slăveşti Hristoase Împărate pe robii Tăi !) scoase mâna lui din mare, ţinând un peşte foarte mare, pe care aruncându-l în corabie în faţa slujitorilor săi, zise: «Iată a avut Domnul grijă de noi şi de Avva, robul Său, şi i-a trimis ceva de mâncare».

Vedeţi, fraţii mei, cu ce fel de slavă slăveşte Iisus Hristos pe robii Săi, care sunt totdeauna cu El şi cheamă totdeauna prea sfântul şi prea dulcele Lui nume ?

Dar dreptul şi sfântul acela Evdochim, nu era şi el în Constantinopol şi în palat şi ocupat cu treburile împărăteşti? Nu se întâlnea cu împăratul şi cu dregătorii palatului în atâtea griji şi ocupaţii? Cu toate acestea avea totdeauna rugăciunea minţii nedespărţită de mintea lui (cum istoriseşte Simeon Metafrastul, în «Viaţa» lui). De aceea, de trei ori fericitul, măcar că se afla în lume şi în cele lumeşti, trăia cu adevărat o viaţă îngerească şi mai presus de lume şi s-a învrednicit să ia de la Dătătorul de răsplată Dumnezeu şi un sfârşit fericit şi dumnezeiesc.

Şi alţi mulţi şi nenumăraţi au fost în lume şi s-au aflat în întregime dăruiţi rugăciunii mântuitoare a minţii, precum ne spune istoria. Drept aceea, fraţii mei creştini, vă rog şi eu împreună cu dumnezeiescul Gură de Aur, pentru mântuirea sufletului vostru, să nu nesocotiţi această datorie a rugăciunii. Urmaţi pilda celor de care v-am vorbit, pe cât puteţi. Şi dacă lucrul acesta vi se pare greu la început, fiţi siguri şi încredinţaţi, ca din partea Atotţiitorului Dumnezeu, că însuşi numele Domnului nostru Iisus Hristos, chemat neîncetat de noi, ne va uşura toate greutăţile şi cu vremea, când ne vom obişnui şi ne vom îndulci cu el, vom cunoaşte prin cercare că acest lucru nu e cu neputinţă, nici greu, ci cu putinţă şi uşor.

De aceea şi Sfântul Pavel, care a ştiut mai bine decât noi folosul cel mare pe care-l aduce rugăciunea, ne-a îndemnat să ne rugăm neîncetat (1 Tes. 5, 17). N-a voit el să sfătuiască niciodată vreun lucru greu şi cu neputinţă, pe care nu l-am fi putut împlini, căci atunci ne-am fi arătat ca neascultători şi călcători ai poruncii lui şi drept urmare vrednici de osândă. Ci scopul Apostolului, care a zis să ne rugăm neîncetat, a fost ca să ne rugăm cu mintea noastră, ceea ce este cu putinţă să facem totdeauna. Căci şi când facem un lucru de mână şi când ne plimbăm şi când şedem şi când mâncăm şi când bem, totdeauna putem să ne rugăm cu mintea noastră şi să facem rugăciunea minţii bine plăcută lui Dumnezeu şi adevărată. Cu trupul putem să lucrăm şi cu sufletul să ne rugăm.

Omul din afară poate să împlinească orice slujbă cu trupul şi omul dinăuntru poate să fie dăruit slujirii lui Dumnezeu şi să nu lipsească niciodată de la lucrul cel duhovnicesc al rugăciunii cu mintea. Căci aşa ne porunceşte Dumnezeu-Omul Iisus în Sfânta Evanghelie, zicând: ***«Iar tu când te rogi, intră în cămara ta şi închizând uşa ta, roagă-te Tatălui tău întru ascuns» (Matei 6,4).*** Cămara sufletului este trupul. Uşile fiinţei noastre sunt cele cinci simţuri. Sufletul intră în cămara lui, când mintea nu umblă de colo până colo în lucrurile lumii, ci stăruieşte în inima noastră. Şi simţurile noastre le închidem şi rămân asigurate, când nu le lăsăm să se

alipească de lucrurile supuse lor şi arătate. În felul acesta mintea rămâne liberă de orice împătimire lumească şi se uneşte prin rugăciunea ascunsă a minţii cu Dumnezeu Tatăl nostru. Şi atunci zice: ***«Tatăl tău cel ce vede întru ascuns, îţi va da ţie la arătare» (Matei 6,6).***

Dumnezeu, cunoscătorul celor ascunse, vede rugăciunea minţii tale şi o răsplăteşte cu daruri arătate şi mari. Pentru că aceasta este rugăciunea adevărată şi desăvârşită şi ea umple sufletul de harul dumnezeiesc şi de darurile (harismele) duhovniceşti. Căci cu cât închizi mirul mai mult în vas, cu atât vasul răspândeşte mai multă mireasmă. Aşa e şi rugăciunea: cu cât o întipăreşti mai mult în inima ta, cu atât o umple mai mult de harul dumnezeiesc.

Fericiţi şi norocoşi sunt cei ce se obişnuiesc cu acest lucru ceresc, căci cu el biruiesc orice ispită de la dracii cei răi, precum şi David a biruit pe îngâmfatul Goliat (1 Împ. 17, 51). Cu ea sting poftele fără rânduială ale trupului, precum şi cei trei tineri au stins văpaia cuptorului (Dan. 7,25-26). Cu această lucrare a rugăciunii minţii îmblânzesc patimile, precum şi Daniel a îmblânzit leii sălbatici (Dan. 6,18 urm.). Cu ea coboară roua Sfântului Duh în inima lor, precum a coborât Ilie ploaia în Carmel (3 Împ. 18,45).

Această rugăciune a minţii este cea care urcă până la tronul lui Dumnezeu şi se păstrează în cupe de aur ca să fie tămâiat cu ea Domnul, precum zice Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu în Apocalipsă: ***«Şi douăzeci şi patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăute şi cupe de aur pline de tămâie, care sunt rugăciunile Sfinţilor» (Apoc. 5,7).***

Această rugăciune a minţii este o lumină care luminează totdeauna sufletul omului şi aprinde inima lui cu flăcările iubirii lui Dumnezeu. Ea este o verigă care ţine uniţi şi împreunaţi pe Dumnezeu şi omul.

O, har neasemănat al rugăciunii minţii! Ea face pe om să fie totdeauna în convorbire cu Dumnezeu.

O, lucrare cu adevărat minunată şi deosebită! Să fii deodată cu oamenii trupeşte şi să te afli cu Dumnezeu în chip înţelegător.

Îngerii nu au glas material, ci cu mintea lor aduc lui Dumnezeu doxologia neîncetată. Aceasta este lucrarea lor. Ei îi este închinată toată fiinţa lor.

Deci şi tu, frate, când intri în cămara ta şi închizi uşa sau când mintea ta nu sare de colo până colo, ci intră în inima ta şi simţurile tale sunt întărite şi nu sunt pironite de lucrurile lumii acesteia şi pe lângă această te rogi totdeauna cu mintea ta, te faci asemenea cu sfinţii îngeri şi Tatăl tău, care vede rugăciunea ta tainică, pe care o aduci în ascunsul inimii tale, te va răsplăti cu mari daruri (harisme) întru arătare.

Şi ce bun mai mare şi mai bogat poţi să afli decât acesta, de a te afla, cum am spus, împreună cu Dumnezeu în chip înţelegător şi de a fi în convorbire neîncetată cu El? Căci fără El nu poate să fie vreodată vreun om fericit nici aici, nici în cealaltă viaţă.

Drept aceea, frate, oricine ai fi, când iei în mâinile tale cartea aceasta şi citind-o, vei cerca folosul ei în sufletul tău, te rog cu căldură, adu-ţi aminte să faci şi o rugăciune către Dumnezeu, cu un «Doamne miluieşte» pentru păcătosul suflet al aceluia care s-a ostenit cu această carte şi al aceluia care a cheltuit ca să o tipărească. Căci aceştia au mare nevoie de rugăciunea ta, ca să afle mila dumnezeiască pentru sufletul lor şi tu pentru al tău. Fie, fie!
Notă: Tot acest cuvânt se vede că e scris de Nicodim Aghioritul care, împreună cu mitropolitul Macarie al Corintului, a întocmit colecţia Filocaliei. El cere rugăciunea cititorului pentru sine şi pentru Ioan Mavrocordat, unul din membrii familiei domnitoare a ţărilor române, care a suportat cheltuiala tipăririi primei ediţii a Filocaliei (Veneţia, 1782). E un cuvânt de încheiere al Filocaliei greceşti, alcătuit de Nicodim Aghioritul. El se foloseşte, pentru prima parte, de «Viaţa» Sfântului Grigorie Palama scrisă de patriarhul Filotei de Constantinopole, ucenicul Sfântului Grigorie Palama, dar redă şi extrasele din ea cu cuvintele sale.

(Din viaţa Sfântului Grigorie, arhiepiscopul Salonicului, Filocalia, VIII)

Sfântul Grigorie Palama: Despre Sfintele şi înfricoşătoarele lui Hristos taine şi pregătirea obligatorie prin pocăinţă, viaţă curată şi mărturisire

Omilia 56 rostită cu patru zile înaintea Naşterii lui Hristos cca 1350

"Cuvântul care contribuie la mântuirea sufletelor noastre joacă rolul unei seminţe. Deci aşa cum plugarii lucrează mai întâi pământul cu plugul, după care aruncă în el seminţele, tot aşa şi noi trebuie să ne lucrăm şi să ne pregătim pe noi înşine spre primirea seminţei cereşti, adică a cuvântului înţelepciunii duhovniceşti.

Căci nu suntem un pământ neînsufleţit şi insensibil, ca să ne primim cultivarea şi seminţele de la alţii, ci suntem un pământ însufleţit care respiră şi cuvântător. De aceea trebuie să ne pregătim pe noi înşine prin pocăinţă. Iar ca să vă arăt şi începutul pocăinţei şi cultivării sufletului, aceasta e ceea ce făceau de la ei înşişi cei ce veneau la botezul lui Ioan, căci zice Scriptura: ***"Ieşeau şi se botezau în Iordan mărturisindu-şi păcatele lor" (Mt 3, 5; Mc 1, 5).***

Aşadar, mărturisirea păcatelor e începutul acestei cultivări, adică al pocăinţei şi pregătirii ca să primească cineva în sine cuvântul lui Dumnezeu care poate să mântuiască sufletele noastre; căci şi plugarii de aceea au inventat aratul, pentru că acesta scoate din sânul pământului rădăcinile sălbatice şi-l face în stare să primească seminţele şi răsadurile noastre.

Acelaşi lucru îl face şi mărturisirea ogorului cuvântător al inimii: dezgroapă şi scoate patimile rele din ascunsul ei şi o face gata spre primirea sfintelor seminţe şi în stare de cultivarea şi purtarea roadelor virtuţilor. Căci aşa cum după căderea lui Adam pământul a ajuns să nască spini şi pălămidă (Fc 3, 18) şi celelalte plante nefolositoare, tot aşa şi inima omului a ajuns să nască patimile şi gândurile de ruşine şi rele şi păcatele care ies din ele.

De aceea e necesar, fraţilor, ca fiecare din noi să aibă un părinte duhovnicesc şi să vină la el cu credinţă, să se smerească înaintea lui şi să-i vestească patimile rele ale inimii şi primind medicină duhovnicească, să scoată din suflet spinii şi pălămida păcatului, pe care fiecare din voi le-aţi crescut la sân prin viaţă pătimaşă şi iubitoare de plăcere şi aşa să vă plecaţi urechile la învăţătură Duhului şi să ascultaţi la cele propovăduite şi spuse înainte de noi spre folosul comun, iar prin iertarea şi binecuvântarea de la noi să vă împăcaţi cu Cel care din neasemănata Sa iubire de oameni a plecat cerurile şi S-a pogorât şi a aruncat seminţele mântuirii în inimile celor ce-L ascultă.

Nimeni dintre voi să nu se abţină de la acest început al pocăinţei, căci cum va înainta mai departe şi va progresa mai bine, dacă nu s-a atins nici măcar de începutul virtuţilor?

E necesar însă ca voi toţi să vă sârguiţi spre aceasta mai cu seamă acum, căci aceste patruzeci de zile ni s-au dat de purtătorii de Dumnezeu Părinţi ca înainte curăţire, fiindcă duc spre prăznuirea anuală a naşterii după trup a Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, în care e obiceiul pentru aproape toţi creştinii să vină la împărtăşirea Sfântului Său Trup şi Sânge şi prin Acesta să se unească cu El şi să se facă în chip dumnezeiesc un duh şi un trup cu El.

Căci dacă, aşa cum a arătat mai înainte cuvântul nostru şi cum va mai înfăţişa înaintând, fără mărturisire şi pocăinţă care urmează nimeni nu va fi vrednic nici măcar de primirea cuvintelor dumnezeieşti, cum va primi cineva în sine însuşi Trupul şi Sângele lui Hristos fără să se fi curăţit mai înainte prin mărturisire şi pocăinţă pe măsura greşelilor lui?

De aceea şi marele Pavel dă mărturie şi vesteşte spunând: ***"Să se pună la încercare fiecare pe sine însuşi şi aşa să mănânce din această Pâine şi să bea din acest Pahar; căci cine mănâncă şi bea cu nevrednicie, osândă îşi mănâncă şi bea, nedeosebind Trupul Domnului" (1 Co 11, 28),*** nedeosebind adică faptul că

acest Trup fiind fără păcat nu va binevoi să locuiască într-un trup îndatorat păcatelor.

Căci dacă nu e cu putinţă să-şi întindă mâinile spre Hristos şi să se roage celui care nu le are curate de păcat şi n-a îndepărtat mai întâi toată ura şi gândurile care vin din aceasta – iar acest lucru îl arată iarăşi Pavel zicând: ***"Vrem să vă rugaţi în tot locul ridicând mâini cuvioase, fără mânie şi gânduri" (1 Tim 2, 8)*** – şi dacă n-avem îndrăznire spre Dumnezeu fiindcă n-am agonisit o conştiinţă necondamnată – cum spune ucenicul cel iubit al lui Hristos, Ioan Teologul: ***"Dacă inima noastră nu ne condamnă, avem îndrăznire la Dumnezeu" (1 În 3, 21)*** – cum vom avea în noi înşine pe Dumnezeu şi ne vom face concorporali cu El, dacă n-am îndepărtat mai întâi de la noi păcatele prin mărturisire, nici n-am curăţit murdăria care se face sufletului de la ele prin milostenie, curăţie, înfrânare, rugăciune şi străpungere a inimii şi celelalte fapte ale pocăinţei?

Sau nu cumva Dumnezeu nu va primi darul tău, dacă nu eşti curat atât tu însuţi, cât şi el – iar acest lucru l-a arătat pe de o parte prin Cain care n-a fost atent la darurile lui, ci i-a zis: "Nu, dacă le-ai adus corect, dar nu le-ai împărţit corect" (Fc 4, 7), apoi prin Legea veche, care oprea să se aducă la casa lui Dumnezeu plata unei desfrânate (Dt 23,19), iar mai apoi spunând prin Evanghelie: ***"Du-te mai întâi şi împacă-te cu fratele tău şi apoi venind adu darul tău" (Mt 5, 24)*** - dar îţi va da ţie, celui ce nu te-ai curăţit mai înainte prin mărturisire şi pocăinţă marele Lui dar, Trupul Său? Ce spui?

Dumnezeu însă nu vrea nici măcar că îndreptările Lui să fie grăite de o gură necurată, căci zice Scriptura: ***"Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: Pentru ce povesteşti îndreptările Mele şi iei legământul Meu în gura ta?" (Ps 49, 19).*** Nu lasă deci legământul Său să fie luat într-o gură necurată, dar va da Trupul Său într-o asemenea gura?

De aceea să ne curăţim mai înainte, fraţilor şi gura şi trupul şi gândirea, şi să ne apropiem cu conştiinţă bună şi curată. Căci dacă lucrătorii în aramă şi aurarii care topesc în jurul aramei aur sau argint sau altceva asemănător vrând să adauge prin lustruire floarea culorii, mai întâi le răzuiesc curăţând orice murdărie, cu cât mai mult noi, care urmează să fim auriţi într-un mod mai bun sau mai bine zis să fim îndumnezeiţi, trebuie să ne curăţim mai înainte de orice întinăciune a trupului şi a duhului?

Căci nu ne facem strălucitoare numai suprafaţa, ca aramă lustruită, ci toate cele dinăuntru. Să ne apropiem astfel după ce ne-am spălat mai înainte de petele din adâncul sufletului. Fiindcă aşa ne vom apropia şi de mântuire.

Dacă însă ne apropiem cu o rea conştiinţă, nedobândind prin mărturisire iertarea de la cel ce a primit puterea de a lega şi dezlega unele ca acestea, înainte de a ne fi întors de la Dumnezeu, înainte de a ne fi îndreptat după îndreptarul evlaviei, atunci ne apropiem negreşit spre osânda noastră şi pedeapsa veşnică, alungând înseşi indurările dumnezeieşti şi răbdarea Lui faţă de noi, "căci am călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, am socotit sânge comun sângele testamentului cu care ne-a sfinţit şi am batjocorit harul Duhului" (Evr 10, 29).

Căci cel care a rupt mantia împărătească şi cel care a aruncat-o în noroi, vor fi supuşi negreşit aceleiaşi osânde, iar cel care a vărsat un parfum în noroi şi cel ce l-a încuiat într-un vas împuţit au făcut acelaşi rău. Prin urmare, darul dumnezeiesc nu păţeşte nimic, căci este nepătimitor, dar zboară de la noi în chip nevăzut, căci "mirul nu se încredinţează unui vas putred"; iar ceea ce a păţit, dacă e supus pătimirii, ajungând netrebnic, aceea o va suferi în chip nevrednic cel care l-a adus ofrandă.

Să ne facem, aşadar, vrednici prin pocăinţă sau mai bine zis să ne aducem ofrandă pe noi înşine prin faptele pocăinţei Celui ce poate să facă vrednici din nevrednici şi aşa să ne apropiem cu o nădejde ce nu va fi ruşinată şi cu credinţa privind nu simplu la ceea ce se vede, ci la cele ce nu se văd. Fiindcă Pâinea aceasta e ca o perdea care ascunde înăuntru dumnezeirea; acest lucru arătându-l dumnezeiescul Pavel spunea că El ***"ne-a înnoit o cale nouă şi vie prin perdea, adică prin trupul Său" (Evr 10, 20)*** şi prin el urcă la ceruri cetăţenia noastră – căci acolo e Pâinea aceasta – şi intrăm în Sfânta Sfintelor cea adevărată prin ofranda în curăţie a trupului lui Hristos: ***"Să ne apropiem deci, fraţilor, cu inimă adevărată în certitudinea credinţei" (Evr 10, 22).***

Căci de aceea se numesc Taine, pentru că nu este pur şi simplu ceea ce se vede, ci ceva duhovnicesc şi de nespus şi dacă, precum spunea Domnul, ***"Duhul e ceea ce face viu, carnea nu foloseşte la nimic" (În 6, 63),*** dacă te uiţi numai la ceea ce apare, nu te vei folosi cu nimic, dar dacă te uiţi la Duhul, adică dacă vezi însăşi Pâinea care stă înainte în chip duhovnicesc, atunci te vei face viu împărtăşindu-te din ea. Căci Ea este ***"mâncarea care nu piere, ci rămâne spre viaţa veşnică" (În 6, 2-7),*** Pâinea cea adevărată Care coboară din cer, Care e vie şi dă viaţă lumii; pe Care cine nu o mănâncă, nu va fi viu, dar cel care o mănâncă va fi viu în veac, nu numai înviind, ci şi slobozit fiind de pedeapsă şi dobândind împărăţia veşnică.

Căci despre această Pâine Domnul le-a vorbit nu numai ucenicilor Lui la Cina cea de Taină, ci a glăsuit limpede învăţând deschis şi cu îndrăzneală în sinagogă şi spunând: ***"Pâinea pe Care Eu o voi da pentru viaţa lumii este trupul Meu" (În 6, 51),*** şi iarăşi: ***"Dacă nu veţi mânca trupul Fiului Omului şi nu veţi bea sângele Lui, nu veţi avea viaţă în voi. Cine mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu are viaţă veşnică" (În 6, 53-54).***

O, ce minune! Vai, ce măreţie a iubirii, pe care Dumnezeu a revărsat-o peste noi cu bogăţie! Ne-a născut din nou prin Duhul şi ne-am făcut un duh cu El, precum spune Pavel: ***"Cine se lipeşte de Domnul e un duh cu El" (1 Co 6, 17).***

Deci ca să fim una cu El nu numai după duh, ci şi după trup, carne din carnea Lui şi os din oasele Lui, ne-a dăruit contactul intim cu El prin această Pâine. Căci orice iubire îşi are desăvârşirea printr-o unire, iar începutul dintr-o asemănare (…)

Dar iubirea conjugală pare a avea ceva mai mult decât celelalte, ***"căci din această pricină va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa şi vor fi cei doi un trup" (Mt 19, 5), "Taina aceasta mare este, spune dumnezeiescul Pavel, dar eu vorbesc despre Hristos şi despre Biserică" (Ef 5, 32).***

Acolo deci se vor lipi într-un singur trup, nu şi într-un singur duh; noi însă prin împărtăşirea acestei Pâini dumnezeieşti nu ne lipim numai, ci ne amestecăm cu trupul lui Hristos şi devenim nu numai un trup, ci un duh cu El. Vezi că măreţia covârşitoare a iubirii lui Dumnezeu faţă de noi are loc şi se arată prin dăruirea acestei Pâini şi a acestui Pahar? Fiindcă potrivit Psalmistului, ***"jertfă şi ofrandă n-ai voit, dar ne-ai întocmit un trup" (Ps 39, 7; Evr 10, 5).***

O, ce comuniune multiplă şi nespusă! Hristos S-a făcut frate cu noi, intrând în comuniune cu noi atât prin trup, cât şi prin sânge şi prin ele asemănându-Se nouă; ne-a câştigat robi adevăraţi ai Lui răscumpărându-ne prin acest Sânge; ne-a făcut prieteni ai Lui dăruindu-ne arătarea acestor Taine; ne-a legat şi armonizat cu Sine însuşi prin împărtăşirea acestui sânge făcându-Se un trup cu noi.

Dar şi Tată al nostru S-a făcut prin dumnezeiescul Lui botez şi ne hrăneşte la sânii Săi ca o mamă iubitoare pruncii sugari şi, lucru încă şi mai mare şi mai uimitor, nu ne hrăneşte numai cu Sânge în loc de lapte, dar şi cu Trupul Său şi nu numai cu Trupul Său, dar şi cu Duhul Lui, păstrând pururea nemicşorată nobleţea dată nouă de El, ducând spre o dorinţă mai mare şi împlinind această dorinţă, lăsându-Se nu numai văzut, ci şi atins şi făcut desfătarea noastră şi ţinut de fiecare din noi în inimă şi în înseşi măruntaiele noastre şi spunând:

"Veniţi, mâncaţi Trupul Meu şi beţi Sângele Meu cei ce doriţi viaţa veşnică, ca să nu fiţi numai după chipul lui Dumnezeu, ci şi dumnezei şi împăraţi veşnici şi cereşti, îmbrăcaţi în Mine, împăratul şi Dumnezeul cerului, înfricoşători pentru demoni, dar minunaţi pentru îngeri, fii iubiţi ai Tatălui ceresc, pururea vii, frumoşi la fiii oamenilor, locaş plăcut al preaînaltei Treimi".

Căci dacă prefigurarea acestui Trup l-a îndreptat pe Avraam (Fc 14, 18; 15, 6; 22, 2-19), dacă prefigurarea acestui Sânge i-a păzit în Egipt vii pe întâii-născuţi ai lui Israel (Îs 12, 23), dacă prefigurarea acestui Sânge a curăţit şi sfinţit însăşi Sfânta Sfintelor, a arătat pe pământ un cort al Numelui lui Dumnezeu şi a făcut preoţi, arhierei şi unşi ai Domnului (Îs 16, 34; Evr 9, 11), dacă prefigurarea a lucrat acestea, ce va lucra adevărul lor?

Aaron nu intră fără această prefigurare în sanctuar, nici noi nu vom putea păşi în cele cereşti dacă nu ne împărtăşim de acest adevăr al lui, nici nu vom avea sălaş în ceruri, nici nu vom fi sălaş al Dumnezeului cerurilor, nici jertfă vie şi sfântă bine plăcută lui Dumnezeu; căci numai prin El am dobândit apropierea. ***"Căci ce folos ai de sângele meu, de mă cobor în stricăciune?", spune împăratul şi prorocul David (Ps 29, 9).***

De aceea, să ne amestecăm sângele cu Sângele lui Dumnezeu, ca să ştergem stricăciunea din el, fiindcă mult şi negrăit folos e în acest Sânge. El ne face noi în loc de vechi şi veşnici în loc de vremelnici; ne face nemuritori şi veşnic înfloritori, ca nişte pomi sădiţi lângă curgerile apelor (Ps 1, 3) dumnezeiescului Duh, din care se adună rod spre viaţa veşnică.

Căci din Rai ţâşnea un izvor sensibil şi adăpa faţa pământului născând râuri sensibile (Fc 2, 10); dar din această Sfântă Masă, pe care potrivit psalmistului Hristos "ne-a gătit-o împotriva" demonilor şi patimilor "care ne necăjesc" (Ps 22, 5), ţâşneşte un izvor care naşte izvoare duhovniceşti, adapă suflete, le urcă până la cer şi întoarce ochii îngerilor spre frumuseţea în care se vede diversitatea înţelepciunii lui Dumnezeu (Ef 3, 10), îi aduce să dorească să se plece spre cele dăruite nouă printr-un asemenea Sânge.

Căci apropiindu-ne de aceste Taine ne facem purpură împărătească sau mai bine zis sânge şi trup împărătesc şi ne prefacem – o, ce minune! – într-o finalitate dumnezeiască, întrucât strălucirea lui Dumnezeu vine tainic asupra noastră, ne învăluie în chip extraordinar, ne face unşi-hristoşi ai lui Dumnezeu şi ne dă putere să strălucim ca soarele în prezenţa Tatălui nostru potrivit făgăduinţei Lui (Mt 13,

43), numai să nu împiedice acest lucru vreo pată pusă pe sufletul celui ce se apropie.

De aceea, nu numai să ne curăţim înainte şi aşa să ne apropiem, dar să fim atenţi la noi înşine şi după ce am dobândit acest dumnezeiesc dar, să arătăm şi multă pază, ca să rămânem mai presus de patimi şi să vestim virtuţile Celui ce a binevoit a locui în noi plecând de la asemănarea cu El în acestea arătată în noi.

Să ne gândim cu Cine ne unim şi de ce lucruri ne-am învrednicit şi uimiţi de măreţia covârşitoare a darului şi a iubirii faţă de noi, să ne rânduim fapta, cuvântul şi gândul după "voinţa bună, bine plăcută şi desăvârşită" a lui Dumnezeu; fiindcă un sânge al unui nou testament întăreşte acest Nou Testament, adică Evanghelia lui Hristos, căci spune: "Un testament intră în vigoare după moarte" (Evr 9, 17).

Aşadar, împărtăşindu-ne de Sângele Testamentului lui Hristos, să nu-L facem lipsit de vigoare prin faptele noastre, ca să nu fim supuşi unei osânde şi pedepse veşnice, pentru că am socotit un sânge comun Sângele Testamentului în care am fost sfinţiţi (Evr 10, 29).

Căci pe cât de mare e făgăduinţa făcută celor ce păzesc sfinţirea din împărtăşire – căci e făgăduită Împărăţia Cerurilor – pe atât de mare e şi pedeapsa celor ce s-au făcut netrebnici după ce au primit darul; "căci dacă încălcând cineva legea lui Moise, e ucis fără milă, de o cât mai aspră pedeapsă se va învrednici cel ce a socotit sânge comun Sângele Testamentului şi a batjocorit acest mare har?" (Evr 10, 28-29).

Noi însă, fraţilor, vă rog să păzim pentru noi înşine nemicşorat harul lui Dumnezeu, întinzându-ne, întregi spre ascultarea şi împlinirea sfintelor porunci şi aducându-ne pe noi înşine ofrandă lui Dumnezeu prin fapte, fiindcă şi Acela S-a dat pe Sine însuşi pentru noi. Însuşi Tatăl L-a dat pe Fiul Său Unul-Născut pentru noi, Însuşi Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu S-a dat pe Sine Însuşi, iar noi nu ne vom da la rândul nostru pe noi înşine nu pentru Acela, ci pentru noi înşine?

Cum însă ne vom da pe noi înşine lui Hristos Care S-a dat pe Sine însuşi pentru noi? ***Dacă vom îmbrăţişa iubirea faţă de El şi a unora faţă de alţii; dacă ne vom smeri sub mâna tare a lui Dumnezeu şi din pricina Lui atât faţă de noi înşine, cât şi unii faţă de alţii "negândind la cele înalte, ci lăsându-ne duşi spre cele smerite" (Rm 12, 16); dacă ne vom răstigni după putinţă trupul împreună cu patimile şi cu poftele lui (Ga 5, 24), dacă "ne vom omorî mădularele noastre***

pământeşti, beţia, desfrânarea, necurăţia, lăcomia şi orice patimă rea" (Col 3, 5); dacă vom muri pentru păcat şi vom trăi pentru virtute.

Fiindcă acestea ne învaţă trupul răstignit al lui Hristos care ne este pus înainte spre hrană; căci de El suntem în acelaşi timp hrăniţi şi învăţaţi să avem comuniune cu virtuţile şi pătimirile Lui, ca să trăim şi să împărăţim veşnic împreună cu El.

Acest lucru l-a vestit mai dinainte spunând prin prorocul David: ***"Jertfa de laudă Mă va slăvi şi acolo e calea în care îi voi arăta lui mântuirea Mea" (Ps 49, 23).*** Căci, întrucât e celebrat spre aducerea-aminte a celor săvârşite de El pentru noi, este o jertfă de mulţumire, de slavă şi de laudă pentru El. Şi întrucât însuşi Trupul şi Sângele lui Hristos stă înainte cu adevărat, El grăieşte lui Dumnezeu şi Tatăl mult mai bine decât sângele lui Abel - fiindcă acela striga la Dumnezeu împotriva fratelui său (Fc 4, 10), dar Acesta strigă pentru noi, al căror frate a socotit lucru vrednic să se facă Hristos, făcându-ni-L milostiv şi împăcându-ne cu Tatăl Cel mai de sus – ne grăieşte însă şi nouă, arătându-ne limpede calea iubirii, fiindcă El S-a golit pe Sine însuşi până la noi din iubirea Lui pentru noi şi Şi-a pus sufletul pentru noi arătându-ne calea smereniei, ***"pentru că în smerenia Sa judecata Lui s-a ridicat şi a fost adus ca o oaie spre junghiere" (Îs 53, 7),*** calea ascultării, pentru că El însuşi a ascultat de Tatăl până la cruce şi moarte (Flp 2, 8), calea care ne dăruie prin omorârea patimilor viaţa veşnică.

Pentru că şi El S-a făcut mort şi iată e viu în veci, făcându-i vii pe cei ce se lipesc de El prin virtute şi credinţă, slăvindu-i şi fiind slăvit de ei, împreună cu Părintele Său fără de început şi cu Prea Sfântul, bunul şi de viaţă făcătorul Său Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin!

(în: "Împărtăşirea continuă cu Sfintele Taine. Dosarul unei controverse – mărturiile Tradiţiei, Editura Deisis, Sibiu, 2006)

Sfântul ierarh Grigorie Palama – Omilii (volumul I) pdf

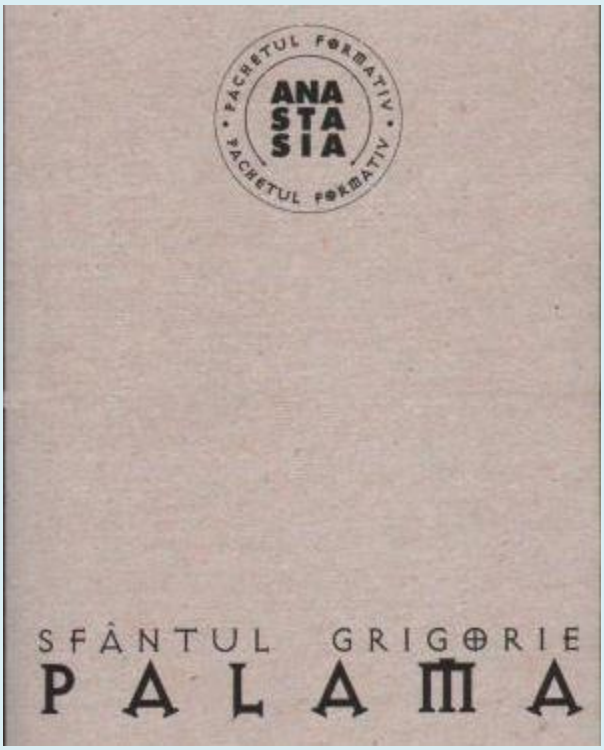

https://www.academia.edu/42674917/Sf%C3%A2ntul_ierarh_Grigorie_Palama_Omilii_volumul_I_

***

Sfântul ierarh Grigorie Palama despre buna rânduială a postului

1. Şarpele cel spiritual şi începător al răului este iscusit în viclenie şi peste măsură de şiret şi de multe uneltitor. El are mijloace prin care împiedică dintru început năzuinţa spre bine şi fapta noastră cea bună; însă, dacă nu poate să împiedice începutul bunei noastre făptuiri, cunoaşte şi alte şiretlicuri prin care o face nefolositoare în chiar clipa săvârşirii ei; iar dacă nu e în stare prin aceste mijloace ale sale să o facă nefolositoare, atunci, o dată ce a fost săvârşită, ştie tot alte viclenii şi chipuri prin care să o facă deşartă şi să o arate fară de nici un câştig, ba chiar mai degrabă păgubitoare pentru aceia care nu iau aminte şi nu veghează întru trezvie. Astfel, el arată mai întâi că este împovărătoare şi anevoioasă împlinirea virtuţilor, găsind pricină să ne insufle deznădejde şi nepăsare, ca şi cum am avea de săvârşit lucrări anevoioase şi cu neputinţă de a fi duse la capăt, astfel că n-ar fi chip să împlinim cu fapta năzuinţa noastră cea bună. Pe deasupra, el dă naştere şi la

neîncrederea în cele făgăduite, adică în răsplăţile hărăzite de Dumnezeu celor ce se luptă să le dobândească.

2. Dar noi, fraţilor, prin bărbăţia sufletului nostru, prin zelul şi prin credinţa noastră, ne vom ridica împotriva acestei curse, cugetând în mintea noastră că aşa cum nici pământul nu dă roadele sale de mare folos fără de osteneli, la fel nici sufletul nu va dobândi dragostea de Dumnezeu şi mântuirea sa fără de lupte duhovniceşti. Şi dacă în fapt se poate găsi un pământ care să nu fie potrivit pentru a fi lucrat, [în schimb] orice suflet cugetător este bun şi potrivit pentru virtute. Chiar dacă prin blestemul strămoşesc am fost osândiţi să vieţuim în suferinţă şi în osteneală, nefiind cu putinţă să scăpăm prin fugă de acestea, să împlinim noi filotimia cea trebuincioasă, să aducem lui Dumnezeu, de bunăvoie şi în chip nesilit, darul cel primit mai presus de voie. Să le dăm pe cele vremelnice în schimbul celor statornice şi dăinuitoare şi să primim în schimbul celor cumplite şi înspăimântătoare pe cele cu adevărat aducătoare de fericire, folosindu-ne noi de o astfel de vremelnică osteneală ca de un mijloc de a dobândi odihna vieţii celei veşnice. Căci ostenindu-ne noi în lumea aceasta pentru virtute, vom dobândi neapărat tihna făgăduită în veacul ce va să fie. Pentru că este vrednic de crezare Cel ce ne-a dat făgăduinţă, fiind El tot deodată apărător şi degrabă sprijinitor al celor ce-s gata de lupta pentru căpătarea virtuţii; dacă Cel ce are putere peste toate dă ajutor acestora, cine oare se va afla lipsit de tărie şi de folos?

3. Dar cugetând noi la acestea, să ne punem în slujba faptelor virtuţii cu bucurie, căci acel duh rău ştie că binele nu este bine, dacă nu-i săvârşit după cuviinţă. El se străduieşte a ne convinge să nu săvârşim lucrarea faptei celei bune potrivit scopului plăcut lui Dumnezeu, adică pentru lauda cea de la Dumnezeu, ci pentru a fi văzuţi de oameni, astfel încât să rămână lipsită de cuvenita răsplată cea de la Dumnezeu şi de cinstirile cele duhovniceşti şi cereşti. Noi însă să arătăm că osteneala sa este zadarnică, cugetând pe de o parte la mărimea răsplăţilor hărăzite celor ce vieţuiesc în chip plăcut lui Dumnezeu, iar pe de altă parte cugetând la deşertăciunea celor plăcute oamenilor, care nu se pot măsura cu măreţele daruri ale slavei lui Dumnezeu, nici nu sunt vrednice de preţuit faţă de câtă vătămare şi nimicire aduc trupului omenesc.

4. Dar şi după această izbândă a noastră asupra acelui duh începător al răului, care sapă înlăuntrul nostru îngâmfarea, ca pe o prăpastie de pe urmă şi peste măsură de rea, strecurându-ne gânduri de mândrie şi îndemnându-ne să ne semeţim, ca şi cum noi am fi dobândit virtutea, prin propria noastră putere şi destoinicie, noi să cugetăm şi să ne amintim în toată clipa că Cel ce este Adevărul Însuşi spune: „Fără de Mine nu puteţi face nimic" [Ioan 15, 5] şi astfel să alungăm departe feluritele

şiretenii ale celui rău, îndeplinind binele şi săvârşindu-l cu smerenie şi după cuviinţă, întru totul încredinţaţi că, aşa cum dobândind cineva mireasma de mir într-un ulcior, fie că îl varsă pe acesta într-o murdărie, fie că aruncă murdăria în el, deopotrivă mireasma de mir se face nefolositoare şi se pierde, tot aşa este şi cu virtutea, căci fie că o va respinge pe ea careva şi o va lepăda de la el prin nepăsare, fie că o va amesteca el cu vreo răutate, în amândouă cazurile o face de prisos şi o risipeşte.

5. Şi acestea le grăiesc eu evlaviei voastre din pricina vremii postului, pentru ca noi să păstrăm postul acesta neamestecat cu nici o faptă rea. Căci şi în Evanghelie fariseului aceluia, cu toate că postea de două ori pe săptămână în toată vremea, postul nu i-a adus nici un folos. Căci el avea amestecată cu postul trufia şi osândirea aproapelui. Dar nu înseamnă din această pricină că postul nu este folositor. Pentru că Moise şi Ilie şi Însuşi Domnul au arătat cât de mare este folosul lui, pentru cei ce îl săvârşesc în chip plăcut lui Dumnezeu, şi cum se cuvine să-l urmăm.

6. Fiindcă Moise, iată, a postit multe zile (dar treziţi - rogu-vă - cugetul vostru şi vă înălţaţi acum - fiind un bun prilej - la suişurile lui Moise pe munte, către Dumnezeu, pentru ca prin ele urcând pe acest drum, să vă înălţaţi împreună cu Hristos, Care Se ridică nu către un munte, ci către cer, luându-ne împreună cu El). Aşadar, Moise a postit patruzeci de zile pe munte, şi el L-a văzut pe Dumnezeu faţă către faţă, după cum este scris, iar nu în ghicituri; şi a vorbit cu El, grăind multe, ca unul care ar sta de vorbă cu prietenul său, a luat învăţături de la Dumnezeu şi i-a învăţat pe toţi cu privire la El, că El este de-a pururi Cel ce este şi că nu se îndreaptă spre nefiinţă, ci pe toate cele ce nu există le cheamă la existenţă, pe toate le înnoieşte în existenţă şi nu le lasă pradă nefiinţei. El este Cel Care, la început, doar printr-un semn al Său şi prin voinţa Lui, a scos din nefiinţă, pe de-a-ntregul şi laolaltă, făptură care încape sub simţuri. Căci spune Scriptura: „La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul" [Facerea 1,1]. Dar El nu le-a făcut întru totul goale şi fără toate cele dintre ele. Fiindcă uscatul era amestecat cu apa, fiecare din acestea fiind pline de văzduh, şi de vieţuitoare, şi de ierburi de tot soiul, iar cerul era plin de feluritele lumini şi focuri din care s-a făurit toată zidirea.

7. Prin urmare, aşa a făcut Dumnezeu la început cerul şi pământul, ca pe o materie atotcuprinzătoare şi care are putere să poarte întreaga zidire, contrazicându-i întru totul pe cei ce socot greşit că materia în sine a existat de mai înainte. Apoi, lucrând El în chip măiestrit şi împodobind lumea, a rânduit, în şase zile, aşezarea proprie şi ordinea potrivită fiecăreia dintre cele ce erau ale Lui şi umpleau lumea, separând pe fiecare doar prin porunca Sa şi ca şi cum ar fi scos din comori ascunse, a adus la

vedere cele tăinuite, despărţindu-le şi adunându-le întreolaltă pe toate acestea, în chip armonios şi înalt veghetor, pe fiecare în vederea tuturor şi pe toate în vederea fiecăreia. Şi pământului celui nemişcat i-a rânduit împrejur, ca unui centru, un cerc foarte sus aşezat şi în chip iscusit foarte a legat cerul cel în veşnică mişcare prin cele ce se află la mijloc, pentru ca lumea să rămână şi statornică, şi mişcătoare; căci corpurile în veşnică şi repede mişcare sunt aşezate în cerc, iar ceea ce este nemişcat a primit în mod necesar locul din mijloc, având drept contra-greutate pentru mişcarea sa nemişcarea, ca să nu se mişte din loc, în felul unui cilindru, sfera universului.

8. Desăvârşitul Meşter [Dumnezeu] al marginilor întregului, aşezând fiecăreia dintre acestea o atare rânduială, le-a fixat şi le-a pus în mişcare astfel încât pe drept cuvânt să numim „cosmos" [ordine, armonie] acest întreg. La mijloc, între aceste margini, a răspândit ceea ce aparţinea fiecăreia dintre ele, punând sus şi rânduind să se mişte dimpreună cu limita superioară a universului, deodată şi bine potrivit în toată vremea, pe toate cele ce sunt uşoare şi active şi schimbătoare, spre folosul celor care se află mai jos. Sunt cu atât mai sus faţă de centru, cu cât, adunate de jur-împrejur, să poată, pe de o parte, să îmblânzească multa răceală de la marginile superioare şi pe de altă parte, să le şi ţină pe loc pe acelea, prin rotirea lor în sens contrar. Aceasta ca să ne dea şi nouă deosebirile cele foarte de folos ale anilor şi măsurile feluritelor răstimpuri, precum şi cu- noaşterea de către cei înţelepţi a lui Dumnezeu, Care le-a zidit, le-a rânduit şi le-a împodobit toate.

9. Pe unele, aşadar, le-a aşezat sus, în partea cea mai înălţată, ca să se prindă astfel ca într-un lanţ spre podoaba lumii şi să fie în fel şi chip de folos. Iar pe altele le-a pus jos şi în jurul centrului: acestea sunt cele ce posedă o greutate şi o fire pătimitoare, cele ce au fost făcute să existe şi să piară, să fie despărţite şi adunate din nou, şi să sufere schimbare spre a dobândi folos. Dumnezeu le-a rânduit şi pe ele, şi raţiunea uneia faţă de cealaltă, astfel încât cu drept cuvânt întregul acesta să fie numit „cosmos".

10. În felul acesta, mai întâi una dintre făpturi a fost adusă la existenţă, şi după cea dintâi alta, şi după ea iarăşi alta, şi aşa în continuare, iar după toate a fost zidit omul, care s-a învrednicit de cinstea cea de la Dumnezeu şi de marea Sa purtare de grijă, atât înainte de a fi izvodit, cât şi după izvodirea sa, astfel încât întreaga lume ce încape sub simţuri, chiar înainte ca el să fie, pentru el a fost făcută. Şi Împărăţia Cerurilor, îndată după întemeierea lumii, pentru om a fost pregătită mai dinainte, fiind precedată de hotărârea lui Dumnezeu cu privire la el, căci a fost plăsmuit cu mâna lui Dumnezeu şi după chipul lui Dumnezeu, ca să nu fie, precum celelalte vieţuitoare, alcătuit în întregime numai din acea materie din care a fost alcătuită

toată lumea ce începe sub simţuri, ci numai trupul să-i fie alcătuit din materia aceea, iar sufletul să-i fie alcătuit din cele mai presus de lume, ba chiar de la însuşi Dumnezeu, printr-o suflare negrăită, precum ceva măreţ şi minunat, care întrece tot ce există, străjuind peste tot şi cârmuindu-le pe toate, putând să-L cunoască pe Dumnezeu, să-L primească şi să-L adeverească pe El, aceasta fiind, mai cu seamă, o împlinire a măririi celei prea înălţate a Ziditorului. Pentru om a creat El şi Raiul drept sălaş, fiind acesta zidit în chip desăvârşit de către Dumnezeu, ca să se bucure de prezenţa lui Dumnezeu şi de vederea Sa faţă în faţă şi ca să primească acolo sfat şi poruncă de la Dumnezeu, Care a statornicit postul cel cuvenit şi potrivit Raiului, cu gândul că, dacă va ţine şi va păzi postul, va dăinui veşnic, fără istov şi fără necazuri.

11. Omul însă a ales - vai lui! - să cinstească de bună voie, în locul poruncii aceleia şi al sfatului pe care-l primise, uneltirea şarpelui izvoditor al răului şi călcând el postul care i se poruncise, a luat în schimbul vieţii celei veşnice - moartea, iar în schimbul sălăşluirii în desfătare necurmată - multa pătimire şi locul cel plin de nenorociri al păcatului, fiind osândit iadului şi beznelor acestuia. Şi ar fi rămas firea noastră omenească în străfundurile acelea sub- pământene, pradă acelui şarpe care dintru început ne-a înşelat pe noi, dacă nu venea Hristos şi cu postul făcând începătură, n-ar fi pus în cele din urmă capăt stăpânirii silnice a acelui şarpe, slobozindu-ne pe noi şi reînnoind viaţa noastră. Faptul acesta şi Moise l-a grăit mai dinainte; căci postind el aici pe munte, a primit tablele Legii făcute de Dumnezeu, iar după aceea Legea scrisă de degetul lui Dumnezeu pe cel de-al doilea rând de table. După aceste Legi a dat pe atunci învăţătură poporului celui sfânt şi toate predaniile lui Hristos le-a schiţat şi le-a arătat mai dinainte cu fapta, înfăţişându-se el [Moise] ca eliberator şi mântuitor al neamului lui Avraam, precum Hristos a fost mai târziu pentru tot neamul omenesc.

12. Ilie a postit şi el patruzeci de zile şi L-a văzut pe Dumnezeu pe munte, nu în foc, precum mai întâi L-a văzut adunarea bătrânilor lui Israel, căci prin postul cel plăcut lui Dumnezeu el a depăşit vederea Acestuia în foc şi a simţit pe Domnul în glasul unui vânt uşor care adia peste toate. Iar când a fost mai aproape de glasul Stăpânului, el a zis: „Duh este Dumnezeu şi cei ce I se închină trebuie să i se închine în Duh şi în adevăr" [Ioan 4,24]. Glasul acela preînchipuia Adevărul şi Vestirea acestuia până la marginile lumii, iar vântul cel uşor preînchipuia harul Duhului Sfânt.

13. Dar şi Ilie a luat putere din vedenia avută în vremea postului, ca să ungă cu mir sfânt un prooroc în locul său şi să-i dea lui de două ori mai mult harul pe care el îl dobândise, şi ca să se înalţe în văzduh de pe pământ, ceea ce era o vădită

preînchipuire a înălţării de mai târziu a lui Hristos de pe pământ la cer. Hristos El Însuşi a biruit cu putere pe ispititorul obştesc, postind în pustiu şi nimicind puterea aceluia asupra omului, iar în cele din urmă, surpând acea silnică stăpânire, a eliberat firea noastră omenească şi l-a osândit pe acel tiran să fie jucărie şi lucru de râs tuturor celor ce au vrut să trăiască după Evanghelia Sa şi să împlinească cuvintele grăite mai înainte de către prooroci; şi El a pecetluit prin fapte harul şi adevărul celor preînchipuite de prooroci ca pilde.

14. Priviţi la prinoasele postului, şi de câte şi prin câte şi de cât de mari bunătăţi ne-a învrednicit pe noi. Dar şi din contrariul postului, care este lăcomia şi necumpătarea, se poate vedea folosul postului. Pentru că în ultimele două săptămâni lăcomia (şi mai cu seamă necumpătarea) a pus stăpânire pe cetate şi îndată s-au pricinuit tulburări, şi strigăte, şi încăierări, şi tumulturi, şi cântece desfrânate, şi dănţuiri satanice şi râsete neruşinate. Dar în săptămâna aceasta de acum postul a început şi pe toate le-a schimbat în fapte mai vrednice de respect, izgonind grijile cele prea costisitoare ale deşertăciunii şi făcând să înceteze osteneala pentru pântecele rămas fără lucrare. Postul ne-a schimbat pe noi, aducându-ne către faptele pocăinţei şi convingându-ne să chivernisim până la capăt nu acea hrană care se pierde, ci acea hrană care dăinuieşte şi-n viaţa cea veşnică.

15. Unde sunt acum jertfirea vitelor necuvântătoare şi mirosurile cărnii fripte, şi sosurile cu mirodenii de tot felul, şi ostenelile bucătarilor? Unde sunt cei ce străbat drumurile şi spurcă văzduhul cu glasurile lor prihănite? Unde sunt cei ce bat tobele şi cântă din fluier în caise şi la ospeţe, şi aplaudă în cor, şi ca pe nişte tobe şi fluiere îşi umflă, în chip ne-stăpânit, burţile lor cu cele puse înainte la ospeţe? Unde sunt aceia ce îşi petrec zilele şi nopţile în banchete, unde sunt cei ce cercetează teascurile, unde sunt cei ce se îmbie unii pe alţii la beţie şi la stările ei cele ruşinoase? Toate cele rele pier acum şi cele bune le înlocuiesc pe acestea, când se statorniceşte postul. În locul cântecelor spurcate, acum gurile înalţă psalmi; în locul râsetelor nedemne acum stăpânesc ruşinea şi lacrimile cele aducătoare de mântuire; în locul drumurilor celor lipsite de rost şi a rătăcirilor, acum pentru toţi s-a statornicit un singur drum, cel către Sfânta Biserică a lui Hristos. Căci, aşa precum lăcomia pântecelui face să răsară şi să înflorească roiul cel de multe feluri al păcatelor, tot astfel postul este rădăcină a tuturor virtuţilor şi început al poruncilor lui Dumnezeu.

16. Cu adevărat, lipsa de înfrânare este un păcat vechi şi totdeodată nou, chiar dacă nu este, în timp înaintea postului celui potrivnic lui. Din pricina neînfrânării din Rai a strămoşilor noştri şi din pricina dispreţuirii de acolo a postului mai întâi rânduit, moartea a pătruns în lume şi a răspândit păcatul, care a adus după sine

pedeapsa firii noastre omeneşti, de la Adam şi până la Hristos. Din pricina necumpătării care exista în lumea noastră, a celor din Adam scoborâtori şi din pricina dispreţuirii celei dintâi înţelepciuni, a venit potopul peste tot pământul. Căci ce spune oare, în acea vreme, Dumnezeu către Noe? „Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceştia, pentru că ei sunt numai trup" [Facerea 6, 3]. Care este lucrarea şi fapta celor trăitori în trup? Oare nu lăcomia pântecelui şi beţia şi moliciunea, şi toate relele câte izvorăsc din ele? Din pricina desfrânării blestemate şi a necumpătării celor din Sodoma, s-a coborât peste ei din ceruri un foc mistuitor. Căci aşa spune Iezechiel proorocul despre nelegiuirea acelora, că s-au desfrânat fiind ei în belşug de hrană [Iezechiel 16, 49]. Căci din desfrânarea aceasta şi nevoind să recunoască firea omenească, ei au căzut alunecând spre împreunările cele împotriva firii. Oare ce l-a lipsit pe cel dintâi născut al lui Isaac, adică pe Isav [Esau], care a fost primul născut dintre cei dintâi născuţi, de binecuvântarea tatălui său [vezi Facerea 27]? Oare nu desfătarea cea neînfrânată şi hrana cea fără de socotinţă s-au făcut pricină a acestei lipsiri de binecuvântare? De ce oare i-a osândit Dumnezeu la moarte pe fiii preotului Eli şi l-a luat pe acesta în chip silnic, prin vestea morţii fiilor lui, făcându-1 să-şi sfârşească astfel viaţa, ca unul ce nu le dăduse învăţătură acelor fii cu osteneala şi luarea aminte cuvenite? Oare nu este scoaterea cărnurilor din căldări nelalocul ei şi folosirea acestor cărnuri - pricină a relelor [vezi Regi 2, 12-17]? Dar şi întreg neamul evreilor, pe când Moise postea pe munte pentru ei, continuând aceştia a trăi în desfătare împotriva folosului lor, mâncând ei şi bând, s-au apucat să joace - după cum este scris - şi jocul acesta al lor era închinarea la idoli, căci aşa au ajuns ei la făurirea viţelului [vezi Facerea 32].

17. Astfel, desfătarea nu este numai pricină a păcatului, dar şi a necredinţei. Prin urmare, postul şi cumpătarea sunt de folos nu numai pentru virtute, dar şi pentru închinarea la Dumnezeu. Căci trebuie ca postul să se însoţească de cumpătare, deoarece şi săturarea cu bucate simple împiedică durerea cea curăţitoare, întristarea sufletului pentru Dumnezeu şi acel simţământ sfâşietor care lucrează pocăinţa cea fără de preget pentru dobândirea mântuirii; căci fără de o inimă înfrântă şi zdrobită nu este cu putinţă să fii cuprins de adevărata pocăinţă. Scurtarea după porunca lui Dumnezeu a desfătării, a somnului şi a celor plăcute simţurilor zdrobeşte inima şi ne face să ne căim de păcatele noastre.

18. După cum în Evanghelie bogatul acela care îşi zicea sieşi: „Mănâncă, bea şi te veseleşte" s-a făcut pe sine, nenorocitul, vrednic de focul cel veşnic şi nevrednic de viaţa de acum, la fel şi noi, fraţilor, să ne spunem nouă înşine altminteri, adică să ne în-frânăm, să postim, să veghem, să ne strunim viaţa, să ne smerim şi să pătimim din greu pentru mântuirea noastră; căci în felul acesta vom duce până la

bun capăt, în chip plăcut lui Dumnezeu, viaţa noastră de acum, făcându-ne noi astfel moştenitori ai vieţii celei desăvârşite şi veşnice.

19. De care fie ca noi toţi să avem parte, cu harul şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia i se cuvine slavă, cinste şi închinăciune, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început şi cu Duhul Său cel Sfânt şi de viaţă făcător, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

(Omilia 6 - Îndemn la post, unde se vorbeşte pe scurt şi despre facerea lumii)

Sfântul ierarh Grigorie Palama – Omilii (volumul II) pdf

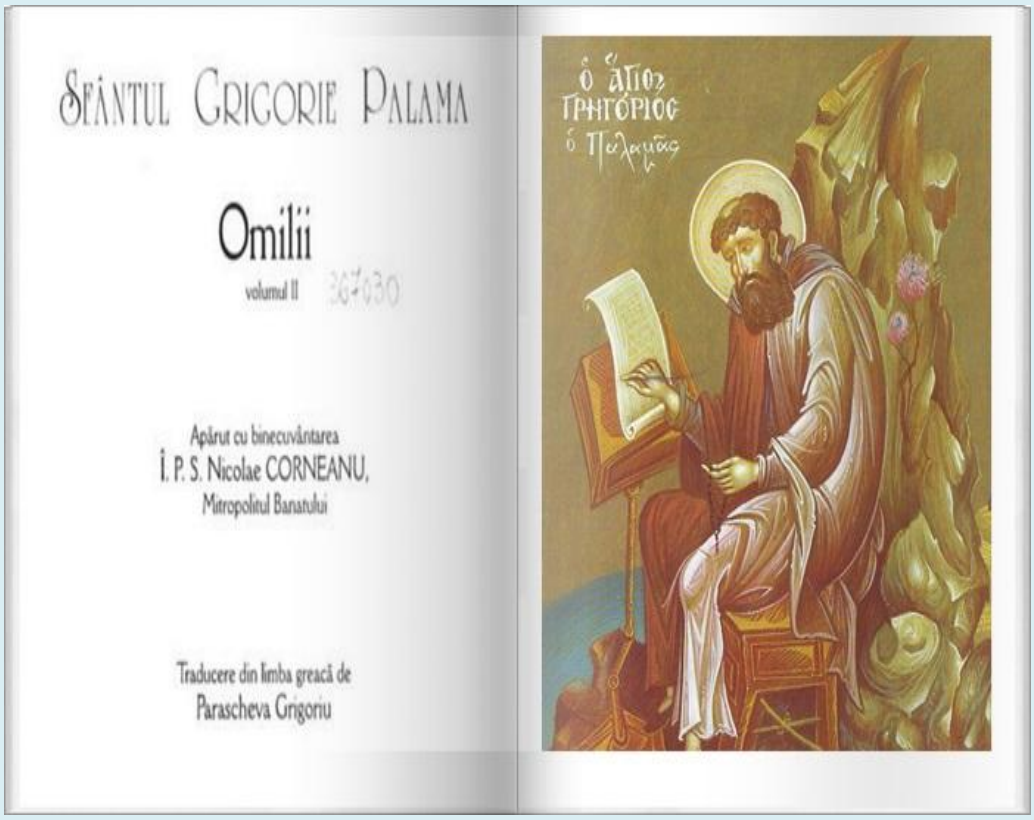

https://www.academia.edu/42674941/Sf%C3%A2ntul_ierarh_Grigorie_Palama_Omilii_volumul_II_

***

Omilia 34 despre lumina necreată

1. Să lăudăm şi noi şi să ne minunăm contemplând această măreaţă lucrare a lui Dumnezeu toată zidirea cea văzută - încă şi înţelepţii elinilor o laudă şi o admiră, cercetând-o. Însă noi facem aceasta spre slava Ziditorului, în vreme ce ei împotriva slavei Lui. Căci ei slujesc în chip nefericit făpturii, în loc să-L cinstească pe Cel ce a zidit-o. Astfel şi noi desluţim cele profetice, apostolice şi ale Sfinţilor părinţi, însă spre folosul celor de faţă şi pentru slava Duhului Care a grăit prin profeţi, prin apostoli şi prin Sfinţii părinţi. Dar încearcă să tâlcuiască acestea şi cei care au ales reaua erezie a vremii, spre vătămarea credincioşilor, spre lepădarea adevăratei cucernicii, folosindu-se de glasul Duhului împotriva Duhului. Şi însuşi cuvântul cel sfânt al harului Sfintei Evanghelii, fiind prea înalt, şi în acord cu cele auzite de la părinţi şi cu înţelesul lor duhovnicesc, de Dumnezeu purtătorii părinţi ai noştri, prin propria lor gură şi potrivit cu acesta ne desăvârşesc pe noi cei nedesăvârşiţi ca

nişte mame iubitoare de prunci, împărţind hrana cea întăritoare, bună şi uşor de dobândit, iar celor ce încă sug. gata mărunţită; şi precum în gurile maicilor celor după trup hrana pentru copii se înmoaie, tot astfel cugetele părinţilor de Dumnezeu purtători, în inimi sălăşluindu-se devin hrană de mult folos pentru sufletele celor ce ascultă şi cred. Iar gurile celor răi şi eretici se umplu de otravă aducătoare de moarte care se amestecă cu cuvintele vieţii şi acestea se fac ucigătoare pentru cei care le ascultă fără băgare de seamă.

2. Să fugim, aşadar, de cei care nu primesc tâlcuirile părinţilor şi încearcă să aducă pe cele potrivnice, şi interpretează mânuind sensurile cuprinse în literă, depărtându-se însă de cugetul evlavios: să fugim, aşadar, de ei aşa cum ai fugi de un şarpe. Căci dacă acela muşcă, trupul moare pe loc, fiind despărţit de sufletul care este nemuritor. Iar ce-l care apucă cu dinţii sufletul îl despart pe acesta de Dumnezeu, şi aceasta este moarte veşnică pentru sufletul veşnic. Să ne ferim, aşadar, de unii ca aceştia cu toată puterea şi mai ales să fugim de cei care pun la îndoială cele evlavioase şi mântuitoare, care sunt într-un cuget cu predania Sfinţilor părinţi.

3. Pe acestea toate le-am grăit şi am început astfel pentru dragostea voastră, iar apoi pe muntele cel sfânt al Schimbării la Faţă a Mântuitorului, sărbătorim astăzi această lumină, pentru care pricină aducem şi acum cuvântul nostru pentru vrăjmaşii lumini. Am spus-o puţin mai înainte, când am înfăţişat graiurile bine cunoscutelor Evanghelii de astăzi spre desluşirea tainei şi prezentarea adevărului. „După cea de-a şasea zi a luat Iisus pe Petru pe Iacov şi pe Ioan şi s-a dus cu aceştia pe un munte înalt în singurătate, în pustie, şi s-a schimbat la faţă înaintea lor şi a strălucit faţa Lui ca soarele” (Mat. 17:1). ***Este necesar ca mai înainte de toate aceasta să cercetăm după care zi anume socoteşte Sfântul evanghelist Matei şi apostol al lui Hristos că era a şasea zi, după care a fost ziua Schimbării la faţă a Domnului?*** Deci, după care ? După cea în care Domnul. învăţându-i pe ucenicii Lui, a zis că Fiul Omului va veni în slava Tatălui şi a rânduit aşa, grăind: „că sunt unii din cei ce stau aici care nu vor gusta moartea până ce nu vor vedea pe Fiul Omului, venind în Împărăţia Sa (Mat. 16:28) numind slava Tatălui şi împărăţia însăşi lumina Schimbării Sale la faţă. Aceasta a descoperit-o şi Sfântul evanghelist Luca arătând atât învăluit, cât şi limpede. „Iar după cuvintele acestea, ca la opt zile, luând cu Sine pe Petru şi Ioan şi pe Iacov, S-a suit pe munte ca să Se roage.

4. ***Însă cum concordă (cele două Evanghelii, după Luca şi Matei), când unul zice clar că s-au scurs opt zile între făgăduinţă şi descoperire, iar celălalt spune că a fost această arătare în munte după cea de-a şasea zi? Luaţi aminte şi înţelegeţi. Erau de opt zile petrecând pe munte dar de arătat s-a arătat în cea de-a şasea zi. Aceştia trei Petru, Iacov şi Ioan, care s-au urcat pe munte împreună***

cu Iisus, au văzut acolo împreună cu El pe Moise şi cu Ilie astfel încât erau cu totul împreună cu aceştia, şase. Dar împreună cu Domnul, pururea nevăzut, erau dimpreună şi Tatăl şi Duhul Sfânt, unul mărturisind prin însuşi glasul Lui, că El este Fiul lui cel iubit iar celălalt, prin norul cel luminos a strălucit împreună (cu glasul), arătându-Se pe Sine şi pe Tatăl de aceeaşi fiinţă cu Fiul şi de o unime cu privire la lumină, căci este bogăţia acestora firea şi o singură izbucnire a strălucirii. Astfel opt sunt cei şase. Aşadar aşa precum nu este nici un dezacord între şase şi opt, la fel nici cei doi evanghelişti nu se contrazic, unul zicând că după şase zile, iar Luca punând că au trecut după aceste cuvinte ca la opt zile. Iar nouă ni se pare cum că sunt ca nişte tipuri prin aceste două ziceri aduse împreună de pe munte, ascuns rostite şi totodată lămurit.

5. Însă cineva ar putea urma astfel văzând cât de frumos se aseamănă între ele cele două dumnezeieşti propovăduiri, chiar şi după literă. Căci Luca a zis opt zile, fără a se deosebi întru nimic de cel ce a zis după şase zile, punând la socoteală şi ziua în care a grăit cuvintele acelea şi ziua în care Domnul S-a schimbat la faţă. Pe acestea şi Matei le-a dat spre cugetare celor care în mod obişnuit văd pentru aceasta şi adăugirea „după", care arată posterioritatea, acesta a grăit-o, iar celălalt a lăsat-o: căci nu a zis după opt zile, precum a zis acela „după şase zile" ci „au trecut ca la opt zile". Astfel, nu se află vreo contradicţie în cugetul desfăşurării faptelor la cei doi evanghelişti.

6. Însă şi altceva mare şi de taină ni se dezvăluie nouă în părută discordanţă a unuia cu celălalt: însă trebuie să luaţi în minte cugetul celor grăite, toţi câţi sunteţi mai iuţi la minte. ***Căci de ce unul a zis peste şase zile, iar celălalt a depăşit şi săptă-mâna, pomenind cea de-a opta zi?*** Fiindcă marea privelişte a luminii schimbării la faţă a Domnului s-a petrecut în cea de-a opta zi, care este anume taina veacului viitor ce se va descoperi după încetarea lumii celei zămislite în şase zile şi depăşirea simţirii noastre care lucrează înşesit; căci avem cinci simţuri, la acestea adăugându-se cuvântul rostit după percepţia noastră punând în lucrare înşesit energia simţurilor noastre Nu numai mai presus de simţuri, ci şi mai presus de cuvânt este făgăduinţa pentru cei vrednici de Împărăţia lui Dumnezeu pentru aceasta, după fericita nelucrare a acestora desăvârşite prin cel de al şaselea simţ, a cărui vrednicie o rodeşte săptămâna, însă după chipul celei de-a opta se descoperă prin puterea unei mai bune energii, Împărăţia lui Dumnezeu. Şi această putere a dumnezeiescului Duh prin care Împărăţia lui Dumnezeu este văzută de cei vrednici, după dumnezeiescul Luca. Domnul arătând ucenicilor, mai dinainte le-a grăit "sunt unii stând aici dintre voi care nu vor gusta moartea până ce vor vedea Împărăţia venind cu putere şi cu slavă multă" (Luca. 9:27), adică prin aceasta să dea putere celor văzători de a vedea pe cele nevăzute curăţindu-se de blasfemia cea

aducătoare de moarte şi de suflet ucigătoare care este păcatul a căruia înfruptare este începutul răutăţii celei din cuget, şi de care cei ce se curăţesc nu vor gusta moartea cea a sufletului, fiind păziţi fără de prihană prin puterea descoperirii viitoare, pe cât socotesc, şi în cuget.

7. „Sunt unii stând aici dintre voi care nu vor gusta moartea până ce vor vedea Împărăţia venind cu putere şi cu slavă multă (Luca, 9:27). Dar pretutindeni este Împăratul şi pretutindeni este Împărăţia Lui, astfel încât este clar că venirea Împărăţiei Lui nu se arată a fi altundeva sau în vreun loc oarecare, ci este descoperită prin puterea dumnezeiescului Duh; pentru care pricină se şi spune că va veni cu putere. Care putere nu este apropiată simplu de cei ce o dobândesc, ci celor care stau cu Domnul celor care se întăresc în credinţa întru El şi celor care după Petru şi Iacov şi Ioan şi tuturor celor purtaţi sus pe muntele cel înalt de către Cuvântul cel întâi, adică celor care s-au înălţat prin smerenia firii noastre: apoi şi pentru aceasta Dumnezeu în munte, precum s-a zis închipuie, pe de o parte pogorârea Lui însuşi din sălăşluirea întru cele proprii ale Sale, şi pe de altă parte, ridicându-ne pe noi din cea mai adâncă umilinţă, ca să ne conducă puţin câte puţin la firea cea născută şi cât de sigur, cel nemărginit. Însă o astfel de închipuire nu este la îndemâna minţii, ci fiind cu mult mai bună şi mai înaltă, încât este accesibilă numai prin puterea Duhului Sfânt.

8. Lumina schimbării la faţă a Domnului nu este aşadar circumscrisă şi nici nu se desparte, nici nu cade în puterea simţurilor, deşi a fost văzută cu ochi trupeşti şi pentru puţină vreme, în strâmtorarea de pe vârful muntelui. Însă, precum s-a spus, s-au mutat slujitorii Domnului de la trup la duhul, prin prefacerea simţurilor pe care a lucrat-o în aceştia însuşi Duhul Sfânt şi astfel, au văzut acea lumină negrăită, într-atât i-a bucurat puterea Duhului Sfânt; ceea ce nefiind în stare să mai vadă precum aceia cei ce astăzi hulind această lumină, socotesc că cei aleşi dintre apostoli au văzut lumina Schimbării la faţă a Domnului, prin puterea simţurilor şi printr-o putere zidită, şi prin aceasta încearcă să tragă în jos către făptură, nu numai lumina aceea, slava şi Împărăţia lui Dumnezeu, ci şi puterea Duhului Sfânt, prin care cele dumnezeieşti sunt descoperite celor vrednici. Căci nu l-au auzit niciodată, nici nu l-au crezut pe Pavel care zice „cele ce ochiul n-a auzit, nici urechea n-a auzit, şi la inima omului nu s~au suit pe acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El. Iar nouă ni le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său, căci Duhul toate le cercetează, chiar şi adâncurile lui Dumnezeu" (I Cor. 2:9).

9. Însă când au ajuns în cea de-a opta zi, precum s-a spus luând Domnul pe Petru şi pe Iacov şi pe Ioan a urcat cu ei pe munte ca să se roage, căci mereu despărţindu-se de toţi şi de aceştia apostoli, singur s-a rugat, precum şi atunci când după ce a

hrănit pe cei cinci mii cu tot cu femei şi copii cu cinci pâini şi doi peşti, slobozindu-i pe toţi, iar pe ucenici silindui să urce pe corabie. El însuşi s-a urcat pe munte ca să Se roage singur; şi acum luând cu Sine puţini, şi pe aceştia dintre toţi i-a avut cu Sine, căci se apropiau patimile cele mântuitoare iar celorlalţi ucenici le-a zis: şedeţi aici, până ce mă voi ruga: a luat deci pe Petru şi Iacov şi Ioan cu El. Aşadar, numai pe aceştia luându-i de aici, i-a urcat sus pe un munte înalt în singurătate, şi S-a schimbat la faţă înaintea lor, a celor ce vedeau, adică.

10. Cine adică S-a schimbat? Zice teologul Hrisostom: S-a deschis în faţa lor, pe cât se pare, puţin din dumnezeirea Lui şi a arătat aleşilor Săi pe Dumnezeu Care sălăşluia întru El „Căci s-a făcut, în timp ce Îl ruga pe Acesta", precum zice Sfântul apostol şi evanghelist Luca, chipul feţei Lui altul, strălucind ca soarele ", precum scrie Matei. ***A zis „ca soarele" ca nu cumva să cugete cineva că acea lumină este o lumină care cade sub simţuri, departe de noi o astfel de orbire a minţii a celor care nu pot să-şi înalţe cugetul mai presus de percepţiile simţurilor, ci ca să ştim ci ceea ce pentru cei care trăiesc şi văd prin simţuri este soarele, pentru cei trăitori şi văzători după Duhul este Hristos ca Dumnezeu şi nu era nevoie pentru cei ce-L vedeau pe Dumnezeu în contemplarea lor, în vederea lor de Dumnezeu de o altă lumină căci pentru cei veşnici El însuşi este lumină, iar nu alta. căci la ce le era de folos o a doua lumină celor care aveau cea mai mare lumină? În rugăciune atât de tare a strălucit şi a descoperit în chip de negrăit celor aleşi dintre ucenici negrăita lumină aceea, pe când cei mai înalţi dintre profeţi se aflau de faţă împreună cu ei ca să arate că rugăciunea este dătătoarea acelei prea fericite privelişti şi ca să învăţăm că prin apropierea de Dumnezeu cea după virtute şi prin unirea cu El cea după minte, se apropie şi se descoperă strălucirea aceea, fiind dată tuturor şi văzută de către cei care prin fapta cea bună neabătută şi prin rugăciune curată, neîncetat tind către Dumnezeu. Căci adevărata şi cea mai de dorit frumuseţe zice, pe care mintea se cade a o contempla, numai după ce a fost curăţită, este cea a unei firi îndumne-zeite şi prea fericite. Din care cel ce-şi aţinteşte ochii către strălucirea şi harurile ei se împărtăşeşte şi el cu câte ceva dintre ale aceleia, precum strălucirea. Împros-pătându-şi culoarea la vederea aceea ca atunci când Moise grăind cu Dumnezeu i-a strălucit faţa.***

11. Vedeţi că şi Moise a fost schimbat urcând pe munte şi la fel a văzut slava lui Dumnezeu? Însă el a suferit schimbarea, iar nu a lucrat-o; după cele spuse, la această măsură a adus aici strălucirea adevărului, ca să vadă şi să sufere strălucirea lui Dumnezeu. Dar Domnul nostru Iisus Hristos avea acea strălucire de la Sine însuşi, fiindcă nu avea El nevoie de rugăciune care să-i strălucească trupul cu dumnezeiasca lumină, ci a arătat de unde provine lumina lui Dumnezeu în sfinţi şi

în ce chip va fi văzută în aceştia: căci şi drepţii vor străluci ca soarele în Împărăţia Tatălui lor şi astfel devenind întregi lumină dumnezeiască, ca o naştere din dumnezeiasca lumină, L-au văzut pe Hristos negrăit strălucind mai presus de lumină, dumnezeieşte, şi a căruia slavă revărsându-se de la natură s-a arătat pe Tabor comună şi trupului, în unitatea ipostasului. Astfel şi printr-o asemenea lumină a strălucit faţa Lui ca a Soarelui. (Mat. 13:43).

12.Însă cei ce se laudă cu cuvântul cel elinesc şi cu înţelepciunea elinilor mai presus de a noastră şi care nu ascultă pe de-a-ntregul de bărbaţii înduhovniciţi prin cuvintele Duhului, aceia pe care i-am pomenit mai sus stau împotriva adevărului, auzind de lumina Schimbării la faţă a Domnului de pe munte, cea văzută de ochii apostolilor, o trag în jos la starea de lumină percepută pnn simţuri şi zidită, şi o coboară la aceasta pe cea care este nematerialnică, neînserată şi veşnică, fiindcă ei înşişi petrecând în cele de jos nu pot cu nici un chip să cugete nimic dintre cele mai presus de cele pământeşti. De aceea El însuşi împotriva acestui fapt, a arătat-o mai dinainte proniator, ca nezidită şi numind-o pe aceasta Împărăţia lui Dumnezeu. Căci nu este Împărăţia lui Dumnezeu supusă şi zidită, căci este singură între toate care nu este stăpânită şi atârnată, dincolo de orice timp şi orice veac şi nici nu are Împărăţia lui Dumnezeu începîtoare care să o înceapă sau sfârşit sub veacuri sau timp. Însă credem că ea este moştenirea celor mântuiţi.

13. Apoi când S-a schimbat Domnul a strălucit şi a arătat slava şi strălucirea şi lumina aceea şi iarăşi va veni precum a fost văzut de ucenici pe munte, dar putem spune că a mai adăugat ceva lumină pe care o va avea în veac, dar pe care mai întâi nu a avut-o? Departe de noi această blasfemie, căci zicând astfel, slăvim trei firi ale lui Hristos în loc de două: cea dumnezeiască, cea omenească şi una a luminii aceleia, aşadar nu o alta ci acea strălucire pe care o avea în chip nevăzut a descoperit-o. Căci avea această strălucire a firii celei dumnezeieşti tăinuită de trup. Aşadar lumina aceea este a dumnezeirii şi ea este nezidită iar dacă Hristos S-a schimbat la faţă nu a fost aceasta, după Sfinţii teologi, nici adăugând ceea ce nu era, nici schimbând ceea ce nu era, deschizând ucenicilor acestora ochii şi din orbi făcându-i văzători. Vezi că faţă de lumina aceea orbi sunt ochii cei după fire văzători? Aşadar nu este acea lumină a simţurilor şi nici cei văzători nu au văzut simplu cu ochii simţirii, ci au fost pregătiţi prin puterea Duhului Sfânt.

14. S-a schimbat aşadar şi astfel au văzut schimbarea, căci firea noastră care nu era desăvârşită, a primit-o prin adăugare, fiind îndumnezeită prin unirea cu Dumnezeu Cuvântul. De aici şi luând în pântece în feciorie şi născându-L în chip străin pe Cel Care, din ea fiind născut, s-a făcut cunoscut drept Dumnezeu purtător de trup, şi Simeon luându-L pe El ca pe un prunc în braţe şi Ana proorociţa întâmpinându-L,

căci puterea cea dumnezeiască a strălucit celor ce au ochii inimii curăţiţi ca printr-o fâşie transparentă de cristal.

15. ***Dar pentru ce dintre toţi a luat cu sine numai pe corifeu apostolilor şi i-a dus pe munte numai pe aceştia în pustie, ca să le arate ceva cu totul mare şi tainic?*** Cum aşadar fiind măreaţă şi tainică acea privelişte a luminii, ar fi a simţirii, pe care înşişi cei aleşi, o aveau şi mai înainte de a fi aduşi împreună cu ceilalţi care au fost lăsaţi ios. Şi ce nevoie mai era de puterea Duhului Sfânt şi de adăugirea/ajustarea sau schimbarea ochilor la vederea acelei lumini dacă ar fi o lumină sensibilă şi zidită? Cum ar fi slava şi Împărăţia Tatălui şi a Duhului Sfânt o lumină ce cade sub simţuri? Şi cum într-o asemenea slavă şi împărăţie va veni Hristos în veacul viitor când nu va fi nevoie nici de aer, nici de lumină, nici de loc sau de unele dintre acestea ci în loc de toate, precum zice apostolul, va fi nouă Dumnezeu? (I Cor 15:28) Iar dacă în loc de orice, atunci şi în loc de orice lumină când se arată iarăşi, şi lumina aceea fiind a dumnezeirii apoi şi cel mai teolog dintre evanghelici, Ioan arată prin Apocalipsa că cetatea aceea care va veni şi nu va pieri „nu are trebuinţă de soare, nici de lună ca să o lumineze în ea: căci slava lui Dumnezeu a luminat-o pe ea şi făclia ei, Mielul lui Dumnezeu (Apoc. 21:23) Aşadar nu ni L-a arătat nouă limpede şi acolo pe Iisus dumnezeieşte schimbat la faţă pe Tabor, ca şi acum, Care are trupul ca o făclie, iar în loc de lumină, strălucind celor care urcară împreună cu El pe munte, având slava dumnezeirii? Dar şi în privinţa celor ce sălăşluiau în cetatea aceea El însuşi zice că „nu au trebuinţă de lumina făcliei sau de lumina soarelui, fiindcă Domnul Dumnezeu luminează peste aceştia şi noapte nu va mai fi. Atunci ce este această lumină întru care nu este mutare sau umbră de schimbare? Ce este această lumină necuprinsă şi neînserată? Oare nu este lumina dumnezeirii?

16. Dar şi Moise şi Ilie şi. mai mult decât Moise sufletul care nu mai trăieşte în trup, cum va vedea şi cum va fi proslăvit printr-o lumină sensibilă? Iar cei care au fost văzuţi în slavă în acea vreme prooroceau ce sfârşit va fi să se plinească în Ierusalim. Cum dar îi cunoşteau pe cei pe care apostolii nu i-au văzut niciodată mai înainte, dacă nu prin puterea descoperirii luminii aceleia?

17. Dar ca să nu reţin mai mult atenţia voastră, vom păstra spusele evanghelice rămase până la vremea săvârşirii atotsfintei şi dumnezeieşti ierurgii, crezând, după cum am fost învăţaţi de cei luminaţi de Hristos numai cele ale acelora care le văd neabătut .”Căci tainele sunt al Mele şi ale celor dimpreună cu Mine". (Daniel 2:28) Aşadar, cei care cred cu dreptate, precum am fost învăţaţi, sunt părtaşi împreună cu Domnul la Schimbarea la faţă. Să ne îndreptăm spre strălucirea luminii aceleia şi fiind iubitori de frumuseţea slavei celei fără de schimbare, să ne curăţim ochiul

cugetului de întinăciunile celor pământeşti, dispreţuind pe cele ruşinoase şi împodobite, care nu sunt cuvioase, căci chiar plăcute de ar părea, ele ne aduc chinul cel veşnic, şi chiar de ar aduce frumuseţe trupului încing sufletul cu tunica cea neasemănătoare a păcatului, iar cel care nu are haina de nuntă nestricăcioasă este legat de mâini şi de picioare şi aruncat în foc şi în întunericul cel mai dinafară.

18. De care să fim şi noi izbăviţi toţi prin strălucirea şi cunoştinţa luminii celei nematerialnice şi veşnice a Schimbării la faţă a Domnului, spre slava Lui şi a Celui fără de început al Lui Părinte şi a de viaţă Făcătorului Lui Duh, a cărora una şi aceeaşi este strălucirea şi dumnezeirea, slava, Împărăţia şi puterea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Omilia 35 despre lumina dumnezeiască necreată, care nu este însă fiinţa lui Dumnezeu

1. Profetul Isaia mai dinainte a grăit despre Evanghelie astfel: “trimite Domnul Cuvânt scurt pe pământ" (Îs.10:23) iar scurt este cuvântul care în puţine vorbe cuprinde multe înţelesuri Aşadar să ne înălţăm mintea la cuvintele Evangheliei de astăzi, unele deja cercetate, iar pe cele care ne-au rămas să le aducem acum în faţa noastră, ca să ne umplem de înţelesul cel nestricăcios, ascuns întru ele, să ne bucurăm şi să ne încredinţăm cu totul inspiraţiei dumnezeiescului Duh.

2. “În vremea, aceea a luat Iisus pe Petru, pe Iacob şi pe Ioan şi i-a dus pe un munte înalt şi S-a schimbat la faţă înaintea lor şi a strălucit faţa Lui ca soarele” (Mat. 17.1). Iată acum vremea binevenită, iată acum ziua mântuirii, fraţilor ziua dumnezeiască şi veşnică - cea nemăsurată cu ceasuri, care nu se poate nici mări, nici micşora, ziua cea neîntreruptă de noapte, căci este ziua Soarelui dreptăţii întru care nu este mutare sau umbră de schimbare (Iac. 1:17). În această zi, prin bunăvoirea Tatălui şi cu împreună lucrarea Duhului Sfânt, [acest Soare] a strălucit faţă de noi, cu iubire de oameni, ne-a ridicat de la întuneric la prea minunată lumina Sa care i-a strălucit peste creştet, fiind soarele cel nevăzut, Cel ce întinde timpul până-n veac.

3 Astfel, ca Soare al dreptăţii şi al adevărului, nu suferă să se arate şi să se facă cunoscut celor ce grăiesc minciuni despre El şi vorbesc cu nedreptate despre cele mai înalte, sau celor care prin faptele lor îl tăgăduiesc. Însă li se descoperă celor care lucrează dreptatea şi celor ce iubesc adevărul, şi îi bucură întru credincioşie cu strălucirile Sale. Căci aceasta spune şi Sfânta Scriptură: “Lumină a răsărit dreptului şi înţelepciunea îi este acestuia însoţitoare” (Ps. 96:12). De aceea, şi psalmistul profet îi cântă lui Dumnezeu: “Taborul şi Ermonul în numele tău se vor

bucura (Ps. 88 13) mai dinainte vestind celor ce au contemplat înţelepciunea care s-a născut mai târziu pe munte de la acea strălucire. Iar Isaia iarăşi zice: “Dezleagă toate legăturile nedreptăţii, slăbeşte strâmtorarea zapisurilor silnice, rupe toată nedreapta îndatorire.” (Îs., 58:6). Şi ce zice mai departe? Atunci va ţâşni lumina Ta (de dimineaţă) şi izbăvirea Ta degrab va răsări, şi va merge înaintea dreptăţii Tale şi slava lui Dumnezeu Te va umbri" (Is., 58:8). Şi iarăşi: “De vei lepăda de la tine legătura şi ridicarea mâinii şi tot cuvântul cârtelii şi vei da celor flămânzi pâine din tot sufletul tău şi vei umple sufletul tău de toată umilinţa, atunci va răsări întru întuneric lumina ta şi va străluci ca amiaza" (Is.. 58:9) Dar de ce ar pomeni şi de alţi sori pe care însuşi i-a zidit, când e limpede că un singur soare străluceşte pe cer? Se referă, aşadar, la drepţii care strălucesc ca soarele în Împărăţia Tatălui lor (Mat. 13:43).

4. „Să lepădăm deci de la noi fraţilor, faptele întunericului şi să lucrăm faptele luminii" (Rom. 12:12). Nu doar pentru ca într-o zi anume să petrecem cu cinste, ci să ne facem fii ai zilei celei veşnice şi apoi să urcăm pe munte, acolo unde Hristos a strălucit, pentru ca, privind cele de acolo şi mai cu osebire petrecând în lumină, şi fiind aflaţi vrednici de o asemenea zi, însuşi Cuvântul lui Dumnezeu să ne înalţe şi pe noi la vreme potrivită. Iarăşi acum, împreună să tindem şi să ne înălţăm ochii minţii, rogu-vă către lumina propovăduirii Evangheliei ca să fiţi schimbaţi până la înnoirea deplină a minţii voastre şi atraşi astfel de dumnezeiasca strălucire de sus, să ne facem asemenea chipului slavei Domnului căruia i-a strălucit faţa ca soarele astăzi pe munte.

5. În ce sens. „ca soarele"? A existat oare un timp când lumina soarelui nu se afla în globul solar ca într-un vas? Căci lumina s-a născut mai întâi, înainte de a fi soarele, pe când Cel ce pe toate le-a adus întru fiinţă a zidit discul soarelui abia în cea de-a patra zi unind cu acesta lumina şt astfel rostuindu-l ca un astru făcător şi luminător al zilei, tot astfel şi în ceea ce priveşte lumina dumnezeirii: a fost oare un timp când ea nu era cuprinsă ca într-un vas în trupul lui Hristos? Căci una este fără cauză, iar cealaltă este cauzată. Ceea ce a luat de la noi Fiul lui Dumnezeu [adică trupul], pentru noi sâvârşindu-se a primit întru sine deplinătatea dumnezeirii şi astfel a fost arătat ca un luminător îndumnezeitor, răspândind dumnezeiasca lumină.

6. Astfel a strălucit faţa lui Hristos ca soarele, iar veşmintele Lui s-au făcut albe ca zăpada, zice Sfântul evanghelist Marcu: “strălucitoare şi albe foarte, ca zăpada, aşa cum nici un înălbitor de pe pământ nu poate să albească” (Marcu 9:2.3). Străluceau, aşadar, de aceeaşi necreată lumină atât trupul vrednic de toată închinăciunea al lui Hristos cât şi veşmintele dar nu la fel, căci faţa lui ca soarele, iar veşmintele,

ca unele ce erau aproape de trupul Său, se făcuseră de lumină, arătându-se astfel cum vor fi veşmintele slavei pe care le vor îmbrăca în veacul viitor cei ce vor fi aproape de Dumnezeu şi care este haina nepătimirii pe care Adam a lepădat-o prin cădere, trezindu-se gol şi ruşinat. Iar dumnezeiescul Luca zice şi el: „Şi s-a făcut chipul feţei Lui altul şi îmbrăcămintea Lui albă strălucind" (Luc. 9:29), descriind atotdesăvârşirea celor petrecute pe munte şi negăsind nici o comparaţie vrednică de ele. Marcu însă, deşi descrie veşmintele, zicând: "strălucind, albe foarte, ca zăpada a arătat şi el că orice imagine şi comparaţie este cu mult mai prejos faţă de priveliştea strălucirii acelor veşminte. Căci zăpada albă fiind, nu este întru nimic şi strălucitoare, ci are o suprafaţă neregulată, fiind alcătuită toată din bule mici de apă, amestecate cu aerul din interior Având în vedere că nici norul nu este pe deplin format, şi nici nu poate suprima aerul dinlăuntru, bulele de apă fiind condensate de ger dar în acelaşi timp fiind şi purtătoare de aer, plutesc în jos sub formă de fulgi, având aspectul unei spume, pe de o parte din pricina albeţii, pe de altă parte dm pricina neregularităţii.

7. Aşadar, nu pentru că albul zăpezii n-ar fi fost îndeajuns pentru a înfăţişa dulceaţa pnveliştii aceleia a fost adăugată şi strălucirea, ci mai cu seamă pentru că. prin acestea evanghelistul a vrut să arate că lumina prin care veşmintele s-au făcut albe şi strălucitoare este mai presus de fire. Căci nu ţine de lumină ca să se facă albe şi strălucitoare cele luminoase, ci ca să se arate care este culoarea lor. Dar această lumină, pe cât se pare, mai curând le învăluie decât le transfigurează; or, transfigurarea nu ţine de lumina sensibilă. Ceea ce este încă şi mai paradoxal e faptul că deşi le transfigurează, le păstrează neschimbate, precum s-a arătat mai înainte. Dar cum ne sunt cunoscute toate despre lumină? În această privinţă, evanghelistul nu numai că arată doar strălucirea şi frumuseţea mai presus de fire a chipului Mântuitorului, ci ca să arate mai presus de fire chiar frumuseţea veşmintelor, a despărţit-o de frumuseţea firii, adăugând la albul zăpezii şi strălucirea. Iar, de vreme ce meşteşugul artei pare să adauge oarecare frumuseţe la frumuseţea firii acea frumuseţe [a luminii necreate] a fost pusă mai presus chiar şi de frumuseţea din artă. Încât se spune că „nici un înălbitor pe pământ nu poate să albească".

8. Căci Cuvântul cel mai înainte de veci care S-a întrupat pentru noi şi pe care îl poartă întreg întru sine cuvântul propovăduirii evanghelice, al cărui veşmânt este literă, fiind alb şi limpede, dar totodată strălucitor şi luminos, ca mărgăritarele cu atât mai mult cu cât în chip vrednic de Dumnezeu S-a sălăşluit în cei care văd în duh cele ale Duhului şi care lămuresc, potrivit lui Dumnezeu, sensul care se află în literă. În acest chip, ei arată cuvintele propovăduirii evanghelice încât nici un înălbitor de pe pământ - iar înălbitorul este aici înţeleptul acestui veac - nu poate să

lămurească. Dar de ce spun să lămurească? Căci acesta nu poate să cunoască nici ceea ce altul îi lămureşte: "căci omul trupesc, după cum zice Apostolul, nu primeşte cele ale Duhului, nici nu poate să le cunoască" (I Cor. 2:14). fiindcă, supus fiind patimilor, se înşeală în privinţa iluminărilor celor mai presus de minte, dumnezeieşti şi duhovniceşti, blasfemiind cele pe care nu le vede: „amestecând de-a valma cele aflate în puterea minţii cu cele ale trupului său." (Col., 2:18).

9. Însă dumnezeiescul Petru, având mintea luminată de acea prea fericită privelişte şi fiind purtat către dragostea lui Dumnezeu de o şi mai aprinsă dorinţă, nu mai voia nicidecum să se mai despartă de acea lumină: „Bine este nouă aici", zise el către Domnul (Luca 9:33). "Dacă voieşti să facem aici trei colibe, ţie una şi lui Moise una şi una lui Ilie", neştiind ce spune, fiindcă nu venise încă vremea restaurării. Iar la plinirea vremii, nu ne mai sunt de trebuinţă corturi făcute de mână şi nici nu s-ar fi cuvenit să-L facă pe Stăpânul egal cu slujitorii Lui prin asemănarea colibelor, căci Hristos ca fiu legitim. este în sânul Tatălui, pe când profeţii Moise şi Ilie, fiecare în parte, ca adevăraţi fii ai lui Avraam sălăşluiesc în sânul lui Avraam. Pe când Sfântul Petru spunea acestea, fără a şti ce zice, „iată un nor luminos i-a umbrit pe ei", curmând vorba lui Petru şi arătând ce cort i se cuvenea lui Hristos. ***Dar ce era acest nor şi cum luminos fiind, i-a umbrit pe ei?*** Oare nu cumva aceasta este însăşi lumina cea neapropiată întru care sălăşluieşte Dumnezeu, pe Care lumina Îl înfăşoară ca şi cu o haină? Căci zice: „Cel ce pui norul suirea ta" (Ps.. 103:4) şi a pus întunericul acoperământ, împrejurul cortului Tău (Ps. 17. 13). Totuşi, după cum spune şi Sfântul apostol: „Numai cel ce are nemurirea sălăşluieşte în lumina cea neapropiată" (I Tim. 6: 16). Dar lumina aceasta este aici şi întuneric, fiindcă, deşi avea strălucirea cea mai presus de fire, umbrea.

10. Însă se mărturiseşte de către Sfinţii părinţi teologhisitori că lumina cea întâi văzută a rămas neapropiată chiar şi pentru ochii apostolilor. „Căci astăzi, zice Sfântul Ioan Damaschin, raza necircumscrisă a dumnezeieştii străluciri în muntele Tabor, Sfinţilor apostoli străluceşte". Dar potrivit marelui Dionisie, care spune că întuneric este lumina cea neapropiată în care se spune că sălăşluieşte Dumnezeu, în aceasta se află oricine este vrednic să-L cunoască şi să-L vadă. Aşadar, această lumină a strălucit pe faţa Domnului, pe care apostolii au văzut-o cei dintâi şi pe care norul cel luminos a umbrit-o după aceea. Însă atunci o lumină mai mică s-a înfăţişat vederii, dar s-a arătat apoi cu mult mai mare încât li s-a părut că este nevăzută din pricina strălucirii ei mai presus de fire, şi întru acest chip L-a umbrit pe Izvorul dumnezeieştii lumini celei veşnice, pe Soarele dreptăţii, adică pe Hristos. Căci şi în cazul soarelui celui sensibil, chiar dacă lumina se oferă vederii prin rază dacă ar privi cineva direct la soare, de îndată i s-ar lua vederea. Puterea strălucirii este cu mult mai presus de puterea ochilor noştri.

11. Numai că soarele cel sensibil străluceşte, după cum a fost rânduit, şi nu după voinţa sa, nici nu se arată doar celor cărora el voieşte să Ii se arate. Pe când Soarele dreptăţii nu are doar prin fire strălucire şi slavă, ci având voinţă, străluceşte doar pentru cei care voieşte El şi numai atât cât voieşte, în chip proniator şi mântuitor. Astfel, voind ca soarele să se arate şi să fie văzut de ochii apostolilor, şi aceasta nu de la o mare depărtare, ci strălucind mereu cu o mai mare putere, precum voia printr-o strălucire mai presus de fire a rămas nevăzut ochilor apostolilor atunci când a venit în chip de nor luminos. Însă un glas din nor s-a făcut auzit: “Acesta este Fiul meu cel iubit întru Care am binevoit, de El să ascultaţi"! Căci deja în Iordan, la botezul Domnului s-au deschis cerurile şi acelaşi glas s-a auzit în acea desăvârşită slavă pe care şi Sfântul Ştefan, tinzându-şi ochii şi umplându-se de Duhul Sfânt, a văzut-o mai târziu, când i s-au deschis şi lui cerurile. Dar acum să ne întoarcem la norul care L-a umbrit pe Hristos. Aşadar, el este aceeaşi slavă a lui Dumnezeu mai presus de ceruri.

12. Cum deci să fie văzută în chip sensibil lumina cea mai presus de ceruri? S-a propovăduit că din nor glasul Tatălui s-a făcut auzit, fiindcă toate cele ce se săvârşeau în Lege înaintea venirii Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos: punerea înainte a jertfelor, darea poruncilor, înfierea, erau nedesăvârşite şi nu erau înfăptuite după voia dintru început a lui Dumnezeu, ci au fost îngăduite până la viitoarea venire a Domnului şi arătarea Lui în lume. El este Cel în Care ca Fiu prea iubit, binevoieşte şi se odihneşte Tatăl, şi tot El îi este bineplăcut în chip desăvârşit. Pentru această pricină se şi porunceşte ca de El să asculte şi Lui să-l urmeze. Căci se spune: "Intraţi pe poarta cea strâmtă, căci mare şi largă este calea care duce la pierzanie, dar strâmtă şi anevoioasă este calea ce duce la viaţă, ascultaţi de El", şi iarăşi s-a spus: lumina aceasta este Împărăţia lui Dumnezeu, de aceasta să ascultaţi, în aceasta să credeţi şi să vă faceţi vrednici de această lumină".

13. Însă când s-a arătat norul cel luminos şi glasul Părintelui a răsunat din nor, „au căzut cu faţa la pământ ucenicii", dar nu datorită glasului, căci acesta şi cu alte multe prilejuri s-a făcut auzit, nu numai la Iordan, ci şi când a mers înainte de Patimile Mântuitorului în Ierusalim, căci atunci când Domnul zicea: ‘Tată proslăveasckă-se numele Tău”, a venit un glas din cer: "Şi L-am prea mărit şi iarăşi Îl voi prea mări" (loan 12:28) şi deşi toată mulţimea l-a auzit, nimeni n-a căzut cu faţa la pământ. Dar aici nu numai glasul, ci dimpreună cu glasul s-a arătat şi lumina cea necuprinsă. E limpede că nu datorită glasului, ci datorită schimbării luminii au căzut ucenicii, cum era şi firesc, cu faţa la pământ, după cum au cunoscut de Dumnezeu purtătorii bărbaţi. Căci mai înainte de a auzi glasul, au fost cuprinşi de spaimă, după cum spune Marcu, din pricina acelei dumnezeieşti înfăţişări.

14. Însă dacă pentru aceştia toţi, s-a arătat în chip prea înalt lumina dumnezeiască necreată, mai presus de fire, ce vor pătimi cei ce s-au lăsat amăgiţi şi au urmat unei alte străine şi trupeşti mărturisiri şi care, aşadar, nu pot cunoaşte cele ale Duhului? Unii ca aceştia vor fi atraşi în gheenă de necuratul, căci nu recunosc nici slava dumnezeiască, nici Împărăţia lui Dumnezeu, nici frumuseţe, nici har, nici strălucire, nici luminare - precum suntem învăţaţi de Dumnezeu şi de părinţii teologi care acelaşi lucru spun şi afirmă că această [lumina necreată] este fiinţa lui Dumnezeu şi prin aceasta ei zic că este sensibilă şi creată. Însă Domnul în Evanghelii nu spune că această slavă este comună numai Lui şi Tatălui, ci şi sfinţilor îngeri, după cum scrie dumnezeiescul Luca: "Căci cel ce se ruşinează de Mine şi de cuvintele mele, de acela şi Fiul Omului se va ruşina când va veni în slava Lui şi a Tatălui şi a sfinţilor îngeri" (Luca 9:26). Aşadar, ce necuprinsă lipsă de cuviinţă, ce adâncă blasfemie săvârşesc cei ce susţin, astfel, că fiinţa lui Dumnezeu este aceeaşi cu slava aceasta şi că fiinţa Tatălui este una şi aceeaşi cu a sfinţilor îngeri, căci nu numai îngerii, ci chiar şi sfinţii cei dintre oameni participă la această slavă şi Domnie.

15. Dar Tatăl şi Fiul împreună cu Duhul Sfânt au prin fiinţă această slavă, în timp ce sfinţii îngerii şi oamenii se împărtăşesc din ea prin har când primesc iluminarea. Iar Moise şi Ilie în aceeaşi slavă cu El fiind văzuţi, la fel ni se înfăţişează. Dar Moise nu numai acum, pe Tabor, s-a arătat strălucitor, fiind părtaş dumnezeieştii slave, ci şi atunci când atât de tare i-a strălucit faţa că nu puteau fii lui Israel să privească la el. Şi aceasta o adevereşte cel ce zice că slava nemuritoare a Tatălui s-a arătat pe chipul muritor al lui Moise, precum şi cel care împotriva lui Eunomie care pretindea că slava Atotputernicului Dumnezeu nu se poate comunica Fiului, a răspuns că şi dacă ar fi vorba numai despre Moise, tot nu s-ar putea admite o astfel dc învăţătură.

16. Una şi aceeaşi este slava, împărăţia şi strălucirea, comună lui Dumnezeu şi sfinţilor Lui. De aceea: “să fie lumina Domnului peste noi” (Ps. 89:19), precum zice psalmistul, dar că una şi aceeaşi este fiinţa lui Dumnezeu şi a sfinţilor, nimeni nu a cutezat până azi să susţină. Iar că strălucirea cea dumnezeiască de pe munte este comună atât dumnezeirii Cuvântului cât şi trupului, tocmai s-a arătat, dar că natura dumnezeirii şi a trupului ar fi comună, aceasta numai hulitorii Eutilie şi Dioscoros pot să mărturisească, iar nu cei care vor să cinstească pe Dumnezeu în chip cucernic. Şi toţi au văzut această slavă şi strălucire, de vreme ce Domnul S-a arătat plin de strălucire de la răsăritul soarelui şi până la apus, încă şi astăzi privesc la Iisus cei care sunt vrednici să urce cu El pe munte, dar cu adevărat nimeni n-a stat vreodată în fiinţa lui Dumnezeu, sau să o fi văzut şi să fi vorbit despre ea. Iar această dumnezeiască lumină este dată după măsura fiecăruia, fiind primită şi mai

mult şi mai puţin după vrednicia celor ce o primesc, ea împărtăşindu-se neîmpărţit, iar dovada este la îndemână: faţa Domnului a strălucit mai presus decât soarele, iar veşmintele s-au făcut strălucitoare şi albe ca zăpada - Moise şi Ilie au fost văzuţi în aceeaşi slavă, însă nici unul dintre ei nu a strălucit atunci ca soarele. Şi nici ucenicii, la vederea acelei lumini, nu-şi puteau aţinti privirea către ea.

17. În acest chip, acea lumină a fost măsurată şi neîmpărţit împărtăşită, fiind cu putinţă a o primi şi mai mult şi mai puţin. Căci parte din această lumină acum se cunoaşte, şi parte mai târziu. Pentru aceasta şi dumnezeiescul Pavel zice: „Acum în parte cunoaştem şi în parte propovăduim" (I Cor. 13:9). Dar fiinţa lui Dumnezeu este nedespărţită pentru toţi şi de necuprins şi nici una dintre fiinţe nu o primeşte mai mult sau mai puţin. Altminteri, este partea hulitorilor messaliem să se considere pe ei înşişi atât de vrednici, încât să contemple prin ei înşişi fiinţa lui Dumnezeu. Noi însă întorcându-ne de la învăţăturile cele rele, atât cele vechi cât şi cele noi, mărturisim Împărăţia şi slava, strălucirea şi negrăita lumină şi dumnezeiescul har, dar nu crezând că sfinţii pot vedea fiinţa lui Dumnezeu, nici că pot să se facă părtaşi aceleia, ci indreptându-ne precum am fost învăţaţi, către strălucirea luminii harului, prin aceasta să cunoaştem şi să cinstim cum se cuvine dumnezeirea cea una întreit luminată, care străluceşte cu negrăită lumină de la o singură fire în trei ipostasuri şi ochii minţii să-i tindem către Cuvântul cel care acum stă cu trupul mai presus de bolţile cereşti, Cel ce şade la dreapta măririi Tatălui, ca un Dumnezeu, zicându-ne, precum un glas care vine de departe. "Dacă cineva vrea să stea în această slavă, să-Mi urmeze pe cât îi este cu putinţă şi să meargă pe calea şi după viaţa pe care le-am arătat pe pământ”.

18. Să privim, aşadar, cu ochii lăuntrici ai inimii această măreaţă privelişte: firea noastră omenească se înveşniceşte prin focul cel nematerialnic al dumnezeirii, iar veşmintele-tunicile de piele pe care le-am îmbrăcat prin cădere, să le lepădăm. Să lepădăm gândurile cele pământeşti şi trupeşti ca să stăm în pământ sfânt, arătându-ne pe noi înşine ţarină sfântă, după măsura fiecăruia, prin lucrarea a toată virtutea şi prin plinirea a toată porunca dumnezeiască şi prin ridicarea mâinilor către Dumnezeu, ca să fim încredinţaţi de venirea în lumină a lui Dumnezeu şi noi cei ce alergăm către El să fim luminaţi şi înveşniciţi, strălucind întru slava şi domnia strălucirii celei în trei sori, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Decalogul tâlcuit de Sfântul Grigorie Palama

Al celui întru sfinţi, părintelui nostru Grigorie Palama, Decalogul poruncilor după Hristos [1]

„Păzind aceasta din toată puterea, vei bine plăcea lui Dumnezeu”

1. Domnul Dumnezeul tău Unul Domn este [Dt 6, 4]

Domnul Dumnezeul tău Unul Domn este [Dt 6, 4] , cunoscut în Tatăl şi în Fiul şi în Duhul Sfânt: în Tatăl-nenăscut, în Fiul-născut, fără de început, fără de timp şi fără patimă, Cuvântul cel întrupat, care prin însuşi trupul Lui a uns ceea ce a luat de la noi, de unde şi numele de Hristos - adică Cel Uns; şi în Duhul Sfânt - Acelaşi care de la Tatăl purcede, nu prin naştere, ci prin purcedere. Numai şi numai Acest Dumnezeu este adevărat - Cel în Treimea ipostasurilor, Unul Domn fiind şi neîmpărţit: prin fiinţă, voinţă, slavă, putere şi lucrare şi prin toate cele prin care cunoaştem dumnezeirea. Pe Acesta singur îl vei iubi şi Acestuia Unuia I te vei închina din tot cugetul tău, din toată inima ta şi cu toată puterea ta, şi vor fi cuvintele Lui şi aşezămintele Lui întru inima ta, pentru ca să le faci pe ele. Să

[1] *Traducerea a fost realizată de Laura Enache după PG 150, 1089-1101 și publicată în revista Teologie și Viață, nr. 1-6, ianuarie-iunie, 2003, pp. 263-269. Textul a fost completat cu referințele scripturistice după ediția italiană a lui Ettore Perrella, Gregorio Palamas, Che cos'e l'ortodossia - capitoli, scritti ascetici, lettere, omelie, Bompiani, 2006, pp. 344-361.*

cugeţi şi să vorbeşti despre ele când stai sau când mergi, dormind sau treaz fiind [Dt 6, 5-7]. Şi îţi vei aminti pururea de Domnul Dumnezeul tău [Dt 8, 18] şi de El singur te vei teme [Dt 6, 13] şi nu îl vei uita pe El, nici poruncile Lui; în acest chip, îţi va da ţie putere ca să faci voia Lui. Căci nimic altceva nu cere de la tine decât să te temi de El şi să-L iubeşti şi să mergi în toate căile Lui [Dt 10, 12]. Aceasta este slava ta [Dt 10, 21] şi Acesta este Dumnezeul tău.

Să nu cinsteşti întru nimic nepătimirea îngerilor celor mai presus de lume, nici invizibilitatea lor, necorporalitatea lor, nici neputinţa căderii lor dintru acestea, nici înţelepciunea - dacă ea este spre rătăcire -, nici adâncimea cugetului şi toată măiestria, nici orice altceva dintre cele a căror cinstire este cuvenită numai şi numai lui Dumnezeu.

Să nu-ţi fie luarea-aminte la măreţia cerurilor şi la felurimea mişcărilor acestuia, la strălucirea soarelui sau limpezimea lunii, la sclipirea celorlalte stele, nici la buna întocmire a văzduhului, la bogăţia mării şi a pământului sau la vreun oarecare lucru dintre acestea, toate câte sunt făptura mâinilor lui Dumnezeu. Căci acestea toate sunt numai supuse lui Dumnezeu, toate sunt zidirea mâinilor Lui şi a Cuvântului Lui, de vreme ce sunt aduse la fiinţă din nefiinţă prin Cuvântul Cel fără de început, căci El Însuşi a zis şi s-au făcut, El Însuşi a poruncit şi s-au zidit [Ps 32, 9].

Pe Acesta deci singur Stăpân şi Ziditor a toată făptura să-L cinsteşti ca Dumnezeu, de El să te lipeşti cu dragoste şi către El să te întorci ziua şi noaptea de la căderile în păcate, cele de voie şi cele fără de voie. Căci El Însuşi este împreună pătimitor, milostiv, mărinimos şi mult milosârd [Ps 102, 8] şi pururea făcător de bine, făgăduitorul şi dăruitorul Împărăţiei cereşti şi fără de sfârşit, viaţă fără de durere, viaţă fără de moarte şi lumină spre bucurie nespusă celor evlavioşi şi celor ce se închină Lui şi Îl iubesc şi-I păzesc toate aşezămintele Lui.

Dar este şi Dumnezeu osârduitor [Is 20, 5] şi drept judecător, pedepsitor înfricoşat, răsplătind celor ce nu se tem de El şi celor ce nu cred în El şi care stau împotriva poruncilor Sale, veşnică muncă, foc nestins, durere neîntreruptă, tulburare nedepărtată; veşmântul întunericului, locaş întunecat fără de lumină, sălaş înnegurat şi apăsat, cea vrednică de milă scrâşnire a dinţilor [Mt 8, 12], viermele cel neadormit care-şi varsă veninul [Mc 9, 48] şi toate cele care s-au pregătit de la început răutăţii celei căzute şi, împreună cu aceasta, a tuturor celor care s-au lăsat amăgiţi de ea şi celor care i-au urmat ei [Mt 25, 41], lepădând în faptă, în cuvânt şi în cuget pe Însuşi Făcătorul lor.

2. Nu vei face nici o asemănare a toate câte sunt în cer sus şi toate câte sunt jos pe pământ şi în apă ca să te închini lor şi să le cinsteşti ca Dumnezeu [Is 20, 4 ; Dt 5, 8]

Nu vei face nici o asemănare a toate câte sunt în cer sus şi toate câte sunt jos pe pământ şi în apă ca să te închini lor şi să le cinsteşti ca Dumnezeu [Is 20, 4 ; Dt 5, 8]. Toate sunt zidirea lui Dumnezeu Unuia, Cel de la sfârşitul veacurilor care a luat trup din pântece fecioresc, care a fost văzut pe pământ, trăind printre oameni [Bar 3, 38] şi pătimind pentru mântuirea lor, murind şi înviind, care S-a înălţat la ceruri cu trupul şi şade de-a dreapta măririi [Evr 1, 3] şi cu al cărui trup iarăşi va veni cu slavă să judece viii şi morţii [2 Tim 4, 1]. Aşadar, Acestuia care pentru noi, S-a înomenit îi vei face icoană pentru iubirea către Acela şi îţi vei aminti prin ea de El şi prin ea (icoană) te vei închina Lui, ridicându-ţi mintea ta la închinăciunea acelui Trup al Mântuitorului care şade de-a dreapta Tatălui în ceruri.

Asemenea şi înfăţişările sfinţilor le vei face şi le vei cinsti nu ca dumnezei (căci aceasta nu este îngăduit), ci pentru evlavia şi dragostea ta către aceia şi pentru prea mărirea lor, ridicându-ţi prin mijlocirea icoanei mintea către aceia. Căci şi Moise a făcut icoanele heruvimilor înlăuntrul Sfintei Sfintelor [Iş 25, 7], iar Sfânta Sfintelor însăşi era un chip al celor mai presus de ceruri, iar locul sfânt în care şedea poporul, sfânta închipuire înfăţişa întregul cosmos. Pe aceea a numit-o şi Moise „sfântă” [2], proslăvind nu pe cele zidite ci, prin acelea, pe Dumnezeul cerului şi al pământului, iar tu nu vei considera dumnezei icoanele Domnului Hristos şi ale sfinţilor Lui, ci, prin acestea, te vei închina Celui după al Cărui chip şi asemănare ne-a făcut pe noi mai întâi, iar mai pe urmă, a găsit de cuviinţă, în negrăita Lui iubire de oameni, să împrumute chipul şi asemănarea noastră, devenind, potrivit acesteia, circumscris [3].

---

[2] *Textul Sfântului Grigorie Palamas aduce un argument în favoarea reprezentării iconice din Vechiul Testament. Este vorba de descrierea sinagogii care prezenta o structură aparte, distingând, prin construcţie, Sfânta - locul unde stătea poporul şi unde se citea Torah şi se oficia serviciul divin- de Sfânta Sfintelor, loc în care nu avea acces decât arhiereul o dată pe an. Aceste două locuri erau zugrăvite cu chipuri de heruvimi şi serafimi, îngeri - în Sfânta Sfintelor şi cu înfăţişări ale întregului univers creat, în locul numit doar „Sfânta”; astfel, sinagoga apărea ca un chip al lumii văzute în Sfântă şi ca un chip al lumii nevăzute în „Sfânta Sfintelor”. Această structură se păstrează şi în Biserica Ortodoxă, altarul corespunzând vechii Sfinte a Sfintelor desigur cu schimbările de semnificaţie ce se impun.*

[3] *Se referă la întruparea Mântuitorului. La început omul a fost creat după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Hristos Întrupându-Se a primit chipul şi asemănarea noastră asumându-Şi o dată cu ea, trupul, firea, cugetul, simţirea, afectele - totul afară de păcat, deci - întreaga existenţă omenească circumscrisă spaţiului şi timpului. Prin însuşi acest fapt, având o existenţă istorică şi un trup omenesc real, fiind om desăvârşit, Mântuitorul devine reprezentabil în icoane - ceea ce înainte vreme, pentru evrei, era cu neputinţă. Aceasta, cu atât mai mult cu cât Mântuitorul S-a*

Dar nu numai dumnezeieştii Lui icoane te vei închina, ci şi chipului crucii Lui, căci este semn foarte mare şi biruinţa lui Hristos asupra diavolului şi a cetei potrivnicilor, care fug şi se înfricoşează privind chipul aceleia. Acest chip, al cărui prototip a fost prefigurat mai înainte, este prea mărit mai presus de cuvânt în profeţii, lucrând cele mai mari minuni. Iar la cea de-a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos, Cel care S-a răstignit pe ea, când va veni să judece viii şi morţii, se va arăta mai întâi acest mare şi înfricoşător semn cu putere şi slavă multă [Mt 24, 30].

Să-L slăvim aşadar pe acesta acum pentru ca să putem vorbi nestrâmtoraţi, atunci când îl vom privi în faţă şi împreună cu el să fim prea măriţi. Şi te vei închina şi la icoanele sfinţilor, ca unii ce împreună s-au răstignit cu Domnul având mereu în minte chipul Sfintei Cruci şi, prin însemnarea cu semnul Sfintei Cruci, să ajungi la minunea participării (părtăşiei), împreună cu sfinţii, la pătimirea lui Hristos.

La fel, la sfintele morminte ale acestora, precum şi dacă a rămas ceva din oasele lor; căci harul lui Dumnezeu nu le-a părăsit pe ele, după cum nici trupul cel vrednic de toată cinstirea al Mântuitorului nostru Hristos nu a fost lipsit de dumnezeirea Lui la moartea Lui cea făcătoare de viaţă. Aşadar, făcând acestea şi prea mărind pe aceştia care au prea mărit la rândul lor pe Dumnezeu, îi aduci slavă însuşi Domnului - ca unora care s-au arătat cu faptele desăvârşiţi în dragostea lui Dumnezeu, pentru ca să fii prea mărit împreună cu ei de Dumnezeu, după cum cântă David: „Prin mine, prietenii Tăi au fost cinstiţi, Doamne!” [Ps. 138, 17].

3. Nu lua numele Domnului Dumnezeului tău în deşert [Is 20, 7; Dt 5, 11]

Nu lua numele Domnului Dumnezeului tău în deşert [Is 20, 7; Dt 5, 11] din cauza celor pământeşti, sau de frica oamenilor, sau de ruşine, sau din pricina câştigului personal sau jurând strâmb. Căci jurământul strâmb este tăgăduirea lui Dumnezeu. Pentru această pricină, să nu te juri deloc, ci să fugi cu totul de orice jurământ, fiindcă prin jurământ vine călcarea lui şi îndepărtarea de Dumnezeu şi socotirea ta cu cei fără de lege.

înălţat la ceruri cu trupul, iar Sfântul Grigorie nu uita niciodată să amintească faptul că atunci când ne închinăm sfintelor icoane ne înălţăm cu mintea la acel trup al Mântuitorului care şade în ceruri de-a dreapta Tatălui. Dar prin faptul că în marea lui smerenie Mântuitorul a binevoit să „sărăcească”, golindu-se de dumnezeirea Sa - kenosis, asumându-Şi trupul omenesc l-a ridicat pe acesta la demnitatea dumnezeirii. Se poate vorbi la Sfântul Grigorie Palamas de o adevărată theo-anthropologie cu fundamente în teologia Sfântului Pavel.

Prin urmare, adeverindu-te în toate cuvintele tale, vei depune cel mai îndreptăţit jurământ. Iar de se va întâmpla oarecând să te lepezi pe tine însuţi după ce ai jurat, ceea ce este unul din cele mai detestabile lucruri şi dacă cele ce ai făgăduit sunt conforme cu poruncile lui Dumnezeu, atunci vei căuta a plini „jurământul" după lege. Altminteri, tu însuţi îţi vei cere osândă, fiindcă ai jurat deplin; atunci prin milosârdie, prin rugăciuni şi plâns şi prin reaua pătimire a trupului, să-L îmblânzeşti pe Hristos, care a zis „să nu juri" [Mt 5, 34].

Iar dacă, dimpotrivă, ai jurat pentru ceva dintre cele care sunt contra poruncilor, ia seama ca nu cumva, prin împlinirea jurământului, să săvârşeşti vreo fărădelege şi să fii socotit astfel dimpreună cu Irod, ucigaşul proorocului înaintemergător [Mt 14, 7-12]. În acest caz, tu calcă acel jurământ al fărădelegii, făgăduind ţie însuţi să nu mai juri vreodată, rugându-te ca Dumnezeu să-ţi fie iarăşi milostiv şi folosind sârguinţa cea cu multe lacrimi, pentru îndreptările pe care le-a făgăduit mai înainte.

4. O zi din săptămână care se şi numeşte Ziua Domnului [Ap 1, 10] este hărăzită lui Dumnezeu

O zi din săptămână care se şi numeşte Ziua Domnului [Ap 1, 10] este hărăzită lui Dumnezeu, căci în acea zi a înviat din morţi, precum a arătat-o mai înainte (adeverind prin aceasta învierea cea obştească), în care va înceta orice lucrare a celor pământeşti. Aşadar, vei sfinţi această zi [cf. Is 20, 8-11; Dt 5, 14-15] şi nici o lucrare neduhovnicească nu vei săvârşi, în afara celor absolut trebuincioase. Vei îngădui şi celor care se află sub porunca ta sau împreună cu tine să afle tihnă, pentru ca în acest chip să slăveşti pe Cel care prin moartea Sa ne-a primit pe noi la Sine şi, înviind, a înviat o dată cu El şi firea noastră cea căzută.

Şi îţi vei aminti de veacul ce va să vină şi vei cugeta la toate poruncile şi îndreptările Domnului. Şi te vei cerceta pe tine ca să fii cu băgare de seamă şi să nu calci alături de lege şi să te faci răpitor. Te vei îndrepta pe tine în toate căile Domnului şi prin aceasta te vei lipi de Biserica lui Hristos şi vei rămâne în ea la toate slujirile ei, împărtăşindu-te cu credinţă şi în curăţie, ca fără de osândă să te faci părtaş Sfântului Trup şi Sânge al lui Hristos, ca să pui început desăvârşit vieţii tale; şi înnoindu-te pe tine prin priveghere, te vei pregăti pentru primirea bunurilor celor veşnice ce vor să fie. Căci pentru cele pământeşti nu ajung toate celelalte zile la un loc, dar în Ziua Domnului, ca să rămâi aproape de Dumnezeu, le vei lăsa pe toate, în afara celor absolut necesare traiului. În acest chip, avându-L pe Dumnezeu şi depărtându-te de orice prilej de a da loc diavolului, nu vei călca poruncile; atunci focul patimilor nu te va arde şi greutatea păcatelor nu te va răzbi.

De asemeni, vei sfinţi şi ziua sâmbetei prin nelucrarea faptelor rele. Vei adăuga tot la Ziua Domnului şi toate sărbătorile mari, socotindu-le deopotrivă acesteia, ţinând aceleaşi lucrări şi depărtându-te de aceleaşi rele.

5. Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta [Is 20, 12 ; Dt 5, 16]

Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta [Is 20, 12 ; Dt 5, 16] pentru că Dumnezeu ţi-a dat viaţă prin ei şi aceştia împreună cu Dumnezeu sunt pricinuitori ai vieţii tale. Aşijderea şi tu îi vei cinsti şi vei iubi pe aceştia după Dumnezeu, dacă aceştia sunt împreună cu tine lucrători pentru dragostea lui Dumnezeu şi pentru poruncile Lui.

Dacă însă nu sunt astfel, vei fugi deci fără de întârziere, căci în acest caz ei îţi sunt ţie pricină de poticnire şi este mai de folos pentru adevăr şi credinţa mântuitoare, fiind ei de altă credinţă, nu numai să fugi, ci să-i şi urăşti. Dar nu numai pe aceia, ci şi pe toţi cei de altă unire şi mărturisire, astfel că până şi mădularele tale să se scârbească de simţirea acelora şi întreg trupul tău cu partea lui pătimaşă [4].
Căci dacă cineva „nu urăşte pe tatăl său şi pe mama sa, pe copiii şi fraţii săi, până chiar şi sufletul lui, nu-şi ia crucea sa şi nu urmează Mie, nu este vrednic de Mine” [Lc 14, 26-27], a spus Hristos. Aşadar, în ceea ce-i priveşte pe părinţi şi pe cei dragi după trup şi pe fraţi, întru acest chip (să-ţi fie): pe cei legaţi între ei prin credinţă şi care nu sunt piedică pentru mântuire, îi vei cinsti şi îi vei iubi.

Iar dacă se cere să cinsteşti pe părinţii cei după trup, cu cât mai mult îi vei cinsti şi iubi pe cei care s-au făcut ţie părinţi după duh? Aceştia, de la ceea ce eşti, te-au făcut să fii mai bun şi ţi-au dat ţie lumina cunoştinţei şi te-au născut pe tine prin Botezul naşterii din nou şi te-au întărit pe tine în nădejdea învierii şi a nemuririi şi celei fără de sfârşit împărăţie şi moştenire şi te-au făcut pe tine din nevrednic, vrednic [cf. Ier 15, 19] de bunătăţile cele veşnice faţă de cele trecătoare. Te-au făcut pe tine fiu şi ucenic nu al vreunui om oarecare, ci al Dumnezeu-Omului, Iisus Hristos [Is 14, 3; În 6, 45] care te-a uns pe tine cu duhul înfierii [Rm 8, 15], Acela care a zis: „să nu vă numiţi voi părinţi pe pământ, nici învăţător, căci Unul este Tatăl vostru, iar învăţător vă este Hristos” [Mt 23, 9-10].

Aşadar, întreaga cinste şi dragoste se cuvine părinţilor celor duhovniceşti, fiindcă de la aceştia cinstirea se înalţă către Hristos şi către Duhul Cel Preasfânt de la care şi primiţi înfierea, precum către Tatăl Cel ceresc, de la care este numită toată părinţimea în cer şi pe pământ [Ef 3, 15].

---

[4] *Se referă la mânia cea îndreptăţită pe care sufletul drept o simte faţă de păcat.*

Te vei strădui deci pururea în această viaţă să-ţi afli un părinte duhovnicesc, căruia să-i mărturiseşti orice păcat şi orice gând şi să primeşti de la acesta îndreptare şi iertare. Căci unora ca aceştia le este dat să dezlege şi să lege sufletele şi toate câte vor fi legate pe pământ, vor fi legate şi în ceruri şi toate câte se vor dezlega pe pământ, vor fi dezlegate şi în ceruri [Mt 18, 18]. Acest har şi această putere le primesc de la Hristos pentru care pricină te vei supune acestora şi nu te vei împotrivi lor, ca nu cumva să aduci vătămare sufletului tău. Căci dacă cel care se împotriveşte părinţilor săi după trup, în lucruri care nici măcar nu sunt amintite în Legea dumnezeiască, este dat morţii după Lege [Is 21, 16], cum atunci nu îşi va pierde sufletul său, cel ce se împotriveşte părinţilor celor după duh şi povăţuitori şi nu urmează Duhului lui Dumnezeu care sălăşluieşte în aceştia?

Pentru această pricină, cere sfatul şi supune-te întru totul părinţilor tăi duhovniceşti, ca să fie mântuit sufletul tău şi să devii moştenitor al veşnicelor şi nestricăcioaselor bunătăţi.

6. Să nu desfrânezi [Is 20, 14; Dt 5, 18]

Să nu desfrânezi [Is 20, 14; Dt 5, 18], ca nu cândva să faci un mădular al lui Hristos potrivnic Lui şi să fii mădular desfrânat [1 Co 6, 15] şi să fii tăiat de la dumnezeiescul trup şi aruncat în gheenă. Căci dacă fiica preotului, desfrânând în fărădelegi, la dreapta Judecată este aruncată în foc să ardă [Lv 21, 9], ca una care a necinstit numele tatălui său, cu cât mai mult este mai vrednic de veşnica osândă cel ce dedă trupul lui Hristos la o astfel de necurăţie?

Dacă însă te lepezi de aceasta şi petreci în feciorie [Mt 19, 12] pentru a putea să fii întreg al lui Dumnezeu şi, prin iubirea de desăvârşire, să fii desăvârşit unit cu Acela, rămânând în El toată viaţa, îngrijeşte-te să nu te laşi abătut niciodată de la cele ale lui Dumnezeu [1 Co 7, 35], pregustând viaţa veşnică şi trăind încă de pe pământ ca îngerii în ceruri.

Căci îngerilor le este potrivită fecioria [Mt 22, 30], şi asemenea lor se face - chiar în acest trup petrecând - tot cel ce păzeşte feciorelnica neprihănire. Dar încă mai presus de „îngeri”, se face el asemenea Tatălui ceresc, care mai înainte de veci a născut în feciorie; (se mai face asemenea) şi Celui feciorelnic care din feciorelnic Tată a venit la început prin naştere, iar la plinirea vremii din Fecioara Maică născându-Se cu trupul: şi (mai este) asemenea Celui care a venit în chip negrăit dintr-Unul Tatăl, nu născut, ci purces, Duhul Sfânt. Lui Dumnezeu se aseamănă acela şi în nestricăcioasă nuntă este unit cu El. Cel care alege adevărata feciorie,

trăieşte în neprihănire cu trupul şi cu cuvântul şi cu mintea, împodobindu-se cu podoaba fecioriei.

Iar de nu alegi fecioria, nicidecum nu te poţi asemui lui Dumnezeu: îţi este totuşi îngăduit să ai o singură soţie întru Domnul după lege şi cu aceasta singură să trăieşti, ca propriul tău vas să-l ţii în sfinţenie [1 Tes 4, 4], abţinându-te cu toată puterea de la altele.

Vei putea însă să te abţii de la aceasta în chip desăvârşit, dacă te vei păzi însă de întâlnirile cele de ruşine şi de te vei feri a spune şi a auzi cuvinte desfrânate. De la toate acestea îţi vei întoarce însăşi privirea ta, a trupului şi chiar a minţii, atât cât este cu putinţă; şi te vei obişnui ca nu cumva să cauţi cu indiscreţie la frumuseţea chipurilor, căci „acela care priveşte o femeie şi o pofteşte pe ea a desfrânat deja cu ea în inima sa” [Mt 5, 28] şi din pricina aceasta necurată este inima lui înaintea lui Hristos care caută, mai presus de orice, la inima noastră [1 Rg 16, 17]. Căci de la privirea cea iscoditoare şi de la neruşinarea trupului se naşte în suflet tulburarea.

Dar de ce vorbesc despre desfrânare şi adulter şi toate necurăţiile care se află în însăşi firea cea căzută, când de la o simplă privire neîngăduită aţintită asupra frumuseţilor trupeşti, omul este târât, fără de nici o împotrivire, la cele mai de jos, până la grosolăniile cele împotriva firii. Drept aceea, tu, tăind de la tine rădăcinile cele amare ale păcatului, să nu porţi roadele cele aducătoare de moarte, ci să aduci rodul curăţiei şi al sfinţeniei care se dobândeşte din aceasta şi fără de care nimeni nu-L poate vedea pe Domnul [Evr 12, 14].

7. Să nu ucizi [Is 20, 15; Dt 5, 17]

Să nu ucizi [Is 20, 15; Dt 5, 17], ca să nu cazi din cinstea de fiu al Aceluia care şi pe cei morţi îi poate învia şi astfel să te faci fiu, prin asemenea faptă, celui care încă de la început a fost ucigător de oameni [In 8, 44]. Căci uciderea porneşte de la o înfruntare, care la rându-i vine din semeţie, iar aceasta de la mânie, iar mânia se naşte în noi de la vreo păgubire ce ni se aduce nouă de la ceilalţi sau de la zavistie sau de la împotrivire. Pentru aceasta „celui care îţi ia ţie haina, să nu i te împotriveşti ca să-ţi ia şi cămaşa”, spune Hristos [Lc 6, 29]. Şi pe cel care te loveşte, nu-l lovi la rându-ţi şi nici nu batjocori pe cel ce te batjocoreşte, fă la fel şi tu şi vei fi slobozit de cele rele ale căderii în ucidere.

Ţie deci ţi s-au iertat păcatele cele săvârşite împotriva lui Dumnezeu, căci spune: „Iertaţi şi vi se va ierta vouă” [Lc 6, 37]. Însă acela care vorbeşte de rău şi lucrează cele rele, acela îşi cere lui osândă veşnică pe dreptate [cf. 1 Tes 1, 9], căci cel ce

spune fratelui său „nebunule” este vrednic de gheena focului, spune Hristos [Mt 5, 22].

Deci, dacă poţi să scoţi răul din rădăcină, sălăşluind în suflet fericirea blândeţii, dă slavă lui Hristos, Învăţătorul şi împreună lucrătorul faptelor bune, fără de care, precum ni s-a predat nouă, nu putem săvârşi binele în nici un chip [In 15, 5]; iar de nu ai putut să rămâi fără de mânie, atunci mânie-te împotriva ta, defăimează-te pe tine şi pocăieşte-te înaintea lui Dumnezeu şi a celuia căruia i-ai zis sau făcut ceva rău.

Căci cel care de la început se pocăieşte nu ajunge până la sfârşit cu aceasta. Cel care însă rămâne nepăsător în acestea mici, prin ele va cădea în cele mari.

8. Să nu furi [Is 20, 15; Dt 6, 19]

Să nu furi [Is 20, 15; Dt 6, 19], ca să nu se vădească cele ascunse ale tale, şi ca nu cumva, dispreţuind acestea, să înmulţeşti nenumărat muncile tale. Căci este mai bine ca din propriile tale bunuri să dai nevoiaşilor în ascuns, decât să primeşti de la alţii, pentru ca Dumnezeu Cel care vede în ascuns să-ţi răsplătească ţie însutit [Mt 6, 4] şi să-ţi dea viaţă veşnică în veacul ce va să vie [Mc 10, 29].

9. Să nu mărturiseşti strâmb [Is 20, 16; Dt 5, 20]

Să nu mărturiseşti strâmb [Is 20, 16; Dt 5, 20], ca să nu te asemeni aceluia care la început l-a clevetit pe Dumnezeu Evei şi să te faci împreună cu acela blestemat [Fc 3, 14]. „Căci este mai bine, pentru a nu cădea sub blestem” să nu suferi nici apropierea păcatului, ca să nu te asemeni lui Ham, ci lui Sem şi Iafet şi să capeţi astfel binecuvântări [Fc 9, 20-27].

10. Să nu râvneşti la bunul altcuiva sau câştigul şi avutul lui, sau la slava lui, nimic din cele ce sunt ale aproapelui tău [Is 20, 17; Dt 5, 21]

Să nu râvneşti la bunul altcuiva sau câştigul şi avutul lui, sau la slava lui, nimic din cele ce sunt ale aproapelui tău [Is 20, 17; Dt 5, 21]. Căci pofta care se zămisleşte în suflet naşte păcatul, iar păcatul sfârşeşte prin a aduce pe lume moartea [Iac 1, 15].

Deci tu nu râvni la nimic din cele ce sunt ale altora şi păzeşte-te, de poţi, de pofta cea hrăpăreaţă. Fiindcă este mai bine a da dintre ale tale celor ce cer şi să-i miluieşti după putinţă, făcând milă şi să nu te întorci de la cel care vrea să împrumute bani de la tine [Mt 5, 42]; iar de vei fi păgubit, vei păstra cele pierdute la Domnul, deşi, aici pe pământ, cel ce îţi aduce pagubă ar părea unul dintre vrăjmaşii tăi [Is

23, 4-5]. Căci în acest fel vei schimba răul şi, prin bunătate, vei birui răutatea [Rm 12, 21], precum ţi-a poruncit ţie Hristos.

Păzind aceasta din toată puterea ta şi întru acestea petrecând, vei aduna în sufletul tău comoara evlaviei şi vei bine plăcea lui Dumnezeu şi vei fi preschimbat în bun de către El, ca moştenitor al bunătăţilor veşnice ale lui Dumnezeu, cărora şi noi să ne facem părtaşi cu harul şi iubirea de oameni a Domnului Dumnezeului şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, căruia Se cuvine toată cinstea, slava şi închinăciunea, împreună cu Tatăl Cel fără de început şi Preasfântului şi Bunului şi de viaţă Făcătorului Său Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Sursa: http://www.parohiacopou.ro/decalogul-talcuit-de-sfantul-grigorie-palama?page=1

Predici şi editoriale despre Sfântul Grigorie Palama

Sfântul Grigorie Palama şi cetatea Tesalonicului

Sfântul Grigorie Palama (Γρηγόριος Παλαμάς: 1296-1359), arhiepiscop de Tesalonic, a fost dintre cei mai profunzi şi mai originali teologi ai Bisericii Ortodoxe din secolul al XIV-lea. Este considerat un sfânt părinte al Bisericii.

El este înscris în calendarul ortodox cu zi de prăznuire la data de 14 noiembrie, dar fiind cinstit în chip aparte în Duminica a doua a Sfântului şi Marelui Post, numită şi Duminica Sfântului Grigorie Palama.

Viaţa Sfântului Grigorie Palama

Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, s-a născut în anul 1296 în Constantinopol.

Tatăl Sfântului Grigorie a devenit un important demnitar la curtea lui Andronicus al II-lea, paleologul (1282-1328), dar a murit la scurt timp, Andronicus devenind tutorele copilului Grigorie rămas orfan.

Înzestrat cu abilităţi intelectuale şi ambiţie, Grigorie a stăpânit toate subiectele de studiu care făceau parte la vremea aceea din cursul complet de educaţie superioară medievală.

Împăratul spera ca tânărul să se îndrepte spre munca în cadrul guvernului, dar Grigorie, abia împlinind 20 de ani, s-a retras în Muntele Athos în anul 1316 (după unele surse 1318) devenind novice la Mănăstirea Vatoped, sub îndrumarea monahicească a părintelui Nicodim de la Vatoped (prăznuit în 11 iulie). Acolo a fost tuns şi a pornit pe calea sfinţeniei.

Un an mai târziu, Sfântul Evanghelist Ioan Teologul i-a apărut în vis şi i-a promis că-l va proteja pe calea sa duhovnicească.

Mama şi surorile lui Grigorie au devenit şi ele călugăriţe.

Familia Sfântului Grigorie Palama

După săvârşirea părintelui Nicodim, Sfântul Grigorie a stat opt ani sub îndrumarea duhovnicească a părintelui Nichifor, iar după moartea părintelui Nichifor, Grigorie s-a tranferat la Lavra Sfântului Atanasie Athanitul (prăznuit în 5 iulie).

Aici a slujit la trapeză şi apoi a devenit cântăreţ în biserică. După trei ani s-a mutat la schitul Glossia, nevoindu-se mai abitir pentru a atinge perfecţiunea spirituală. De

la stareţul mănăstirii a învăţat meşteşugul rugăciunii neîncetate pe care o practică monahii, începând cu marii pustnici ai deşertului din secolul al IV-lea, Evagrie Ponticul şi Sfântul Macarie al Egiptului (prăznuit în 19 ianuarie).

Mai târziu, în secolul al XI-lea, Sfântul Simeon Noul Teolog (prăznuit în 12 martie) a dat indicaţii amănunţite despre activitatea mentală pentru cei care practicau rugăciunea exterioară, iar sfinţii din Athos au pus-o în aplicare. Practicarea rugăciunii minţii sau a inimii pentru care este nevoie de solitudine şi linişte se numeşte isihasm (de la grecescul "hesychia" care înseamnă calm şi linişte), iar practicanţii se numesc isihaşti.

În timpul şederii sale în Glossia viitorul ierarh Grigorie a fost complet absorbit de spiritul isihast, acesta devenind noul său mod de viaţă. În anul 1326, datorită ameninţării invaziei turce, împreună cu ceilalţi fraţi ai schitului, s-a retras în Tesalonic, unde a fost hirotonit ca preot.

Sfântul Grigorie a combinat îndatoririle sale preoţeşti cu viaţa de pustnic. Cinci zile pe săptămână le petrecea în linişte şi rugăciune, iar sâmbăta şi duminica venea în mijlocul oamenilor, slujind sfintele slujbe şi predicând, smulgând oamenilor sentimente de iubire, dar şi multe lacrimi prin cuvintele sale.

Uneori participa la întrunirile duhovniceşti ale tinerilor educaţi conduse de viitorul patriarh Isidor. După reîntoarcerea din Constantinopol, Sfântul Grigorie a găsit un loc potrivit în care să vieţuiască în solitudine, lângă Tesalonic, la Bereia. Aici a adunat în jurul lui în timp scurt mai mulţi călugări, pe care i-a îndrumat timp de cinci ani.

În anii 1330 au avut loc importante evenimente în viaţa Bisericii de Răsărit, în urma cărora Sfântul Grigorie a fost plasat printre cei mai importanţi apologeţi universali ai Ortodoxiei, fiind foarte renumit ca profesor al isihasmului.

Prin 1330 învăţatul călugăr Varlaam sosea în Constantinopol din Calabria, Italia. Acesta a fost autorul unor tratate de logică şi astronomie, fiind renumit pentru calităţile sale oratorice ieşite din comun. Varlaam a primit o catedră la universitatea din capitală şi a început să adâncească studiul scrierilor Sfântului Dionisie Areopagitul (prăznuit în 3 octombrie), a cărui teologie "apofatică" ("negativă", în contrast cu cea"katafatică" sau "pozitivă") era în mod egal apreciată atât în Bisericile de Răsărit, cât şi în cele de Apus.

La scurt timp, Varlaam a călătorit la Muntele Athos, unde s-a familiarizat cu viaţa spirituală a isihaştilor. Susţinînd imposibilitatea cunoaşterii esenţei lui Dumnezeu, el a declarat că rugăciunea minţii era o eroare eretică. În călătoriile sale la Constantinopol şi Tesalonic, călugărul Varlaam a intrat în dispute cu călugării, încercînd să demonstreze natura materială creată a luminii din timpul Schimbării la faţă a Mântuitorului de pe Muntele Tabor. Acesta ridiculiza învăţăturile călugărilor despre metodele rugăciunii şi despre lumina necreată văzută de isihaşti.

Sfântul Grigorie, la rugămintea călugărilor athoniţi, a răspuns prin admonestări verbale la început, dar văzând că nu au nici un rezultat, a început să aştearnă pe hârtie argumentele sale teologice. Astfel a apărut ***"Triade în apărarea sfinţilor isihaşti" (1338).*** Prin 1340 sfinţii din Muntele Athos au compilat, cu ajutorul sfântului, un răspuns general împotriva atacurilor lui Varlaam, grupat sub titlul ***"Tomul Aghiorit".*** La Sinodul din Constantinopol din 1341 ţinut la Biserica Sfintei Sofia, Sfântul Grigorie a polemizat cu Varlaam, axându-se pe ideea naturii luminii de pe Muntele Taborului.

În 27 mai 1341 Sinodul a fost de acord cu punctul de vedere al Sfântului Grigorie, şi anume că, ***Dumnezeu, de neatins prin esenţa Sa, ni se descoperă prin energiile Sale direcţionate spre lume şi percepute de noi, cum a fost lumina de pe Muntele Taborului, dar acestea nu sunt nici materiale şi nici create.***

Ipotezele lui Varlaam au fost condamnate ca erezii, acesta fiind anatemizat şi izgonit în Calabria. Dar disputele dintre palamiţi şi varlaamiţi erau departe de a se fi încheiat. Acestora din urmă li s-au alăturat discipolul lui Varlaam, călugărul bulgar Akyndinos, precum şi patriarhul Ioan XIV Kalekas (1341-1347); împăratul Andronicus III, paleologul (1328-1341) înclina şi el spre punctul lor de vedere.

Akyndinos, al cărui nume însemna "cel care nu face rău", de fapt a cauzat un mare rău prin învăţăturile sale eretice. Akyndinos a scris o serie de mici tratate în care îi denunţa pe Sfântul Grigorie şi pe călugării athoniţi drept provocatori de tulburări în cadrul Bisericii.

La rândul său, sfântul a scris un răspuns detaliat în care demonta erorile lui Akyndinos. Însă patriarhul îl susţinea pe Akyndinos şi l-a numit pe Sfântul Grigorie vinovat de toate tulburările din cadrul Bisericii. În 1344 l-a închis în temniţă timp de patru ani. În 1347, când Ioan al XIV-lea a fost înlocuit de Isidor (1347-1349), Sfântul Grigorie a fost eliberat şi numit arhiepiscop al Tesalonicului.

În 1351 Sinodul din Vlaherne a apărat cu solemnitate caracterul ortodox al învăţăturilor sale, însă poporul nu l-a acceptat uşor pe Sfântul Grigorie, astfel încât el a trebuit să se mute dintr-un loc în altul. ***Într-una din călătoriile sale la Constantinopol pe un vapor bizantin, a căzut în mâinile turcilor.*** Chiar în captivitate, Sfântul Grigorie a predicat atât prizonierilor creştini, cât şi răpitorilor săi musulmani. Hagarenii au fost uimiţi de înţelepciunea cuvântului său, dar musulmanii nu au putut suporta acestea şi l-au bătut, ba chiar l-ar fi omorât cu plăcere, dacă n-ar fi nădăjduit într-o răscumpărare mare. ***La un an, Sfântul Grigorie a fost răscumpărat şi s-a întors la Tesalonic.***

Sfântul Grigore a făcut multe minuni în cei trei ani dinaintea morţii sale, vindecând mulţi bolnavi. În ajunul morţii sale, Sfântul Ioan Gură de Aur i-a apărut într-o viziune, adresându-i cuvintele: "Spre înălţimi! Spre înălţimi!"

Sfântul Grigore Palama a adormit întru Domnul în 14 noiembrie 1359.

Canonizarea

În 1368 a fost canonizat la Sinodul din Constantinopol. Pentru lupta dusă contra ereticilor şi pentru teologia sa profundă, contemporanii l-au cinstit pe Grigorie Palama ca pe un "al doilea Atanasie" (referirea este la Sfântul Atanasie cel Mare).

La câţiva ani după moartea lui, în anul 1386, a fost proclamat sfânt de către un sinod în Constantinopol sub patriarhul Filotei (1354-1355, 1364-1376) - care a scris viaţa sfântului şi slujbele adresate acestuia - iar pomenirea lui se face în chip aparte în a doua Duminică din Postul mare, ca o prelungire a sărbătorii triumfului Ortodoxiei împotriva tuturor ereziilor.

Cetatea Tesalonicului

vedere de la Mănăstirea Vlatadon

Catedrala mitropolitană din Tesalonic, unde se află cinstitele moaşte ale Sfântului Grigorie Palama

ΙΕΡΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΓΙΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

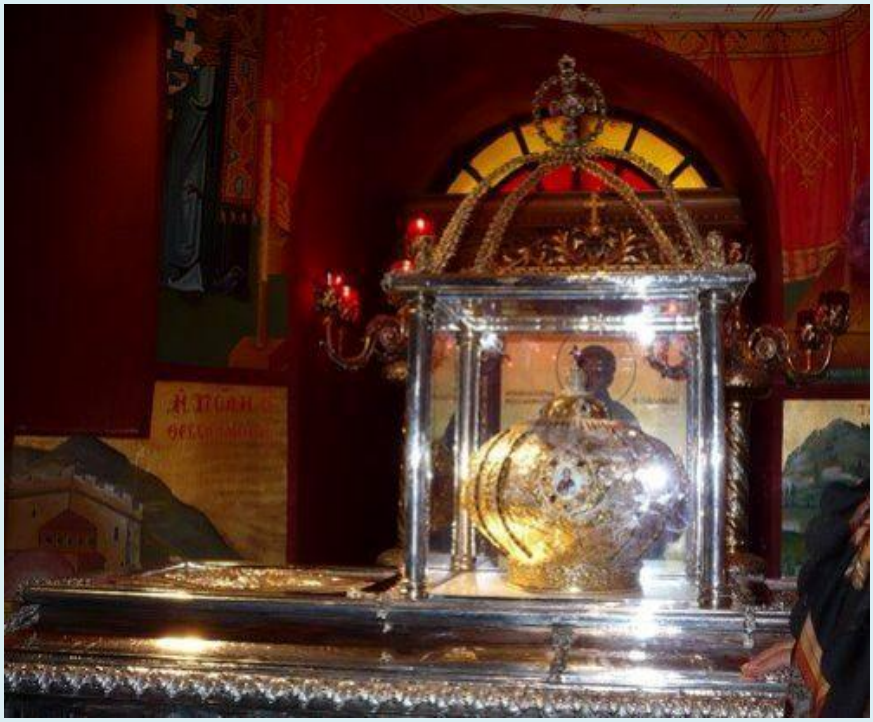

Racla cu moaştele Sfântului Grigorie Palama

Imagini cu interiorul Bisericii Sfântului Grigorie Palama din Tesalonic

Vedenia unui sobor ceresc

Fericită viaţă ai petrecut în lume şi acum te veseleşti împreună cu mulţimile celor fericiţi şi pe pământul celor blânzi ca un blând locuieşti, Ierarhe Grigorie. *(Stihiră de la Laude, Duminica a doua din Postul Mare, glas 1)*

La Marea Lavră a Sfântului Atanasie de la Sfântul Munte Athos era un pustnic desăvârşit. Petrecându-şi vremea în singurătate şi rugăciune, isihastul nu era văzut sau auzit decât de unul sau doi monahi. Odată a dorit ca Dumnezeu să-i descopere starea dumnezeiescului Grigorie, adică unde şi cu care dintre aleşii lui Dumnezeu se află. După ce l-a rugat un lung răstimp pe Dumnezeu zi şi noapte, a avut această vedenie.

Se făcea că sihastrul era în cetatea Constantinopolului, stând în minunata şi uriaşa Biserică a Sfintei Sofii, deşi nu mai văzuse niciodată cetatea de scaun ori biserica în viaţa sa. În mijlocul bisericii el a zărit un sfânt sobor adunat. Între Părinţii de faţă el i-a recunoscut pe Atanasie cel Mare, Vasilie şi Grigorie, Ioan Gură de Aur, Grigorie al Nissei, înţeleptul Chiril şi o mulţime de sfinţi cuvântători de Dumnezeu. Pe măsură ce vorbirea lor înainta, cucernicul sihastru a încercat să se lămurească ce anume discutau, dar n-a putut să afle nimic. Apoi se făcea că cei de faţă erau gata să-şi sfârşească convorbirea. În sfârşit el i-a auzit pe toţi cum ziceau:

„Nu ne este cu putinţă să întărim această hotărâre fără Grigorie, ierarhul Thessalonicului”.

Deci au trimis un slujitor ca să-l poftească pe ierarh la sfântul sobor. După puţină vreme slujitorul s-a întors zicând că este cu neputinţă să se apropie de ierarh şi să-i vorbească atunci, căci stătea lângă scaunul Împăratului, vorbind tainic cu Împăratul.

Cuvântătorii de Dumnezeu i-au poruncit iarăşi slujitorului să se întoarcă şi să zăbovească până ce înalta vorbire se va fi încheiat, ca să-l poată pofti şi aduce pe sfântul ierarh la sobor. Întorcându-se, slujitorul a aşteptat până când a putut vorbi cu ierarhul. Deci spunându-i despre ce era vorba, slujitorul a zis: „Nu este cu putinţă ca soborul să întărească hotărârile sale fără a te avea de faţă”.

De îndată ce ierarhul a auzit acele cuvinte s-a dus îndată la sobor. Cei ce l-au zărit pe Sfântului Grigorie apropiindu-se s-au ridicat şi i-au dat bineţe. L-au dus apoi şi l-au aşezat pe un scaun în mijlocul lor, la locul de cinste, dimpreună cu aleasa treime a sfinţilor Vasilie cel Mare, Ioan Gură de Aur şi Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul. Atunci sfântul şi-a dat votul său, întărind hotărârile lor.

Întru sobornicească slavă a Bisericii lui Hristos, vorbirile lor erau despre dogmele pe care Sfinţii Părinţi le învăţaseră în cei dintâi ani ai creştinătăţii. În deplină înţelegere ei au hotărât că dogmele erau alcătuite aşa cum se cuvine. Apoi au întărit faptul că Sfântul Grigorie Palama, însuflat de Dumnezeu, adunase cu sârguinţă scrierile lor, le cercetase şi le tâlcuise în chip strălucit, luptând cu izbândă şi ruşinând noile eresuri. Apoi cu toţii împreună şi fieştecare în parte şi-au arătat admiraţia un lung răstimp de vreme. La sfârşit s-au ridicat cu toţii din scaune şi soborul s-a încheiat.

Stai acum împreună cu cuvântătorii de Dumnezeu lângă scaunul Celui prea îndurat, fiind asemenea cu dânşii şi întocmai la obiceiuri, prea înţelepte Grigorie, mai întâi şezătorule pre scaunul Thessalonicului, podoaba ierarhilor, strălucit împodobit fiind cu slava arhieriei şi slujind acum lui Dumnezeu. *(Duminica a doua din Postul Mare, Canonul Utreniei, Cântarea a 8-a, glas 4)*

(extras Stâlpii Ortodoxiei - Viaţa şi nevoinţele celui intre Sfinţi Părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopului Tesalonicului - Câteva minuni ale Sfântului Grigorie Palama)

Sfântul Luca al Crimeei - Învăţătura lui Hristos şi învăţăturile omeneşti

“Dacă, precum vă amintiţi, în cea dintâi Duminică a Marelui Post Sfânta Biserică a prăznuit întărirea Ortodoxiei de către cele şapte Sinoade Ecumenice, în cea de-a doua ea cinsteşte ***pomenirea ierarhului Grigorie Palama, marele apărător al Ortodoxiei.*** ***Acesta a trăit în al XIV-lea veac, la aproape şase sute de ani după ultimul Sinod Ecumenic.***

A primit o educaţie aleasă, fiind apropiat al împăratului din Bizanţ, dar a părăsit curând viaţa de la curte şi s-a retras în muntele Athos, fiindcă sufletul lui năzuia spre împărtăşirea statornică şi nedespărţită cu Dumnezeu. ***În zilele lui s-a ridicat hulă asupra monahismului*** şi mai ales asupra călugărilor din Athos, care erau defăimaţi pentru faptul că-şi închinaseră întreaga viaţă numai slujirii lui Dumnezeu, cugetării la cele dumnezeieşti şi rugăciunii.

Sfântul Grigorie i-a înfierat cu mare putere pe aceşti hulitori, ridicându-se în apărarea monahismului ortodox, în acea vreme s-a ridicat ereticul Varlaam, care propovăduia învăţătura greşită că, schimbându-Se la faţă în muntele Taborului, Domnul Iisus Hristos nu ar fi strălucit cu lumina dumnezeiască, ci cu o lumină pământească, obişnuită. ***Sfântul Grigorie l-a dat în vileag ca eretic, învăţând cu tărie că lumina taborică este dumnezeiască.***

În ziua pomenirii acestui mare ierarh, ca de altfel în toate zilele când sunt pomeniţi sfinţi ierarhi, auziţi în Evanghelia care se citeşte cuvintele lui Hristos: ***Adevărat, adevărat zic vouă: cel ce nu intră pe uşă în staulul oilor, ci sare pe aiurea, acela este fur şi tâlhar, iar cel ce intră prin uşă este păstorul oilor (In. 10, 1-2).***

În ele, toţi învăţătorii mincinoşi şi ereticii sunt asemuiţi unor hoţi şi tâlhari, ce nu doresc să intre cu smerenie în sfânta credinţă pe uşa Ortodoxiei, ci năzuiesc să se furişeze prin altă parte. ***Singura intrare sfântă şi legiuită în dumnezeiasca învăţătură e însă una singură, şi unul singur este învăţătorul nostru – Iisus Hristos (v. Mt. 23, 8), iar noi suntem datori să urmăm doar Lui şi nimănui altcuiva.***

Eu sunt uşa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui; şi va intra, şi va ieşi, şi păşune va afla (In. 10, 9). La această uşă El i-a pus ca străjeri ai Împărăţiei Cerurilor pe Sfinţii apostoli, în urma cărora au primit hirotonia, ca urmaşi ai lor, mulţi alţi păstori buni: toţi aceştia învaţă oile cele bune, turma lui Hristos, să asculte de glasul singurului învăţător şi Păstor, să meargă după Hristos. Au fost şi sunt numeroşi conducători pe care şi-i alege neamul omenesc, mulţi învăţători care arată felurite căi de a trăi - ***însă Domnul Iisus Hristos ne porunceşte nouă, creştinilor, să mergem numai după El, după Păstorul Cel Bun, care pune sufletul Său pentru oile Sale (v. In. 10, 11).***

Care sunt învăţăturile tuturor conducătorilor omeneşti şi prin ce se deosebesc ele de învăţătura Domnului Iisus Hristos? Toate învăţăturile omeneşti au ca ţintă perfecţionarea vieţii noastre sociale şi politice. Ele vorbesc aproape numai despre felul în care trebuie organizat aspectul exterior a vieţii, despre legile de stat care ar trebui făcute, despre realizarea unei forme cât mai perfecte de organizare statală. Din aceste învăţături omeneşti cunoaştem multe lucruri înţelepte, multe lucruri mari, multe lucruri folositoare, în faţa celor mai bune şi mai vrednice, în faţa celor mai drepte dintre ele ne plecăm şi noi.

Şi totuşi, de ce mergem după un singur Conducător - după Domnul nostru Iisus Hristos? De ce punem sfânta Lui învăţătură mai presus de toate învăţăturile social-politice ale lumii, chiar şi de cele mai drepte dintre ele? Acesta e un lucru pe care trebuie neapărat să-l înţelegeţi.

Înainte de venirea Domnului Iisus Hristos, lumea era adânc înstrăinată de obiectul învăţăturii Lui, necugetând deloc la ceea ce El socotea a fi lucrul cel mai însemnat, neapărat trebuincios, pentru oameni: se gândeau numai la cele exterioare. Lumea antică era încredinţată că pentru dezrădăcinarea răului de pe pământ este nevoie doar de legi drepte în stat; ***şi lumea nouă visează la egalitate socială. Păstorul Cel Bun ne spune însă cu totul altceva.***

Ştiţi că în vremea postirii Lui de patruzeci de zile în pustie satana a început să-L ispitească. L-a suit pe un munte înalt, i-a arătat toate împărăţiile pământeşti şi a zis:

„Dacă Te vei închina mie, îţi voi da toate aceste împărăţii şi slava lor” (v. Lc. 4, 6-7) - **la care Domnul a răspuns:** *Mergi înapoia Mea, satano, căci scris este: „Domnului Dumnezeului tău să I te închini şi numai Lui să-I slujeşti” (Lc. 4, 8). El a lepădat de la Sine puterea politică şi socială şi nu la reforme sociale Se gândea. Şi după aceea, cu alte prilejuri, a respins această putere – fiindcă atunci când veneau la El oameni cu rugămintea de a le fi judecător, El se dădea în lături, spunând: Cine M-a pus pe Mine judecător sau împărţitor peste voi? (Lc. 12, 14).* Iar când înainte de cumplitele Sale pătimiri de pe Golgota a stat înaintea lui Pilat ca să fie judecat, şi acesta L-a întrebat: *„Eşti împărat?“, El a răspuns: „Da, împărat sunt, însă împărăţia Mea nu este din această lume” (v. In. 18, 33-36).*

Iată ce are însemnătate pentru noi: faptul că El este Conducătorul unei împărăţii care nu este din această lume, iar conducătorii omeneşti sunt toţi conducători ai împărăţiei acestei lumi. Ei bine, *care este deosebirea de temelie dintre învăţătura lui Hristos şi toate învăţăturile omeneşti?* **În aceea că Hristos ne-a învăţat despre împărăţia care e înăuntrul nostru,** *ne-a învăţat să luăm aminte la glasul inimii: Căci dinăuntru, din inima omului, ies cugetele cele rele, desfrânările, hoţiile, uciderile, preacurvia, lăcomiile, vicleniile, inşelăciunea, neruşinarea, ochiul pizmaş, hula, trufia, uşurătatea (Mc. 7, 21-22).*

Aceeaşi idee o veţi afla şi în Evanghelia după Luca: *Omul bun, din vistieria cea bună a inimii sale scoate cele bune, pe când omul rău, din vistieria cea rea a inimii lui scoate cele rele – căci din prisosul inimii vorbeşte gura lui (Lc. 6, 45). În viaţa noastră duhovnicească – prin urmare şi în toată viaţa noastră lăuntrică, care se află în legătura cea mai strânsă cu viaţa duhovnicească - inima împărăteşte şi stăpâneşte asupra minţii noastre, asupra voii şi a năzuinţelor.* Noi cugetăm cum vrea inima, credem ceea ce-i place inimii, ne îndreptăm voinţa potrivit năzuinţelor inimii. *Simţirea, al cărei organ este inima, domneşte asupra întregii noastre gândiri, credinţe, cunoaşteri, asupra întregii noastre concepţii despre lume, asupra tuturor tendinţelor sociale şi politice. Cum ne este inima, aşa ne este şi viaţa.*

Dacă inima este curată, sfântă, pătrunsă de dragoste fierbinte faţă de Domnul Iisus Hristos, toate faptele, toate gândurile, toate opiniile noastre sociale şi politice, toată filosofia noastră de viaţă vor fi pătrunse de această simţire, de aceste sfinte porunci ale inimii – şi atunci din vistieria cea bună a inimii noastre vom scoate roade bune în tot ce facem, şi în primul rând în viaţa de zi cu zi, în legăturile noastre cu cei din jur. Iar dacă în inimă domnesc răul şi întunericul, oricât de bună ar fi orânduirea socială şi politică, oricât ar fi de drepte legile, omul

va face rele**.** ***Nici un fel de legi, nici un fel de orânduire socială nu pot înfrâna inima omenească.*** Oamenii tind să înăbuşe răul prin pedepse juridice – însă răul continuă, infracţiunile nu contenesc. Ştiţi că şi în cea mai desăvârşită orânduire de stat există o mulţime de oameni josnici, lipsiţi de cinste, care fac răul şi prin tot ceea ce săvârşesc strică tot lucrul bun, împiedicându-l şi lipsindu-l de putere prin năzuinţele inimii lor negre; ştiţi că există o mulţime de oameni egoişti, cărora nu le pasă decât de sine şi care nu se dau în lături să îi strivească pe cei ce stau în calea lor. Ştiţi cât de mulţi sunt oamenii desfrânaţi şi că prin nici un fel de legi nu se poate face ca toţi oamenii să devină buni şi cinstiţi, să nu mai fie oameni necinstiţi, egoişti.

Asta o poate face numai Domnul Iisus Hristos, fiindcă El ne-a adus învăţătura Sa cea dumnezeiască despre felul în care trebuie să fie inima noastră, despre felul în care trebuie să ne-o îndreptăm. Şi prin Sângele Său şi Trupul Său, cu care ne împărtăşim, El ne dă putere să ne luptăm cu răul, să curăţim inimile noastre.

Iată de ce El este pentru noi singurul Sfânt Conducător, fiindcă la dezrădăcinarea răului nu pot şi niciodată nu vor putea să ajungă conducătorii omeneşti. ***Este nevoie de harul dumnezeiesc, de puterea dumnezeiască, pentru a îndrepta inima omenească; oamenii au nevoie de ajutor haric în lupta cu răul***. Şi atunci, ***cum să nu îl iubim din toată inima pe Domnul Iisus Hristos, Care ne-a învăţat adevărul cel mai adânc, Care ne-a întors luarea-aminte asupra inimilor noastre, Care ne-a adus învăţătura dumnezeiască şi luminoasă despre dragostea de aproapele? Şi se cuvine să băgăm de seamă că lucrurile pe care ne-a învăţat El - dragostea, milostivirea, blândeţea, smerenia*** - *erau adânc străine de inimile păgânilor***.** *Aceştia nu se închinau blândeţii, ci trufiei; ei socoteau că a da milostenie săracilor este o slăbiciune de neiertat, în rândul lor era foarte răspândită* ***sclavia, care înjoseşte demnitatea omenească; ei nu-i puneau pe sclavi în rândul oamenilor şi se purtau cu ei ca şi cu nişte vite*** [***şi nu există aceeaşi trufie şi în zilele noastre, chiar şi între cei care formal sunt în Biserică?-n.n.***]

Ciudat şi nebunește ar fi sunat în urechile lor cuvintele dragoste, blândeţe, smerenie şi milostivire - dar ele au răsunat în întreaga lume prin dumnezeiasca propovăduire a Domnului Iisus Hristos şi au supus treptat inimile oamenilor, încât în locul trufiei şi dispreţului faţă de oameni dinainte s-a încetăţenit recunoaşterea tocmai acestor virtuţi.

Aşadar, fiecare creştin este dator să îşi aducă aminte că trebuie să-şi curăţească inima, să dezrădăcineze din ea gândurile rele, să tindă spre sfinţenia ei.

Sfântul apostol Iacov spune: ***Curăţiţi-vă mâinile, păcătoşilor, şi sfinţiţi-vă inimile, voi, cei îndoielnici. Pătrundeţi-vă de durere, întristaţi-vă şi vă jeliţi. Râsul întoarcă-se în plâns şi bucuria voastră în întristare. Smeriţi-vă înaintea Domnului, şi El vă va înălţa (Iac. 4, 8-10).***

Smeriţi-vă înaintea Domnului, pocăiţi-vă pentru ceea ce vă întinează inimile, umpleţi viaţa voastră de năzuinţa către dragoste, bine şi milostivire, şi atunci va odihni asupra voastră harul Sfântului Duh. Amin".

(Sfântul Luca al Crimeei - La porţile postului mare, Predici la Triod; Editura Biserica Ortodoxă, Bucureşti, 2004)

Vlădica Augustin de Florina - Predică la prăznuirea Sfântului Grigorie Palama - „Pace vouă…”

În a doua Duminică din Post (din Postul mare), este sărbătoarea Sfântului Grigorie Palama. Dar, în afară de această zi cu dată schimbătoare, Sfântul Grigorie este prăznuit şi la o dată fixă, pe 15 noiembrie (în calendarul Bisericii Ortodoxe Române pe 14 noiembrie – n. tr.).

Cine este Sfântul Grigorie Palama? S-au scris despre el cărţi întregi, dar noi să spunem câteva cuvinte.

Ne aflăm în anul 1335 d.Hr. În Biserica Ortodoxă era pace. Pace! Există altceva mai dulce decât pacea? Pace în case, pace în societate, pace între popoare, pace în Biserică. Şi pentru că pacea este un bun foarte preţios şi cu totul necesar, de aceea şi Biserica noastră se roagă continuu „pentru pacea a toată lumea”.

Aşadar, era pace atunci în Biserica lui Hristos. Dar deodată Biserica s-a tulburat. Aşa cum, atunci când un vânt puternic suflă în larg, marea se tulbură şi ridică valuri sălbatice, tot aşa atunci când apare o erezie Biserica lui Hristos e tulburată, iar valurile spumegânde ale ereticilor lovesc corabia dumnezeiască şi caută să o scufunde. Erezia este una din cauzele care tulbură Biserica. Ereticii fac o mare stricăciune în Biserică. Îi despart pe creştini, pricinuiesc un război intern.

În acea epocă, în secolul al XIV-lea, a apărut un eretic: se numea Varlaam Calabrezul. Se născuse în Italia. Studiase mult la şcolile şi universităţile din Italia. Învăţase filosofia şi retorica. Scria cărţi, vorbea excelent, era foarte deştept şi înzestrat. Dar ce să faci cu toate aceste daruri pe care le avea? Era un ipocrit şi un fals: o făcea pe ortodoxul, dar nu era ortodox. Din Italia a venit în Elada. A făcut mare impresie. Îl urma multă lume. A vizitat şi Sfântul Munte. Dar, mândru de înţelepciunea lui, nu putea să înţeleagă smerenia monahilor. A început să-i osândească pentru rugăciunea pe care o făceau în chiliile lor, concentrându-şi toate simţurile şi vorbind tainic cu Dumnezeu. Monahii îşi petreceau toată noaptea cu rugăciunea. Şi această rugăciune a lor era: ***„Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă!”.*** Mulţi dintre monahi, în urma rugăciunii, vedeau o lumină ce le lumina chilia. Şi lumina aceasta spuneau că seamănă cu lumina pe care au văzut-o cei trei ucenici pe Tabor, când Domnul s-a schimbat la faţă înaintea lor!

Varlaam nu accepta un astfel de mod de rugăciune şi nu voia să numească lumina aceea necreată, dumnezeiască, aşa cum o primeau evlavioşii monahi.

Din această neînţelegere asupra rugăciunii s-a creat o mare controversă. Lumea s-a despărţit: unii cu monahii, iar alţii cu Varlaam. Astăzi, aceste lucruri par ciudate, pentru că oamenii nu se mai interesează de subiectele duhovniceşti, ci se interesează doar de cele materiale şi pot să se certe toată ziua pentru un gol. Dar în vremea aceea, oamenii erau superiori şi se interesau şi discutau subiecte duhovniceşti, aşa cum este subiectul rugăciunii minţii.

Învăţătura eretică a lui Varlaam s-a întins ca un foc în imperiul Bizantin. Cine să fi stins acest foc? Cine să fi luptat împotriva lui Varlaam? Dar pronia dumnezeiască a arătat în acele vremuri grele un bărbat înţelept şi viteaz, care a luptat şi l-a biruit pe ereticul Varlaam; a fost Grigorie Palama.

Grigorie Palama s-a născut în Constantinopol. Era copilul unei distinse familii. Tatăl lui slujea la Palat şi i-ar fi fost uşor lui Grigorie să promoveze în cele mai înalte demnităţi lumeşti şi să trăiască în slavă. Dar Grigorie a preferat alte măreţii; a preferat măreţiile religiei. De tânăr, de doar 20 de ani, s-a dus în Sfântul Munte şi s-a făcut monah. A pustnicit opt ani făcând ascultare la un stareţ. Apoi, a plecat din Sfântul Munte şi s-a dus într-un munte lângă Veria. Şi acolo, împreună cu alţi tineri, a trăit vreme de cinci ani o viaţă foarte aspră, cu multă rugăciune şi studiu continuu al Sfintei Scripturi. S-a întors apoi din nou la Sfântul Munte. Acolo hotărâse să rămână până la sfârşitul vieţii. Dar n-a rămas. A fost nevoie să coboare în lume şi să lupte cu groaznica erezie a lui Varlaam.

Îl chema la lupta pentru Ortodoxie evlaviosul popor din Tesalonic. Pentru că acolo îşi aşezase tabăra Varlaam, iar Grigorie în această cetate trebuia să dea lupta. Şi a venit Grigorie şi prin învăţătura lui luminoasă, prin dezbaterile şi scrierile lui a combătut erezia.

Un Sinod, care a avut loc în 1351, i-a dat dreptate lui Grigorie şi l-a condamnat pe Varlaam. Varlaam părea că se pocăise şi-şi cerea iertare; dar era ipocrit. A plecat din Elada, s-a întors în Italia, i s-a închinat papei şi papa i-a premiat trădarea, făcându-l episcop al unei mari cetăţi, iar de acolo, Varlaam nu încetă să lupte împotriva Ortodoxiei până ce muri.

Şi cu Grigorie Palama ce s-a întâmplat? Duşmanii Ortodoxiei l-au clevetit pe Grigorie înaintea împăratului că ar complota împotriva lui şi ar vrea să-l uzurpe. Calomnia a prins. Grigorie a fost arestat şi condamnat şi a făcut doi ani în închisoare. Dar când pe tron s-a urcat Ioan Cantacuzino şi a fost ales un nou Patriarh, atunci Grigorie a fost eliberat din închisoare, a fost recunoscut ca apărător al Ortodoxiei şi hirotonit Arhiepiscop al Tesalonicului.
În cetate, creştinii erau divizaţi şi nu-l primeau ca Mitropolit. În cele din urmă, a intrat în Tesalonic şi şi-a preluat îndatoririle. A lucrat mult pentru turma sa. A luptat împotriva ereticilor. Învăţa şi scria.

Într-o călătorie a sa spre Constantinopol, a fost prins de piraţi şi a rămas un an robul lor. După aceea, a fost eliberat şi s-a întors în Constantinopol. Turma l-a primit cu mare bucurie. Doar opt ani a fost Mitropolit al Tesalonicului.

În 1359, Grigorie şi-a încredinţat sufletul său Domnului. Moaştele lui, comoară de nepreţuit, se află în Catedrala Mitropolitană a Sfântului Grigorie din Tesalonic.

Iubiţii mei, cu cuvântul „pace” am început predica noastră şi cu acelaşi cuvânt vrem s-o încheiem. Nu-l vom spune noi acest cuvânt; îl vom lăsa pe Sfântul Grigorie Palama să-l spună. Tesalonicul era, aşa cum am spus, despărţit în partide. Creştinii se urau între ei. Ereticii se bucurau. Barbarii erau gata să atace şi să ocupe cetatea.

Sfântul Grigorie s-a urcat în tron şi către toţi credincioşii a adresat una din cele mai frumoase şi emoţionante predici ale sale. A spus: ***Creştinii mei, de ce sunteţi despărţiţi? De ce aveţi între voi ură? O, ticăloşia noastră! Un tată avem şi o mamă: Tatăl nostru este Dumnezeu, mama noastră este Sfânta Biserică; toţi suntem fraţi. Să ne iubim deci, să lăsăm ura şi să ne înţelegem. Lucrul acesta***

este spre folosul nostru duhovnicesc şi material. În el stă salvarea cetăţii noastre sau a satului nostru. Vrajba distruge; înţelegerea salvează. „Pace vouă”.

Fie ca acest îndemn părintesc al Sfântului Grigorie Palama pentru pace să-l audă toţi elinii.

(Extras din cartea ”Flori înmiresmate” – Episcopul Augustin Kandiotis)

Arhimandritul Efrem, egumenul Sfintei Mănăstiri Vatopedi - Calea spre sfinţire a Sfântului Grigorie Palama

Prea Sfinţite, iubiţi fraţi în Hristos, după cum sunt relatate de Sfântul Filotei Kokkinos, patriarhul Constantinopolului, care a scris Viaţa acestui mare Părinte al Bisericii noastre Ortodoxe, Sfântul Grigorie Palama, să le comparăm cu realitatea contemporană spre problematizare şi să identificăm elementele cele mai importante care au făcut posibilă calea spre sfinţire a lui Palama.

S-a născut în 1296 în Constantinopol din părinţi binecredincioşi. Tatăl său era senator şi se bucura de o mare preţuire din partea împăratului Andronic al II-lea, paleologul. ***Părinţii sfântului au avut grijă nu doar pe ei înşişi să se dedice zilnic discuţiilor cu monahii şi părinţii duhovniceşti, ci şi pe copiii lor să-i predispună şi să-i călăuzească spre aceasta. Avea obiceiul să viziteze mănăstirile din vasta regiune, să întâlnească monahi isihaşti, să se desfăteze de învăţătura lor şi să primească rugăciunile lor.***

Se întâmplă la fel şi în vremea noastră? Încercăm să formăm cele mai potrivite acorduri duhovniceşti în familie? Educaţia se face în baza întregirii duhovniceşti a copilului sau are ca scop doar o formare seacă care îi va asigura o carieră profesională sau una ştiinţifică? Există un duhovnic pentru familie? Copiii se spovedesc la duhovnic? Existenţa părintelui duhovnicesc constituie o condiţie de bază pentru realizarea şi înaintarea în viaţa noastră duhovnicească.

Sfântul Siluan Atonitul în vremea Tainei Spovedaniei l-a văzut pe duhovnic într-o slavă necreată de negrăit, „în chipul lui Hristos".

Micul Grigorie şi-a început educaţia sa preliminară de la o vârstă foarte mică, ceva asemănător Şcolii Primare de azi. ***Avea însă oarecare dificultăţi în memorare, de aceea şi-a luat un canon să nu înceapă să citească înainte de a face trei metanii inantea icoanei Maicii Domnului şi să citească o rugăciune către ea.*** Propunem şi noi rugăciunea copiilor noştri care au oarecare dificultăţi la învăţătură sau stăruim cu violenţă asupra lor?

Grigorie a dobândit o strălucită educaţie filosofică sub îndrumarea renumitului pe atunci filosof şi marelui logofăt Teodor Metohitis, în aşa măsură, încât într-o zi, în timp ce dialoga cu el înaintea împăratului asupra scrierilor lui Aristotel, marele logofăt atât de mult s-a minunat de ideile lui Grigorie, încât adresându-se împăratului i-a spus cu entuziasm: *„Dacă însuşi Aristotel ar fi fost de faţă şi l-ar fi auzit pe acesta, peste măsură l-ar fi lăudat".*
Sfântul a început la vârsta de 17 ani să simtă chemarea către monahism şi cu toate că se afla în Constantinopol şi era aproape de împărat, trăia în cumpătare şi în asceză, întreţinându-se cu monahii care veneau din Sfântul Munte, timp în care a dobândit o legătură duhovnicească cu Sfântul Teolipt al Philadelphiei, isihast aghiorit, ucenic al Cuviosului Nichifor din Singurătate, ale căror scrieri împodobesc Filocalia Sfinţilor Neptici. ***Sfântul Teolipt a devenit pentru tânărul Grigorie părinte şi mistagog în cele dumnezeieşti şi l-a iniţiat desăvârşit în sfânta trezvie şi în rugăciunea minţii.*** Astfel, Grigorie se îndeletnicea cu rugăciunea minţii încă de pe când trăia în mijlocul zgomotelor lumii.

În cele din urmă, chemarea sa către monahism a biruit în faţa laudelor lumii şi la vârsta de 20 de ani părăseşte lumea. Fiind o personalitate energică a influenţat şi mediul familial, aşa încât mama sa şi două surori au devenit călugăriţe, în timp ce el însuşi împreună cu 2 fraţi ai săi au plecat spre Sfântul Munte.

Dar nu cumva se întâmplă acelaşi lucru şi astăzi? Mulţi tineri cu studii de invidiat, studii care ar fi putut să le asigure o carieră profesională importantă, aud glasul Domnului „Vino după Mine!" şi ies din lume. Alţii, iarăşi, se pot afla în perioada studiilor când Domnul îi cheamă, pentru că nimeni dacă nu este de Dumnezeu chemat nu va putea să răspundă înaltei chemări a monahismului. Este o mare binecuvântare a Maicii Domnului ca în epoca actuală a incertitudinii tuturor, Sfântul Munte se află într-o mare înflorire din punctul de vedere al populării, al duhovniciei, dar şi al reînălţării clădirilor lui măreţe şi al conservării bogatului lui

tezaur.

Care este însă reacţia din partea mediului intim al acestor tineri care sunt atraşi de monahism? Foarte puţini părinţi şi rude le dau binecuvântarea, înţelegând această mare chemare a afierosirii monahale şi se simt recunoscători faţă de Dumnezeu, că au oferit „o jertfă vie" lui Hristos – pe copilul lor. Cei mai mulţi simt că a căzut cerul pe ei şi i-a zdrobit. Şi aceasta este o dovadă că omul contemporan nu cunoaşte valoarea şi ofranda monahismului.

Fericitul părinte Iustin Popovici accentua că „fiinţa Ortodoxiei este monahismul" şi, atunci când vedem renaştere în monahism, aceasta prevesteşte renaştere în întreaga Biserică, în poporul lui Dumnezeu, în trupul lui Hristos.

În epoca Sfântului Grigorie idealul pentru un aristocrat al spiritului era să devină monah. Pentru acesta întâlnim mulţi monahi învăţaţi în acea epocă; dar chiar şi împăraţii deveneau monahi, precum Ioan al VI-lea Cantacuzino, care a devenit monah primind numele de Ioasaf şi s-a dovedit un mare teolog al vremii sale.

Lepădându-se de lume, Palama a preferat să se supună unui renumit isihast, „faimosului Nicodim, bărbat minunat în fapte şi contemplaţie, după cum îl cunoşteau toţi cei ce locuiau în Athos", şi care trăia într-o chilie apropiată de Mănăstirea Vatopedi.Şi aceasta prin dumnezeiasca Pronie: pentru a ucenici viitorul isihast şi văzător al Luminii necreate la cuviosul, experimentatul şi distinsul stareţ. Acolo a primit schima monahală de la stareţul său şi a ucenicit lângă el 3 ani până la moartea cuviosului Nicodim.

În această chilie a mănăstirii Vatopedi i s-a arătat lui Palama Sfântul Ioan Teologul, trimis de Doamna Născătoare de Dumnezeu, ca să-l întrebe de ce se roagă neîncetat ei cu cuvintele „Luminează-mi întunericul! Luminează-mi întunericul!"? El, care mai târziu avea să devină purtătorul şi teologul prin excelenţă al Luminii necreate. Sfântul, cu infinită smerenie, a răspuns: „Ce altceva aş fi putut să cer, om pătimaş şi plin de păcate fiind, decât să fiu miluit şi să fiu luminat, pentru ca să cunosc şi să îndeplinesc voia lui Dumnezeu?", după care Sfântul Ioan Teologul îi făgăduieşte că Maica Domnului îi va fi ajutătoare şi impreună-luptătoare şi în prezent şi în viitor.

Palama, ca un monah aghiorit, o simţea pe Născătoarea de Dumnezeu ca pe sprijinul prin excelenţă în calea desăvârşirii lui în Hristos. ***Din scrierile sale, dar în principal din Omiliile sale, se arată dragostea sa fierbinte faţă de Maica***

Domnului. O considera ca hrănitoare a monahilor, model al vieţii isihaste, iar atunci când scrie Viaţa Cuviosului Petru Athonitul, aminteşte şi accentuează făgăduinţele ei faţă de monahii aghioriţi. ***Este singurul Părinte şi scriitor bisericesc care descoperă analitic prin istorisirile Evangheliştilor că Maica Domnului a fost prima care L-a văzut pe Hristos înviat.*** Această dragoste faţă de Maica Domnului, care este evidentă în scrierile lui Palama, constituie o însuşire caracteristică a sfinţilor. ***Sfinţii nutresc un dor inexplicabil şi o dragoste asemănătoare faţă de Născătoarea de Dumnezeu, iar ea le răsplăteşte pe măsura dragostei lor.***

În continuare, s-a inchinoviat în Marea Lavră şi imediat, pentru linişte mai multă, a plecat la Schitul Glossia. Din cauza incursiunilor turce, a plecat din Sfântul Munte şi a mers în Tesalonic, unde a primit vrednicia preoţiei în urma rugăminţii poporului, dar şi după ce el însuşi s-a încredinţat că este voia lui Dumnezeu. Ceva asemănător se întâmplă şi astăzi în monahism: nici un monah nu primeşte vrednicia preoţiei chemat de el însuşi, ci părintele lui duhovnicesc va mărturisi că este vrednic să primească acest dar.

După aceea s-a dus la un schit din Veria, unde a rămas nevoindu-se aspru cu zăvorârea, postul şi rugăciunea minţii vreme de cinci ani. Asceza creştină are ca scop curăţirea de patimi. Monahul nu devine un ucigaş al trupului, ci ucigaş al patimilor. ***Ceea ce caracterizează viaţa ascetică a Sfântului Grigorie Palama, care este ascetică autentică a monahismului ortodox, este întoarcerea spre sine însuşi.***

În Omilii, în Epistole, chiar şi în tratatele cu conţinut dogmatic ***nu încetează să accentueze sensul interiorizării pentru dobândirea curăţirii în Hristos, a adevăratei vieţi duhovniceşti. Despre omul pătimaş care îşi începe pocăinţa prin interiorizare, Sfântul spune că: „atunci când mintea se îndepărtează de orice lucru sensibil este ridicată din furtuna zgomotului ce o înconjoară şi îl priveşte pe omul lăuntric şi numai ce vede masca înşelătoare care a fost meşteşugită de înşelarea din partea de jos, aleargă să o curăţească prin plâns şi când ridică acest acoperământ fără chip (urât), chiar atunci, pentru că sufletul nu este împrăştiat de feluritele legături, îşi află pacea şi se apropie de adevărata linişte şi rămâne în ea însăşi gândindu-se pe ea însăşi, sau mai bine zis prin ea însăşi, atât cât este cu putinţă pe Dumnezeu, pentru care există. Atunci îşi depăşeşte firea şi se îndumnezeieşte prin participare, înaintând mereu către ce este mai bun“.***

Interiorizarea se constituie din vederea sinelui nostru şi păzirea minţii. Mintea omului, care constituie ochiul sufletului, este pururi-mişcătoare şi dacă este alipită

de patimile răutăţii, iubirii de plăcere, lăcomiei, urii, se îmbolnăveşte şi se întunecă. Nu poate să conştientizeze aşezarea sa lăuntrică cu adevărat dureroasă, deoarece şi-a întunecat partea văzătoare a sufletului, mintea. Mintea omului contemporan s-a întors către făpturi cu o dispoziţie idolatră şi luciferică de nereţinut. Pentru că mintea omului „când nu se află în contemplarea lui Dumnezeu sau se face demonică sau animalică. Inconştient caută auto-îndumnezeirea, să devină dumnezeu nu ca „minte văzătoare de Dumnezeu“, ci ca „minte care vede fapturile, bunurile materiale“.

Astfel, creştinul dacă se nevoieşte cu atenţie şi interiorizare, conlucrând cu harul dumnezeiesc, se curăţă de patimi şi – precum spune Palama: „Când mintea, alungând toate patimile casnice, a provocat în suflet nepătimirea şi întorcându-se cu desăvârşire nu doar spre ea însăşi, ci şi spre celelalte puteri ale sufletului“, atunci, „oferă multe dovezi ale frumuseţii lui Dumnezeu şi trupului cu care este unită, mijlocind între harul dumnezeiesc şi grosimea trupului şi dăruindu-i puterea de a lucra cele imposibile“. Din această lucrare interioară a minţii „provine obişnuinţa cu chip dumnezeiesc şi de negrăit în virtute, desăvârşita imobilitate sau dificila mobilitate spre răutate, facerile de minuni şi puterea de a vedea şi de a prevedea şi de a vorbi cineva despre toate câte se întâmplă în locurile îndepărtate ca şi cum acestea ar fi în faţa ochilor săi”.

În 1332, se întoarce în Sfântul Munte şi la o priveghere îl vede pe stareţul de atunci al Marei Lavre, Macarie, îmbrăcat în veşminte arhiereşti, fapt care s-a îndeplinit cu adevărat 11 ani mai târziu, când a devenit mitropolit al Tesalonicului. Dar şi astăzi există monahi inainte-văzători în Sfântul Munte.

În 1334, a avut o vedenie, în care i s-a dat harisma cuvântului şi a scrierii, după şaptesprezece ani de asceză monahală.

Ce putem să spunem despre zilele noastre, în care oricine doreşte scrie şi editează o sumedenie de cărţi? Pentru creştini nu trebuie să fie aşa. Doar atunci când i s-a dat de sus harisma, atunci trebuie să scrie şi cu adevărat va folosi. Pentru că harisma învăţătorească, ca dar al lui Dumnezeu, urmează că lucrează în cel care a ajuns la unica luminare, la starea de sălaş al harului, având cunoştinţa şi experienţa din predania Patristică; în cel care s-a curăţat de patimi şi se împărtăşeşte în chip unic şi sensibil cu harul lui Dumnezeu. Aceasta a reuşit-o Grigorie după şaptesprezece ani de asceză prin har.

La 1337, a aflat despre tratatele teologice ale monahului şi filosofului Varlaam din Calabria, reprezentant al teologiei apusene secularizate, aşa cum aceasta a fost

formulată sub influenţa neoplatonismului şi scolasticii. Din acest moment începe perioada incertitudinii ei în ceea ce priveşte predania Ortodoxă isihastă. Am spune că Varlaam s-a făcut pricina arătării Sfântului Grigorie, pentru că dacă n-ar fi existat un motiv, Sfântul nu ar fi scris şi ar fi rămas neştiut.

Pentru apărarea şi consolidarea învăţăturii despre isihasm, Palama a dat o mare importanţă scrierii „Tomosul Aghioritic”. Aici vedem smerenia Sfântului. Îi întreabă pe cei mai bătrâni, pe cei mai distinşi monahi ai Sfântului Munte dacă sunt de acord cu învăţătura sa şi atunci când primeşte răspunsul lor scris, semnând Tomosul, simte o mare bucurie şi siguranţă în sufletul său. Mai târziu, în orice împrejurare, înaintea sinoadelor sau în dialog cu cei ce cugetau împotriva lui, va face trimitere la Tomos ca la un document al adevărului şi fidelităţii învăţăturii sale. Aceasta nu ne aminteşte şi de Apostolul Pavel care s-a dus la Ierusalim să-i întrebe pe Apostolii Petru şi Iacov despre evanghelizarea neamurilor, nu cumva „în zadar să alerge“? Aceasta este calea smereniei: „Întreabă-l pe tatăl tău şi îţi va vesti, pe cei mai bătrâni ai tăi şi îţi vor răspunde“. Această cale este urmată şi astăzi? Sau poate că în orice problemă a noastră devenim singurii noştri sfătuitori? ***Marele Vasile accentuează că „omul care se sfătuieşte pe sine însuşi, îşi este propriul războinic“.***

Polemica întâmpinată de învăţătura Sfântului Grigorie, ca să nu se facă cunoscută sau să fie răstălmăcită şi rău famată, nu s-a întâmplat cu nici un alt sfânt al Bisericii noastre. Au trecut exact 640 de ani de la adormirea sa şi nu au încetat clevetirile împotriva sfântului. Şi aceasta se întâmplă deoarece învăţătura Sfântului Grigorie Palama constituie chintesenţa Ortodoxiei şi în consecinţă devine ţinta tuturor potrivnicilor săi.

Până în veacul al 17-lea se scriau tratate care în realitate erau scrieri pline de batjocuri împotriva Sfântului. Şi nu este ceva ciudat în viaţa Bisericii ca un sfânt să fie bârfit, fie pentru caracterul său, fie pentru învăţătura sa în interpretarea dogmei despre Dumnezeu. Dar principalul instigator al tuturor acestor clevetiri şi batjocuri a fost şi este chiar diavolul, care se foloseşte ca de nişte unelte de oameni pătimaşi, iubitori de sine şi fără pic de cuviinţă. De aceea şi credinciosul nu trebuie să se smintească în astfel de situaţii, ci să se roage în principal pentru cel care a pricinuit sminteala, pentru că Domnul a vorbit apocaliptic: ***„Vai, acelui om prin care vine sminteală!”.*** Astfel de clevetitori împotriva lui Palama au fost şi Varlaam, Achidin, Gregoras, Chidonis, care sunt anatematizaţi în Sinodiconul Ortodoxiei care se citeşte în prima Duminică din Postul Mare, a Ortodoxiei. Dar propaganda papalo-catolică nu a războit doar învăţătura Sfântului prin diferitele ei mijloace, ci a încercat să oprească şi sărbătorirea pomenirii lui.

Pururea-pomenitul arhiepiscop Hrisostom Papadopoulos observă: „Clerul catolic a reuşit să considere ca dovadă a credinţei şi afierosirii la papism din partea trădătorilor credinţei ortodoxe, delimitarea lor de sărbătoarea Sfântului Grigorie Palama“.

În secolul nostru, cercetătorii contemporani ai lui Palama în occident, care sunt recunoscuţi şi de către teologii noştri ca nişte cercetători importanţi, îl critică pe Palama ca diteist, ca neoplatonist şi iconomah. Dar şi teologii noştri academici, care acum nu se mai află în viaţă, nu au dat nici un imbold studenţilor lor să studieze scrierile lui Palama, ci mai mult decât atât, le-au marginalizat şi de mult ori le-au considerat făcături cu aparenţă intelectualistă sau sentimentalistă. Din contră, în zilele noastre se observă o aplecare intensă asupra teologiei palamite în spaţiul pur universitar şi o dovadă a acestui lucru este şi convocarea acestui congres.
Cercetătorii autentici ai scrierilor lui Palama şi purtători ai predaniei isihaste au fost cuvioşii ce au strălucit sub turcocraţie: David din Evvia, Cuviosul Mucenic Iacov Aghioritul, Maxim Vatopedinul, Cosma Etolianul, Colivazii cu Sfântul Nicodim Aghioritul în frunte, Acachie Cavsocalivitul, la care au ucenicit trei noi mucenici, Macarie Notăraş, care şi el a arătat trei noi mucenici şi atâţia alţii. Noii mucenici şi în principal cei care mai întâi apostaziseră, de obicei mergeau în Sfântul Munte ca să se spovedească, să trăiască în pocăinţă, să se lege de un părinte duhovnicesc care să-i înveţe rugăciunea minţii, viaţa ascetică pentru curăţirea inimii, ca să ajungă la luminare şi la sălăşluirea în ei a harului dumnezeiesc, când ar fi putut deja, fără pericolul lepădării, să mărturisească şi să primească mucenicia pentru Hristos, când li s-ar fi dat prilejul.

În 1347, Palama a fost ales mitropolit al Tesalonicului după multe rugăminţi ale împăratului Ioan al VI-lea Cantacuzino şi ale patriarhului Isidor. ***Se menţionează în viaţa sa că sfântul nu şi-a dorit aceasta, nu a fost de sine chemat, ci de Dumnezeu chemat şi de popor ales***. Viaţa duhovnicească trebuie să meargă înaintea treptelor preoţiei. ***Sfântul Grigorie fiind desăvârşit, îndumnezeit, „a fost aşezat în sfeştnic” ca să călăuzească fără rătăcire şi prin exemplul vieţii lui şi pe alţii, turma sa, pe calea îndumnezeirii şi a sfinţirii.***

Însă în scaunul său s-a dus abia după trei ani, pentru că în Tesalonic era încă diviziune, certuri interne şi tulburări din cauza situaţiei politice instabile a cetăţii; iar Sfântul le primea pe toate cu smerenie. Nu a cerut drepturi şi nu s-a luptat ca să-şi ia locul în tronul arhieresc; pe toate le lăsa în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. ***În ziua intrării lui în cetate a rostit o rugăciune emoţionantă, iar după trei zile o Omilie foarte importantă „Despre pacea întreolaltă“.*** În lucrarea sa pastorală este

cuprinsă şi îndrumarea turmei sale către pocăinţă sinceră şi participarea la dumnezeiştile Taine. Era făcător de pace şi primea pe oricine avea vreo nevoie la orice oră, înfrunta ereziile cu autoritatea lui teologică, stigmatiza neîndurarea şi nedreptatea socială, îi chema pe preoţi la Sinaxe şi le tâlcuia înaltele lor îndatoriri preoţeşti. ***Însă lucrul cel mai important poate a fost că a rămas întotdeauna isihast în mijlocul zgomotelor din lume, a încercărilor lui, a întemniţărilor şi că păstra neîntreruptă negrăita lui unire cu Dumnezeu.***

Era „Păstorul cel bun", care se jertfea pentru mântuirea turmei sale, model pentru păstorii actuali ai Bisericii, iar poporul îl iubea foarte mult, simţea şi se desfăta în dragostea lui părintească. Această dragoste nepărtinitoare a fost pricină ca sfântul să lucreze minuni încă din viaţă. Harisma tămăduirilor se naşte din dragostea aceluia care se jertfeşte pe el însuşi ca să trăiască aproapele. În epoca noastră, mulţi învaţă din amvonul Bisericii şi bine fac, dar poporul lui Dumnezeu vrea să vadă şi să comunice cu părinţii duhovniceşti, cu adevăraţii păstori.

Palama a adormit în noiembrie 1359 (…). Însă Sfântul nu şi-a părăsit turma sa. Sfântul Filotei Kokkinos, în Cuvântul său de laudă pentru Palama, adună 15 minuni ale Sfântului care au avut loc cu puţin timp după adormirea sa. Astfel se arată universalitatea unui sfânt care îmbrăţişează cu dragostea sa întreaga lume şi se interesează de ea chiar şi după moartea lui. Şi acest lucru nu se întâmplă şi astăzi cu sfinţii noştri contemporani, părintele Iacov, părintele Porfirie, care aleargă, am zice, în toate marginile pământului ca să mângâie, să tămăduiască, să săvârşească minuni?

Am încercat să semnalăm în această concisă omilie a noastră următoarele puncte:

- ✓ *Sfântul din vârsta sa pruncească a avut o viaţă duhovnicească,*
- ✓ *a îmbrăţişat cu dragoste monahismul şi a trăit până la sfârşitul vieţii lui ca monah cu un cuget autentic isihast şi patristic,*
- ✓ *a fost un slujitor înflăcărat al Născătoarei de Dumnezeu,*
- ✓ *a devenit exemplu de păstor,*
- ✓ *a răbdat cu smerenie şi credinţă în pronia lui Dumnezeu nedreptele bârfiri şi judecăţi, pe când învăţătura lui a fost încorporată în învăţătura Bisericii Ortodoxe ca o autentică şi nerătăcitoare cale a cunoaşterii lui Dumnezeu şi a îndumnezeirii omului, cu toată polemica pe care a suportat-o şi din partea anti-isihaştilor şi latino-cugetătorilor ulteriori.*

În seara aceasta în care prăznium pomenirea sa, în cadrul lucrărilor Congresului, dorim ca ***fiecare dintre noi să îl cinstească sincer pe luminătorul Ortodoxiei, pe***

dascălul şi sprijinul Bisericii, pe propovăduitorul harului, pe podoaba monahilor, pe teologul apologet, pe Sfântul Grigorie Palama făcătorul de minuni, cu încercarea noastră de a-l imita. Clerul, având-l ca exemplu de monah şi de păstor, iar poporul urmându-i şi împlinindu-i învăţătura care are ca scop principal trăirea harului dumnezeiesc.

Astfel se va adeveri cuvântul ***Sfântului Ioan Gură de Aur***: ***„Cinstea Sfântului, imitarea Sfântului" („Cel mai bun mod de a-i cinsti pe sfinţi este imitarea lor").***

(Tradus din greceşte de Leontie monahul după „O Osios Grigorios", ediţia anuală a Sfintei Mănăstiri Grigoriu din Sfântul Munte Athos, perioada a doua, anul 2003, nr.28, pp. 5-18)

Sfântul ierarh Grigorie Palama - Omilii la sărbătorile Maicii Domnului

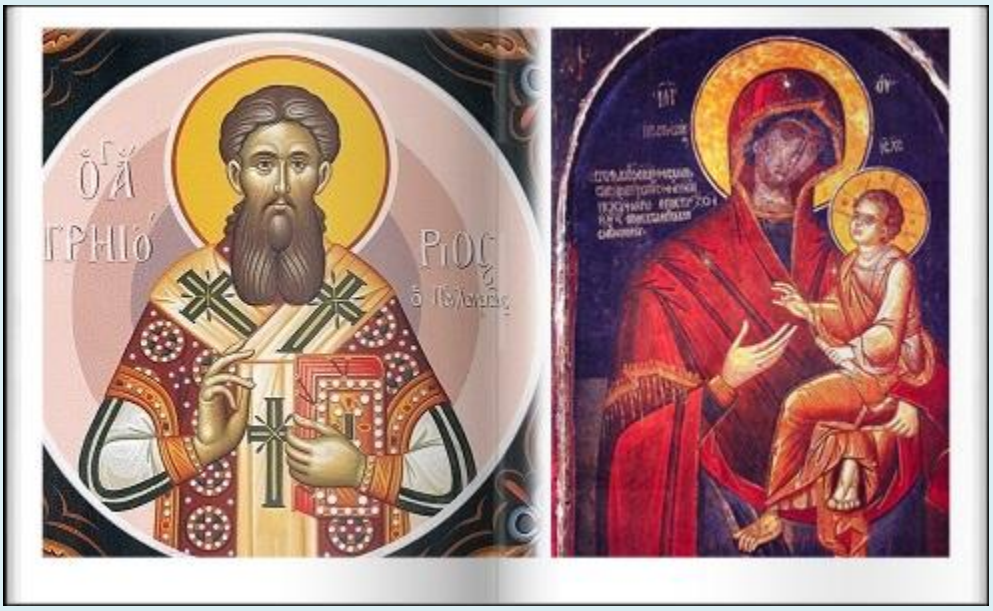

https://www.academia.edu/42674964/Sf%C3%A2ntul_ierarh_Grigorie_Palama_Omilii_la_s%C4%83rb%C4%83torile_Maicii_Domnului

***

O!Fecioară dumnezeiască! Cum voi grăi toate câte le ai? Cum voi potoli dorul? Cum te voi prea mări pe tine care eşti comoara slavei?

Când numai şi pomenirea numelui tău sfinţeşte, numai şi simpla tindere a minţii către tine face mintea mai limpede, ridicând-o către dumnezeiasca înălţime, întru tine se lămureşte ochiul minţii, întru tine este străluminată mintea prin venirea Duhului Sfânt, căci te-ai făcut vistiernică şi cuprindere a harurilor nu pentru a le păstra pentru tine însăţi, ci ca pe toate să le umpli de har. Căci vistiernicul comorilor celor nedeşertate le are în păstrare spre a le împărţi, căci la ce ar folosi să fereci o comoară care nu se împuţinează? Aşadar, dă-ne şi nouă bogăţiile tale, o, Stăpână, şi, deşi nu le putem cuprinde, fă-le cuprinse şi astfel să le împarţi după măsura fiecăruia. Căci numai tu singură nu le-ai primit cu măsură şi toate au fost date în întregime în mâinile tale.

Sfântul ierarh Grigorie Palama - Omilie la Bunavestire a Maicii Domnului

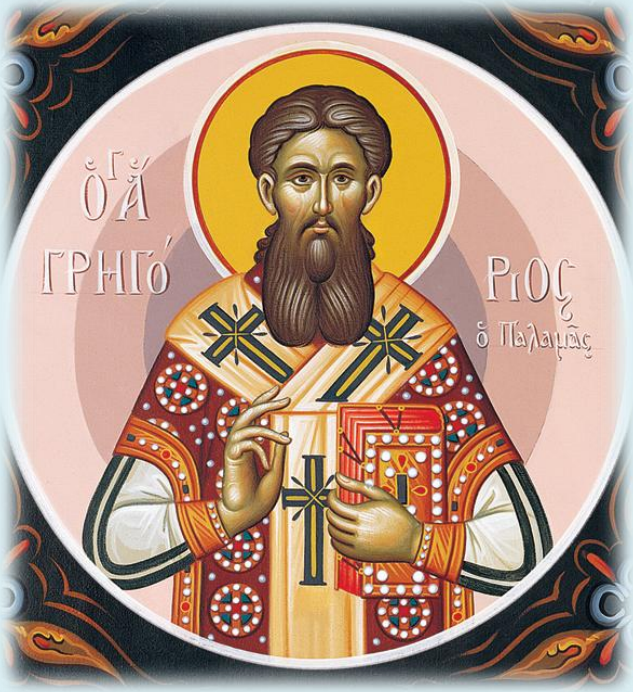

***

1. Proorocul alcătuitor al Psalmilor, numărând cu grijă chipurile făpturii zidite şi contemplând înţelepciunea lui Dumnezeu din ea, s-a minunat nespus de mult şi în vreme ce scria, a strigat: ***„Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut!" [Psalmi 103, 25].***

Mie, acum, ce cuvântare mi-ar fi pe potrivă spre a încerca să vestesc, după puterea mea, ca într-un imn, venirea şi arătarea cu trupul a Cuvântului Care pe toate le-a zidit? Dacă făpturile se arată pline de minunăţie, iar trecerea de la nefiinţă la fiinţă este un fapt dumnezeiesc şi demn de nenumărate laude, fapt cu atât mai minunat şi mai dumnezeiesc şi mai vrednic de laudele noastre este ca Dumnezeu să devină una dintre făpturi - Dumnezeu, sau mai bine zis, Dumnezeul cel adevărat. Ba mai mult, El devine firea noastră, în vreme ce aceasta n-a putut sau n-a vrut să se păzească pe sine în acea stare în care dintâi fusese adusă la existenţă, ajungând ea până acolo încât să fie alungată în cele mai de jos ale pământului. Căci este un lucru mare şi dumnezeiesc, cu neputinţă de rostit şi de cugetat, ca firea noastră să fie îndumnezeită şi ca prin ea să ne fie dată, prin har, înălţarea la cele mai de sus; astfel încât, pentru sfinţii îngeri, pentru oameni îndeobşte şi chiar pentru proroci, care totuşi vedeau în Duhul, acest lucru a rămas cu adevărat de nepriceput, fiind vorba despre o taină ascunsă încă de la începutul veacurilor.

Şi ce spun eu a rămas pecetluit până când s-a împlinit cu fapta. Iar când s-a săvârşit, iarăşi a rămas o taină, nu în ce priveşte împlinirea ei, ci în ce priveşte chipul în care s-a împlinit. "Taina este crezută, dar nu este cunoscută; ea primeşte închinare şi încredinţare doar prin Duhul Sfânt: ***„... nimeni nu poate să zică: Domn este Iisus, - decât în Duhul Sfânt" (I Corinteni 12,3).*** Căci Duhul Sfânt este Acela prin Care noi ne închinăm şi ne rugăm, după spusa Apostolului [Romani 8, 26].

2. Cum că taina aceasta este de neînţeles nu numai pentru oameni, ci şi pentru îngeri şi arhangheli, aceasta se vede limpede şi din sărbătoarea pe care noi o prăznuim astăzi. Căci arhanghelul a vestit Fecioarei îngreunarea ei; ci căutând ea să afle felul acestei sarcini şi grăind către arhanghel: ***„Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?" [Luca 1,34]*** acela, neputând să-i răspundă şi să-i tâlcuiască aceasta, a găsit scăpare la Dumnezeu, zicând: ***„Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi Puterea Celui Prea înalt te va umbri" [Luca 1, 35].***

Este ca şi cum cineva ar fi grăit către Moise: „Cum se poate naşte din pământ un om? Cum se nasc din lut oase şi vine şi trup, cum au luat naştere simţurile din cele lipsite de simţire, cum s-a născut om dintr-o coastă, cum s-a împărţit şi s-a mlădiat şi s-a legat osul, cum s-au ivit din os mădularele şi feluritele umori şi toate celelalte?". Aşadar, precum Moise, dacă cineva l-ar fi întrebat despre acestea, n-ar fi spus nimic altceva decât că Dumnezeu este Cel ce a luat lut din pământ şi l-a făcut pe Adam, apoi a luat una din coastele lui Adam şi a făurit-o pe Eva, Scriptura spunând cine a făcut acestea, dar nu şi chipul în care au fost făcute, tot astfel şi Gavriil a spus că Duhul Sfânt şi puterea Celui Prea Înalt vor zămisli pruncul cel fără de sămânţă, dar cum şi în ce fel - nu a spus.

Ci dacă amintind mai întâi de Elisabeta că rămăsese grea, deşi era înaintată în vârstă şi stearpă, nu a mai avut nimic de spus decât că nu-i ceva cu neputinţă lui Dumnezeu, atunci cum ar fi putut arhanghelul să grăiască despre chipul şi felul sarcinii şi naşterii feciorelnice?

3. Era totuşi mai mult de spus de către arhanghel Fecioarei, dar era un cuvânt cuprinzând o taină încă şi mai mare. El spune: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Prea înalt te va umbri". Pentru care pricină oare? Pentru că ***Cel ce se naşte [din ea] nu este prooroc, nici om simplu, ca Adam, ci se va numi Fiul Celui Prea înalt şi Mântuitor şi Izbăvitor al neamului omenesc şi veşnic împărat.***

Precum pietrele ce cad de pe creste şi se rostogolesc până la cele mai îndepărtate poale ale munţilor, iar multe prăpăstii le primesc, tot astfel şi noi oamenii, care am

căzut de la porunca dumnezeiască data nouă în Rai şi de la chipul fericit al vieţii de acolo, am fost coborâţi până în iad şi multe nenorociri cumplite am primit. Căci pământul, după blestemul aruncat asupra strămoşului nostru dintâi, nu a odrăslit numai spinii şi mărăcinii ce încap sub simţuri, ci am fost noi încă şi mai mult însămânţaţi cu feluritele soiuri de mărăcini a patimilor celor rele şi cu spinii cei peste măsură de răi ai păcatului. Dar nu numai întristarea aceasta a avut-o neamul nostru omenesc, pe care străbuna noastră [Eva] a moştenit-o prin blestemul acela dat ei, fiind osândită să nască în chinuri şi dureri, ci aproape toată viaţa noastră s-a prefăcut în chin şi durere.

4. Din iubirea Sa de oameni, Dumnezeu, Cel ce ne-a plăsmuit pe noi, prin milostivirea Sa, aplecând cerurile, a coborât la noi şi luând de la Sfânta Fecioară firea noastră omenească, a reînnoit-o şi a adus-o înapoi [la starea cea bună], ba chiar a înălţat-o la culmea Sa cea dumnezeiască şi cerească. Şi voind El să săvârşească aceasta şi voind să aducă la îndeplinire astăzi sfatul Său cel de mai înainte de toţi vecii, a trimis pe arhanghelul Gavriil, precum spune evanghelistul Luca: „în Nazaret, către o fecioară logodită cu un bărbat ce se chema Iosif, din casa lui David; iar numele fecioarei era Maria" [Luca 1,27].

5. Deci Dumnezeu trimite pe arhanghel la Fecioară, făcând-o mamă doar printr-un cuvânt, deşi ea rămânea fecioară. Căci, dacă ar fi rămas însărcinată prin sămânţă omenească, nu ar fi fost [Cel născut din ea] om nou, nici fără de păcat, nici Mântuitor al păcatelor. Fiindcă mişcarea spre naştere a trupului, fiind nesupusă minţii aşezate de Dumnezeu în noi spre a ne călăuzi, nu este întru totul fără de păcat. Din pricina aceasta şi David a spus: ***„Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea" [Psalmi 50, 7].*** Dacă ar fi fost din sămânţă [omenească] îngreunarea dată de Dumnezeu, nu ar fi fost [zămislit] om nou, nici începător al vieţii celei noi şi câtuşi de puţin supuse vremuirii. Căci fiind mădular şi parte veche şi moştenitor al acelui păcat [al lui Adam], nu ar fi putut să poarte în Sine plinătatea Dumnezeirii celei fără de prihană şi nu ar fi putut să facă din trupul Său izvor de sfinţenie neîmpuţinată, astfel încât să spele prin covârşirea puterii Sale întinarea acelor strămoşi şi să fie îndeajuns celor după aceea născuţi, spre sfinţirea tuturor. De aceea nu a venit înger, nici om, ci Însuşi Domnul S-a pogorât şi ne-a mântuit pe noi, întrupându-Se şi fiind cuprins în mitra Fecioarei şi rămânând neschimbat Dumnezeu.

6. Era de trebuinţă ca Fecioara să aibă martor al sarcinii sale celei fără de sămânţă şi ajutor întru cele săvârşite după dumnezeiasca iconomie. ***Care şi cine a fost acesta? Drumul către Bethleem, unde pruncul fusese vestit şi slăvit de către îngerii din ceruri; venirea la Templu, unde pruncul a fost mărturisit de către***

Simeon şi de către Ana ca Domn al vieţii şi al morţii. Apoi fuga în Egipt de frica lui Irod şi întoarcerea din Egipt, potrivit poruncilor şi toate celelalte, pe care nu este lesne a le înşira şi a le arăta acum. De aceea Iosif a fost primit ca logodnic şi îngerul a fost trimis către o Fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif. Pe amândoi îi vei socoti că erau din casa şi din patria lui David, fiindcă neamul amândurora, al Fecioarei şi al lui Iosif, se urca până la David.

7. Şi ne spune Scriptura că „numele Fecioarei era Maria"; aceasta se tâlcuieşte Stăpână [Doamnă], ceea ce se vădeşte prin vrednicia Fecioarei şi adeverirea fecioriei, prin viaţa ei aleasă, prin desăvârşirea ei în toate şi ca să spun astfel, prin deplina ei neprihănire. Căci fiind ea Fecioară şi având acest nume, întru totul potrivit ei, avea întreaga şi deplina curăţie, fiind Fecioară şi cu trupul şi cu sufletul, cu toate puterile sufletului şi cu toate simţurile trupului său, care aveau temei nesmintit, mai presus de orice întinăciune. Şi era ea aşa de bine aşezată şi neclintită şi întru totul neatinsă de nimic şi niciodată, precum o poartă ferecată păstrează cele tăinuite în visterie şi o carte pecetluită - scrieri pe care ochiul nu le-a văzut. Căci cu privire la Fecioară s-a scris: ***„Aceasta este cartea pecetluită şi poarta aceasta va fi închisă şi nici un om nu va intra pe ea" [Iezechiel 44, 2].***

8. Dar şi în alt chip Fecioara este Stăpână - după vrednicia ei - ca una ce este mai presus de toate, căci a purces grea şi a născut în chip dumnezeiesc, în deplină feciorie, pe Stăpânul întregii Firi. Şi încă este Stăpână ca una ce nu stă sub nici o robie şi a primit stăpânire dumnezeiască, dar este Stăpână şi ca izvor şi rădăcină a slobozeniei neamului omenesc, iar aceasta mai cu seamă după naşterea cea de negrăit şi aducătoare de multă bucurie. Pentru că chiar cea unită cu un bărbat este mai degrabă stăpânită decât stăpână şi mai cu seamă după naşterea cea întristătoare şi dureroasă, potrivit blestemului aceluia rostit asupra Evei: ***„ În dureri vei naşte copii; atrasă vei fi către bărbatul tău şi el te va stăpâni" [Facerea 3, 16].***

De acest blestem Maica Fecioară eliberând neamul omenesc, a primit în schimb, prin înger, bucuria şi binecuvântarea. Căci spune Scriptura că îngerul, intrând, a grăit către Fecioară: ***„Bucură-te ceea ce eşti plină de har, Domnul este cu Tine. Binecuvântată eşti tu între femei..." [Luca 1, 28], Arhanghelul nu îi vesteşte ei viitorul spunându-i: „Domnul este cu tine", ci vesteşte ce a văzut în chip nevăzut că s-a împlinit atunci. Şi cunoscând arhanghelul că ea este un lăcaş al harismelor dumnezeieşti şi al virtuţilor omeneşti şi că este împodobită cu toate darurile Duhului Sfânt, o numeşte cea cu adevărat plină de har, ca pe una ce a primit să se sălăşluiască în ea toate aceste comori. Şi el vede mai dinainte sarcina ei cea fără de mâhnire şi naşterea ei cea fără de dureri. El îi binevesteşte mai dinainte să se bucure şi el susţine cu tărie că Fecioara singură este***

binecuvântată şi slăvită, pe bună dreptate, printre femei. Căci covârşirea slavei dată Fecioarei, Maică a lui Dumnezeu, nu se află la alta, chiar dacă este şi aceea slăvită.

9. Dar Fecioara, văzându-l pe înger şi temându-se să nu fie acela vreun înger înşelător, care să preia cuvintele de ispitire grăite către Eva, nu a primit salutarea aceea fără să o cerceteze cu toată luarea aminte. Căci Fecioara necunoscând încă bine legătura cu Dumnezeu, pe care arhanghelul tocmai i-o vestea ei, s-a tulburat, spune Scriptura, pentru cuvântul acela al lui, dar a stat neclintită în fecioria ei ***„şi cugeta în sine: Ce fel de închinăciune poate să fie aceasta?!" [Luca 1, 29].*** Din această pricină şi arhanghelul a dezlegat îndată teama plăcută lui Dumnezeu a Fecioarei celei pline de har, grăind către ea: ***„Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu!" [Luca 1, 30]*** Ce har anume? Harul acela care este cu putinţă de aflat doar la Cel ce poate să le săvârşească pe cele cu neputinţă desăvârşit şi care-i păstrat doar pentru tine de mai înainte de toţi vecii: „Şi iată, vei lua în pântece..." [Luca 1,31]. Dar - spune arhanghelul - auzind tu de sarcină, să nu cugeţi cumva la vreo încălcare a fecioriei tale. Pentru aceasta nu fi mâhnită şi nu te tulbura; căci aceasta înseamnă: „Iată, vei purcede grea", cuvânt grăit atunci către cea care era fecioară şi prin care se arată aici, în chip încă mai desluşit, că sarcina ei se însoţeşte de feciorie.

10. „Iată, vei lua în pântece" - zice arhanghelul - „şi vei naşte fiu", pentru că, fiind tu aşa precum eşti acum şi rămânând fecioria ta nevătămată, vei zămisli prunc şi vei naşte pe Fiul Celui Prea înalt. Căci şi Isaia, văzând mai dinainte aceasta, spusese încă de demult: ***„Iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte un fiu" [Isaia 7, 14] şi „[atunci] eram apropiat de proorociţă" [Isaia 8, 3].*** Cum s-a apropiat proorocul de proorociţă? Întocmai cum arhanghelul s-a apropiat acum de ea. Fiindcă ceea ce acesta a văzut acum, acela văzuse şi grăise mai dinainte. Iar cum că Fecioara era proorociţă, având ea har de prooroc, aceasta desluşit o arată, aceluia ce ar voi [s-o ştie], rugăciunea sa din Evanghelie, cea către Dumnezeu [Luca 1, 46-55].

11. S-a apropiat - zice Scriptura - Isaia de proorociţă, iar ea a primit duh de mai înainte vedere şi a luat în pântece, mai înainte să vină suferirea durerilor şi a plecat şi a născut prunc de parte bărbătească. Iar arhanghelul a grăit atunci către ea: ***„Vei naşte un fiu şi vei chema numele lui Iisus (ceea ce se tâlcuieşte „Mântuitor"). Acesta va fi mare..." [Luca 1, 31-32].*** Spune însă Isaia, iarăşi: ***„... Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie" [Isaia 9, 5].*** Dar acum şi arhanghelul vesteşte deopotrivă că ***„Acesta va fi mare şi Fiu al Celui Prea Înalt se va chema".***

Cum de nu spune: „este mare şi Fiu al Celui Prea Înalt", ci zice: „va fi mare" şi „se va numi"? Aceasta întrucât cu precădere vrea să vorbească despre omenitatea lui Hristos, pentru a vădi, totdeodată, că El va fi cunoscut tuturor oamenilor şi că va fi recunoscut de către ei ca Hristos, după cuvântul de mai târziu al lui Pavel: „Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume..." [I Timotei 3, 16]. Dar el [arhanghelul] mai adaugă: ***„şi Domnul Dumnezeu Îi va da Lui tronul lui David, părintele Său. Şi va împărăţi peste casa lui Iacov în veci şi împărăţia Lui nu va avea sfârşit" [Luca 1, 32-33].*** Însă Acela a Cărui împărăţie este în veci fără de sfârşit, Acela este însuşi Dumnezeu. Dar avându-1 totuşi drept părinte pe David, El este şi om, ca să fie Dumnezeu înnăscut şi om în acelaşi timp, fiu al omului şi Fiu al lui Dumnezeu, primind ca om de la Dumnezeu Tatăl împărăţia cea veşnică, aşa cum a văzut şi a vestit mai dinainte Daniel: ***„Am privit până când au fost aşezate scaune şi S-a aşezat Cel vechi de zile. Şi iată, pe norii cerului venea Cineva ca Fiul Omului şi El a înaintat până la Cel vechi de zile şi a fost dus în faţa Lui... Şi Lui I s-a dat stăpânirea, slava şi împărăţia. Stăpânirea Lui este veşnică, iar împărăţia Lui nu va fi nimicită niciodată" [Daniel 7, 9; 13-14].***

12. El va sta aşezat pe tronul lui David şi va împărăţi peste casa lui Iacov. Căci Iacov este patriarhul tuturor celor prea cucernici, iar David este cel dintâi dintre toţi cei evlavioşi şi totodată plăcuţi lui Dumnezeu şi el a împărăţit ca preînchipuire a lui Hristos, Cel Care a adunat într-o singură stăpânire vrednicia de Patriarh şi de Împărat, stăpânire cerească şi veşnică.

Iar Fecioara cea plină de haruri, de îndată ce a auzit grăite către ea cuvintele acelea atât de ne mai întâlnite şi dumnezeieşti ale arhanghelului, anume: „Domnul este cu tine" şi „Iată, vei lua în pântece şi vei naşte fiu... Acesta va fi mare şi Fiu al Celui Prea înalt se va chema", a spus: ***„Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?".*** Căci chiar dacă tu îmi aduci o bună vestire, duhovnicească şi aşezată mai presus de patimile cele trupeşti, totuşi tu îmi vorbeşti de o sarcină şi de o luare în pântece şi de un prunc şi adaugi cuvântului „iată" pe cele cu privire la sarcină. „Dar cum va aceasta", zice ea, „de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?".
13. Aceasta o spune Fecioara nu fiindcă nu credea, ci căutând să cunoască, pe cât cu putinţă, cum va să fie faptul acesta. De aceea şi arhanghelul spune către ea: ***„Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Prea înalt te va umbri; pentru aceea şi Sfântul Care se va naşte din tine Fiul lui Dumnezeu se va chema".*** Pentru că tu eşti sfântă şi o Fecioară plină de har. Duhul Sfânt iarăşi va veni asupra ta şi El va pregăti şi va orândui, prin adăugirea unei sfinţenii şi mai înalte, lucrarea dumnezeiască din tine. Şi puterea lui Dumnezeu te va umbri pe tine, întărind şi totodată alcătuind chipul omenităţii prin umbrirea ta şi prin unirea

cu tine, astfel încât Cel născut să fie Sfânt, Fiu al lui Dumnezeu şi putere a Celui Prea înalt, luând aievea chip omenesc. Iată şi Elisabeta, ruda ta, care s-a aflat toată viaţa ei stearpă, acum la bătrâneţe, întrucât Dumnezeu a binevoit, a rămas grea în chip uimitor, fiindcă la Dumnezeu toate sunt cu putinţă.

14. Ce face aşadar după aceasta Fecioara cea plină de har, care era dumnezeiască prin priceperea ei şi care nu are pe nimeni deopotrivă cu ea? Aceasta aleargă iarăşi la Dumnezeu şi prin rugăciune grăieşte cu El, prin mijlocirea arhanghelului: „Dacă Duhul Sfânt - precum spui tu - va veni peste mine, ca să mă curăţească mai mult şi ca să-mi dea putere spre a primi pruncul cel aducător de mântuire; dacă puterea Celui Prea înalt mă va umbri, alcătuindu-L în mine şi dându-I chip de om Aceluia Care este de o fiinţă cu Dumnezeu, izvodind astfel o naştere fără de sămânţă; dacă Cel ce se va naşte va fi Sfânt şi Fiu al lui Dumnezeu şi veşnic împărat, pentru că la Dumnezeu toate sunt cu putinţă, atunci [zice ea]: ***«Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!» [Luca 1, 38]".***

Şi a plecat de la ea îngerul, lăsând în pântecele ei, unit cu trupul, pe Ziditorul întregii Firi, iar din pricina legăturii acesteia - căreia cu smerenie i s-a supus - a dăruit lumii întregi mântuirea. Tot aşa şi Isaia a scris mai dinainte, limpede şi desluşit, cele de care s-a învrednicit, în chip fericit, să pătimească. Căci el nu l-a văzut imediat pe serafim luând cărbunele [aprins] de pe duhovnicescul jertfelnic cel din cer. Pentru că serafimul l-a luat pe acesta cu un cleşte, cu care s-a atins şi de buzele sale, dăruindu-i curăţire. Acesta era acelaşi cu acea mare arătare ce i s-a făcut lui Moise, când el a văzut un rug cuprins de foc şi care ardea fără să se mistuiască.

15. Cine nu ştie că Maica Fecioară este chiar acest rug şi acest cleşte, ca una ce a primit în ea focul cel dumnezeiesc fără să o ardă şi să o mistuiască, iar aici arhanghelul a mijlocit şi a slujit acelei luări în pântece, care a legat laolaltă pe Cel ce a ridicat păcatul lumii prin Fecioară cu tot neamul omenesc şi Care prin această unire de negrăit ne-a mântuit pe noi? ***Aşadar Maica Fecioară este, ea singură, hotar între firea creată şi cea necreată şi toţi câţi îl cunosc vor şti că în ea S-a sălăşluit Cel fără de sălaş, şi toţi cei ce-L laudă pe Domnul, după Domnul o vor lăuda pe ea. Şi ea este dăruitoare a bunătăţilor celor viitoare şi este pricină a darurilor date înainte de ea şi a marilor bunătăţi date după ea. Ea este temelia Proorocilor, ea este căpetenie a Apostolilor, ea este sprijinul Mărturisitorilor, ea este temeiul Învăţătorilor. Ea este slava celor de pe pământ, ea este bucuria şi desfătarea cerurilor, ea este podoaba întregii zidiri. Ea este începutul şi izvorul şi rădăcina nădejdii păstrate nouă în ceruri.***

16. Şi fie ca de ea noi toţi să avem parte ca de o mijlocitoare a noastră întru slava lui Iisus Hristos, Domnul nostru, Cel ce s-a născut din Tatăl mai înainte de toţi vecii şi Care S-a întrupat din ea în vremurile cele din urmă, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

(din "Omilii - Vol. I " , Sfântul Grigorie Palama)

Apărătoarea Sfântului Munte

https://www.academia.edu/42738561/Ap%C4%83r%C4%83toarea_Sf%C3%A2ntului_Munte_PreaSf%C3%A2nta_N%C4%83sc%C4%83toare_de_Dumnezeu

***

Un semn caracteristic al tuturor sfinţilor este supravenerarea PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu, dragostea lor nemărginită faţă de PreaSfânta Maică a Domnului nostru Iisus Hristos.

Dragostea sfinţilor pentru Maica Domnului este o roadă a dragostei lor faţă de Hristos, care S-a născut din pântecele ei, ca o treaptă mijlocitoare pentru a ajunge la dragostea faţă de Fiul ei. Ca atare, dragostea sfinţilor pentru Sfânta Fecioară este strâns legată de dragostea pentru Hristos.

Mariologia se află într-o strânsă legătură cu Hristologia. Referindu-se la Fecioara Maria şi într-adevăr, la faptul că e pe drept cuvânt numită Născătoare de Dumnezeu, Sfântul Ioan Damaschin scrie: "pentru că acest nume exprimă întreaga

tainã a întrupării". Şi aceasta este adevărat, fiindcă Cuvântul lui Dumnezeu, Cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi şi-a asumat firea omenească din prea curatul sânge al PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu. Această unitate a luat fiinţă în pântecele ei şi acolo, firea umană asumată a fost îndumnezeită cu ajutorul firii dumnezeieşti.

Aşadar, după cum slavoslovește Biserica noastră "în Rai şi în pântecele ei, în care Dumnezeiescul Prunc S-a arătat plin de cunoştinţă". Cinstea acordată Prea Sfintei Fecioare Maria o dăruim în realitate "Celui ce S-a întrupat din ea".

După învăţăturile Sfântului Simeon noul teolog, sfinţii sunt înrudiţi cu Maica Domnul în trei feluri.

- ⇒ *Mai întâi, ei se înrudesc prin firea lor omenească, întrucât şi ei şi ea provin din aceeaşi ţărână şi din aceeaşi suflare. Prea Sfânta Fecioară a fost Maica Domnului, dar în acelaşi timp, ea a fost şi o fiinţă umană aşa cum suntem noi toţi.*
- ⇒ *Mai apoi, ei se înrudesc "întrucât doar prin trupul luat din ea, aceştia se împărtăşesc de aceeaşi fire". Când noi ne împărtăşim cu Sfintele Taine ale Sfântului Trup şi Sânge al lui Hristos, noi ne împărtăşim din trupul îndumnezeit al Cuvântului pe care El şi L-a asumat din Sfânta Fecioară. De aceea, aşa cum ne învaţă Sfântul Simeon, prin împărtăşirea cu Trupul şi Sângele lui Hristos, noi ne împărtăşim şi cu trupul prea curatei Fecioare.*
- ⇒ *În al treilea rând, sfinţii se înrudesc cu prea curata Fecioară "deoarece prin sfinţenia în duh ce le-a fost dăruită datorită ei, fiecare îl poartă în sine pe Dumnezeul tuturor, aşa precum şi ea L-a purtat pe El în sine". Deşi prea curata Fecioară i-a dat naştere lui Hristos în trup, ea este unită cu Hristos şi îl poartă pe Dumnezeu în mod nedespărţit în ea în veşnicie.*

Aşadar, sfinţii sunt pe de o parte, slujitorii ei, prin faptul că ea este Maica lui Dumnezeu, şi pe de altă parte, ei sunt copiii ei "prin aceea că ei se împărtăşesc cu prea curatul Trup al Fiului ei".

Părinţii aghioriţi şi PreaSfânta Născătoare de Dumnezeu

Părinţii aghioriţi simt o adâncă comuniune cu prea curata Fecioară şi au o dragoste aparte faţă de ea. Îmi amintesc că atunci când am fost pentru prima oară în Sfântul Munte, le-am exprimat monahilor pe care i-am cunoscut uimirea pentru faptul că Sfântul Munte era interzis vizitării lui de către femei.

Aproape toţi au făcut legătura între această interdicţie şi dragostea faţă de prea curata Fecioară. Ei mi-au spus că aceasta se întâmplă pentru a oferi o cinste aparte şi cu totul îndreptăţită Maicii Domnului, pentru care Sfântul Munte este o adevărată "grădină".
Probabil că unele femei sunt indignate de faptul că nu li se permite să viziteze Sfântul Munte, dar este tot atât de adevărat faptul că nicăieri nu este femeia, în persoana prea curatei Fecioare, mai cinstită decât în Sfântul Munte.

Fiecare icoană a prea curatei Fecioare are un nume special, pentru că se leagă de un eveniment sau de un semn anume. Când vreun vizitator soseşte în Sfântul Munte, el întâlneşte multe astfel de icoane şi înţelege marea evlavie pe care monahii o au faţă de această dumnezeiască persoană, care reprezintă sfârşitul perioadei pregătitoare a Vechiului Testament şi începutul noii creaţii în Hristos. Voi aminti câteva nume de icoane:

- celebra icoană "Axion esti" (Cuvine-se cu adevărat),
- "Kukuzelissa" (numele cântăreţului),
- "Economissa" (iconoama),
- "Ktitorissa sau Vematarissa" (Jertfitoarea),
- "Paramythie" (Mângâietoarea),
- "Esphigmeni" (ucisa),
- "Elaiovrytissa" (izvorâtoarea de mir),
- "Pyrovolitheissa" (cea împuşcată),
- "Portaitissa" (cea care păzeşte poarta),
- "Tricherousa" (cu trei mâini),
- "Panagia ton chairetismon" (binecuvântări),
- "Myrovlytissa" (plină de mireasmă),
- "Phobera prostasia" (protectoarea şi inspiratoarea evlaviei),
- "Gerontissa" (Bătrâna),
- "Epakourousa" (Ascultătoarea),
- "Gorgoepikoos" (Grabnic ajutătoarea),
- "Hodigitria" (Călăuzitoarea), "
- Antiphonitua" (cea care ne răspunde).

Aceste denumiri ne arată prin ele însele marea dragoste a Părinţilor aghioriţi pentru prea curata Fecioară, protectoarea şi apărătoarea cu totul aparte a monahului aghiorit prin sfântul său Acoperământ.

Oricine vorbeşte cu bătrânii monahi aghioriţi poate auzi numeroase povestiri despre apariţiile prea curatei Fecioare, precum şi expresia lor de recunoştinţă

pentru dragostea ei. Unii trăiesc cu încrederea că Maica Domnului i-a adus în Sfântul Munte, că acesta este "grădina" ei, că au văzut-o mângâindu-i şi apărându-i de diferite primejdii, iar alţii că ea îi va mântui în ziua Judecăţii dacă rămân în "grădina" ei. Ei trăiesc în comuniune vie de rugăciune cu prea curata Fecioară şi unii se bucură de prezenţa ei.

Cuvintele unui aghiorit contemporan, Sfântul Siluan Atonitul sunt revelatoare: "Multe sunt minunile şi milele pe care le-am primit din mâinile Domnului şi ale prea curatei Fecioare, dar nu există nimic pe lume prin care să-mi răscumpăr dragostea lor pentru mine, păcătosul".

"Ce i-aş putea oferi Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu pentru că a venit la mine şi mi-a adus lumină, în loc să plece dezgustată de la mine pentru păcatele mele? Nu am văzut-o cu ochii mei, dar Sfântul Duh mi-a mijlocit s-o cunosc prin cuvintele ei, care erau pline de har, iar duhul meu se bucură şi inima îmi saltă de dragoste pentru ea, aşa încât doar simpla chemare a numelui ei se face dulce inimii mele".

"Odată, pe când eram tânăr frate de mănăstire, mă rugam dinaintea unei icoane a Maicii Domnului, iar Rugăciunea lui Iisus mi-a intrat în inimă şi a început să se rostească de la sine în propriul ei ritm".

Iar altă dată, fiind în Biserică, ascultam un pasaj din proorocul Isaia, iar la cuvintele «Spală-te, curăţeşte-te» (Is. 1, 16), meditam: «Poate că prea curata Fecioară să fi păcătuit vreodată, măcar cu gândul». "Şi în chip cu totul minunat, în armonie cu rugăciunea, am auzit o voce în inima mea spunând limpede: «Prea curata Fecioară nu a păcătuit niciodată, nici măcar cu gândul». În acest fel mi-a adus Sfântul Duh mărturie în inima mea de curăţia ei".

Tot astfel, în alt loc, Sfântul Siluan scrie foarte convingător: "Oh, dacă am putea măcar cunoaşte dragostea prea curatei Fecioare faţă de toţi cei ce împlinesc poruncile lui Hristos şi cum se mai tânguieşte şi se mâhneşte pentru păcătoşii care nu se îndreptează! Eu însumi am trecut prin aceasta".

"Pot depune mărturie pentru un adevăr dinaintea lui Dumnezeu, pe Care sufletul meu îl cunoaşte: în duh o cunosc pe prea curata Fecioară. Nu am văzut-o vreodată, dar Duhul Sfânt mi-a dat s-o cunosc pe ea, precum şi dragostea ei pentru noi. Dacă nu ar fi fost dragostea şi compasiunea ei aş fi pierit demult, dar ei i-a fost milă de mine şi a venit ca să mă lumineze, aşa încât să nu mai păcătuiesc. Iată ce mi-a spus: "Mă doare să văd ceea ce faci tu". Iar cuvintele ei blânde, paşnice, domoale, au lucrat adânc în sufletul meu. Au trecut aproape 40 de ani de atunci, dar sufletul meu nu poate uita vreodată acele dulci cuvinte şi nu ştiu ce răsplată să-i aduc pentru atâta dragoste arătată păcătosului meu suflet, nici cum să-i mulţumesc Prea bunei şi iertătoarei Maici a lui Dumnezeu. Cu adevărat este ea rugătoare pentru noi dinaintea lui Dumnezeu şi doar simpla pronunţare a numelui ei bucură sufletul, iar toate Cerurile şi pământul se veselesc de dragostea ei.

Aici este un lucru minunat care depăşeşte înţelegerea: ea locuieşte în Ceruri şi pururea vede Slava lui Dumnezeu, şi totuşi, nu ne uită, biete făpturi nenorocite ce suntem şi îşi întinde compasiunea şi mila ei peste faţa întregului pământ şi asupra tuturor oamenilor.

Şi pe această prea curată Maică a Sa, Domnul ne-a dăruit-o nouă. Ea este bucuria şi nădejdea noastră. Ea este Maica noastră în duh şi înrudită cu noi prin fire, ca fiinţă umană şi fiecare suflet de creştin tresaltă de dragoste faţă de ea".

Faptul că Sfântul Munte este "Grădina PreaSfintei Fecioare", locul oferit în întregime ei, iar cei ce trăiesc acolo fac obiectul dragostei şi al protecţiei Maicii lui Dumnezeu, se poate observa din asigurarea pe care PreaSfânta Fecioară i-a dat-o Sfântului Petru Atonitul, care a fost primul locuitor al Sfântului Munte, aşa cum

ne-a lăsat în scris Sfântul Grigorie Palama. Am vorbit despre această asigurare în întregime în capitolul întitulat "Primul trăitor în Sfântul Munte".

De acolo se vede clar că însăşi prea curata Fecioară 1-a anunţat pe Sfântul Petru că pământul acela îi este închinat ei, că se va numi sfânt şi că ea însăşi îi va apăra pe toţi cei ce vor trăi in asceză acolo, întrucât ea le va fi apărătoare, doctor şi ea însăşi îi va hrăni.

Orice monah atonit a păstrat această informaţie de la înaintaşii săi că oricare împărătească şi-ar asuma riscul să calce legea Sfântului Munte să fie împiedicată şi pedepsită de prea curata Fecioară. Aşadar, opreliştea făcută femeilor de a intra în Sfântul Munte are o particularitate anume, fiind" legată de intervenţia personală a prea curatei Fecioare, iar monahii îi sunt devotaţi trup şi suflet.

Doar în această lumină trebuie să analizăm învăţăturile Sfântului Grigorie despre prea curata Fecioară. Ca sfânt şi ca monah aghiorit el îi poartă o dragoste şi un respect nelimitat.

Sfântul Grigorie Palama este înrudit cu prea curata Fecioară, pe lângă cele trei motive pe care deja le-am amintit, conform învăţăturilor Sfântului Simeon noul teolog şi pentru alte două motive.

- ⇒ *Mai întâi, deoarece prea curata Fecioară i-a fost maică dumnezeiască toată viaţa sa, iar el i-a fost fiu protejat şi*
- ⇒ *în al doilea rând pentru că el a fost aghiorit în adevăratul sens al cuvântului.*

Acest lucru explică dragostea Sfântului Grigorie pentru Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu exprimată în numeroase predici. Cele ce urmează, puţine la număr, sunt dovezi ale marii iubiri a Sfântului Grigorie pentru Maica Domnului.

Relaţia duhovnicească personală a Sfântului Grigorie cu prea curata Fecioară Maria

Am afirmat mai înainte că orice sfânt o iubeşte pe prea curata Fecioară. Sfinţenia nici nu poate fi înţeleasă fără această dragoste sfântă faţă de Maica Domnului. Şi acest lucru se întâmplă deoarece sfinţii, după ce au gustat dragostea lui Dumnezeu, împărtăşindu-se cu Trupul şi Sângele lui Hristos şi experiind în viaţa lor darurile întrupării lui Hristos, simt nevoia să-I mulţumească şi celei ce este izvorul şi cauza acestei mari bucurii. Este binecunoscut faptul că sfinţii sunt foarte sensibili şi sunt de aceea, recunoscători chiar şi pentru cele mai mici daruri pe care le primesc şi cu atât mai mult pentru marele dar al îndumnezeirii firii omeneşti întru Hristos, care S-a făcut cunoscut nouă după ce S-a întrupat în pântecele Prea Curatei Fecioare. Ea şi-a oferit trupul Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu pentru întruparea sa.

Acesta este şi cazul Sfântului Grigorie Palama. Oricum, sfântul o iubea pe Maica Sfântă şi pentru alte motive. I s-a făcut marea cinste s-o vadă în timpul vieţii sale şi i-a fost protejat şi fiu iubit. Vom oferi câteva detalii pentru a demonstra acest adevăr, aşa cum le descrie biograful şi tovarăşul său de călugărie, Sfântul Filotei Kokkinos, patriarhul Constantinopolului.

Primul indiciu îl reprezintă faptul că încă de la o vârstă fragedă el a fost pus sub protecţia prea curatei Fecioare de către tatăl său. Înainte ca tatăl său să fi murit,

mama Sfântului Grigorie i-a cerut să-l roage pe împărat să-i ia copiii sub protecţia sa. Acel om sfânt nu numai că nu a acceptat, ci a şi dojenit-o oarecum, spunându-i: "Nu-mi las copiii în seama nici unuia dintre mai marii acestui pământ, ci îi las în grija împărătesei noastre a tuturor, Maica Împăratului Ceresc".

El n-a vrut să-şi lase copiii sub protecţia împăraţilor acestui pământ, ci a Maicii împăratului Cerurilor. Şi, într-adevăr, în timp ce spunea aceste lucruri, privea icoana prea curatei Fecioare care se afla dinaintea sa.

Sfântul Filotei spune în biografia sa despre Sfântul Grigorie că acele cuvinte ale sfântului său tată s-au adeverit, pentru că însăşi prea curata Fecioară l-a convins pe împărat să aibă grijă de copiii orfani, dar, mai târziu, "ea le-a fost protectoare şi călăuză şi în absolut orice situaţie ea le-a fost mântuitoare atât a sufletelor, cât şi a trupurilor lor".

Cea de-a doua situaţie care ne arată că acele cuvinte profetice ale tatălui său s-au împlinit şi că prea curata Fecioară era un minunat protector, o minunată călăuză şi grabnic ajutătoare, ne parvine din perioada studiilor sale. La începutul studiilor sale Sfântul avea probleme de memorizare. Apoi, şi-a fixat ca regulă ca nu cumva să se apropie de cărţi şi nici să nu înceapă să citească fără să fi făcut trei metanii dinaintea icoanei Prea Sfintei Fecioare şi o rugăciune în acelaşi timp. Când a început să facă acest lucru zilnic, a reuşit foarte uşor să memoreze şi să-şi pregătească lecţiile. Dar dacă uita să facă acest lucru "negreşit reapăreau vechile probleme imediat".

În acelaşi timp, spune Sfântul Filotei, prea curata Fecioară l-a convins pe împărat să accepte a fi protectorul copiilor şi să-şi asume toate cheltuielile necesare întreţinerii şi şcolarizării lor. Mai mult, împăratul le-a arătat o simpatie aparte, întrucât i-a invitat să vină şi să-l vadă şi le-a vorbit într-o manieră amabilă şi plină de dragoste.

Al treilea indiciu este din timpul perioadei de severă asceză în Sfântul Munte. Imediat după ce a sosit în Sfântul Munte, el s-a consacrat cu mare zel ascezei, adică postului, privegherii şi rugăciunii neîncetate.

Este semnificativ faptul că, potrivit informaţiilor oferite de Sfântul Filotei Kokkinos, el se ruga neîncetat prea curatei Fecioare. El se ruga zi şi noapte lui Dumnezeu, chemând-o în ajutor pe Maica Domnului ca să-i fie "călăuză, acoperământ şi mijlocitoare, pururea având dinaintea ochilor săi înfăţişarea şi sfântul ei acoperământ, adresându-i rugăciuni, cereri şi slavoslovii neîncetate şi

mergând mereu pe calea ascultării cu ajutorul şi povăţuirea ei".

Deci, în primii doi ani sfântul s-a rugat neîncetat lui Dumnezeu, având-o pe prea curata Fecioară drept călăuză şi mijlocitoare. Rugăciunea pe care o rostea în acea vreme era "luminează-mi întunericul".

Pe când se afla într-o stare de mare pace lăuntrică, având mintea adâncită către sine şi către Dumnezeu, Sfântul Ioan evanghelistul i-a apărut dinainte, nu în vis, ci în vedere duhovnicească şi 1-a asigurat că fusese trimis "ca mesager al împărătesei Celei de Sus" ca să afle de ce se ruga el în mod constant cu cuvintele "luminează-mi întunericul, luminează-mi întunericul".

Sfântul Grigorie răspunse că, întrucât e om pătimaş, el se ruga lui Dumnezeu ca să fie luminat pentru a putea împlini voia Sa mântuitoare.

Atunci, Sfântul Ioan evanghelistul spuse: "Nu te teme, nu te îndoi... împărăteasa noastră, a tuturor, rosteşte prin gura noastră: «Eu însămi te voi ajuta».

Şi după ce Sfântul Grigorie a întrebat când îi va fi ajutor şi aliat Sfânta Fecioară, în viaţa de acum sau în cea viitoare, Sfântul Ioan Evanghelistul i-a răspuns: «atât înainte, cât şi acum, atât în prezent, cât şi în viitor».

Această apariţie a Sfântului Ioan evanghelistul, trimis de Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, a fost povestită de către Sfântul Grigorie cu mulţi ani mai târziu tovarăşului său de călugărie, Dorotei, care mai târziu a devenit mitropolit al Tesalonicului.

Este revelator faptul că prea curata Fecioară i-a ascultat rugăciunea şi l-a asigurat că, aşa precum mai demult, la fel şi acum şi în viitor, îi va fi ajutătoare şi apărătoare şi mai mult decât atât, îl va umple cu daruri dumnezeieşti.

Al patrulea semn este revelaţia pe care prea curata Fecioară însăşi i-a dăruit-o Sfântului Grigorie. Era pe vremea când el se întorsese la Marea Lavră, dar el stătea încă la schitul Sfântului Sava, în afara mănăstirii Marea Lavră.

Odată s-a rugat pentru el şi tovarăşii săi către Prea Curata Fecioară "patronul şi mijlocitorul cel de toate zilele", ca atât călăuzirea, cât şi călătoria lor către Domnul în această viaţă, să nu le fie plină de piedici, ci să aibă toate cele de trebuinţă hranei pentru a nu fi prea preocupaţi cu strângerea proviziilor şi să neglijeze astfel rugăciunea. Atunci, prea curata Fecioară, împărăteasa tuturor, a

apărut într-o vedenie "îmbrăcată modest şi curat", aşa cum ne-o înfăţişează sfintele icoane. Mulţi sfinţi apăruseră, urmând-o. Atunci, prea curata Fecioară s-a întors şi le-a poruncit să îi slujească Sfântului Grigorie şi obştei sale: «De acum înainte voi veţi fi iconomii tuturor celor necesare lui Grigorie şi obştei sale». Iar Sfântului Grigorie i s-a dat asigurarea că de atunci înainte "tot ceea ce era necesar necesităţilor trupeşti li se oferea fără să facă vreun efort, oriunde s-ar fi întâmplat să se afle".

Din ceea ce am spus este evident că Sfântul Grigorie Palama era într-o strânsă legătură duhovnicească şi permanentă comuniune cu Prea Sfânta Fecioară.

Tot ceea ce scrie despre ea, lucruri pe care le vom vedea mai departe, sunt evident nu gânduri seci sau formulări raţionale, ci trăiri sfinte, revelaţii ale prea curatei Fecioare. Acest lucru explică marea sa dragoste faţă de ea.

Putem, de asemenea, observa revelaţii progresive ale prea curatei Fecioare către Sfântul Grigorie. La început, prin intermediul rugăciunii tatălui ei, ea şi-a asumat protecţia sa. Apoi, i-a arătat clar că el trebuie să aibe încredere în ea, pentru că ea îl va apăra de-a lungul întregii perioade a studiilor.

Apoi, prin Sfântul Ioan evanghelistul, ea 1-a asigurat că îi va fi ajutătoare şi apărătoare, iar în cele din urmă, ea însăşi i s-a arătat în persoană.

De-a lungul întregii vieţi, sfântul a păstrat convingerea că el se afla sub protecţia şi ajutorul prea curatei Fecioare şi de aceea, a luptat cu tărie şi curaj, a expus Teologia Bisericii într-o manieră curat ortodoxă şi a înlăturat toate ereziile din vremea sa.

Învăţăturile Sfântului Grigorie referitoare la prea curata Fecioară

Într-un capitol atât de restrâns nu este uşor să prezinţi învăţăturile Sfântului Grigorie Palama despre prea curata Fecioară. Oricum, vom înfăţişa elementele de bază ale acestei teologii aşa cum sunt ele prezentate în predicile sale cu ocazia diferitelor praznice închinate Maicii Domnului.

Îl cunoaştem pe Sfântul Grigorie îndeobşte ca pe un dascăl al rugăciunii şi ca pe un teolog al harului dumnezeiesc, întrucât aproape întreaga sa viaţă şi-a închinat-o analizării învăţăturilor Bisericii referitoare la esenţa necreată şi la energiile necreate ale lui Dumnezeu, precum şi despre participarea Harului la procesul de îndumnezeire.

În cele ce urmează ne vom opri asupra învăţăturilor fundamentale referitoare la prea curata Fecioară.

a) Naşterea PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu

În predica sa cu privire la Naşterea PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu, Sfântul Grigorie Palama prezintă şi teologia Bisericii referitoare la căsătoria ortodoxă.

Explicând sensul praznicului, el spune că acesta este cel dintâi praznic al reînnoirii omului şi tocmai de aceea este şi primul praznic al anului bisericesc, care începe la 1 septembrie". Timpul scurs pe parcursul unui an exprimă viaţa omului şi a întregii lumi, iar acest timp devine şi mântuitor atunci când el se îmbină cu evenimente fixate prin dumnezeiasca iconomie.

Naşterea prea curatei Fecioare reprezintă începutul mântuirii omului. Prea curata Fecioară, care s-a născut în familia binecunoscută a Sfinţilor Părinţi Ioachim şi Ana, este împodobită cu numeroase epitete care exprimă, în acelaşi timp, marea lucrare pe care a realizat-o prin a deveni Maică a Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu.

Prea curata Fecioară este "lume nouă, rai ales, carte minunată, cort duhovnicesc şi leagăn al lui Dumnezeu, adevăr pământesc, mult slăvită mlădiţă a lui Iesei'".

Ştim, din tradiţia ortodoxă, că prea curata Fecioară a fost vlăstarul unor părinţi cucernici care au trăit o viaţă duhovnicească şi au dobândit-o prin rugăciune, înfrânare şi post.

Sfântul Grigorie Palama dă o mare importanţă acestui lucru. El spune că înţeleptul Ioachim a plecat în pustie pentru a posti şi a se ruga ca să devină tată. El s-a întors acasă doar atunci când a fost anunţat că va avea un copil. Ana, în acelaşi gând cu soţul ei, s-a retras în cea mai apropiată grădină "şi cu inimă frântă plângea şi se smerea dinaintea Domnului".

Domnul le-a ascultat rugăciunea şi le-a dăruit o fetiţă, cea mai minunată dintre toate minunile care au avut loc vreodată, această naştere primită în dar de la Creatorul a toată zidirea, care a îndumnezeit firea omenească şi a adus cerul pe pământ, care L-a făcut pe Fiul omului Dumnezeu şi pe Fiul lui Dumnezeu om...""".

Prea curata Fecioară este vlăstarul unor sfinţi părinţi, care au trăit într-o severă asceză şi rugăciune şi au dobândit-o prin post şi rugăciune.

Sfântul Grigorie Palama spune că doar prea curata Fecioară şi nimeni altcineva, a locuit în Sfânta Sfintelor, aşa încât era firesc "ca nici înainte şi nici după şederea ei acolo, să fi fost acel pântece matern purtător al sămânţei bărbăteşti".

Noi toţi trebuie să cinstim cum se cuvine Naşterea PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu - atât monahi, cât şi mireni căsătoriţi, bogaţi, dregători şi săraci, şi în general, toţi creştinii. Noi toţi ar trebui să aducem ofrande în dar prea curatei Fecioare "în curăţie trupească, prin înfrânare şi rugăciune".

Postul şi rugăciunea unite cu credincioşia i-au învrednicit pe Sfinţii Părinţi Ioachim şi Ana de a devein părinţii prea curatei Fecioare, alese cu adevărat cinstite şi sfinte vase ale lui Dumnezeu".

b) Intrarea în Biserică a prea curatei Fecioare

Conform tradiţiei Bisericii, prea curata Fecioară a petrecut trei ani în Templu şi a intrat în Sfânta Sfintelor unde Marele Arhiereu intra doar o dată în an şi a stat acolo până în anul logodnei cu Iosif.

Sfântul Grigorie Palama a închinat două predici praznicului Intrării în Biserică, în care el descrie şederea ei în Templu şi felul de viaţă pe care l-a urmat pentru a ajunge la îndumnezeire cu ajutorul Harului divin. Aceste omilii sunt de o mare frumuseţe, iar cea de-a doua cuprinde numeroase elemente cu caracter teologic şi reprezintă baza vieţii isihaste.

Importanţa acestei predici se sprijină pe următoarele puncte forte.

- ⇒ Mai întâi, ea înfăţişează întreaga măreţie a prea curatei noastre Fecioare, pe care toate neamurile o aşteptau.
- ⇒ Mai apoi, ea înfăţişsează marea dragoste a Sfântului Grigorie Palama faţă de ea.
- ⇒ În al treilea rând, este descris mijlocul prin care se poate ajunge la îndumnezeire, iar acesta este modul de viaţă isihast.
- ⇒ În al patrulea rând, dimpreună cu descrierea isihasmului, este prezentată şi viaţa unui adevărat părinte aghiorit care practică isihasmul, precum şi experienţa personală a Sfântului Grigorie Palama.

Este uimitor faptul că metoda folosită de prea curata Fecioară pentru a ajunge la îndumnezeire se păstrează până în zilele noastre în Sfântul Munte şi este practicată de adevăraţii părinţi aghioriţi.

Se pare, mai apoi, că isihasmul reprezintă adevărata viaţă ortodoxă, care este diferită de orice alte practici "religioase" şi reprezintă însăşi esenţa tradiţiei ortodoxe.

La începutul omiliei sale Sfântul Grigorie Palama explică motivul pentru care a scris-o. El nu putea proceda altfel pentru a-şi împlini dorul faţă de ea, nevoile sale duhovniceşti, dar şi pentru a-şi mărturisi bucuria sa pentru darurile primite de la ea. De aceea o prea măreşte. El mărturiseşte că darurile pe care le-a primit de la Dumnezeu s-au datorat mijlocirii sale.

Prea curata Fecioară a trăit în Sfânta Sfintelor ca în Rai. Şi nu numai locul era binecuvântat, dar şi felul ei de viaţă sfânt era cu totul nepătimaş. Pentru că nu e suficient să trăieşti în locuri sfinte, ci trebuie să trăieşti cu adevărat înlăuntrul tău viaţa isihastă.

El scrie: "Ea a dus o viaţă ascetică, lipsită de griji, fără de necazuri, nepătimaşă, deasupra plăcerilor care nu sunt lipsite de dureri, doar pentru Dumnezeu, văzută doar de Dumnezeu, hrănită de El, întărită de El... iar ea avea privirea aţintită doar către Dumnezeu, se hrănea cu El, într-o deplină credincioşie".

Oricine a vizitat Sfântul Munte şi mai ales, i-a vizitat pe Părinţii care trăiesc în pustie şi în locuri retrase, poate înţelege că prin descrierea vieţii trăite de prea curata Fecioară în Templu, Sfântul Grigorie Palama îşi descrie, de fapt, propria sa viaţă. În plus, acest lucru este firesc, întrucât Părinţii aghioriţi isihaşti sunt conştienţi de faptul că ei o imită pe prea curata Fecioară şi trăiesc după propriul ei mod de vieţuire.

Sfinţii seamănă între ei prin modul de viaţă pe care-l trăiesc pentru a ajunge la îndumnezeire, unirea cu Dumnezeul Treimic.

Conform învăţăturilor Sfântului Grigorie Palama, prea curata Fecioară, plină de înţelepciune cum era "şi-a încordat toate puterile sufleteşti pentru a descoperi mijlocul de a se uni cu Dumnezeu". Sfântul Grigorie numeşte această unire o dragoste sfântă şi dumnezeiască. În încercările făcute de ea, prea curata Fecioară a înţeles că unirea cu Dumnezeu nu poate fi atinsă prin intermediul simţurilor, imaginaţiei, filosofiei sau al raţiunii. Acestea formează aşa-numitele forţe

subconştiente ale sufletului şi nu-l îndreaptă pe om spre Dumnezeu. Această comuniune se lucrează doar prin minte. Dacă îţi îndrepţi în întregime mintea către Dumnezeu, poţi ajunge la mult dorita unire.

Când mintea se depărtează de la Dumnezeu şi rătăceşte în căutarea lucrurilor legate de simţuri, nu e bine, iar acest lucru reprezintă boala omului. E nevoie ca mai întâi să fie vindecată mintea: să fie eliberată din sclavia faţă de lucrurile create şi de toate senzaţiile legate de acestea. Trebuiesc uitate lucrurile de jos, îndepărtarea tuturor conceptelor, iar mai apoi iniţierea în cele de Sus. Aceasta se numeşte isihia minţii, sau "calea isihiei", ori "sfânta isihie".

Prin ajungerea la sănătatea sufletească prin sfânta isihie, omul ajunge la vederea lui Dumnezeu, prin care el este "îndumnezeit". "Folosind această metodă suntem eliberaţi de lucrurile de jos şi ne întoarcem către Dumnezeu".

Prea curata Fecioară a folosit sigur aceeaşi metodă, conform spuselor Sfântului Grigorie Palama, iar în Sfânta Sfintelor ea a ajuns la îndumnezeirea prin Har şi a devenit hotar între necreat şi creat. Desigur, acest lucru nu s-a întâmplat într-un mod abstract. Nu este o chestiune de ascensiune abstractă care a avut loc în sens filosofic sau budist, ci prin metoda folosită de către toţi sfinţii, atât a celor din Vechiul, cât şi din Noul Testament.

Prea curata Fecioară s-a eliberat mai întâi de orice legătură materială, s-a înălţat deasupra iubirii faţă de trup, adică eliberarea de dorirea oricărui obiect material şi a oricărei plăceri, şi apoi "şi-a îndreptat mintea spre sine însăşi prin atenţie şi prin rugăciune neîncetată". În acest fel prea curata Fecioară a fost binecuvântată de Dumnezeu prin contemplarea Lui şi astfel "a putut vedea slava lui Dumnezeu şi s-a concentrat cu totul spre harul divin". Şi, desigur, acest lucru nu s-ar fi putut întâmpla doar prin propriile ei lupte, ci şi cu ajutorul energiilor Harului divin, întrucât nimeni nu poate ajunge la unirea cu Dumnezeu doar prin propriul său efort omenesc.

De aceea, noi nu ne ocupăm cu o situaţie abstractă, cu practici sau meditaţii de tip oriental, ci cu starea de sănătate sufletească, întrucât e vorba de rugăciune, venirea Harului, unirea cu Dumnezeul cel în Persoană.

Este limpede din această analiză a praznicului Intrării în Biserică a PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu şi din metoda folosită de prea curata Fecioară de a ajunge la îndumnezeirea prin Har, că aceasta reprezintă mai ales o descriere a modului de viaţă ortodox pentru mântuire, dar şi modul de viaţă isihast aghiorit. Şi

astăzi adevăraţii părinţi aghioriţi trăiesc în acelaşi fel şi de aceea, se simt a fi copiii prea curatei Fecioare. Nu este doar o chestiune de a sta într-un anume loc, ci de a trăi acelaşi mod de viaţă.

c) Bunavestire

În Sfânta Sfintelor prea curata Fecioară a ajuns la îndumnezeire cu ajutorul harului şi a devenit sălaş al Dumnezeului Celui viu. Plină de har, îndumnezeită, ea s-a făcut vrednică de a fi Maică a lui Hristos.

În omilia de la Bunavestire a PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu, Sfântul Grigorie Palama expune câteva semne distinctive care pot fi prea mărite în persoana celei mai curate Maici.

După căderea lui Adam şi moştenirea consecinţelor căderii, care se identifică după tradiţia ortodoxă cu îmbolnăvirea firii omeneşti, Dumnezeu, în marea sa iubire de oameni, S-a pogorât din ceruri "şi îmbrăcând firea noastră omenească dintr-o Sfântă Fecioară, a reînnoit-o şi a readus-o, sau mai bine spus, a înălţat-o la covârşitoarea înălţime dumnezeiască şi cerească".

Numele Fecioarei era Mariam. Cuvântul Mariam înseamnă Doamnă. De aceea, prea curata Fecioară a fost cu adevărat Doamnă şi Stăpână a noastră, a tuturor.

Sfântul Grigorie Palama analizează toate sensurile acestei trăsături specifice prea curatei Fecioare. Ea este numită Doamnă, aflându-se Fecioară, pentru absoluta certitudine a fecioriei sale, pentru viaţa sa transfigurată şi înţeleaptă, viaţă cu totul sfântă şi curată. Ea era fecioară pentru că avea fecioria atât în suflet, cât şi în trup. Ca atare, prea curata Fecioară e numită Doamnă ca "cea care stăpâneşte peste toate lucrurile, atât prin conceperea prin fire în stare de feciorie, cât şi prin dumnezeiasca naştere a Stăpânului a toată făptura văzută şi nevăzută".

Prin urmare, ea este numită Doamnă pentru că ea "este izvorul şi rădăcina eliberării neamului omenesc din sclavia păcatului".

Arhanghelul Gavriil o numeşte "ceea ce eşti plină de har" şi în acelaşi timp, îi binevesteşte: "Duhul Sfânt se va pogorî peste tine şi puterea Celui Prea înalt te va umbri" (Luca 1,35). El o numeşte plină de har, întrucât ea era cu adevărat sfântă. Dar ea va primi şi pe Duhul Sfânt "puterea Celui Prea înalt te va umbri".

Puterea Celui Prea înalt o va umbri pentru a o întări şi pentru a pregăti umanitatea în vederea sfinţirii,, "de aceea şi Sfântul care Se va naşte din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema".

La sfârşitul omiliei cu privire la Bunavestire a PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu, Sfântul Grigorie o prea măreşte într-o manieră cu adevărat dumnezeiască. Printre altele, el spune că această Maică Fecioară "se află la limita dintre firea creată şi cea necreată".

Toţi cei ce-L cunosc pe Dumnezeu, ştiu că ea este locaş al Celui necuprins şi că "ea va fi prea mărită de toţi cei ce-L prea măresc pe Dumnezeu".

Prea curata Fecioară este ajutor al celor de dinaintea ei, acoperământ şi ajutor al celor de după ea şi purtătoare a veşnicelor binecuvântări. Ea este ipostasul proorocilor, izvorul nesecat al apostolilor, temelia mucenicilor, profesiunea de credinţă a dascălilor. Ea este slava celor de pe pământ, bucuria cerurilor, podoaba întregii creaţii. Ea este începătoarea şi izvorul şi rădăcina nădejdii care ne aşteaptă în ceruri.

d) PreaSfânta Născătoare de Dumnezeu şi învierea lui Hristos

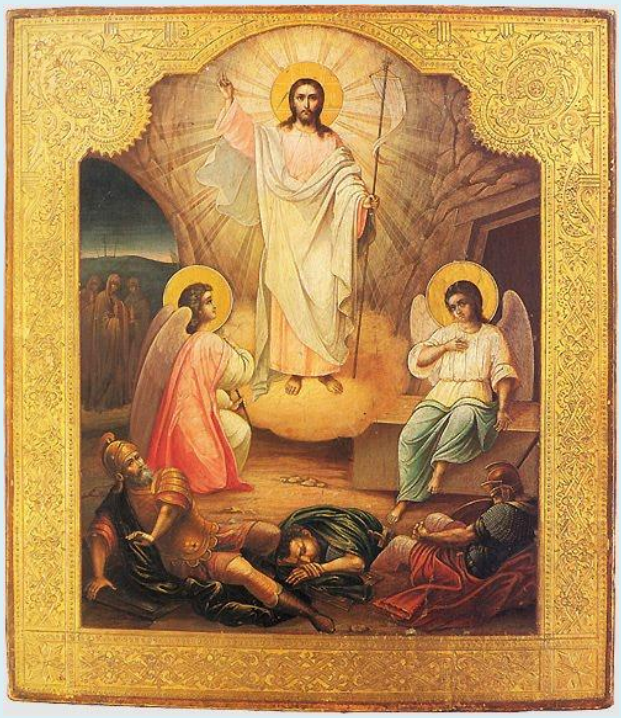

În omilia Sfântului Grigorie Palama la Duminica Mironosiţelor, analizând sfintele texte ale Sfintei Scripturi, după ce face multe judecăţi de valoare, el încheie trăgând concluzia că prea curata Fecioară l-a văzut pe Hristos cel înălţat şi cu adevărat, L-a văzut înaintea celorlalte femei şi numai ea singură s-a învrednicit să-I îmbrăţişeze picioarele.

Dar, haideţi să privim mai analitic aceste învăţături. Mironosiţele L-au urmat pe Hristos împreună "cu Maica Domnului" şi au rămas împreună cu ea pregătindu-se să ungă Trupul lui Hristos cu mirodenii.

După Sfântul Marcu evanghelistul, Măria Magdalena şi cealaltă Marie au stat dinaintea mormântului şi au urmărit punerea în mormânt al lui Hristos. Cuvintele "cealaltă Marie" semnifică "Maica lui Dumnezeu însuşi, cu certitudine". Prea curata Fecioară mai era numită Maria, mama lui Iosi, copil al lui Iosif, logodnicul ei, născut din căsătoria acestuia cu o altă femeie.

După afirmaţiile Sfântului Grigorie Palama, prea curata Fecioară a fost prima care a venit la mormânt cu Maria Magdalena. "Mai întâi PreaSfânta Născătoare de Dumnezeu a sosit la mormântul Fiului lui Dumnezeu...". Cealaltă Marie "era Maica Domnului cu siguranţă".

Toate celelalte mironosiţe s-au dus la mormânt după cutremurarea pământului şi fuga oştenilor de pază şi de aceea, au aflat mormântul deschis şi piatra rostogolită de pe mormânt...

Oricum "Maica Fecioară era prezentă în momentul cutremurării pământului, când piatra s-a rostogolit şi mormântul s-a deschis, iar ostaşii de pază erau de faţă". Ostaşii au fugit după cutremurare, "dar Maica lui Dumnezeu era uimită de acea privelişte de dinaintea ochilor ei".

În acelaşi timp, Sfântul Grigorie Palama ne spune că mormântul purtător de viaţă era deschis pentru Maica Domnului, iar, mai târziu, tot pentru ea îngerul Domnului a strălucit ca fulgerul, deoarece pentru prea curata Fecioară şi prin ea toate lucrurile cele bune s-au aflat.

După învăţăturile Sfântului Grigorie, acest înger era Arhanghelul Gavriil, cel ce i-a spus la Bunavestire: "Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu" (Luca 1,30). Îndată ce el a văzut-o alergând la mormânt şi el s-a grăbit s-o anunţe de învierea Fiului său.

Femeile care alergau de la mormânt fură cuprinse de teamă şi de o mare bucurie. Sfântul Grigorie Palama ne spune că teama le cuprinsese pe celelalte femei şi pe Maria Magdalena, în vreme ce bucuria îi aparţinea doar Maicii Domnului "pentru că ea a înţeles cuvintele îngerului şi s-a luminat în întregime, fiind cornplet curăţită şi dumnezeieşte mângâiată şi prin toate aceste lucruri ea a aflat adevărul şi a crezut în spusele arhanghelului, deoarece de multă vreme ea îi dădea crezare pentru faptele sale".

Prea curata Fecioară a fost mângâiată, a fost complet curăţită şi a ajuns la îndumnezeire, l-a văzut şi pe Arhanghelul Gavriil şi a fost încredinţată de adevărul cuvintelor sale şi de aceea şi acum s-a învrednicit de această mare bucurie.

O dată ce a aflat despre învierea lui Hristos de la Arhanghelul Gavriil, prea curata Fecioară "împreună cu celelalte femei" se întoarse la casa ei. Apoi Hristos îşi făcu apariţia şi le spuse "Bucuraţi-vă".

Sfântul evanghelist Matei spune: "Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui şi I s-au închinat" (Matei 28,9). Sfântul Grigorie Palama spune că îndată ce prea curata Fecioară, singură între toate celelalte femei, a înţeles cuvintele arhanghelului, la fel a fost şi prima dintre femei "care L-a văzut pe Cel ce se înălţa la

Ceruri şi a fost prima care a căzut la pământ şi l-a cuprins picioarele, devenind apostol al Său printre apostoli".

Maria Magdalena nu se afla cu Maica Domnului, când Domnul a întâmpinat-o. Aceasta se vede mai întâi în urma faptului că atunci când Maria Magdalena tocmai îl întâlnise pe Sfântul apostol Petru, ea îi zise: "că L-au luat pe Domnul meu şi nu ştiu unde L-au pus", mai apoi, după faptul că ea se tânguia pentru că credea că ei îl luaseră pe Domnul, că nu L-a cunoscut şi că Hristos Domnul nu a lăsat-o să se atingă de El.

Aşadar, pururea Fecioara Maria a fost prima care a ajuns la mormânt şi prima care a primit ştirea învierii. Apoi se duse şi la celelalte mironosiţe.

Sfântul Grigorie Palama foloseşte toate aceste lucruri pentru a interpreta evenimentele relatate de către evanghelişti. Dar, adaugă faptul că prea curata Fecioară a fost prima care L-a văzut pe Hristos Cel înviat, a fost învrednicită de cuvintele Fiului ei ca martoră a dumnezeiescului eveniment, L-a atins cu propriile-i mâini "întrucât a fost considerată vrednică de aceasta, dreaptă şi sfântă". Deoarece, pe de o parte, nu putem crede că toate celelalte femei s-au dus la mormânt, iar Maica Sa nu şi nici faptul că Hristos le-a făcut bucuria apariţiei Sale dumnezeieşti tuturor celorlalţi mai întâi şi nu Maicii Sale. De aceea, era atât corect, cât şi pe bună dreptate, ca prima Sa apariţie să fie dinaintea prea curatei Maicii Sale.

Dar, se pune întrebarea de ce nu vorbesc evangheliştii limpede şi scriu într-o manieră voalată. În ceea ce priveşte acest fapt Sfântul Grigorie ne arată că evangheliştii nu au făcut referiri la acest lucru în mod deschis "nedorind s-o aducă pe Maică drept mărturie, ca nu cumva să li se ofere necredincioşilor motiv de suspiciune". Exista posibilitatea ca necredincioşii, îndată ce ar fi aflat că Maica Domnului L-a văzut mai întâi, să se poată îndoi de înviere. Sfântul Grigorie spune că acum nu mai e cazul să ne temem de aceasta, pentru că, oricum, aceste lucruri sunt spuse celor ce cred.

e) Adormirea PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu

După învierea şi înălţarea lui Hristos la Ceruri, prea curata Fecioară a rămas mângâierea şi odihna întregii Biserici. Ea se află în mijlocul Bisericii, oferindu-şi ajutorul tuturor.

Sfântul Grigorie Palama menţionează trei mari virtuţi şi ajutorări aduse nouă de către prea curata Fecioară.

- ⇒ *Mai întâi, slava sa, care o acoperise prin Naşterea Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu, era "egalată de cea mai aspră asceză". Pe lângă marele har de care era acoperită prea curata Fecioară, ea continuă practicarea unei severe asceze după înălţarea lui Hristos.*
- ⇒ *Mai apoi, ea se roagă pentru întreaga lume şi ne ajută în feluritele noastre nevoi.*
- ⇒ *În al treilea rând, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu a fost susţinătoarea şi mângâietoarea sfinţilor apostoli care predicau Evanghelia la toată făptura.*

Acest aspect al ajutorării tuturor celor ce i-1 cer, oferit de prea curata Fecioară este foarte important şi în mod obişnuit, nu este amintit. Este evident faptul că liniştea şi tăcerea pe care Prea Sfânta Fecioară şi le-au impus în viaţa ulterioară a Bisericii au reprezentat un sprijin pentru "acţiunea" duhovnicească şi pentru predicarea Evangheliilor.

Sfântul Grigorie scrie: "iar prin sfaturile şi îndemnurile oferite propovăduitorilor Domnului, care umblau pretutindeni, ea s-a dovedit a fi sprijin şi mângâiere pentru toţi, fiind auzită şi văzută şi colaborând în orice fel cu propovăduitorii Evangheliei".

Adormirea PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu este binecunoscută. Adormirea ei a fost plină de slavă, aşa precum i-a fost şi viaţa, întrucât sfârşitul vieţii fiecărui om este pe măsura slavei vieţii sale pământeşti.

La începutul predicii referitoare la Adormirea prea curatei Fecioare, Sfântul Grigorie Palama spune că, mai presus de orice, se simte obligat şi-I face plăcere să afirme cu tărie întregii Biserici măreţia pururea Fecioarei Maria, Maica Domnului. Iar apoi subliniază faptul că dacă moartea sfinţilor este slăvită, iar cei drepţi trebuie cinstiţi aşa cum se cuvine, cu atât mai mult acest lucru trebuie împlinit în ceea ce o priveşte pe prea curata Fecioară, care este Sfântă între Sfinţi şi prin care vine sfinţenia către cei cu viaţă curată şi sfântă. Dar, vorbind despre Adormirea Maicii Domnului, el o numeşte şi de viaţă dătătoare, "... prăznuind astăzi sfânta Sa adormire cea de viaţă purtătoare". Adormirea ei poartă în sine viaţa cea adevărată, mutându-şi viaţa sa pământească la cele cereşti şi veşnice.

Această adormire reprezintă învierea şi înălţarea la Cele Sfinte a trupului prea curatei Fecioare. După învăţăturile Sfântului Grigorie Palama, precum şi ale altor sfinţi, noi prăznuim nu numai înălţarea la cer a sufletului prea curatei Fecioare, ci şi a trupului ei. El scrie că prea curata Fecioară s-a dus la cele Cereşti în "împărăţia lui Dumnezeu ce i se cuvenea" şi şi-a luat locul de-a dreapta împăratului Slavei, înveşmântată "în veşmintele brodate, ţesute cu aur".

"Veşmântul ţesut cu aur" semnifică "acel trup sfinţit", iar "brodat" ne arată faptul că acesta era împodobit cu "toate virtuţile posibile".

Aşadar, ea s-a înălţat la Ceruri cu trupul şi este singura care se află în cereştile locaşuri, cu trupul, alături de Fiul ei. Explicând aceste lucruri, el spune că mormântul şi moartea nu au putut purta trupul ei cel de viaţă dătător şi purtător de viaţă, care este un sălaş ales şi îndrăgit al cerului cerurilor. Dacă un suflet care a primit mai înainte harul divin, se înalţă la Ceruri după ce îşi părăseşte trupul, cu atât mai mult putem afirma acest lucru despre trupul prea curatei Fecioare care 1-a primit în sine pe Fiul Cel Unul născut mai înainte de toţi vecii al lui Dumnezeu, care este izvorul veşnic al harului, dar nu numai că i-a fost sălaş, ci i-a dăruit şi naştere dumnezeiască.

Deci, vorbim de învierea şi înălţarea trupului prea curatei Fecioare. Adică, prea curata Fecioară, după învăţăturile Sfântului Grigorie Palama, se află în ceruri, cu trupul ei. Cu adevărat scrie Sfântul: "De aceea, trupul de viaţă dătător este pe drept cuvânt slăvit cu aceeaşi slavă vrednică de Dumnezeu, dimpreună cu Cel căruia I-a dat născare după cuvântul imnului profetic, sunt împreună lăudaţi...".

La fel ca şi în cazul Fiului său, care S-a întrupat din ea, al Cărui Trup nu a putut fi dat pământului, ci a fost înviat şi înălţat, la fel s-a întâmplat şi în cazul prea curatei Fecioare. "De aceea ea a fost înălţată direct din mormânt la Cereştile locaşuri"...

Astfel, prin Adormirea sa, ea a unit Cele de Sus cu cele de jos. Iar, prea curata Fecioară, care I-a fost sălaş Celui ce umple toate cu harul Său trebuie să se fi aflat deasupra tuturor lucrurilor şi s-a înălţat deasupra tuturor celor pământeşti prin virtuţile sale. Faptul că ea se află deasupra tuturor lucrurilor şi este mai mare decât sfinţii şi îngerii se observă din înălţarea trupului său la Cele Sfinte. Adică, se vede din faptul că ea s-a mutat la cele veşnice după slăvita ei Adormire şi numai ea, cu trupul, sălăşluieşte în cer împreună cu Fiul său şi Dumnezeu şi de acolo ea revarsă din plin darurile cele mai bogate celor ce se învrednicesc de ele..."

Aceste învăţături ale Sfântului Grigorie Palama cu privire la adormirea şi învierea PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu, care au avut loc cu ajutorul harului şi al energiilor divine ale Fiului Său, reprezintă înseşi învăţăturile Bisericii.

Sfântul Nicodim Aghioritul a strâns texte ale Sfinţilor Părinţi, atât din învăţăturile, cât şi din troparele lor, precum cele ale Sfântului Cosma, ale Sfântului Andrei, episcopul Cretei, ale Sfântului Ioan Damaschin, ale Sfântului Marcu Eugenicos, precum şi alte tropare, în care putem vedea învăţăturile Bisericii referitoare la Adormirea prea curatei Fecioare când a avut loc înălţarea la Cer a sufletului ei, precum şi învierea şi înălţarea trupului ei, aşa încât PreaSfânta Născătoare de Dumnezeu se află în Cer şi cu trupul.

Cuvintele Sfântului Grigorie Palama accentuează faptul că numai ea se află cu trupul alături de Hristos în Ceruri, deşi cunoaştem răpirea la Cer cu trupul în car de foc a proorocului Ilie, cum ne este ea istorisită în Biblie.

Dar Sfântul Grigorie interpretează uimitor şi acest lucru. Vorbind despre înălţarea Domnului nostru Iisus Hristos şi afirmând, mai ales, faptul că există mai multe răpiri, înălţarea Domnului este unică şi cu această ocazie se referă şi la cazul Sfântului prooroc Ilie.

Iată ce scrie: "Dar în nici un fel nu a depăşit el hotarele atmosferei ce înconjoară pământul, răpirea sa a fost doar o ridicare de la pământ fără a fi depăşit împrejurimile pământeşti...". Din această interpretare reiese clar faptul că răpirea Sfântului Prooroc Ilie a fost oarecum o transmutare, o moarte mai specială şi faptul că, desigur, răpit fiind cu trupul de la pământ, el nu a depăşit limitele atmosferei terestre. De aceea, doar prea curata Fecioară a fost înviată şi înălţată cu trupul la Cer şi este slăvită împreună cu Fiul său, ca Maică a lui Dumnezeu, prin firea sa omenească.

Trăsături definitorii ale PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu

Învăţăturile Sfântului Grigorie Palama nu sunt epuizate prin cele ce am spus mai înainte. Până acum am prezentat doar principalele aspecte din cadrul praznicelor închinate PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu. Dar, dorim în continuare să vă oferim câteva cuvinte, imagini sugestive şi epitete ornamentale care sunt adresate prea curatei Fecioare şi care înfăţişează măreţia şi slava ei, precum şi lucrarea pe care a realizat-o şi o împlineşte şi acum pentru neamul omenesc.

Am spus că în Sfânta Sfintelor, prea curata Fecioară a ajuns la îndumnezeirea prin Har şi s-a făcut pe sine sălaş al Dumnezeului Celui viu. De aceea, ea a dobândit curăţia sufletească şi trupească.

Sfântul Grigorie scrie, referindu-se la acest aspect: "...un lăcaş nu al formelor netrupeşti sau al roadelor dintâi ale formelor întrupate, ci purtând în sine minunate şi inefabile străluciri uimitoare ale curăţiei minţii, o minte dumnezeiască, locaş al fecioriei bineplăcut lui Dumnezeu, străluciri cuvenite Dumnezeului a tot binele... cu adevărat lăcaş al lui Dumnezeu în care sălăşluiesc toate lucrurile".

Prea curata Fecioară purta în sine strălucirile prea înalte şi inefabile ale curăţiei, avea o minte dumnezeiască, iluminările cele vrednice de Dumnezeu, strălucirea curăţiei trupeşti şi sufleteşti. Prin toate aceste virtuţi ea este pe drept cuvânt numită "comoară prea curată".

Demnitatea cea mai presus de fire a prea curatei Fecioare rezidă în faptul că ea a devenit Maica lui Dumnezeu, că ea şi-a oferit trupul drept sălaş al lui Hristos, ca prin întruparea şi Naşterea Sa să mântuiască neamul omenesc. Rodul pântecelui ei reprezintă măreţia şi slava ei de căpetenie.

Sfântul Grigorie vorbeşte de acest lucru de multe ori în omiliile sale, exprimându-şi în acest fel dragostea sa pentru prea curata Fecioară: "... aflându-se între Dumnezeu şi întregul neam omenesc, ea L-a făcut pe Dumnezeu Fiu al omului, iar pe oameni fii ai lui Dumnezeu.

Doar ea s-a arătat pe sine a fi în mod suprafiresc Maică a lui Dumnezeu după fire, iar prin Naşterea sa de negrăit a devenit împărătească a tuturor făpturilor cereşti şi pământeşti.

Deoarece Dumnezeirea s-a unit cu firea omenească în pântecele ei, ea devine astfel ispăşitoarea întregului neam omenesc: "... împăcarea cea de obşte a întregului neam omenesc". Prin Maica Domnului s-a produs înnoirea neamului omenesc, întrucât prin ea s-au deschis porţile Cerului.

"În vremea ei şi prin ea s-a arătat înnoirea întregii lumi şi prin ea cerurile şi-au deschis porţile din nou pentru noi, nu pentru a revărsa împotriva noastră un potop grozav şi devastator împreunat cu un blestem ceresc, ci roua Duhului, dulceaţa împărtăşită în sufletele noastre, dumnezeiasca şi neapropiata lumină care depăşeşte înţelegerea umană".

Prea curata Fecioară a împlinit cea mai benefică lucrare pentru omenire. Nu este doar o lucrare cu caracter superficial şi temporar, ci este vorba de mântuirea omului, a faptului că ea a adus viaţa cea adevărată în lume: "Pentru că ea a realizat

minunea minunilor pe pământ şi un bine public faţă de care nu există altul mai mare în istoria omenirii...".

Lucrarea prea curatei Fecioare este covârşitoare. Ea a dat sens omului şi vieţii sale. Iar aceasta deoarece ea a dat substanţă şi formă omului. Aceste cuvinte ale Sfântului Grigorie Palama sunt pilduitoare: ***"Maica Domnului, tu ţi-ai unit mintea cu Dumnezeu, tu te-ai unit cu Dumnezeu în trup, tu L-ai făcut pe Dumnezeu Fiu al Omului, iar pe om fiu al lui Dumnezeu. Tu ai împrietenit lumea cu Creatorul lumii, ne-ai arătat prin lucrările tale că vederea lui Dumnezeu nu este oferită oamenilor reali doar prin intermediul simţurilor sau chiar prin gândire (deoarece atunci ei ar putea fi doar cu puţin deasupra cailor), ci cu mult mai mult prin curăţirea minţii şi participarea la Harul divin, prin care noi ne bucurăm de frumuseţea dumnezeiască nu prin gânduri, ci prin mângâieri suprafireşti".***

Deci, pe de o parte, ea L-a unit pe Dumnezeu cu omul, iar pe de altă parte ea a păstrat metoda şi calea pe care trebuie să mergem pentru a putea ajunge la părtăşia cu Dumnezeu.

Prin a se oferi pe sine lui Dumnezeu şi a-I deveni Maică, ea a făcut pământul Cer. Prin rugăciunile ei, ea nu a adus norii, ci pe Domnul norilor însuşi şi astfel ea L-a purtat pe Cel ce este izvorul vieţii: "... ea a făcut Rai din întregul pământ, nu chemând venirea norilor, care adesea s-au supus oamenilor, ci pe Cel ce adună norii de la marginile pământului şi n-a chemat ploaia pentru a uşura uscăciunea pământului, ci ne-a adus adevărata comoară a tuturor binecuvântărilor, izvorul veşnic care este dintotdeauna deschis în sânurile Tatălui, Cuvântul ce stăpâneşte toate tăriile Cerului. Ea ne-a adus apă vie de acolo şi ne-a oferit Hrana cea vie care-i face pe toţi cei ce o gustă nemuritori şi fii ai lui Dumnezeu...".

În acest fel, trupul prea curatei Fecioare a devenit doctoria mântuitoare a neamului nostru: "... acel trup de viaţă purtător şi de viaţă dătător, adevărata doctorie a neamului nostru, lauda tuturor făpturilor".

Toate evenimentele din Vechiul Testament o prefigurează pe prea curata Fecioară. În realitate, ea este "cortul Cuvântului cel nefăcut de mână omenească", "corabie vie, duhovnicească" care poartă în sine vasul manei celei cereşti, "carte a vieţii", "floare neofilită din care a răsărit rodul ce ne-a dat nestricăciunea".

Prin toate aceste cuvinte care exprimă lucrarea prea curatei Fecioare îi putem vedea slava, care este cu mult mai mare decât cea a Serafimilor şi a Heruvimilor. Ceea ce

spune Sfântul Arhanghel Gavriil despre ea este uimitor. El o numeşte "cea plină de har".

După învăţăturile Sfântului Grigorie Palama aceasta înseamnă că "ea este împodobită pe vecie cu darurile Sfântului Duh" şi că poartă în sine comoara tuturor lucrurilor. Hristos a făcut-o pe prea curata Fecioară "sălaş al Său". Şi cu adevărat prea curata Maică nu numai că s-a învrednicit "să primească în trup plinătatea Dumnezeirii datorită deplinei sale curăţii", dar a devenit şi Născătoare de Dumnezeu "unind Divinul cu omenescul de dinaintea şi după existenţa ei". Venirea

Harului lui Dumnezeu este numită de Sfântul Grigorie Palama "binecuvântare", şi în acest fel ea a devenit împărăteasa tuturor şi cea mai binecuvântată dintre cei binecuvântaţi: "... întrucât ea se bucură de o mai mare vrednicie, de mai multă putere dumnezeiască şi de mai multă binecuvântare din Ceruri decât toţi, ea a devenit împărăteasa tuturor celor cereşti şi celor pământeşti şi cea mai binecuvântată făptură...". Aşa cum am subliniat mai înainte, prea curata Fecioară a devenit lăcaş al tuturor binecuvântărilor Duhului: "Pentru că tu eşti şi lăcaş al tuturor darurilor şi plinătate a tot binele, a toată virtutea şi al tuturor blândeţilor, ca singura ce s-a învrednicit de toate darurile Duhului sau singura făptură care s-a învrednicit a primi în pântecele ei pe Cel ce are în mâinile Sale comorile tuturor lucrurilor, devenind sălaş al Dumnezeiescului Prunc..."

". Prea curata Fecioară nu dovedea lipsă întru nimic "... fiind sălaş divin a toate la un loc şi a fiecărui lucru bun şi frumos în parte. Doar ea singură dintre toţi oamenii de la începuturile făpturilor nu părea să ducă lipsă de ceva anume, dar pe toţi îi întrecea în toate, la fel precum Cerurile diferă de pământ...". Prin calea şi metoda ce le-a urmat, prin a-şi aţinti mintea doar către Dumnezeu, lăsându-se cu totul în purtarea Sa de grijă, ea a căpătat o înţelepciune din belşug: "şi în acest fel a căpătat înţelepciune din belşug de Sus..." Deci, ea a fost lăcaş al tuturor tainelor şi comorilor Sfântului Duh.

Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu este hrana îngerilor şi lăcaş al împăcării pentru neamul omenesc. Prea curata Fecioară este "masa bucuriei îngereşti, pământ arat al răsadului celui nemuritor, bucuria de obşte a întregului neam omenesc...". Slava ei este nemăsurată. Ea este mai strălucitoare ca lumina, mai înfloritoare decât Raiul, mai frumos împodobită decât întreaga lume văzută şi nevăzută".

Întrucât ea a devenit Maica lui Hristos Domnul când şi-a oferit trupul Celei de-a doua Persoane a Sfintei Treimi pentru a se întrupa, ea este, pe de o parte, mai sfântă decât tot ce poate fi mai sfânt, aflându-se mai presus de toţi Sfinţii, iar, pe de

altă parte, ea oferă daruri Sfinţilor, pentru că ea este vistieria tuturor bunătăţilor Domnului.

Tratând acest lucru, Sfântul Grigorie Palama se dovedeşte a fi uimitor. Cu adevărat prea curata Fecioară este cununa tututor sfinţilor: "în situaţia încununării ei mai presus de toţi sfinţii... în situaţia în care ea este mai presus chiar decât sfinţii din Cer...".

În altă parte Sfântul Grigorie scrie: "Veşnica Sfântă a Sfintelor a intrat în vremelnica Sfântă a Sfintelor".

Şi iarăşi într-una din omiliile sale el spune: "...cu atât mai mult ne amintim de Sfânta Sfintelor prin care sfinţenia se dăruieşte sfinţilor".

Ea dăruieşte har sfinţilor: "aflându-se în slujba din care sfinţenia poate fi oferită, ea poate oferi daruri ale sfinţeniei tuturor, fără excepţie, fără a lăsa pe cineva lipsit de un dar cât de mic, chiar faţă de darurile ascunse ale universului, adică a lucrurilor inaccesibile". Şi aceasta deoarece prea curata Fecioară nu este doar sfântă, dar ea "singură este hotarul dintre firea creată şi cea necreată". Şi, de aceea, nimeni nu poate ajunge la Dumnezeu fără ajutorul ei şi fără mijlocirea ei şi nici unul din darurile dumnezeieşti nu ar putea fi oferite îngerilor şi oamenilor decât prin ea".

Într-adevăr, folosind exemplul făcliilor, din care aflăm că nimeni nu poate privi în direcţia luminii sau să primească razele acesteia fără ajutorul făcliilor, la fel şi în situaţia prea curatei Fecioare: "La fel este imposibil să priveşti şi să primeşti ceva de la El, decât prin mijlocirea şi cu ajutorul acestei purtătoare de Dumnezeu şi cu adevărat de Dumnezeu luminată făclie, pururea Fecioara Maria".

Acordarea darurilor Sfântului Duh nu este oferită de către prea curata Fecioară sfinţilor numai acum, pe timpul vieţii lor, ci aceştia vor primi daruri prin mijlocirea ei şi în veacul ce va să fie. Ştim bine că Sfinţii vor înainta în sfinţenie în veacul ce va să fie, adică, aceştia vor merge din slavă în slavă, din putere în putere.

Aceasta se va petrece, după Sfântul Grigorie Palama, prin mijlocirea prea curatei Fecioare: "...şi astfel în veacul veşnic ce va să fie, orice înaintare în dumnezeiasca iluminare şi orice revelaţie a celor mai dumnezeieşti taine, precum şi orice dar duhovnicesc nu pot fi primite fără ajutorul ei. Ea, după ce a primit mai întâi plinătatea Celui ce umple întregul univers, L-a făcut accesibil tuturor, oferind fiecăruia câte ceva după darul şi măsura curăţiei sale". Aceasta este şi va fi o

lucrare dumnezeiască, întrucât prea curata Fecioară este "atât vistieria, cât şi mijlocitoarea tuturor bunătăţilor cereşti".

Într-adevăr, aşa cum am spus mai înainte, acest lucru se petrece deoarece prea curata Fecioară este unită cu Dumnezeu, deoarece Dumnezeu Cuvântul care S-a întrupat din ea, i-a dăruit o mare slavă. De aceea, toţi cei ce cred în Slava lui Dumnezeu şi se împărtăşesc de ea, vor cunoaşte şi slava prea curatei Fecioare.

Sfântul Grigorie scrie: "Toţi cei ce se împărtăşesc de Dumnezeu o fac prin mijlocirea ei şi toţi cei ce-L cunosc pe Dumnezeu o vor recunoaşte ca pe lăcaş al infinitului şi toţi cei ce-L laudă pe Dumnezeu, o vor lăuda şi pe ea împreună cu Domnul".

Sfântul Grigorie ştie din experienţă că doar simpla amintire a prea curatei Fecioare înseamnă o binecuvântare. Sfântul scrie: ***"Doar când eşti pomenită, l-ai şi binecuvântat pe cel păcătos, o închinare către tine luminează mintea, înălţând-o direct spre înălţimile Dumnezeirii, în tine ochiul minţii se limpezeşte, în tine duhul este luminat prin sălăşluirea Duhului lui Dumnezeu, deoarece tu te-ai făcut vistierie şi păstrătoare a darurilor, nu pentru a le păstra pentru tine, ci pentru a umple universul cu har, deoarece vistierul bunătăţilor nesfârşite este şi cel ce le împarte cu dărnicie. Ce s-ar întâmpla cu toată această bogăţie dacă ar fi complet zăvorâtă, dacă ea nu scade? Deci, dăruieşte-ne-o din plin, o, Stăpână, chiar dacă nu suntem în stare s-o primim în toată plinătatea ei, lărgeşte-ne inima şi fă-o lăcaş al ei, căci numai tu ai primit întreaga plinătate a darurilor, întrucât toate lucrurile ţi-au fost date în mâinile tale".***

Dragostea Sfântului Grigorie pentru prea curata Fecioară era vie prin împărtăşirea personală de harul lui Dumnezeu, întrucât simţea o mare recunoştinţă pentru ea, cea care era izvorul harului, precum şi din simţământul profund că el se afla în "Grădina" ei în Sfântul Munte şi că era cetăţean al său.

În calitate de părinte aghiorit, el nutrea un mare respect şi o mare dragoste pentru prea curata Fecioară. El o considera drept protectoarea şi binefăcătoarea sa. El a primit mari daruri de la ea, deoarece ea este "culmea bucuriei şi împlinirea tuturor sfinţilor".

În concluzie, aş dori să citez un paragraf din Sfântul Grigorie Palama care este foarte expresiv şi reprezentativ: "Ea este ajutor al celor de dinaintea ei şi protectoare a celor de după ea, precum şi cauză a celor veşnice. Ea este promisiunea făcută proorocilor, temelia apostolilor, ajutorul mucenicilor, elocinţa dascălilor, ea

este slava celor de pe pământ, bucuria celor din cer, podoaba întregii creaţii, ea este principiul, izvorul şi rădăcina tuturor bunătăţilor celor nestricăcioase, ea este dorirea şi împlinirea tuturor sfinţilor".

(extras din cartea: Hierotheos, mitropolit de Nafpaktos - Sfântul Grigorie Palama Aghioritul)

Mitropolitul Hieroteos Vlachos - Sfântul Grigorie Palama - Învăţătura despre condiţiile vindecării sufletului de patimi

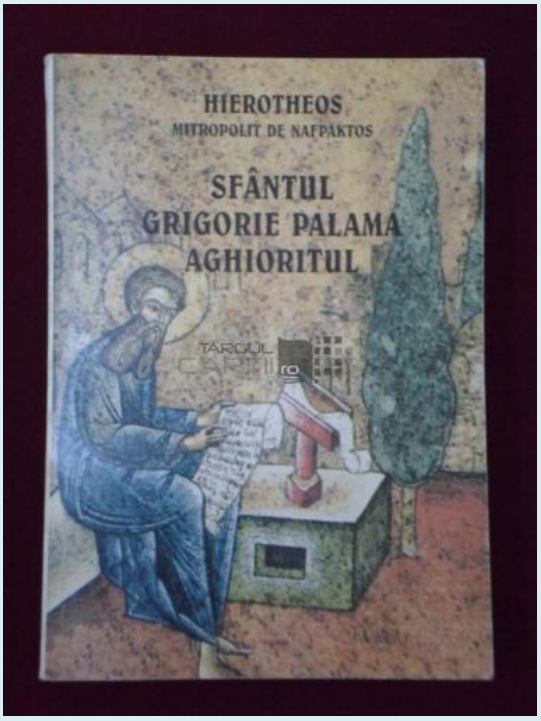

Patimile şi vindecarea întreită a sufletului

“Chiar de la începutul lucrării sale, Sfântul Grigorie Palama pune accentul pe faptul că adevăratul monah este cel ce-şi păstrează mintea simplă, neîmprăştiată şi nedispersată în multe lucruri: “acea concentrare unică a minţii care dă măsura monahului celui adevărat, interiorizat“. ***Un monah adevărat este cel a cărui minte este adunată în inima sa.*** Pentru a realiza aceasta, ascetul hotărăşte să trăiască o viaţă retrasă şi simte un dezgust pentru tot ceea ce îi împrăştie mintea de la rugăciune. Această împrăştiere poate avea loc în compania multor oameni, chiar şi a monahilor şi chiar în momentul când scrii. “Dacă scrii, îţi împovărezi mintea cu şi mai multe griji apăsătoare“. Cei ce au un suflet sănătos fac excepţie de la acest lucru. Oricum, chiar şi dragostea lor pentru Dumnezeu nu este curată. Acest lucru este şi mai evident în situaţia celor împovăraţi de patimi, în care caz aceştia nu ar trebui să scrie. Isihastul trebuie să fie despovărat de griji şi de aceea, numeroşi Părinţi care au atins un înalt nivel de liniştire nu au scris, chiar dacă ar fi putut scrie lucruri importante şi de folos.

Când el defineşte ce înseamnă a fi un monah adevărat şi afirmă că pentru a-ţi păstra mintea simplă, trebuiesc evitate grijile, el continuă să analizeze ce înseamnă

moartea sufletului. Citând multe texte biblice, ***el spune că păcatul reprezintă adevărata moarte a sufletului, în sensul că atunci când sufletul pierde harul lui Dumnezeu, el se întunecă. Despărţirea sufletului de trup înseamnă moartea trupului, iar despărţirea sufletului de Dumnezeu "înseamnă moartea sufletului". Aceasta este adevărata moarte.***

Prin călcarea voii lui Dumnezeu sufletul şi-a pierdut comuniunea cu Dumnezeu şi astfel "trupul a fost supus ostenelilor, suferinţei şi descompunerii" şi desigur, s-a supus morţii. Există moartea cea dintâi şi cea de-a doua. Cea de-a doua moarte este despărţirea ultimă şi definitivă de Dumnezeu, lucru care se întâmplă în cazul celor ce nu s-au pocăit şi care va avea loc după învierea morţilor.

"Moartea, cu adevărat vorbind, este aceasta: în cazul sufletului înseamnă despărţirea sa de Harul divin şi supunerea cu totul păcatului. Aşadar, oricine se teme de această a doua moarte şi poartă în sine adevărata viaţă nu se teme de moartea trupească".

Aşa precum viaţa trupului înseamnă unirea sa cu sufletul, tot la fel viaţa sufletului înseamnă unirea sa cu Dumnezeu. Viaţa sufletului nu se referă exclusiv la suflet, ci şi la trup, deoarece alcătuirea omului le presupune pe amândouă. ***Moartea a venit prin călcarea poruncilor, iar viaţa vine prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu.*** Trupul gustă viaţa sufletului şi este liberat de moarte şi de iadul cel veşnic în cazul celor ce trăiesc după poruncile lui Hristos. Aşadar şi asupra trupului "este împărtăşită viaţa veşnică într-un Hristos, fără durere, boală şi întristare şi cu adevărat acesta devine nemuritor".

Aşa precum în cazul lui Adam moartea sufletului său i-a precedat moartea trupească, la fel şi acum viaţa sufletului precede viaţa trupului. În Hristos, prin moartea Sa pe Cruce, Sufletul Său a fost despărţit de Trupul Său, în vreme ce nici unul nu s-a separat în fapt de celălalt, iar mai târziu, a avut loc şi învierea Trupului Său. La fel se petrece şi cu omul. Chiar dacă sufletele drepţilor sunt despărţite prin moarte de trup, totuşi, întrucât ele însele nu sunt despărţite de Dumnezeu, va exista înviere şi înălţare şi pentru trupurile lor. Toţi vor fi înviaţi, drepţii şi păcătoşii, dar numai drepţii vor fi înălţaţi la ceruri.

Dobândirea vieţii adevărate, care este cauză a nemuririi şi a vieţii celei veşnice, trebuie să înceapă de acum. În acest scop, Dumnezeu ne-a dăruit această viaţă "ca loc de pocăinţă". Pocăinţa este necesară. Nu trebuie să cădem în deznădejde, pe care diavolul o sugerează nu numai celor ce trăiesc fără să se îngrijească de suflet, ci şi celor ce trăiesc o viaţă ascetică. ***Pocăinţa este strâns legată de voinţa liberă a***

omului, adică de libertatea sa de alegere. Dumnezeu, în marea sa dragoste faţă de omenire îi oferă omului vreme de pocăinţă, dar dacă acesta nu vrea să se pocăiască şi să se întoarcă către Dumnezeu, "El nu-şi retrage puterea pe care ne-a dat-o". Fără îndoială, El continuă să-l invite pe om să intre pe făgaşul vieţii celei adevărate. Acest lucru apare limpede în parabola lucrătorilor viei.

Tatăl nostru Cel Ceresc ne cheamă prin Fiul Său şi ne împacă cu Sine "fără să ia în consideraţie jignirile noastre ce I le aducem". Totuşi nu numai că El ne cheamă, dar ne promite şi o răsplată, şi cu adevărat "o răsplată de negrăit". ***Hristos însuşi spune: "Am venit ca ei să poată avea viaţă şi încă din belşug".*** Belşugul la care se referă Hristos reprezintă nu numai faptul de a fi şi dea trăi împreună, ci şi faptul că El ne-a făcut fraţi şi moştenitori ai împărăţiei. Pentru a se bucura de acest belşug de viaţă, omul trebuie să renunţe la tot ceea ce îi stă în calea obţinerii lui, adică la bogăţie, viaţă uşoară, slavă deşartă, la toate lucrurile trecătoare, precum şi la orice patimă rea şi urâtă a sufletului şi a trupului, la toată mizeria adunată în vremea visărilor, la tot ceea ce a auzit, văzut sau vorbit şi care pot dăuna sufletului. De aceea, ***pocăinţa înseamnă întoarcerea minţii către Dumnezeu, ajungerea la adevărata viaţă prin pocăinţă.***

Pocăinţa şi renunţarea la toate lucrurile ce pot fi dăunătoare pot fi experiate de către toţi oamenii, dar mai ales de către monahi. Este posibil şi în cazul celor căsătoriţi să-şi caute curăţirea sufletului lor, dar acest lucru se face cu foarte mare dificultate. De aceea, cei ce iubesc mântuirea, care şi-au aţintit privirea spre viaţa ce va să fie, îşi aleg o viaţă trăită în curăţie. Întrucât şi acest trup al nostru este "greu de pus la jug şi greu de îndreptat pe calea virtuţii", aceasta înseamnă că este mai greu atunci când suntem legaţi şi de numeroase alte fiinţe. În cazul celor căsătoriţi grijile nu sunt blamate, dar ele sunt cu desăvârşire interzise celor ce trăiesc în celibat.

[...]

După spusele Domnului nostru Iisus Hristos există o poartă îngustă şi o cale strâmtă, dar există şi una mare şi largă. [...] Calea cea strâmtă şi cu necazuri nu este independentă de sărăcia duhului. Domnul a binecuvântat sărăcia, spunând: "Fericiţi cei săraci cu duhul". Nu este vorba doar de o sărăcie a trupului, ci de o sărăcie trupească împreunată cu smerenia sufletului. Această smerenie este esenţială, întrucât este posibil ca cineva să se lepede de avuţii şi să trăiască în post şi înfrânare, doar pentru a fi lăudat de alţi oameni. Aceasta nu înseamnă a fi sărac cu duhul, deoarece slava deşartă reprezintă contrariul sărăciei duhovniceşti. Cel ce are o inimă înfrântă şi smerită se consideră pe sine nevrednic de laude, avere şi confort. Mergând până acolo încât Sfântul Grigorie pune în discuţie bazele vieţii

monahale, mai departe el dezvoltă subiectul vindecării omului de patimi. De aici înainte, el face o minunată analiză a patimilor şi a vindecării lor întrucât monahismul ortodox ţinteşte vindecarea omului.

Sufletul omului are o întreită alcătuire, cu alte cuvinte el are trei puteri, latura raţională, a inteligenţei, cea mânioasă şi cea poftitoare. Când sufletul este bolnav, cele trei forţe ale sale sunt şi ele bolnave. Hristos a început vindecarea sufletului cu latura poftitoare, întrucât dorinţa nesatisfăcută alimentează puterea mânioasă şi atunci inteligenţa se îmbolnăveşte şi ea. De aceea, forţa mânioasă a sufletului nu se poate vindeca înaintea vindecării laturei poftitoare şi nici inteligenţa nu poate fi vindecată până când celelalte două forţe ale sufletului nu vor fi fost vindecate. De aceea, latura poftitoare trebuie vindecată.

Primul vlăstar al forţei poftitoare ce apare încă din copilărie este dragostea faţă de posesiunile materiale, iar zgârcenia apare puţin mai târziu, deşi totuşi încă din copilărie. La început, copiii doresc să posede diferite obiecte, iar zgârcenia apare mai târziu, deoarece aceasta din urmă nu îşi are rădăcinile în firea omului, ci în opţiunea lui. Patima zgârceniei apare din necredinţa în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Dragostea de posesiuni materiale şi zgârcenia cauzează multe rele, precum lăcomia, avariţia, hoţia şi aşa mai departe. Nu numai că există multe patimi derivate din zgârcenie şi iubirea de averi, dar apare şi lipsa vreunei înclinaţii de a face binele. Mintea unui avar este moartă şi în realitate, ea este îngropată în praful şi ţărâna aurului, aşa precum morţii sunt îngropaţi în pământ. Mormântul omului zgârcit miroase mai tare decât mormintele celor morţi. Sărăcia de bună voie îl eliberează pe om de această miasmă şi de această patimă ucigătoare de suflet a zgârceniei. Monahul care are patima iubirii de posesiuni şi zgârcenia este incapabil de ascultare. De aceea, renunţarea precede ascultarea. Monahul care nu vrea să se elibereze de această patimă ucigătoare este posibil să capete boli trupeşti.

După ce va fi analizat faptul că cea dintâi patimă care trebuie vindecată este iubirea de avuţii, de lucruri materiale, Sfântul Grigorie merge mai departe la cea de-a doua patimă, care este dragostea de sine. Această patimă se dezvoltă în om înaintea patimii iubirii trupeşti, când omul este încă destul de tânăr. Există două feluri de dragoste de sine. Una este slava deşartă, care se leagă de înfrumuseţarea trupului şi dorinţa de a avea haine scumpe, iar cealaltă îi afectează pe cei cunoscuţi pentru virtuţile lor şi ea este însoţită de ipocrizie şi de îngâmfare. Această patimă se poate vindeca prin dragostea pentru slava cerească, prin sentimentul propriei nevrednicii şi prin îndelunga răbdare a dispreţului celorlalţi, punând slava lui Dumnezeu mai presus de propria slăvire. Dacă există cumva vreo virtute, aceea trebuie atribuită lui Dumnezeu, iar atenţia trebuie îndreptată către El.

Un mare ajutor în vindecarea acestei patimi îl are "retragerea din lume şi trăirea unei vieţi de rugăciune", închiderea în propria chilie. Ca atare, se poate evita îngâmfarea când vezi dezgustul pe care-l aduce cu sine această patimă. O altă patimă legată de iubirea de sine este dorinţa de a câştiga stima celorlalţi. Această patimă "este cea mai subtilă dintre toate". Şi întrucât e cea mai subtilă, trebuie cu orice preţ să te fereşti de ea evitând să o accepţi, respingând orice gând care ar putea aduce cu sine acceptarea ei, înarmându-te împotriva ei. Dorinţa de a câştiga stima celorlalţi este o patimă dezastruoasă. Ea îl conduce pe om mai departe la lipsa de credinţă. A te bucura de laude din partea oamenilor provoacă invidie, care reprezintă o crimă potenţială: "cauza celei dintâi ucideri şi apoi uciderea lui Dumnezeu". În cele din urmă, patima iubirii de sine îl duce pe om la mari falsităţi.

A treia patimă, care este vlăstarul dorinţei, este lăcomia, din care se naşte toată necurăţia. Lăcomia este strâns legată de patima carnală şi apare la om ca fiind a treia pe măsura maturizării sale. Oricum, ea este înnăscută în om. Cum se poate explica aceasta? Sfântul Grigorie Palama face excelente observaţii asupra acestui punct crucial, care reprezintă o problemă a psihologiei contemporane. El spune că nu numai această patimă "ci şi mişcările naturale legate de procrearea copiilor apar încă din pruncie dimpreună cu dorinţa pruncilor de a suge la pieptul mamei lor". Dar afirmăm că ele apar mai lent la om, întrucât în pruncie aceste patimi sunt naturale şi, de aceea, nu sunt blamabile. Aceste patimi din pruncie "ne indică o boală sufletească". Dar ele se transformă în tablou clinic al unei astfel de boli la cei care fac exces de ele. "Când noi răsfăţăm trupul pentru a-i întreţine patimile", patima devine rea, iar iubirea de sine este începutul patimilor carnale şi o boală a sufletului. Această învăţătură a Sfântului Grigorie este importantă întrucât ea exprimă atitudinea Bisericii faţă de toate acele analize psihologice ale reacţiilor sufleteşti ale pruncilor şi ale copiilor – analize care creează mai multe probleme.

Sfântul Grigorie aminteşte că mintea este prima victimă a acestor patimi. Mintea este mişcată de patimă întrucât ea este cea care primeşte imaginea lucrurilor din lumea înconjurătoare prin intermediul simţurilor, folosindu-le într-o manieră pătimaşă. Se arată din exemplul Evei că acest lucru se întâmplă mai ales prin intermediul ochilor. De aceea trebuie acordată o mare atenţie simţurilor şi minţii. Aşadar, deşi patimile sunt considerate ca existând încă din copilărie, ele nu conduc la păcat, ci la păstrarea şi întărirea firii omeneşti "înainte ca mintea să fie implicată în ele". [...]. ***În toate situaţiile, omul care doreşte să fie eliberat de patimi trebuie să acorde o mare atenţie minţii neîmpătimite.***

Pentru a stinge un foc devastator, nu e de nici un folos să lupţi cu flăcările, ci trebuie scos materialul care îl alimentează. Acelaşi lucru este valabil şi în

problemele duhovniceşti. Pentru patima desfrânării, nu este suficient să posteşti şi să-ţi chinuieşti trupul, ci mult mai important este ca izvoarele gândurilor să fie secate prin rugăciune şi smerenie.

Sfântul Grigorie este un isihast în toate omiliile sale, dar cu mult mai mult în ceea ce priveşte vindecarea sufletului. El accentuează necesitatea vindecării minţii. Aflăm din învăţăturile Părinţilor Bisericii că facultatea contemplativă a sufletului înconjoară ermetic facultatea poftitoare a sufletului şi patimile [trupeşti]. Iată de ce vindecarea trebuie aflată acolo. Osteneala trupească şi abţinerea moderată de la mâncare sunt şi ele necesare, dar ceea ce vindecă patimile trupeşti sunt "osteneala trupească şi rugăciunea care ţâşneşte dintr-o inimă smerită". Aşadar, monahul trebuie să cultive facultatea contemplativă, liniştea, el trebuie să stea în chilia sa "pătimind osteneala rugăciunii făcută cu smerenie". Chilia celui ce duce o viaţă cu adevărat monahală "este un adăpost al autoconstrângerii". Este posibil ca să trăieşti o viaţă de chilie în singurătate şi să dobândeşti sărăcia duhovnicească.

Sărăcia duhovnicească

Mintea şi patimile sunt vindecate cu ajutorul sărăciei duhovniceşti. De aceea Sfântul isihast sfătuieşte: ***"Haideţi, atunci, să devenim săraci cu duhul prin smerenie, supunându-ne eul nostru neîmbunătăţit la osteneală şi lepădând toate averile".***

Intreaga viaţă duhovnicească a omului este o experiere a sărăciei duhovniceşti. Anterior, Sfântul pusese accentul pe binecuvântarea adusă de sărăcie, iar acum intreprinde o profundă analiză a ei. Mai întâi scoate în evidenţă legătura dintre sărăcia duhovnicească şi ispite. Exact ca plantele care, pentru a putea da roade, trebuie să treacă prin iarnă şi să îndure intemperiile fiecărui anotimp, la fel se întâmplă cu orice om care duce lupta pe calea virtuţii.

"Deoarece doar prin pătimirea răbdătoare a necazurilor în care de bună voie intră [=a nevoinţelor, n.n.], precum şi a celor nebănuite, fiecare persoană credincioasă este adusă la desăvârşire".

Sufletul nu poate aduce roade dacă nu vin mai întâi greutăţile iernii. Dacă nu ducem cu răbdare jugul necazurilor ce vin asupra noastră, nu putem primi binecuvântare pentru ceea ce facem după dorinţa noastră. Aceasta înseamnă că dacă noi nu putem îndura încercările vieţii, nu putem primi binecuvântare pentru efortul ascetic şi osteneala pe care noi înşine ni le-am ales şi pe care le practicăm. ***Omul care se pocăieşte se aşteaptă la orice fel de necaz, acceptă orice ispită***

[incercare, n.n.] şi se bucură de ea, deoarece ajută la curăţirea sufletului, întăreşte rugăciunea şi apără sănătatea sufletului.

Întristarea binecuvântată este strâns legată de sărăcia duhovnicească. Durerea faţă de sărăcia lumească aduce cu sine moartea, în vreme ce durerea adusă de sărăcia duhovnicească duce la pocăinţă, aşa cum spune Sfântul Apostol Pavel. Sfântul Grigorie analizează minunat beneficiile aduse de întristarea cea după Dumnezeu care reprezintă un element al renaşterii umane şi este esenţial pentru viaţa duhovnicească.

Sunt patru feluri de sărăcie duhovnicească.

⇒ *Mai întâi, sărăcia "în felul nostru de a gândi",*
⇒ *apoi "cea în trup",*
⇒ *în al treilea rând "în ceea ce priveşte bunurile lumeşti", şi*
⇒ *în ultimul rând "prin încercări şi ispite care ne vin din afară".*

Întrucât el a analizat deja sărăcia care vine din ispite, celelalte trei feluri de sărăcie sunt analizate pe larg în cele ce urmează.

Fiecare experiere a sărăciei dă naştere la întristarea şi mângâierea corespunzătoare. Sărăcia trupească şi umilinţa asumate de bună voie cuprind foamea, setea, privegherile şi în general, suferinţele şi ostenelile trupeşti precum şi o înfrânare cu măsură a simţurilor. ***Această sărăcie trupească dă naştere la întristare şi lacrimi care aduc frângerea inimii. Când sufletul este eliberat de rele şi de amărăciune, prin frângerea inimii, atunci se bucură de mângâieri.***

Sărăcia în felul de a gândi este strâns legată de învinuirea de sine, care este esenţială pentru vindecarea sufletului. La început, învinuirea de sine conduce la frica de pedeapsă, mai ales la cea veşnică, cu tot ceea ce se leagă de ea. Această întristare, atâta vreme cât o experiem, este foarte utilă deoarece atrage după sine mila lui Dumnezeu şi ne aduce mângâiere. Dar această învinuire de sine, prin ea însăşi, reprezintă, o greutate inteligibilă pusă pe gândurile sufletului. Ea stoarce şi scoate vinul mântuitor care bucură inima omului, adică "omul nostru lăuntric".

Sărăcia în ceea ce priveşte bunurile lumeşti reprezintă virtutea sfintei sărăcii. ***Această lepădare de bunuri trebuie împletită cu sărăcia în duh pentru a fi bineplăcută înaintea lui Dumnezeu.*** Din această sărăcie duhovnicească apare întristarea şi mângâierea de la Domnul. Se întâmplă în felul următor: Când mintea se retrage de la interesul pentru toate lucrurile materiale şi de la tulburarea pe care

acestea le produc şi "devine conştientă de omul cel lăuntric", atunci mai întâi de toate ea îşi vede "urâta mască pe care şi-a creat-o sieşi ca urmare a rătăcirilor ei prin universul lucrurilor lumeşti". Aceasta înseamnă că atunci când mintea este împrăştiată în universul senzaţiilor din lumea înconjurătoare, omul încetează de a mai fi om. Observând această mască urâtă şi informă, el se luptă s-o înlăture prin întristare. După ce mintea s-a curăţit şi a scăpat de perdeaua patimilor, intră în cămara comorilor şi se roagă Tatălui. Atunci Dumnezeu oferă daruri, precum pacea gândurilor şi smerenia care este izvorul şi propteaua tuturor virtuţilor. Aici se află Raiul gândit, în care se află toţi pomii virtuţilor. În mijloc se află palatul sfânt al iubirii, iar în incinta exterioară a acestui palat înfloreşte bucuria inefabilă şi de neînstrăinat, care reprezintă pregustarea veacului ce va să fie.

Urmările sărăciei duhovniceşti sunt foarte numeroase. Lepădarea de bunuri dă naştere la eliberarea de griji, care mai apoi dă naştere la atenţie şi rugăciune. De la aceste virtuţi vin întristarea şi lacrimile, care spală prejudecăţile sufletului. Apoi calea către virtute e mai uşoară, conştiinţa devine nepătată, iar de acolo răsare bucuria şi râsul binecuvântat al sufletului. Acum lacrimile de durere se transformă în lacrimi de bucurie şi omul se bucură de darurile logodnei mistice. Dar este necesar să vezi şi Mirele, nu numai să primeşti darurile logodnei, atât comuniunea, cât şi unirea cu Mirele sunt necesare. Aceasta se întâmplă pe parcursul călătoriei minţii. Când mintea, dimpreună cu celelalte puteri, se reîntoarce în inimă şi este curăţită de orice idei sau imagini, atunci ea stă dinaintea Domnului surdă şi mută. Când s-a înălţat la Dumnezeu, în adevăr, nu în imaginaţie, ea devine un paznic al diferitelor lucruri în lumină, fără a se fi depărtat de trup. Atunci, cu adevărat, prin forţa inefabilă a Duhului "aude lucruri de nerostit şi vede lucruri invizibile ochiului". Ea devine un înger pe pământ "şi prin ea însăşi aduce orice lucru creat mai aproape de El". Astfel, omul devine firesc, întrucât el uneşte întreaga creaţie şi se dovedeşte a fi un microcosmos în macrocosmos.

Apoi, Sfântul Grigorie citează texte din Sfinţii Părinţi care explică această stare a minţii şi roadele vederii lui Dumnezeu, precum cele ale Sfântului Nil, care spune că lumina Sfintei Treimi străluceşte în minte, ale Sfântului Diadoh al Foticeii care afirmă că, în starea de iluminare dumnezeiască, Harul zugrăveşte asemănarea asupra chipului din noi şi cele ale Sfântului Isaac Sirul care spune că puritatea minţii este cea în care lumina Prea Sfintei Treimi luminează înlăuntrul nostru.

Mintea iluminată şi unificată de către lumina Sfintei Treimi transmite trupului unit cu ea şi numeroase semne ale frumuseţii divine. Atunci şi trupul se află într-o stare stabilă a lucrării virtuţilor şi nu mai are înclinaţii sau foarte puţin înclină către rău.

Hristos îi dă posibilitatea să perceapă cu claritate esenţele lăuntrice -logoi - ale firii. Omul presimte realităţile suprafireşti şi desigur, atunci toate darurile Harului sunt oferite: "Diferite lucruri miraculoase, precum vederea lăuntrică, înaintevederea şi experierea lucrurilor care au loc la mare distanţă, ca şi cum ar avea loc dinaintea ochilor acelui om", şi în general, toate darurile pe care le oferă Dumnezeu.

Sfântul Grigorie insistă asupra faptului că lucrul cel mai important este reîntoarcerea minţii către sine cu toate celelalte puteri: ***"întoarcerea minţii către sine şi concentrarea ei asupra sa, sau, mai degrabă, adunarea tuturor forţelor sufleteşti în intelect oricât de ciudat ar suna acest lucru şi ajungerea la starea în care atât mintea în sine, precum şi Dumnezeu lucrează împreună".***

Acesta este un lucru esenţial, întrucât rugăciunea singură nu este suficientă dacă toate puterile sufletului, inclusiv puterea poftitoare şi cea mânioasă, nu cooperează.

Binecuvântata întristare

După ce a dezvoltat pe larg tema sărăciei duhovniceşti şi după ce a descris rezultatele ei de ordin terapeutic pentru mintea omenească, întrucât ea conduce la vederea Luminii necreate, revine la tema sa favorită şi anume la binecuvântata întristare. Mai întâi, subliniază faptul că există o întristare lumească care întovărăşeşte spontan sărăcia lumească. Întristarea e lipsită de orice fel de consolare, întrucât ea nu oferă vreo uşurare sufletului, mai ales atunci când celui ce suferă îi lipseşte adevărata cunoaştere. El nu are vreo consolare, întrucât suferinţele îi cresc din cauza faptului că îşi supune raţiunea plăcerilor şi durerilor aduse de simţuri, nesubjugându-le pe acestea din urmă forţei raţiunii. Apoi face referire la pasaje citate din Sfinţii Părinţi cu privire la întunecarea pe care o aduce păcatul în suflet, la efortul de curăţire a inimii de patimi şi la faptul că întristarea lumească duce la moartea sufletului. Pasajele citate sunt din Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Marcu Ascetul şi Sfântul Macarie al Egiptului.

Trăirea acestei binecuvântate întristări duhovniceşti este necesară. Fără întristare, chiar dacă cineva se lipseşte de orice bunuri materiale, acceptând sărăcia, el poate uşor reveni la ceea ce a abandonat. Aşadar, întristarea pe care Domnul a binecuvântat-o nu numai că aduce mângâiere şi o pregustare a bucuriei celei veşnice, dar "apără şi virtutea". În acest fel omul dobândeşte echilibru în călătoria sa duhovnicească. Atunci când experiem întristarea, dobândim, de fapt, un alt lucru bun. Nu numai că se pierde înclinaţia spre rău şi nu se mai ajunge la lucrurile făcute în trecut "dar le şi consideră ca şi cum n-ar fi existat vreodată". ***Cuvintele***

Sfântului Grigorie sunt uimitoare întrucât ele arată faptul că întristarea îl curăţă pe om complet şi îl readuce la starea în care se afla înainte de a fi păcătuit. În acest fel el devine absolut curat. Când se întristează pentru păcatele sale, Dumnezeu le priveşte ca fiind nevinovate şi de aceea, rămân nepedepsite. Oricine a păcătuit, dar continuă să se căiască, Dumnezeu îi va socoti păcatele nevinovate şi acesta se va bucura de viaţa cea veşnică dimpreună cu cei ce nu au păcătuit.

"Dacă omul care a păcătuit împotriva lui Dumnezeu continuă să se căiască pentru păcatele sale, acestea îi vor fi considerate drept nevinovate şi dimpreună cu cei ce n-au păcătuit va umbla fără piedici pe calea ce duce la viaţa cea veşnică".

Întristarea este la început dureroasă întrucât ea este însoţită de frica de Dumnezeu. Cu trecerea timpului ea se uneşte cu dragostea şi aduce cu sine dulceaţa şi sfinţita mângâiere a binecuvântării Mângâietorului. Numai cei ce ştiu din proprie experienţă pot confirma dulceaţa întristării celei binecuvântate.

Dulceaţa întristării este descrisă printr-o îndoită exemplificare. Unul este luat din logodnă şi nuntă. Începutul întristării seamănă cu o cerere de logodnă adresată Domnului, care pare a fi aproape inacceptabilă. Întristarea care apare se aseamănă cuvintelor de curtoazie ce sunt aduse ca ofrandă de către sufletul care doreşte să se unească cu cel mai neîntinat Mire, dar el nu-i vede prezenţa şi nici nu speră că Acesta va veni. Deci el plânge, se întristează şi se căieşte. Dar această revărsare de întristare reprezintă "o neîntinată unire nupţială". Aşa precum mirele şi mireasa se unesc într-un singur trup, la fel şi sufletul ce experiază întristarea binecuvântată se uneşte cu Domnul "într-un singur duh".

Celălalt, exemplu este luat din parabola fiului risipitor. Începutul întristării este asemănător reîntoarcerii la tatăl său cu cuvintele: ***"Tată, am păcătuit dinaintea cerului şi înaintea ta şi nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău".*** Dar experierea profundă a întristării se aseamănă cu momentul când Tatăl se duce în întâmpinarea fiului şi îl îmbrăţişează, în îmbrăţişarea plină de compasiune a Tatălui, fiul "este îmbrăţişat şi îmbrăţişează la rândul lui". Apoi, după ce se va fi întors împreună cu Tatăl său "el benchetuieşte împreună cu Tatăl său, împărtăşind cu el bucuria cerească".

"Haideţi, atunci, în binecuvântata sărăcie să cădem şi noi la picioarele Domnului Dumnezeului nostru şi să ne plângem păcatele, aşa încât să ne putem curăţi de păcatele făcute, mai înainte să devenim inaccesibili răului şi primind binecuvântările şi mângâierile Duhului, să-L slăvim pe Duhul dimpreună cu Tatăl

Cel fără de început şi cu Unul Născut Fiul Său, acum şi pururea şi-n vecii vecilor. Amin.“

(Mitropolitul Hieroteos Vlachos, “Sfântul Grigorie Palama Aghioritul”, Editura Bunavestire, Bacău, 2000)

Hierotheos, mitropolit de Nafpaktos - Versuri în cinstea Sfântului Grigorie Palama

Cu ce cântări de laude vom cinsti pe ierarhul? Trâmbiţa teologiei, gura cea insuflată de focul darului, cinstitul locaş al Duhului, stâlpul Bisericii cel neclintit, bucuria cea mare a lumii, râul înţelepciunii, sfeşnicul luminii, steaua cea luminoasă, care luminează făptura.

Cu ce flori de laude vom încununa pe ierarhul? Pe apărătorul adevăratei evlavii şi potrivnicul nelegiuirii, pe ocrotitorul cel călduros al credinţei, pe marele conducător şi învăţător; lira cea plină de bun sunet a Duhului, limba cea strălucitoare ca aurul, izvorul care izvorăşte ape de vindecări credincioşilor; pe marele şi minunatul Grigorie.

Cu ce buze, noi pământenii, vom lăuda pe ierarhul? Pe învăţătorul Bisericii, pe vestitorul dumnezeieştii lumini, pe cunoscătorul tainei celei cereşti a Treimii, podoaba cea mare a monahilor; pe cel ce a strălucit cu fapta şi cu gândirea la cele de sus; lauda Tesalonicului, care are în ceruri pe cel din aceeaşi cetate, pe izvorâtorul de mir, dumnezeiescul şi prea minunatul Dimitrie.

Condac:

Pe tine, organul înţelepciunii, cel sfinţit şi dumnezeiesc, trâmbiţa cuvântării de Dumnezeu cea strălucită, cu un glas te lăudăm, Grigorie de Dumnezeu grăitorule. Ci, cel ce stai ca o minte înaintea Minţii celei dintâi, către Dânsul îndreptează mintea noastră, Părinte Grigorie, ca să strigăm ţie: Bucură-te, propovăduitorule al harului.

Imn de slavoslovie către Sfântul Grigorie:

Bucură-te, lauda Părinţilor, gura teologilor, sălăşluirea tăcerii, casa înţelepciunii, căpetenia învăţătorilor, adâncul cuvântului.

Bucură-te, organul lucrării, înălţimea gândirii la cele de sus.

Bucură-te, tămăduitorule al bolilor omeneşti.

Bucură-te, locaşul Duhului, viu fiind şi după moarte părinte.

(Extras din cartea: Hierotheos, mitropolit de Nafpaktos - Sfântul Grigorie Palama Aghioritul)

Monahul Teoclit Dionisiatul - Sfântul Grigorie Palama

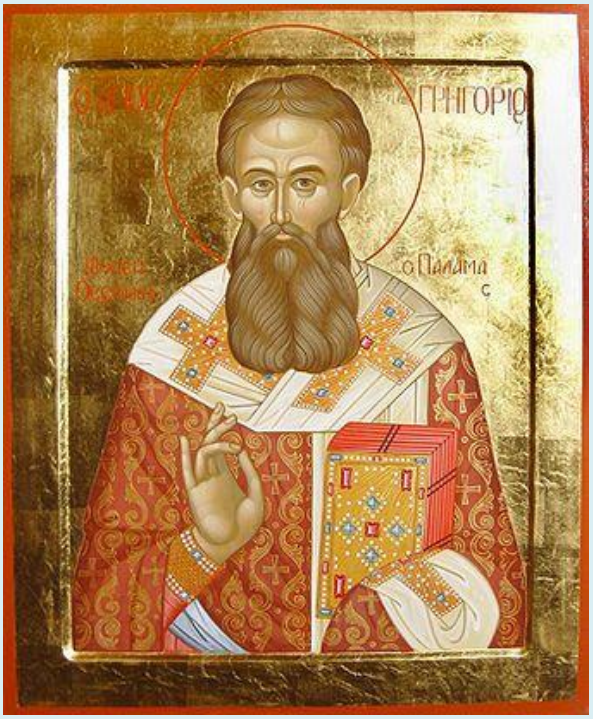

Preasfânta Biserică Ortodoxă nu a aşezat fără un scop foarte adânc, tocmai la începutul Sfintei Patruzecimi, Duminica Ortodoxiei şi pe Sfântul Grigorie Palama. ***Prin aceste două sărbători vrea să ne amintească de două poziţii fundamentale şi de două ţeluri urmărite în creştinism: ortodoxia credinţei şi sfinţenia vieţii, pe de o parte, iar pe de altă parte legătura inseparabilă dintre teologie şi sfinţenie, dintre dogmă şi Viaţă. Aşa încât să fie cu neputinţă existenţa teologiei fără sfinţenie şi a dogmaticii fără Viaţă.***

Pentru ca cineva să se considere pe sine teolog, fiind însă lipsit de experienţe duhovniceşti personale şi descoperiri, are nevoie de o neruşinare prisositoare. Dacă apelăm la „istoria" teologiei ortodoxe nu vom vedea altceva decât sfinţeni drept caracteristică a reprezentanţilor acestei teologii.

Primul „Teolog ortodox" este Hristos. Din El, ca dintr-un izvor al Teologiei au scos învăţătură dumnezeieştii Lui apostoli şi Sfinţii Părinţi ai Bisericii. Fără sfinţenia vieţii, fără o inimă curăţită de patimi, teologia este, în viziunea Părinţilor, de neconceput. Ce ar fi fost Sfântul Grigorie Palama fără cele două decenii în Sfântul Munte, fără lacrimile şi rugăciunile lui? Poate că un mare filozof, un mare antolog al teologie, dar Teolog ortodox nu. ***Teologia reprezintă iradierea Sfântului Duh în sufletele curăţite şi iluminate.***

Aşa cum în sânul Bisericii mulţi creştini şi-au falsificat viaţa, tot aşa, în paralel cu Teologia adevărată şi autentică, s-a dezvoltat şi o teologie contrafăcută pe care o slujesc cei trufaşi şi necuraţi la suflet. Nu mă gândesc la eretici şi la erezii, ci la cei care teologhisesc fără sfinţenia vieţii. La cei pe care Sfinţii Părinţi i-au numit profanatori. ***Şi, precum zice Sfântul Maxim Mărturisitorul, „nimic nu este mai sărac decât mintea care filozofează despre cele dumnezeieşti fără dumnezeiasca iluminare”.***

Răul acesta a ajuns astăzi la culme. Teologia a devenit o simplă ştiinţă, un fel de filozofie religioasă. Dintr-o experienţă mistică şi iluminare dumnezeiască s-a transformat într-o problemă de dialectică, într-o categorie a gândirii umane.

Zice-se că răul a început din Apus. Lucrul este adevărat. Roma a avut întotdeauna întâietatea. Dar fenomenul, nu cel istoric, ci cel duhovnicesc este prezent în toate „Bisericile”, precum şi în Ortodoxie, acolo unde teologia a sfârşit prin a fi slujită de o gândire influenţată de inima împătimită şi lipsită de iluminare.

De bună seamă altceva este Teologia ortodoxă autentică, patristică, care constituie temelia Bisericii noastre şi rămâne în mod nestrămutat patristică, şi altceva teologii nepatristici care, cu raţionalismul lor şi cu ale lor „basme lumeşti şi băbeşti” (1 Tim. 4, 7) despre ecumenism, îi aruncă pe credincioşi în confuzie. Noi, spre deosebire de catolicismul latin şi de protestantismul care se trage din el, am păstrat teologia patristică în Duhul Sfânt ca expresie oficială a Ortodoxiei. Apusul a naufragiat în raţionalismul său pe care l-a îmbrăţişat ca pe un instrument dialectic de cercetare şi de exprimare a adevărurilor mai presus de cuvânt. Sau, ca să fim mai precişi, protestantismul şi-a însuşit un raţionalism radical, iar catolicismul latin a amestecat în Teologia predată de Dumnezeu, o dialectică abundentă prin care a fost apoi târât în erezii.

***

Sfântul Grigorie Palama, autentic Teolog dogmatic al tradiţiei ortodoxe a luptat cu tărie împotriva metodei dialectice şi a arătat care este singura cale teologică printr-o demonstraţie întemeiată pe învăţătura Bisericii.

Întreaga lui învăţătură se caracterizează prin stăruinţa în Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, adică în adevărul revelat. De pe această poziţie a luptat împotriva catolicismului latin, care din mândrie şi îngâmfare, a introdus demoni noi în Teologia predată de Dumnezeu. Tocmai acestui punct i se datorează în principal deosebirea de vederi dintre Răsărit şi Apus. Anume că papismul a îndrăznit să încropească metode dialectice în locul stăruinţei pline de cinstirea şi smerenia

cuvenită în adevărurile mai presus de cuvânt ale Bisericii. Şi cu toate că au trecut zece veacuri la rând de la Schismă, toate încercările de unire făcute din timp în timp nu au reuşit nimic. Dar nici nu se va reuşi ceva dacă catolicismul latin nu va părăsi joaca omenească cu cuvintele şi nu va primi întru smerenie toate cele pe care le-a dispreţuit şi sunt crezute de obşte azi, după zece secole de la Schismă.

Să nu ne înşelăm. Nimeni nu este îndreptăţit să teologhisească în Biserică după bunul lui plac. Toţi câţi îndrăznesc să strice învăţătura ortodoxă „mai mare osândă vor lua". Acrivia Sfinţilor Părinţi în ceea ce priveşte credinţa se datorează adâncii lor cinstiri faţă de adevărurile veşnice ale lui Dumnezeu, pe care le-au trăit cu consecvenţă. În timp ce Biserica Ortodoxă de Răsărit a rămas „filozofând cu mrejele", adică apostolic – după cuvântul lui Grigorie Teologul – cea Apuseană, amăgită de vrăjitoarea Circe a raţionalismului, „filozofează aristotelic". Iar prăpastia nu se va închide dacă apusul, papistaş şi protestant, nu-l va părăsi pe „sfântul" Aristotel, pentru smeriţii pescari de pe Marea Tiberiadei.

***

Aşadar care este mesajul Sfântului Grigorie Palama pentru vremea noastră? Credinţă în învăţătura în Duhul Sfânt a Bisericii noastre Ortodoxe. Iar această credinţă are ca rezultat primirea dogmelor şi trăirea învăţăturii ei duhovniceşti. Neschimbat şi neclintit.

Nici o altă slujire faţă de preasfânta noastră Biserică nu este azi atât de importantă pe cât este adânca cinstire „faţă de propovăduirea Apostolilor şi faţă de dogmele Părinţilor", precum şi familiarizarea prin fapte, după putere, cu experienţele lor duhovniceşti.

Marele Palama a fost prins în slujirea acestui scop dublu, dovedind legătura de nedezlegat dintre dogmă şi duhovnicie atunci când monahul Varlaam din Calavria a atacat atât învăţătura dogmatică a Ortodoxiei cât şi pe cea duhovnicească.

Dar ciocnirea întâmplătoare (?) pe teren teologic între Sfântul Grigorie şi italianul Varlaam au avut acest rezultat pozitiv: să arate că catolicismul latin nu numai că a alunecat în atâtea erezii, dar şi că a ajuns prizonierul unei insuportabile tiranii a raţiunii, care-l împinge mereu din rătăcire în rătăcire. Tocmai de aceea polemica Sfântului s-a întors împotriva diferitelor erezii latine de care au început, în cele din urmă, să-şi dea seama şi ei înşişi, dar binenţeles, n-o mărturisesc.

Sufletul sfinţit şi măreţ al lui Palama a rămas de neînduplecat până la sfârşit în lupta pentru credinţa atacată. A trecut la Domnul cu pana în mână. De bună seamă

îi va fi milă, în lumea luminii necreate, de acei pseudo-teologi care în numele „iubirii” false şi fără de Dumnezeu trădează preasfânta noastră Ortodoxie.

Iată ce spune în „Decalogul” său despre eterodocşi acest vas al tuturor virtuţilor, care îl avea pe Hristos în inima sa: „Dacă dragostea către părinţii tăi eterodocşi ţi se face piedică pentru adevărata şi mântuitoarea credinţă, atunci nu numai să fugi de ei, ci şi să-i urăşti, şi nu numai pe ei, ci şi pe toate rudeniile şi pe toţi prietenii ce te-ar despărţi de Dumnezeu …”.

Iată răspunsul pentru cei ce au o iubire „mai mare” decât Sfinţii noştri Părinţi!

Să ne rugăm neîncetat potrivit învăţăturii acestui mare Sfânt, ca să ni se deschidă ochii sufletului închişi de patimi, să vedem uimitoarea lumină necreată a dumnezeieştii noastre Ortodoxii. Ca să o iubim şi să o împărtăşim şi rătăciţilor care se află în afara sfintelor ei sânuri, ca adevăr, cale şi viaţă. Cu solirile apărătorului nebiruit al Teologilor, ale propovăduitorului harului, ale dumnezeiescului Palama, pe care latinii l-au afurisit!…

(Sursa: Din volumul Monahou Theoklitou Dionysiatou, Athonika anthe, vol 2, ed. Asteros, Athena, 1996, pp. 290-294. VIA)

Pr. Theodoros Zisis: Raiul lui Dumnezeu şi „raiurile” oamenilor - din învăţătura Sfântului Grigorie Palama

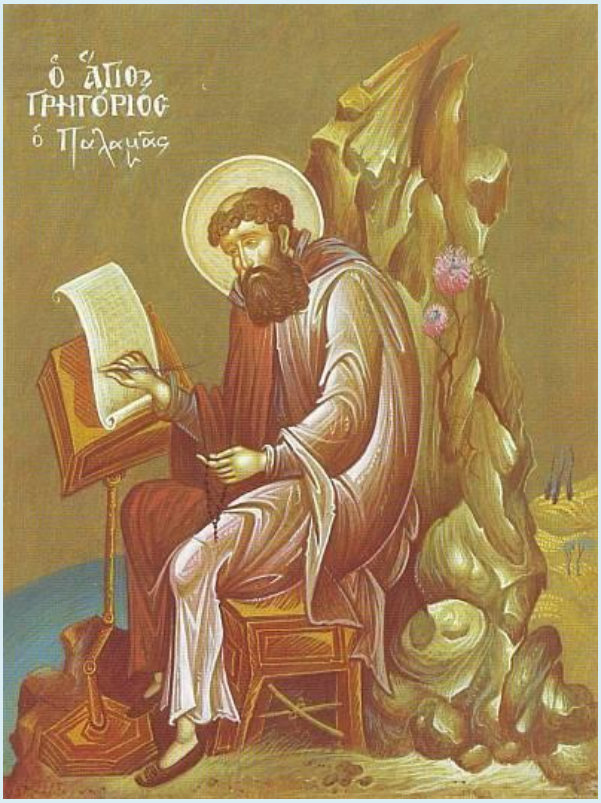

Traducere de ierod. Grigorie Benea

Învăţătura socială a Sfântului Grigorie Palama [5] - Raiul lui Dumnezeu şi „raiurile” oamenilor de Pr. Theodoros Zisis

Sfântul Grigorie Palama - lauda Tesalonicului şi a întregii Ortodoxii - este cunoscut drept cel care a pus bazele teoretice ale isihasmului. În el, teologia mistică a Bisericii Ortodoxe şi-a găsit expresia cea mai desăvârşită. Să nu se creadă însă că prin „teologie mistică” înţelegem o teologie separată, deosebită de învăţătura dogmatică a Bisericii. ***Întreaga teologie ortodoxă este mistică, fiind numită astfel deoa-rece învaţă că omul, într-un anume chip tainic, mistic, trăind în spaţiul Bisericii şi împărtăşindu-se din mijloacele sfinţitoare ale ei, are putinţa de a se uni cu Dumnezeu, de a se îndumnezei, nu după fire, ci după har.***

[5] *În prot. Teodor Zisis, Θεολόγοι τῆς Θεσσαλονίκης (Teologi ai Tesalonicului), Ed. Vriennios, Tesalonic, 2000, pp. 165-179.*

Mulţi eretici au încercat să desfiinţeze această posibilitate de îndumnezeire, cu neputinţă de înţeles minţii omeneşti, exprimată însă cu o unitate uimitoare în întreaga literatură bisericească începând de la textele Noului Testament. Luptele marilor Părinţi ai Bisericii împotriva ereticilor nu sunt simple dispute filologice referitoare la înţelesul anumitor pasaje din Scriptură. Sunt lupte pentru păstrarea elementului esenţial al creştinismului, anume putinţa omului de a ajunge de la „după chipul" la „după asemănarea" lui Dumnezeu [6], de a depăşi adică neputincioasa sa fire creată şi a face marele salt către spaţiul necreatului.

Acest dor străvechi al omului, care şi-a lăsat urmele şi în învăţăturile altor religii, a fost exploatat - după Sfânta Scriptură - de către începătorul răutăţii, diavolul. El le-a şoptit celor întâi-zidiţi că pentru a deveni asemenea cu Dumnezeu nu este nevoie să trăiască sub aripa Lui, să asculte de poruncile Lui. Pot să se despartă de Dumnezeu, să guste din pomul cunoaşterii; această cunoaştere le va deschide ochii şi astfel vor deveni asemenea cu Dumnezeu: vi se vor deschide ochii şi veţi fi asemenea celui Preaînalt. [7]

Istoria omenirii care se străduieşte să câştige mântuirea şi să găsească soluţii la problemele sale prin cunoştinţă, în chip de sine stătător (autonom) şi în afara lui Dumnezeu, este de fapt repetarea şi continuarea păcatului strămoşesc. Aceasta este pricina pentru care omul, deşi se luptă să creeze „raiuri" [pe pământ], simte că trăieşte în afara Raiului celui adevărat, că şi-a părăsit temelia sa cea firească şi adevărată. În timp ce crezuse că va putea singur, în afara aripii ocrotitoare a lui Dumnezeu, să-şi atingă ţelurile, s-a trezit deodată pradă uşoară şi jucărie în mâna altor puteri, care cu de la sine putere, fără a fi chemate, i-au oferit alianţa.

Teologia mistică creştin-ortodoxă urmăreşte tocmai reaşezarea omului pe adevărata sa temelie şi reacoperirea lui de către aripa harului lui Dumnezeu - pentru a dobândi nu îndobitocirea [8], cum s-a întâmplat atunci când a făptuit de unul singur, ci îndumnezeirea.

SfântulGrigorie Palama a înţeles corect şi la timp că potrivnicul său în disputele isihaste, Varlaam Calabrezul, desfiinţa această putinţă [a îndumnezeirii]. Pe de o parte Varlaam cuteza, cu ajutorul filosofiei şi al logicii - adică din nou în chip de

---

[6] *Cf. Fac. 1, 26 (n.t).*

[7] *Cf. Fac. 3, 5 (n.t.).*

[8] *În sensul literal al termenului, de asemănare cu animalele iraţionale (dobitoace), ca şi în cuvintele Psalmului: „Omul, în cinste fiind, n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte şi s-a asemănat lor." (Ps. 48, 12) (n.t.).*

sine stătător - să cuprindă cu mintea tainele cunoaşterii lui Dumnezeu, iar pe de alta urmărea să arate că este cu neputinţă, că este de neconceput, să se unească creatul cu necreatul, omul cu dumnezeirea.
Acestei dispute cu Varlaam, Sfântul Grigorie i-a dedicat cea mai mare parte a lucrării şi a scrierilor sale. Iar din această luptă a ieşit biruitor: teologia mistică a biruit scolasticismul, Ortodoxia a biruit erezia. Nădejdea şi dorul [îndumnezeirii] au rămas încă o dată neştirbite. S-a scris o mulţime de studii despre teologia sfântului nostru, în care sunt cercetate toate aspectele gândirii lui. [...] [9]

Unitatea Apostolilor şi a Părinţilor

Noi însă nu ne vom opri asupra temelor teologice de specialitate. Îl vom lăsa la o parte pe isihastul Palama, pe ascetul mistic, pe teologul dogmatist, pentru a ne opri asupra păstorului, asupra arhiepiscopului Palama, care în timpul păstoririi sale în Tesalonic a avut de înfruntat şi probleme practice legate de viaţa de zi cu zi a creştinilor, de legăturile dintre ei, de comportamentul lor moral. Din fericire, s-au păstrat din această activitate a sfântului destule omilii [10], de care ne vom folosi pentru a arăta ce poziţie a avut el în privinţa câtorva probleme sociale fundamentale, care i-au preocupat pe oamenii tuturor vremurilor şi care îi preocupă de asemenea deosebit de intens pe oamenii din vremea noastră.

Sfântul Grigorie a dat o mare importanţă lucrării sale de instruire a tesalonicenilor. Ceea ce se petrece în cultivarea pământului - spune el - se petrece şi în călăuzirea duhovnicească a oamenilor. Ceea ce seamănă cineva în câmp, aceea va şi culege; recolta va fi pe măsura ostenelilor. Dacă omul lasă pământul nesemănat şi nelucrat, va scoate spini şi buruiene. Prin cultivarea duhovnicească şi prin lucrarea virtuţilor, oamenii devin folositori atât pentru alţii, cât şi pentru ei înşişi.

---

[9] *Urmează în continuare o serie de informaţii despre diferite studii şi manifestări dedicate Sf. Grigorie Palama, care au avut loc în Tesalonic şi care nu sunt de interes pentru cititorul român. De aceea le vom lăsa la o parte. (n.t.)*

[10] *Omiliile (cuvântările) SfântuluiGrigorie Palama au fost editate în limba română în trei volume, la editura Anastasia, Bucureşti, după cum urmează: vol. 1 (trad. Constantin Daniel), cuprinzând Omiliile 1-20, în anul 2000; vol. 2 (trad. Parascheva Grigoriu), cu Omiliile 21-35, în 2004; vol. 3 (trad. Parascheva Grigoriu), cu Omiliile 36-63, în 2007. Din păcate, mai ales traducerea ultimelor două volume cuprinde destule inexactităţi şi greşeli, datorită cărora am încercat să traducem noi citatele din Omilii folosite în acest articol. (n.t.)*

„De aceea," spune sfântul, „nu voi înceta în fiecare zi să fac tot ce îmi stă în putinţă, să învăţ atât în Biserică, cât şi în particular, pentru ca să răscolesc adâncimile păcatului, să tocesc răul, să dăruiesc cunoştinţa care mântuieşte." [11]

Li se va părea multora ciudat că am ales ca temă învăţătura socială a Sfântului Grigorie Palama. Ce poate spune despre problemele sociale un nevoitor, un teolog mistic, care zboară şi trăieşte în alte lumi? Răspunsul este foarte simplu. Ceea ce spune despre aceleaşi probleme Noul Testament, Evanghelia, Hristos şi apostolii. Părinţii şi învăţătorii Bisericii au primit această învăţătură [a Evangheliei] şi au păstrat-o curată şi neştirbită, au păzit-o în sânul Bisericii ca pe lumina ochilor, de-a lungul tuturor veacurilor. Astfel, aşa cum se vorbeşte despre învăţătura socială a Evangheliei, la fel se poate vorbi şi despre învăţătura socială a Părinţilor. Din punctul de vedere al teologiei ortodoxe, nu există absolut nici o deosebire între învăţătura Noului Testament şi învăţătura Părinţilor.

După cum foarte frumos spune un vechi imn al Bisericii (scris după cât se pare de Sfântul Roman Melodul), credinţa Bisericii - haina adevărului - este alcătuită din două elemente deopotrivă de importante: propovăduirea apostolilor şi dogmele Părinţilor. „Biserica nu este numai apostolească, ea este şi părintească [12]."[13]

Propovăduirea apostolilor şi dogmele Părinţilor au întărit Bisericii o singură credinţă; care a şi purtând haina adevărului, cea ţesută din Teologia cea de sus, drept învaţă şi slăveşte taina cea mare a bunei-cinstiri. [14]

Cripto-iudaismul revendicărilor sociale

---

[11] *Cf. Sfântului Grigorie Palama, Omilia 33, PG 151, 413 B. Pt. trad. rom., v. Sfântul Grigorie Palama, Omilii, ed. cit., vol. 2, Omilia 33, 2, p. 168.*

[12] *În limba greacă, în original, „paterikí" = părintesc, care ţine de părinţi; în acest caz: care ţine de Sfinţii Părinţi. Adică, Biserica nu ţine doar de Sfinţii apostoli, ci ţine şi de Sfinţii Părinţi. În mod normal, aici cuvântul s-ar traduce în limba română prin „patristic, ă". Am ales însă să nu folosim acest neologism, deoarece este mai mult un termen ştiinţific ce desemnează un domeniu special al cercetării teologice. (n.t.)*

[13] *În limba greacă, în original, „paterikí" = părintesc, care ţine de părinţi; în acest caz: care ţine de Sfinţii Părinţi. Adică, Biserica nu ţine doar de Sfinţii apostoli, ci ţine şi de Sfinţii Părinţi. În mod normal, aici cuvântul s-ar traduce în limba română prin „patristic, ă". Am ales însă să nu folosim acest neologism, deoarece este mai mult un termen ştiinţific ce desemnează un domeniu special al cercetării teologice. (n.t.)*

[14] *Condacul Duminicii Părinţilor de la primul Sobor Ecumenic (a Şasea după Paşti), v. ***, Penticostar, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1999, p. 280.*

În ultima vreme este susţinută cu insistenţă părerea că în istoria creştinismului există un punct, după care creştinismul autentic, curat, s-a pierdut. După primele trei veacuri, creştinismul ar fi fost denaturat şi falsificat. Iar ortodocşii care tind să accepte această părere sau cei care din nefericire chiar o susţin nu se gândesc la un lucru atât de simplu: că toate Sinoadele Ecumenice, care au stabilit hotarele şi conţinutul învăţăturii creştine, au fost ţinute nu în primele trei veacuri, ci în cele următoare; că toate marile figuri ale Ortodoxiei - Sfinţii trei Ierarhi, Sfântul Atanasie cel mare, cei doi Sfinţi Chiril [al Alexandriei şi al Ierusalimului], Sfântul Maxim [Mărturisitorul], Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Grigorie Palama - au trăit şi au activat în veacurile următoare. Creştinismul pe care îl propovăduiesc ei este aşadar denaturat şi falsificat?

Cheia interpretării acestei poziţii anti-ortodoxe are legătură cu tema despre care vom vorbi. Susţinătorii acestei păreri se situează într-ascuns de partea unui creştinism ce continuă mesianismul iudaic. Ei gândesc asemenea celor doi ucenici ai lui Hristos care L-au văzut pe Hristos ca pe un revoluţionar şi un reformator social, care va înfiinţa o împărăţie pământească, şi de aceea I-au cerut funcţii. Ei vor ca bunurile viitoare şi fericirea [veşnică] să fie dobândite în condiţiile acestei lumi, vor ca durerea, suferinţa şi inegalităţile sociale să dispară prin hotărâri legale şi prin crearea de condiţii exterioare potrivite. În ascuns, aceştia sunt adepţii unei forme iudaizate a creştinismului, care prin intermediul diferitelor tendinţe hiliaste ale Evului Mediu - şi acestea la rândul lor puternic colorate iudaic - a dus la eshatologia comunistă a evreului german [Karl] Marx. Ei se laudă că sunt adepţii creştinismului biblic. Uită însă că Biblia nu înseamnă doar Vechiul Testament, ci şi cel Nou. Iar duhul Noului Testament nu este nici evreiesc, nici grecesc. Este duhul cel nou, învăţătura cea nouă, pe care Hristos a descoperit-o lumii.

Această învăţătură leagă ca şi un lanţ - fără nici măcar o singură verigă lipsă - doctrina Bisericii din toate veacurile. Biserica s-a luptat pe mai multe direcţii pentru a păstra neştirbită această învăţătură, împotriva celor ce vroiau să înfăţişeze creştinismul ca fiind confortabil şi de acord cu poftele şi dorinţele oamenilor.

Un astfel de creştinism este propovăduit de către mulţi şi în zilele noastre. Un creştinism care înseamnă nu scăpare de păcat şi de rău, nu înviere duhovnicească, ci scăpare de sistemele politice şi sociale cunoscute şi îndreptare spre altele, chipurile mai creştine şi mai autentice.Şi pentru că acesta este cursul vremii, acestea sunt poftele „lumii”, mulţi modelează creştinismul după chipul „lumii”, merg în pas cu „lumea” şi adună aclamaţiile şi aplauzele „lumii”.

Într-un mediu asemănător s-a găsit şi Sfântul Grigorie Palama, atunci când a preluat păstorirea Tesalonicului. Oraşul era dominat de mişcarea Zeloţilor, care în acea vreme amestecase şi confundase ţelurile religioase cu cele politice [15]. În oraş aveau loc multe răscoale şi violenţe împotriva bogaţilor şi a nobililor. Acest mediu nu ajuta deloc venirea în oraş a Sfântului Grigorie [16]. Când în cele din urmă s-a reuşit înscăunarea lui ca arhiepiscop, sfântul ar fi putut foarte bine, dacă ar fi fost un oportunist, să se alăture mişcării Zeloţilor, care stăpânea oraşul. În mijlocul tulburării şi al neînţelegerilor, el ar fi stârnit patimile, ar fi sprijinit lupta împotriva clasei nobililor şi a bogaţilor, împotriva orânduirii sociale [17]. Ar fi primit, cu siguranţă, aplauze şi aclamaţii, însă şi-ar fi trădat totodată misiunea de păstor creştin, de propovăduitor al Evangheliei lui Hristos, care este o propo-văduire a dragostei şi a păcii, nu a urii şi a dezbinării civile.

Dar adevăratul ucenic al lui Hristos a urmat tocmai acest drum al dragostei şi al păcii, al înfrăţirii şi al înlăturării vrăjmăşiei. În prima rugăciune pe care a înălţat-o lui Dumnezeu la poarta oraşului, el s-a rugat pentru izbăvirea cetăţii de dezbinare [18]. Iar în prima sa omilie către tesaloniceni s-a arătat ca un făcător de pace. A vorbit despre pacea şi unitatea ce trebuie să-i caracterizeze pe creştini, care sunt legaţi întreolaltă prin multe legături: ei sunt copii ai aceluiaşi Părinte - Dumnezeu , sunt urmaşi şi strănepoţi ai lui Adam şi mai ales sunt fii ai Bisericii, care i-a născut din nou prin botez. Sfântul nu socoteşte nici o orânduire [19] [socială] anume ca fiind

---

[15] *Pentru o descriere a mişcării Zeloţilor şi a confuziei pe care ei o făceau între aspectul religios şi cel politic, v. Hieroteos, Mitropolit de Nafpaktos, Sfântul Grigorie Palama Aghioritul, Ed. Bunavestire, Bacău, pp. 205-214. (n.t.)*

[16] *V. P.K. Hristou, „Ὁ Γρηγόριος Παλαμᾶς", în Πανηγυρικός τόμος..., ed. cit., pp. 267 sq. Sf. Grigorie a încercat de două ori fără succes să intre în Tesalonic, reuşind doar a treia oară. V. ***, Viaţa şi nevoinţele celui între sfinţi Părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopul Thessalonicului, Ed. Egumeniţa, pp. 153-170. (n.t.)*

[17] *În greacă κατεστημένο (katestimeno), cuvânt ce desemnează o ordine socială instituţionalizată. Corespondentul englez este „establishment", cuvânt folosit astăzi adesea şi în româneşte. Mai jos, autorul foloseşte acest termen din nou, într-un joc de cuvinte greu de redat în limba română. (n.t.)*

[18] *P.K. Hristou, id., în loc. cit. În ***, Viaţa şi nevoinţele celui între sfinţi Părintelui nostru Grigorie Palama, Arhiepiscopul Thessalonicului, ed. cit., pp. 169-170, se descrie în următoarele cuvinte intrarea sfântului în Tesalonic: „La intrarea în Tesalonic, oamenii l-au primit pe ierarhul lor cu nespusă bucurie. Sfântul a fost îmbrăcat cu veşminte noi. Rânduiala tradiţională a înscăunării cuprindea şi o rugăciune a noului Arhiepiscop Grigorie înaintea porţilor cetăţii. Însă sfântul a ales o rugăciune de pocăinţă şi a zis: Am încetat să ne mai cunoaştem unii pe alţii. Ne-am întors la starea de dinainte de a ne fi adus Tu pe toţi împreună la Dumnezeul cel Unul, la credinţa cea una, la botezul cel unul şi la o singură împărtăşire. Apoi s-a rugat pentru pace şi bună înţelegere în cetate." (n.t.)*

[19] *Sau: „establishment". V. mai sus, nota 12.*

pricina tulburărilor. Există o singură „orânduire” comună tuturor - bogaţilor şi săracilor, conducătorilor şi supuşilor - „orânduirea” păcatului:

„Păcatul obştesc [comun], alungând dragostea, a statornicit să ne fim duşmani unii altora. Iar din care altă pricină veţi fi nimicit oare legătura unuia faţă de altul şi faţă de Dumnezeu, adică dragostea, dacă nu datorită cugetului vostru cel iubitor de păcat? Iar din pricina înmulţirii fărădelegii, iubirea multora se va răci [20], spune Domnul în Evanghelii.” [21]

Răul se găseşte înlăuntrul omului, nu în afara lui

În omiliile sale, sfântul revine adesea la problemele care dominau atmosfera duhovnicească de atunci a Tesalonicului. ***Iar aceste probleme erau: în primul rând, ce trebuie să facă creştinul? Să se îngrijească mai întâi să schimbe condiţiile vieţii sociale, pentru a trăi în confort material, sau să-şi îmbunătăţească mai întâi starea duhovnicească? Să ia aminte la omul lăuntric, sau la omul exterior? Iar în al doilea rând, ce valoare dă creştinismul bunurilor materiale? Cum se raportează el la proprietate şi la bogăţie? Ce învaţă în privinţa folosirii lor?*** Este demn de remarcat că în tratarea acestor teme, Sfântul Grigorie se întemeiază cu prisosinţă pe textele Sfintei Scripturi: multe pagini din omiliile sale sunt atât de încărcate de citate şi pasaje scripturistice, cu care îşi argumentează fiecare afirmaţie a sa, încât aproape ajung obositoare la citire. Nici unul dintre adepţii teologiei „biblice” sau „politice” nu are texte atât de biblice ca şi sfântul nostru, ale cărui păreri referitor la temele de bază ale comportamentului etic şi social uman vom încerca să le prezentăm pe scurt.

Răul nu se găseşte în afara omului. În viaţa primilor oameni, condiţiile exterioare, cadrul exterior, erau desăvârşite. Înţeleptul Creator şi Legiuitor le-a făcut pe toate „bune foarte”, fără îndoială cu mult mai bune decât condiţiile idealiste ale utopicei societăţi a viitorului, pe care o preconizează nerealiştii conducători ai multor sisteme sociale. În ciuda condiţiilor exterioare ideale, în ciuda faptului că din punct de vedere al înlesnirilor materiale, omul trăia cu adevărat în Rai, el nu a izbutit totuşi să înainteze pe calea desăvârşirii sale duhovniceşti, ci a căzut. Oare factorii ce au dus la cădere au fost materiali şi trupeşti? Oare răul a fost social, sau a fost duhovnicesc? Răspunsul creştinismului - şi al Sfântului Grigorie Palama - este limpede şi curat ca şi cristalul. Răul nu stă în nimic altceva decât în păcat. Păcatul

---

[20] *Mt. 24, 12.*
[21] *Omilia 1, PG 151, 13. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 1, Omilia 1, 6, p. 7*

este singurul rău, cel care îl destramă pe om şi societatea. Acesta este izvorul şi rădăcina tuturor relelor. Prin urmare, toate încercările de înlăturare a relelor nu trebuie să aibă drept scop îmbunătăţirea lucrurilor ce ţin de exteriorul omului, ci a celor ce ţin de lăuntrul lui.

Facem o greşeală grozavă, spune Sfântul Grigorie, atunci când începem să luptăm în afara noastră, iar lumea noastră lăuntrică o lăsăm complet nepăzită. Bineînţeles că este posibil ca omul să aibă şi în afară atacuri şi ispite. Acest război este însă o distragere a atenţiei, este un război indirect, nu loveşte centrul apărării şi omul poate să i se împotrivească. Însă războiul lăuntric, războiul gândurilor, războiul nevăzut, acesta este cu adevărat hotărâtor. Cel ce este învins în acest război, cade definitiv în mâinile puterilor răutăţii: „Iar de biruieşte cineva în războiul simţurilor, aceasta nu înseamnă că este neînvins şi în războiul minţii. Pe când cel ce biruieşte în războiul lăuntric, pe cel din afară îl câştigă cu desăvârşire". [22]

Poate izbuti cineva să biruiască răul în afară, spune sfântul, însă aceasta nu înseamnă că el este neînfrânt şi din punct de vedere lăuntric: înăuntrul său se ascunde încă posibilitatea de a fi atacat. Însă celui ce a biruit în lupta lăuntrică, îi este foarte la îndemână să pună pe fugă şi duşmanii din afară.

Dinlăuntrul nostru purced gândurile rele, prea curviile, curviile, uciderile, hoţiile, lăcomia şi celelalte patimi. Dacă omul îşi va curăţa lăuntrul său, atunci curăţia lui se va răsfrânge şi la cele din afară. Dacă însă va curăţa doar cele din afară, lăuntrul său va rămâne necurat. Acesta este înţelesul îndemnului lui Hristos de a curăţa nu partea din afară a paharului, ci partea dinăuntru, pentru că „nu cel ce curăţă partea din afară a paharului, acela o are şi pe cea dinăuntru curată, ci curăţaţi mai întâi lăuntrul paharului, şi astfel va fi curat tot" [23]

Creştinismul nu pune accentul pe cele exterioare. El urmăreşte să taie răul de la rădăcină. Legea veche, iudaismul, se îngrijea să curme răul din punct de vedere exterior, după cum fac şi azi socialiştii moderni, urmaşii spirituali ai iudaismului. Însă legea harului, învăţătura Evangheliei, ne ajută să biruim răul înăuntrul nostru. Nu pedepseşte şi osândeşte doar uciderea, ci şi pricina uciderii - mânia; nu interzice doar prea curvia, ci şi pofta vicleană, privirile păcătoase către femei străine. Soarta bătăliei nu se hotărăşte pe câmpul de luptă material, ci pe cel duhovnicesc. Aşadar, conchide Sfântul Grigorie, dacă lăuntric te îngrijeşti să stai drept în faţa lui Dumnezeu, vei birui şi patimile din afară. „Căci dacă rădăcina este

---

[22] *Omilia 23, PG 151, 288. Pt. trad. rom., v. op. cit., Omilia 23, 12, p. 41.*
[23] *Cf. Mt. 23, 25 şi Lc. 11, 39.*

sfântă, şi ramurile sunt; şi dacă aluatul este sfânt, la fel şi frământătura.“ [24]. Acelaşi lucru îl adevereşte şi Sfântul apostol Pavel, spunând: „În duhul să umblaţi şi nu împliniţi pofta trupului.” [25]
Să nu se creadă însă că răul este cuibărit înlăuntrul nostru ca ceva aparte, ca o entitate separată. În lumea creată de Dumnezeu cu înţelepciune şi bunătate, nu există rău.

„Pentru că în afară de păcat, nimic din ceea ce există în viaţa aceasta nu este cu adevărat rău, chiar şi dacă e aducător de răutate, nici măcar moartea”. [26]

Firea noastră a fost zidită bună de către Dumnezeu. Dacă omul a căzut într-o prăpastie atât de mare a relelor, nimeni nu este răspunzător pentru aceasta decât el însuşi, deoarece şi-a folosit greşit libertatea. Păcatul nu este nimic altceva decât îndepărtare voită de Dumnezeu, iar consecinţa lui e faptul că sufletul încetează de a mai fi ocrotit, întărit şi hrănit [de Dumnezeu], pentru a izbândi în cârmuirea celor dinăuntrul şi a celor din afara omului. Sfântul Grigorie spune că aşa cum atunci când sufletul părăseşte trupul, acesta se destramă şi moare, la fel şi atunci când Dumne-zeu părăseşte sufletul, acesta moare duhovniceşte. Şi atunci, nu doar că nu mai este în stare să lucreze corect în ceea ce priveşte binele, ci şi începe coborâşul, „întorcându-se şi mergând din rău spre mai rău“. [27]

Sfântul Grigorie îndreaptă atenţia tesalonicenilor, indiferent de treapta lor socială, spre renaşterea lăuntrică: „De aceea noi toţi avem nevoie de râvnă şi de atenţie, şi cei slăviţi şi cei lipsiţi de slavă, şi stăpânitorii şi stăpâniţii, şi bogaţii şi săracii, ca să înlăturăm din sufletul nostru aceste patimi rele şi să încetăţenim în el alaiul virtuţilor.” [28]

Căutând să facă o analiză a felului de a gândi al ascultătorilor săi, sfântul spune că i se pare că ei nu luptă cu arme duhovniceşti, ci trupeşti; că nu caută izbăvire de ispitele lăuntrice, ci caută izbăvire de relele exterioare şi confort material. Această cale este însă greşită, deoarece izbăvirea duhovnicească aduce nu numai mântuirea sufletului, ci şi izbăvirea de relele vremelnice, care îşi au izvorul în păcat: „Cum de ni s-a făcut oare această viaţă dureroasă şi plină de suspine, iubitoare de război şi plină de nenorociri? Oare nu pentru că ne-am aruncat pe noi înşine, prin călcarea poruncii, în ispita interzisă, adică în păcat? Aşadar, dacă prin pocăinţă ne vom

---

[24] *Cf. Rom. 11, 16.*
[25] *Gal 5, 16; Omilia 23, PG 151, 305 A. Pt. trad. rom., v. op. cit., Omilia 23, 12-13, pp. 41-42.*
[26] *Omilia 16, PG 151, 213 C. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 1, Omilia 16, 33, p. 249.*
[27] *Ibid. 196 A. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 1, Omilia 16, 8, p. 228.*
[28] *Omilia 15, PG 151, 180 B. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 1, Omilia 15, 3, p. 209.*

curăţi de tot păcatul, iar pentru aceasta avem nevoie de ispite cu măsură, atunci la vremea potrivită ne vom întoarce la o viaţă fără de durere şi fără ispite”. [29]

Folosirea bunurilor lumii. Bogaţi şi săraci

Să trecem însă acum la cea de-a doua temă, să vedem ce valoare acordă Sfântul Grigorie vieţii acesteia şi ce poziţie are el în privinţa bogăţiei şi a sărăciei. Mai întâi, sfântul arată că mântuirea nu depinde de condiţiile exterioare. Bunăstarea, traiul bun sau confortul nu sunt mijloace care să ajute la mântuire. Aceasta se vede în viaţa primilor oameni, unde condiţiile ideale nu au împiedicat păcatul şi căderea. Însă şi experienţa [omenească] dovedeşte aceasta: bogăţia, puterea şi slava îl înăspresc pe om şi îl fac insensibil şi neîndurător. Sfântul aduce drept pildă clasa conducătoare a iudeilor, care nu numai că nu a primit cuvântul lui Hristos, ci L-a şi prigonit şi L-a răstignit. Dimpotrivă, poporul Îl urma [pe Domnul] oriunde mergea, iar cuvântul Său era bine primit [30].

Înăuntrul omului se poartă neîncetat o luptă, o bătălie, dusă între două puteri: una prietenă cu Dumnezeu şi una prietenă cu lumea. Sfântul atrage atenţia asupra a ceea ce va spune în continuare în această privinţă: învăţătura este foarte înaltă, şi de aceea trebuie să o asculte atât oamenii de rând, cât şi înţelepţii. Va arăta care este rădăcina virtuţilor şi care este rădăcina patimilor, astfel încât pe una să o îngrijim, iar pe cealaltă să o smulgem. Iubirea faţă de Dumnezeu este rădăcina şi izvorul a toată virtutea; iubirea faţă de lume şi faţă de bunurile ei este pricina a toată răutatea. Aceste două iubiri sunt vrăjmaşe una alteia. Pentru a întări cele spuse, sfântul citează pasaje din Scriptură, de la Sfântul Iacov, fratele Domnului, şi de la Sfântul evanghelist Ioan: „Prietenia lumii este duşmănie faţă de Dumnezeu. Cine deci va voi să fie prieten cu lumea, se face vrăjmaş lui Dumnezeu” şi „Dacă cineva iubeşte lumea, iubirea Tatălui nu este întru el.“ [31]

---

[29] *Omilia 32, PG 151, 412 BC. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 2, Omilia 32, 15, p. 164.*

[30] *Omilia 15, PG 151, 177 sq. şi Omilia 22, 289 D – 292 A (cf. trad. rom., op. cit., vol. 2, Omilia 22, 9, p. 24): „Dar întrucât contrariile se tămăduiesc prin contrarii, iar noi am luat moarte prin reaua sfătuire a celui viclean, astfel vom primi iarăşi viaţă prin buna sfătuire [a Domnului]. Şi deoarece sfatul morţii aducea cu sine plăcere, slavă şi odihnă, ademenind neamul nostru şi trăgându-l în jos de la cele de sus, pentru aceasta sfatul vieţii celei adevărate ne îndrumă şi ne călăuzeşte pe calea cea strâmtă şi îngustă care duce la viaţa cea de sus.” Urmează apoi o mulţime de pasaje din Noul Testament în legătură cu această idee.*

[31] *Iac. 4, 4 şi I In. 2, 15; citate în Omilia 33, PG 151, 412 sq. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 2, Omilia 33, 4, pp. 169-170.*

Iar pricina iubirii faţă de lume este plăcerea trupului şi iubirea faţă de trup. Sfântul Grigorie lămureşte că toate acestea nu înseamnă că trebuie să dispreţuim trupul sau să-l chinuim. Pentru creştinism, trupul este unit în chip inseparabil cu sufletul, iar starea bună sau rea a trupului influenţează sufletul. Trupul este făptură a lui Dumnezeu, este instrumentul desăvârşit prin care sufletul se exprimă şi se desăvârşeşte şi face şi el parte din „chipul lui Dumnezeu" după care a fost creat omul. Fără desăvârşirea alcătuirii sale trupeşti, omul nu ar putea să stăpânească asupra lumii, să supună forţele naturii. Însă pentru că trupul este stricăcios şi schimbător, omul trebuie să suplinească prin mâncare şi băutură ceea ce se pierde prin mişcare. Şi tocmai pentru a sprijini această suplinire, Dumnezeu a legat hrana de o oarecare mângâiere, de o oarecare plăcere. Astfel, omul are datoria să-şi hrănească şi să-şi îngrijească trupul, şi nu este un păcat să se bucure de plăcerea mâncării, de vreme ce însuşi Dumnezeu a rânduit astfel lucrurile.

Însă această grijă îndreptăţită faţă de trup îşi depăşeşte limitele. Din mijloc, plăcerea devine scop. Cel ce îşi iubeşte trupul mai mult decât pe Dumnezeu şi pe semeni, nu precupeţeşte nimic pentru a-şi satisface poftele materiale şi trupeşti; în dorinţa de a avea ceea ce îi mulţumeşte trupul, el devine iubitor de bogăţie, iubitor de averi şi iubitor de argint. Din acest moment începe tot lanţul de rele care alcătuiesc nenorocirea omenească şi care chinuiesc sărmanul neam omenesc. Hoţiile, nedreptăţile, lăcomiile, defăimările, ura, dezbinările, războaiele şi vărsările de sânge umplu lumea întreagă şi o transformă în haos [32]. Astfel, lumea întreagă „întru cel rău zace" [33], după cum ne adevereşte Domnul. Însă nu Dumnezeu este răspunzător pentru aceasta, ci reaua cârmuire a lumii de către om, care nu se mărgineşte la a se folosi de lume, ci ajunge să abuzeze de ea. „Această lume zace sub puterea celui rău datorită abuzului nostru şi proastei noastre cârmuiri; şi aceasta este lumea a cărui stăpânitor este satana, adică mulţimea patimilor". [34]

Cum vede însă Sfântul Grigorie folosirea bunurilor lumii şi dreapta lor administrare? Mai întâi, el învaţă că bunurile pământului aparţin tuturor. Nimeni nu are dreptul absolut de proprietate şi de stăpânire, pentru că proprietar şi stăpân absolut este Dumnezeu. Chiar şi bunurile pe care omul le dobândeşte prin efort personal, prin muncă proprie, nu sunt doar ale lui, deoarece materia primă necesară producerii lor - lumina, soarele, aerul, pământul etc. - este a lui Dumnezeu. „Căci comorile făpturilor lui Dumnezeu sunt obşteşti (comune), din vistieria cea de obşte

---

[32] *În limba greacă, în original, joc de cuvinte: cuvântul „kosmos" = „lume", însemna la origine „ordine, armonie, podoabă"; cuvântul „akosmia" înseamnă dezordine, neorânduială, haos. (n.t.)*

[33] *I In. 5, 19.*

[34] *Omilia 33, PG 151, 412 sq. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 2, Omilia 33, 14, p. 177.*

[a lui Dumnezeu]“. [35] Cu toate acestea, răspunderea pentru administrarea proprietăţii şi a averilor aparţine proprietarilor.

Însă nici creştinismul în general, şi nici Sfântul Grigorie Palama în special, nu sunt preocupaţi în mod aparte de stăpânirea şi administrarea în comun a bogăţiei şi a bunurilor lumii. Mai degrabă, ei sunt preocupaţi de mântuirea omului, de dobândirea bunurilor viitoare, veşnice, iar nu a celor trecătoare. Şi din perspectiva acestei griji, ei înfierează cruzimea şi neomenia bogaţilor care, deşi ar trebui să fie iconomi şi administratori ai bunurilor comune, se fac uzurpatori care abuzează de ele. Ei scot în evidenţă datoria pe care o au [bogaţii] faţă de cei lipsiţi şi recomandă preschimbarea bogăţiei - prin facerea de bine - în sărăcie de bunăvoie. Nu îndeamnă însă la răpirea silnică a bogăţiei şi împărţirea ei la săraci. Cât despre săracii care suferă şi pătimesc din pricina neîndurării bogaţilor? Aceştia nu îşi vatămă cu nimic mântuirea, dacă sărăcia de nevoie o preschimbă în sărăcie de bunăvoie, dacă nu sunt şi ei biruiţi de iubirea banilor şi dacă nu caută să răsplătească răul cu rău şi cu silnicie. Sfântul Grigorie înfruntă această problemă în contextul tulburărilor sociale din vremea sa. Nu numai bogaţii sunt datori cu dragostea, ci şi cei săraci. Dragostea creştină îi îmbrăţişează până şi pe duşmani, până şi pe cei ce ne vatămă prin faptele lor.

„Biruieşte răul cu binele şi lasă loc mâniei [lui Dumnezeu]“, sfătuieşte Sfântul Grigorie [36]. Atitudinea aceasta se datorează valorii reduse pe care creştinismul o dă lucrurilor acestei lumi. Viaţa creştinului trebuie să fie imitare a lui Hristos, care a fost cu desăvârşire lipsit de avere. El trebuie să se dezlege de toate legăturile pământeşti, să nu adune comori pe pământ, unde se pierd, se strică şi putrezesc, ci să adune comori în cer. El trebuie să-L urmeze pe Hristos, ceea ce înseamnă să ridice o cruce grea şi să îndure şi să rabde multe necazuri. Este o utopie să urmăreşti să realizezi o viaţă fără de durere în condiţiile acestei lumi; viaţa fără de durere se va înfăptui doar în viitor, în Împărăţia cea mai presus de lume a lui Dumnezeu. Pentru că nu am izbutit să dobândim îndumnezeirea şi mântuirea în îndestularea Raiului, Dumnezeu ne pune acum într-un alt cadru, cel al durerii şi al necazurilor, pe calea cea strâmtă şi cu chinuri. Oricâtă durere ne-ar provoca desprinderea noastră de lume şi de bunurile ei, trebuie totuşi să ne încumetăm să o facem, deoarece, împreună cu iubirea, ea ne dezleagă atât problemele vremelnice, cât şi pe cele veşnice.

---

[35] *Omilia 13, PG 151, 164 B. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 1, Omilia 13, 10, p. 188.*
[36] *Cf. Rom. 12, 19-21; Omilia 22, PG 151, 292-293. Pt. trad. rom., v. op. cit., vol. 2, Omilia 22, 11, pp. 26-27.*

Ca pildă de atitudine dreaptă faţă de bunurile materiale, Sfântul Grigorie o aduce pe Maria, sora lui Lazăr, care pentru a asculta învăţătura lui Hristos, a lăsat robo-teala gospodăriei, grija de a-i sluji pe oaspeţi, şi s-a aşezat la picioarele lui Iisus, luând aminte la cuvintele marelui Învăţător. O aduce de asemenea pildă şi pe femeia samarineancă, care atunci când a simţit că Hristos este Mântuitorul, a lăsat la fântână şi găleţile şi toate, pentru a-i înştiinţa şi pe cei din satul său. Îi mai aduce şi pe toţi sfinţii Bisericii noastre, care prin dragoste şi prin nevoinţă, prin multe lacrimi şi suferinţe, au izbutit să atingă sfinţenia.

Pentru creştinism, ca şi pentru Sfântul Grigorie, omul ideal nu este nici omul nesătul al sistemelor economiei libere (de piaţă), care nu caută nimic altceva decât să-şi mărească câştigul, şi nici proletarul revoluţionar, nimicitor, care îi doboară pe vechii bogaţi pentru a deveni el însuşi bogat. Omul ideal este sfântul, nevoitorul, cel care debordează de dragoste, cel care năzuieşte la mântuire şi la îndumnezeire, lucruri ce nu depind de condiţiile exterioare.

Părintele Mihail Stanciu despre Viaţa şi învăţătura Sfântului Grigorie Palama: "Lipsa durerii, împietrirea, e cea care opreşte rugăciunea"

Rugăciunea şi foloasele ei la Sfântul Grigorie Palama

"Pentru cel ce se roagă neîncetat, lumea întreagă devine biserică." (Ava Siluan)

"Fost-a om trimis de la Dumnezeu", putem zice, reluând cuvântul Sfântului Ioan Evanghelistul; numele lui era Grigorie Palama. Om trimis de Dumnezeu, căci prin el s-a fundamentat teologic întreaga experienţă duhovnicească a creştinului ortodox: ***unirea deplină cu Dumnezeu în iubire şi rugăciune; dimensiunea principală a ortodoxiei, rugăciunea, cu roadele ei, a fost aşadar, este şi va fi viaţa Bisericii, viaţa şi lucrarea Duhului Sfânt în Biserică în toate timpurile.***

Tradiţia rugăciunii neîncetate are rădăcini apostolice (I Tesaloniceni 5, 17), şi o regăsim în scrierile Părinţilor pustiei, căpătând în cursul vremii specificul vieţii monahale isihaste (isihia = linişte, tăcere). Muntele Athos a devenit în secolele XIII-XIV centrul mişcării de înnoire a vieţii călugăreşti, prin sporirea rugăciunii, mişcare cunoscută sub numele de isihasm. Exponentul ei a fost Sfântul Grigorie Palama (1296-1359) care a formulat teologic, întâia oară, doctrina şi practica isihastă bazată pe întâlnirea înţelegătoare cu Hristos, în lumină, prin rugăciunea: ***"Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul!"*** rostită neîncetat.

Viaţa Sfântului Grigorie Palama

Născut în 1296, tânărul Grigorie a fost de mic în cercul familiei imperiale dat fiind că tatăl său, Constantin, era consilier intim al lui Andronic II (1282-1328) şi pedagog al nepotului acestuia, Andronic III. Când avea 7 ani, tatăl său muri, iar el fu educat şi instruit în ştiinţele vremii de celebrul învăţat Teodor Metochites, agonisindu-şi o solidă bază culturală. Contactul strâns cu monahi de la Athos l-au făcut pe Grigorie să ţină încă din adolescenţă un regim de asceză aspră, cu post şi veghere multă, hrănindu-se numai cu pâine şi apă.

Primul învăţător în viaţa sa de rugăciune i-a fost Teolept, care mai târziu ajunge mitropolit al Filadelfiei, care l-a călăuzit la deprinderea trezviei şi a rugăciunii minţii încă de când era în lume.

Lepădând atracţiile lumii, în toamna anului 1317, cu cei doi fraţi ai săi, plecă spre Muntele Athos. Lângă mănăstirea Vatopedu, sub conducerea bătrânului Nicodim, duse o viaţă de post, de veghe şi rugăciune neîntreruptă, ziua şi noaptea.

Se ruga cu multă stăruinţă şi evlavie către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu: ”Maica Domnului, luminează-mi întunericul, luminează-mi întunericul!”

După trei ani, în 1321, monahul Grigorie s-a nevoit în Marea Lavră a Sfântului Atanasie, unde, alţi trei ani, s-a distins prin practica virtuţilor, înţelepciune şi cuvânt, înfrânându-şi chiar şi trebuinţele cele mai naturale, "luptând parcă cu trupul ca să ajungă fără de trup". În decurs de trei luni nu dormea nici o noapte, ci numai puţin după prânz.

Apoi se retrage doi ani la Glosia şi în 1326, după ce e hirotonit preot la Tesalonic, urcă pe muntele de lângă oraşul Bereea (Veria) din Macedonia greacă. Aici trăieşte o viaţă duhovnicească intensă. Cinci zile pe săptămână stă izolat de toţi şi nu vorbea cu nimeni, iar sâmbăta şi duminica se aduna cu ceilalţi monahi la Sfânta Liturghie şi la convorbiri. Era în al treizecilea an al vieţii, sănătos la trup, neatins încă de nici o boală. Intensifică postul şi vegherea, iar prin lacrimi multe îşi curăţă ochiul sufletului. Rugăciunea neîntreruptă din mintea sa îl învrednicea de unirea nemijlocită cu Dumnezeu. Uneori, în timpul Sfintei Liturghii, faţa îi strălucea mai presus de fire, transfigurată de focul Duhului Sfânt.

Începe să predice, apoi să scrie despre viaţa Maicii Domnului şi a unor cuvioşi părinţi atoniţi.

Când Varlaam de Calabria, din 1334 încă, dar mai ales după 1337, începe să defaime practica şi învăţătura isihastă, atunci ieromonahul Grigorie devine purtătorul de cuvânt al monahismului atonit şi al întregii Biserici Ortodoxe. El precizează în două triade (1338, 1339) doctrina isihastă, redactând-o şi pe a treia (în 1341), când Varlaam, în 1340, atacă mai înverşunat mistica răsăriteană şi Ortodoxia însăşi.

Crescând polemica, s-a întrunit un sinod la 11 iunie 1341 care a dat dreptate isihaştilor, condamnându-l pe Varlaam; acesta fuge definitiv în occident, fiind nu doar bine primit în Biserica Romano-Catolică, ci şi promovat episcop în Gerace (sudul Italiei).

La scurtă vreme, în 1343, bănuit de complot de Ioan Cantacuzino, Palama e aruncat în închisoare, până-n 1347.

Patriarhul Ioan Colescas convoacă în 1345 un sinod care-l anatemizează pe Palama, susţinând pe Achindin, care preia rolul de batjocoritor al isihasmului.

Împărăteasa Ana de Savoia, la 2 februarie 1347, adună episcopii care-l repun în cinste pe Palama. Grigorie Achindin fuge, dar în locul lui vine Nichifor Gregoras.

Contra lui Achindin, Grigorie Palama scrie Antiereticele I-VII şi câteva epistole către alţi monahi isihaşti (până-n 1345).

Urcat în 1347 pe tron, Ioan Cantacuzino convocă în 27 mai 1351 un sinod care decretă isihasmul ca doctrină oficială a Bisericii Ortodoxe, condamnând ca eretice învăţăturile lui Varlaam şi Achindin. Gregoras fu închis în mănăstirea Hora.

Deşi ales din 1347 arhiepiscop al Tesalonicului, Sfântul Grigorie Palama ajunse acolo abia în 1352.

În 1354, vrând să vină în Constantinopol, este luat prizonier de turci, un an de zile. Între 1358-1359, Palama a mai scris patru tratate despre isihasm, contra lui Gregoras.

Anunţându-şi ziua morţii înainte, Sfântul Grigorie Palama trecu la Domnul la 13 noiembrie 1359. Gregoras reveni şi el la ortodoxie, murind în anul următor.

Ucenicul Sfântului, patriarhul Filotei Kokinos, în 1368, convocă un sinod care-l declară, pe baza mărturiilor multor monahi şi episcopi şi a minunilor din biserica lui, Sfânt pe Grigorie Palama, hotărând ca zile de prăznuire a lui, ziua de 14 noiembrie şi a doua duminică din Postul Mare.

Opera şi doctrina Sfântului Grigorie Palama

Întreaga operă a Sfântului Grigorie Palama e centrată pe rugăciunea neîncetată a minţii în inimă; viaţa însăşi a lui a fost o rugăciune neîncetată. Sfântul Grigorie Palama a experiat pe viu isihia şi cunoaşterea lui Dumnezeu ce vin prin rugăciunea lui Iisus şi de aceea triadele I şi II poartă un titlu comun, ele fiind adresate celor "ce se dedică cu evlavie isihiei" (îl omitem în expunerea de mai jos a operei), a treia triadă conţinând lucrările în care sunt "respinse" (tratatul I) şi enumerate "absurdităţile ce provin din premisele (tratatul II) şi concluziile (tratatul III) filosofului Varlaam".

Problema rugăciunii neîncetate este abordată în toate scrierile palamite, căci rugăciunea e izvorul vieţii veşnice, al cunoaşterii lui Dumnezeu, care sporeşte în om odată cu eliberarea lui de patimi prin lucrarea Duhului Sfânt.

Iată mai jos, o parte din lucrările Sfântului Grigorie Palama, consultate în redactarea acestei mici expuneri a noastră:

Triada I (1338):

1. Spre ce şi până la ce grad e folositoare îndeletnicirea cu ştiinţele
2. Pentru cei ce voiesc să se concentreze asupra lor în isihie, nu e fără folos să încerce a-şi ţine mintea înăuntru trupului.
3. Despre lumina şi luminarea dumnezeiască, despre fericirea sfântă şi despre desăvârşirea cea întru Hristos.

Triada II (1339)
1. Care este cunoştinţa cu adevărat mântuitoare şi căutată cu mult interes de monahii adevăraţi sau împotriva celor ce zic că cunoştinţa ce provine din ştiinţele din afară e cea cu adevărat mântuitoare.
2. Despre rugăciune
3. Despre lumina sfântă

Triada III (1341)
1. Despre îndumnezeire
Tomul aghioritic (1341)
Antiereticele I-VII contra lui Achindin (1342-1344)

Doctrina palamită susţine cunoaşterea lui Dumnezeu, experierea vieţii veşnice prin comuniunea directă cu El în Biserică. Ea este o trăire dată potenţial tuturor creştinilor prin Taina Botezului şi prin participarea la viaţa lui Hristos prin împărtăşirea Lui la Sfânta Liturghie. Dar actul împărtăşirii euharistice cu Hristos trebuie prelungit şi actualizat în om prin rugăciune neîncetată; astfel dialogul omului cu Hristos este continuu şi într-o sporire neîntreruptă, omul ajungând "părtaş dumnezeieştii firi" (II Petru 1, 4) prin umplerea lui de harul necreat și îndumnezeitor al Duhului Sfânt.

1. Pentru a-L cunoaşte pe Dumnezeu nu e absolut necesară ştiinţa profană, cum susţinea Varlaam, ci păzirea poruncilor Lui. Înţelepciunea dată prin Duhul Sfânt profeţilor, apostolilor şi tuturor creştinilor lucrători, îndeamnă pe tot omul să cunoască şi să împlinească voia lui Dumnezeu, luminându-l şi în înţelegerea raţiunilor cauzale ale lucrurilor; ea este un dar duhovnicesc care-l purifică pe om de patimi. Iar ***apropierea de Dumnezeu vine prin neîncetata rugăciune care încălzeşte inima omului cu focul iubirii lui Dumnezeu şi a semenilor.***

2. ***Rugăciunea săvârşită de minte în inimă întăreşte gândul omului permanent la Iisus Hristos, mărind comuniunea cu El şi sfinţind întreaga fiinţă a omului, întărind cugetele şi simţurile în frica de Dumnezeu. Însă rugăciunea trebuie ajutată şi prin asceză şi prin ascultare de duhovnic.*** Palama arată că, prin rugăciune neîncetată, mintea devine receptivă harului Duhului Sfânt unindu-se cu

inima, revărsând bucuria sfântă a contemplaţiei duhovniceşti şi peste trup, nu omorând partea pasională (cum zicea Varlaam), ci purificând-o prin străpungerea şi plânsul mântuitor de urmele păcatelor. Rugăciunea şi asceza nu înăbuşă puterile firii umane ci le ridică peste fire, pe măsura unirii cu Hristos. Îndumnezeirea prin har a omului înseamnă sublimaţia continuă a lui în Hristos.

3. Mintea curăţită de patimi şi luminată de harul dumnezeiesc se depăşeşte pe sine şi devine capabilă de vederea lui Dumnezeu în Duh; isihaştii sporiţi în virtute văd slava necreată a lui Dumnezeu, slavă luminoasă pe care au văzut-o şi Sfinţii Apostoli pe muntele Tabor când Mântuitorul S-a schimbat la faţă. ***Această lumină taborică nu este fiinţa (ousia) lui Dumnezeu ci slava naturii dumnezeieşti, a întregii Sfintei Treimi şi nu se poate vedea nici prin putere omenească oricât de mare, nici prin ajutor îngeresc, ci numai prin putere dumnezeiască.*** Şi Sfântul Ştefan a văzut-o "fiind plin de Duhul Sfânt" (Fapte 7, 55). Deci numai unindu-se cu Dumnezeu prin har, omul poate vedea acea lumină care este frumuseţea şi substanţa veacului ce va să fie. Este singura lumină adevărată, eternă şi necreată, prin care şi noi devenim lumină ca nişte fii ai luminii. Vederea lui Dumnezeu în lumină e mai presus de cugetare, ea e nelimitată de conceptele raţionale, ea e trăită prin credinţă. ***Credinţa face nebună toată ştiinţa lumii, căci nu cel ce are ştiinţă ci cel ce are în inimă credinţa lucrătoare prin iubire are în el pe Iisus Hristos. Aceasta este cunoştinţa adevărată de Dumnezeu, mai presus de minte şi de simţuri, când se face unirea cu Dumnezeu în lumină prin harul Duhului Sfânt.***

4. Cei ce se împărtăşesc de el trăiesc într-un mod dumnezeiesc, primind viaţă dumnezeiască şi cerească şi astfel ei devin "părtaşi dumnezeieştii firi" (II. Petru 1.4). Harul Sfântului Duh este numit şi "îndumnezeire" (theosis) sau "principiul îndumnezeirii" (thearhia), este lucrarea (energhia) lui Dumnezeu care se revarsă oamenilor împărtăşindu-le viaţa şi cunoştinţa dumnezeiască printr-o iluminare negrăită. Lumina de pe Tabor a fost însăşi dumnezeirea, însă nu în fiinţă ci în lucrare. Fiinţa lui Dumnezeu este inaccesibilă oamenilor şi îngerilor, dar ea este nedespărţită de lucrările sau energiile ei necreate, comune Sfintei Treimi, prin care Dumnezeu ţine lumea şi o îndumnezeieşte. Fiinţa (natura) dumnezeiască nu are nume care să o exprime. Toate numirile sunt ale lucrărilor, prin ele cunoaştem pe Dumnezeu şi ne unim cu El, direct, pe măsura receptivităţii firii noastre la ele.

Pentru Varlaam şi adepţii săi, Dumnezeu nu poate fi cunoscut direct, întrucât El se face cunoscut şi intră în relaţie cu omul prin intermediul harului creat. Câtă vreme există un intermediar – harul creat (gratia creata) -, nu poate fi vorba de o unire directă a omului cu Dumnezeu, nici de sfințire, nici de viață veșnică.

Sfântul Grigorie vorbeşte, aşadar, de posibilitatea cunoaşterii şi a unirii nemijlocite cu Dumnezeu. El spune că nu există natură (fiinţă) nelucrătoare, care să nu se manifeste în afară prin energii. Numai inexistenţa este nelucrătoare şi neenergetică. Orice persoană care are natură proprie poate fi cunoscută prin manifestările ei. Dumnezeu, fiind necreat, se manifestă prin energii necreate (harul lui Dumnezeu); pe când omul şi întreaga creaţie au energii create, corespunzătoare naturii lor. Energiile – necreate sau create – sunt distincte de persoana care le generează, dar nu sunt diferite sau separate de aceasta. Astfel, ele fac cunoscută persoana, însă esenţa persoanei nu se epuizează în manifestările ei, rămânând întotdeauna dincolo de acestea.

Pentru a ilustra cele două concepţii diferite, ne-am putea folosi de imaginea soarelui (exemplu ce trebuie primit, desigur, păstrând proporţiile): pentru adepţii lui Varlaam şi ai teologiei catolice, Dumnezeu este ca şi discul solar lipsit de raze (situaţie în care lipseşte şi lumina şi căldura), în vreme ce pentru Sfântul Grigorie Palama, El este ca soarele care încălzeşte şi luminează pământul, graţie razelor sale care umplu pământul de lumină şi viaţă.

Cele două perspective au şi consecinţe diferite: în relaţia prin energii dintre Dumnezeu şi lume, păcatele sunt considerate boli, iar calea spre mântuire presupune pocăinţa şi vindecarea prin unirea cu Dumnezeu şi sălăşluirea harului Său în om; în relaţia indirectă cu Dumnezeu – prin harul creat - avem de-a face cu o religie morală (legalist-juridică) în care păcatele sunt considerate încălcări ale legii, ceea ce face ca în îndreptare să predomine pedeapsa şi se minimalizează iubirea. Din contră, învăţătura despre mântuirea ca vindecare accentuează foarte mult iubirea, iar libertatea dobândeşte un loc important.

Învăţătura palamită nu este ceva nou în teologia răsăriteană, ea îşi are izvorul în revelaţia Noului Testament şi e prezentă în toată patristica ortodoxă. Sistematizarea ei aparţine Sfântului Grigorie Palama, care a adâncit şi dezvoltat teologia izvorâtă din rugăciunea şi Euharistia continuă cu Iisus Hristos.

Rugăciunea la Sfântul Grigorie Palama

Întreaga învăţătură isihastă e centrată pe rugăciunea minţii sau a inimii sau a minţii coborâte în inimă; ea este rostită neîncetat şi adunând mintea de sub presiunea simţurilor o înalţă către Dumnezeu în cuvintele: ***"Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul!".*** Rugăciunea neîncetată face (ca) pe cei ce se gândesc tot timpul la Dumnezeu să fie pătrunşi tot mai mult de

prezenţa Lui, de lucrarea Lui; ei Îl înscriu tot mai adânc pe Dumnezeu în conştiinţa lor, înscriindu-se şi ei tot mai mult în conştiinţa (cartea) lui Dumnezeu.

Sfântul Grigorie Palama abordează cu toată atenţia problema rugăciunii personale, intime; puţine referiri face la rugăciunea comunitară, liturgică. Pentru el e mai importantă actualizarea harului dumnezeiesc, primit în Sfintele Taine (Botez, Mirungere şi Euharistia în special) ale rugăciunii comunitare a Bisericii, prin rugăciune personală neîncetată, decât îndesirea participărilor la slujbele liturgice în detrimentul scăderii dialogului intim, personal cu Dumnezeu.

Tratatele al doilea din primele două triade contra lui Varlaam cuprind cele mai bogate învăţături despre rugăciunea minţii, atât practice cât şi teoretice.

Astfel, ca toţi Părinţii Bisericii, Sfântul Grigorie Palama susţine că rugăciunea trebuie ajutată cu asceza trupului, cu mortificarea senzaţiilor de plăcere care ispitesc sufletul să încline spre cele ale lumii şi ale trupului, îndepărtându-l de rugăciune. Eroismul acceptării durerii e un efort al voinţei care, prin osteneală, ne descoperă marginile puterilor şi ale vieţii noastre aflate sub păcat şi ne fac să strigăm pe Dumnezeu în ajutor. Împreună lucrarea sufletului şi a trupului este esenţială în progresul duhovnicesc, căci durerea ostenelii aduce înmuierea sufletului, iar aceasta naşte rugăciunea, uneori rugăciunea cu lacrimi.

"Până ce ne stăpâneşte împătimirea (de plăcere) nu putem gusta rugăciunea minţii nici măcar cu cuvântul de pe vârful buzelor şi avem nevoie să simţim prin simţul pipăitului numaidecât durerea postului, a privegherii şi a altora ca acestea, dacă vrem să ne îngrijim de rugăciune. Căci numai prin ea se mortifică pornirea păcătoasă a trupului şi gândurile care mişcă patimile animalice se fac mai cumpătate şi mai slabe. Ba nu numai atâta, ci aceasta aduce şi începutul sfinţitei străpungeri a inimii, prin care se şterg şi întinăciunile necurate de mai înainte şi care face pe Dumnezeu mai presus de toate milostiv şi înduplecat de rugăciune."

Pentru Palama, "lipsa durerii, pe care părinţii o numesc şi împietrire, e deci cea care opreşte rugăciunea", căci durerea trăită cu trupul nu numai că nu se face o piedică rugăciunii, ci conlucrează cu ea întărind-o. "Rugăciunea e maica şi totodată fiica lacrimilor", căci din lacrimi de durere pentru păcate iese rugăciunea, iar rugăciunea, ca expresie a simţirii puternice a micimii şi a păcătoşeniei faţă de Dumnezeu, naşte lacrimile. Acestea merg împreună şi numai însoţirea lor măreşte calitatea rugăciunii şi calitatea fiinţei fiecăruia, scoţând sufletul din împietrire. Lacrimile sunt semn că Dumnezeu s-a atins de inima celui ce se roagă, înmuind-o, căci atingerea ei de Dumnezeu e plină de

milă şi iubire. Iar aceasta îl face pe om să înţeleagă că pentru unirea în iubire cu Dumnezeu trebuie întreţinută starea de disponibilitate interioară pentru El, de smerenie receptivă la harul Lui.

Rugăciunea minţii are nevoie de urcuşul plin de osteneală al faptelor virtuţii, de asceză şi ascultare faţă de duhovnic, cerând şi trupului să-şi depăşească hotarele limitate prin patimi şi transfigurându-l odată cu sufletul. Faptele bune, virtuţile, făcute prin trup sunt expresia clară a dorinţei de îndreptare, sunt "roadele vrednice de pocăinţă" a minţii; ele arată efectul adânc al rugăciunii, al îndreptării cugetului spre Dumnezeu. Adică asceza este nedezlipită de rugăciune, ba ea arată tensiunea rugăciunii către Dumnezeu, făcând şi trupul sensibil la lucrarea Duhului Sfânt şi transparent ei, prin despătimire.

"Căci sfinţii spun că este o lucrare comună a sufletului şi a trupului, dar cu adevărat şi dumnezeiască, care pricinuieşte sufletului iluminarea dumnezeiască, izbăvindu-le pe amândouă de patimile rele şi aducându-le în schimb tot corul sfânt al virtuţilor."

Ortodoxia susţine mântuirea şi desăvârşirea integrală a omului şi cu sufletul şi cu trupul, căci trupul e destinat să devină "templu al Duhului Sfânt" (I Cor. 6, 19). De aceea trupul, prin virtuţi, trebuie să devină străveziu pentru Duhul Sfânt şi opac faţă de pornirile inferioare ale patimilor. Palama dă mare importanţă demersului ascetic de sfinţire a trupului, faţă de Varlaam care, cu toată teologia apuseană, vede pe Dumnezeu ca o ghicitoare, ca o impersonalitate filosofică abstractă, accesibilă doar intelectualilor. Dumnezeu, ca Persoana deplină, este mereu disponibilă dialogului şi relaţiei de iubire cu omul, ridicându-l şi pe acesta, prin harul Lui, la o asemănare tot mai mare cu El printr-o unire tot mai mare cu El.

"Dar noi nu am învăţat o filosofie (Varlaam), că nepătimirea e omorârea laturii pătimitoare (pasionale), ci mutarea ei de la cele mai rele la cele mai bune şi lucrarea ei îndreptată, prin deprindere, spre cele dumnezeieşti după ce s-a întors cu totul de la cele rele şi s-a îndreptat spre cele bune. Şi pentru noi nepătimaş este cel ce a pierdut deprinderile rele şi s-a îmbogăţit în cele bune, <<cel ce s-a întipărit de virtuţi, ca cei împătimiţi de plăcerile rele>>, cel ce şi-a supus iuţimea şi pofta – care alcătuiesc împreună latura pătimitoare a sufletului – puterii cunoscătoare, judecătoare şi raţionale a sufletului, aşa cum cei împătimiţi şi-au supus puterea raţională laturii pasionale. Căci reaua întrebuinţare a puterilor sufletului e cea care dă naştere patimilor vrednice de dezaprobare, aşa după cum reaua întrebuinţare a cunoaşterii lucrurilor dă naştere înţelepciunii celei nebune."

Prin întrebuinţarea cea bună a poftei se dobândeşte iubirea de Dumnezeu, iar prin buna întrebuinţare a iuţimii se dobândeşte răbdarea. Iar ele sunt bine întrebuinţate când se supun minţii. Mintea pomenind neîncetat pe Dumnezeu, iar pofta însoţind mintea în această lucrare, ajung împreună la deprinderea iubirii de Dumnezeu. Iar împlinind poruncile Lui cu răbdare, se ajunge la iubirea aproapelui, care implică şi o mare trăire spirituală. Aceasta nu există însă fără nepătimire, adică fără renunţarea la iubirea egoistă de sine şi de plăcerile inferioare ale sale. Iubirea care implică nepătimirea e insuflată de un elan al iubirii de Dumnezeu şi de aproapele, de iubirea a tot ce e bun, de un elan opus oricărui egoism.

"Această cale spre desăvârşita iubire prin nepătimire se deschide liber şi urcă spre cele de sus şi se potriveşte cu deosebire celor ce s-au retras din lume. Căci odată ce s-au dedicat lui Dumnezeu şi stăruiesc cu minte netulburată în convorbirea cu El, prin această împreună petrecere, leapădă uşor povara patimilor rele şi-şi adună comoara iubirii. [...] Această forţare (la fapte bune, după poruncile lui Dumnezeu), prelungindu-se prin obişnuinţă, produce o dulce afecţiune faţă de poruncile dumnezeieşti şi preface în deprindere dispoziţia plăcută faţă de ele. Aceasta, la rândul ei, pricinuieşte o ură statornică faţă de deprinderile şi afecţiunile rele. Iar această ură contra deprinderilor rele rodeşte nepătimirea din care se naşte iubirea faţă de Cel singur bun."

Deci, faptele bune înfăţişează (lui Dumnezeu) latura pătimitoare a sufletului ca "jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu" (Rom. 12, 1), când ochii noştri văd lucruri netede, când limba, mâinile şi picioarele slujesc voii dumnezeieşti.

"Oare lucrarea aceasta nu e comună trupului şi laturii pătimitoare a sufletului? De fapt ea este semnul sigur că cineva iubeşte pe aproapele ca pe sine însuşi."

Faptele bune sunt expresia iubirii aproapelui, ele actualizează şi sporesc potenţele rugăciunii, transformând "fericita durere din osteneala trupului" în odihna (bucuria) nepătimaşă a comuniunii cu aproapele şi prin el, cu Dumnezeu. Fapta şi rugăciunea făcută pentru altul, unite la Sfântul Apostol Pavel şi cu întristarea (durerea compătimitoare) pentru el (Rom. 9, 2), arată că latura pătimitoare mijloceşte între minte şi trup. Trupul e condus spre sfinţire de către minte prin latura pătimitoare, dar şi mintea îşi actualizează puterile ei de spiritualizare a trupului prin latura pătimitoare. "Căci trupul e unit prin mijlocirea acesteia cu mintea."

De aceea Sfântul Grigorie Palama afirmă că nepătimitor nu înseamnă amorţit şi nepăsător, ci nepăsător spre cele rele; căci nu lucrările Duhului săvârşite prin

trup, nici pătimirile (afectele) dumnezeieşti şi fericite, nici puterile sufletului create în vederea acestora trebuie mortificate, ci faptele pătimaşe, rele. Iubirea de Dumnezeu şi ura faţă de cele rele sunt lucrări ale laturii pătimitoare, iar isihastul, "care se ocupă cu contemplaţiile dumnezeieşti şi înalţă Lui cântare şi mulţumită şi se lipeşte de El printr-o pomenire neîncetată [...] îşi mută toată aplecarea spre cele rele a puterii acesteia spre dragostea de Dumnezeu, potrivit celei dintâi şi mai mari porunci <<Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată tăria ta>>, adică din toată puterea ta. [...] Primind ea (latura pătimitoare – care e puterea iubitoare a sufletului) această aplecare, procură rugăciunii sinceritatea", desfăcând şi celelalte puteri ale sufletului de la cele pământeşti, înălţându-le spre Dumnezeu. Căci prin latura pătimitoare; isihastul, mistuit la culme de dragostea de Dumnezeu şi înstrăinat de trup, se împărtăşeşte de Duhul dumnezeiesc.

Sfântul Grigorie Palama consideră trupul unit cu sufletul prin latura pătimitoare. De aceea la actul rugăciunii trebuie să participe şi trupul, odată cu sufletul, cumva într-o susţinere reciprocă. Actul respiraţiei, care e ritmic şi alimentează trupul cu aerul absolut necesar vieţii, poate fi reglat sincron cu rugăciunea. Astfel şi mintea este silită să se adune din răspândirea simţurilor şi "să intre cu aerul respirat în inimă" (după Sfântul Macarie cel Mare), adică să privească cele din inimă, stăpânind peste toate gândurile şi mădularele. Căci în rugăciune, nu numai trupul trebuie strunit, ci şi gândurile. Poziţia adunată a trupului, privirea îndreptată spre inimă (sau buric), împreună şi respiraţia încetinită în ritmul rugăciunii, favorizează prin această dispoziţie şi o "întoarcere înăuntru inimii a puterii minţii ce se revarsă prin ochi afară".

"Cine deci, având minte sănătoasă, va socoti trupul nevrednic să locuiască în el propria sa minte, odată ce s-a învrednicit să devină locuinţă a lui Dumnezeu însuşi (I Cor. 6, 19)? N-a aşezat însuşi Dumnezeu, la început, mintea în trup?"

Deşi apără aceste metode auxiliare de ajutare a rugăciunii, practicate fie după Sfinţii Simeon Noul Teolog, Nichifor Monahul şi Grigorie Sinaitul, Sfântul Grigorie Palama le socoteşte folositoare doar pentru începători, "până ce, înaintând cu ajutorul lui Dumnezeu şi făcându-şi mintea în stare să nu mai simtă cele din jurul ei şi să nu se mai amestece cu ele, vor putea să o concentreze în chip sigur asupra unei gândiri unitare".

Cămara cugetărilor este inima; în ea trebuie să privim dacă şi-a înscris harul legile Duhului. Aici, în tronul harului e mintea, în partea cea mai dinăuntru a trupului; aici are loc întâlnirea cu Dumnezeu şi unirea cu El.

“Dacă, după cuvântul apostolului, Dumnezeu în inimile noastre a dat Duhul Său care strigă <<Avva, Părinte!>> (Rom. 8, 16), nu în inimile noastre ne vom întâlni cu Duhul? Dacă, în sfârşit, după Domnul profeţilor şi al apostolilor, << Împărăţia Cerurilor e înăuntru nostru>> (Luca 17, 21), nu va fi în afară şi de Împărăţia Cerurilor cel ce se sileşte să-şi scoată mintea din cele dinăuntru ale sale?”

Pentru apropierea de Dumnezeu, mintea omului trebuie să stăpânească trupul, supunându-şi simţurile raţiunii aprinse de dumnezeiescul dor. Iar pe măsura ridicării la nepătimire, mintea, curăţită de nălucirile plăcerilor, înalţă o rugăciune tot mai curată, tot mai luminoasă. Mintea însăşi vede în inimă lumina dumnezeiască, slava lui Hristos Care Se dezvăluie pe Sine, în lumină.

“Când văd cuvioşii bărbaţi în ei înşişi acea lumină dumnezeiască – şi o văd când se învrednicesc de împărtăşirea îndumnezeitoare a Duhului Sfânt, când îi cercetează negrăit razele desăvârşitoare – atunci văd însuşi veşmântul îndumnezeirii lor, mintea lor fiind umplută de slavă şi de strălucirea nespus de frumoasă ce izvorăşte din harul Cuvântului, aşa precum trupul Cuvântului s-a umplut de slavă pe munte prin lumina dumnezeiască ce izvora din dumnezeirea Lui. Căci slava pe care a dat-o Tatăl Lui, a dat-o şi El celor ce ascultă de El, cum spune cuvântul Evangheliei şi a voit ca să fie aceştia cu El şi să vadă slava Lui (Ioan 17, 22-24).”

Mintea însăşi, eliberată de patimi, se vede pe sine ca lumină în timpul rugăciunii şi e înconjurată de lumina dumnezeiască. Harul Duhului Sfânt inundă mintea, luminându-o şi ridicând-o deasupra firii, îi descoperă frumuseţea Mirelui Ceresc, într-o pace şi bucurie negrăită. Lumina aceasta nu este a cunoştinţei raţionale, mărginită în concepte, ci e mai presus de orice mărginire intelectuală; ea dă o cunoştinţă a lui Dumnezeu directă, faţă către faţă, odată ce încetează orice rugăciune sau cugetare.

“Există o puritate a minţii peste care străluceşte în timpul rugăciunii lumina Sfintei Treimi; atunci mintea se înalţă mai presus de rugăciune; de aceea nu trebuie să mai numim această stare rugăciune, ci produs al rugăciunii curate, trimis prin Duhul. Atunci mintea nu se mai roagă prin rugăciune, ci, ajunsă în extaz, pătrunde lucrurile neînţelese. Aceasta este neştiinţa, care e mai presus de cunoştinţă.”

Această vedere a lui Dumnezeu în lumină, această răpire a minţii la Dumnezeu, este produsul rugăciunii curate, este “arvuna Duhului” care aprinde inima cu iubirea negrăită a lui Dumnezeu. Aşa are loc unirea cu Dumnezeu prin har, participarea prin har a omului la viaţa dumnezeiască şi primirea darurilor Duhului Sfânt potrivit cu credinţa lui.

“Sfinţii, având de mai înainte ca bază firea cea creată, dobândesc ca adaos la ea împărtăşirea mai presus de fire şi dumnezeiască. E însuşi harul şi puterea îndumnezeitoare, Însuşi Duhul Sfânt, vărsat în cel botezat, nu după fiinţă, ci după harul care porneşte din El, prin harul sfinţeniei, aflat prin fire în El.”

Aşadar, îndumnezeirea este desăvârşirea şi deplina pătrundere a omului de Dumnezeu, unirea şi asemănarea treptată cu Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce a înviat din moarte firea omenească, înălţând-o la cer, în sânul Sfintei Treimi.

Această îmbogăţire continuă a existenţei omului în Dumnezeu, nu înseamnă însă absorbţia firii umane în cea divină, ci sporirea marginilor ei prin harul îndumnezeitor, creşterea puterii sale de a primi şi de a folosi în tot mai largă măsură energiile divine necreate. Iar îndumnezeirea nu se opreşte niciodată, ea continuă la infinit, într-o comuniune de iubire tot mai luminoasă, mai fericită, cu Dumnezeu.

“De aceea cuvântătorii de Dumnezeu numesc nesfârşită şi lumina aceasta. Prin ea, când încetează orice putere de cunoaştere, Dumnezeu se face văzut sfinţilor, unindu-se prin puterea Duhului, ca Dumnezeu cu dumnezei şi fiind văzut de aceştia; căci prin împărtăşirea de Cel mai înalt se preschimbă şi ei spre ceea ce e mai înalt şi ca să spunem cu Proorocul, <<mutându-şi tăria>>, opresc orice lucrare a sufletului şi a trupului în aşa fel că nu se mai arată şi nu se mai vede prin ei decât numai Acela, fiind biruite însuşirile naturale de prisosinţa slavei; <<ca să fie Dumnezeu totul în toate>> cum zice Apostolul (I Cor. 15, 28). Căci fiind fii ai mângâierii, vom fi şi fii ai lui Dumnezeu; <<şi ca îngerii lui Dumnezeu în cer, care pururea văd faţa Tatălui nostru cel din ceruri>> (Matei 18, 10; 22, 30), cum zice Domnul.”

Foloasele rugăciunii

Rugăciunea, în învăţătura Sfântului Grigorie Palama, ca în întreaga tradiţie ortodoxă, este cea dintâi între faptele bune săvârşite de om spre mântuire. Prin rugăciunea neîncetată gândul omului rămâne statornic în prezenţa şi comuniunea lui Dumnezeu. Rugăciunea este măsura vieţii duhovniceşti; ea este începutul vieţuirii virtuoase şi izvorul tuturor faptelor bune; ea este calea vieţii veşnice, a cunoaşterii lui Dumnezeu, căci prin ea vine harul Sfântului Duh care curăţă şi sfinţeşte toate cugetările şi simţurile spre împlinirea poruncilor lui Hristos.

Rugăciunea totuşi este un dar pe care Dumnezeu îl dă celui ce se roagă; Duhul Sfânt se face simţit în inima celui ce se roagă cu smerenie şi trezvie, în deplină

ascultare faţă de un povăţuitor duhovnicesc, şi Duhul însuşi îl învaţă pe om rugăciunea neîncetată.

1. Rugăciunea este născută din iubirea lui Dumnezeu şi duce la o mai mare sporire şi spiritualizare a iubirii. Despătimirea, iluminarea şi îndumnezeirea sunt treptele desăvârşirii vieţii duhovniceşti în care rugăciunea neîncetată este polul principal. Ea susţine întreg efortul ascetic în vederea pocăinţei curate şi a stăpânirii simţurilor de către raţiune. Ea curăţă şi mintea de nălucirile pătimaşe şi o face receptivă iluminării și vederii dumnezeieşti.

“Cel ce îşi curăţă trupul său prin înfrânare, îşi face din mânie şi poftă izvor de virtuţi prin iubire dumnezeiască şi îşi prezintă mintea lui Dumnezeu, purificată prin rugăciune, acela dobândeşte şi vede în sine harul promis celor curaţi cu inima.”

2. De asemenea, sfinţirea trupului este tot efectul rugăciunii neîncetate care atrage pe Duhul Sfânt să Se sălăşluiască în întreaga fiinţă a omului.

“La cei ce şi-au înălţat mintea la Dumnezeu şi sufletul la poftirea Lui, se transferă şi trupul, se înalţă şi se bucură şi el de comuniunea cu Dumnezeu; devine şi el posesiune şi locaş al lui Dumnezeu.”

3. Dar rugăciunea sporeşte frica de Dumnezeu, păzindu-l pe om de păcat, şi progresiv se intensifică şi rugăciunea continuă şi îndurerată; din aceasta vine împăcarea cu Dumnezeu, iar frica se preface în iubire şi durerea rugăciunii în bucurie, răsărind în noi floarea iluminării din care răzbate ca un miros contemplarea tainelor lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt.

4. Însă pe măsura iluminării minţii în har şi a cunoaşterii prin vedere directă a slavei lui Hristos, dragostea şi căldura inimii cresc odată cu bucuria unirii cu Hristos în lumină. Rugăciunea devine curată şi simplă, plină de iubire şi de smerenie, şi urcă până la tronul lui Dumnezeu, păstrându-se în cupe de aur ca să fie tămâiat cu ea Domnul. Ea este retezată brusc sub lumina harului dumnezeiesc ce inundă mintea şi-o uneşte cu Dumnezeu în iubire deplină.

5. Foloasele rugăciunii nu sunt însă numai acestea: nepătimirea, vederea slavei dumnezeieşti şi îndumnezeirea omului, ci şi celelalte daruri şi harisme ale Duhului Sfânt prin care Dumnezeu lucrează în Biserică pentru întărirea comuniunii de iubire între credincioşi. Rugăciunea intimă personală este, astfel, creatoare de comuniune în Hristos între cei ce se roagă şi se bucură împreună cu El. În rugăciunea minţii se trăieşte comuniunea şi cu ceilalţi semeni; rugăciunea însăşi ne

face transparenţi lui Dumnezeu şi semenilor prin fericitele ei roade: “dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blândeţea, înfrânarea, curăţia” (Gal. 5, 22-23). Acestea sunt mărturiile rugăciunii neîncetate, ale liniştii şi ale odihnei în Hristos. Acestea sunt roadele Duhului Sfânt şi arvuna vieţii celei veşnice.

Concluzii

Din secolul al IV-lea până în prezent, tradiţia rugăciunii curate a făcut dovada unei continuităţi uimitoare în Răsăritul creştin. Biserica însăşi e într-o rugăciune neîncetată de la întemeierea ei şi prin aceasta e unită cu Hristos, Capul şi Mirele ei. Practica isihastă nu e decât o trăire la scară personală a acestei uniri. Hristos, pe Care Îl caută înlăuntrul inimii sale acela care se roagă, nu poate fi cu adevărat înlăuntrul lui decât în măsura în care, prin Sfintele Taine, el rămâne integrat în Trupul Bisericii. Rugăciunea lui Iisus, aşa cum a fost înţeleasă de sfinţii părinţi, nu înlocuieşte deci niciodată harul mântuitor al Sfintelor Taine; ea nu face decât să-l actualizeze în lucrare, printr-o relaţie tot mai conştientă cu Iisus Hristos, în lumina şi iubirea Lui.

Sfântul Grigorie Palama a dezvoltat în scrierile sale învăţătura isihastă susţinând că rugăciunea curată şi neîncetată este calea unirii cu Dumnezeu, a cunoaşterii şi iubirii Lui. Unirea omului cu Dumnezeu îl ridică pe om din hotarele firii căzute mai presus de fire şi-l face “părtaş dumnezeieştii firi” încă din această viaţă, într-un progres nesfârşit în Hristos. Lumina învierii lui Hristos se revarsă mereu mai bogat în inimile rugătoare, aducând bucuria duhovnicească a restaurării firii umane şi a îndumnezeirii ei.

Sfântul Grigorie Palama a combătut învăţăturile greşite ale catolicismului, conform cărora Dumnezeu ar fi inaccesibil omului, retras într-o transcendenţă abstractă; el a confirmat prezenţa şi lucrarea lui Dumnezeu în lume şi în om prin energiile Sale necreate, posibilitatea unirii cu Dumnezeu prin rugăciune neîncetată şi iubire, accesibilă oricărui om. ***Rugăciunea însăşi, ca experienţă neîncetată a Bisericii şi a creştinului, asigură şi va mărturisi continuitatea trăirii Evangheliei lui Hristos în Biserică şi în spiritualitatea ortodoxă şi astăzi şi totdeauna.***

Referinţe bibliografice:

[1] Pr. D. Stăniloae, Viaţa şi învăţăturile Sfântului Grigorie Palama, Ed. Scripta, Bucureşti, 1993

[2] Filocalia, vol. 7, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1977, trad. Pr. D. Stăniloae

[3] J. Meyendorff, Sfântul Grigorie Palama şi mistica ortodoxă, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1995
[4] J. Meyendorff, Teologia Bizantină, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996
[5] Pr. D. Stăniloae, Ascetica şi Mistica Ortodoxă, Ed. Deisis, Alba Iulia, 1993

Despre cele zece porunci

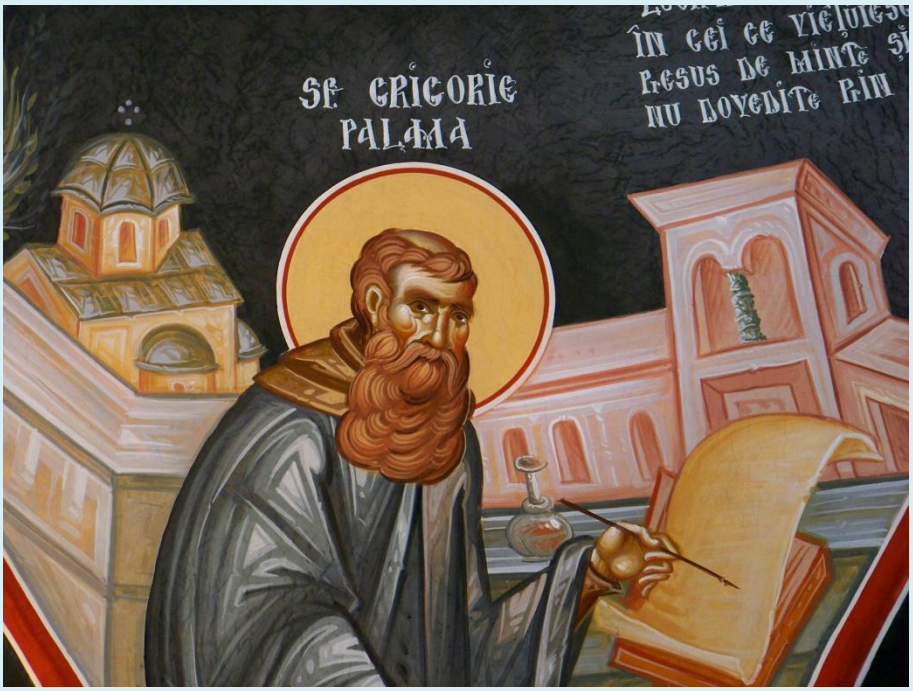

Cam prin 1347 sfântul a scris o lucrare numită „Decalogul punerii de lege celei întru Hristos, adică al Noului Legământ”. În această lucrare, asemeni unui izvor de apă vie, el înfăţişează plinirea Legii lui Moisi în învăţăturile lui Hristos. Iată o scurtă descriere a şase dintre cele zece porunci.

Porunca întâi

Mai întâi sfântul vorbeşte despre dragostea faţă de Dumnezeul Treimic: ***„Pe Acesta numai să-l iubeşti, şi Acestuia numai să slujeşti cu toată inima ta, cu toată puterea ta şi cu tot cugetul tău, şi să ai cuvintele Lui şi poruncile Lui în inima ta, ca să le cugeţi şi să le lucrezi şi să vorbeşti întru dânsele şi când umbli, şi spre culcare, şi când te scoli din somn”.*** Culegerea gândurilor sale despre Lege avea să-i slujească în anii următori, atunci când avea să le vorbească turcilor şi ereticilor pe tema aceasta.

Porunca a doua

Un alt aspect însemnat al lucrării care cu siguranţă îi dă de ruşine pe cei câţiva critici răzleţi care i-au învinuit pe căpeteniile isihaştilor, mai ales pe Palama, de a pângări icoanele şi vasele sfinte din biserici, este această zicere a sfântului despre moaştele şi sfintele icoane ale sfinţilor: ***„Asemenea [te închină] şi sfintelor moaşte***

şi oaselor lor, pentru că harul lui Dumnezeu locuieşte întru acestea, dupre cum şi în vremea făcătoarei de viaţă morţii Domnului, dumnezeirea nu s-a despărţit de închinatul trupul Lui. ... Dar şi icoanelor sfinţilor, fiindcă şi ei s-au răstignit împreună cu Domnul, să te închini lor”. Arătându-şi sprijinul pentru închinarea icoanelor, el mărturiseşte: ***„Prin mijlocirea icoanelor închină-te lui Dumnezeu Carele ne-au făcut dupre asemănarea Lui şi bine au voit pre urmă, din negrăita Lui iubire de oameni, a purta chipul nostru şi să se facă scris împrejur”.***

Vorbind în această lucrare despre „trupul lui Dumnezeu”, Palama spune că trupul îndumnezeit al lui Hristos a primit veşnica slavă a dumnezeirii pe care ne-o împărtăşeşte. Aceasta este ceea ce se înfăţişează în icoane şi căreia ne închinăm în măsura în care înfăţişează dumnezeirea lui Hristos; şi tot aceasta ni se dă în Sfânta Taină a Împărtăşaniei.

Porunca a treia

În ce priveşte celelalte porunci, el sfătuieşte să se lepede orice fel de jurăminte. Cel ce se jură este totdeauna în primejdie de a nu-şi împlini cuvântul. Sfântul Grigorie spune că creştinii care s-au legat cu jurământ, după ce au plinit ceea ce au jurat, trebuie să ceară lui Dumnezeu să-i ierte; căci chiar dacă îşi ţin cuvântul, ei au călcat o poruncă dumnezeiască.

Porunca a patra

Sfântul vorbeşte despre ziua Sâmbetei ca fiind Duminica Creştinilor, Ziua Învierii. Pentru el Duminica era ziua a opta, având caracter eshatologic, fiind acea zi „întru care va înceta toate lucrurile cele pământeşti”. Ea este chipul veacului celui nou, a cărui plinătate este preînchipuită în vremea Cincizecimii - pe când Postul Mare, fiind o vreme de nevoinţă, simbolizează veacul de acum.

Porunca a cincea

Următoarea poruncă, cea a cinstirii părinţilor, este o datorie de temei a creştinilor, căci după Dumnezeu, părinţii sunt pricina fiinţării noastre. Însă dragostea de părinţi trebuie să vină după dragostea de Dumnezeu. Creştinul trebuie să urască legăturile în care dragostea se dovedeşte a micşora dragostea omului faţă de Dumnezeu. Cât despre părinţii duhovniceşti, cei ce ne-au scos din stricăciunea şi amăgirea acestei lumi, ducându-ne către înviere şi către adevărul lui Hristos, aceştia trebuie cinstiţi mai presus de părinţii cei fireşti.

Porunca a şasea

Porunca aceasta care ne spune să nu săvârşim preacurvie este înţeleasă de Sfântul Grigorie ca „a nu curvi”. El vorbeşte despre vrednicia fecioriei, ca omul să se poată afierosi cu totul lui Dumnezeu. ***„Însă de vei putea, păzeşte fecioria, ca să poţi fi cu totul al lui Dumnezeu şi cu desăvârşită dragoste să te uneşti cu El ... şi ca îngerii lui Dumnezeu să petreci pe pământ: pentru că fireşte a lor este fecioria”.*** Cel ce trăieşte în feciorie se aseamănă ***„cu Tatăl Carele mai nainte de toţi vecii a născut în feciorie; şi cu feciorelnicul Fiu Carele din Tatăl s-a născut dintru început, şi la sfârşitul veacurilor din Fecioara Maică în trup s-a născut; şi cu Sfântul Duh Carele este negrăit din Tatăl, nu născut ca Fiul, ci purces”.***

El mai spune despre căsătorie că a fost aşezată pe pământ din pricina neascultării primilor noştri părinţi. Ea nu este calea ideală pentru atingerea desăvârşirii, fiindcă îl leagă pe om de o viaţă de griji şi face ca atingerea virtuţii să fie mai anevoioasă.

(Extras din Viaţa şi nevoinţele Sfântului Grigorie Palama)

Adrian Agachi - Rescriere creştină a celor zece porunci din Vechiul Testament - „Decalogul Noului Testament“

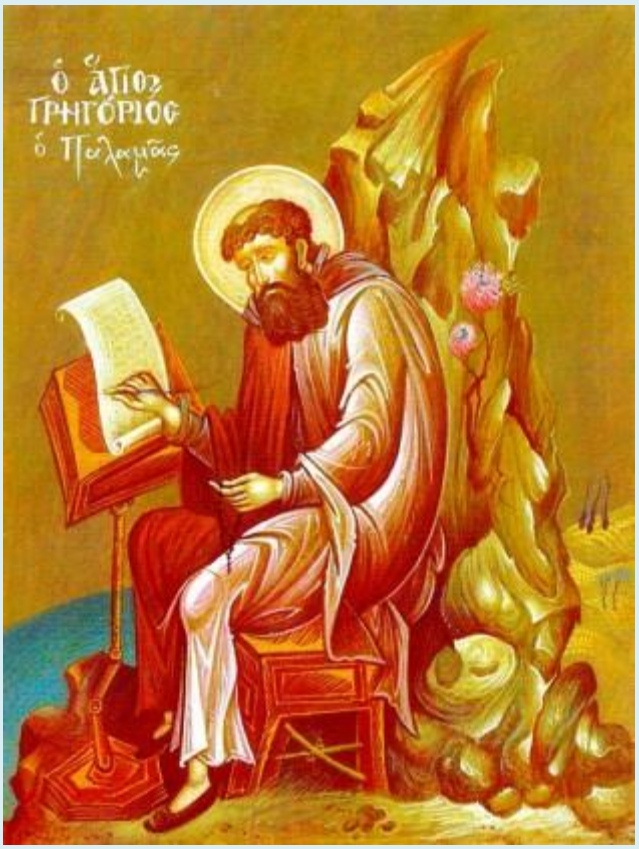

"Decalogul Noului Testament" se numără printre scrierile mai puţin cunoscute ale Sfântului Grigorie Palama, deşi cuprinde o serie de învăţături importante pentru credincioşii laici.

Cunoscut drept un sistematician desăvârşit, cu o vastă cunoaştere spirituală, Sfântul Grigorie Palama nu a fost decât rareori prezentat ca păstor de suflete preocupat de creşterea duhovnicească a creştinilor. Traducerea acestei scrieri oferită pentru prima dată în limba română de părintele diacon Ioan I. Ică jr ***ne pune în faţa unui întâistătător preocupat totodată şi de starea duhovnicească a laicilor, nu doar de cea a monahilor, aşa cum se crede de obicei după o lectură superficială a operelor sale principale.***

Contextul scrierii

Părintele diacon Ioan I. Ică jr oferă în cuprinzătoarea sa introducere la volumul al II-lea al scrierilor Sfântului Grigorie Palama şi câteva detalii legate de această scriere, care a trecut aproape neobservată în cursul timpului. El afirmă, pe baza concluziilor precizate de editorul grec al scrierilor palamite, P. Christou, că Decalogul Noului Testament a fost redactat în forma sa iniţială în cursul captivităţii otomane îndurate de Sfântul Grigorie între luna martie a anului 1354 şi luna aprilie a anului 1355 (o părere diferită are Soterios Mouselimas, care atribuie scrierea perioadei de început a episcopatului sfântului, fără a oferi însă nici un argument, în "Saint Gregory Palamasâ the Decalogue of the Law according To Christ, that is, the New Covenant", Greek Orthodox Theological Review, XXV ş1980ţ, 3, p. 298).

Părintele Ică jr subliniază că "aici Sfântul Grigorie s-a confruntat cu grupul aşa-numiţilor "chioni", populaţie de origine greacă care căuta să-şi salveze identitatea în faţa ocupaţiei otomane asumând o poziţie intermediară între islam, iudaism şi creştinism, bazată doar pe ce e comun tuturor acestor religii: monoteismul şi Decalogul. Pentru a evita orice sincretism, la întoarcerea din captivitate, Grigorie Palama ar fi redactat în toamna lui 1355 acest text de prezentare a variantei creştin-ortodoxe a Decalogului, insistând pe modificările şi nuanţele noi impuse de plinătatea revelaţiei divine aduse de Hristos" (Sfântul Grigorie Palama, Scrieri, vol. II, studiu introductiv şi trad. diac. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2005, p. 108).

Deşi scrierea s-a născut dintr-o polemică, ea este extrem de utilă pentru creştini, deoarece demonstrează diferenţele clare între poruncile esenţiale vechi-testamentare şi cele nou-testamentare. Legea Nouă nu a propus ceva contrar Legii Vechi, dar a ridicat standardele acesteia la un nivel cu totul diferit. Aşa cum afirma şi părintele John Meyendorff: "Decalogul legislaţiei după Hristos sau al Noului Testament este un mic rezumat al moralei creştine întemeiat pe cele zece porunci ale lui Moise. Scopul autorului este acela de a arăta cum, transformate de realitatea Întrupării, aceste porunci se adaptează Noului Testament" (Introduction à lâétude de Grégoire Palamas, Paris, 1959, p. 389 apud op. cit., p. 107).

Monoteismul vechi-testamentar şi Treimea nou-testamentară

Vom merge în continuare pe linia Decalogului vechi-testamentar pentru a arăta în ce mod au fost îmbogăţite aceste porunci de Legea nou-testamentară. Citatele vechi-testamentare nu corespund în întregime cu cele actuale pentru că Sfântul Grigorie Palama folosea un text scripturistic uşor diferit.

Astfel, prima poruncă din Decalog, citată de Grigorie Palama este: ***"Domnul Dumnezeul tău unul este" (Deuteronom 6, 4).***

Cum se modifică această poruncă în Noul Testament? Unitatea lui Dumnezeu a fost păstrată inclusiv în creştinism, pentru că există o singură Fiinţă a Dumnezeirii, însă Ea este existentă în trei Ipostasuri sau Persoane: Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt. După citarea poruncii vechi-testamentare amintită anterior, ***Sfântul Grigorie Palama spune: "Cel cunoscut în Tatăl, în Fiul şi în Duhul Sfânt: în Tatăl nenăscut, în Fiul născut fără început, fără timp şi fără patimă ca un Cuvânt "al Lui", Care ungând "chrisas" apoi prin Sine Însuşi firea luată de la noi S-a numit Hristos "Unsul" şi în Duhul Sfânt ieşit şi El din Tatăl, dar nu prin naştere, ci prin purcedere. Acesta este singurul Dumnezeu, acesta este Dumnezeul Cel adevărat, Domnul Cel Unul într-o treime de ipostase, nedivizat însă prin fire, voinţă, slavă, putere şi activitate, şi prin toate cele în care se recunoaşte Dumnezeirea" (Decalogul Noului Testament, în: op. cit., p. 429).***

Observăm că legea vechi-testamentară susţinea un simplu monoteism, fără a face referire la Sfânta Treime sau la posibilitatea Întrupării Domnului. Întreaga credinţă ortodoxă stă pe baza acestor doi piloni fundamentali: mărturisirea Sfintei Treimi (o Fiinţă în trei Ipostasuri) şi a Întrupării Fiului lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră.

Respingerea idolatriei şi cinstirea icoanelor şi a moaştelor

"Să nu-ţi faci nici o asemănare a nici unui lucru din câte sunt sus în cer sau jos pe pământ şi din câte sunt în apele cele de sub pământ, ca să le slujeşti lor sau să le slăveşti ca dumnezei" (Ieşirea 20, 4; Deuteronomul 5, 8).

Sfântul Grigorie Palama oferă o turnură parţial neobişnuită acestui pasaj. Probabil din punctul său de vedere idolatria nu mai reprezenta un pericol la adresa credinţei creştine, deoarece ne aflăm deja în cursul secolului al XIV-lea, însă una dintre problemele care măcinaseră adânc credinţa ortodoxă în urmă cu câteva secole şi care încă mai constituia o problemă pentru teritoriile aflate sub dominaţie musulmană era cinstirea icoanelor şi a moaştelor. Islamul condamna făurirea imaginilor din teama de idolatrie, la fel cum o făcuseră în secolele VIII şi IX împăraţii iconoclaşti. Însă, după ce afirmă binefacerile cinstirii icoanelor şi necesitatea păstrării cultului lor, întemeindu-l pe Întruparea Domnului, Care S-a arătat în trup şi astfel poate fi reprezentat în icoană, Sfântul Grigorie Palama trece la criticarea atitudinii idolatre care poate apărea la unii credincioşi faţă de imaginile sfinte.

De aceea precizează: ***"Cele din Sfânta Sfintelor erau o prefigurare a celor mai presus de ceruri, iar Sfânta purta icoana întregii lumi, iar Moise le-a numit sfinte slăvind nu creaturile, ci prin ele pe Dumnezeu Făcătorul lumii. Aşadar şi tu să nu faci dumnezei icoanele Stăpânului Hristos şi cele ale sfinţilor, ci prin ele să te închini Celui ce mai întâi ne-a făcut după icoana/chipul Lui pe noi, iar mai apoi a binevoit pentru negrăita Sa iubire de oameni să ia asupra Sa icoana/chipul Său din noi devenind circumscris" (op. cit., p. 431).***

De asemenea, Sfântul Grigorie afirmă necesitatea cinstirii semnului Sfintei Cruci şi a moaştelor sfinţilor. Argumentul folosit pentru cinstirea moaştelor trebuie redat deoarece este de maximă importanţă astăzi, când multe persoane se îndoiesc de folosul acetui gest: ***"Să te închini de asemenea şi sfintelor lor racle, încă şi rămăşiţelor osemintelor lor, fiindcă harul lui Dumnezeu nu s-a depărtat de ele, aşa cum nici dumnezeirea nu s-a depărtat de cinstitul Trup al lui Hristos la moartea Lui făcătoare de viaţă" (op. cit., p. 432).***

Luarea numelui lui Dumnezeu în deşert şi jurământul

"Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert" (Ieşirea 20, 7; Deuteronomul 5, 11).

Cu privire la această poruncă, Sfântul Grigorie Palama osândeşte în primul rând utilizarea oricărui fel de jurământ, astfel încât creştinul să scape de posibilitatea efectuării unui jurământ mincinos.

Soluţia propusă este destul de simplă: ***"Grăind adevărul în toate cuvintele tale, să le dai tăria unui jurământ".***

În zilele noastre, numim un om care face ceea ce spune fără a fi nevoit să se jure, "un om de cuvânt". În situaţia în care ne-am jurat să facem un lucru, avem două posibilităţi din punctul de vedere al Sfântului Grigorie Palama. Dacă am jurat pentru un lucru bun, atunci să facem lucrul respectiv, mărturisindu-ne însă păcatul jurământului, iar dacă am jurat pentru un lucru rău, să nu îl facem niciodată pentru a nu cădea în osânda lui Irod, care l-a ucis din pricina jurământului pe Sfântul Ioan Botezătorul.

Adrian Agachi - Comoara evlaviei din sufletul tău - „Decalogul Noului Testament“

Poruncile din Decalogul Vechiului Testament au rămas pentru o lungă perioadă de timp normative chiar şi pentru creştini, dar acest fapt s-a păstrat doar în cazul celor care se aflau încă într-o perioadă de curăţire sufletească.

Legea iubirii depăşeşte orice interdicţie de desfrâu, ucidere, orice cerere de respectare a părinţilor şi a unei zile dedicate lui Dumnezeu şi fiecare aspect esenţial al mărturisirii adevăratei credinţe fără a ne lăsa atraşi de idolii falşi ai acestei lumi sau de dorinţa de a ne impune propria logică. Toate aceste lucruri au fost subliniate de Sfântul Grigorie Palama în scrierea sa intitulată Decalogul Noului Testament.

Sabatul şi ziua Învierii

În materialul anterior am discutat în detaliu rectificarea primelor trei porunci din Decalog prin intermediul Legii nou-testamentare.

Cu privire la cea de-a patra poruncă, Sfântul Grigorie Palama afirmă: "Ziua întâi a săptămânii, care se numeşte şi ziua Domnului" (Apocalipsa 1, 10), întrucât este rezervată Domnului, Care în ea a înviat din morţi arătându-ne şi încredinţându-ne dinainte Învierea cea de obşte, "ziua" în care se va opri şi orice lucru pământesc, această zi deci să o sfinţeşti (cf. Ieşirea 20, 8-11; Deuteronomul 5, 14-15)" (Sfântul Grigorie Palama, "Decalogul Noului

Testament", în: Scrieri, vol. II, trad. diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2005, p. 433).

Sfântul Grigorie Palama explică în continuare care sunt aspectele acestei sfinţiri a zilei Învierii Domnului.

În primul rând, creştinul trebuie să îşi amintească de viaţa veşnică şi să păstreze o meditaţie profundă asupra poruncilor scripturistice. De asemenea, participarea liturgică este necesară, precum şi împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului.

Sfântul Grigorie Palama mai susţine importanţa odihnei de la cele rele. El îi cheamă pe creştini să se lupte cu atât mai mult împotriva patimilor în ziua Duminicii, singura zi din cursul săptămânii oferită în întregime Domnului şi nu activităţilor obişnuite. Prin urmare, sabatul iudaic este depăşit din multe puncte de vedere: în primul rând liturgic şi ascetic, precum şi din punctul de vedere al meditaţiei la legea Domnului.

Cinstirea părinţilor după trup şi a celor duhovniceşti

"Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta" (Ieşirea 20, 12; Deuteronomul 5, 16).

Aceasta este porunca cuprinsă în Vechiul Testament. Aici, Sfântul Grigorie Palama operează două modificări esenţiale aduse de Noul Testament.

În primul rând, părinţii care respectă credinţa ortodoxă trebuie cinstiţi, dar numai dacă ***"iubirea faţă de ei conlucrează la iubirea lui Dumnezeu, iar dacă nu conlucrează, să fugi de ei fără ură" (op. cit., p. 434).***

Însă Sfântul Grigorie Palama ne îndeamnă să urâm pornirile păcătoase ale părinţilor care se ridică împotriva credinţei ortodoxe şi să ne despărţim de ei dacă sunt eretici, precum şi de rudele sau prietenii asemenea lor.

În această privinţă trebuie respectată porunca: ***"Dacă nu urăşte cineva pe tatăl său şi pe mamă, pe femeia, pe copiii şi fraţii lui şi însuşi sufletul lui şi nu-şi ia crucea lui şi Îmi urmează Mie, nu este vrednic de Mine" (Luca 14, 26-27).***

Un al doilea aspect fundamental care apare odată cu Legea Nouă este rolul esenţial al părintelui duhovnicesc. În afara părinţilor trupeşti, creştinul primeşte prin Botez şi intrarea în Biserică şi părinţi duhovniceşti cum sunt naşii. Mai târziu lor li se adaugă părintele duhovnic şi în cazul în care se intră în monahism, naşul de călugărie. Toţi aceşti părinţi spirituali trebuie respectaţi la fel de mult precum

părinţii după trup sau chiar mai mult datorită influenţei lor spirituale mult mai avansate în anumite cazuri chiar decât a propriei mame şi a propriului tată.

Interzicerea desfrânării, a uciderii, a furtului şi… porunca iubirii

Următoarele trei porunci din Decalogul vechi-testamentar sunt foarte scurte: ***"Să nu desfrânezi" (Ieşirea 20, 14; Deuteronomul 5, 18), "să nu ucizi" (Ieşirea 20, 15; Deuteronomul 5, 17); "să nu furi" (Ieşirea 20, 15; Deuteronomul 6, 19).***

În privinţa desfrânării, Sfântul Grigorie Palama atrage atenţia că în Noul Testament apare şi posibilitatea păstrării fecioriei, care părea probabil fără sens în perioada Vechiului Testament.

Însă Sfântul Grigorie nu osândeşte căsătoria, ci afirmă doar că este necesar evitarea adulterului şi mulţumirea cu o singură femeie, prin renunţarea la rădăcinile desfrânării aflate în privirea lacomă osândită de Mântuitorul.

Cu privire la interdicţia uciderii, Sfântul face trimitere la osândirea mâniei de Hristos, care este rădăcina acestui păcat şi cere următoarele: ***"Să nu cazi din înfierea Celui ce face vii pe cei morţi şi să te faci prin fapte fiu celui ce dintru început a fost ucigător de oameni (adică diavolului, Ioan 8, 44)"*** ***(op. cit., p. 437).***

Acest îndemn poate fi lucrat dacă respingem din start orice pornire mânioasă şi reuşim să ne abţinem de la a răspunde răului cu rău.

Furtul este doar o faptă condamnabilă în creştinism, pentru că Hristos ne propune un lucru mult mai înalt: responsabilitatea milei faţă de aproapele. Nu numai că nu trebuie să furăm, ci este necesar să facem milostenii pentru a ne putea apropia de Dumnezeu.

Defăimarea şi poftirea lucrurilor aproapelui

Ultimele două porunci din Decalog sună astfel: ***"Să nu defăimezi" (Ieşirea 20, 16; Deuteronomul 5, 20) şi "să nu pofteşti ceva din cele ale aproapelui tău, nici proprietate, nici bani, nici mărire, nici câte sunt ale aproapelui tău" (Ieşirea 20, 17; Deuteronomul 5, 21).***

Defăimarea aproapelui nu numai că trebuie evitată de un creştin obişnuit, ci mai mult decât atât, el trebuie să acopere păcatul aproapelui, fără a-l judeca pe păcătos şi fără a-l cleveti împreună cu alte persoane.

Cât despre ultima poruncă a Decalogului, Grigorie Palama afirmă că ***"nepoftind cele străine, te vei putea ţine departe şi de răpirea care vine din lăcomie. Aşadar, mai degrabă dă tu din cele ale tale celui care îţi cere şi miluieşte-l pe cât îţi stă în putinţă pe cel ce are nevoie de milă, şi să nu te întorci de la cel ce vrea să împrumute de la tine (Matei 5, 42). Şi dacă vei găsi un lucru pierdut să-l păstrezi pentru stăpânul lui, chiar dacă aceasta arată duşmănie faţă de tine (Ieşirea 23, 4-5), căci astfel îl vei împăca şi pe el şi vei birui răul cu binele (Romani 12, 21), precum îţi porunceşte Hristos"*** ***(op. cit., p. 438).***

Răsplata celor care păzesc Noul Decalog

Cu privire la răsplătirea veşnică a celor care păzesc cu grijă poruncile Domnului în general, nu doar cele care sunt cuprinse în acest Nou Decalog, Sfântul Grigorie Palama precizează: ***"Păzind cu toată puterea toate acestea şi vieţuind în ele, vei depune în sufletul tău comoara evlaviei, vei bineplăcea lui Dumnezeu şi ţi se va face binele de către Dumnezeu şi de către cei "ce vieţuiesc" după Dumnezeu şi vei ajunge moştenitor al bunătăţilor veşnice, cărora fie să ne învrednicim toţi cu harul şi cu iubirea de oameni a Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos"*** ***(op. cit., pp. 438-439).***

Sunt patru aspecte care alcătuiesc răsplata celor care păzesc poruncile de viaţă făcătoare ale Domnului.

- ⇒ *Primul dintre ele constă în dobândirea virtuţilor, enunţată aici prin termenul de comoară a evlaviei de Sfântul Grigorie Palama.*
- ⇒ *Astfel, ajungem la cel de-al doilea beneficiu care rezidă în faptul că devenim plăcuţi în faţa lui Dumnezeu, cu alte cuvinte, dobândim asemănarea cu El.*
- ⇒ *În al treilea rând, primim binefacerile lui Dumnezeu şi ale celor care Îi slujesc, integrându-ne în comunitatea iubitoare a Bisericii. Darurile vin la cei care dăruiesc mai mult, deoarece, aşa cum a spus Domnul,* ***"mai fericit este a da decât a lua" (Fapte 20, 35).***
- ⇒ *Ultima fericire adusă de păzirea poruncilor Domnului este moştenirea vieţii şi a bunătăţilor veşnice. O fericire spre care tindem toţi şi care, sperăm, va fi dată tuturor în cele din urmă...*

Pr. Bogdan Dedu - Grigorie Palama şi energiile necreate

Sfântul Grigorie Palama este unul dintre cei mai mari Părinţi ai Bisericii Ortodoxe din mileniul al doilea creştin. Numele lui se leagă, în special, de precizarea învăţăturii despre harul necreat, cunoaşterea nemijlocită a lui Dumnezeu şi îndumnezeirea omului. Este prăznuit de două ori pe an: pe 14 noiembrie şi în duminica a doua din Postul Mare.

Sfântul Grigorie s-a născut în anul 1296 în Constantinopol. Tatăl său, Constantin, a fost un important demnitar al împăratului bizantin Andronic II, paleologul (†1328). În ciuda funcţiei sale înalte, tatăl lui Grigorie a dus o viaţă sfântă. Cu puţin înainte de a muri, s-a călugărit, luând numele de Constanţiu. I-au rămas cinci copii mici: trei băieţi şi două fete, cărora însuşi împăratul le-a devenit tutore.

Grigorie avea şapte ani. Întrucât nu reuşea să ţină minte noţiunile pe care trebuia să le înveţe, a hotărât să nu înceapă niciodată citirea şi învăţarea fără să facă trei metanii mari şi o rugăciune înaintea icoanei Maicii Domnului. Ajutorul Maicii Domnului nu a întârziat: nu după multă vreme, Grigorie a sporit mult în ştiinţa de carte, încât mulţi erau impresionaţi de înţelepciunea lui.

„Luminează-mi întunericul, luminează-mi întunericul!“

La vârsta de 20 de ani, a ales o altă cale decât cea pentru care îl pregătise împăratul. În vreme ce Andronic al II-lea l-ar fi dorit colaborator la conducerea imperiului, asemenea tatălui său, Constantin, tânărul Grigorie s-a călugărit la mănăstirea Vatoped, din Muntele Athos. Aici, a intrat sub îndrumarea duhovnicească a părintelui Nicodim (prăznuit la 11 iulie), cunoscut isihast, renumit atât prin făptuire, cât şi prin vederea lui Dumnezeu.

După doi ani de nevoinţă, într-una din zile, i s-a arătat Sfântul Ioan Evanghelistul. Acesta i-a spus: „am fost trimis de Împărăteasa tuturor să te întreb de ce strigi neîncetat către Dumnezeu «luminează-mi întunericul, luminează-mi întunericul!»?“.

Sfântul Grigorie i-a răspuns: „ce altceva trebuie să cer eu, cel pătimaş şi plin de păcate, decât numai să fiu miluit şi luminat, spre a afla şi a face voia Lui cea sfântă?“

Atunci, Sfântul Ioan l-a încredinţat că Maica Domnului nu îl va părăsi niciodată şi îi va fi totdeauna ajutătoare.

De la Vatoped, a mers la mănăstirea Sfântului Atanasie Athonitul, unde a slujit la bucătărie şi a cântat în biserică alături de ceilalţi psalţi. Despre viaţa lui de asceză din această perioadă ne vorbeşte biograful său, patriarhul Filotei Kokkinos (†1379): ***„...se lupta ca şi cum voia să se facă netrupesc. Somnul şi-l biruise atât de mult, încât a rămas treaz trei luni întregi, ca şi când ar fi fost fără de trup, afară de un scurt răgaz, în care se odihnea puţin, după ce îşi lua hrana, spre a nu pătimi cu ceva rânduielile firii“.***

După trei ani, s-a stabilit la schitul Glossia, unde un grup de isihaşti se nevoiau în asceză şi în rugăciunea minţii, sub călăuzirea unui monah, Grigorie, originar din Constantinopol.

Desele incursiuni ale turcilor din jurul anului 1326 l-au silit pe Grigorie să se mute cu întregul grup de 12 monahi isihaşti la Tesalonic. Aici, a fost hirotonit preot. Împreună cu ceilalţi călugări, s-a stabilit apoi într-un schit de pe muntele de lângă Veria. Aici, a continuat viaţa de asceză din Sfântul Munte: cinci zile pe săptămână petrecea în rugăciune şi post, fără să se întâlnească cu nimeni, iar sâmbăta şi duminica cobora în mijlocul fraţilor şi al credincioşilor, slujind Sfânta Liturghie şi predicând. Nu a rămas mult nici aici; din cauza sârbilor, care atacau des regiunea, s-a întors la Athos şi s-a aşezat în schitul „Sfântul Sava“, de lângă Marea Lavră.

Disputa cu Varlaam

Pe la 1334, au sosit la Constantinopol nişte dominicani pentru a discuta cu ortodocşii problema unirii Bisericilor Ortodoxă şi Catolică. Era perioada în care se duceau intense tratative pentru unire. Cu acest prilej, Varlaam, un tânăr foarte bine pregătit, originar din Calabria (Italia), călugărit de câţiva ani în Constantinopol, dorind să câştige simpatia ortodocşilor care îl suspectau de catolicism ascuns, a scris mai multe tratate despre purcederea Sfântului Duh, dorind să apere poziţia ortodoxă şi anume că originea sau principiul Duhului este numai Tatăl. A făcut-o însă într-o manieră care relativiza ambele perspective. Atunci, prietenii Sfântului Grigorie din Tesalonic i-au scris acestuia, rugându-l să-i lămurească cu privire la teza lui Varlaam. Sfântul Grigorie a scris mai multe tratate despre purcederea Sfântului Duh, trimiţând, în acelaşi timp, câte o scrisoare şi lui Varlaam şi prietenului acestuia, Achindin.

Atitudinea Sfântului Grigorie l-a deranjat pe Varlaam. Pentru a se revanşa oarecum, a scris trei tratate împotriva isihaştilor, ştiind că Grigorie însuşi era adept al acestei mişcări. Fără să înţeleagă ce înseamnă, de fapt, rugăciunea minţii şi vederea luminii dumnezeieşti, oprindu-se la explicaţiile unor monahi simpli, Varlaam a început să ridiculizeze isihasmul.

Sfântul Grigorie i-a răspuns, la rândul său, printr-o serie de şase tratate, în care apăra poziţia monahilor isihaşti. În acelaşi timp, Palama, în 1341, a alcătuit o lungă scrisoare - Tomosul aghioritic - care a fost semnată de toate căpeteniile monahismului atonit, fiind aprobată apoi de episcopul Iacob de Ierissos.

Au avut loc apoi dispute publice între Palama şi Varlaam. În urma acestora, Varlaam a publicat lucrarea „Contra mesalienilor“, în care îl ataca personal pe Grigorie. (Mesalienii, atestaţi încă din secolul al IV-lea în Siria, au fost nişte eretici care nesocoteau rolul Tainei Botezului, afirmând că numai prin rugăciune omul se poate mântui. Erezia a dăinuit sub diverse denumiri şi forme până prin secolul al XIV-lea.) Grigorie Palama răspunde şi de data aceasta prin trei tratate, respingând învăţătura lui Varlaam.

Victoria lui Palama

În primăvara lui 1341, Sfântul Grigorie merge la Constantinopol pentru a prezenta poziţia sa patriarhului şi sinodului. Întrucât mulţi erau deja de partea lui Varlaam, Palama a petrecut mult timp în discuţii cu arhiereii, pentru a le demonstra care este învăţătura ortodoxă. La 11 iunie 1341, s-a întrunit un sinod care a dat dreptate isihaştilor. Varlaam, pentru a evita condamnarea şi-a cerut iertare şi a plecat în Occident.

Evenimentele politice care au urmat morţii împăratului Andronic III, paleologul (†1341) au făcut ca balanţa să încline în favoarea adversarilor Sfântului Grigorie: patriarhul Ioan Calecas (1341-1347), sprijinitor al lui Achindin, condamnă pe isihaşti. Palama este închis în 1343, alături de alţi şase ierarhi susţinători ai lui. În 1347 are loc însă un alt sinod care îl condamnă pe Ioan Calecas şi reconfirmă învăţătura Sfântului Grigorie, care este scos din închisoare. Patriarh al Constantinopolului ajunge prietenul său, Isidor (1347-1349), care ocupă scaunele vacante cu ierarhi susţinători ai lui Palama. Sfântul Grigorie însuşi este hirotonit şi instalat arhiepiscop al Tesalonicului, al doilea oraş important al imperiului.

Confruntările între adepţii lui Achindin şi cei ai lui Palama nu au încetat însă. În 1351, s-a ţinut un alt sinod care, în final, a reafirmat învăţătura Sfântului Grigorie, elaborând şi un Tomos sinodal.

Nici ultima perioadă a vieţii Sfântului Grigorie nu a fost mai liniştită: la cumpăna anilor 1352-1353, s-a îmbolnăvit grav; abia refăcut, în cursul unei călătorii cu corabia spre Constantinopol, a fost răpit de turci şi luat prizonier, fiind eliberat numai după un an.

A făcut multe minuni, vindecând bolnavi, mai ales în anii ce au premers morţii sale. A murit la 14 noiembrie 1359.

În ajunul plecării din această lume, i s-a arătat Sfântul Ioan Gură de Aur (una dintre zilele sale de prăznuire fiind 13 noiembrie), care i-a adresat cuvintele: „Spre Înălţimi! Spre Înălţimi!“

Moaştele Sfântului Grigorie se păstrează la Tesalonic, în biserica ce i-a fost închinată.

La numai nouă ani de la moartea sa, a fost canonizat de sinodul convocat de ucenicul şi biograful său, Filotei Kokkinos al Constantinopolului. În Biserica Ortodoxă, este prăznuit de două ori pe an: pe 14 noiembrie şi în duminica a doua din Postul Mare.

Energiile omeneşti şi energiile dumnezeieşti

Chiar dacă, pentru un om al zilelor noastre disputa dintre Sfântul Grigorie Palama şi Varlaam din Calabria ar părea o simplă contrazicere de idei, miza controversei a

fost şi a rămas până astăzi una esenţială pentru Biserica Ortodoxă: este sau nu posibilă o cunoaştere directă, nemijlocită a lui Dumnezeu?

În dispută s-au aflat, de fapt, două concepţii total diferite privitoare la Dumnezeu şi la relaţia omului cu El: cea occidentală, a teologiei scolastice, tributară filozofiei şi cea a tradiţiei răsăritene.

Pentru Varlaam şi adepţii săi, Dumnezeu nu poate fi cunoscut direct, întrucât El se face cunoscut şi intră în relaţie cu omul prin intermediul harului creat. Câtă vreme există un intermediar - harul creat - nu poate fi vorba de o unire directă a omului cu Dumnezeu.

Sfântul Grigorie vorbeşte de posibilitatea cunoaşterii şi a unirii nemijlocite cu Dumnezeu. El spune că nu există natură (fiinţă) nelucrătoare, care să nu se manifeste în afară prin energii. Numai inexistenţa este nelucrătoare şi neenergetică. Orice persoană care are natură proprie poate fi cunoscută prin manifestările ei. Dumnezeu, fiind necreat, se manifestă prin energii necreate (harul lui Dumnezeu); omul şi întreaga creaţie au energii create, corespunzătoare naturii lor. Energiile - necreate sau create - sunt distincte de persoana care le generează, dar nu sunt diferite sau separate de aceasta. Astfel, ele fac cunoscută persoana, însă esenţa persoanei nu se epuizează în manifestările ei, rămânând întotdeauna dincolo de acestea.

Pentru a ilustra cele două concepţii diferite, ne-am putea folosi de imaginea soarelui (exemplu ce trebuie primit, desigur, păstrând proporţiile): pentru adepţii lui Varlaam, Dumnezeu este ca şi discul solar lipsit de raze (situaţie în care lipseşte şi lumina şi căldura), în vreme ce pentru Sfântul Grigorie Palama El este ca soarele care încălzeşte şi luminează pământul, graţie razelor sale.

Cele două perspective au şi consecinţe diferite: în relaţia prin energii dintre Dumnezeu şi lume, păcatele sunt considerate boli, iar calea spre mântuire presupune pocăinţa şi vindecarea prin unirea cu Dumnezeu şi sălăşluirea harului Său în om; în relaţia indirectă cu Dumnezeu - prin harul creat - avem de-a face cu o religie morală în care păcatele sunt considerate încălcări ale legii, ceea ce face ca în îndreptare să predomine pedeapsa şi se minimalizează iubirea. Din contră, învăţătura despre mântuirea ca vindecare accentuează foarte mult iubirea, iar libertatea dobândeşte un loc important.

Din slujba Sfântului Grigorie Palama

- „Cugetul şi gura ţi-ai hrănit înţelepţeşte la apele Duhului, nouă arătându-te cu-adevărat ca o mare a harului, dintru care, Părinte, o picătură dă şi mie, celui ce cânt.“

- „Stând acum la tronul lui Hristos, de Dumnezeu văzătorule, Sfinte şi de raza neapropiată neîncetat la vedere desfătându-te, de întunericul păcatelor, cu mijlocirea ta mântuieşte-ne.“

- „Înţelepciunea lumească, Înţeleptule, nebunie socotindu-o, nebunia Crucii ai iubit-o şi pe aceasta pe umeri ridicând, cum a zis Apostolul, nebunia părelnică o ai arătat mai presus de înţelepciunea lumii acesteia.“

Biserica studenţilor politehnişti din Bucureşti

Iniţiativa ridicării unei biserici închinate Sfântului Grigorie Palama a aparţinut unui grup de teologi şi mireni, membri ai asociaţiei „Sfântul Grigorie Palama“, dintre care amintim pe IPS Teofan, mitropolit ales al Moldovei şi Bucovinei, atunci episcop-vicar patriarhal (preşedinte de onoare), pr. prof. Constantin Coman (preşedinte), Costion Nicolescu (vicepreşedinte), Horia Bernea (†2000), director al Muzeului Ţăranului Român etc. Locul a fost ales împreună cu membrii ASCOR, care doreau să ridice o biserică în campusul Universităţii Politehnica din Bucureşti.

Întregul proiect a avut binecuvântarea patriarhului Teoctist şi a fost întâmpinat cu bucurie de părintele Dumitru Stăniloae, care, aflând de această iniţiativă, a exclamat: „ce frumos că tinerii care se dedică studiului materialităţii şi tehnicii să aibă în apropierea lor o biserică închinată celui care s-a preocupat prin excelenţă cu suportul duhovnicesc al creaţiei!“

Piatra de temelie a fost pusă pe 29 mai 1996 de patriarhul Teoctist şi a fost rificată într-un timp record. Proiectul catapetesmei, crucile de pe turlă şi acoperiş, ancadramentele uşilor şi ferestrelor şi uşile de la intrare a fost conceput de pictorul Horia Bernea. Catapeteasma, donaţie a patriarhului Teoctist şi uşile de la intrare au fost lucrate de meşteri de la atelierele Patriarhiei şi de la muzeul Ţăranului Român.

Slujba de sfinţire din 29 octombrie 1999 a fost săvârşită de fericitul întru adormire patriarhul Teoctist, împreună cu Sanctitatea Sa Bartolomeu I, patriarhul ecumenic, şi PF Părinte Patriarh Daniel, pe-atunci mitropolit al Moldovei şi Bucovinei.

Redescoperirea gândirii palamite

Cu toate că învăţătura Sfântului Grigorie - de altfel, a Părinţilor răsăriteni - a ieşit biruitoare, în mod paradoxal, secolele care au urmat au fost favorabile mai degrabă învăţăturii lui Varlaam şi Achindin şi aceasta nu în spaţiul occidental, care a rămas până astăzi dacă nu ostil, cel puţin rezervat faţă de isihasm, ci chiar în spaţiul răsăritean. În special teologia de şcoală din Bisericile ortodoxe a împrumutat perspectiva apuseană asupra posibilităţii unirii omului cu Dumnezeu.

Situaţia aceasta l-a făcut pe Sfântul Nicodim Aghioritul (†1809) să întrebe cu amărăciune: „cum a fost posibil ca această comoară să stea uitată şi prăfuită în cotloanele neînsemnate ale vreunei mănăstiri? De ce a îngăduit Dumnezeu acest lucru?“

Secolul XX a readus însă în lumină pe Sfântul Grigorie Palama şi învăţătura sa. Părintele Dumitru Stăniloae a publicat prima monografie în spaţiul ortodox, în 1938: „Viaţa şi învăţătura Sfântului Grigorie Palama“, continuând apoi să traducă multe din lucrările arhiepiscopului Tesanonicului. Părintelui Stăniloae i s-au alăturat alţi teologi ortodocşi: Vladimir Lossky, John Meyendorff şi Georgios Mantzaridis.

Pr. lect. Dumitru Pintea - Teologul rugăciunii şi al luminii necreate

Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, supranumit „noul Hrisostom“ aşa cum apare în fresca bisericii

În imediata succesiune a Duminicii Ortodoxiei, Biserica Ortodoxă face pomenirea Sfântului Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, teolog al dumnezeieştii şi neînseratei lumini şi lucrător al rugăciunii de toată vremea. Această prăznuire în apropiere de Duminica Ortodoxiei pune în lumină faptul că viaţa sfântă şi teologia adâncă a Sfântului Grigorie Palama, tradiţia monastică isihastă cu practica rugăciunii neîncetate şi modul de viaţă monahală pe care îl propune şi care aduce un duh proaspăt şi înnoitor în viaţa Bisericii sunt expresia cea mai luminoasă şi autentică a Ortodoxiei în spaţiul marii Tradiţii dogmatice bizantine din secolul al XIV-lea.

Sfântul Grigorie Palama este în acelaşi duh cu Sfinţii Părinţi din epoca patristică a Bisericii, trăitori şi teologhisitori ai tainelor dumnezeieşti, revelate nouă în parte prin prooroci şi plenar prin Iisus Hristos.

Praznicul Sfântului Grigorie Palama a fost instituit deodată cu canonizarea sa de către Biserică, în anul 1368, la numai 9 ani de la trecerea Sfântului Părinte la Domnul. Biserica Ortodoxă face pomenirea Sfântului Grigorie Palama de două ori

pe an: în ziua morţii lui, 14 noiembrie şi în această a doua Duminică a Postului Mare.

În Tomosul Sinodului constantinopolitan din 1368, referitor la canonizarea Sfântului Grigorie se spune: ***"Plecând de la vieţuirea lui minunată şi deopotrivă cu îngerii, de la marile lupte pe care le-a purtat împotriva patimilor şi a demonilor, încă şi de la câte a luptat cu vitejie pentru Sfânta Biserică a lui Hristos al cărei întâi stătător a fost, întărindu-o cu scrieri, tratate şi cu tot ce stătea în putinţă, pe acel bărbat sfânt şi purtător de Dumnezeu, pe Grigorie Palama îl socotim Sfânt şi ca pe unul căruia nu-i lipseşte nimic faţă de marii Dascăli şi purtătorii de Dumnezeu Părinţi ai Bisericii".***

Odată cu slujba de cinstire, alcătuită de patriarhul Filotei al Constantinopolului, s-a adăugat Synodikonului Ortodoxiei şi proclamarea veşnicei pomeniri a Sfântului Grigorie Palama. Prin aceasta, Biserica a înscris pe Sfânt printre marii apărători ai credinţei ortodoxe, iar pentru opera sa teologică îl numără în rândul celor mai mari teologi ai Ortodoxiei.

"Apărător al adevăratei evlavii şi ocrotitor călduros al credinţei…"

Canonul liturgic compus întru lauda şi cinstirea Sfântului Grigorie, ca şi celalalte imne din slujba zilei, îl numesc cu cele mai variate şi expresive calificative, care laudă atât sfinţenia vieţii lui, cât şi profunzimile teologice şi duhovniceşti ale scrierilor sale, precum şi dimensiunea pastorală şi apologetică a slujirii lui: ***"Cu ce cântări de laude vom lăuda pe ierarhul? Trâmbiţa teologiei, gura cea însufleţită de focul darului, cinstitul locaş al Duhului, stâlpul Bisericii cel nemişcat, bucuria cea mare a lumii, râul înţelepciunii, sfeşnicul luminii, steaua cea luminoasă care luminează făptura".***

Laudele întru cinstea Sfântului zugrăvesc şi împodobesc chipul teologului şi al ierarhului, păstorul cel bun şi ucenic al mai Marelui Păstor, Hristos, care asemenea Aceluia şi-a pus sufletul pentru turma cuvântătoare. ***"Cu ce flori de laude vom încununa pe ierarhul? Pe apărătorul adevăratei evlavii şi potrivnicul nelegiuirii, pe ocrotitorul cel călduros al credinţei, pe marele conducător şi învăţător, lira cea plină de bun sunet a Duhului, limba cea strălucitoare ca aurul, izvorul care izvoreşte ape de vindecări credincioşilor, pe marele şi minunatul Grigorie".***

Dimensiunea apologetică a teologiei Sfântului Grigorie şi grija lui pastorală neadormită pentru turma mereu în pericol de a fi sfâşiată de lupii ereziei pierzătoare de suflete este adusă şi ea în lumină în tonuri pline de culoare şi poezie: ***"Cu ce buze noi, pământenii, vom lăuda pe ierarhul? Pe învăţătorul Bisericii, pe***

vestitorul dumnezeieştii lumini, pe cunoscătorul tainei celei cereşti a Treimii. Podoaba cea mare a ierarhilor, pe cel ce a strălucit cu fapta şi cu gândirea la cele de sus; lauda Tesalonicului…"".

Slujba Utreniei de duminică dimineaţa se deschide şi ea cu lauda adusă Sfântului: ***"Luminător al dreptei credinţe, sprijinul Bisericii, podoaba monahilor, apărătorule cel nebiruit al teologilor, lauda Tesalonicului, propovăduitor al harului, făcătorule de minuni Grigorie, roagă-te pururea să se mântuiască sufletele noastre" .***

Plecând de la faptul că Sfântul Grigorie Palama este socotit a fi cel mai mare teolog al secolului al XIV-lea şi unul dintre cei mai importanţi teologi ai Bisericii Ortodoxe, chipul pe care i-l zugrăveşte canonul liturgic din ziua prăznuirii lui, pune în lumină importanţa teologiei lui şi modul lui de viaţă pilduitor pentru întreaga Biserică.

Prin rostirea Numelui, Hristos se sălăşluieşte permanent în inimă

Sfântul Grigorie Palama ilustrează tradiţia isihastă pe care o apără şi o exprimă în forma cea mai înaltă şi autentică. Un loc important în această tradiţie monahală proprie monahismului răsăritean îl ocupă practica rugăciunii de toată vremea, rugăciunea lui Iisus, rugăciunea inimii sau rugăciunea interioară. Aceasta constă în rostirea continuă a cuvintelor ***"Iisuse Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul".***

Sfântul Grigorie Palama afirmă, într-o logică deplin acoperitoare de teologia sa, că cea dintâi care a avut această rugăciune a fost Maica Domnului, care a fost învăţată de Duhul Sfânt în timpul petrecerii ei în rugăciune în Sfânta Sfintelor, la templul din Ierusalim.

În secolul al II-lea, Sfântul Iustin, martirul şi filozoful face menţiune de practica apostolică a Bisericii de a chema numele lui Iisus ca "să ne păzească de demonii care sunt străini de închinarea lui Dumnezeu, pentru ca apoi după ce ne-am întors la Dumnezeu să rămânem fără pată".

Referinţe patristice cu privire la practica acestei rugăciuni întâlnim la Sfântul Macarie cel Mare, la Sfântul Diadoh al Foticeei care-i face o descriere mai precisă, la sfinţii Ioan şi Varsanufie care o recomandă stăruitor, la Sfântul Ioan Scărarul, care cel dintâi uneşte invocarea numelui lui Iisus cu un control al respiraţiei şi o pune în relaţie cu progresul în isihie. Odată cu Sfântul Simeon Noul Teolog şi mai apoi cu Sfântul Grigorie Sinaitul, metoda acestei rugăciuni este definitiv

cristalizată şi fundamentată teologic în experienţa duhovnicească a harului nezidit, primit de creştini în baia Sfântului Botez şi făcut lucrător al înnoirii firii prin asceză şi prin rugăciune.

Rugăciunea este lucrarea minţii în inimă şi aceasta ajută să se permanentizeze în inimă prezenţa lui Hristos prin pomenirea continuă a numelui Lui. Aceasta curăţeşte şi sfinţeşte prin puterea numelui lui Iisus toate cugetările şi simţurile şi orientează toate puterile sufletului spre împlinirea poruncilor lui Hristos. Mintea este liturghisitorul, iar inima este altarul pe care se aduce lui Dumnezeu jertfa tainică a rugăciunii. Scopul acestei rugăciuni este să strămute mintea în inimă şi asfel să realizeze unificarea omului interior, condiţie a înaintării în desăvârşire. Accentul cade aici pe atenţie şi paza minţii. Pentru adunarea minţii în inimă, monahii isihaşti au ajuns, pe baza practicii ascetice de secole, la concretizarea unui îndreptar sau metode de practicare a rugăciunii.

Această metodă s-a transmis în mai multe variante, unele mai generale, ca de exemplu cea cunoscută sub numele Sfântului Ioan Gură de Aur, iar altele, precum cele ale Sfântului Simeon Noul Teolog, Nechifor Monahul şi Grigorie Sinaitul, mai amănunţite.

Din Babilonul împrăştierii în Sionul petrecerii cu Dumnezeu

Privitor la paza minţii, Sfântul Grigorie zice: "Când vei vedea necurăţiile duhurilor rele sau cugete apărând şi luând formă în mintea ta, să nu te zăpăceşti; chiar de-ţi vor apărea idei bune despre lucruri să nu le dai atenţie, ci ţinându-ţi respiraţia cât este cu putinţă şi închizând mintea în inimă şi făcând continuu şi stăruitor invocarea lui Iisus Hristos să le arzi repede şi să le suprimi biciuindu-le nevăzut cu numele dumnezeiesc. Căci, zice Scărarul: biciuiesc cu numele lui Iisus pe vrăjmaşi, căci nu este armă mai puternică în cer şi pe pământ".

Cât priveşte modul cum trebuie rostită această rugăciune, Sfântul Grigorie Sinaitul zice: "Unii recomandă să fie spusă cu gura, alţii cu mintea. Eu recomand şi una şi alta. Căci uneori nu poate mintea să o spună, alteori nu poate gura. De aceea trebuie să te rogi cu amândouă şi cu gura şi cu inima. Aceasta până ce mintea, obişnuindu-se cu lucrarea aceasta va înainta şi va primi putere de la Duhul Sfânt ca să se roage întreagă şi stăruitor. Atunci nu mai este de lipsă să vorbeşti cu gura, dar nici nu se mai poate. Ajunge atunci să săvârşeşti lucrarea cu mintea".

Urmând statornic acest mod de rugăciune, monahul realizează, printr-o iubire exstatică unirea, imediată şi nu progresivă, cu Dumnezeu. Aceasta are loc când duhul atrage spre sine mintea adânc cufundată în inimă, interzicându-i mişcarea obişnuită spre lucruri exterioare şi aşa, din Babilonul împrăştierii, o aduce în Sionul prezenţei şi al petrecerii fericite cu Dumnezeu. Putinţa practicării acestei rugăciuni, Sfinţii Părinţi o pun nu atât în strădaniile noastre, cât mai cu seamă în ajutorul Duhului Sfânt: ***"Înţelegi, zice Sfântul Grigorie Sinaitul, că nimeni nu poate prin sine să ţină mintea de nu va ţine-o Duhul... Căci prin călcarea poruncilor ne-am despărţit de Dumnezeu, pierzând simţirea înţelegătoare a Lui şi unirea cu El. Alunecând mintea de acolo şi despărţindu-se de Dumnezeu este purtată pretutindeni ca un prizonier şi nu poate fi oprită decât dacă se supune lui Dumnezeu şi este oprită de El şi se va uni cu El cu bucurie şi se va ruga lui continuu şi stăruitor. Când vine lucrarea rugăciunii, atunci ţine aceasta la sine mintea şi o umple de bucurie şi o scapă de robie".***

Prin practica neîntreruptă a acestui mod de rugăciune, sfinţii monahi nevoitori au ajuns la experienţa luminii necreate care îi umple de o mare bucurie inefabilă. La acest nivel de experienţă al luminii nezidite se face evidentă relaţia spiritualităţii isihaste cu dogma Bisericii, întrucât lumina nezidită experiată de monahi în rugăciune nu este altceva decât harul dumnezeiesc necreat şi îndumnezeitor pentru cei ce-l dobândesc ca lumină şi slavă necreată a lui Dumnezeu, distinctă de dumnezeiasca şi neajunsa fiinţă a Preasfintei Treimi şi consubstanţială cu lumina care a orbit pe Tabor ochii Apostolilor în momentul Schimbării la Faţă a lui Hristos. Vederea acestei lumini necreate şi contemplarea lui Hristos în ea, prin Duhul Sfânt, constituie fericirea cea mai înaltă a vederii faţă către faţă promisă celor curăţiţi prin pocăinţă, prin practicarea rugăciunii de toată vremea şi prin dobândirea virtuţilor. Ţinta acestor aspre şi permanente nevoinţe monahale este în fapt dobândirea Duhului Sfânt, a cărui împărtăşire de har am primit-o în baia sfântă de lumină a botezului.

"Vederea luminii necreate şi contemplarea lui Hristos în ea, prin Duhul Sfânt, constituie fericirea cea mai înaltă a vederii faţă către faţă promisă celor curăţiţi prin pocăinţă, prin practicarea rugăciunii de toată vremea şi prin dobândirea virtuţilor."

Rugăciunea, cale de cunoaştere prin experienţă şi credinţă

Isihia, treapta superioară a nevoinţelor monahale la care ajung cei mai înaintaţi în virtute, nu este scop pentru creştini, ci doar mijloc, instrument şi metodă pentru dobândirea iluminării în harul Sfântului Duh, care ne naşte şi ne creşte în Hristos şi

după chipul Lui, printr-o zidire şi înnoire continuă. Înţeleasă drept cale spre viaţa în Hristos prin Duhul Sfânt, isihia reprezintă actul de credinţă al Bisericii în practica personală a credinciosului. În acest sens, părintele Dumitru Stăniloae îl numeşte pe Sfântul Grigorie Palama "un mare teolog al experienţei personale". Din perspectiva antropologiei teologice, cel mai mare interes al isihiei este rolul excepţional pe care aceasta îl acordă inimii şi simţirii duhovniceşti înţelegătoare pe care le opune neîncetat inteligenţei raţiunii, cultivată exclusiv de umaniştii bizantini raţionalişti, care negau rugăciunii putinţa de a fi cale de cunoaştere prin experienţă şi credinţă şi creditau exclusiv raţiunea ca singurul mijloc a toată cunoaşterea posibilă.

Această metodă de rugăciune a monahilor isihaşti din Muntele Athos, în finalitatea ei ca experienţă a contemplării lui Dumnezeu în lumina necreată, a fost atacată dur începând cu anul 1340 de monahul Varlaam de Calabria care, venit din sudul Italiei, a provocat la Tesalonic disputa isihastă. Plecând de la modul rugăciunii inimii, disputa s-a mutat în câmpul dogmaticii. Varlaam, care reprezenta umanismul raţionalist bizantin, a contestat sfinţilor monahi din Athos putinţa de a vedea cu ochii trupeşti lumina dumnezeiască necreată şi i-a acuzat atât de mesalianism, cât şi diteism şi deci de falsificarea învăţăturii fundamentale a Bisericii. În mod direct, Sfântul Grigorie Palama a fost acuzat ca ar fi introdus cultul a doi dumnezei prin distincţia pe care o face între dumnezeiasca fiinţă şi harul sau energia dumnezeiască necreată a Preasfintei Treimi. Prin aceasta, disputa isihastă se mută de la practica rugăciunii pe învăţătura despre Dumnezeu şi lucrările Sale necreate, deci în teologie. Sfântul Grigorie Palama nu a ezitat să ia apărarea monahilor şi să respingă pe temeiuri scripturistice, patristice şi logice tezele eretice ale lui Varlaam. Atacurile venite din partea unei erezii bazate pe o filosofie de sorginte aristotelică şi situată în relaţie interioară atât cu arianismul, cât şi cu monofizismul, dar în particularităţile lor, a dat ocazia Sfântului Grigorie Palama să formuleze în faimoasele sale Triade doctrina ortodoxă proprie tradiţiei patristice cu privire la rugăciunea lui Iisus, la lumina dumnezeiască necreată şi la îndumnezeirea omului în har.

Prin receptarea teologiei sale la sinoadele de la Constantinopol din 1341 şi 1351, această învăţătură a primit confirmarea Bisericii universale şi a devenit expresia cea mai autentică a Ortodoxiei.

Tomosul sinodal din 1368 face dreptate monahilor atoniţi când decretează: "Iar pe cei ce locuiesc în Sfântul Munte Athos îi socotim nu numai mai presus de toate flecărelile împotriva lor sau mai degrabă împotriva Bisericii lui Hristos, ci drept apărători şi luptători foarte siguri ai Bisericii şi ai bunei cinstiri (dreptei credinţe)

şi-i proclamăm sprijinitori ai ei şi prigonitori ai ereticilor, iar cele scrise de ei nouă, le socotim sănătoase şi corecte întru toate".

Nicușor Deciu - Cunoaștere și mântuire

13 ian, 2020

Potrivit modelor culturale, lucrurile care captează interesul oamenilor se schimbă odată cu trecerea timpului și e absolut firesc să se întâmple așa atunci când este vorba despre lucrurile ce cad sub simțuri sau sub incidența cunoașterii raționale, într-un cuvânt, atunci când vorbim despre cultura omenească. Însă, atunci când intră în discuție învățătura de credință, schimbările punctelor de interes ar trebui să trezească nedumeriri și problematizări.

Spre pildă, se poate distinge astăzi un interes crescând, în domeniul teologiei academice, pentru cunoaștere în general, dar și în special pentru aceea care provine din varii domenii ale științelor contemporane, cu scopul de a fi folosite drept argumente care să sprijine discursul teologic sau chiar de a așeza în paralel și a compara diverse descoperiri ale științei cu adevărurile tradiției ortodoxe. Aceste propensiuni par a eclipsa, cel puțin în anumite cercuri, preocuparea fundamentală a teologiei ortodoxe pentru mântuirea sufletului și, în strânsă legătură cu aceasta, pentru cunoașterea lui Dumnezeu. Astfel, se pare că studiul teologic virează spre un statut în care se identifică mai mult cu o necontenită acumulare de idei decât cu o artă a mântuirii.

Poate părea surprinzător pentru unii, dar există în această tendință, bine intenționată de altfel, o primejdie deloc neglijabilă, anume aceea de a gira indirect un anumit soi de „neovarlaamism”, care să ne îndepărteze pe nesimțite de adevărul

credinței. Și pentru a lămuri această opinie, aș aminti faptul că în cadrul celebrei dispute isihaste dintre Sfântul Grigorie Palama și Varlaam, acesta din urmă afirma următoarele lucruri, care la prima vedere par a exprima un simplu spirit avangardist și pe care, dacă le analizăm mai atent, par a semăna în esență destul de mult cu anumite tendințe contemporane: „Scripturile celor inspirați de Dumnezeu și înțelepciunea din ele au același scop cu înțelepciunea ce provine din științele profane. Căci în toate e același adevăr, fie că e dat apostolilor de către Dumnezeu direct de la început, fie că îl aflăm noi prin studiu".

Iar la aceste afirmații ale lui Varlaam, Sfântul Grigorie a dat următoarea replică, pe care tradiția ortodoxă o socotește inspirată: *„Afirmația că înțelepciunea profană contribuie la cunoașterea lucrurilor este justă. Dar nu e identică cunoașterea lucrurilor cu înțelepciunea pe care a dat-o Dumnezeu proorocilor și apostolilor. Aceasta este Duhul Sfânt. Iar de Duhul Sfânt nu se împărtășesc egiptenii, chaldeii și elinii, nici păcătoșii de azi, oricâtă știință ar avea. El n-a locuit nici în Aristotel, nici în Plotin".* Și puțin mai departe adaugă: *„Descoperirile altora, chiar de ar fi adevărate, nu contribuie la mântuire. Să fim siguri că nimic din ce e necesar și folositor la mântuire nu lipsește din învățătura Duhului Sfânt".*

Deși lămuririle Sfântului Grigorie sunt extrem de edificatoare, ar mai putea să se nască în mintea unora o întrebare: ***Oare Biserica se opune cunoașterii?*** Nicidecum! Aceasta pentru că însăși nevoința mântuirii reprezintă o experiență a harului Duhului Sfânt și presupune o cunoștință, numai că de un alt ordin, care vizează, în principal, lucrările lui Dumnezeu. Aceasta este cunoașterea ca dar al Sfântului Duh, diferită de cunoașterea ca dar natural, prezentă și în descoperirile științei. Însă caracteristicile acestei cunoașteri le vom aborda într-un material viitor.

Nicușor Deciu - Adevărata cunoaștere, vederea luminii dumnezeiești

16 mar, 2020

L-am prăznuit de curând pe Sfântul Grigorie Palama și de aceea e foarte potrivit să reamintim pe scurt faptul că învățătura sa rămâne veșnic actuală. Ne oprim în câteva rânduri la lămuririle pe care Sfântul Grigorie le-a dat cu privire la cunoașterea lui Dumnezeu, specifică Ortodoxiei, nevoit fiind să facă aceasta din pricina atacurilor lui Varlaam din Calabria la adresa isihaștilor. Acesta din urmă, raționalist fiind, își făcuse un obicei din a ridiculiza tot ceea ce avea legătură cu experiențele nevoitorilor isihaști, care mărturiseau putința vederii lui Dumnezeu, ca lumină personală, ipostatică. Dimpotrivă, Varlaam susținea că singura cunoaștere, atât a lucrurilor, cât și a lui Dumnezeu, este cea rațională, iar lumina pe care isihaștii afirmau că o văd, el o socotea a fi închipuire și, de asemenea, minimaliza importanța vederii duhovnicești, plasând-o sub capacitatea mentală a înțelegerii. Inclusiv lumina de pe Tabor, Varlaam o numește simbol, contrar Scripturii care-i afirmă caracterul real.

În replică, Sfântul Grigorie Palama spune, înainte de orice, că vederea luminii dumnezeiești nu este specifică cunoașterii raționale a minții, ci se produce doar în sufletul celui ce se roagă, atunci când se află „în Duhul Sfânt”, așadar este o vedere nemijlocită, așa cum citim în Scriptură că a avut protomartirul Ștefan (Fapte 7, 55), „plin fiind de Duhul Sfânt”. Aceasta nu arată altceva, continua Sfântul Grigorie, decât faptul că vederea luminii dumnezeiești este în același timp și o unire cu

Dumnezeu. Însă un lucru extrem de important e acela că unirea cu Dumnezeu se realizează după ce a încetat orice lucrare a minții omenești.

Și iată cum descrie Sfântul Grigorie particularitățile vederii luminii dumnezeiești: *„Deci, vederea luminii este unire, iar unirea cu lumina este vedere. Dacă se realizează când încetează toate lucrările mintale, sigur că se realizează prin Duhul. În lumină fiind cel ce vede, privește lumina. Ieșind din toate celelalte, el devine întreg lumină și se face asemenea cu ceea ce vede, mai bine zis se unește neamestecat cu aceea, fiind lumină și văzând lumină prin lumină. Privindu-se pe sine, vede lumină; uitându-se la ceea ce privește, vede lumină; puterea prin care vede este și ea lumină. Aceasta este unirea, că toate acelea sunt una, încât nu se mai poate distinge cel ce vede, de ce vede și prin ce vede, ci numai că totul este o lumină, deosebită de cele create”.*

Prin urmare, din lămuririle Sfântului Grigorie se poate observa limpede că în sfera vederii luminii dumnezeiești nu mai poate pătrunde cunoașterea rațională, absolutizată în chip păgân de Varlaam, iar rațiunea nu mai poate fi folosită ca „instrument” de analiză și comparație.

În final, s-ar mai putea adăuga că devine extrem de important să fim cu luare aminte și la poziția eronată a lui Varlaam, care prin învățăturile sale nu face altceva decât să reducă Creștinismul la un simplu cod moral, ce poate fi pe deplin circumscris prin rațiunea umană; iar dacă admite că mintea nu poate cunoaște anumite lucruri, explicația e exilată în zona simbolurilor și a figurilor de stil.

Din păcate, aceste idei prezintă anumite similitudini cu ceea ce se întâmplă în unele medii universitare moderne, unde experierea lui Dumnezeu este dată de-o parte, ca fapt neștiințific, ignorându-se valoarea tradiției isihaste.

Nicușor Deciu - Theologica - Urmările teologice ale tăgăduirii distincției între ființă și energii

05 ianuarie 2023

Una dintre marile teze teologice consacrate prin scrierile Sfântului Grigorie Palama este și distincția pe care acesta o promovează, în cadrul celebrelor dispute isihaste din prima jumătate a secolului al XIV-lea, anume că în Dumnezeu există și de aceea se cuvine să facem și noi o necesară deosebire între persoane, ființă și energii/lucrări; toate acestea înțelese ca realități necreate, inclusiv energiile/lucrările. Uriașa importanță a acestei distincții nu poate fi pe deplin înțeleasă decât dacă sunt analizate cu atenție implicațiile tăgăduirii ei, care nu sunt deloc simple și de neglijat.

Observarea în detaliu a consecințelor respingerii acestei învățături ce poartă amprenta Sfântului Grigorie Palama ne poate duce, fără să exagerăm, pur și simplu până la o desființare a principiilor Creștinismului. Iar dacă socotim că acceptarea sau neacceptarea distincției între ființă și energii este o pură chestiune de credință, pe care unii o primesc, iar alții nu, atunci trebuie spus că neacceptarea distincției mai sus menționate atrage după sine nimic altceva decât anularea credinței cretine. Toate aceste consecințe nefaste au fost cu deosebită acuratețe lămurite de Sfântul Grigorie în mai multe ocazii.

Redau acum spre exemplificare doar câteva scurte pasaje din concisele sale capete (150), Despre cunoașterea naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire.

Panteismul

Una dintre cele mai grave consecințe pe care le atrage după sine neînțelegerea distincției între ființă și energii este panteismul. Adică, scurt spus, identitatea între Dumnezeu și creație. Deși detractorii Sfântului Grigorie nu afirmau deschis panteismul, în nechibzuința lor nici nu urmăreau efectele respingerii tezelor palamite.

O face însă Sfântul Grigorie pentru a le arăta eroarea: *„Dacă după aiurelile celor potrivnici şi după cei ce cugetă asemenea lor, a crea, care ţine de lucrare/energie, nu se deosebeşte întru nimic de fiinţa dumnezeiască, nu se va deosebi întru nimic nici de a naşte şi a purcede, care sunt ale fiinţei. Iar dacă a face nu se deosebeşte de a naşte şi a purcede, nici făpturile nu se vor deosebi întru nimic de Cel născut şi de Cel purces. Şi dacă e aşa, după ei, Fiul lui Dumnezeu şi Duhul Sfânt nu Se vor deosebi întru nimic de făpturi" (96).*

Arianismul

După cum se știe, prima erezie care a fost combătută de Sfinții părinți, chiar la Sinodul I Ecumenic, a fost arianismul. Acesta contesta dumnezeirea Fiului, considerându-L, deși prima, o simplă creatură. Și iată cum această erezie distructivă este reactivată prin respingerea distincției între ființă și energii.

Așadar, scrie Sfântul Grigorie: *„Dacă fiinţa dumnezeiască nu se deosebeşte întru nimic de lucrarea dumnezeiască, nu se deosebeşte nici de voinţă. Şi atunci Cel Unul Născut din fiinţa Tatălui va fi creat, după el, de voinţa Lui" (98).*

Politeismul

Excepționala gândire teologică a Sfântului Grigorie Palama nu lasă nici un aspect al acestei importante distincții neanalizat. Astfel, deși ar putea să uimească politeismul implicit al tăgăduitorilor distincției între ființă și energii, totuși, acesta nu poate fi și negat: *„Dacă fiinţa lui Dumnezeu nu se deosebeşte întru nimic de lucrarea dumnezeiască, iar purtătorii de Dumnezeu mărturisesc că Dumnezeu are multe lucrări, precum are şi multe pronii şi bunătăţi creatoare, cum s-a arătat mai sus, atunci Dumnezeu are şi multe fiinţe" (99).* Pentru că multele ființe cu statut de

Dumnezeu (zeu) și cu diferitele lor numiri formează pantheonul oricărei religii politeiste.

Emanaționismul

O credință oarbă nu ne poate duce niciodată la adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu. Totdeauna credința trebuie să fie însoțită de lumina harului necreat pentru a înțelege că Dumnezeu este o persoană absolută, liberă, care creează din iubire, iar nu din necesitate, și cu atât mai puțin din propria ființă: *„Dacă lucrarea creatoare a lui Dumnezeu nu se deosebește întru nimic de preștiința dumnezeiască, atunci creaturile sunt deodată cu preștiința lui Dumnezeu. Ele sunt creaturi fără de început, întrucât le creează fără de început, odată ce și preștie fără de început și cele preștiute sunt preștiute fără de început. Dar atunci cum mai este El Dumnezeu, dacă făpturile Lui nu sunt venite la existență în urma Lui?” (102).*

Și se cuvine să încheiem aceste scurte considerații, reamintind faptul că teologia nu poate fi făcută oricum și de către oricine, întrucât, potrivit Părinților Bisericii, ea nu este una dintre științe, ci o știință sau o artă revelată. De aceea, cine o practică ca pe una dintre științele omenești se află încă în întunericul necunoașterii și, așa cum explicit a arătat Sfântul Grigorie, în înșelările de multe feluri ale ereziei. Prin urmare, se înțelege de la sine că, prin toate acestea, cei care resping învățătura despre distincția între ființă și energii își primejduiesc nu numai corecta raportare la Dumnezeu, ci inclusiv mântuirea sufletului.

Cristian Chivu - Theologica -Theognosia în învățătura Sfântului Grigorie Palama

12 martie 2023

Înainte de a prezenta pe scurt câteva repere ale învățăturii Sfântului Grigorie Palama despre cunoașterea lui Dumnezeu, aș vrea să punctez trei aspecte ale personalității acestui mare teolog al Bisericii noastre. Primul este că acest teolog rămâne mereu actual. Ba am putea spune că, trecând anii, devine din ce în ce mai prezent în dezbaterile noastre teologice. Scriam în urmă cu ceva ani că acest mare teolog nu conteneşte a fascina peste veacuri; şi nu conteneşte a stârni reacţii, nu toate de admiraţie, ci şi de reţinere, ba unele chiar de opoziţie; toate acestea îl ţin, însă, în prim planul teologiei, cum o dovedeşte numărul mare de lucrări legate de opera sa apărute în ultima vreme. Negreşit, a devenit un reper de prim rang al lumii teologice contemporane.

Dacă ar fi să alegem o singură numire a lui dintre călugăr, teolog, arhiepiscop, apărător al credinței, am alege întâi pe cea de călugăr și aceasta întrucât, dacă nu ar fi izbucnit așa-numita ceartă isihastă, el și-ar fi petrecut întreaga viață în retragere, post, rugăciune și înălțări duhovnicești, fără să se fi implicat în vreun fel în viața cetății. Grigorie Palama a fost mai înainte de toate un mare ascet, un pustnic, un practicant fervent al rugăciunii inimii și de aici izvorăsc cuvintele lui pline de Duhul Sfânt. El a putut combate teologia aridă a adversarilor lui pentru că era el însuși un om insuflat de harul dumnezeiesc, el a putut vorbi despre energiile necreate pentru că-l trăia pe Dumnezeu prin simțirea luminii necreate, el a putut

desființa ideile greșite ale lui Varlaaam despre rugăciune pentru că el însuși era un om al rugăciunii vii, el a putut vorbi despre vederea lui Dumnezeu pentru că el însuși era un văzător al lui Dumnezeu.

Alt aspect foarte important este că el a fost un teolog curajos care nu a ezitat să abordeze clar și radical unele probleme care mai înainte de el, deși au fost abordate, nu au fost clasificate decisiv, de aceea Grigorie Palama a rămas în istoria gândirii ca teologul distincției ființă/energii-lucrări în Dumnezeu și ca teologul vederii lui Dumnezeu și al îndumnezeirii omului (vezi detaliat argumentația în Introducere la Grigorie Palama 5,
Ed. Gândul Aprins, p. 14).

Cunoaşterea lui Dumnezeu prin vederea luminii necreate

Scopul fiecărui creștin este theognosia, cunoașterea lui Dumnezeu. După Grigorie Palama, cunoașterea adevărată a lui Dumnezeu se înfăptuiește în lumina Sa necreată. Fotofania nu este altceva decât o theofanie: Căci știu cei ce s-au suit la măsura vederii lui Dumnezeu că lumină văd și că lumina aceasta este Dumnezeu, Care prin unire sfântă îi luminează cu harul pe părtașii de ea… iar de îi întrebi pe aceștia cum se vede cel Nevăzut îți vor spune că nu în cuvinte învățate de înțelepciunea omenească, ci în cele învățate de Duhul Sfânt (Pentru cei ce se liniștesc…, 1, 3, 24, GA 3, pp. 201-203). Este vorba despre theoptie, vederea lui Dumnezeu, care poate fi considerată cunoaștere, dar una dincolo de orice cunoaștere (Pentru cei ce… 2, 3, 33, GA 3, p. 513). Palama subliniază faptul că această cunoaștere prin theoptie nu trebuie confundată cu teologia apofatică, așa cum făcea Varlaam, cel care confunda vederea în nor a lui Dionisie cu teologia apofatică. Varlaam spunea ritos că nu există (cunoaștere) mai înaltă decât teologia prin afereză, deci considera teologia apofatică cea mai înaltă formă de cunoaștere, în timp ce Palama îi răspunde că vederea luminii necreate este cunoașterea cea mai înaltă a ființelor create (Pentru cei ce… 2, 3, 49 și 50, GA 3, pp. 551-553).

Aici ar trebui să facem două remarci foarte importante. Prima este că Sfântul Grigorie, spre deosebire de tradiția anterioară (Vasile cel Mare, Grigorie al Nyssei, Grigorie Theologul, Evagrie și chiar Simeon Noul Theolog) face distincție între teologie și teoptie. De fapt, ceea ce Părinții men-ționați numeau teologie, Palama numește teoptie - vederea lui Dumnezeu. Cunoașterea teologică este deosebită de cunoașterea teoptică, gnoza teologică este deosebită de gnoza teoptică. Poziția lui este clară: iar teologia într-atâta e departe de vederea lui Dumnezeu în lumină şi într-atâta e deosebită de petrecerea dimpreună cu Dumnezeu: pe cât e despărţit prin hotar faptul de a şti despre un lucru de a dobândi acel lucru; că nu totuna este a

spune ceva despre Dumnezeu şi a te afla dimpreună cu El (Pentru cei ce… 2, 3, 49 și 50, GA 3, pp. 551-553). Această diferență a lui Palama față de Părinți este evident una terminologică. Profesorul Mantzaridis ne spune că sfântul face această distincție între teologie și teoptie pentru că pe baza înțelesului termenului teologie din vremea sa el nu avea cum să nu-l numească pe Varlaam teolog (Palamice, p. 89). Sfântul Grigorie nu micșorează însemnătatea teologiei, ci o deosebește de teologia adversarilor, iar în același timp subliniază și legătura neclintită pe care teologia adevărată o are cu izvorul ei, teoptia (Introducere la Grigorie Palama 3, GA 3, p. 32).

Teologia autentică constă în experierea adevărului, nu în teorii

A doua remarcă este că Sfântul Grigorie nu dă o importanță mai puțină cunoașterii teologice, cunoașterea dogmelor despre Dumnezeu, cum o numește el, dar aceasta trebuie să fie legată de viața duhovnicească pentru a teologhisi fără primejdie (Pentru cei ce…, 1, 3, 15, GA3, p. 181). Această cunoaștere a lui Dumnezeu se face în Biserica lui Hristos, comunitatea îndumnezeirii, cum o numește Palama, cea care este chezașul adevărului despre Dumnezeu (Cuvinte doveditoare, 1, 78, p. 149 și Desființarea scrisorii lui Ignatie…, GA 7, p. 401). Sfânta Scriptură este izvor de cunoaștere a lui Dumnezeu și este tâlcuită de Părinții care, mișcați de Duhul Sfânt, au fost învățați de Dumnezeu și, următori lui Dumnezeu făcându-se, ne-au învățat și pe noi (Epistola către Varlaam, 1, 58, GA 2, p. 201). Alt izvor de theognosie sunt și Predaniile cele sfinte, scrise și nescrise, dar și viața Bisericii al cărei centru este Sfânta Euharistie (Mărturisirea de credință, 7, p. 467).

Baza acestei cunoașteri este credința care-l întărește pe credincios în adevăr (Pentru cei ce se liniștesc…, 2, 3, 42, p. 535), iar această credință nu stă în cuvinte, ci în lucruri (Epistola către Filo-thei, GA 7, p. 155). În altă parte, sfântul scrie că adevărul și cu-noașterea noastră despre Dumnezeu trebuie să fie întemeiate pe trăirea duhovnicească și nu pe silogisme: noi nu cunoașterea aflată prin cuvinte şi silogisme o credem adevărată, ci pe cea dovedită prin fapte şi viaţă, care nu doar adevărată este, ci şi sigură şi de nerăsturnat... căci zice cu cuvântul se luptă tot cuvântul, dar cu viața care cuvânt se poate lupta-? Și socotim că nici pe sine însuși nu se poate cunoaște cineva prin metode dieretice și silogistice și analitice, de nu-și va face minte, prin pocăință ostenitoare și nevoință stăruitoare, neînfumurată și nevicleană (Pentru cei ce..., 1, 3, 13, GA 3, p. 177).

Am putea concluziona că pentru Sfântul Grigorie izvorul cunoașterii de Dumnezeu este harul necreat a lui Dumnezeu, iar temelia teologiei este capul Bisericii, Hristos, cel care este și Dumnezeu-Theos și Teolog-Theologos, așa cum foarte sugestiv scrie el.

Pr. prof. dr. Vasile Răducă - Patristica - Doar o minte curățită de patimi și rugătoare Îl vede pe Dumnezeu

15 mar, 2020

Sfântul Grigorie Palama a rămas în istoria Bisericii ca unul dintre marii teologi ai secolului al XIV-lea care au adus clarificările necesare cu privire la ceea ce în Ortodoxie s-a numit „Rugăciunea lui Iisus”, „Rugăciunea minții”, „Rugăciunea inimii”. Tot el este cel care a adus lămuriri cu privire la un fapt pe care sfinții nevoitori într-ale rugăciunii afirmau că vedeau, că percepeau: lumina necreată, lumina pe care apostolii Domnului au văzut-o pe Muntele Taborului. Sfântul Grigorie Palama a făcut toate acestea nu într-o perioadă de liniște monahală, ci atunci când a simțit că Biserica are nevoie de mărturia lui și de multa sa știință de carte.

Suntem în a doua duminică din Postul mare. Este duminica în care Biserica Ortodoxă îl comemorează pe Sfântul Grigorie Palama, fost arhiepiscop al Tesalonicului. Biserica mai face prăznuirea acestui sfânt în 14 noiembrie a fiecărui an, ziua trecerii la cele veșnice a marelui ierarh și teolog.

De data aceasta, s-a rânduit ca Sfântul Grigorie Palama să fie prăznuit în imediata duminică după Duminica Ortodoxiei, ziua în care comemorăm victoria Ortodoxiei din anul 843 împotriva iconoclaștilor. Cu siguranță, s-a rânduit ca Sfântul Grigorie Palama să fie prăznuit și în a doua duminică din Păresimi, pentru a se scoate în evidență nu numai dreapta sa credință, ci și spre a arăta oamenilor care este perspec-

tiva tuturor celor care se îndeletnicesc cu postul, cu faptele de iubire și cu rugăciunea intensă și stăruitoare.

Pe baza învățăturii altor Părinți ai Bisericii, Sfântul Grigorie Palama a făcut o serie de clarificări și precizări, intrate imediat în doctrina Bisericii, cu privire la Ființa lui Dumnezeu, la Persoanele Preasfintei Treimi și la energiile divine necreate, puteri dumnezeiești care nu fac parte din Ființa lui Dumnezeu, dar nu sunt străine de aceasta, nu sunt realități create, ci străluciri dinamice și creatoare care manifestă slava creatoare și iubitoare de oameni a lui Dumnezeu.

Ele sunt percepute efectiv numai dacă prin cuvântul „Dumnezeu" nu ne referim la o abstracțiune, ci la Dumnezeul cel viu, întreit în Persoane, Dumnezeu Creator și iubitor de oameni. Raționamentul Sfântului Grigorie este simplu: orice ființă vie acționează într-un anume fel. Modalitățile în care această ființă acţionează țin de firea ei. Nu sunt identice cu firea, nu sunt firea însăși, dar nici nu sunt străine de ea. Același lucru se poate spune cu privire la oameni și la îngeri. Aceștia se manifestă după firea lor. Cu atât mai mult, Dumnezeu Însuși, Cel nepătruns, neajuns și necunoscut în firea Sa, se manifestă și lucrează potrivit firii Sale. Omul și lumea întreagă sunt produsul modului în care Dumnezeu a lucrat. Lucrările lui Dumnezeu sunt slava Lui, sunt strălucirile slavei Lui care nu se confundă cu Ființa lui Dumnezeu, dar nu sunt nici străine de ea. Nu sunt realități create, ci strălucirile, lucrările și formele prin care Dumnezeu, Cel Unul în Ființă și întreit în Persoane, își afirmă prezența creează lumea și-i poartă de grijă în mod direct, nu prin cauze secunde, prin acțiuni create (expresie de neconceput) sau prin îngeri. Ortodoxia susține că Dumnezeu poartă de grijă omului și lumii și prin îngeri, dar aceasta nu exclude modul concret, direct, personal în care Dumnezeu, Sfânta Treime, se implică în viețile noastre.

Sfântul Grigorie Palama a clarificat, ca nimeni altul, această învățătură prezentă în mărturisirea ortodoxă a credinței. Ea justifică optimismul Ortodoxiei, conștiința că omul nu este singur pe pământ, ci dimpotrivă, că el este o preocupare continuă a lui Dumnezeu, care-i stă omului în preajmă, cu o prezență iubitoare pe care, din păcate, nu toți oamenii o percep.

Fiul unui mare demnitar bizantin preferă haina monahală carierei politice

Sfântul Grigorie Palama s-a născut în Constantinopol, într-o familie aleasă, venită din Asia Mică. Pentru o vreme tatăl său, mort prematur, a fost se pare, prim-ministru al împăratului Andronic al III-lea Paleologul. Era un cunoscut practicant al rugăciunii isihaste. De aici reiese că și copiii acestuia cunoșteau acest tip de rugăciune. Mort de tânăr, tatăl Sfântului Grigorie a lăsat în urmă soția și cinci copii, trei băieți și două fete. Copiii s-au bucurat de grija specială a împăratului. Așa se face că Grigorie a studiat la cele mai înalte școli din Constantinopol, sub atenta oblăduire a împăratului.

Când Grigorie avea 21 de ani, văduva și copiii fostului prim-ministru au hotărât să-și continue viețile slujind total lui Dumnezeu. Prin urmare, mama Sfântului Grigorie și cele două fete au intrat într-o mănăstire din Constantinopol, iar Grigorie și frații săi au mers în Muntele -Athos. Cei trei frați s-au pus mai întâi sub ascultarea monahului Nicodim, pe teritoriul Mănăstirii Vatoped. Acolo, Grigorie a fost tuns în monahism. După moartea lui Nicodim (în anul 1321), tânărul monah Grigorie s-a mutat la Marea Lavră.

După trei ani, s-a stabilit într-un schit numit Glosia, unde exista un grup de monahi practicanți ai rugăciunii lui Iisus. Datorită deselor incursiuni ale turcilor în Athos, după alți doi ani (prin 1326), Grigorie și grupul monahilor din Glosia, format din 12 persoane, s-a mutat în Tessalonic. Acolo, Grigorie a fost hirotonit preot, apoi s-a retras cu cei 12 confrați într-un schit pe muntele Veria. A rămas aici cinci ani.

Din cauza unor presiuni venite din partea sârbilor, grupul de monahi isihaști, prin anii 1331-1331, s-a mutat din nou în Athos. Aceștia s-au stabilit în Schitul Sfântul

Sava, de pe teritoriul Mănăstirii Marea Lavră. Responsabilitățile de preot l-au obligat pe Grigorie să predice, să învețe și să scrie. A ajuns deja cunoscut și printre ceilalți monahi athoniți.

Mai mult decât o ceartă între doi teologi

Prin anul 1330 a venit din Italia la Constantinopol un tânăr filosof, originar din Seminaria, Calabria. Era grec de neam, instruit mai degrabă în duhul de început al Renașterii italiene, nominalist și agnostic din punct de vedere filosofic, decât în spiritul scolasticii (Cf. John Mayendorff, O introducere în studiul vieții și operei Sfântului Grigorie Palama; Ed. Nemira, București, 2014, trad. Măriuca și Adrian Alexandrescu, pp.103-106).

Acesta s-a călugărit, luând numele de Varlaam. A pătruns ușor în lumea intelectualității constantinopolitane, unde a avut parte de simpatii și, din cauza aroganței sale, de multe antipatii. Varlaam a scris câteva tratate împotriva latinilor, iar în 1334 a avut o serie de discuții contradictorii cu legații Papei, referitoare la purcederea Duhului Sfânt. Fundamentat pe apofatismul lui Pseudo-Dionisie, a spus latinilor că, devreme ce nu putem ști nimic despre ființa lui Dumnezeu, aceștia ar trebui să renunțe la doctrina despre Filioque (Cf. J. Mayendorff, op.cit).

Era o perioadă de frământări politice și religioase, create de tendința unora de a se face unirea cu Roma și de refuzul categoric al altora, pe fondul amenințărilor venite din partea turcilor, din sud, și a sârbilor lui Ștefan Dușan, din nord. Împăratul Andronic al III-lea murise, fiul său, Ioan al V-lea Paleologul, moștenitorul tronului, era minor, sub regența din care făceau parte împărăteasa, Ana de Savoia, favorabilă unirii cu Roma, și Ioan Cantacuzino, primul-ministru, destul de circumspect în această privință.

În tratatele despre purcederea Duhului Sfânt, Varlaam lăsase unele ambiguități în formulările dogmatice privind purcederea Duhului Sfânt, spunând, printre altele, că în Sfânta Scriptură nu avem un limbaj precis care să clarifice acest lucru, lăsând să se înțeleagă totodată că unirea atât de strânsă dintre Tatăl și Fiul ar fi putut justifica învățătura latină despre purcederea Duhului și din Fiul. Aceasta a dus la pierderea simpatiei unora dintre învățații din Constantinopol, nu și pe a împărătesei și pe a patriarhului Ioan Calecas, care au creat mari probleme tânărului ieromonah athonit Grigorie Palama.

Primii care au reacționat la confuziile lui Varlaam au fost călugării athoniți. Aceștia i-au solicitat lui Grigorie să-i dea un răspuns lui Varlaam, stabilit pentru o vre-

me la Tessalonic. Prin anii 1335-1337, Grigorie a scris două tratate, având ca temă purcederea Sfântului Duh. Aceasta a declanșat conflictul dintre Varlaam și călugării athoniți, dintre care făcea parte și tânărul preot Grigorie. Conflictul a durat mai bine de zece ani. Varlaam, prezent când în Constantinopol, când în Tessalonic, a scris mai multe tratate împotriva athoniților și a lui Grigorie Palama, în care se vedea imposibilitatea calabrezului de a înțelege practica rugăciunii isihaste și modul de gândire al monahilor athoniți.

Grigorie i-a răspuns la fel, de mai multe ori, afirmând Ortodoxia sa și a confraților săi. Nu a fost vorba doar de disputa dintre doi sau câțiva teologi, ci de o confruntare a unor mărturisiri de credință venite din vechime în zone diferite ale imperiului și a unor experiențe reale pe care nu le puteau percepe teologii de bibliotecă.

În disputa dintre cei doi s-au implicat și alți teologi, cum ar fi bulgarul Achindin și profesorul de la Școala Superioară din Constantinopol, Nikifor Gregoras, împărăteasa, patriarhul și alții, de partea lui Varlaam; primul-ministru și viitorul coîmpărat Ioan Paleologul, starețul Isidor din Tessalonic și viitor patriarh și părinții athoniți, de partea lui Grigorie.

A plătit pentru Ortodoxia credinței cu închisoare și prizonierat la turci

În cele din urmă, biruit și condamnat de Sinodul din 1341, Varlaam s-a întors în Italia. Sfântul Grigorie avea să continue lupta pentru adevăr cu Grigorie Achindin și cu Nikifor Gregoras. Ortodoxia lui Palama a biruit, dar cu multă neliniște și suferințe pentru sfântul ei mărturisitor: umiliri diverse, suspiciuni, arestare timp de patru ani (1343-1347), un an de prizonierat la turci.

Sfântul Grigorie a ajuns arhiepiscop al Tessalonicului în 1347, purtând în trup urmele suferinței din închisoare și ale mărturisirii credinței.

A trecut la cele veșnice în anul 1359. Pentru viața lui de mărturisitor și de ierarh a fost canonizat trei ani mai târziu. A fost și este venerat de Biserică pentru curăția vieții sale și pentru tăria mărturisirii lui.

Lumina taborică, dar dumnezeiesc necreat, nu rezultat al efortului de cunoaștere rațională

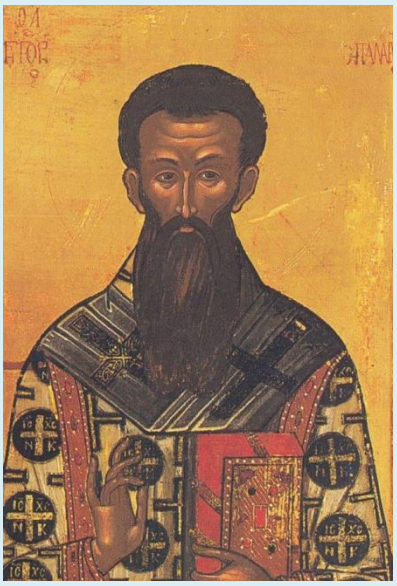

Știind că, atacându-i pe monahi, îl atacă și pe ieromonahul Grigorie, Varlaam a criticat acerb, dar pe nedrept, două aspecte ale spiritualității athonite și, de fapt, ortodoxe: modalitatea practicării Rugăciunii lui Iisus și afirmația athoniților că, în rugăciune, Dumnezeu dă șansa celui ce se roagă să vadă slava Sa, în lumină.

Venit din Occident, Varlaam nu era obișnuit cu modul în care athoniții înțelegeau cele existente (Dumnezeu și lumea). El considera că există Dumnezeu Creatorul și lumea creată. Dumnezeu poate fi cunoscut prin rațiune, prin știință de carte, până la un moment dat, prin analogii, prin deducții, chiar și prin negații. Cunoașterea lui Dumnezeu presupune o anumită știință. În Constantinopol a întâlnit oameni care îl redescoperiseră pe Platon și neoplatonismul, gata oricând să sporească convingerea lui Varlaam privind imposibilitatea cunoașterii lui Dumnezeu prin intermediul celor existente, mai ales că, potrivit gândirii platoniciene și neoplatonice, materia era rea. În viziunea lui Varlaam, dacă am putea vorbi de o lumină, aceasta nu ar fi decât cea materială, cel mult, cea dată de știința de carte care ,,face lumină" în mintea celui cultivat.

În tratatele sale, Sfântul Grigorie a arătat că monahii athoniți nu erau simpli celibatari care își asumaseră voturile monahale și care săvârșeau servicii liturgice, ci erau oameni care se osteneau în mod serios ca să ajungă acolo unde este vocația tuturor: la participarea la dumnezeiasca fire (II Petru 2, 4) și la sfințirea, în toată petrecerea vieții (I Petru 1, 15).

Realizarea acestui scop presupune niște etape, între care viața curată și curățită de patimi, prin ținerea poruncilor și rugăciune. În apărarea spiritualității monahilor

athoniți, Sfântul Grigorie a prezentat ca nimeni altul esența vieții monahale - posibilitatea sigură și șansa învrednicirii de harul vederii luminii necreate. Nu a spus niciodată că această șansă este inaccesibilă celorlalți creștini. De vreme ce toți creștinii au vocația participării la dumnezeiasca fire și a dobândirii sfințeniei, au și posibilitatea învrednicirii de bună-voința lui Dumnezeu datorită căreia să vadă „lumina văzută în chip nevăzut și înțeleasă în chip necunoscut" (Cuvânt către cei ce se nevoiesc cu evlavie, 8; Filocalia, vol. 7, p. 252).

Când nu vorbești din experiența proprie, e preferabil să taci

Sfântul Grigorie spune că această lumină este un fapt real de existență, căruia dau mărturie cei care au avut și au parte de acest fapt, încât ar fi nedrept să-i învețe cineva rugăciunea pe cei care se roagă efectiv sau să le dea lecții despre sfânta lumină celor care o văd (Ibidem, p. 243).

Această lumină este o realitate cu totul paradoxală: e înțeleasă în chip neînțeles și văzută în chip nevăzut. Despre această lumină sfântul părinte spune că nu este ființa lui Dumnezeu, pentru că aceasta este inaccesibilă și neîmpărtășibilă. Nu este nici arătarea vreunui înger, ci ceva foarte evident care are trăsături/ însușiri stăpânitoare. Adică, în ea se percepe o autoritate, o putere cu totul aparte, care nu este nici vreo putere cosmică (fenomen extraordinar), nici putere îngerească. „Uneori te ridică în trup sau te ia fără trup, ca să te înalțe la culmi negrăite; alteori preface trupul, adaptându-l ei și-i comunică și lui din propria ei strălucire" (ibid. eodem loco).

Lumina despre care dădeau mărturie athoniții surprinde. Ea nu este consecința logică a vreunei metode (deși nu putem afirma că ne putem ruga exclusiv spontan, fără metodă și fără rânduială), ci un har și un dar al lui Dumnezeu. Ea operează schimbări nu numai în sufletele, ci și în trupurile celor care se învrednicesc de acest dar. Această afirmație scoate în evidență ceea ce Biserica a mărturisit dintotdeauna: faptul că trupul se face părtaș performanțelor duhovnicești, că desăvârșirea nu este doar o problemă sufletească sau teoretică, abstractă, o ieșire din trup, ci una foarte concretă, în care trupul însuși este angajat și solicitat. De aceea, atunci când cineva are parte de acea lumină, trupul însuși poate suferi o serie de schimbări (ca să poată să se facă părtaș acestui fenomen și să aibă experiența cea mai concret posibilă a existenței acelei lumini), pe de o parte, și ca cei care văd în semenii lor acest fenomen, deodată firesc (dacă luăm în calcul vocația creștinului) și excepțional (dacă vrem să-l analizăm ca fapt în sine).

Mărturii din Sfânta Scriptură despre lumina dumnezeiască

Această schimbare a trupului însuși în vederea luminii și ca urmare a întâlnirii cu această lumină, Sfântul Grigorie amintește că a fost văzută de israeliți pe chipul lui Moise, când a coborât de pe Munte (Exod 34, 29), a fost văzută pe chipul Sfântului Ștefan de cei care au asistat la lapidarea sa (F. Ap. 6, 15), așa cum dau mărturie sursele creștine despre chipurile multor sfinți care străluceau ca efect al întâlnirii cu această lumină.

Deși cei care au avut parte de această experiență nu au găsit alt cuvânt decât cel de „lumină", Sfântul Grigorie afirmă că ea este un dar, nu recompensă; de ea nu se poate învrednici oricine, ci numai aceia care nu caută iluminarea prin idei și cunoștințe, firești, de altfel minții naturale, ci se curăță de patimile cele rele și depășesc, prin rugăciunea stăruitoare și nematerială, tendința de a cunoaște exclusiv rațional toate (Cf. Ibid. 11, p. 254).

Mai precis, Sfântul Grigorie spune: „Nu cel mult învățat se apropie de Dumnezeu, ci acela care s-a curățit de patimi prin virtute și s-a lipit prin rugăciune stăruitoare de Dumnezeu..." (Ibid. 13, p. 257).

Această lumină este slava lui Dumnezeu despre care Sfântul Ștefan mărturisea că a văzut-o deodată cu Hristos stând de-a dreapta lui Dumnezeu. Că nu e vorba de vreo iluzie optică, ci de un fapt real, Sfântul Grigorie dovedește prin cuvintele Mântuitorului: „Slava pe care mi-ai dat-o Mie, Părinte Sfinte, Eu am dat-o lor, ca ei să fie Una precum Noi Una suntem, Eu în ei și Tu în Mine, ca ei să fie în chip desăvârșit una" (Ioan 17, 22-23). Accesul la slava lui Dumnezeu înseamnă perceperea unei lumini neipostaziate în sine, dar în care pot fi percepute/văzute ipostasurile Tatălui și Fiului în chip nevăzut, adică nu cu capacitatea naturală a ochiului de a vedea, ci cu ochiul nevăzut al minții. Dar nu orice minte, ci numai aceea care a fost curățită de patimi, spune sfântul părinte.

Mai precis, spune el: „Prin păzirea poruncilor. Căci celui care le păzește pe acestea Domnul i-a promis arătarea Sa pe care în continuare o numește sălășluirea Sa și a Tatălui. Căci zice: «De mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu și Tatăl Meu îl va iubi și la el vom veni și lăcaș la el ne vom face și Eu mă voi arăta lui»" (Ioan 14, 23).

Realitatea „pildei" luminii necreate, expresia slavei lui Dumnezeu

Cu alte cuvinte, împlinirea poruncilor lui Dumnezeu aduce o anumită cunoaștere, proporțională poruncilor împlinite („căci lumină sunt poruncile Tale", se spune într-una dintre rugăciunile Bisericii). Tămăduite prin curățirea de patimi, puterile

sufletului devin capabile atât de primirea slavei lui Dumnezeu, cât și de vederea acesteia, în mod nevăzut. Participarea la slava lui Dumnezeu sau împărtășirea de această slavă (primind-o și văzând-o în noi) asigură creștinului nu numai o cunoaștere specială a lui Dumnezeu, ci și îndumnezeirea (Cf. Ibidem 17, p. 263). Lumina deodată văzută cu ochii minții și nevăzută cu ochii trupești e altfel decât ceea ce am putea defini prin analogie, prin comparație cu lumina naturală. Ea exprimă realitățile tainice ale lui Dumnezeu cum sunt exprimate cele ale Împărăției lui Dumnezeu prin pilde.

Comparația, remarca părintele Stăniloae, se poate face între realități de aceeași natură, dar de mărimi și grade diferite. Pilda ne trimite însă la realități din altă lume. La aceasta ne trimite, în viziunea Sfântului Grigorie Palama, realitatea „pildei" luminii necreate, expresie a slavei lui Dumnezeu pe care Acesta o comunică oamenilor.

În secolul al IV-lea, Sfântul Grigorie de Nyssa vorbea de posibilitatea vederii lui Dumnezeu, reflectat întreg, ca într-o oglindă, în sufletul curățit de zgura păcatului. După aproape o mie de ani, Sfântul Grigorie susținea această vedere/contemplare a lui Dumnezeu în mintea și prin mintea curățită de patimi și prin rugăciunea care depășește orice imaginație.

Pusă la începutul Postului mare, prăznuirea Sfântului Grigorie Palama are menirea de a spori optimismul și speranța creștină. Nici o osteneală pentru Dumnezeu și pentru împlinirea vocației noastre (aceea de a fi sfinți, participanți la dumnezeiasca fire) nu este inutilă, dimpotrivă, ea sporește bărbăția creștină.

Prăznuirea acum a unui sfânt care a vorbit și a scris despre lumina necreată are menirea să sporească osteneala creștinilor de-a lungul Postului, în vederea întâmpinării Luminii Sfintei Învieri.

Viaţa Sfântului Grigorie Palama - Teologul rugăciunii isihaste, alcătuită de maicile de la Mănăstirea Paltin Petru Vodă

Motto: „Nu cel mult învățat se apropie de Dumnezeu, ci acela care s-a curățit prin virtute de patimi și s-a lipit prin rugăciune stăruitoare și curată de Dumnezeu, ajungând prin ele la deplina încredințare și la gustarea bunătăților viitoare”(Sfântul Grigorie Palama).

Copilăria și anii de studio

„Fiu al dumnezeieștii și neînseratei lumini și trâmbiță în chip armonios strălucitoare a teologiei”, ***Sfântul Grigorie Palama se naște în anul 1296 la Constantinopol în familia binecredincioșilor Constantin și Kali, părinții cucernici a cinci copii: Grigorie, Macarie, Teodosie, Epiharis și Teodota.***

Originile familiei se regăsesc pe meleagurile Anatoliei, provincie pustiită de năvălirile turcești, motiv pentru senatorul Constantin, tatăl Sfântului Grigorie, să se stabilească la Constantinopol, considerat în acele vremuri de către patriarhul Filotei Kokkinos, ucenicul și biograful Sfântului Grigorie Palama, „orașul înțelepciunii lui Dumnezeu”.

Consilier apropiat al împăratului Andronic al II-lea Paleologul (1282-1328), pedagog al viitorului împărat Andronic al III-lea, tatăl Sfântului Grigorie câștigă prețuirea basileului „datorită curățeniei sale sufletești și a felului său de a avea privirea ațintită doar spre sine și spre Dumnezeu”. Modul ascetic de viață și

bogăția lăuntrică a lui Constantin aveau să se oglindească în sfârșitul pământesc, în încredințarea totală în brațele dumnezeiești atât a propriei vieți, prin îmbrăcarea hainei monahale înainte de trecerea în veșnicie, cât și a vieții copiilor pentru care soția, îngrijorată îi cere mijlocirea pe lângă împărat, căpătând în schimb nobilul răspuns: „Îmi las copiii nu în grija acestor stăpâni efemeri și pământești, ci în grija împărătesei tuturor Maica, Împărăției cerurilor”.

Nu fără temei, demnitarii imperiali aveau să-i eticheteze pe urmașii lui Constantin drept „copiii sfântului”.

Rămas orfan de tată la doar 7 ani, Grigorie se bucură de o educație aleasă la palatul imperial, studiind asiduu științele profane: gramatica, retorica, fizica, logica, disciplinele aristotelice și obișnuind să-și înceapă lecțiile pentru a le memora mai ușor, cu un mic canon de trei metanii și de rugăciune la Maica Domnului.

Discipol al renumitului logofăt și scrib al vremii, Teodor Metokites, Grigorie se va distinge la 17 ani prin elocința discursului său pe marginea Tratatului de logică al lui Aristotel, expus într-o dispută publică în prezența împăratului, la care dascălul său avea să remarce: „Însuși Aristotel dacă ar fi fost prezent și l-ar fi auzit pe acesta, cred că l-ar fi lăudat nu puțin”.

Însetat de „adevărata filosofie a creștinismului”, după studiile primare și generale, „Grigorie se va lepăda de scriitoriceasca căutare și dorință”, dedicându-se aprofundării scrierilor ascetice și duhovnicești ale Sfinților Părinți, preferând să se supună unor renumiți părinți și învățători ai virtuților, și, mai ales, celor mai distinși și cunoscuți duhovnici care veneau din Sfântul Munte Athos. Între aceștia, Teolept, episcopul Filadelfiei va deveni pentru Sfântul Grigorie „tată și povățuitor duhovnicesc în practica trezviei și a rugăciunii minții pe vremea când el încă trăia în lumea agitată”.

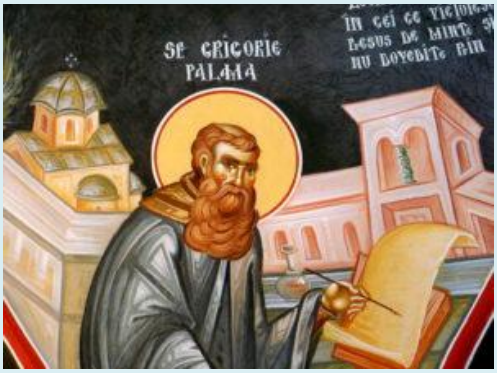

Pe calea isihiei în grădina Maicii Domnului: “Doamnă, luminează-mi întunericul”

„Lacrimile curgeau neîncetat din ochii săi și astfel ajunse la o mare trăire a iubirii către Dumnezeu, așa cum doar puțini au cunoscut-o și poate fi înțeleasă doar de către cei care au avut trăiri asemănătoare”.

La vârsta de 20 ani, Grigorie ducea o viață ascetică, de crunte renunțări în ce privește hainele, somnul, postul și privegherea încât unii credeau că își pierduse mințile. Va înfrunta cu bărbăție îmbierile împăratului la ospețe și ademenirile prietenilor de la curte, fără să se abată de la calea care îl pregătea pentru viața îngerească.

În toamna anului 1317 va părăsi Constantinopolul alături de ceilalți doi frați, Macarie și Teodosie, spre a lua drumul către piscurile Athonului.

La jumătatea drumului între Constantinopol și Tesalonic, la granița Traciei cu Macedonia, frații Palama iernează câteva luni pe Muntele Papikion, vestit încă din veacul al XI-lea pentru multele sale așezăminte monahicești.

Pe un munte învecinat trăiau bogomilii care de câteva generații îmbrățișaseră erezia mesaliană și care încercând să-l convertească pe Sfântul Grigorie la secta lor, sfârșesc în urma cuvântărilor lămuritoare pline de duh ale strălucitului teolog, prin a-și recunoaște rătăcirile și a reveni în Biserica Ortodoxă.

În primăvara anului 1318, cei trei frați pășesc pe Muntele Athonului, consacrat drept centrul monahismului ortodox, așezându-se sub povățuirea duhovnicească a părintelui Nicodim „un om minunat în faptă și în cunoașterea lui Dumnezeu”, binecunoscut tuturor aghioriților, care viețuia nu departe de Mănăstirea Vatoped.

Din mâinile duhovnicului Nicodim, după trei ani de ucenicie, fratele Grigorie va primi mantia lepădării de sine sub care va păși smerit în viața monahală.

Râvna neobosită pentru post, rugăciune și priveghere petrecută în trezvia minții îi vor curăți adâncurile sufletului, unindu-i mintea într-o singură rugăciune către Maica Domnului pe care o repeta neîncetat, într-un dureros strigăt de pocăință: „Doamnă, luminează-mi întunericul”. Răspunsul solitoarei creștinilor nu întârzie să-i parvină prin apostolul iubirii, Sfântul evanghelist Ioan care i se arată nevoitorului Grigorie într-o vedenie dumnezeiască, întrebându-l: „Din lumea cealaltă am venit la tine ca sol al Stăpânei a tot ce este sfânt ca să te întreb pentru

ce strigi mereu zi și noapte: «Luminează întunericul meu, luminează întunericul meu?».

Sfântul Grigorie a răspuns: „Ce altceva aș putea zice în rugăciunea mea către Dumne-zeu fără numai a cere milă și luminare ca să cunosc și să fac voia Lui, om pătimaș fiind eu și plin de păcate?”

Atunci ucenicul cel iubit al lui Hristos a răspuns: «Stăpâna tuturor ți-a poruncit să nu te temi, nici să șovăi că ea va fi ajutorul tău»”.

Despărțirea pământească de povățuitorul duhovnicesc, fericitul Nicodim, îi determină pe frații Palama să intre în viața de chinovie a obștii Mănăstirii Sfântului Atanasie Athonitul, Marea Lavră, unde se vor nevoi vreme de trei ani sub călăuzirea starețului Nihifor, trăitor isihast și iubitor al liniștirii ale cărui scrieri le regăsim în vol. 7 al Filocaliei.

Ascultarea de a sluji la masa fraților din marea trapeză de obște a Mănăstirii și de a cânta la strană vor fi pentru Sfântul Grigorie necontenite prilejuri de lucrare a harului, iar pătimirile sfântului râvnitor pe altarul jertfei se vor preface în cuvântare de Dumnezeu și izvor de daruri neajunse pentru alții. Așa se face că Sfântul Grigorie „îi uimea pe toți cu înțelepciunea sa și cu asprimea viețuirii, arătând că era mai încercat decât i se dusese faima”.

Însă dorul după o viață retrasă și austeră prielnică petrecerii în rugăciune pecetluiește hotărârea Sfântului Grigorie de a se retrage la Schitul Glossia pe coasta de nord-vest a Athonului unde vieţuiau câțiva sihaștri sub povățuirea unui părinte Grigorie, numit și Drimis (trecut ulterior de Biserică în ceata sfinților la 6 aprilie). Originar din Constantinopol, vestit pentru iscusința în vieţuirea și rugăciunea contemplativă, părintele Grigorie îl va deprinde pe ucenicul său în cele mai adânci taine ale energiilor minții prin neîncetata rugăciune a inimii în duh și adevăr. *„O prăpastie de smerenie, o dragoste adevărată către Dumnezeu și aproapele, frângerea inimii și lacrimi de pocăință, toate la un loc formau buchetul de roade ale acestei rugăciuni și ale vederii lui Dumnezeu. Lacrimile curgeau neîncetat din ochii săi și astfel ajunse la o mare trăire a iubirii către Dumnezeu, așa cum doar puțini au cunoscut-o și poate fi înțeleasă doar de către cei care au avut trăiri asemănătoare”.*

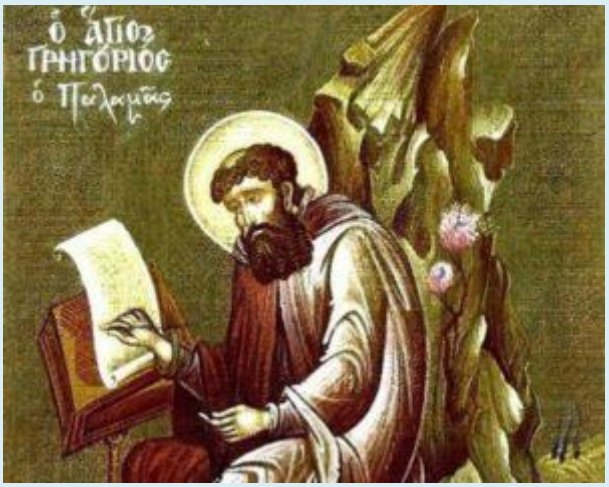

În pribegie din pricina năvălirilor păgâne. Egumen la mănăstirea Esfigmenu

„Eu socotesc sfânta noastră credință ca fiind un fel de vedere a inimii mai presus de toate simțirile și de toate înțelegerile, ca una ce întrece toate puterile înțelegătoare ale sufletului nostru”.

După doi ani de viețuire la schitul Glosia, mângâierile pustiei sunt curmate de incursiunile dese ale turcilor care îi silesc pe aghioriți să se refugieze la Tesalonic în anul 1326. Năzuința de a se izbăvi de tumultul orașului îi face pe cei zece monahi să-și dorească plecarea spre Ierusalim și Sinai, anulată însă de încredințarea primită în rugăciune de către Sfântul Grigorie că voia lui Dumnezeu era să rămână în Tesalonic.

Curând va fi hirotonit diacon, apoi preot și nemaizăbovind în Tesalonic, Sfântul Grigorie se retrage împreună cu ucenicii săi în Verria, la un schit din afara cetății „trăind ca un sihastru, doar în rugăciune către Dumnezeu. Doar sâmbăta și Duminica ieșea din chilie pentru a săvârși Sfânta Liturghie, pentru a se împărtăși și pentru a da sfaturi fraților săi duhovnicești”: *„Până ce ne stăpânește împătimirea (de plăcere) nu putem gusta rugăciunea minții nici măcar cu cuvântul de pe vârful buzelor și avem nevoie să simțim prin simțul pipăitului numaidecât durerea postului, a privegherii și a altora ca acestea, dacă vrem să ne îngrijim de rugăciune. Căci numai prin ea se mortifică pornirea păcătoasă a trupului și gândurile care mișcă patimile animalice se fac mai cumpătate și mai slabe. Ba nu numai atâta, ci aceasta aduce și începutul sfințitei străpungeri a inimii, prin care se șterg și întinăciunile necurate de mai înainte și care face pe Dumnezeu mai presus de toate milostiv și înduplecat de rugăciune”.*

După cum ne relatează biograful său, sfântul era curățit de izvoarele de lacrimi neîncetate, iar fața sa era iluminată ca soarele atunci când ieșea din liniștea ce și-o impusese sau când slujea Sfânta Liturghie.

Din nou, însă năvălirile barbare dinspre miazănoapte îl silesc pe Sfântul Grigorie să se întoarcă în Sfântul Munte și să se retragă în singuratica mănăstire a Sfântului Sava, aflată în apropierea Marei Lavre unde este cercetat de Grigorie Akindin cel care negăsindu-și liniștea în Athos avea să se întoarcă la Tesalonic și să unelteasca împotriva Sfântului Grigorie împreună cu Varlaam, un filosof din Calabria.

Anii tihniți petrecuți în asceză și rugăciune vor rodi în viața sfântului harismele străvederii, cuvântului și scrisului, daruri concretizate în adevărate scrieri-tratate cu caracter isihast și filocalic. Astfel dumnezeiescul îndrumător al trezviei minții va așterne pe hârtie sub oblăduirea harului: Viața Sfântului Petru Athonitul, Despre intrarea Maicii Domnului în biserică, Capete pentru rugăciune și curăția inimii, Răspuns lui Pavel Asan pentru tunderea monahicească, Omilia a 40-a pentru Ioan Botezătorul.

Anul 1334 îi va aduce Sfântului Grigorie egumenia Mănăstirii Esfigmenu pe care o va purta pe umeri un an de zile până când clevetirile monahilor nemulțumiți de rânduiala aspră de nevoință impusă de egumen îl determină să se retragă din nou în solitudinea mănăstirii Sfântului Sava. Ascezele sale nenumărate îi vor vătăma sănătatea astfel încât la vârsta de 39 de ani suferea deja de o boală de ficat.

Varlaam din Calabria şi rătăcirea lui

Frământări mari apar în viața eclezială zbuciumată de problema unirii Bisericii din Constantinopol cu cea a Romei, subiect disputat înaintea împăratului Andronic al III-lea între doi legați papali și monahul Varlaam din Calabria, în calitate de reprezentant al Bisericii Ortodoxe Grecești. Educat în Apus în duhul Renașterii italiene, Varlaam reușește să câștige faima de filosof și de apologet creștin în cercurile elitiste ale curții imperiale, deși nu era decât un nominalist care se mișca cu ușurință în domeniul filosofiei, astronomiei și logicii, închipuindu-și că în teologia apofatică a Sfântului Dionisie Areopagitul se putea găsi un temei metafizic pentru unirea Apusului cu Răsăritul. În plus atunci când își va îndrepta definitiv atenția spre teologie va stârni o adevărată furtună în Biserica Ortodoxă, întărindu-se astfel ***adevărul cuvintelor Sfântului Maxim Mărturisitorul că „nimic nu este mai sărac decât mintea care filosofează despre cele dumnezeiești fără dumnezeiasca iluminare”.***

Varlaam susținea că latinii trebuie să renunțe la dogma purcederii Duhului Sfânt și de la Fiul pentru că nu puteau dovedi o realitate aflată dincolo de orice percepție și de orice raționament omenesc. În plus dacă Dumnezeu nu se poate cunoaște, nici latinii, nici bizantinii nu puteau argumenta veridicitatea învățăturii lor. În concluzie ce impediment ar mai exista în calea unirii Răsăritului cu Apusul când cearta despre purcedere era după Varlaam, simplă presupunere de oricare parte te-ai fi aflat? Aceasta era judecata umanistă și agnostică a lui Varlaam pe care Sfântul Grigorie la vederea scrierilor lui rătăcite o va înfiera ca pe una eretică, întrucât deși respingea pe latini pe de o parte, ea submina pe de altă parte și poziția ortodoxă. Astfel iscusitul teolog nu pregetă să scrie la Sfântul Sava între anii 1335-1336 tratatele numite Două cuvinte doveditoare pentru purcederea Sfântului Duh spre a explica învățătura despre Filioque și urmările ei, arătând că dovezile despre existența lui Dumnezeu sunt diferite de cele folosite de rațiunea și de metoda omenească prin care se probează realitatea zidirilor.

„Trâmbița teologiei” îi arată filosofului calabrez că Dumnezeu este într-adevăr de necunoscut în ființa Lui, dar că Se descoperă prin energiile Lui necreate, așa cum cea mai înaltă cunoaștere suprafirească a lui Dumnezeu ni s-a revelat prin întruparea Sa și aceasta a fost reală, deosebită de cunoașterea intelectuală și filosofică. Fugind de realismul intelectual al scolasticilor apuseni, Varlaam care punea raționamentul analitic al filosofilor păgâni pe picior de egalitate cu cel al Părinților Bisericii, se va lovi de realismul duhovnicesc al monahilor ortodocși răsăriteni.

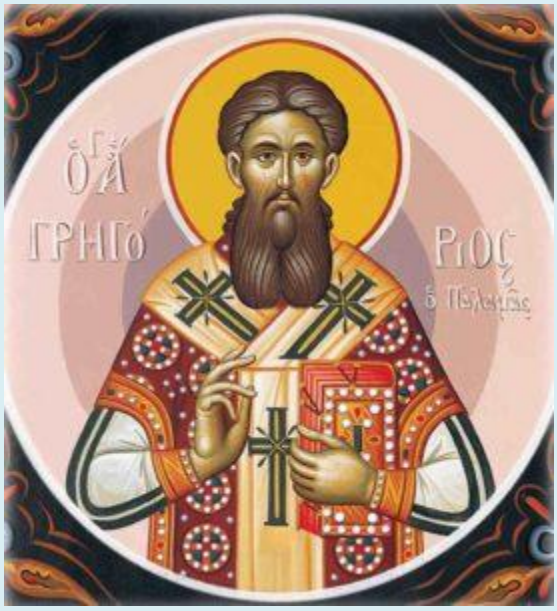

Sfântul Grigorie, apologetul isihasmului şi al energiilor necreate

„În vreme ce propovăduia sau scria, își petrecea mai tot timpul în tovărășia pocăinței, însingurării și a tăcerii, întâlnindu-se în rugăciune doar cu Domnul, așa cum îi era obiceiul”.

Apărător dârz al învățăturii isihaste, centrată pe practicarea neîncetată a rugăciunii inimii: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu miluiește-mă pe mine păcătosul”, singura cale de a ajunge la vederea dumnezeieștii lumini, a acelei „lumini care în veacul de acum strălucește numai în parte, drept chezășie celor care prin nepătimire au trecut dincolo de tot ce este osândit”, călăuzitorul rugăciunii părăsește Sfântul Munte și vine în Tesalonic la rugămintea mitropolitului Isidor care voia să pună capăt răstălmăcirilor și batjocurii aduse de Varlaam metodei isihaste de practicare a rugăciunii lui Iisus.

Sfântul Grigorie va rămâne la Tesalonic vreme de trei ani și el însuși fiind un trăitor al rugăciunii inimii, înfruntă erezia într-o manieră isihastă. Deși întristat de răutatea ereziei, inima lui era cuprinsă de o pace nesfârșită după cum ne încredințează biograful său: *„în vreme ce propovăduia sau scria, își petrecea mai tot timpul în tovărășia pocăinței, însingurării și a tăcerii, întâlnindu-se în rugăciune doar cu Domnul, așa cum îi era obiceiul”.* Astfel se ivesc din adumbrirea Duhului Sfânt Triadele în apărarea isihaștilor.

În Cartea întâi Sfântul Grigorie vorbește despre cele două feluri de cunoaștere omenească și dumnezeiască, scriind: „Cunoașterea ce vine din învățătura

lumească este un dar al firii și nu al harului, un dar pe care Dumnezeu îl dă tuturor prin fire și pe care omul îl poate înmulți prin străduanie. Numai înțelepciunea noastră sfântă poate fi cu dreptate numită dar al lui Dumnezeu și nu dar al firii. Prin acest har până și vameșii se fac negustători de suflete, ba chiar și osârdia arzătoare a prigonitorilor se preschimbă, făcând Paveli în loc de Sauli. Prin această adevărată înțelepciune și noi ne putem face asemenea cu chipul lui Dumnezeu și să urmăm a fi la fel și după moarte".

În Cartea a doua din Întâia Triadă, cunoscătorul cereștilor taine, expune practica rugăciunii isihaste și combate părerea că metoda psihofizică de a ține mintea în trup este o cale mecanică de a dobândi harul, arătând că pentru începători, această formă de rugăciune este doar o metodă practică de a evita răspândirile minții: ***„Mintea celor ce sunt la începutul acestei lupte, chiar adunată fiind, sare necontenit și trebuie iarăși adunată necontenit; le scapă mereu, pentru că sunt necercați și pentru că anevoie se contemplă mintea pe ea însăși, fiind și foarte nestatornică. Pentru aceea sunt unii care îndeamnă pe începători să fie cu băgare de seamă la răsuflarea ce iese și se întoarce și să o rețină puțin ca să-și adune astfel și mintea, observând-o în cursul răsuflării".***

A treia Carte din Întâia Triadă este scrisă în apărarea teologiei apofatice, desființând părerea varlaamiților care susțineau că orice luminare accesibilă simțurilor este o amăgire și că lumina de pe Tabor și toate fenomenele asemănătoare fiind perceptibile prin simțuri, nu sunt decât simbolice. Ca unul ce experiase vederea dumnezeiești lumini prin încleștarea zilnică cu sălbăticia patimilor, Sfântul Grigorie arată că ***„numai aceia pot să se unească cu dumnezeiasca lumină și să o vadă, care curățindu-se prin păzirea poruncilor și afierosindu-și mintea rugăciunii curate și nematerialnice, vor primi puterea mai presus de fire a vederii dumnezeiești. Prin acest har, mintea ajunge a se bucura de strălucirile dumnezeiești, dobândind o formă îngerească și dumnezeiască. În acele clipe omul vede cu adevărat cu duhul, nu cu mintea, nici cu trupul și știe că vede în chip suprafiresc o lumină mai presus de lumină".***

Aparținând altei lumi, nevăzută prin firea ei, lumina cerească străpunge cata-peteasma trupului pământesc și ne împărtășește înțelegerea Ființei mai presus de lume prin vederi, nu văzute sau simțite, ci duhovnicești: ***„Dumnezeu rămâne întreg în Sine, dar totodată locuiește deplin în noi prin puterea Sa supraființială și ne împărtășește nu din esența proprie, ci din slava și strălucirea Sa. Deci această lumină este dumnezeiască, iar sfinții cu dreptate o numesc dumnezeire, căci ea este obârșia îndumnezeirii".***

Încercarea lui Varlaam de a dovedi că, contemplarea lui Dumnezeu este o formă de cunoaștere, este combătută cu asiduitate în cărțile Triadei a doua, Sfântul Grigorie refuzând să numească cunoaștere această contemplare din pricina transcendenței ei: ***„Noi știm că plinirea poruncilor lui Dumnezeu aduce și cunoaștere și încă adevărata cunoaștere, căci numai prin ea vine sănătatea sufletului. Dar nu numai cunoaștere, ci și îndumnezeire. Iar aceasta o dobândim în chip desăvârșit, primind și văzând în noi slava lui Dumnezeu în Duh, când va binevoi Dumnezeu să ne aducă întru tainele Sale”.***

Disputa isihastă de la Sinodul din 1341

„Harul îndumnezeirii este mai presus de fire, de virtute și de cunoaștere și toate acestea sunt mai prejos de el”.

În vara anului 1340, Sfântul Grigorie pleacă la Muntele Athos spre a primi aprobarea întregii obști athonite pentru Tomul Aghioritic, document în care se afirma că deosebirea dintre esența lui Dumnezeu și lucrările Lui este dogmă a Bisericii și că lumina văzută de către cei trei ucenici ai lui Iisus pe Tabor a existat în Hristos și înainte de Schimbarea la față și după ea, ca strălucire firească a Dumnezeirii Sale. ***Cu privire la firea nezidită a harului și la îndumnezeirea omului ca dar al Creatorului, Sfântul Grigorie avea să scrie: „Harul îndumnezeirii este mai presus de fire, de virtute și de cunoaștere și toate acestea sunt mai prejos de el. Căci toată virtutea și toată urmarea lui Dumnezeu prin puterile noastre face pe cel ce le are a fi în stare de unirea dumnezeiască. Dar numai harul înfăptuiește în chip tainic însăși această unire negrăită”.***

Reîntors la Tesalonic se întâlnește de mai multe cu ori cu Varlaam care deși făgăduiește să își modifice scrierile împotriva isihaștilor, continuă să-l învinuiască pe Sfântul Grigorie de erezia mesalienilor, motiv pentru luminatul teolog să scrie a treia Triadă în care arată că părtășia cu Dumnezeu este cu putință numai prin lucrările sau energiile Sale, pe când esența (ființa) Lui este mai presus de împărtășire sau vedere.

Neînduplecat, Varlaam depune o plângere la Constantinopol la patriarhul Ioannis Kalekas împotriva monahilor isihaști suspectați că ar unelti și împotriva stăpânirii patriarhale. Pricinile disputei isihaste ajung astfel obiectul Sinodului din 10 iunie 1341, ținut în Sfânta Sofia în prezența împăratului Andronic al III-lea.

Cuvântările încărcate de Sfânt Duh ale Sfântului Grigorie vor surpa într-o singură zi ereziile lui Varlaam care susținea cu vehemență că lumina de pe Muntele Taborului este zidită și că rugăciunea lui Iisus este o practică bogomilică. Însă moartea împăratului la numai patru zile de la încheierea Sinodului, îl determină pe Varlaam să pornească o nouă ofensivă împotriva isihaștilor la curtea papală de la Avignon, iar pe Akindin să falsifice scrierile Sfântului Grigorie, izbutind să amăgească numeroși credincioși din Constantinopol.

Uneltirile patriarhului Ioannis Kalekas împotriva marelui logofăt Ioan Cantacuzino și refuzul Sfântului Grigorie de a-l sprijini în urzirea unui război civil vor conduce la întrunirea Sinodului din mai 1342 cu scopul de a osândi teologia palamită sub acuzația de ditheism. Hotărârile injuste ale Sinodului îl determină pe Sfântul Grigorie să se retragă la Iraclia, însă bănuit că ar coresponda cu Ioan Cantacuzino este arestat și escortat la palat, apoi izolat într-o mănăstire sub strajă ostășească și în cele din urmă transferat în arestul palatului imperial (mai 1343 - febr. 1347) unde va redacta Mărturisirea de credință (1343-1344), Dialog între Teofan și Teotim, Epistola către Atanasie al Cizicului și renumitele șapte Antirretice împotriva lui Akindin în care punctează explicit: „Trei lucruri sunt în Dumnezeu: ființa (esența), lucrarea (energia) și ipostasurile dumnezeiești ale Treimii”.

Anatema patriarhului Kalekas asupra Sfântului Grigorie Palama

„Cei ce țin de Biserica lui Hristos sălășluiesc în adevăr; dacă oamenii nu trăiesc în adevăr, atunci nu țin de Biserica lui Hristos”.

La sfârșitul anului 1344, patriarhul Ioannis Kalekas cere împărătesei consimțământul pentru excomunicarea ieromonahului Grigorie și a susținătorilor lui sub pretextul că ar fi dat o falsă tâlcuire Tomului din 1341 și că ar fi încetat să-l mai pomenească pe patriarh la Liturghie. Ca urmare, patriarhul emite împotriva Sfântului Grigorie o anatemă, „pentru că a îndrăznit ca în mod necanonic și fără de judecată să întrerupă pomenirea mea…”: „Palama, începătorul și apărătorul blasfemiilor, fiind condamnat și el și cei dimpreună cu el în același mod, (căci nici nu a cedat hotărârii, nici nu a renunțat în vreun fel sau altul la vorbăria [lui] cea fără de rațiune), este alungat și din Biserica lui Dumnezeu, și din preoție, după cum reiese din memoriile despre el, aduse la cunoștință de patriarhul de atunci al împărătesei cetăților, de patriarhul Antiohiei, cetatea lui Dumnezeu, și de fiecare dintre Arhiereii, cei care au fost acum aici prezenți, și cei care au participat la voturi. Pe de o parte, în felul acesta, [demersurile lor] devin impediment și [motiv de] încetare a slujirii [preoțești], cu toate că, întru nimic considerând pedeapsa [cei în cauză], își țin cu tărie preoția, cu îndrăzneală săvârșind jertfele de taină în ascuns”.

Așadar fără să respecte hotărârea patriarhului, Sfântul Grigorie continuă să liturghisească. Răspunsul propovăduitorului adevărului la enciclica care anunța osândirea lui se regăsește în tratatul intitulat Respingerea Tomului lui Kalekas și în

Respingerea epistolei lui Ignatie al Antiohiei (1345): ***„Cei ce țin de Biserica lui Hristos sălășluiesc în adevăr; dacă oamenii nu trăiesc în adevăr, atunci nu țin de Biserica lui Hristos. Și cu mult mai vârtos dacă aceștia spun minciuni despre ei înșiși, numindu-se și fiind numiți păstori și arhipăstori; căci ne-am învățat că creștinismul nu se arată prin înfățișarea din afară, ci prin adevărul și acrivia credinței. Dacă sunt credincioși tradiției și lucrează în armonie cu întreaga Biserică, atunci se sălășluiesc în adevăr. Dar dacă leapădă Ortodoxia, atunci pierd nu numai autoritatea lor religioasă, ci însăși calitatea de creștini, iar anatemele lor nu au nici o valoare”.***

La Sinodul din 10 iunie 1341, Kalekas proclamase că numai episcopii au dreptul de a învăța dogmele Bisericii și întrucât Grigorie Akindin, sfătuitorul patriarhului în probleme teologice, era doar un simplu mirean, Kalekas îl hirotonește preot vrând să-l ridice la rangul de episcop, încălcând hotărârea de osândire a acestuia dată de defunctul împărat Andronic al III-lea și stârnind nemulțumirea împărătesei.

Cursul evenimentelor istorice avea însă să ia o întorsătură neașteptată. La 21 mai 1346, patriarhul Lazăr al Ierusalimului îl încoronează solemn pe Ioan al VI-lea Cantacuzino la Adrianopole, iar Kalekas încetează să mai fie socotit patriarh legitim fiind depus sub învinuirea de simonie, sacrilegiu, erezie și hirotonii ale unor eretici osândiți.

Mitropolit al Tesalonicului. Apărător neînfricat al Ortodoxiei

„Până ce nu veți reveni la învățătura Sinoadelor Ecumenice nu ne vom împărtăși împreună cu voi, latinilor!”

Anul 1347 îi aduce marelui apărător al Ortodoxiei scaunul mitropolitan al Tesalonicului, însă partida „zeloților” akindiniști refractară cantacuzinilor va împiedica înscăunarea Sfântului Grigorie până în anul 1351, răstimp în care înțeleptul ierarh va pribegi în insula Lemnos și în Sfântul Munte, slujind adevărurilor de credință în

lucrările O sută cincizeci de capete firești teologhicești, năravnice și practice, curățitoare de molima varlaamită și Decalogul punerii de lege celei întru Hristos, adică al Noului Legământ.

În luna mai 1351 la Vlaherne are loc un nou sinod care ia în discuție controversa palamită, recunoscând prin Tomul Sinodal isihasmul ca dogmă a Bisericii Ortodoxe și hotărând excomunicarea tuturor celor ce nu primeau palamismul ca fiind ortodox.

Strălucitul arhipăstor nu avea să se bucure de această biruință prea multă vreme pentru că în toamna lui 1352 reîncepe războiul civil dintre Ioan Cantacuzino și tânărul pretendent la tron, Ioan al V-lea Paleologul. Sfântul Grigorie este delegat să mijlocească împăcarea între cei doi, însă în timpul călătoriei pe mare spre Tenedos cade în robia turcilor pe care îi catehizează în tainele Ortodoxiei, stârnind admirația emirului Orhan.

Impresionat de argumentele teologice ale neîntrecutului vorbitor, emirul îl roagă pe sfânt să aibă o discuție cu păgânii în prezența sa și a hionilor (evrei convertiți la islam), mărturisind cu neînfricat curaj adevărul mântuitor al creștinilor înaintea „celor ce ucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă”, fără să facă nici cel mai mic compromis dogmatic sau concesie strategică privind evaluarea teologică a islamului în lumina Ortodoxiei.

Rămas în captivitatea turcilor până în anul 1355, suferind fără cârtire lanțurile, foamea și umilirile robiei, Sfântul Grigorie este răscumpărat de sârbi și trimis la Constantinopol, unde îl înfruntă în prezența împăratului și a legatului papal Pavel de Smirna, pe istoricul Nichifor Gregoras (potrivnic sfântului încă de la Sinodul din 1351) pe tema energiilor necreate. În privința încercărilor de unire cu latinii făcute pentru a salva rămășițele împărăției de la ocupația otomană, luptătorul dumnezeiesc pentru Ortodoxie va fi la fel de intransigent și referindu-se la blasfemia „purcederii Duhului Sfânt și de la Fiul” le spune apusenilor: ***„Nu vom începe nici un dialog cu voi până ce nu veți scoate adăugirea și de la Fiul din învățătura voastră de credință” și „nu vom avea nici un fel de comuniune cu voi, până când nu vă veți opri de a mai spune că Duhul Sfânt ar avea două izvoare ale existenței Sale, pentru că ați alterat învățătura lui Hristos. Până ce nu veți reveni la învățătura Sinoadelor Ecumenice nu ne vom împărtăși împreună cu voi, latinilor”.***

Mai târziu, slujitorul luminii dumnezeiești va alcătui pentru posteritate o dare de seamă a acestor discuții în patru tratate intitulate Împotriva lui Nichifor

Gregoras în care mărturisește că obârșia dumnezeiești esențe este ipostasul Tatălui și că lumina nezidită este „arvuna veacului ce va să fie” sau răsplata de obște și veșmântul îndumnezeirii creștinești.

În isihia veșniciei pe Taborul ceresc

„A zice ceva despre Dumnezeu și a fi împreună cu Dumnezeu nu e același lucru”.

Între timp accesele bolii de ficat de care pătimea din tinerețe se întețesc și păstorul Tesalonicului își simte apropiatul sfârșit, prezicându-și la 13 noiembrie 1359, ziua plecării sale în locașurile sfinților: ***„Prieteni, acum plec de la voi către Domnul. Știu aceasta, fiindcă Sfântul Ioan Gură de Aur (ce se pomenea chiar în acea zi) mi s-a arătat și cu prietenească dragoste m-a chemat la el”.***

La 14 noiembrie, la vârsta de 63 de ani, Sfântul Grigorie Palama, având pe buze șoaptele „cerurile, cerurile”, se mută în corturile luminii celei neapuse, iar trupul său este înmormântat în catedrala Sfânta Sofia din Tesalonic, moaștele sfântului săvârșind nenumărate minuni.

La 9 ani după adormirea sa, în 1368, o hotărâre a Sinodului din Constantinopol consfințește trecerea Sfântului Grigorie Palama în calendarul bisericesc la data de 14 noiembrie, iar ulterior și în Duminica a doua a Postului mare ca o prelungire a triumfului Ortodoxiei împotriva tuturor ereziilor .

„Adăpând cu cuvintele tale dumnezeiești holdele Bisericii și crescând spicul bogat al evlaviei și al cunoașterii”, „Noul Hrisostom” va rămâne în inima Ortodoxiei drept „cruciatul luptei împotriva a tot ceea ce desfigurează autenticitatea vieții în Hristos și apărătorul neînfricat al fundamentului patristic și teologic al doctrinei despre energiile necreate și ființiale”.

(material alcătuit de maicile de la mănăstirea Paltin Petru Vodă, preluat din Revista Ortodoxă Atitudini, Nr. 46)

Constantin, un tată model - Tatăl Sfântului Grigorie Palama

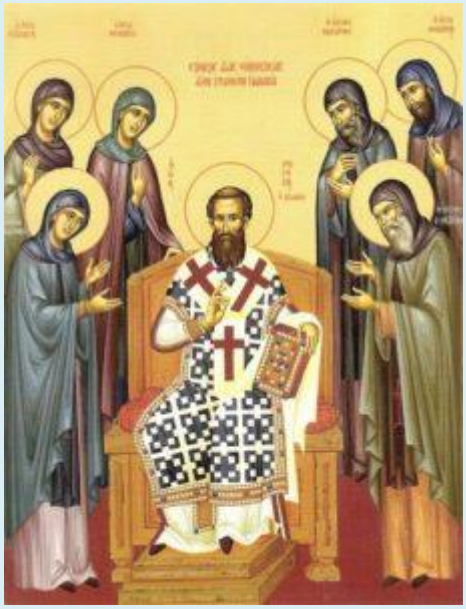

„Tatăl Sfântului Grigorie Palama a fost nobil şi membru al Senatului imperial. Într-adevăr, el a fost cel ce s-a ocupat de educaţia nepotului împăratului, modelându-i mai ales personalitatea şi oferindu-i o educaţie duhovnicească. A fost pedagog nu numai al nepotului împăratului, dar chiar şi al împăratului însuşi. Astfel, i s-a încredinţat sarcina de «a preda virtuţile, dar şi de a fi un bun consilier, pedagog şi îndrumător duhovnicesc» [37]. În clipele în care împăratul era copleşit de mânie, tatăl Sfântului Grigorie îl liniştea. Împăratul [38] îl iubea mai mult decât pe oricine altcineva, chiar mai mult decât pe rudele sale de sânge, «datorită curăţeniei sale sufleteşti şi a felului său de a avea privirea aţintită doar spre sine şi spre Dumnezeu».

Constantin, tatăl Sfântului Grigore, trăia viaţa isihastă în toată plenitudinea ei. De aceea, deşi se afla mereu la palatul imperial şi se întâlnea cu o mare mulţime de oameni zilnic «sobrietatea şi trezvia îl făceau să se întoarcă mereu spre sine şi spre Dumnezeu printr-o permanentă atenţie şi neîncetată rugăciune» [39]. El trăia într-o deplină trezvie a minţii şi într-o neîncetată rugăciune. Acest lucru a fost observat şi de către alţi oameni. Este binecunoscut faptul, din tradiţia patristică, că atunci când mintea se detaşează de lucrarea raţiunii şi este iluminată de har, omul poate să trăiască în lumea confruntată cu diferitele ei probleme şi să aibă, totuşi, o rugă-

---

[37] *Filotei Kokkinos, Bios Grigoriou Palama EPE pp. 142-144.*
[38] *Împăratul Andronic al II-lea Paleologul.*
[39] *Ibid. p. 144*

ciune neîncetată. Cei căsătoriţi, de asemenea, pot duce o astfel de viaţă, aşa cum putem observa în cazul tatălui Sfântului Grigorie Palama.

Trăind astfel, nu numai el însuşi avea frecvente legături cu oameni duhovniceşti, asceţi şi călugări, dar şi copiii săi, încă din fragedă copilărie, se ataşau de astfel de oameni duhovniceşti. El a înţeles că educaţia este eficientă atunci când părinţii îi apropie pe copii de Biserică, şi, mai ales, de oamenii care trăiesc viaţa Bisericii. Constantin şi-a dus întreaga familie la pustnici, «nu numai copiii mai mari, ci şi pe cei mici, care de-abia începeau să vorbească şi să înţeleagă ceea ce li se spunea» [40]. Îndată ce se năşteau, el îi apropia pe copii de astfel de oameni duhovniceşti, deoarece considera că în acest fel ei ar putea fi modelaţi într-o legătură plină de afecţiune cu Dumnezeu. De fapt, cunoaştem o descriere a unei astfel de călătorii la părintele lor duhovnicesc, care trăia o viaţă solitară, de pustnicie, într-o mănăstire aflată dincolo de mare, deasupra Galatei" [41].

Ca un alt Iov, smerenia și credința îi vor fi cercate de Dumnezeu, atunci când Constantin pierde unul din cei șase fii ai săi, pe când acesta avea doar câțiva anișori. Însă pe când ceilalți jeleau pierderea lui, Constantin înălța mulțumiri lui Dumnezeu, fiind încredințat că aceasta fusese voia bunului Dumnezeu. Constantin nu doar că nu cârtește față de Dumnezeu pentru aparenta nedreptate de a-i lua fiul, la o vârsta atât de fragedă, ci mai mult, acesta Îi făgăduiește Domnului că el însuși va lăsa toate, îmbrăcând viața monahală, închinându-i și pe ceilalți cinci fii purtării de grijă a Maicii Domnului [42].

„Înainte de a părăsi această lume, tatăl său a fost tuns în monahism, «un mod de viaţă şi de conduită în care el era deja iniţiat» [43]. Acesta este un lucru semnificativ, deoarece ne arată faptul că tatăl Sfântului Constantin, deja căsătorit şi tată a multor copii, nu era deosebit de monahi; felul său de viaţă era cu adevărat monahal. El urma aceeaşi tradiţie, care era, de fapt, viaţa propovăduită de Evanghelii. Cu adevărat, felul său de viaţă monahal poate fi observat pe parcursul ultimelor sale clipe de viaţă.

---

[40] *Ibid. p. 146*
[41] *IPS Ierothéos Vlachos, Sfântul Grigorie Palama Aghioritul, Ed. Bunavestire, Bacău, 2000. pp. 21-23.*
[42] *Relatare din filmul documentar, „Sfântul Grigorie Palama, 650 de ani de la adormirea sa", Sfânta Mitropolie de Veria, Nausa şi Campania.*
[43] *PG 150*

Atunci când soţia sa, mama Sfântului Grigorie, s-a apropiat de el şi l-a rugat înainte de moarte să-i ceară împăratului favoarea de a-i lua copiii sub protecţia sa din prietenie şi respect, el nu a consimţit, ci, privind către icoana PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu, a spus: «îmi las copiii nu în grija acestor stăpâni efemeri şi pământeşti, ci în grija împărătesei tuturor. Maica, Împărăţiei Cerurilor» [44]. Acest simplu fapt demonstrează bogăţia sa lăuntrică, precum şi conduita sa tipic monahală şi modul său de viaţă ascetic. Constantin şi-a lăsat copiii în grija PreaSfintei Născătoare de Dumnezeu. Sfântul Grigorie era cel mai vârstnic dintre copii, având pe atunci 7 ani. Dar şi mama lui dorea să devină monahie, lucru ce arată faptul că şi ea trăia acelaşi mod de viaţă ca şi bărbatul ei. Oricum, după ce a cerut sfatul unor duhovnici, ea a amânat tunderea ei în viaţa monahală. Astfel, Sfântul Grigorie a crescut într-un mediu care respira permanent modul de viaţă monahal" [45].

Înțelepciune și sfințenie

„Evlaviosul împărat Andronic al II-lea Paleologul îi îngăduia chiar lui Constantin Palama să se amestece în treburile familiei împărătești; totuși familia Palama nu a fost amestecată în certurile care sfâșiau Casa Paleologilor la începutul veacului al XIV-lea. Astfel când Constantin, al doilea fiu al lui Andronic al II-lea s-a purtat rău cu o biată văduvă, nevrând să-i dea cei treizeci de galbeni, Constantin Palama a stat înainte și i-a adus aminte dreptatea și legea lui Dumnezeu. Căindu-se îndată de fapta sa, prințul i-a dat galbenii. Femeia, recunoscătoare, a vrut să dea jumătate de bani lui Palama, dar el a refuzat, nedorind altceva decât binecuvântarea lui Dumnezeu și spunând că ea trebuie să fie recunoscătoare numai lui Dumnezeu" [46].

Există istorisiri care spun că, la o adunare a Senatului, Constantin absorbit în rugăciune contemplativă, a fost întrebat ceva de Împăratul. Constantin nu a răspuns, iar Andronic a înțeles și i-a respectat „neatenția" fără a mai stărui să-i audă părerea.

„Odată familia Palama a voit să pornească spre Mănăstirea Sfântului Foca. Trebuia să călătorească cu corabia, fiindcă mănăstirea se găsea pe cealaltă parte a mării,

---

[44] *Ibid. 997*

[45] *IPS Ierothéos Vlachos, Sfântul Grigorie Palama Aghioritul, Ed. Bunavestire, Bacău, 2000. pp. 21-23.*

[46] *Patr. Filotei Kokkinos, Viața Sfântului Grigorie Palama, vol. 70 din Părinții Greci ai Bisericii, Tesalonic, Grecia, 1984, pp. 35-37 în Viața și nevoințele celui între sfinți Părintelui nostru Grigorie Palama, Ed. Cartea Ortodoxă, pp. 7-9.*

mai sus de Galata. Mergeau adeseori la mănăstire, ca să poată vorbi cu un sfânt Stareț aflat acolo. La aceste întâlniri familia Palama se bucura de învățăturile lui și primea sfaturile duhovnicești și blagosloveniile sale. Când erau deja pe mare, tatăl lui Grigorie a întrebat pe membrii familiei dacă aduseseră ceva bucate pentru masa duhovnicului lor. Toți au răspuns că nu aveau nici un dar vrednic de Stareț căci, grăbindu-se, au uitat acest amănunt. Constantin, supărat, i-a mustrat că nu avuseseră grijă de felul cum plecau în pelerinaj. Însă a lăsat totul în seama lui Dumnezeu și s-a rugat să le dea ajutor în acea împrejurare. Și nu erau vorbe goale, căci totul s-a isprăvit cu bine în chip minunat și mai presus de fire.

Pe când corabia trecea marea, Constantin s-a aplecat și și-a înmuiat mâna în valuri, apoi a rostit în gând o rugăciune, pentru ca Hristos, Stăpânul mării, să scoată din adânc un pește al mării. Corabia mergea înainte, când deodată - o, minunată pescuire, o minunată lucrare și putere prin care Stăpânul tuturor în chip neașteptat proslăvește pe slujitorii Săi! - Constantin, cu mâna goală, a scos din apă un biban mare.

Arătându-l familiei sale, a spus: «Iată, Hristos a gătit masa duhovnicului nostru». Toți s-au minunat de această întâmplare cu tâlc, cântând cântări de laudă lui Dumnezeu Cel ce face minuni” [47].

(Articol publicat în Revista Atitudini, Nr. 46)

[47] *Ibidem, pp. 41-51.*

Pr. Gelu Aron - Sfântul Grigorie Palama şi familia sa sfântă

Anul acesta, la împlinirea a 650 de ani de la trecerea la cele veşnice a Sfântului Grigorie Palama - teologul luminii şi al energiilor necreate - în cadrul Mitropoliei de Veria, Naoussa şi Kampania (Grecia) s-au desfăşurat ample manifestări cu caracter liturgic, duhovnicesc şi cultural-teologic care au culminat prin organizarea la Veria, în perioada 18-19 decembrie, a unui congres internaţional de teologie, dedicat vieţii, lucrării şi ecoului teologiei palamite (isihaste) în întreaga Ortodoxie, precum şi familiei Sfântului Grigorie Palama. ***Prin hotărârea Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice, familia sfântului a fost canonizată în ziua de 20 decembrie 2009, la prăznuirea Sfântului Ignatie Teoforul.***

La acest eveniment au fost invitaţi să participe reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe-surori, respectiv din Patriarhia Ecumenică de Constantinopol (IPS Dimitrie, mitropolit de Sevastia), Patriarhia Alexandriei (IPS Teodos, mitropolit de Ilioupolis), Patriarhia Antiohiei (IPS Vasile, mitropolit de Arcadia), Patriarhia Ierusalimului (IPS Ambrozie, mitropolit de Neapolis şi Samaria), Patriarhia Serbiei (PS Atanasie, fost episcop de Herţegovina), Patriarhia României (IPS Casian, arhiepiscopul Dunării de Jos), precum şi alţi ierarhi şi membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei. Acestora li s-au alăturat profesori de la Facultăţile de Teologie din Tesalonic şi Atena, clerici şi mireni din cadrul Mitropoliei de Veria.

Congresul ştiinţific a debutat vineri, 18 decembrie 2009, la Sala de Conferinţe a Casei de cultură şi artă „Antoniadea“ din Veria prin ceremonia de inaugurare în cadrul căreia au luat cuvântul pc arhim. dr. Georgios Hrisostomou, vicar administrativ al mitropoliei-gazdă şi primarul oraşului. Cuvântul de bun-venit şi întâmpinare a invitaţilor la acest eveniment a fost transmis de Înalt preasfinţitul mitropolit Pantelimon, chiriarhul locului. Din partea Sanctităţii Sale Bartolomeu I, patriarhul Ecumenic de Constantinopol, a citit mesajul de binecuvântare a lucrărilor acestui congres IPS mitropolit Dimitrie de Sevastia.

Sesiuni de comunicări

În cadrul primei sesiuni au susţinut comunicări dl. Antonios Papadopoulos – profesor onorific al Universităţii „Aristotel“ din Tesalonic (tema: „Isihasmul şi rugăciunea minţii în familia Sfântului Grigorie Palama“) şi arhim. Porfirios Mpatsaras, egumen al Schitului „ Sfântului Ioan Botezătorul“ - Veria (tema: „Filoxenia palamiţilor. Şederea familiei Palamas în Veria“).

La finalul acestei prime părţi, în cadrul dezbaterilor, IPS părinte arhiepiscop Casian a luat cuvântul, vorbind despre importanţa educaţiei şi a mărturisirii credinţei prin fapte în cadrul familiei Sfântului Grigorie Palama, precum şi despre rolul acesteia în formarea viitorului monah şi ierarh de mare profunzime teologică. De asemenea, Înalt prea sfinţia sa a subliniat legătura şi comuniunea care există şi ar trebui să existe între familia creştină, respectiv, obştea monahală şi ierarhia bisericească, aşa cum se vede şi cum se înţelege din icoana familiei Sfântului Grigorie Palama.

Cea de-a doua sesiune a fost rezervată reflecţiei asupra ecoului teologiei palamite în viaţa Bisericii: prof. Georgios Mantzaridis de la Universitatea „Aristotel“ - Tesalonic a susţinut comunicarea „Sofronie despre Sfântul Grigorie: Sfântul Grigorie Palama în teologia părintelui Sofronie“, iar dl. Stavros Giagkazoglou - doctor în teologie, consilier al Institutului Pedagogic Elen din Atena, a vorbit despre „Grigorie Palama şi Nicolae Cabasila. Definirea vieţii mistice şi ascetice în tradiţia ortodoxă“.

În cadrul celei de-a treia sesiuni, prea sfinţitul Atanasie Jeftiæ, fost episcop al Herţegovinei (Serbia), a realizat un excurs teologic şi istoric de mare profunzime pe tema: „Traducerea în limba sârbă a Mărturisirii de credinţă şi a altor scrieri ale Sfântului Grigorie Palama încă din timpul vieţii sale“.

Cu acest prilej, IPS părinte arhiepiscop Casian a avut o intervenţie despre rolul şi impactul teologiei isihaste a Sfântului Grigorie Palama în zona Balcanilor, în spe-

cial în spaţiul românesc, prin sfinţii neoisihaşti din secolul al XVI-lea şi ucenicii acestora din veacurile următoare.

„Cinstirea Sfântului Grigorie Palama şi răspândirea duhului isihast în Ţările Române“

Ultima parte a zilei de vineri, 18 decembrie a.c., a avut în atenţie „Receptarea în Rusia a învăţăturii Sfântului Grigorie Palamas“, prin comunicarea prezentată de pc. ierom. Dionisie Shlenov, directorul Secţiei de limbă elenă a Academiei Teologice din Moscova (Patriarhia Rusiei), precum şi „Dezbaterile contemporane între ortodocşi şi eterodocşi despre teologia palamită a energiilor necreate“, subiect abordat şi prezentat de pc. pr. conf. dr. Nikolaos Loudovikos de la Institutul Teologic de Grad superior din Tesalonic.

Cea de-a cincea sesiune a lucrărilor congresului s-a desfăşurat sâmbătă, 19 decembrie 2009, la sala „Auditorium“ a Centrului de conferinţe „Pavleia“ din oraşul Veria. La această parte a lucrărilor congresului a luat parte ca invitat de onoare Prea fericitul Ieronim, arhiepiscopul Atenei şi al Întregii Elade. Au susţinut comunicări IPS Ioil, mitropolitul Edessei, Pellei şi Almopiei („Sfântul Grigorie Palama în imnologie“), şi dna Agathoniki Tsilipakou, doctor în arheologie („Personalitatea Sfântului Grigorie Palama în arta postbizantină din Veria“).

Sesiunea a fost încheiată de reprezentantul Patriarhiei Române, IPS părinte Casian, arhiepiscopul Dunării de Jos, care a prezentat comunicarea „Cinstirea Sfântului Grigorie Palama şi răspândirea duhului isihast în Ţările Române“, lucrare ce a suscitat un mare interes din partea auditorilor; în acest context au fost proiectate fragmente semnificative din documentarul realizat de arhiepiscopia Dunării de Jos despre aducerea în România, la Bucureşti şi Galaţi, a moaştelor Sfântului Grigorie Palama de către o delegaţie a mitropoliei de Veria, Naoussa şi Kamparia (29 aprilie - 1 mai 2009), precum şi imagini de la ceremonia proclamării cinstirii Sfântului Atanasie, patriarhul Constantinopolului, în Biserica Ortodoxă Română (2-3 mai 2009).

Cu acest prilej, Înalt prea sfinţia sa a transmis întâistătătorului Bisericii Greciei mesajul şi salutul frăţesc al prea fericitului părinte Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, înmânându-i din partea prea fericirii sale medalia jubiliară emisă cu ocazia împlinirii a 650 de ani de la recunoaşterea de către patriarhia de Constantinopol a mitropoliei Ţării Româneşti, precum şi de la trecerea în veşnicie a Sfântului ierarh Grigorie Palama.

În încheierea lucrărilor congresului ştiinţific, prea fericitul părinte Ieronim, primatul Bisericii Ortodoxe a Greciei, a transmis mesajul său de binecuvântare şi apreciere atât pentru organizatorul acestui eveniment, mitropolia de Veria, Naoussa şi Kampania, în frunte cu chiriarhul ei, IPS părinte Pantelimon, cât şi pentru participanţi, reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe-surori şi ai altor eparhii din Grecia.

De asemenea, prea fericirea sa a accentuat ideea pericolului secularizării cu care se confruntă familia contemporană prin pierderea reperelor spirituale şi a vieţii de rugăciune şi comuniune în Biserică.

În continuare, participanţii la congres au fost invitaţi să viziteze Mănăstirea „Tuturor Sfinţilor“, situată pe unul dintre versanţii muntoşi din apropierea Veriei.

Slujba de canonizare

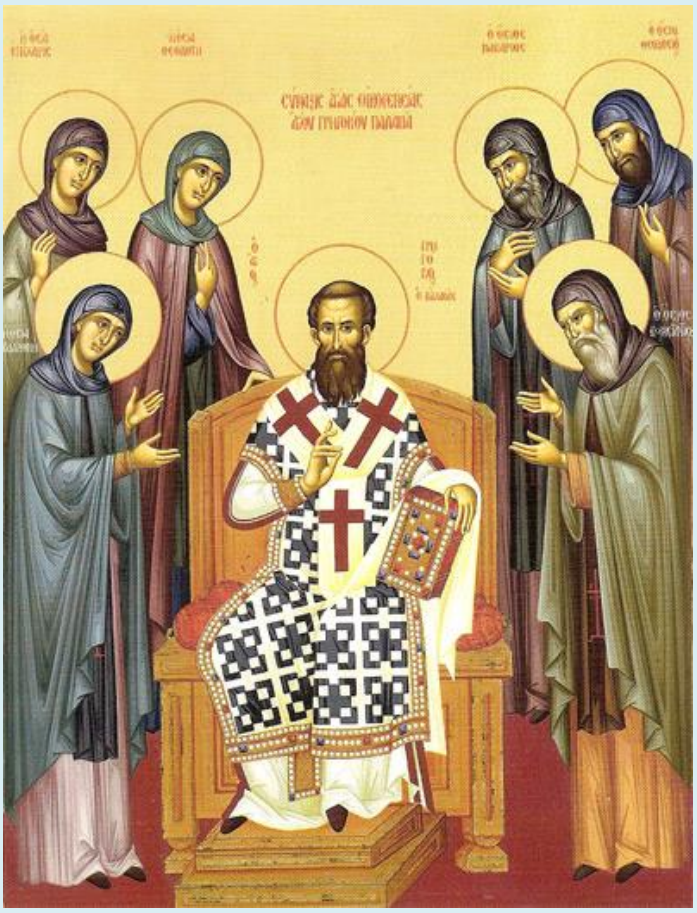

Tot sâmbătă, 19 decembrie a.c., la ceas de seară, în biserica Schitului „Sfântul Ioan Botezătorul“ de lângă Veria - acolo unde se află peştera în care a vieţuit vreme de cinci ani Sfântul Grigorie Palama - s-a săvârşit slujba de Priveghere, sub protia IPS

Dimitrie, mitropolit de Sevastia, la finalul căreia IPS Pantelimon, mitropolit de Veria, Naoussa şi Kampania, a rostit un cuvânt prin care a prezentat principalele argumente care au condus la hotărârea de a trece în rândul sfinţilor pe toţi cei şase membri ai familiei Sfântului Grigorie.

De asemenea, Înalt prea sfinţia sa a subliniat faptul că această ceremonie de canonizare a fost organizată de şi în cadrul acestei mitropolii deoarece aici s-au nevoit timp de cinci ani Sfântul Grigorie împreună cu fraţii săi Teodosie şi Macarie, la întoarcerea din muntele Athos, iar surorile sale Epiharia şi Teodota s-au călugărit şi au adormit în Domnul într-o mănăstire din zona Veriei, ale cărei ruine au fost recent descoperite, dimpreună cu o inscripţie care atestă înhumarea acestora în respecttivul aşezământ monahal.

Punctul culminant al manifestărilor de la Veria l-au constituit slujba şi ceremonia săvârşite duminică, 20 decembrie 2009 în Biserica „Sfântul cuvios Antonie de Veria“ (sec. IX), în cadrul cărora a avut loc canonizarea întregii familii a Sfântului Grigorie Palama: tatăl său - Constanţiu, sfetnic al împăratului Andronic II paleologul, om înţelept, credincios, evlavios şi profund rugător, considerat sfânt încă din timpul vieţii; mama sa - Kallony; fraţii ieromonahi Teodosie şi Macarie şi surorile Epiharia şi Teodota, toţi călugări şi vieţuitori plini de râvnă în dobândirea luminii celei neapropiate prin ascultare, lepădare de lume şi rugăciune neîncetată.

Soborul de ierarhi, având în frunte pe PF Ieronim al Atenei şi al întregii Elade, a fost alcătuit din: IPS mitropolit Dimitrie de Sevastia, reprezentantul Sanctităţii Sale Bartolomeu I, patriarhul Ecumenic de Constantinopol; IPS mitropolit Teodor de Ilioupolis, reprezentant al patriarhiei Alexandriei; IPS mitropolit Vasile de Arcadia, reprezentant al patriarhiei de Antiohia; IPS mitropolit Ambrozie de Neapolis şi Samaria, reprezentant al patriarhiei Ierusalimului; PS Atanasie, fost episcop de Herţegovina (patriarhia Serbiei); IPS Casian, arhiepiscopul Dunării de Jos; IPS mitropolit Pantelimon de Xantis şi Periteorioriou; IPS mitropolit Vasile de Elassona; IPS mitropolit Serafim de Kastoria; IPS mitropolit Teoclit de Florines, Prespon şi Eordaias; IPS mitropolit Emanuil de Polianis şi Kilkisiou; PS episcop Dimitrie de Termon, precum şi gazda: IPS mitropolit Pantelimon de Veria, Naoussa şi Kampania.

Conform tradiţiei din Biserica Ortodoxă a Greciei, ceremonia de canonizare a celor şase sfinţi din familia palamită s-a săvârşit la finalul Utreniei, când reprezentantul Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol, IPS Dimitrie, mitropolit de Sevastia, a citit Tomosul prin care membrii familiei Sfântului Grigorie Palama sunt trecuţi în

rândul Sfinţilor Bisericii Ortodoxe. ***Prin acest document se vesteşte tuturor, clerici şi mireni dreptmăritori de pretutindeni, că de acum înainte cuvioşii monahi Constanţiu, Kallony, Teodosie, Macarie, Epiharia şi Teodota vor fi cinstiţi şi li se vor aduce rugăciuni ca Sfinţi ai lui Dumnezeu şi mijlocitori înaintea tronului Preasfintei Treimi pentru iertarea păcatelor şi mântuirea noastră, cu ajutorul luminii „care vine de Sus“ şi prin lucrarea harului necreat în inima omului, despre care a teologhisit atât de profund cel mai cunoscut reprezentant al acestei familii sfinte: Sfântul Grigorie Palama.***

Documentul de canonizare a fost semnat oficial de Prea fericitul Ieronim şi toţi ceilalţi reprezentanţi ai Bisericilor Ortodoxe participante la eveniment.

Ceremonia a continuat prin prezentarea solemnă în faţa altarului bisericii a icoanei sfinţilor nou-introduşi în calendarul Bisericii Ortodoxe, cu data de prăznuire la 14 noiembrie, deodată cu Sfântul Grigorie Palama, fiul şi fratele acestora. După aşezarea icoanei, frumos împodobită cu flori, în mijlocul bisericii, prea fericitul părinte Ieronim a aprins cele două sfeşnice aflate de-a dreapta şi de-a stânga ei, apoi s-a închinat înaintea chipurilor Sfinţilor palamiţi, în timp ce la strană se intona troparul ***„Caloni fiica cea frumoasă şi drept-cugetătorule Constantie, mare nevoitorule şi dumnezeiscule ierarhe Grigorie, Epiharia, mireasa lui Hristos, cuvioasă Teodota şi înţelepte Teodosie şi Macarie, preotule, pe voi pe toţi vă cântăm. Slavă Celui ce v-a încununat pe voi, Slavă Celui ce v-a strălucit lumina îndumnezeirii Lui cea nezidită şi veşnică!“.***

De asemenea, la începutul Sfintei Liturghii, ierarhii şi ceilalţi slujitori au sărutat cu evlavie icoana Sfinţilor familiei Palama, precum şi moaştele Sfântului Grigorie şi capul Sfântului Ignatie Teoforul, prăznuit în această zi, aşezate la loc de cinste în Sfântul Altar al bisericii „Sfântul Antonie“.

Cei 14 ierarhi liturghisitori au înălţat în comuniune de dragoste rugăciuni de laudă şi mulţumire Mântuitorului Iisus Hristos, împreună şi Părintelui Celui fără de început şi PreaSfântului şi de viaţă făcătorului Duh, pentru mărturia comună, pan ortodoxă şi frăţească, la acest moment istoric din viaţa Bisericii noastre.

Moment important pentru întreaga Ortodoxie

Prezenţa delegaţiilor ortodoxe din întreaga lume a confirmat şi a întărit hotărârea Sfântului Sinod al Patriarhiei de Constantinopol, precum şi a Bisericii Greciei, de a prea mări şi a face cunoscută întregii suflări creştin-ortodoxe şi nu numai, sfinţenia vieţii şi ortodoxia credinţei acestei familii, care ca şi cea a Sfântului Vasile cel

mare - comemorat în acest an, împreună cu ceilalţi Sfinţi Capadocieni, în Biserica Ortodoxă a României - reprezintă adevărate icoane şi pilde de urmat pentru familiile creştine de astăzi, confruntate cu numeroase probleme şi ispite ce conduc la îndepărtarea de Dumnezeu, de ritmul rugăciunii şi de trăirea în ascultare de Hristos şi de poruncile Sale, în Biserică.

După încheierea Sfintei Liturghii, primatul Bisericii Ortodoxe a Greciei, Prea fericitul Ieronim, a rostit o omilie prin care a apreciat importanţa acestui moment pentru întreaga Ortodoxie, a invitat pe toţi cei prezenţi, dar şi pe cei ce urmăreau în direct, prin intermediul televiziunii, să cunoască, să aprofundeze şi să aplice în propria viaţă învăţătura şi modelul de trăire pe care l-a dat Bisericii această familie sfântă. Totodată, a exprimat bucuria pentru înfăptuirea acestei canonizări prin străduinţa IPS părinte Pantelimon, ierarhul locului, cu prilejul aniversării a 650 de ani de la trecerea la cele veşnice a Sfântului Grigorie Palama, aducând mulţumiri tuturor celor implicaţi în organizarea acestei sărbători, delegaţilor din celelalte Biserici Ortodoxe, ierarhilor, clericilor şi mirenilor prezenţi.

În încheiere, în numele autorităţilor locale, civile şi militare, dar şi al tuturor cetăţenilor, a luat cuvântul primarul municipiului, care a înmânat Preafericirii Sale titlul de cetăţean de onoare şi însemnele oraşului Veria. Credincioşii prezenţi s-au putut închina la icoana Sfinţilor palamiţi şi au primit câte o reproducere a acesteia pentru a aduce cinstire şi a-i chema în rugăciune în casele lor.

Manifestările s-au încheiat printr-o agapă creştinească în cadrul frumoasei mănăstiri Panaghia Dobra, acolo unde se află în construcţie şi o biserică închinată Sfântului Luca doctorul, arhiepiscopul Crimeei. „Prezenţa, cu binecuvântarea prea fericitului părinte Patriarh Daniel, a delegaţiei Bisericii Ortodoxe Române a reprezentat un act sfânt şi sfinţitor de cea mai mare importanţă duhovnicească, întrucât în Biserica noastră s-au desfăşurat ample manifestări dedicate împlinirii a 650 de ani de la recunoaşterea Mitropoliei Ţării Româneşti, iar cu acest prilej au fost aduse la Bucureşti şi la Galaţi moaştele Sfântului Grigorie Palama de la a cărui mutare la cele veşnice s-au împlinit tot 650 de ani.

Se poate afirma că serbările Sfântului Grigorie Palama de la Veria au început în Biserica Ortodoxă Română şi au continuat înălţător în Grecia, iar părintele Dumitru Stăniloae este cu adevărat, aşa cum s-a afirmat şi în cadrul Congresului de la Veria, teologul profet care încă din 1938 a arătat lumii ortodoxe această comoară a lui Hristos din viaţa şi lucrarea sfântă a Sfântului Grigorie Palama, luminătorul nostru pe cărarea sfintelor nevoinţe, ale curăţirii de patimi şi împărtăşirii din energiile divine necreate“, ne-a declarat IPS arhiepiscop Casian al Dunării de jos.

Ips Casian, arhiepiscopul Dunării de jos - Moaştele Sfântului Grigorie Palama şi icoana familiei sale la Bucureşti

24 octombrie 2022

Sărbătoarea Sfântului cuvios Dimitrie cel nou, ocrotitorul Bucureştilor, în Anul închinat de Sfântul Sinod, la propunerea prea fericitului părinte patriarh Daniel, rugăciunii în viaţa personală şi comunitar-liturgică şi sfinţilor isihaşti, este îmbogăţită cu prezenţa cinstitelor moaşte ale Sfântului ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, însoţite de Înaltpreasfinţitul părinte mitropolit Pantelimon de Veria, Naousa şi Kampania.

La acest sacru eveniment se amplifică binecuvântarea prin aducerea icoanei întregii familii a Sfântului ierarh Grigorie Palama: părinţii Constantin şi Kalloni, fraţii monahi Teodosie şi Macarie, surorile monahii Epiharia şi Teodota. Este o mărturie impresionantă şi sfântă a lucrării harului lui Dumnezeu, prin energiile necreate, luminoase, luminătoare, purificatoare şi sfinţitoare în toată familia trupească a Sfântului Grigorie, isihastul prin excelenţă; este urcuşul spre îndumnezeire prin dreapta credinţă, viaţă curată, rugăciune neîncetată, purtarea cu bucurie a tuturor încercărilor din viaţă, cu speranţa primirii ajutorului ceresc mântuitor.

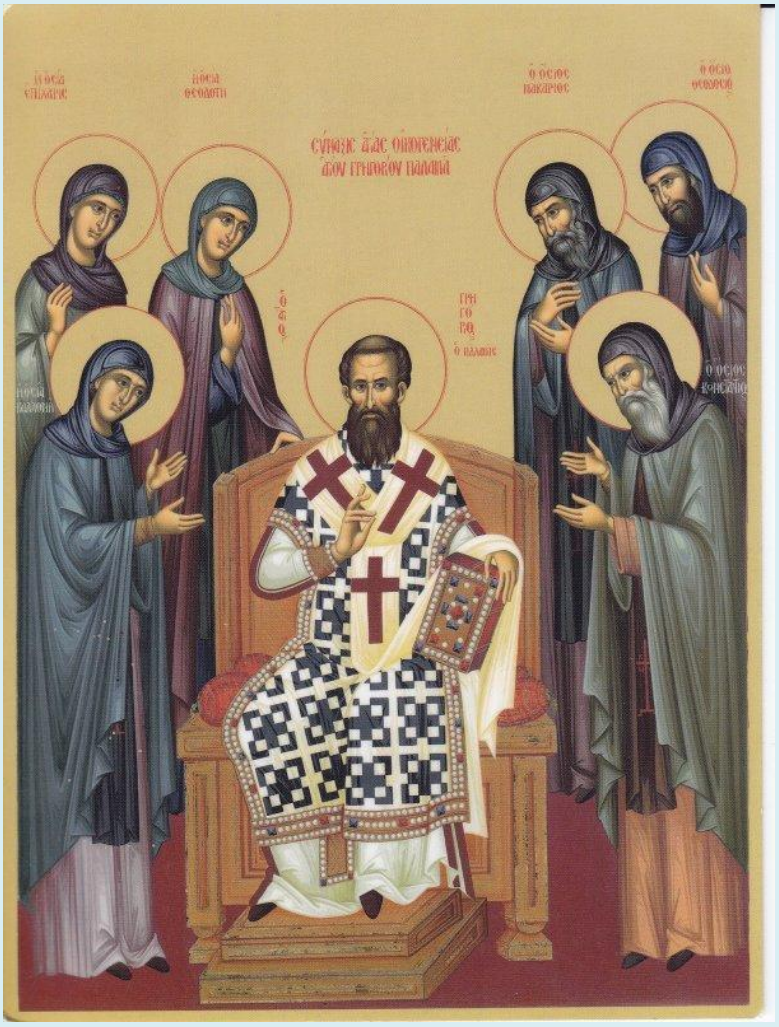

Viaţa familiei Palama este cu totul minunată! Tatăl Constantin este isihast, părinte paşnic şi iubitor al familiei, dar şi sfetnic rugător al împăratului Andronic al II-lea Paleologul. Mama Kalloni este o prelungire a blândeţii materne şi iubitoare a Maicii Domnului. Copiii cresc sub aripa harului rugăciunii şi petrec viaţa, după plecarea timpurie a părinţilor din această viaţă, în multe încercări, privaţiuni, boli şi necazuri. Puterea şi rezistenţa le vin tot de la stăruinţa în evlavie, postiri şi rugă-

ciune continuă. Fratele mai mare, Grigorie, le este far călăuzitor, tainic, în totală smerenie şi, mai ales, în nevoinţe greu de înţeles în timpul nostru.

Este cunoscută asceza sa timp de 5 ani într-o peşteră la Veria, unde acum este Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul”. Acolo, neîncetat s-a rugat cu o singură dorinţă: „Doamne, înlătură-mi întunericul!” Aşa l-a luminat pe dinlăuntru Hristos Domnul cu lumina harului înţeles ca energie necreată, purificatoare, izbăvitoare de patimi şi călăuzitoare spre inima care devine centru al rugăciunii neîncetate şi „catedrală” a „Liturghiei” păcii lăuntrice!

Aşa se explică de ce şi fraţii şi surorile s-au adăpostit din cetatea tumultuoasă a lumii în părţile mai liniştitoare ale satelor Veriei. Nu de mult s-au descoperit inscripţiile doveditoare ale vieţuirii lor în acele locuri.

Lucrarea tainică a Sfântului ierarh Grigorie Palama s-a ivit în timp atunci când lumea simţea dorinţa unui ajutor concret în binele familiei creştine. Astfel, asemenea familiei din secolul al 4-lea a Sfântului ierarh Vasile cel mare, toţi fiind canonizaţi după un mileniu, alt luminător, Sfântul Grigorie, ne-a arătat modelul de urmat creştineşte prin exemplul familiei sale.

Mitropolitului Pantelimon de Veria îi datorăm recunoştinţă pentru a fi scos la lumină un tezaur ascuns în pământul din apropierea mormântului lui Filip, tatăl lui Alexandru Macedon, la Vergina! După parcurgerea etapelor bisericeşti, cu aprobarea Patriarhului Ecumenic de Constantinopol, s-a procedat la Actul de canonizare a întregii familii a Sfântului ierarh Grigorie Palama. Evenimentul a avut loc la Veria, în 18-20 decembrie 2009, la 650 de ani de la trecerea în veşnicie a Sfântului Grigorie Palama. 1359 este şi anul mutării Sfântului Iachint de la Vicina la Curtea de Argeş, începutul organizării canonice a Mitropoliei Ţării Româneşti.

De aceea, Preafericitul părinte patriarh Daniel a trimis la Veria o delegaţie a Bisericii noastre, în frunte cu ierarhul Dunării de Jos, să ia parte la ceremonia canonizării, oficiată sub protia Preafericitului părinte Ieronim la II-lea al Atenei şi al întregii Elade. Au fost prezenţi ierarhi delegaţi din Patriarhiile de Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, Serbia, România, din Biserica Ciprului şi cea a Eladei.

Familia-icoană a Bisericii, a Ortodoxiei, a lumii

Atât manifestările ştiinţifice şi teologice, cât şi cele liturgice şi misionare au ilustrat bogăţia lucrării harului lui Dumnezeu, pentru luminarea noastră, în familia Sfân-

tului Grigorie Palama, prin cărările mântuirii şi ale virtuţilor, între care rugăciunea lui Iisus are mare putere vindecătoare de patimi şi aducătoare de pace lăuntrică, de iubire milostivă şi de ajutor filantropic. Acea lucrare dumnezeiască, prin sfinţirea icoanei unei întregi familii sfinte, a umplut inimile tuturor nevoitorilor, pentru întărirea comuniunii în „biserica de acasă" - familia creştină, în faţa valurilor neîncetate ale ispitelor, încercărilor şi bolilor.

Iată de ce şi acum, când Domnul, la chemarea Sfintei noastre Biserici de a înmulţi rugăciunea, ne arată multe exemple demne de urmat şi de respectat, familiile creştine rugătoare, în pandemie, în războaie şi în sărăcie, primesc binecuvântarea cerească printr-o familie care a trăit toată suferinţa omenească în smerenie, nevoinţă şi încredinţare în mâinile lui Dumnezeu şi a urcat treaptă cu treaptă scara sfinţeniei. Este familia-icoană a Bisericii, a Ortodoxiei, a lumii!

Este o icoană în care se oglindesc toate luptele şi toate biruinţele, cu nevoinţă şi cu ajutorul lui Dumnezeu, ce ni se oferă lângă cinstitele moaşte ale Sfântului isihast Grigorie Palama. El spune adesea în opera sa, tălmăcită filocalic de părintele profesor Dumitru Stăniloae, că suntem şi putem fi şi noi, prin nevoinţă, purificare de patimi şi iluminare prin har şi rugăciune neîntreruptă, candele luminătoare în întunecarea păcatelor.

Fie şi la Bucureşti, în ţară, în lume şi, mai ales, în sufletele, în inimile şi în viaţa fiecăruia dintre noi şi a familiilor creştine o bogăţie de lumină sacră şi un izvor nesecat de har de la Hristos Domnul, prin pelerinajul la cinstitele moaşte ale Sfântului ierarh Grigorie Palama şi la icoana familiei sale sfinte, dimpreună cu mângâierile blândeţii Sfântului nostru cuvios Dimitrie cel nou, tărie în credinţă de la Sfinţii împăraţi Constantin şi Elena şi vindecare de boli cu ajutorul Sfântului ierarh Nectarie.

Sursa:
https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/documentar/moastele-sfantului-grigorie-palama-si-icoana-familiei-sale-la-bucuresti-175556.html

Pr. Roger Coresciuc - „Ochii duhovniceşti se curăţesc prin lucrarea poruncilor“

Sfântul Grigorie Palama nu este fondatorul unei teologii noi, ci sintetizatorul teologiei ortodoxe patristice de până la el. Fără intervenţiile neavenite ale lui Varlaam şi Achindin, probabil că Sfântul Grigorie ar fi rămas mai puţin cunoscut prin scrierile sale de natură sistematică şi ar fi fost perceput mai mult prin prisma calităţilor sale de păstor duhovnicesc, isihast. Tulburările teologice ale vremurilor sale l-au determinat însă să reacţioneze şi astfel, toată moştenirea patristică dobândită în perioada de ucenicie isihastă a devenit un tezaur viu, armă de nebiruit împotriva atacurilor ereticilor.

Cinstirea Sfântului Grigorie Palama se fundamentează atât pe importanţa teologiei sale, cât şi pe sfinţenia vieţii sale. Ierarhul isihast, episcop al Tesalonicului între anii 1351 şi 1359, s-a hrănit duhovniceşte la şcoala unui alt mare ierarh isihast, Teolipt al Filadelfiei. Foarte mulţi cercetători ai vieţii Sfântului Grigorie observă influenţe determinante ale lui Teolipt în vieţuirea şi teologhisirea ierarhului Tesalonicului. ***Viaţa de asceză, liniştirea, rugăciunea neîntreruptă, păzirea poruncilor sunt doar câteva din liniile de forţă care marchează întreaga teologie ortodoxă şi care sunt prezente şi în scrierile celor doi ierarhi.*** Păstrător al tradiţiei isihaste, Sfântul Grigorie Palama este însă nevoit să ofere şi un sistem teologic, în care toate elementele tradiţiei isihaste ortodoxe aveau să fie descrise şi analizate.

Cunoaşterea adevărului şi nepătimirea

Atacurile lui Varlaam contra practicilor isihaste, precum şi contra viziunii ortodoxe asupra participării trupului la îndumnezeire au fost motivele care l-au determinat pe Sfântul Grigorie să reacţioneze. Esenţa conflictului poate fi redusă la câteva aspecte, dintre care unul are o importanţă deosebită în înţelegerea disputei: Varlaam se opunea tradiţiei patristice care afirma răspicat că trupul omenesc nu rămâne străin de etapele împărtăşirii de harul necreat. ***Sfântul Grigorie Palama insistă continuu asupra empiricităţii teologiei. Taina harului necreat, care este în fond amprenta personală a celor trei Ipostasuri ale Sfintei Treimi, se face cunoscută doar în contextul "împăcării cu Dumnezeu, prin curăţirea de patimi şi dobândirea virtuţilor", deci şi prin efortul trupesc.***

Varlaam excludea participarea trupului la procesul de îndumnezeire. În viziunea sa, omul trebuie să tindă către o intelectualizare acută al oricărui fel de experienţă teologică. Plecând de la ironizarea răutăcioasă a mulţi scriitori patristici care acordau un oarecare rol poziţiilor psihosomatice din timpul rugăciunii (capul plecat, privirea îndreptată spre inimă, controlul respiraţiei), Varlaam sfârşeşte prin a condamna orice act trupesc îndreptat către dobândirea virtuţilor.

Sfântul Grigorie Palama îi va răspunde în mod repetat: "lumina necreată nu e vizibilă cu ochi trupeşti, însă ochii duhovniceşti se curăţesc prin lucrarea poruncilor". Omul poartă în el "raţiunile" care se găsesc în Dumnezeu şi în baza acestei filiaţii, omul este capabil să aibă o relaţie directă cu Dumnezeu, nemijlocită, care nu se bazează exclusiv pe un proces neutru de achiziţionare de concepte teologice. Însă, pentru dezvoltarea şi descoperirea acestei filiaţii, omul are nevoie să pună în lucrare întreaga sa fiinţă: trup şi suflet."Dacă vrem să păzim întreg chipul dumnezeiesc care este în noi şi să dobândim cunoaşterea adevărului, trebuie să păzim poruncile."

Varlaam ignora aspectul ascetic al progresului duhovnicesc. Pentru Sfântul Grigorie Palama el este esenţial: ***"Depărtarea de păcat, cunoaşterea legii poruncilor şi împlinirea lor, răbdarea în ispite şi persistenţa în virtute îl aduc pe om la Dumnezeu şi îi oferă adevărata vedere".*** Într-una din Omiliile sale, Sfântul Grigorie Palama afirmă în acest sens: ***"Mult mai câştigaţi am fi dacă ne-am grăbi să scoatem din sufletul nostru patima desfrânării şi a mâniei şi a urii şi a mândriei, decât să scoatem demoni.***

Pentru că nu este de-ajuns să ne izbăvim doar de păcatul trupesc, ci trebuie să ne curăţim şi de lucrarea care este sălăşluită în suflet, pentru că din inima noastră urcă

gândurile rele, desfrânările, adulterele, uciderile, hoţiile, răpirile şi altele asemănătoare - acestea dinlăuntrul nostru sunt cele care întinează omul (Marcu 7, 21) - căci "oricine se uită la femeie poftind-o a şi săvârşit adulter cu ea în inima lui" (Matei 5, 28). Pentru că şi când trupul este inert, există posibilitatea să lucreze păcatul cu gândul. Dacă însă sufletul respinge atacul lăuntric al celui viclean prin rugăciune şi luare aminte, prin amintirea morţii şi prin tristeţea şi tânguirea după Dumnezeu şi trupul devine părtaş al sfinţeniei şi dobândeşte virtutea de a nu săvârşi răul. Este ceea ce spune Domnul, că n-a fost curăţită şi partea dinăuntru a paharului de către cel ce a curăţit-o pe dinafară: ***"Faceţi curată partea cea dinăuntru a paharului şi astfel va fi tot curat" (Matei 23, 25)".***

Vederea cea desăvârşită a lui Dumnezeu este unire cu cele dumnezeieşti

Realitatea participării trupului la îndumnezeire este subliniată frecvent de Sfântul Grigorie. Rugăciunea continuă, care presupune şi un efort trupesc, nu are rolul instaurării unei stări de inactivitate, aşa cum susţinea Varlaam. Acesta, în demersul său de denigrare a practicilor isihaste, susţinea că rugăciunea continuă este mai prejos decât achiziţionarea cunoştinţelor ştiinţelor veacului acestuia şi că singurul merit care poate fi recunoscut rugăciunii neîntrerupte este acela de a oferi o stare de lejeritate sufletului omenesc atunci când acesta se află pe drumul dobândirii ştiinţei. După filosoful calabrez, starea de rugăciune este inferioară demersului epistemologic şi chiar dacă cineva ar accepta posibilitatea că un om poate să se roage fără întrerupere, acest lucru îl va conduce către o stare de inactivitate, în care partea pasională a sufletului este dezgolită de orice putere şi forţă activă.

Dimpotrivă, Sfântul Grigorie Palama insistă asupra faptului că rugăciunea continuă nu presupune o stare, ci o acţiune neîncetată, în care suflet şi trup se regăsesc în elanul continuu de cerere a milostivirii lui Dumnezeu şi de împărtăşire de darurile necreate care sunt oferite de milostivirea lui Dumnezeu. Participarea trupului la îndumnezeire are drept scop mântuirea omului în integralitatea sa şi participarea sa întreagă la tainele cele de negrăit. Oprirea de la activitatea obişnuită a trupului, în starea de extaz, este după Sfântul Grigorie Palama, o supraactivitate, o împărtăşire de "activitatea cea sfinţitoare, care e mai presus de orice mişcare" şi nicidecum o omorâre a părţii pasionale a trupului sau a sufletului.

Spune Sfântul Grigorie Palama în acest sens: ***"Rugăciunii îi urmează vederea cea de negrăit şi extazul în vedere şi tainele cele negrăite. În acelaşi chip, după golirea de cele ce sunt sau mai degrabă, după oprirea cea săvârşită în noi, nu numai prin cuvinte, ci şi în lucrări, după aceasta aşadar urmează necunoaşterea,***

care însă e mai presus de cunoaştere şi întunericul, care este supra strălucitor. Şi în întunericul acesta supra strălucitor sunt date cele dumnezeieşti celor sfinţi, după cum zice marele Dionisie. Astfel, vederea cea atot desăvârşită a lui Dumnezeu şi a celor dumnezeieşti nu este doar o golire ci dincolo de golire, este unire cu cele dumnezeieşti. Este dar şi dobândire mai degrabă decât golire. Şi dacă se vorbeşte despre aceste bunuri şi daruri de negrăit, chiar şi cu ajutorul imaginilor, al paradigmelor şi al analogiei, se datorează faptului că nu se poate arăta altfel ceea ce se vede. Pentru că e vorba de lucruri de negrăit, sunt exprimate cu ajutorul imaginilor şi al paradigmelor".

Ca un adevărat "luminător al Ortodoxiei", aşa cum spune troparul pe care îl cântăm la slujba din Duminica a II-a a Postului Mare, Sfântul Grigorie Palama devine "sprijinul Bisericii şi apărătorul cel nebiruit al teologilor". ***El ne pune în faţă o teologhisire vie, în care efortul ascetic se împleteşte cu vederea lucrurilor dumnezeieşti, cele mai presus de orice vedere trupească.*** Sfântul Grigorie Palama atrage mereu atenţia asupra acestui risc: uitarea că drumul către vederea lui Dumnezeu trece prin despătimire. ***Chiar dacă Dumnezeu e liber în a Se descoperi personal cui voieşte şi nu eforturile ascetice sunt cele ce determină libertatea lui Dumnezeu, despătimirea trebuie să fie lucrată de cel ce doreşte să aibă şansa întâlnirii reale cu Dumnezeu.***

Nu efortul ascetic este determinantul absolut al acestei întâlniri. Este însă la fel de sigur că cel plin de patimi şi care nu face nici un efort pentru a se elibera de ele îşi închide categoric drumul către unirea cu Dumnezeu. Propriile sale osteneli stau mărturie vie că teologia nu poate fi intelectualizată. Pentru a deveni "slujitor al luminii dumnezeieşti", Sfântul Grigorie Palama însuşi s-a făcut mai întâi "vistierie a virtuţilor şi tainic trăitor al suişurilor dumnezeieşti".

Pr. Roger Coresciuc - Omiliile Sfântului Grigorie Palama

În general mai puţin cunoscute decât restul scrierilor Sfântului Grigorie Palama, Omiliile scot în evidenţă caracterul profund pastoral al activităţii ierarhului Tesalonicului. Ele urmează ciclul sărbătorilor anului liturgic. Marea majoritate a acestor omilii au fost rostite între Utrenie şi Liturghie, duminica, în Catedrala „Sfânta Sofia“ din Tesalonic sau în alte biserici din oraş.

Sfântul îşi numeşte Omiliile adoptând sistemul de ordonare după fiecare evanghelist în parte. Spre exemplu, Omilia a 46-a, cu titlul: La Evanghelia celei de-a treia duminici, după Luca, având ca subiect fiul văduvei cel înviat de Domnul. Întru care se face cuvânt şi despre faptul că trebuie să fim iertători şi compătimitori unii faţă de alţii; este o interpretare a textului de la Luca 7, 11-16 care se citeşte în Duminica a 20-a după Rusalii. În această duminică se citeşte pentru a treia oară în ciclul liturgic al Octoihului o pericopă din Evanghelia după Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca, iar Sfântul Grigorie Palama păstrează această ordine.

Predicator al renaşterii teologice, înrădăcinat în ansamblul tradiţiei ecleziale

Temele abordate, ciclicitatea lor, conţinutul duhovnicesc ne dezvăluie un predicator al renaşterii teologice, înrădăcinat în ansamblul tradiţiei ecleziale, cu bogăţiile sale liturgice, dar şi cu provocările adresate de această tradiţie omului trăitor în societatea secolului al XIV-lea şi nu numai.

Unul dintre bunii cunoscători ai teologiei palamite, Jean Meyendorff, ne spune: „Omiliile Sfântului Grigorie Palama ne demonstrează cât de absurdă este părerea celor care îl consideră pe cel mai de seamă reprezentant al isihasmului drept un simplu apărător al unui ezoterism special, destinat şi accesibil numai unui cerc restrâns de iniţiaţi. De fapt, ceea ce căutau isihaştii era realitatea eclezială, singura realitate care putea da naştere experienţei isihaste".

Citind Omiliile descoperim acea prezenţă atât de caracteristică unui veritabil „avva", preocupat de mântuirea păstoriţilor săi, dornic să le împărtăşească bucuria întâlnirii cu Dumnezeu, dar şi responsabilităţile vieţii de creştin: „Hristos însă a înviat din morţi şi „moartea nu mai are stăpânire asupra Lui" (Rom. 6, 9). De aceea, Hristos singur „S-a făcut începătură a (învierii) celor adormiţi" (I Cor. 15, 20), adică a celor credincioşi şi a celor care s-au mutat de aici întru nădejdea învierii şi a vieţii celei veşnice. Aşadar, „S-a făcut începătură a (învierii) celor adormiţi" şi „Cel Întâi născut din morţi" şi ne-a binevestit şi ne-a încredinţat nu despre viaţa aceasta a noastră, cea pieritoare şi stricăcioasă, care se conduce prin suflarea cea de viaţă, ci despre viaţa cea pregătită nouă, întru nădejdi, îndumnezeită, nemuritoare şi veşnică. Căci această viaţă (cea veşnică, n.tr.) este darul Lui, cu adevărat cel mai vrednic de El".

Sfântul se adresează tuturor, iar apelul la răstignirea faţă de lume este în fond apel la răstignire pentru lume. Sfântul Siluan Athonitul va reaminti peste secole acest adevăr, spunând că monah este cel ce se roagă pentru lumea întreagă. Suferinţele lumii întregi rezonează dureros în cel care primeşte prin rugăciune taina unirii cu Dumnezeu, prin harul Său necreat.

De fapt, majoritatea omiliilor Sfântului Grigorie Palama sunt marcate de această întrepătrundere vie, ieşită din experienţa pastorală: „Marea parte a Omiliilor se referă direct la taina esenţială a mântuirii. Dar, întotdeauna, teologul este cel care vorbeşte, chiar dacă circumstanţele rostirii omiliei nu sunt dintre cele mai favorabile. Trebuie să se adreseze unei cetăţi sfâşiate de lupte sociale şi de ambiţii politice pentru a-i chema pe locuitori la pace? Începe prin a aminti marele adevăr biblic al unităţii creaţiei, al unităţii naturale a fiilor lui Adam. Aminteşte apoi faptul că raţiunea postulează această unitate chiar şi în interiorul cetăţii, pentru a ajunge la scopul final al unităţii creştinilor în Biserică, Trupul lui Hristos, prin harul Botezului.

Trebuie să predice în legătură cu serbările populare care aveau loc cu ocazia secerişului? Vorbeşte de sămânţa care este Cuvântul lui Dumnezeu în inima celui

care crede, de păstorii Bisericii, de secerişul amintit de Scriptură, secerişul din zilele cele din urmă, împlinit de îngeri (Omilia 26 şi 27).

Cum comentează luptele politice ale căror victimă a şi fost? Recurge la o lungă digresiune asupra păcatului, pentru a arăta că este un adevărat adulter părăsirea Miresei cereşti şi dedarea la războaie civile (Omilia 63).“

Stilul Omiliilor, simplu şi concis

Stilul Omiliilor este simplu şi concis. Nu există artificii retorice care ar putea să îngreuneze receptarea mesajului. Trebuie remarcat faptul că Sfântul Grigorie face adesea adevărate exegeze biblice. Sunt predici care efectiv se adapă din cuvântul Scripturii, pe care autorul Omiliilor îl valorizează. Omilia exprimă teologia şi dezvăluie Scriptura, dar nu ca pe un obiect exterior, ci în conştiinţa înduhovnicită a mărturisirii şi a experienţei. Predica devine mărturisire nu a unui fapt istoric, natural, filosofic, ci este mărturisire cu caracter organic, reieşită din experienţa vie a realităţii duhovniceşti: ***„Să ne facem fii ai zilei celei veşnice şi apoi să urcăm pe munte, acolo unde Hristos a strălucit, pentru ca privind cele de acolo şi mai cu osebire petrecând în lumină şi fiind aflaţi vrednici de o asemenea zi, Însuşi Cuvântul lui Dumnezeu să ne înalţe şi pe noi la vreme potrivită. Iar acum, împreună să tindem şi să ne înălţăm ochii minţii către lumina propovăduirii Evangheliei, ca să fiţi schimbaţi până la înnoirea deplină a minţii voastre şi atraşi astfel de dumnezeiasca strălucire de sus, să ne facem asemenea chipului slavei Domnului căruia I-a strălucit faţa ca soarele pe munte“.***

„Oameni ai modernităţii târzii, am ajuns să funcţionăm mental după modelul pieţei“

Poate ar trebui să ne adăpăm mai des din această mărturisire plină de experienţă care străbate din Omiliile Sfântului. „Oameni ai modernităţii târzii, am ajuns să funcţionăm mental după modelul pieţei. Ne descoperim la fiecare pas angrenaţi în mecanismul ofertei şi cererii. Se vorbeşte pe drept cuvânt despre o „piaţă a ideilor“, în care cunoaşterea creşte şi se rafinează datorită circulaţiei şi liberei concurenţe a produselor intelectuale. Se vorbeşte despre o piaţă a „bunurilor simbolice“, unde individul îşi poate târgui după plac ingredientele propriei viziuni asupra lumii.

Tradiţiile spirituale se văd concurate în „supermarketul religiilor“ de inventivitatea unor nou-venite, a căror atracţie stă tocmai în noutatea lor eclectică, într-o religiozitate de nivel accesibil, într-o ofertă „individualizată“. Pentru a „rezista pe

piaţă“, marile religii îşi regândesc strategiile de comunicare, modalităţile de prezenţă şi de influenţă publică, îşi înmulţesc gesturile simbolice pregnante. Este tocmai atitudinea pe care o respinge aproape violent Sfântul Grigorie.

Omul este îndemnat (şi pe vremea Sfântului, dar cu atât mai mult în contemporaneitate) să se informeze cât mai mult despre Dumnezeu, ca să îşi facă o idee proprie, convenabilă despre Dumnezeu. Acest tip de îndemn vine şi în întâmpinarea ideilor de „frăţietate“, de „ideal“ al umanităţii. El este regăsibil în toate curentele de New Age contemporane.

Mesajul sfântului este însă clar: ***„să ne curăţim ochiul cugetării de toată întinăciunea pământească, dispreţuind tot ce e plăcut şi foarte frumos, dar care nu e statornic; căci chiar dacă pare plăcut, aduce chinul veşnic şi chiar dacă aduce frumuseţe trupului, dar încinge sufletul cu această urâtă tunică a păcatului, din cauza căreia, cel care nu are haina unirii nestricăcioase este aruncat, cu mâinile şi picioarele legate, în focul acela şi în întunericul cel mai dinafară (Mt. 22, 13).“***

Pr. Roger Coresciuc - Patristica - Isihasm în cetate

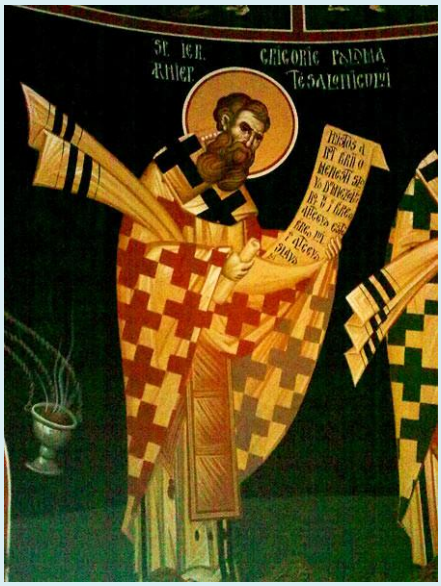

Practica rugăciunii neîntrerupte nu este destinată numai monahilor. Sfântul Grigorie Palama a afirmat de mult ori acest lucru, iar multe dintre Omiliile sale devin mărturii că liniştirea şi rugăciunea curată pot fi accesibile oricui vrea să facă experienţa realităţilor dumnezeieşti.

Sfântul Grigorie Palama a fost moştenitorul unei direcţii spirituale foarte bine conturate în epocă, şi care a fost susţinută în primul rând de Teolipt al Filadelfiei. Nu ştim dacă Sfântul Grigorie Palama a fost sau nu ucenic direct al lui Teolipt.

Părintele Stăniloae susţine ipoteza afirmativă: "Teolipt va deveni mai târziu unul din dascălii Sfântului Grigorie. S. Salaville, necunoscând decât afirmaţia patriarhului Filotei, ucenicul lui Palama, în această privinţă, se îndoieşte de adevărul ei, socotind că pe la 1310-1315, când Palama îşi făcuse studiile, Teolpit murise. Dar din publicarea scrierilor lui Palama s-a văzut că însuşi acesta afirmă că "Teolipt ne-a predat nouă acestea prin gură proprie, fiind unul din bărbaţii plini de Duhul Sfânt".

Filotei spune precis despre Teolipt că "l-a introdus pe Palama în sfânta trezvie şi în rugăciunea minţii"" (Encomionul Sfântului Grigorie Palama, PG 151, 161).

Influenţa lui Teolipt al Filadelfiei

Este interesant faptul că Teolipt a influenţat puternic nu doar pe isihaşti, ci scrierile sale au avut un impact deosebit şi în rândul umaniştilor sau al celor care nu puteau adera atât de uşor la viaţa duhovnicească propusă de isihasm. Toate aceste aspecte au contribuit cu siguranţă la crearea unui climat teologic, de care Sfântul Grigorie avea să fie conştient în momentul în care a început să îşi rostească Omiliile: *"Teolipt a jucat un rol principal, în discuţiile legate de "manifestarea din veci a Duhului prin Fiul", şi în general a participat activ la viaţa religioasă şi politică a timpului său. Autoritatea sa s-a impus în mediile cele mai diverse, palamite şi antipalamite. Palama nu este singurul care-i menţionează numele cu respect. Arsenie de Tyr face la fel. Pe de altă parte, Teolipt avea printre fiii săi duhovniceşti pe Irina, fiica lui Nichifor Comnenul, care s-a căsătorit cu despotul Ioan Paleologul, fiul lui Andronic al II-lea. Rămasă văduvă, a intrat în mănăstire cu numele de Evloghia şi a fost între 1341 şi 1347 una dintre susţinătoarele cele mai fervente a lui Achindin. Este adevărat că Teolipt (†1327) a murit cu ceva timp înainte ca Evloghia să ia parte atât de activ la faimoasa controversă teologică, şi nu este sigur că el ar fi inspirat această atitudine".*

Isihasm urban

Contextul teologic al secolului al XIV-lea oferea posibilitatea unui isihasm urban. Dincolo de conflictele teologice care au caracterizat acest secol, putem vorbi de o cristalizare tot mai accentuată a unei spiritualităţi care integra "cetatea". O simplă lectură a Omiliilor Sfântului Grigorie Palama lasă să se întrevadă această realitate. Putem vorbi chiar de o reîntoarcere la maniera de pastoraţie şi de predicare specifică primelor patru sau cinci secole ale creştinismului, când, deşi monahismul începuse să se dezvolte, viaţa duhovnicească era destul de înfloritoare şi în mediul laic.

Bineînţeles, nu putem afirma că perioada dintre secolul al V-lea şi secolele al XI-lea şi al XII-lea a fost una marcată exclusiv de ideea că spiritualitatea se poate dezvolta doar în mediul monastic. Cert este însă faptul că atât în perioada primelor cinci secole, cât şi în perioada care începe cu secolul al XI-lea, apare frecvent o abordare globală mai vizibilă a accesului la acte şi stări considerate adesea ca find specifice doar vieţuitorilor în pustie. De asemenea trebuie să luăm în calcul şi că începând cu secolul al XI-lea este valorizată din ce în ce mai mult importanţa pe care o poate avea viaţa de obşte, mănăstirească, în asimilarea direcţiei tot mai profund isihaste a spiritualităţii.

Repet, aceste consideraţii nu au rolul de a caracteriza în vreun fel perioada anterioară secolului al XI-lea, ci doar de a afirma că începând cu această perioadă anu-

mite modalităţi de manifestare spirituală s-au remarcat mai accentuat. Vom constata încă de acum penetrarea în mediile cele mai diverse ale monahismului bizantin a practicii "rugăciunii curate", acompaniate sau nu de metoda corporală. Această penetrare nu datează din secolul al XIII-lea.

Deja din secolul al XI-lea, Simeon Noul Teolog şi-a petrecut toată viaţa în mănăstire de obşte, dăruindu-se însă trăirii mistice individuale şi intensive a numelui lui Iisus. Simeon chiar a contribuit la pregătirea fuziunii între şcolile spirituale destul de diferite, dar deopotrivă populare în Răsărit, cum ar fi cea a Sfântului Ioan Scărarul şi a Sfântului Teodor Studitul.

Dacă pentru discipolii lui Evagrie isihia însemna în mod necesar viaţa de solitudine, pe cât posibil departe de oameni, Simeon pune în practică învăţătura isihastă chiar în Constantinopol, la mănăstirea Studios. Teolipt aparţinea aceluiaşi tip de isihast cenovitic, şi deşi cunoaşte bine vechea tradiţie a isihasmului anahoretic, nu îi este favorabil. Nu putem afirma că Sfântul Grigorie Palama a aderat integral la această direcţie. Atitudinea lui Nicolae Cabasila pare a fi mult mai apropiată de această formă de isihasm urban. Sfântul Grigorie Palama a păstrat o anumită aplecare spre monahismul eremitic, chiar dacă nu prea a avut cum să i se dedice.

În primii ani de viaţă călugărească, Sfântul Grigorie a vieţuit în Marea Lavră (unde rămâne trei ani, şi este numit şi cântăreţ de către stareţul chinoviei). Însă după această perioadă se va retrage în sihăstrie, la Glosia (pe versantul nordic al Atosului, în partea estică). Era şi există de altfel şi în continuare o tradiţie de practică şi de viaţă călugărească la Atos care presupune existenţa "monahilor îmbunătăţiţi", care-şi împlinesc nevoinţele în afara zidurilor mănăstirilor. Cred că Sfântul Grigorie a păstrat vie amintirea acestei perioade de sihăştrie şi a posibilelor întâlniri cu "monahii îmbunătăţiţi".

Dincolo de graniţele mediului monahal

Isihasmul pe care îl promovează Teolipt şi care a fost bine asimilat în mediile monahale ale secolului al XIV-lea este unul care nu rămâne doar în cadrele spaţiului monahal: conceptele de isihia şi nepsis aproape se confundă la Teolipt, devenind aproape sinonime şi nu mai presupun deloc fuga în deşert: "În linişte, în casa ta, îi scrie Irinei, păstrează vie amintirea lui Dumnezeu; depărtează-ţi sufletul de orice lucru, aruncă-l înaintea lui Dumnezeu fără cuvinte şi arată-i lui Dumnezeu toate stările inimii tale, lipindu-te de El prin dragoste. Căci amintirea lui Dumnezeu este contemplare a lui Dumnezeu, care atrage la El vederea şi dorinţa minţii şi o luminează cu propria Sa lumină".

Părintele Meyendorff spune: "Spiritualitatea lui Teolipt, sinteză sugestivă a vechilor doctrine mistice răsăritene, se exprimă în termeni care vor servi chiar Sfântului Grigorie Palama să-şi construiască sistemul său teologic. Această spiritualitate nu are nimic original faţă de tradiţiile anterioare, în afară de felul simplu şi direct cu care Teolipt o prezintă".

Sfântul Grigorie Palama însuşi, după revenirea din Athos, în jurul anului 1325, a făcut parte dintr-un grup isihast din Tesalonic, al cărui conducător se pare că a fost Isidor, ucenic al lui Grigorie Sinaitul. Isidor, pe atunci încă laic, este cel care va deveni patriarh (1347-1349), şi îl va susţine pe Sfântul Grigorie în confruntarea acestuia cu Gregora.

Într-o astfel de atmosferă, marcată şi de anii de dispute teologice, a început Sfântul Grigorie Palama să predice. Multe din Omiliile sale trebuie înţelese prin prisma acestei atmosfere de mare eferfescenţă duhovnicească, marcată de un isihasm tot mai prezent în mediul urban.

Pr. Roger Coresciuc - Patristica - Sfântul Grigorie Palama şi Nicolae Cabasila

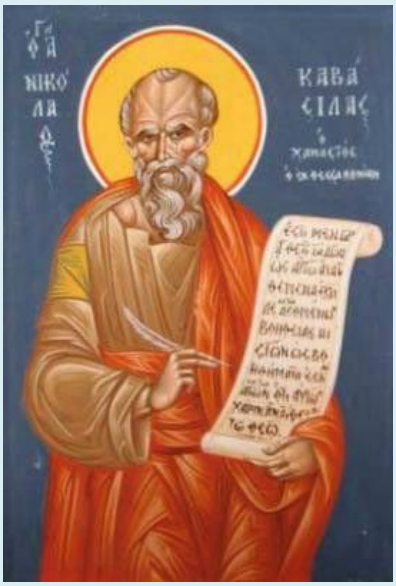

18 dec, 2010

Deşi mai puţin prezentă în omilii decât în operele polemice, distincţia între energiile şi fiinţa lui Dumnezeu avea totuşi să producă reacţii diverse în mediile teologice post-palamite prin faptul că a fost într-o anumită parte receptată şi prin intermediul omiliilor. Nicolae Cabasila, spre exemplu, chiar dacă nu menţionează direct detaşarea sa de poziţiile referitoare la această distincţie, exprimate de Sfântul Grigorie Palama în omilii, nu pare a promova prea mult această direcţie.

Probabil, Nicolae Cabasila era destul de ataşat de spiritualitatea promovată în cercurile isihaste, care era marcată într-o oarecare măsură de discursul omiletic palamit, însă nu aderă întru totul la ansamblul acestei spiritualităţi, care nu putea face abstracţie de disputa provocată de distincţia amintită.

M.H. Congourdeau, cercetător al perioadei secolului al XIV-lea, afirmă în studiul Nicolas Cabasilas et le palamisme": "Omiliile reprezintă gândirea cea mai personală a lui Palama, eclipsată însă de polemica în jurul esenţei şi energiilor. De aceea suntem convinşi că Nicolae Cabasila şi Palama ar fi fost mult mai aproape unul de altul dacă necesităţile polemice nu l-ar fi împins pe cel din urmă să forţeze anumite trăsături ale gândirii sale într-o direcţie în care Cabasila nu-l urmează".

Context istoric

Urmărind contextul istoric al parcursului lui Cabasila, observăm că există destule convergenţe şi divergenţe între teologia Sfântului Grigorie Palama şi direcţia teologică adoptată de Nicolae Cabasila. După ieşirea de pe scena politică, Cabasila s-a apropiat şi mai mult de Sfântul Grigorie Palama, iar sursele istorice spun că l-a însoţit în încercarea eşuată de întronizare după alegerea sa ca episcop al Tesalonicului. Suntem îndreptăţiţi să credem că a fost în anturajul Sfântului Grigorie Palama în această perioadă destul de dificilă a pseudoepiscopatului său. Nu ştim în ce măsură Cabasila a avut un contact direct cu omiliile palamite, şi de asemenea nu putem afirma cu certitudine că a ascultat unele din ele.

Aceeaşi M.H Congourdeau spune: "Nicolae Cabasila, născut între 1319 şi 1322 la Tesalonic, a fost, împreună cu prietenul său Dimitrie Kydones, consilierul împăratului Ioan al VI-lea Cantacuzino. Unul din primele sale acte publice a fost să îl acompanieze pe Grigorie Palama, numit episcop al Tesalonicului în toamna anului 1347, în cetatea sa episcopală. Cum zeloţii, care ocupaseră oraşul, au refuzat să îl primească pe episcop, Cabasila l-a urmat la Muntele Athos, unde a rămas un an, revenind apoi la Constantinopol, unde s-a implicat în viaţa socială, întreţinând relaţii atât cu împăratul Ioan al VI-lea, cât şi cu Ana de Savoia, văduva lui Andronic al III-lea Paleologul, şi mama lui Ioan al V-lea Paleologul, pe care Ioan al VI-lea Cantacuzino îl îndepărtase de la regenţă". Implicat în viaţa politică a cetăţii-mamă, Cabasila a urmărit îndeaproape evoluţia Sfântului Grigorie Palama. Până la ieşirea de pe scena politică, Cabasila trebuie să fi fost la curent cu activetatea pastorală a episcopului Tesalonicului. Sfântul Grigorie Palama îşi preia tronul în 1351.

Contact între cei doi mari teologi

Până în 1354, Cabasila este activ la Constantinopol, dar probabil că în răstimpuri nu ocoleşte Tesalonicul: "În 1354, Cabasila părăseşte scena politică, în contextul demisiei lui Ioan al VI-lea, şi al revenirii lui Ioan al V-lea. Şi-a petrecut restul vieţii retras, scriind omilii şi tratate spirituale, dintre care cele mai importante sunt: Explicarea Dumnezeieştii Liturghii şi Despre viaţa în Hristos.

Dacă este adevărat faptul că cordialitatea relaţiilor personale cu Grigorie Palama şi cu alţi eminenţi palamiţi este indubitabilă, putem constata de asemenea că a avut raporturi dintre cele mai amicale cu adversarii teologiei palamite (spre exemplu cu fraţii Kydones). Nu găsim în operele sale nici o urmă din temele principale ale disputei isihaste (lumina taborică sau diferenţa dintre energii şi natura dumnezeiască)" (M.H Congourdeau).

Cei trei ani care sunt comuni episcopatului Sfântului Grigorie şi vieţii publice şi politice a lui Cabasila (deşi în două oraşe diferite) au înlesnit contactul şi schimbul de informaţii între cei doi mari teologi. Probabil că Nicolae Cabasila nu a ezitat să îşi procure textele celor câteva omilii rostite de Sfântul Grigorie în această perioadă.

Aceste amănunte de ordin istoric sunt importante pentru că ne ajută să analizăm impactul pe care omiliile Sfântului Grigorie le-au avut în epocă. Cert este faptul că există asemănări constatate de specialişti între multe din lucrările palamite (în special omiliile) şi cele ale lui Nicolae Cabasila.

" Omiliile reprezintă gândirea cea mai personală a lui Palama, eclipsată însă de polemica în jurul esenţei şi energiilor. De aceea suntem convinşi că Nicolae Cabasila şi Palama ar fi fost mult mai aproape unul de altul dacă necesităţile polemice nu l-ar fi împins pe cel din urmă să forţeze anumite trăsături ale gândirii sale într-o direcţie în care Cabasila nu-l urmează." M.H. Congourdeau

Pr. Roger Coresciuc - Patristica: Lumina cea nezidită - taină a Împărăţiei celei veşnice

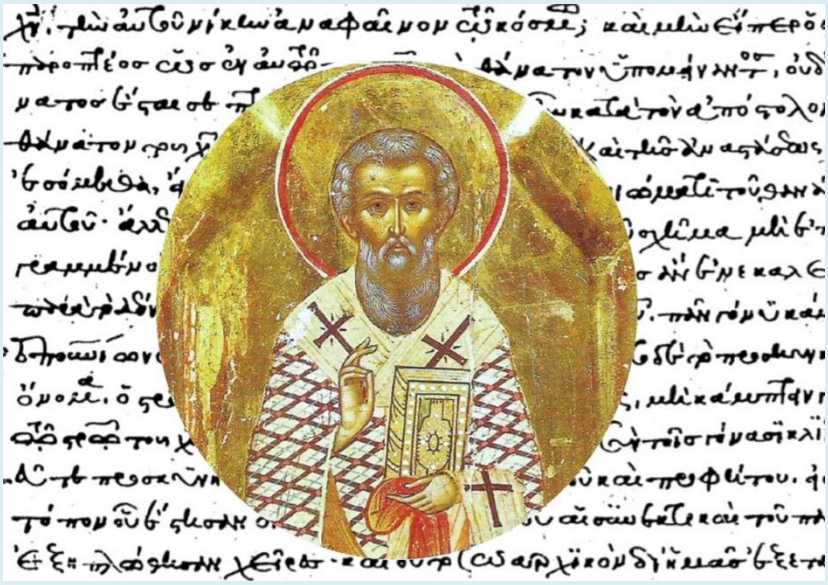

28 mar, 2021

Cele mai multe dintre Omiliile Sfântului Grigorie Palama sunt predici rostite la duminicile de peste an. Pe lângă acestea, există şi o categorie de predici dedicate praznicelor împărăteşti, sărbătorilor Maicii Domnului şi sărbătorilor sfinţilor. -Tematicile abordate sunt dintre cele mai diverse, însă, chiar dacă disputele cu privire la posibilitatea omului de a gusta în mod real harul dumnezeiesc se încheiaseră oarecum cu puţin timp înainte ca Sfântul Grigorie să devină arhipăstor al Tesalonicului, nu întâlnim foarte multe trimiteri în predicile sale la această problematică teologică extrem de importantă. Totuşi, două dintre omiliile dedicate praznicelor împărăteşti nu ocolesc tema luminii nezidite.

Disputa dintre Sfântul Grigorie şi adversarii isihasmului şi ai teologiei luminii nezidite este amintită în trecere în Omilia a 34-a: *„Cuvântul nostru va fi despre lumina de la această Schimbare, împotriva căreia acum este multă luptă din partea duşmanilor luminii”* (Omilia 34.3). În acest context, ascultătorii sunt atenţionaţi să se ferească de oricine îşi impune părerile proprii în chestiuni teologice fără să urmeze linia de tâlcuire a Sfinţilor părinţi: *„Să fugim de cei care nu primesc tâlcuirile Părinţilor, ci încearcă de la ei înşişi să introducă cele potrivnice, pretinzând că urmează cuvintele în literă, în vreme ce resping înţelesul cel drept-credincios”* (Omilia 34.2).

Lumina dumnezeiască - slava Împărăţiei

Este interesantă descrierea pe care o face Sfântul Grigorie luminii nezidite, în aceeaşi omilie. Pentru a arăta credincioşilor că lumina văzută la Schimbarea la faţă nu este o lumină zidită, ci nezidită, caracteristică firii dumnezeieşti, o descrie drept o lumină care *„nu se naşte şi nu dispare, nici nu e circumscrisă şi nici nu cade sub puterea sensibilă, chiar dacă a fost văzută şi cu ochii cei trupeşti”* (Omilia 34.8).

O altă descriere ne este oferită în Omilia a 35-a, în contextul în care Sfântul Grigorie critică dur toate negările care sunt aduse luminii dumnezeieşti de către adversarii acesteia: *„Dar când prin toate acestea se arată clar că lumina aceea este dumnezeiască şi mai presus de fire şi nezidită, ce pătimesc cei care sunt prinşi mai mult decât trebuie de învăţătura cea din afară şi trupească şi care nu pot cunoaşte cele ale Duhului?”* (Omilia 35, 14).

Sfântul Grigorie aminteşte în acelaşi pasaj de faptul că aceia care neagă caracterul necreat al luminii dumnezeieşti neagă, de fapt, toate caracteristicile fundamentale ale acestei lumini: *„Căci aceştia zic că lumina aceasta nu este slavă dumnezeiască, nu este Împărăţia lui Dumnezeu, nu este frumuseţe, nu este har, nu este strălucire, aşa cum am învăţat noi de la Dumnezeu şi de la cuvântătorii de Dumnezeu”* (Omilia 35, 14).

Lumina Schimbării la faţă nu are existenţă circumstanţială

Evenimentul Schimbării la faţă nu a reprezentat un moment de schimbare ontologică. Lumina cea nezidită nu are existenţă circumstanţială, ci doar capacitatea omului de a gusta din împărtăşirea de această lumină este circumstanţială.

În acest sens, Sfântul Grigorie se întreabă retoric: *„Oare şi-a adăugat (Mântuitorul) o lumină pe care nu a avut-o mai înainte - şi pe care o va avea în veci? Piară această blasfemie! Căci cel care spune aceasta va presupune trei firi în cazul lui Hristos: cea dumnezeiască, cea omenească şi cea a luminii. Aşadar, nu altă strălucire, ci pe aceea pe care o avea în chip nevăzut, pe aceea a descoperit-o. Iar strălucirea firii dumnezeieşti o avea ascunsă sub trup. Aşadar, lumina aceea este a dumnezeirii, şi este nezidită”* (Omilia 34, 13).

În Omilia a 35-a întâlnim o altă precizare a faptului că lumina cea nezidită este a firii dumnezeieşti, nefiind un accident survenit în timp: *„Nu numai îngerii, ci şi sfinţii cei dintre oameni se împărtăşesc de această slavă şi Împărăţie. Însă Tatăl şi Fiul, dimpreună cu dumnezeiescul Duh, au această slavă şi Împărăţie prin fire, în*

vreme ce Sfinţii îngeri şi oameni au parte de ea prin har, şi de la ea primesc strălucirea" (Omilia 35, 15). Este interesantă identificarea pe care Sfântul Grigorie o face între lumina dumnezeiască şi Împărăţia veşnică a lui Dumnezeu. Vederea luminii nezidite este, de fapt, gustarea încă din viaţa aceasta a Împărăţiei lui Dumnezeu.

Posibilitatea vederii luminii necreate

Având în vedere caracterul necreat al luminii dumnezeieşti, posibilitatea vederii luminii dumnezeieşti este o taină a lui Dumnezeu. Omul nu poate propune şi absolutiza un sistem creat pentru asigurarea unui acces regulat la această taină. Bineînţeles, viaţa de curăţie şi de îmbogăţire în virtuţi este o premisă importantă pentru această întâlnire cu Dumnezeu în lumină.

De altfel, Sfântul Grigorie presară de-a lungul acestor două omilii îndemnuri pentru o asumare deplină a vieţii de curăţie în vederea întâlnirii cu Dumnezeu: *„Bine crezând, după cum am fost învăţaţi şi înţelegând taina Schimbării la faţă a Domnului, să purcedem către strălucirea luminii aceleia. Şi dorind frumuseţea slavei celei neschimbăcioase, să ne curăţim ochiul cugetării de întinăciunile cele pământeşti, dispreţuind toată plăcerea şi toată frumuseţea care nu rămâne"* (Omilia 34, 17). Lumina aceasta nu poate fi văzută oricum. Chiar dacă pentru un mic răstimp a fost văzută şi cu ochii sensibili, aceşti ochi au fost transformaţi prin lucrarea dumnezeiescului har. Propria schimbare este, astfel, o altă condiţie pentru vederea „ne-schimbării": *„Vezi că faţă de lumina aceea sunt orbi ochii care văd după fire? Aşadar, nici lumina aceea nu este sensibilă, şi nici cei care o vedeau nu o vedeau simplu, cu ochi sensibili, ci cu ochii cei transformaţi prin puterea Dumnezeiescului Duh. Aşadar, s-au schimbat, şi astfel au văzut schimbarea, nu o schimbare de moment, ci pe cea pe care frământătura noastră a luat-o chiar de la asumarea ei de către Hristos, fiind îndumnezeită prin unirea Cuvântului lui Dumnezeu cu ea"* (Omilia 34, 14).

În Omilia a 35-a, Sfântul Grigorie îi îndeamnă pe credincioşi să îşi educe ochiul înţelegerii în aşa fel încât să fie capabili să înţeleagă predica despre lumina cea nezidită şi să poată să fie şi ei părtaşi dumnezeieştii străluciri: *„Acum, însă, roguvă, încordaţi-vă şi înălţaţi-vă ochiul înţelegerii spre lumina evangheliceştii propovăduiri, ca să fiţi schimbaţi până ajungeţi la înnoirea minţii voastre, şi astfel, atrăgând peste voi dumnezeiasca strălucire care vine de sus, să deveniţi asemenea cu înfăţişarea slavei Domnului, a cărui faţă a strălucit azi pe munte ca soarele"* (Omilia 35, 4).

Este interesant faptul că într-o altă omilie, a 59-a, Sfântul Grigorie vede botezul drept o poartă de intrare de la care porneşte drumul către vederea luminii nezidite: *„După ce s-au săvârşit acestea, ierarhul porunceşte ca acela care urmează a fi botezat să se întoarcă către răsărit, şi întinzându-şi mâinile, să se unească cu Hristos, prin întreita întrebare. Aşadar, privirea către răsărit trimite la privirea către lumina cea dumnezeiască a celui care a fugit de răutate, iar întinderea mâinilor [trimite] la rugăciunea cea făcută cu îndrăzneală. Întreita mărturisire din timpul unirii înfăţişează neclintirea făgăduinţei faţă de Dumnezeu”* (Omilia 59, 4).

Omilia aceasta, care este de fapt o cateheză baptismală, constituie un scurt parcurs catehetic menit să atragă atenţia asupra faptului că scopul vieţuirii creştine este dobândirea Împărăţiei lui Dumnezeu şi, implicit, împărtăşirea de lumina cea dumnezeiască. Orientarea simbolică către răsărit a celui care urmează să fie botezat este un chip al permanentei orientări către Răsărit (Hristos) a celui care îşi asumă pe deplin vieţuirea creştină.

Pregustarea Împărăţiei lui Dumnezeu sau, mai bine zis, gustarea Împărăţiei lui Dumnezeu încă din viaţa aceasta este o temă importantă a teologiei ortodoxe. Viaţa duhovnicească trebuie să se dezvolte în cadrele acestei realităţi care nu închide demersul ascetic într-o repliere fără repere asupra instrumentelor ascetice, ci îl potenţează şi îi oferă adevărata perspectivă.

Sfântul Grigorie îşi termină astfel Omilia a 35-a, dându-ne tuturor un îndemn cât se poate de încurajator pentru orice efort ascetic pe care îl întreprindem: „*Să privim, aşadar, cu ochii cei lăuntrici această mare privelişte, firea noastră cea veşnic unită cu focul cel nematerialnic al dumnezeirii, şi, lepădând tunicile cele de piele pe care le-am îmbrăcat în urma căderii, adică gândurile cele trupeşti şi pământeşti, să stăm în pământul cel sfânt, arătând fiecare propriul pământ sfânt prin virtuţi şi prin tinderea către Dumnezeu”* (Omilia 35, 18).

Pr. Ciprian Florin Apetrei - Theologica - Să trăim ortodox credința. Teoria va deveni lumină și viață

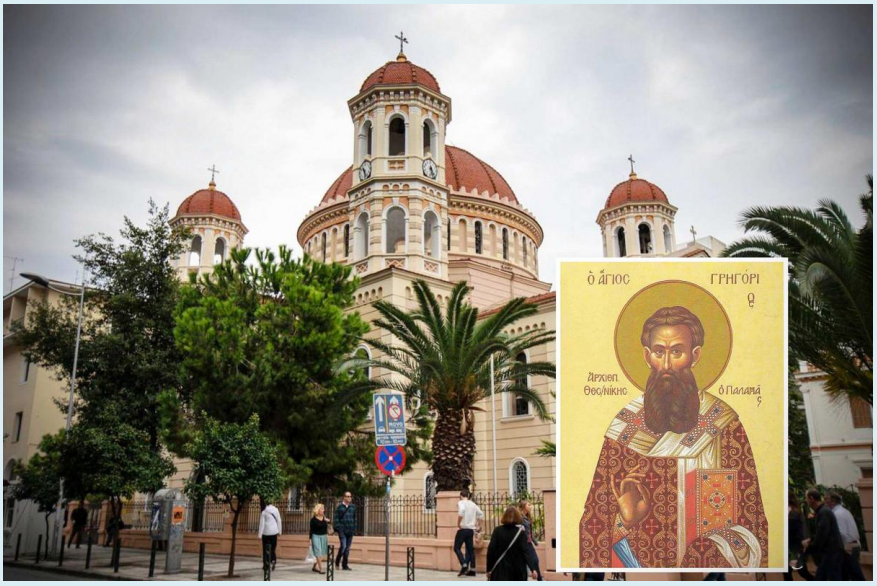

28 mar, 2021

Din secolul al XIV-lea, a doua duminică din Postul mare este dedicată cinstirii Sfântului Grigorie Palama (1296-1359). Acest lucru s-a întâmplat în anul canonizării sfântului arhiepiscop al Tesalonicului, 1368. Evlavia populară din spaţiul bizantin a dus la canonizarea şi cinstirea lui. În persoana Sfântului Grigorie Palama, contemporanii săi l-au văzut pe părintele care a salvat Ortodoxia isihastă în faţa raţionalismului scolastic, care pătrunsese în mediile intelectuale bizantine. De aceea, duminica închinată lui este imediat după Duminica Ortodoxiei, fiind de fapt o prelungire a cinstirii dreptei credinţe.

În cartea Foame şi sete după Dumnezeu - înţelesul şi folosul postului, prea fericitul părinte patriarh Daniel în textul dedicat Duminicii a doua din Postul mare spune că acum Biserica îl pomeneşte pe Sfântul Grigorie Palama *„pentru a ne arăta că dreapta credinţă pe care am prăznuit-o în mod deosebit în prima duminică a Sfântului şi marelui Post al Paştilor nu este o credinţă teoretică, ci este credinţa care duce pe credinciosul ortodox la viaţă şi lumină veşnică”.*

Ieromonahul Makarios Simonopetritul în Triodul explicat scrie: „Canonizarea Sfântului Grigorie Palama şi instituirea sărbătorii sale în a doua duminică a Postului mare, îndată după Duminica Ortodoxiei, consacrau deciziile celor două

Sinoade isihaste de la Constantinopol, din anii 1341 şi 1351, drept însăşi expresia Ortodoxiei şi a marii tradiţii dogmatice bizantine”.

Praznicul Sfântului Grigorie era rânduit astfel alături de cel al restaurării cultului Sfintelor icoane, împreună cu el un loc privilegiat şi semnificativ în cursul anului liturgic. „Astfel, victoriei ortodocşilor asupra ereticilor iconoclaşti din secolul al IX-lea îi este asemănată şi victoria isihaştilor ortodocşi din secolul al XIV-lea asupra teologilor raţionalişti bizantini.”

Ascet și teolog, apărător al dreptei credințe

Duminica Sfântului Grigorie Palama continuă serbarea victoriei Ortodoxiei asupra ereziilor în decursul istoriei Bisericii, pentru că el este considerat între marii apărători ai dreptei credinţe. Este numit în imnurile Triodului: „Trâmbiţa teologiei, gura cea insuflată de focul darului, cinstitul locaş al Duhului, stâlpul Bisericii cel nemişcat, bucuria cea mare a lumii, râul înţelepciunii, sfeşnicul luminii, steaua cea luminoasă, care luminează lumea” sau „apărătorul creştinătăţii şi împotrivitorul păgânătăţii, folositorul cel călduros al credinţei, marele îndreptător şi învăţător; vioara cea bine tocmită a Duhului, limba cea strălucitoare ca aurul, izvorul care izvorăşte ape de vindecări credincioşilor; marele şi minunatul Grigorie”; pe care îl lăudăm ca „pe învăţătorul Bisericii, pe vestitorul dumnezeieştii lumini, pe tăinuitorul cel ceresc al Treimii. Podoaba cea mare a monahilor; pe cel ce a strălucit cu fapta şi cu gândirea la cele de sus; lauda Tesalonicului, care este păstorul cel bun şi discipol al lui Hristos”.

Iar despre scrierile sale, imnografii inspiraţi spun că sunt rouă cerească, miere, pâinea îngerilor, nectar şi izvor de apă vie, scară care duce de la pământ la cer.

Toată rânduiala liturgică a slujbei Utreniei din această duminică prea mărește apărarea dreptei credinţe şi ne trimite la Ortodoxia isihastă a Sfântului Grigorie Palama: „Înşelăciunea celor rău credincioşi o ai ars, înţelepte, şi credinţa ortodocşilor bine o ai arătat şi ai luminat lumea. Pentru aceasta purtător de biruinţă te-ai arătat, stâlp Bisericii şi arhiereu adevărat. Deci nu înceta rugându-te lui Hristos, să ne mântuiască pe noi pe toţi”.

Toate aceste mărturisiri imnografice ortodoxe nu au ca scop să arate originalitatea sfântului, ci identitatea teologiei sale cu tradiţia ascetică şi dogmatică a Ortodoxiei.

Făptuirea lui confirma credința și cuvântul său

Unirea primelor două duminici din Postul mare prin sărbătorirea dreptei credinţe ne pune înainte timpul postului ca o perioadă de prăznuire şi mărturisire a Ortodoxiei noastre. Faptul că postim este o afirmare a Ortodoxiei. Împlinirea postirii prin pocăinţă şi fapte bune arată Ortodoxia noastră şi nădejdea că prin acest efort ascetic vom dobândi viaţa veşnică.

Pentru aceasta parcurgem drumul luminos al postului având ca far călăuzitor teologia isihastă a Sfântului Grigorie Palama, care se adresează atât minţii noastre, cât şi inimii noastre.

Isihasmul este drumul ortodoxului spre întâlnirea cu Dumnezeu încă din lumea aceasta. Este o pregustare a bucuriei paradisiace încă de aici, din timpul vieţii noastre pământeşti, prin asceză, post şi rugăciune.

Sfântul Grigorie Palama mărturiseşte în teologia sa că oamenilor sfinţi pentru credinţa şi multa lor rugăciune, când voieşte Dumnezeu, li se oferă bucuria duhovnicească de a ajunge să vadă lumina Împărăţiei cerurilor, de care s-au bucurat Sfinţii apostoli, Petru, Iacob şi Ioan la Schimbarea la faţă a Domnului Iisus Hristos de pe Muntele Tabor.

Importanţa Sfântului Grigorie Palama pentru Ortodoxie o arată şi cuvintele Sinaxarului din această duminică, unde este numit „fiu al dumnezeieştii şi neînseratei lumini, cu adevărat om al lui Dumnezeu şi minunat serv şi slujitor al lui Dumnezeu (…)”, iar despre însuşirile lui aghiograful scrie: „Era peste măsură de blând şi smerit, însă nu când era vorba de Dumnezeu şi de cele dumnezeieşti; în acestea era mare luptător; era fără ură şi îngăduitor; căuta, atât cât îi sta în putinţă, să răsplătească cu bine pe cei care se purtau rău cu el; nu primea cu uşurinţă cuvintele ce se spuneau împotriva unora; era răbdător şi cu suflet mare în greutăţile ce veneau asupra lui de fiecare dată; era mai presus de orice plăcere şi slavă deşartă; era totdeauna simplu în toate trebuinţele trupului, deşi cu timpul trupul lui se slăbise cu totul; blândeţea, liniştea şi necontenita lui bunăvoinţă a tăriei sufletului său se desăvârşiseră atât de mult în el, încât aceste însuşiri se arătau şi pe dinafară celor care-l priveau; în toate totdeauna înţelegător, atent şi ordonat”.

Acest portret aghiografic ni-l arată pe Sfântul Grigorie Palama ca un monah desăvârşit, care trăia cu toată fiinţa în tradiţia isihastă. Pentru el singura cale de a ajunge la bucuria vederii luminii taborice era drumul trăirii isihaste prin asceză, rugăciune şi practicarea virtuţilor creştine.

Prin întâlnirea cu teologia isihastă a Sfântului Grigorie Palama în Duminica a doua din Postul Sfintelor Paşti, Biserica ne descoperă bucuria luminii taborice care ne duce la bucuria luminii Învierii lui Hristos ce ne-a dăruit Raiul şi viața veşnică. De aceea, noi îl cinstim în această duminică mărturisind: „Înger te-ai arătat pe pământ, vestind oamenilor cele dumnezeieşti, ce nu se pot grăi. Ca având minte omenească şi trup, cu glasurile ca ale celor fără de trupuri, ne-ai făcut pe noi de ne-am minunat, de Dumnezeu grăitorule, a striga ţie acestea:
Bucură-te, prin carele s-a gonit întunericul;
Bucură-te, prin carele a venit lumina;
Bucură-te, vestitorule al Dumnezeirii celei nezidite;
Bucură-te, cela ce ai spus că firea lui Dumnezeu este înălţime neajunsă;
Bucură-te, cela ce ai zis că lucrarea Lui este adâncime, care nu se poate lesne vedea;
Bucură-te, că slăvirea lui Dumnezeu bine o ai vestit;
Bucură-te, că părerile făcătorilor de rele le-ai mustrat;
Bucură-te, luminătorule, cela ce ai arătat Soarele;
Bucură-te, paharule, carele dai băutură nemuritoare;
Bucură-te, prin carele străluceşte adevărul;
Bucură-te, prin carele s-a întunecat minciuna;
Bucură-te, învăţătorule al darului.” *(Icos, Duminica Sfântului Grigorie Palama).*

Pr. Ciprian Florin Apetrei - Theologica - Sfântul Grigorie Palama, teologul rugăciunii isihaste

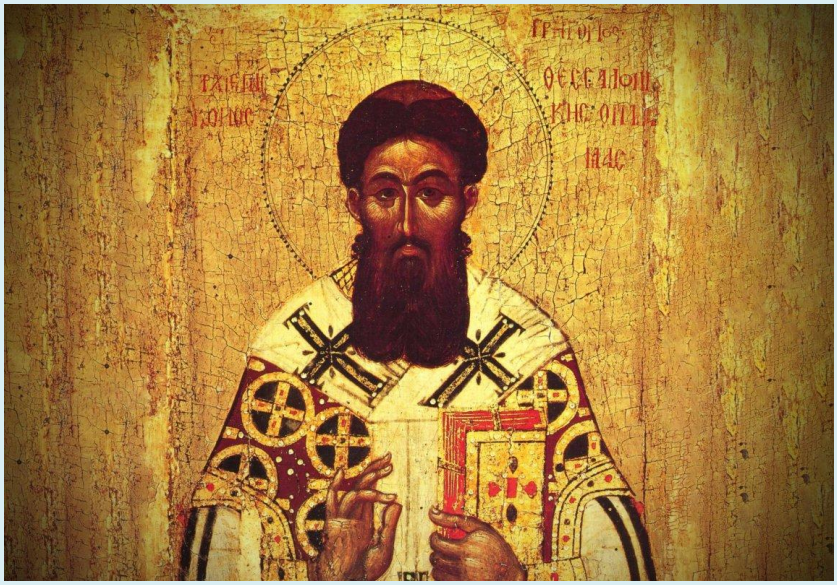

20 martie 2022

Duminica a 2-a din -Postul mare este dedicată Sfântului Grigorie Palama: „luminătorul dreptei credinţe”, „lauda Tesalonicului”, „podoaba monahilor”, „apărătorul cel nebiruit al teologiei”, „minunea Tesaliei” şi „de Dumnezeu grăitorul”. Sunt doar câteva din apelativele prin care-l cinstesc imnurile Triodului.

Chiar mai mult, Sinaxarul duminicii îl numeşte „fiu al dumnezeieştii şi neînseratei lumini, cu adevărat om al lui Dumnezeu şi minunat slujitor al lui Dumnezeu”. Cinstirea lui în această duminică datează din a doua jumătate a secolului al 14-lea, odată cu trecerea lui în rândul sfinţilor.

Biserica Ortodoxă face „pomenirea celui între sfinţi părintelui nostru Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului” în prima duminică după cea a Ortodoxiei, pentru a întări victoria dreptei credinţe din veacul al 9-lea cu cea din secolul al 14-lea datorată luptei de apărare a Ortodoxiei.

De aceea, în Icosul Utreniei Duminicii a 2-a din Post ni se spune: „Înger te-ai arătat pe pământ, vestind oamenilor cele dumnezeieşti, ce nu se pot grăi”. Adică Sfântul Grigorie Palama este cel care teologhiseşte sub inspiraţia Duhului Sfânt. Are parte de inspiraţie divină datorită vieţii lui isihaste închinate Rugăciunii lui Iisus.

Sfântul Grigorie Palama a fost un isihast şi un trăitor al Rugăciunii inimii. Această experienţă ascetică a dobândit-o în timpul formării sale duhovniceşti din Muntele Athos.

Ierarhul grec Ierotheos Vlachos, Mitropolit de Nafpaktos, şi Sfântul Vlasie îl consideră un aghiorit şi un reprezentant al vieţii monahale athonite: *„Sfântul Grigorie Palama, prin viaţa şi învăţătura sa, exprimă viaţa Sfântului Munte, care a dat la iveală mulţi de Dumnezeu văzători, martiri şi sfinţi. Însuşi Sfântul Grigorie este rod al Sfântului Munte, dar şi teolog al acestuia, pe care l-a pus în lumină şi a cărui viaţă a tâlcuit-o teologic”.*

Arhiepiscopul Tesalonicului este cel mai de seamă reprezentant al isihasmului în secolul al 14-lea. Această trăire duhovnicească se identifică cu istoria bimilenară a Bisericii. Chiar şi în timpurile noastre există trăitori isihaşti care se roagă pentru neamul omenesc. Această mişcare duhovnicească a salvat Ortodoxia din sud-estul Europei în faţa islamizării otomane. În acest context, Sfântul Grigorie Palama a fost personalitatea duhovnicească ce a formulat teologia care a stat la baza înţelegerii trăirii isihaste. Acest lucru a dus la răspândirea acestei trăiri duhovniceşti în lumea ortodoxă asigurând păstrarea dreptei credinţe în faţa pericolului islamizării promovate de Imperiul Otoman, care timp de 5 veacuri va domina sud-estul Europei.

Despre rolul său de apărător al isihasmului, Tomas Spidlik scrie că el, pe când era monah la Athos, *„a luat apărarea isihaştilor şi a integrat această rugăciune (a lui Iisus) în sinteza sa teologică”* (Spiritualitatea Răsăritului Creştin, Rugăciunea). Toată lupta lui de apărare a dreptei credinţe în faţa scolasticii occidentale se întemeiază pe trăirea isihastă şi mai ales pe centrul acesteia, Rugăciunea inimii: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul”. ***Pentru Sfântul Grigorie Palama, isihasmul nu este doar un tip de rugăciune între altele, ci „singurul scop al vieţuirii creştine”.***

Sinaxarul menţionează că datorită trăirii lui isihaste era cunoscut de contemporanii săi „ca un purtător de Duh”. Tot din acest text aflăm că avea puterea să alunge demonii şi săvârşea numeroase minuni. Avea darul înainte-vederii şi „era împodobit şi cu celelalte haruri ale dumnezeiescului Duh”. Din experierea permanentă a Rugăciunii inimii, unită cu o asceză severă, a ajuns să primească „mari daruri” de la Dumnezeu. De aceea, în slava de la Cântarea a 9-a din slujba Utreniei din Duminica a 2-a din Post se spune că Sfântul Grigorie -Palama, „fiind plin de înţelepciunea cea bună”, a strălucit „lumină în lume, izvorând dogmele Ortodoxiei”.

Iar din stihirile de la Laude aflăm că sfântul ierarh „dogmele dreptei credinţe le-a sădit”, tăind „spinii relei învăţături” şi înmulţind bine „sămânţa credinţei” cu „ploaia cuvintelor” lui, care au adus „spic însutit” lui Dumnezeu. Pentru acestea, viaţa lui este o pildă de urmare a lui Hristos pentru creştinul ortodox: „De strălucirea vieţii tale celei fără de prihană s-au mirat mulţimile îngerilor şi ale oamenilor, fericite; că de bunăvoie te-ai arătat tare nevoitor şi pustnic, şi arhiereu, şi vrednic slujitor lui Dumnezeu, şi prieten adevărat” (Stihire de la Laude, slujba Utreniei).

Din acest imn vedem sinteza chipului duhovnicesc al marelui arhiepiscop al Tesalonicului prin care înţelegem ce înseamnă trăirea isihastă autentică şi mai ales puterea Rugăciunii inimii, ce a fost permanentă în vieţuirea lui ascetică.

Trăirea lui autentică isihastă o vedem foarte bine exprimată în descrierea lui Filothei Kókkinos, despre modul cum liturghisea Sfântul Grigorie Palama: „Iar despre cei împreună-slujitori preoți cu el, ce se cuvine a spune? Căci era de ajuns să îl vadă în timpul săvârșirii minunate a celor dumnezeiești și mistice, ca să dobândească ardoare și dragoste pentru dumnezeiescul lăcaș și pentru slujitorii și cântăreții acestuia, pentru ierurgiile și slujbele tainice ale celor mai presus de fire și prea înalte, încă și bună rânduială a Sfântului Altar”.

Iar mitropolitul Ierotheos Vlachos explică această descriere arătând că Grigorie Palama săvârşea Sfânta Liturghie „într-o asemenea stare, încât să îi insufle pe cei împreună-liturghisitori cu sine numai prin faptul că îl vedeau, era rezultatul și rodul vieții isihaste și al Rugăciunii minții, cu care se nevoia, dar și al experiențelor de-Dumnezeu văzătoare, pe care se învrednicise să le cunoască”.

Cercetând cu atenţie imnografia Triodului dedicată cinstirii Sfântului Grigorie Palama constatăm că este subliniat rolul său de apărător al dreptei credinţe şi prea slăvită victoria Ortodoxiei împotriva ereziilor. „Scrierile sale sunt rouă cerească, miere, pâinea îngerilor, nectar şi izvor de apă vie, scară care duce de la pământ la cer”, după cum precizează citând Triodul ieromonahul Makarios Simonopetritul, care subliniază că scopul imnurilor nu este de arăta „originalitatea dascălului isihast, cât conformitatea sa cu tradiţia ascetică şi dogmatică” (Triodul explicat).

Sfântul Grigorie Palama arată că asceza unită cu rugăciunea şi practicarea virtuţilor sunt calea pentru a ajunge la vederea luminii taborice şi la cunoaşterea lui Dumnezeu. El învaţă că sfinţii, când Dumnezeu voieşte, pentru credinţa lor puternică şi pentru rugăciunea lor neîncetată, pot pregusta încă din viaţa aceasta slava sau lu-

mina Împărăţiei cerurilor, care este lumină necreată şi netrecătoare în care s-a arătat apostolilor la Schimbarea la faţă Hristos Domnul pe Muntele Tabor.

Pentru autorii imnurilor Triodului, Sfântul Grigorie Palama este „lauda părinţilor, gura teologilor”, „căpetenia învăţătorilor”, „trâmbiţa teologiei”, „stâlpul Bisericii”, „gura de foc a harului”, „sfeşnicul Ortodoxiei”, „lira Duhului”, „râul înţelepciunii”, „oglindă a lui Dumnezeu”, pe care „cu un glas” Îl lăudăm: „Bucură-te, propovăduitor al harului”.

Pr. Eugeniu Rogoti - Metoda Sfântului Grigorie Palama

14 noi, 2021

În veacul al 14-lea, un profesor renumit din Italia, invitat să predea ştiinţe umaniste la Constantinopol, a început să-i mustre în cuvântări şi scrieri pe monahii din Athos pentru că ar fi făcut ceva ce contrazicea gândirea filosofică despre divinitate şi relaţia omului cu aceasta. Chiar dacă Varlaam din Calabria nu era un oponent deschis al teologiei răsăritene, el reitera unele ziceri ale urmaşilor filosofiei antice, care făcea distincţie clară între lumea divinităţii, care nu poate fi cunoscută corect, şi lumea creată. De aici, Varlaam a ajuns la concluzia imposibilităţii cunoaşterii celor despre Dumnezeu din experienţa directă, ci numai din premise logice, legate de lumea creată.

Ne amintim că la disputa ariană, care a avut loc în urmă cu un mileniu faţă de evenimentele din secolul Sfântului Grigorie Palama, Sfântul împărat Constantin îi trimitea o scrisoare lui Arie prin care îl îndemna să păstreze pentru el gândurile despre relaţiile dintre Persoanele Sfintei Treimi, pentru că acestea nu pot fi obiectul unor discuţii, fără să stârnească disensiuni. Semn evident al influenţei filosofiei aristotelice despre relaţia dintre om şi Dumnezeu.

Bazat pe această tradiţie destul de îndelungată deja, profesorul Varlaam atacă isihaştii şi felul în care aceştia înţelegeau să îi „vorbească” lui Dumnezeu sau, mai bine spus, să se lase pătrunşi de lumina necreată a Ziditorului.

Sfântul Grigorie Palama ajunge arhiepiscop al Tesalonicului în timpul disputelor isihaste şi, la cererea unor monahi athoniţi, se retrage o perioadă în Athos, unde se documentează pentru mai multe scrieri prin care combate învăţăturile greşite şi aduce la lumină şi mai clar decât în secolele precedente teologia luminii necreate, a dobândirii harului şi cunoaşterii printr-o relaţie nemijlocită cu Dumnezeu. Scrierile acestea îl fac pe Sfântul Grigorie o persoană controversată, în timpul vieţii, dar un mare teolog şi sfânt după moarte, el fiind canonizat la doar nouă ani după ce se mută la Domnul.

Trecem astăzi, poate mai mult ca în alte perioade, printr-o criză a felului în care ne raportăm la credinţă şi la relaţia noastră cu Dumnezeu şi cu Tainele Sale, prin care se sfinţeşte credinciosul.

După mai bine de şapte secole suntem din nou puşi în faţa întrebării dacă trebuie să apelăm la argumente strict materiale în relaţia noastră cu Dumnezeu sau la experienţa nemijlocită cu El? Problema este că nu reuşim să ne aplecăm serios asupra acelor experienţe ale sfinţilor care să ne dea răspuns sau măcar o direcţie la rezolvarea problemelor cu care ne confruntăm. Avem astăzi atâtea dispute şi certuri cu privire la unele manifestări şi obiceiuri din cultul nostru, încât putem spune cu siguranţă că în bisericile noastre sunt mai multe lumi paralele, care nu se pot împăca între ele decât prin puterea lui Dumnezeu şi a harului Duhului Sfânt. Oamenii au păreri diferite despre purtarea măştii, despre izolare, vaccin şi abordarea pandemiei, chiar şi în interiorul bisericilor, iar preoţii trebuie să ştie a răspunde clar acestor nedumeriri, pentru ca nimeni să nu se simtă străin sau singur în comunităţile ortodoxe.

Metoda Sfântului Grigorie Palama ar fi extrem de utilă astăzi, ca să avem răspuns la problemele acestea arzătoare, chiar dacă nu par dogmatice, ci numai de ritual.

Pr. prof. univ. dr. Ștefan Buchiu - Despre viața și învățătura Sfântului ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului

25 octombrie 2022

Sfântul ierarh Grigorie Palama este reprezentantul cel mai de seamă al celei de-a doua perioade de renaștere spirituală din Ortodoxie. El a făcut experiență isihastă ca viețuitor la Sfântul Munte Athos, a cunoscut experiențele Părinților, dar și întreaga teologie ortodoxă, și de aceea a realizat o sinteză a experienței isihaste începând cu metodele folosite, dar mai ales a oferit fundamentul revelat al experienței rugăciunii curate, numite și rugăciunea minții sau a inimii, care are ca scop unirea sufletului prin har cu Dumnezeu.

Pe cei pe care Dumnezeu îi învrednicește de apropierea de El, îi socotește vrednici, deși arată în chip anticipativ slava Sa din Împărăția cerurilor, sau Lumina taborică pe care au văzut-o Sfinții apostoli Petru, Iacov și Ioan, împreună fiind la Schimbarea la față a Mântuitorului Iisus Hristos. Prin aceasta el a sintetizat de fapt Teologia harului sau a energiilor necreate și veșnice, de care se împă-tășesc oamenii credincioși, energii care izvorăsc din ființa lui Dumnezeu și ni se împărtășesc nouă, oamenilor, prin Persoanele Preasfintei Treimi, de la Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt. Aceasta reprezintă argumentarea pe care, pe baza Sfinților părinți, dar și a multor locuri din Sfânta Scriptură, o sistematizează Sfântul ierarh Grigorie Palama, arătând că omul credincios se împărtășește de harul necreat al lui Dumnezeu, pe care noi îl primim la început în Taina Sfântului Botez, când ne unim tainic cu Hristos, și

pe care trebuie să îl reînnoim de-a lungul vieții noastre în special prin Sfintele Taine.

Experiența isihastă care are un caracter excepțional pentru cei învredniciți să vadă aici, în veacul de acum, lumina sau energia necreată a lui Dumnezeu care se arată sub forma luminii, în chip anticipativ de ceea ce vom vedea cu toții în Împărăția lui Dumnezeu, sau în ziua cea neînserată a Împărăției lui Dumnezeu, asigură participarea efectivă sau împărtășirea credinciosului de viața dumnezeiască.

Cei care s-au opus la vremea respectivă Sfântului ierarh Grigorie Palama - vorbim de veacul al XIV-lea - erau influențați de o spiritualitate și o teologie din afara Ortodoxiei. Este vorba de teologia scolastică medievală, care afirma că ceea ce primim de la Dumnezeu este doar un bun creat. Or, dacă era doar un bun creat, cum sunt bunurile acestei lumi pe care Dumnezeu ni le-a dăruit, înseamnă că omul nu depășea sfera creaturalului, ci rămânea prizonierul ei. Or, noi spunem că harul lui Dumnezeu țâșnește în viața noastră, în istorie și în lume, tainic și sigur se va face vizibil pentru toți în Împărăția lui Dumnezeu. Energiile divine necreate sunt distincte, nu se confundă cu firea sau ființa lui Dumnezeu, dar ele izvorăsc din ea și, cum spuneam, le primim prin Hristos, care a adus harul, și prin Duhul Sfânt, care este Sfințitorul. Prin aceasta vorbim de o teologie a participării la viața lui Dumnezeu. Iar componenta gnoseologică sau cea care privește cunoașterea lui Dumnezeu capătă un fundament puternic în a arăta că această cunoaștere depășește într-un fel cunoașterea rațională, pentru că harul lui Dumnezeu, care ni se împărtășește prin Duhul Sfânt, ne ajută ca să facem experiența inefabilă sau apofatică a unirii tainice cu Hristos și a împărtășirii de Duhul Sfânt.

Această învățătură nu era o învățătură nouă a Bisericii Ortodoxe. Dar până atunci trebuie precizat că nici o energie nu se ivise care să atace teologia harului ca lucrare necreată a lui Dumnezeu.

Sfântul ierarh Grigorie Palama se bazează, cum am spus, și pe locuri din Sfânta Scriptură, dar și pe contribuțiile Părinților capadocieni, și în special ale Sfântului Chiril și ale Sfântului Maxim mărturisitorul. Problema aceasta care ține de teologia treimică fusese într-un fel abordată și soluționată la Sinodul al VI-lea Ecumenic, atunci când, mai ales prin contribuția Sfântului Maxim mărturisitorul, Biserica a formulat că Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul și Același, are două firi, două voințe și două lucrări și ele comunică între ele, unite fiind prin ipostasul în care sunt.

Cu alte cuvinte, s-a demonstrat la Sinodul al VI-lea Ecumenic că firea omenească rămâne integral în Persoana Mântuitorului Iisus Hristos, adică și fire, și voință, și lucrare, și indirect s-a atestat faptul că și firea divină a ipostasului Fiului lui Dumnezeu are propria voință și propria lucrare, deci lucrare dumnezeiască, lucrare necreată și veșnică, cum este și ființa, cum este și voința lui Dumnezeu, și tocmai prin această lucrare Hristos Și-a transfigurat firea Sa omenească și a îndumnezeit-o.

De aceea, preluând această învățătură, Sfântul ierarh Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, a extins-o, a generalizat-o în dogma Sfintei Treimi, ceea ce este foarte important, deoarece doar așa putem spune că prin Sfintele Taine, dar și prin rugăciunea curată, neîncetată a minții, omul se împărtășește de energia necreată și veșnică, care ne ridică oarecum din planul creat și ne face să pregustăm lumina din Împărăția cerurilor. De fapt, sfinții isihaști pot fi socotiți adevărați profeți ai Împărăției cerurilor, acolo unde toți vor gusta slava lui Dumnezeu, lumina necreată sau harul care ne va îndumnezei.

Ei bine, ceea ce susține Sfântul ierarh Grigorie Palama se justifică printr-o analogie pe care o face, extrem de importantă și de sugestivă. Și anume, în Vechiul Testament, profeții au fost puțini ca număr, dar prin harul Duhului Sfânt, prin inspirația și prezența Duhului Sfânt, ei au văzut cu ochii credinței și ochii minții pe Hristos, pe Mesia venind, pe care toți aveau să-L vadă în Legea harului și să se încredințeze și să creadă în El.

Tot așa, comparativ, isihaștii, cei care se învrednicesc ca dar al lui Dumnezeu să primească, să vadă, să se simtă învăluiți de lumina cea necreată a lui Dumnezeu sunt puțini, dar ei văd anticipativ ceea ce vor vedea toți în Împărăția lui Dumnezeu, când harul lui Dumnezeu ne va fi atât de interior încât, spune Sfânta Scriptură, sfinții vor străluci ca soarele (cf. Matei 13, 43). Nu este deci o alegorie lucrul acesta, ci într-adevăr, plini de harul lui Hristos, harul Duhului Sfânt, sfinții și drepții din Cer, din Împărăția lui Dumnezeu, vor fi permanent în lumina lui Hristos, care va fi și interioară.

Pentru că - spune părintele profesor Dumitru Stăniloae, cel care a tradus contribuția Sfântului ierarh Grigorie Palama, atât în Viața și învățătura lui, cât și în Filocalia, volumul 7, unde sunt tratatele despre Sfânta Lumină, despre rugăciune, despre lucrările dumnezeiești și îndumnezeitoare -, noi suntem chemați încă de aici, din lumea aceasta, să subiectivăm harul pe care îl primim în botez, harul lui Hristos. El rămâne și al lui Hristos și al Duhului Sfânt, dar și noi îl subiectivăm și lucrăm cu

el. Unde? În special în rugăciune, în special în faptele bune și în toată cinstirea pe care I-o aducem lui Dumnezeu.

Așadar, în privința aceasta, Sfântul ierarh Grigorie Palama, prin operele sale, trei triade de tratate, apoi Apologia, apoi Antiereticele, și mai ales pe lângă numeroase epistole și Tomul Aghioritic, a demonstrat ceea ce a fost primit apoi sinodal în Biserică în 1341 și în 1351 de către sinoadele locale din Constantinopol, care au formulat, iată, teologia harului dumnezeiesc sau a energiilor necreate, teologie și hotărâre dogmatică care apoi a fost primită prin consens de toate Bisericile Ortodoxe, și care atunci, la vremea respectivă, a dus la înviorarea vieții bisericești, nu numai a celei monastice, dar în general a credincioșilor.

De aceea suntem îndreptățiți să spunem că și opera părintelui Stăniloae de traducere și interpretare și comentare a contribuției Sfântului Grigorie Palama a produs și la noi, în a doua jumătate a veacului XX, o înviorare bisericească, în condiții foarte vitrege pe vremea aceea. Și este important ca noi să credem și să mărturisim împărtășirea de sfântul har, fiindcă îl putem numi așa pentru că este necreat și veșnic și ne vine din Dumnezeu și el este cel care fundamentează și cunoașterea lui Dumnezeu în adâncime, în profunzime, dar și apropiere prin, sigur, rugăciune, curățirea minții, a inimii ș.a.m.d., de unire tainică cu El.

Părintele Stăniloae, când s-a reeditat Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama, în 1991, în prefața acestei lucrări a spus foarte clar: astăzi nu se mai poate face teologie profundă, cu adevărat autentic ortodoxă, dacă nu se folosește și teologia energiilor necreate, adică teologia harului. Aceasta mai ales în teologia Sfintelor Taine, pentru că noi, când ne unim cu Hristos tainic, mai ales în Sfânta Euharistie, primim harul lui Hristos Cel jertfit și înviat, care pregătește firea noastră de învierea noastră, de transfigurarea noastră și îndumnezeirea noastră din Împărăția cerurilor.

Adrian Cocoşilă - Duminica Sfântului Grigorie Palama

Predici la Duminica a II-a din Postul mare (a Sfântului Grigorie Palama): **https://www.academia.edu/42738478/Predici_din_Duminica_a_II_a_a_Sf%C3%A2ntului_%C5%9Fi_marelui_Post_a_Sf%C3%A2ntului_Grigorie_Palama_6_Triod_**

***

Duminica Sfântului Grigorie Palama este a doua duminică din Postul Sfintelor Paşti. A fost închinată Sfântului Palama din anul 1386, anul canonizării sale.

Biserica Ortodoxă face pomenirea Sfântului Grigorie Palama de două ori pe an: pe 14 noiembrie, ziua trecerii sale la cele veşnice şi în această a doua Duminică a Postului mare.

Sfântul Grigorie Palama (1296-1359) s-a nevoit ca monah la Muntele Athos. A formulat învăţătura ortodoxă despre har ca energie sau lucrare dumnezeiască mântuitoare, descoperindu-ne diferenţa dintre fiinţa divină transcendentă şi inaccesibilă şi energiile necreate care se împărtăşesc oamenilor. Este adevărat că această distincţie între fiinţă şi energiile dumnezeieşti există şi înainte de Sfântul Palama, dar cu mai puţină claritate dogmatică.

Sfântul Grigorie Palama ne-a mărturisit că Dumnezeu fiind personal, nu poate fi cunoscut decât după lucrarea Sa. Şi după cum persoanele nu se pot cunoaşte de la

distanţă, ci numai prin comuniune, tot astfel cunoaşterea lui Dumnezeu este o cunoaştere personală, nu teoretică. El vorbeşte de un mod de cunoaştere superior celui raţional, cunoaşterea prin puterea sau iluminarea Duhului Sfânt, o cunoaştere-unire a celui ce cunoaşte cu Cel cunoscut. ***Aşadar, ca să-L cunoşti pe Dumnezeu trebuie să te împărtăşeşti de El. Nu poţi să-L cunoşti pe Dumnezeu stând în afara Lui.***

Din acest motiv, Biserica a hotărât ca după Duminica Ortodoxiei să se facă pomenirea Sfântului Grigorie Palama, pentru a ne arăta că ***omul în Ortodoxie se împărtăşeşte de lumină dumnezeiască din această viaţă.*** Sigur, lumina dumnezeiască nu se arată oamenilor în această viaţă decât în mod minunat, căci ea este diferită de lumina fizică. De aceea ea nu se vede cu ochii în mod natural, ci numai cu puterea Duhului Sfânt.

Sfântul Apostol Petru spune că suntem chemaţi să devenim "părtaşi firii dumnezeieşti" (II Petru 1, 4). ***Ce înseamnă acest lucru? Sfântul Grigorie Palama spune că această expresie are un caracter antinomic, care o înrudeşte cu dogma Sfintei Treimi - Dumnezeu fiind deodată Unu şi Trei: "Natura dumnezeiască trebuie să fie numită în acelaşi timp neparticipabilă şi într-un anume înţeles participabilă; ajungem la împărtăşirea de natura lui Dumnezeu şi totuşi ea rămâne cu totul inaccesibilă. Trebuie să le afirmăm pe amândouă deodată şi să păstrăm antinomia lor ca pe un criteriu al slavei".***

Ca să înţelegem comentariul Sfântului Grigorie Palama, voi face câteva precizări. Sunt trei feluri de uniri - unire fiinţială, cum este cea între cele Trei Persoane dumnezeieşti, unire ipostatică, cum este cea între firea omenească şi dumnezeiască din Hristos şi unire prin har, la care suntem chemaţi toţi.

Dacă ne-am uni cu fiinţa lui Dumnezeu, am fi Dumnezei prin fire, iar atunci Dumnezeu nu ar mai fi Treime, ci un Dumnezeu cu mii de ipostasuri câte ar fi persoanele care s-ar împărtăşi din firea Sa. De aceea spunem că Dumnezeu ne rămâne inaccesibil în ceea ce priveşte fiinţa Lui.

Nu ne unim nici ipostatic, după cum este unirea firii omeneşti cu cea dumnezeiască din Hristos. Această unire este proprie numai Fiului lui Dumnezeu Care Se face om fără să înceteze să fie a doua persoană a Treimii.

Ne unim prin har cu Dumnezeu, unire care ne face să participăm la firea dumnezeiască, fără ca prin aceasta firea noastră să devină fire a lui Dumnezeu.

Rămânem creatură, devenind dumnezeu prin har, aşa cum Hristos a rămas Dumnezeu, devenind om prin întrupare.

Aşadar, participăm la viaţa dumnezeiască prin har, pe măsura puterii noastre. Fiinţa lui Dumnezeu rămâne inaccesibilă, în vreme ce energiile sau lucrările Sale, puterile naturale şi nedespărţite de fiinţă în care Dumnezeu purcede în afară, se comunică.

***Vladimir Lossky** afirmă că "Firea şi energiile nu trebuie înţelese ca părţi distincte ale lui Dumnezeu, ci ca două moduri diferite ale existenţei lui Dumnezeu, în natura Sa şi în afara naturii Sale; acelaşi Dumnezeu rămâne total inaccesibil în esenţa Sa - şi se comunică cu totul prin har".*
Nu uitaţi că Dumnezeu Se vrea trăit, căci este un Dumnezeu personal. Bine s-a spus că la Dumnezeu nu ajungem printr-un anume fel de a gândi, ci printr-un anume mod de viaţă.

Iar pentru a înţelege diferenţa dintre cunoaşterea teoretică şi cea bazată pe trăirea lui Dumnezeu, voi reda un fragment din *învăţătura **Sfântului Siluan Athonitul***: ***"Oricât am învăţa, este cu neputinţă să cunoaştem pe Domnul dacă nu vom vieţui după poruncile Lui, pentru că nu prin ştiinţă, ci prin Duhul Sfânt Se face cunoscut Domnul. Mulţi savanţi şi filosofi au ajuns la credinţa că Dumnezeu există, dar nu L-au cunoscut pe Dumnezeu".***

Cărţi dedicate Sfântului ierarh Grigorie Palama

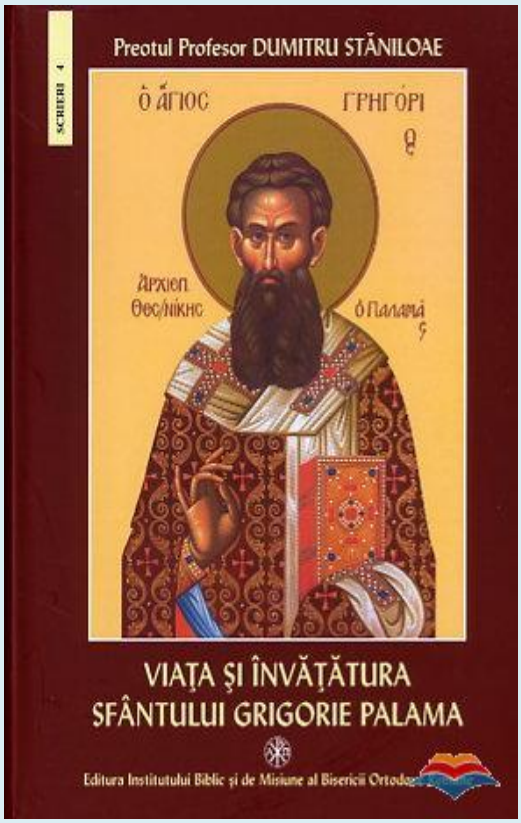

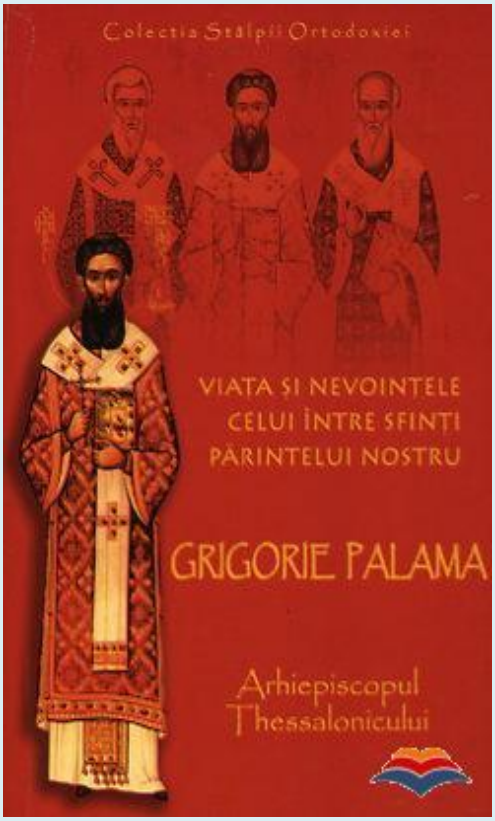

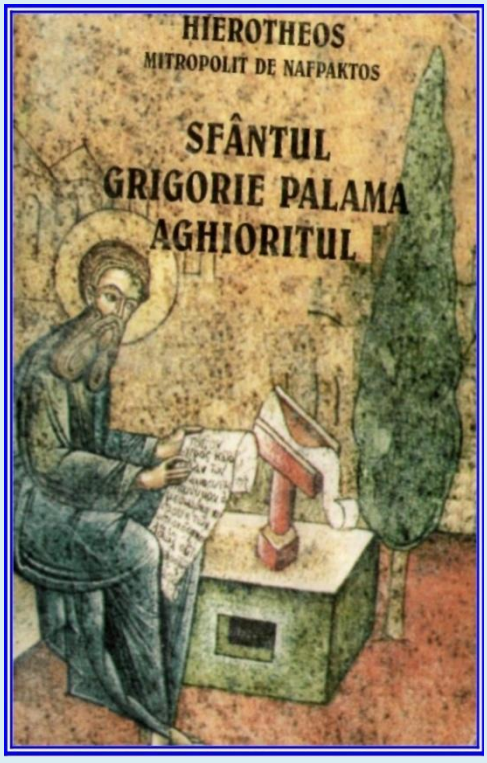

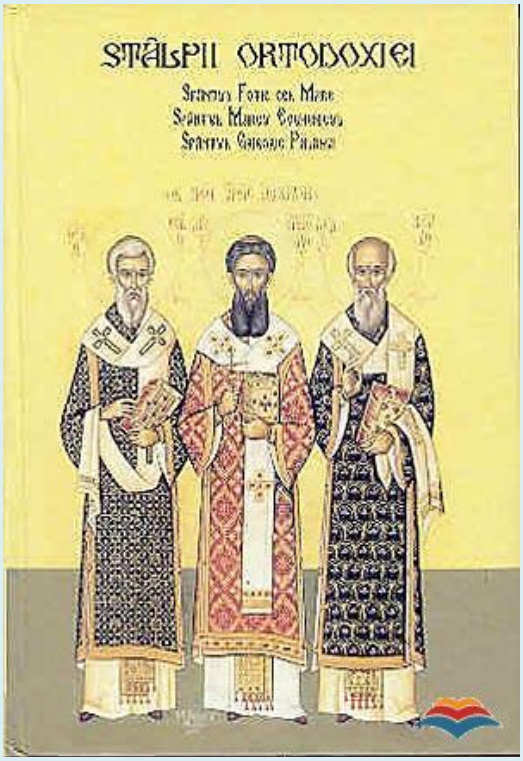

Stâlpii ortodoxiei: Sfântul Fotie cel mare, Sfântul Marcu Egumenul, Sfântul Grigorie Palama, Traducere de Constantin Făgeţean, Bucureşti, Editura Egumeniţa

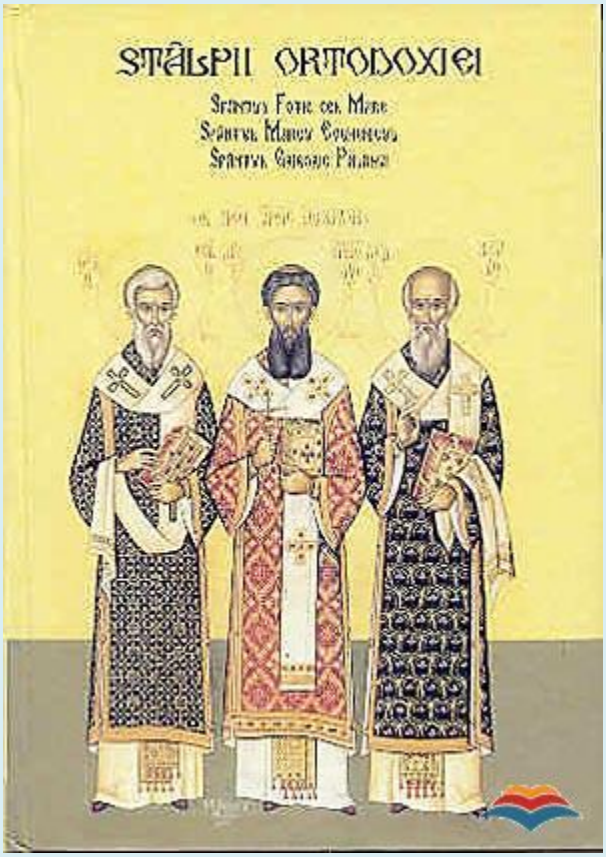

Cuprins:
Viaţa şi nevoinţele celui între sfinţi părintelui nostru Fotie cel mare, patriarhul Constantinopolului
Marcu Evghenicul, mitropolitul Efesului
Grigorie Palama, arhiepiscopul Thessalonicului

&&&

Slujba, viaţa şi acatistul Sfinţilor Fotie cel mare, Grigorie Palama şi Marcu al Efesului
https://www.academia.edu/44593602/Slujba_via%C5%A3a_%C5%9Fi_acatistul_Sfin%C5%A3ilor_Fotie_cel_mare_Grigorie_Palama_%C5%9Fi_Marcu_al_Efesului

&&&

Ieromonahul Vasilisc Hristea - Viaţa şi acatistul Sfinţilor Ierarhi Fotie cel mare, Grigorie Palama şi Marcu al Efesului

https://www.academia.edu/44593607/Ieromonahul_Vasilisc_Hristea_Via%C5%A3a_%C5%9Fi_acatistul_Sfin%C5%A3ilor_Ierarhi_Fotie_cel_mare_Grigorie_Palama_%C5%9Fi_Marcu_al_Efesului

Acatistul şi Paraclisul Sfinţilor trei noi ierarhi Fotie cel mare, Grigorie Palama şi Marcu Evghenicul

(Prima Duminică din luna noiembrie)

https://www.academia.edu/44593506/Acatistul_%C5%9Fi_Paraclisul_Sfin%C5%A3ilor_trei_noi_ierarhi_Fotie_cel_mare_Grigorie_Palama_%C5%9Fi_Marcu_Evghenicul

***

„Poate că aceştia sunt ultimii ani în care putem continua să răspândim liberi cuvântul.“ Părintele Serafim Rose

„Binecuvântez pe toţi clericii şi mirenii care luptă împotriva ecumenismului“
(Patriarhul Nicolae al VI lea al Alexandriei (1968-1986)

Rugăciune înainte de citirea cărţilor: Doamne Iisuse Hristoase, deschide urechile mele şi ochii inimii mele ca să ascult cuvintele Tale şi să le pricep şi să fac voia Ta. Că nemernic sunt pe pământ, să nu ascunzi de mine poruncile Tale, ci descoperă ochii mei şi voi înţelege minunile din legea Ta, Că spre Tine nă-dăjduiesc Dumnezeul meu. Ca Tu să luminezi mintea mea. Că binecuvântat eşti în vecii vecilor. Amin.

Catedrala „Sfântul Grigorie Palama” din Tesalonic - (foto)

Moaştele Sfântului ierarh Grigorie Palama sunt păstrate în Catedrala „Sfântul Grigorie Palama” din Tesalonic.

©doxologia.ro

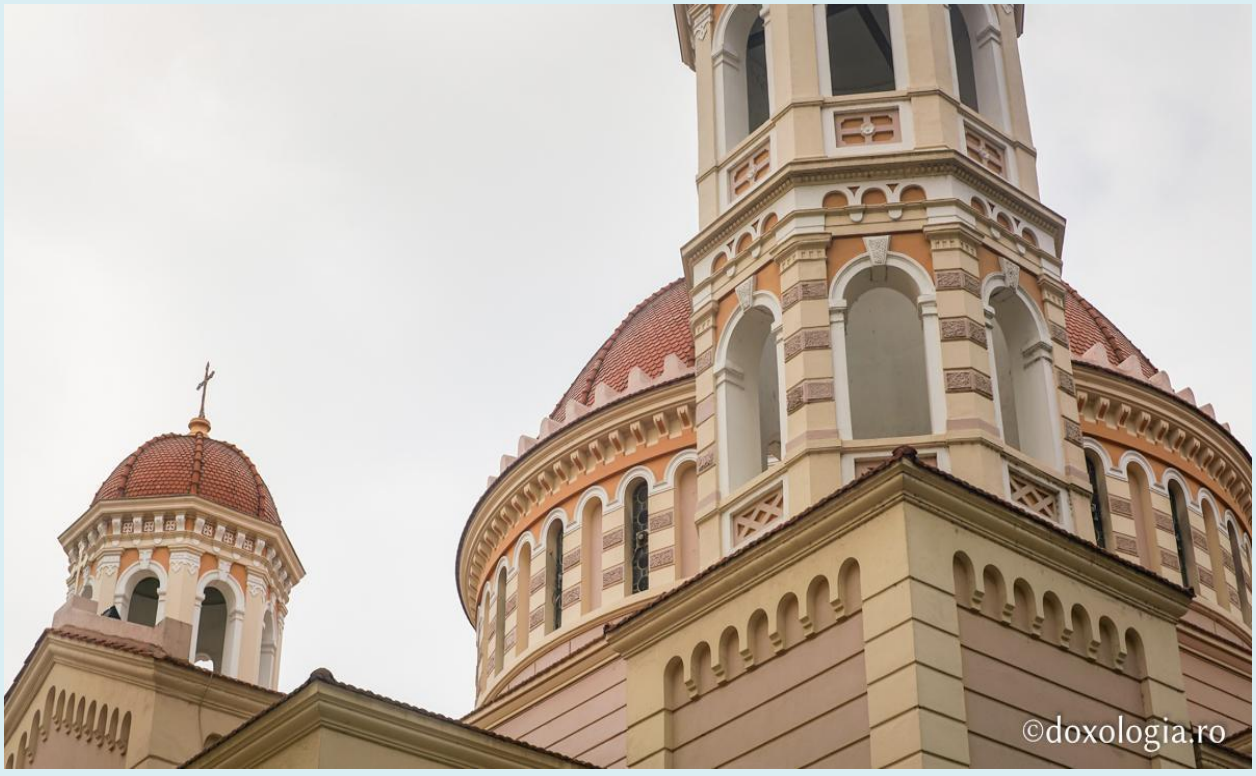
©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

ΙΕΡΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
©doxologia.ro

ΙΕΡΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΓΙΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ
©doxologia.ro

ΙΕΡΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΑΓΙΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ
©doxologia.ro

©doxologia.ro

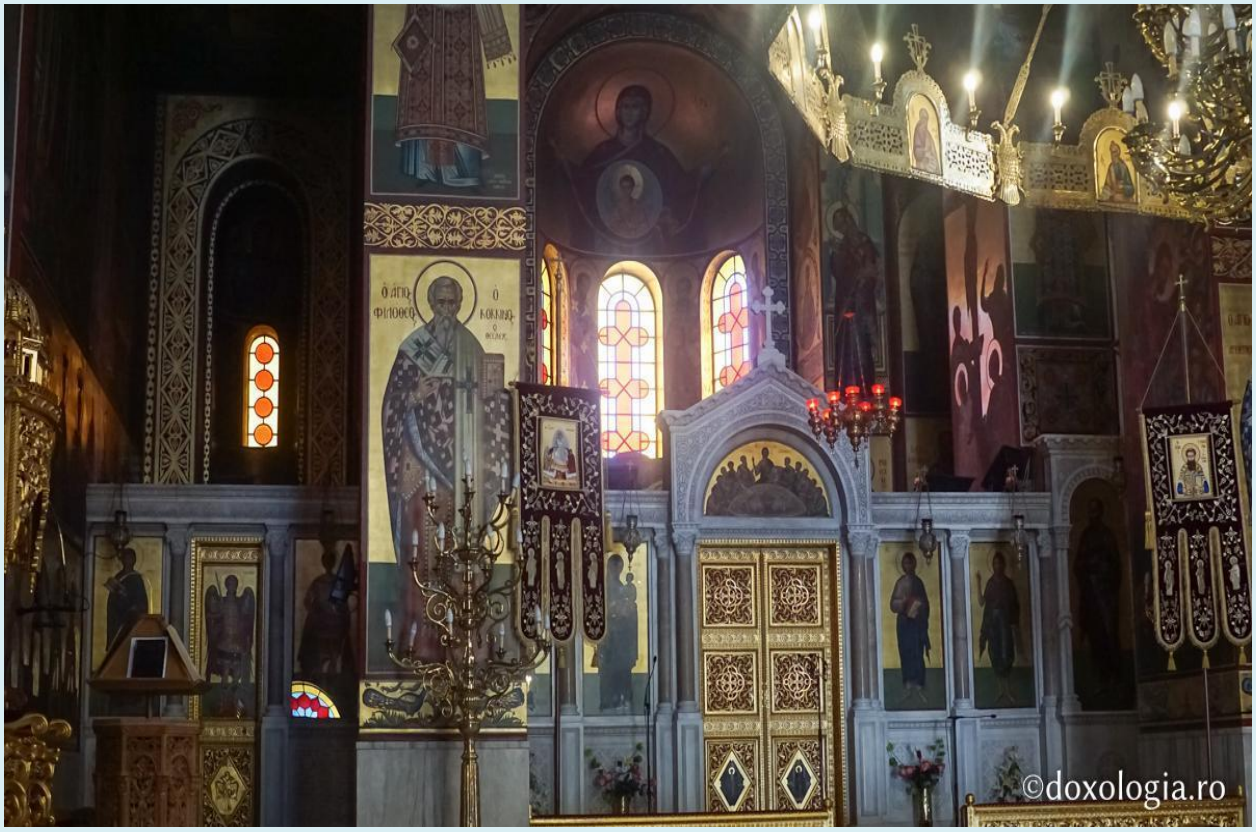
©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

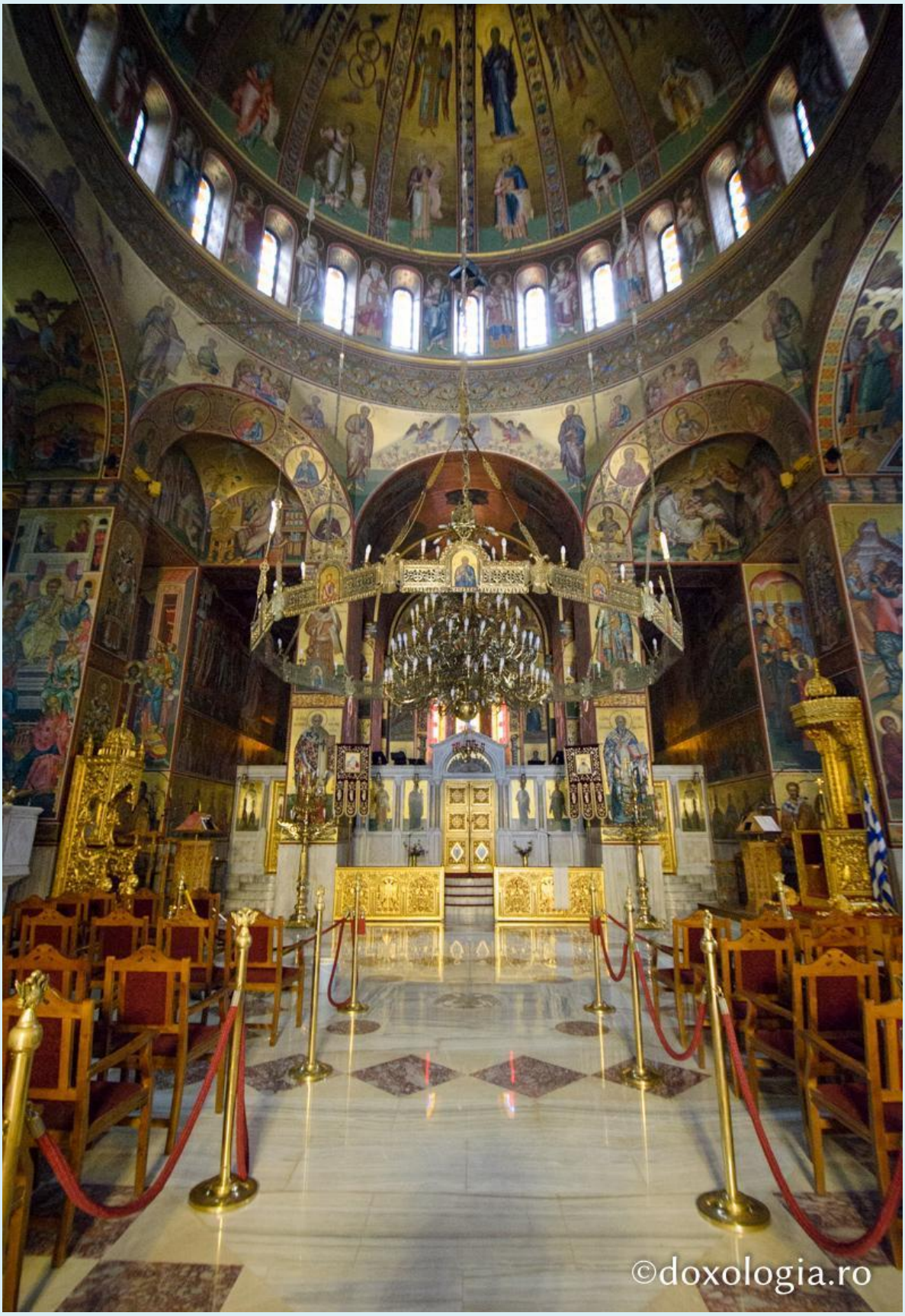
©doxologia.ro

Ὁ ἅγιος
Ἀρχιεπ.
Θεσ/νίκης
Ὁ Παλαμᾶς
©doxologia.ro

©doxologia.ro

ΙΣ ΧΣ
Ο ΠΑΝΤΟ
ΚΡΑΤΩΡ
©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

©doxologia.ro

Pr. Silviu Cluci - Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul - Pieria, Grecia

La poalele munților împăduriți ai Pieriei, cu vedere spre fermecătorul râu Aliakmona, apare pe neașteptate cățărată Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul de la Skiti - Veria.

Foto: pr. Silviu Cluci

Aflată la 20 de kilometri depărtare de orașul Veria, mănăstirea este unul dintre așezămintele monahale pline de istorie ale ținuturilor Macedoniei. Ființează încă din veacul al IX-lea ca schit, iar ca mănăstire din veacul al XIV-lea.

Sfinți nevoitori în mănăstirea de la Pieria

Faima deosebită a mănăstirii i-o dau și marii sfinți ai Ortodoxiei care au viețuit într-însa. Aici a devenit călugăr și Sfântul Clement spre sfârșitul secolului al IX-lea, care mai târziu a ajuns arhiepiscop al Ohridei. Aici s-a călugărit în secolul al X-lea și cuviosul Antonie, ocrotitorul Veriei.

În secolul al XIV-lea, Sfântul Grigorie Palama și ucenicii lui s-au stabilit în peșterile din preajma mănăstirii. În aceeași perioadă, au trecut pe la Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul și cuvioșii Atanasie și Grigorie Bizantinul, care au construit Mănăstirea Marele Meteor.

În secolul al XVI-lea, pe aici au trecut cuviosul Dionisie, starețul Mănăstirii Filotheu și Sfântul Teona, arhiepiscopul Tesalonicului. În secolul al XVIII-lea, în jurul anului 1776, a viețuit aici Sfântul Cosma Etolianul

Distrugere și refacere

În anul 1822, după revoluția din Nausa, mănăstirea a fost arsă în întregime de turci, singura clădire care s-a salvat fiind paraclisul zidit în stâncă al Schimbării la față a Mântuitorului, dimpreună cu toate odoarele. Până în anul 1835 a fost clădită din nou, iar în ultimii ani a fost restaurată, în ea viețuind astăzi patru monahi.

Forma pe care mănăstirea o are până în zilele noastre este cea de la 1835. Doar în deceniul anilor 1960 a fost construită o parte din aripa de est, care servește drept

stăreție. Unele înnoiri importante s-au făcut în 1987, precum și în perioada 1980-2000.

Ansamblul clădirilor

Intrând prin porțile mari de tip cetate, se deschide o primă curte în care se află stăreția și un corp de chilii distrus de un incendiu în anul 1920. Înaintând spre vest, o altă intrare cu un basorelief din piatră cu Sfântul Ioan Botezătorul duce la cea de-a doua curte, la synodicon, la arhondaric, la trapeză și la bucătărie.

În mijlocul acestui spațiu se află katholikonul, cu hramul Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul. În partea stângă a bisericii, un izvor cu apă curgătoare acoperit de o clădire transformată astăzi în clopotniță.

Terasa construită recent în fața bisericii oferă privitorului un peisajul magnific: sus vârful Tzamala, iar mai jos, lacul natural creat de râul Aliakmonas. Vizavi de biserică se desfășoară o aripă cu chilii, în care se află veche biserica a mănăstirii, cu picturi excepționale.

Odoarele mănăstirii

În mănăstire se păstrează foarte multe moaşte de sfinți, dintre care pomenim părți din moaștele Sfântului Ioan Botezătorul (falange de la degetele mânii), ale sfinților Ioan Gură de Aur, Haralambie, Trifon, Varvara, Cosma și Damian, Nicolae, Dio-

nisie Areopagitul, Artemie, apostolul Luca și Clement al Ohridei (cinstitul cap izvorâtor de mir).

În afara mănăstirii, în partea de vestică, nu departe de cascadă, se află peștera binecuvântată în care s-a nevoit Sfântul Grigorie Palama, iar mai jos - peștera Sfântului Theona și alte peșteri.

Date de contact

Adresă: Moni Timiou Prodromou, 591 32, Greece

Telefon: (+30) 23310 43430; (+30) 23310 43432

Program de vizitare: zilnic între 18.00 și 21.00 (cu excepția zilelor de duminică).

(Foto) Paşi de pelerin la Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul” - Pieria, Grecia
https://doxologia.ro/foto-pasi-de-pelerin-la-manastirea-sfantul-ioan-botezatorul-pieria-grecia

Peștera Sfântului Grigorie Palama de la Pieria, Grecia

În afara Mănăstirii „Sfântul Ioan Botezătorul” din Pieria, în partea de vestică, nu departe de cascadă, se află peștera binecuvântată în care s-a nevoit Sfântul Grigorie Palama.

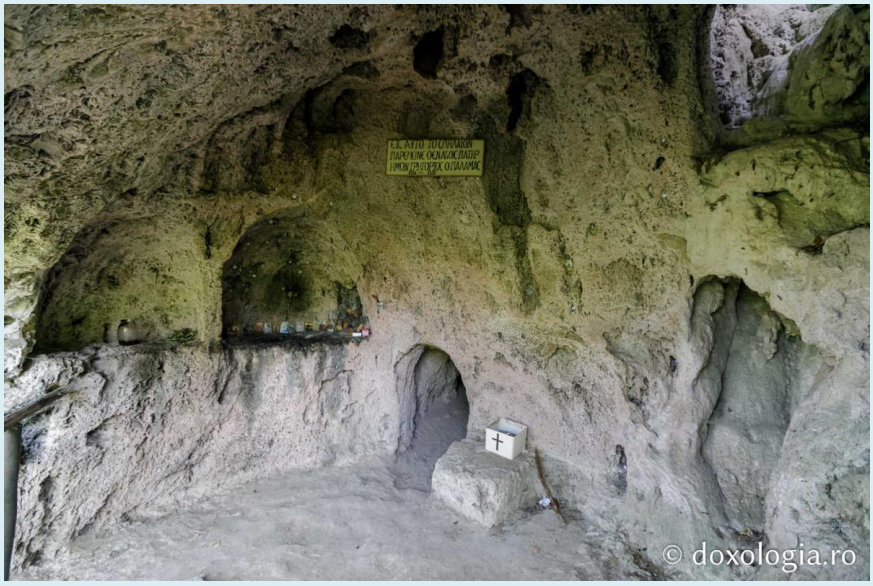

Peștera Sfântului Grigorie Palama de la Pieria, Grecia (Foto: pr. Silviu Cluci)

În secolul al XIV-lea, marele luminător al Bisericii, Sfântul Grigorie Palama, a venit de la Tesalonic la Veria. Aici a găsit asceți care trăiau în peșteri, cu multă asceză, nevoință și post.

Însuși Sfântul Grigorie s-a stabilit, timp de cinci sau chiar zece ani, într-una dintre aceste peșteri, în timp ce în peșterile din vecinătate s-au stabilit ceilalți ucenici ai lui. Printre ucenicii lui se numărau și cei doi frați de trup ai săi mai mici, Macarie și Teodosie. Cuviosul Teodosie a adormit întru Domnul și a fost înmormântat aici, lăsând Mănăstirii „Sfântul Ioan Botezătorul” drept scump odor sfintele sale moaște.

An de an, la Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul” din Pieria, pomenirea Sfântului Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, împreună cu întreaga lui sfântă familie se face cu mai mare strălucire în a doua Duminică a Postului mare, dar și la 14 noiembrie.

(Foto) Paşi de pelerin la Peştera Sfântului Grigorie Palama - Pieria, Grecia

foto: Pr. Silviu Cluci

În partea vestică din afara Mănăstirii Sfântului Ioan Botezătorul - Pieria, nu departe de cascadă, se află peştera binecuvântată în care s-a nevoit timp de cinci sau chiar ze-ce ani Sfântul Grigorie Palama, precum şi alte peşteri în care s-au nevoit, probabil, ucenicii lui.

© doxologia.ro

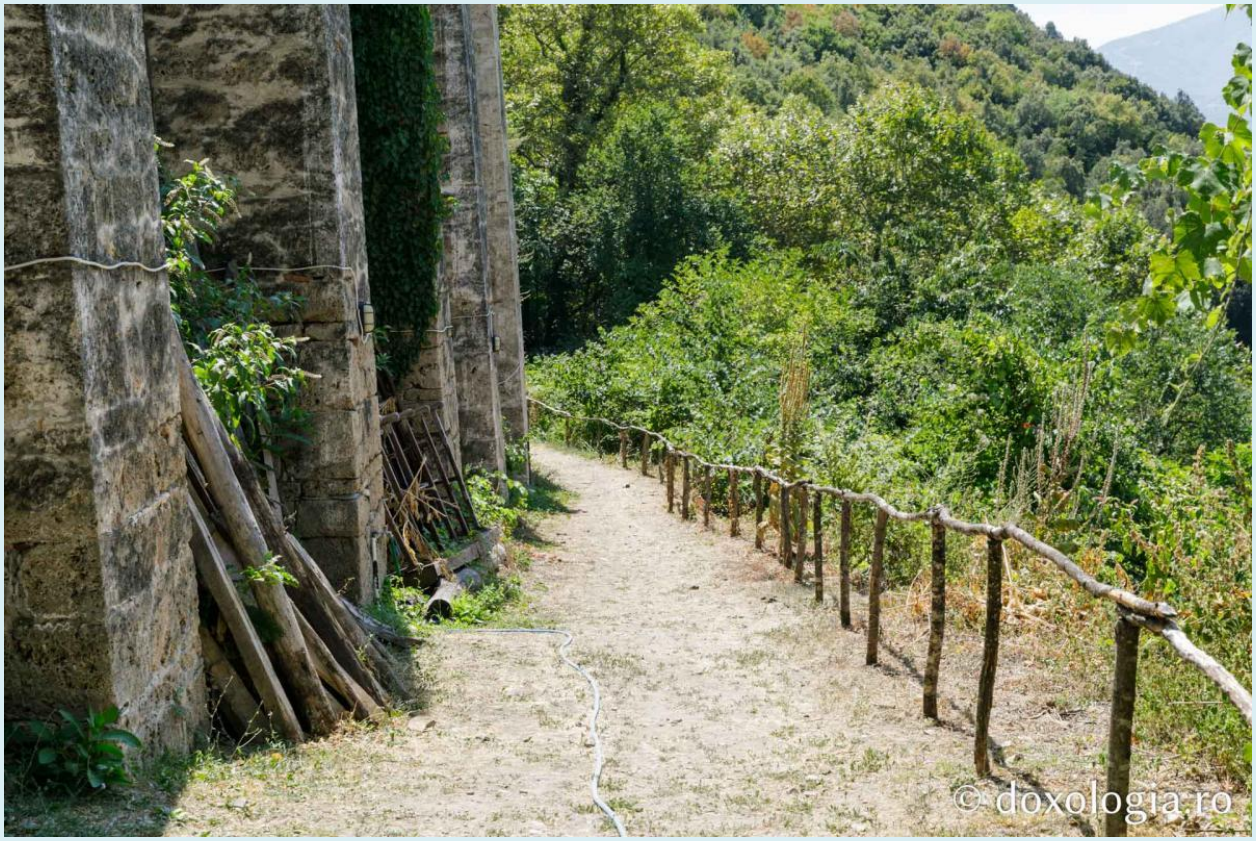
© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

Ε.ΙC ΑΥΤΟ ΤΟ CΠΗΛΑΙΟΝ
ΠΑΡΕΜΕΙΝΕ ΟΕΝΑΓΙΟΙC ΠΑΤΗΡ
ΗΜΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟC Ο ΠΑΛΑΜΑC
1326 — 1331
© doxologia.ro

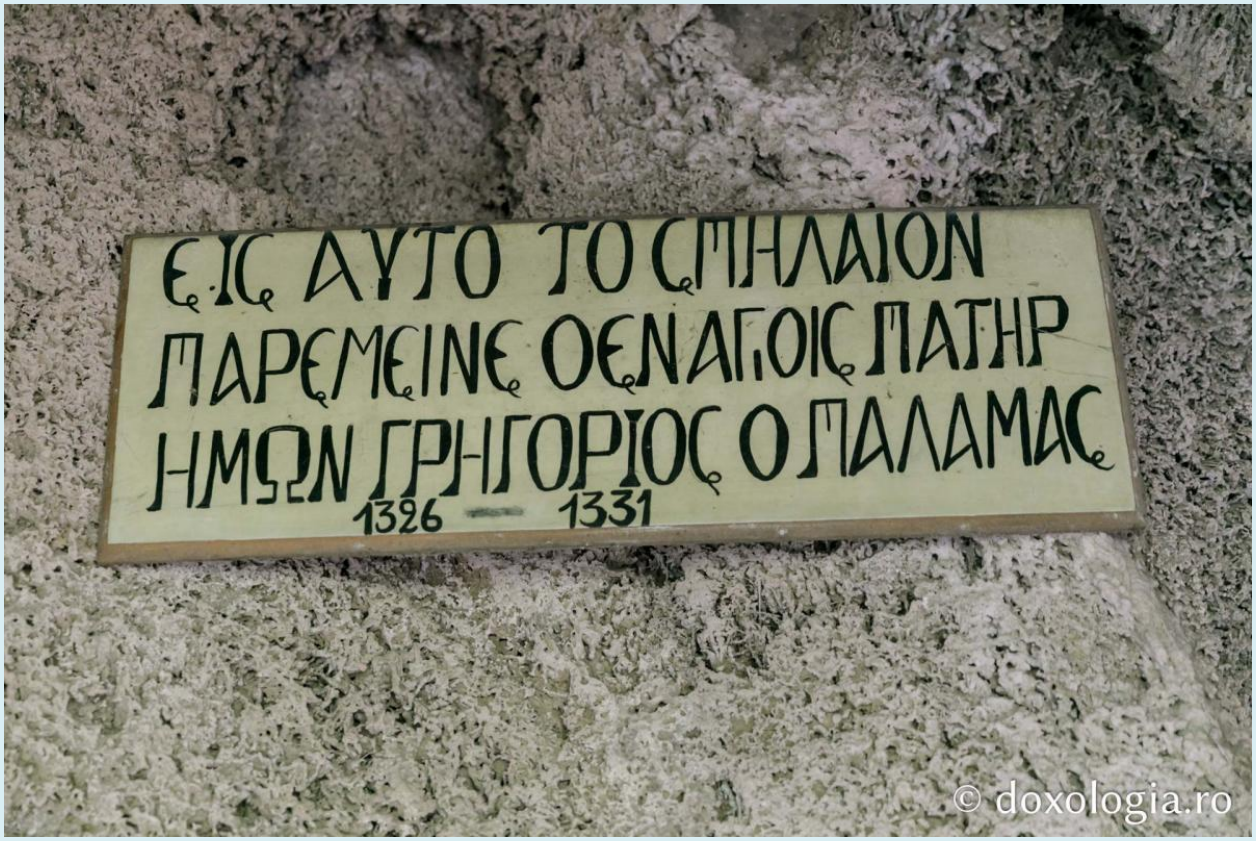
Ε.ΙC ΑΥΤΟ ΤΟ CΠΗΛΑΙΟΝ
ΠΑΡΕΜΕΙΝΕ ΟΕΝΑΓΙΟΙC ΠΑΤΗΡ
ΗΜΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟC Ο ΠΑΛΑΜΑC
1326 — 1331
© doxologia.ro

© doxologia.ro

© doxologia.ro

Chilia Sfântului Grigorie Palama de la Marea Lavră

Pe cărarea dintre Mănăstirea Marea Lavra şi colina „Ţamakis”, prin văi şi povârnişuri împădurite şi stâncoase, se găseşte Kathisma Sfântului Sava. În această chilie s-a nevoit Sfântul ierarh Grigorie Palama, în viaţă ascetică de trezvie şi rugăciune.

Chilia „Sfântul Sava” unde s-a nevoit timp de trei ani Sfântul ierarh Grigorie Palama

Chilia „Sfântul Sava” unde s-a nevoit timp de trei ani Sfântul ierarh Grigorie Palama

După venirea sa în Sfântul Munte, timp de trei ani, Sfântul Grigorie a rămas sub ascultarea marelui duhovnic Nicodim, trăind într-o peșteră din apropierea mănăstirii Vatoped. După slăvita adormire întru Domnul a părintelui său duhovnicesc, merse la Marea Lavră pentru a-şi continua viaţa ascetică. Pentru aceasta, s-a aşezat în apropierea mănăstirii la Kathisma Sfântului Sava.

În partea de sud a chiliei „Sfântul Sava”, la aproximativ 200 de metri, pe partea laterală a muntelui Micul Athon, se afla o peșteră care este zidită din pietre uscate. Peştera este mică şi, pentru ca cineva să intre în aceasta, trebuie să se ghemuiască, fiindcă tavanul este foarte jos. Sfântul Grigorie se retrăgea aici şi se nevoia în timpul zilelor toride de vara, dar şi în timpul zilelor îngheţate de iarnă, stând în rugăciune.

Pr. Silviu Cluci - Ansamblul clădirilor Mănăstirii Esfigmenu

Complexul arhitectural al Mănăstirii Esfigmenu ocupă toată suprafața strâmtă cuprinsă între trei coline: Izvorul Tămăduirii (la răsărit), Grimbovița (la sud) și Samaria (la apus).

Corpul dinspre mare este lipsit de balcoane, iar ferestrele sunt mici ca niște metereze, dând mănăstirii o înfățișare sobră de fortăreață. Mănăstirea are multe turnuri vechi, iar cele noi sunt din secolul al XIX-lea, când mănăstirea s-a extins spre răsărit.

Intrarea principală în mănăstire se află în corpul de miazăzi, sub turnul (1854) care la al treilea nivel adăpostește clopotele. Curtea este largă, placată cu piatră, plină de viță de vie și de copaci. Înfățișarea interioară a clădirilor nu are nimic comun cu înfățișarea exterioară de fortăreață. În curte se poate ajunge și prin intrarea veche din corpul de miazănoapte, care duce direct la arsana.

În fata intrării se află agheasmatarul, iar în dreapta lui se află Aghiasma Sfântului Grigorie Palama.

Katholikonul, așezat în partea de apus a curții, este închinat Înălțării Domnului. Biserica de astăzi a fost ridicată de către egumenul Teodorit între anii 1808-1811.

În afară de cele două paraclise din Katholikon (închinate Sfinților Arhangheli, respectiv Intrării în Biserică a Maicii Domnului), în mănăstire mai există și alte para-

clise: cel al Sfinților doctori fără de argint (la bolniță), al Sfântului Antim (lângă egumenie), unde se fac călugăriile, al Sfântului Gheorghe, al Sfinților Constantin și Elena în turnul clopotniței, al Sfântului Grigorie Palama, al Sfântului Nil izvorâtorul de mir și, respectiv, al Sfântului Ioan cel milostiv.

Trapeza este o clădire separată, construită în fața Katholilkonului. Schevofilachionul și biblioteca se află deasupra pronaosului.

Vechea arsana era încorporată în corpul mănăstirii, iar astăzi este folosită ca tâmplărie. Noua arsana se află la apus de mănăstire, la poalele colinei Samaria.

În apropiere, pe colina Samaria, se află cuviosului Antonie de la Lavra Pecerska.

Odoarele Mănăstirii Esfigmenu

În Mănăstirea Esfigmenu se păstrează o parte din buretele de la Răstignirea Domnului, o parte din Veșmântul Maicii Domnului și sânge de la Sfântul Ioan Botezătorul.

O parte din cortul lui Napoleon

Printre odoarele Esfigmenului se numără părți din Sfintele moaște ale Sfintei Maria Magdalena (talpa stângă), ale Sfântului Antonie de Veria, ale Sfântului Grigorie Palama, ale Sfântului Anastasie Persul, precum și capul Sfântului Iacov al lui Alfeu și o parte din capul Sfântului Partenie, episcopul Lampsacului din Cipru, izbăvitorul de cancer. Aici se mai află gamba Sfântului noului mucenic Agatanghel, apoi părticele de la Sfântul mucenic Mercurie, Sfântul Haralambie și mulți alții.

În naosul katholikonului se află Icoana Maicii Domnului „Trandafirul nevestejit”, așa-numita „Cruce a Pulheriei”, precum și o Icoană bizantină în mozaic (secolul al XIV-lea) care îl reprezintă pe Hristos în întregime, binecuvântând cu mâna dreaptă, iar în stânga ținând Evanghelia.

În schevofilachion se păstrează veșminte brodate în fir de aur, cruci, evanghelii, sfinte vase, o parte din cortul lui Napoleon și steagul Revoluției de la 1821, pe care l-au înălțat Emanuil Pappas și egumenul Eftimie.

În bibliotecă se păstrează în jur de 400 de manuscrise, dintre care 75 pe pergament. Deosebit de valoroase sunt un Minologhion din secolul al XI-lea, o Evanghelie din secolul al XI-lea și hrisovul împărătesei Maro (1424), cu reprezentări ale familiei domnitorului sârb Brancovici.

(Foto) Frescele Bisericii Sfântului Grigorie Palama din București

foto: Pictorul Mihai Coman

Biserica Sfântul Grigorie Palama se află în Bucureşti, la circa un kilometru de podul Grozăveşti, pe malul drept al Dâmboviţei, lângă aleea de intrare principală a incintei Universităţii Politehnice Bucureşti. Biserica a fost construită între anii 1996-1998, iar pictura interioară a fost executată începând din anul 2004 de către iconograful Mihai Coman şi studenţii Catedrei Patrimoniu a Institutului Teologic Bucureşti. Sfinţirea Picturii Bisericii a avut loc pe 31 octombrie 2010.

Partea de est a naosului

Absida sudică

Absida cu Naşterea Domnului

Înger

Magii

Detaliu

Absida sudică

MP
ÎMPĂRĂTEASA
OV
CERURILOR
ÎMPĂRTĂȘIREA
APOSTOLILOR
ATANASIE
MARE
SF. IER. IOAN HRISOSTOM
SF. IER. VASILE CEL MARE
SF. IER. GRIGORIE
©_doxologia.ro

Altar

Scene biblice - nord

Scene biblice – sud

Scene biblice – vest

Maica Domnului

Cupola naosului

Partea de sud a naosului

Partea de nord-est a naosului

Partea de sud a naosului

Partea de sud-est a naosului

Partea de vest a naosului

Partea de vest a naosului

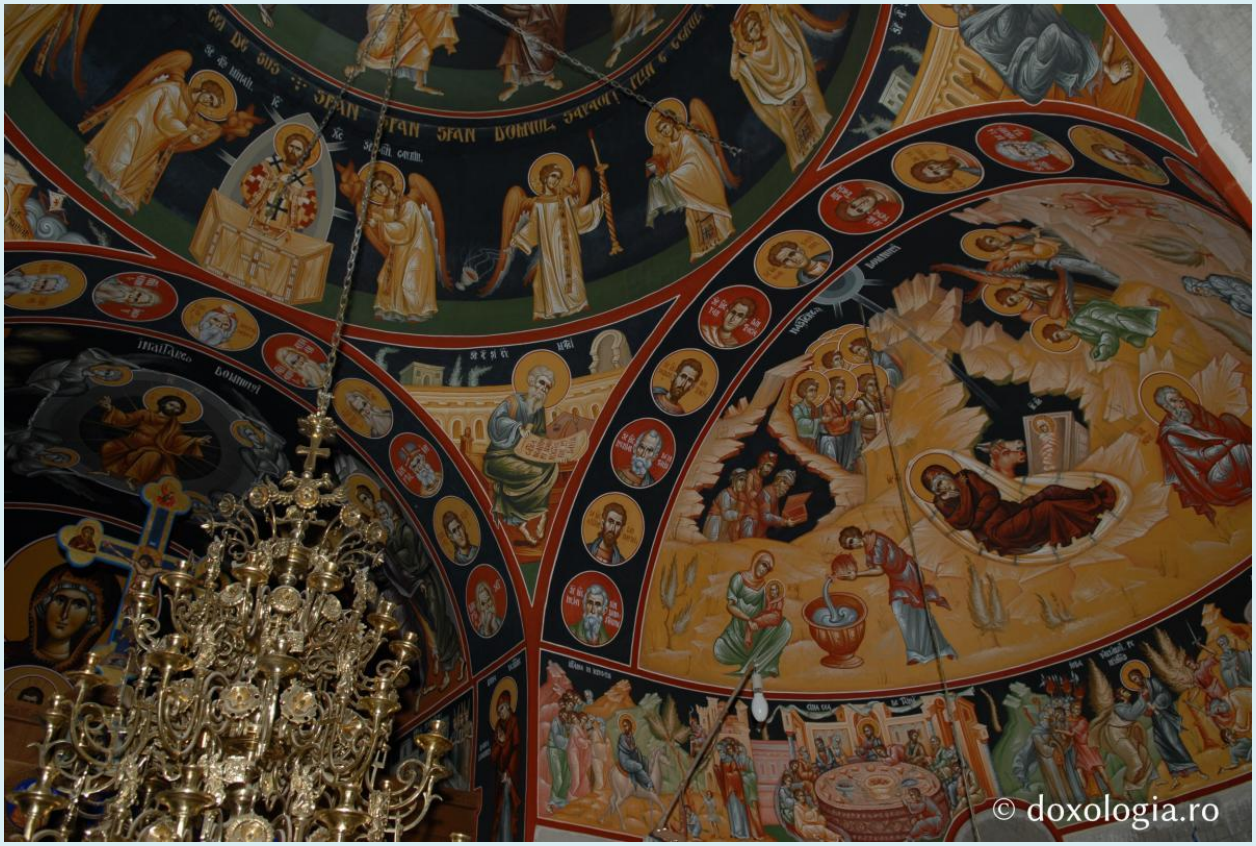

Naos

Bolta naosului şi absida altarului

Pronaosul

Pronaosul

Sfinţii mari mucenici Gheorghe şi Dimitrie

Sfântul Grigorie Dascălu

Sfântul Irodion

Bolta pronaosului – Sinaxarul

Sinaxarul - partea de nord

Turla

Turla

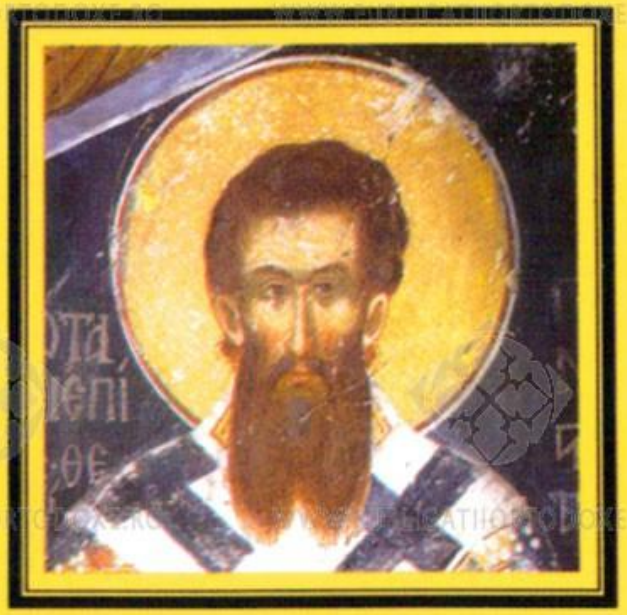

VIAŢA, PARACLISUL ŞI ACATISTUL
CELUI ÎNTRU SFINŢI PĂRINTELUI NOSTRU

GRIGORIE PALAMA

ARHIEPISCOPUL TESALONICULUI,
FĂCĂTORUL DE MINUNI

WWW.PUBLICATIIORTODOXE.RO

COLECȚIA ACATISTE ȘI VIEȚI DE SFINȚI

Viața și Acatistul Sfântului Ierarh

GRIGORIE PALAMA

Arhiepiscopul Tesalonicului

Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă

Luminătorule al dreptei credințe, sprijinul Bisericii și învățătorule, podoaba monahilor, apărătorul cel nebiruit al teologilor, făcătorule de minuni Grigorie, lauda Tesalonicului, propovăduitorule al harului, roagă-te pururea să se mântuiască sufletele noastre.

Troparul Sfântului Ierarh
Grigorie Palama

www.editurapatriarhiei.ro
ISBN 978-973-616-234-3

Icoane

Conform Erminiei lui Dionisie din Furna (ed. Sophia, Bucureşti, 2000, p. 152), Sfântul Grigorie Palama trebuie reprezentat în veşminte episcopale, cărunt, cu barba lată.

Sfântul Grigorie Palama

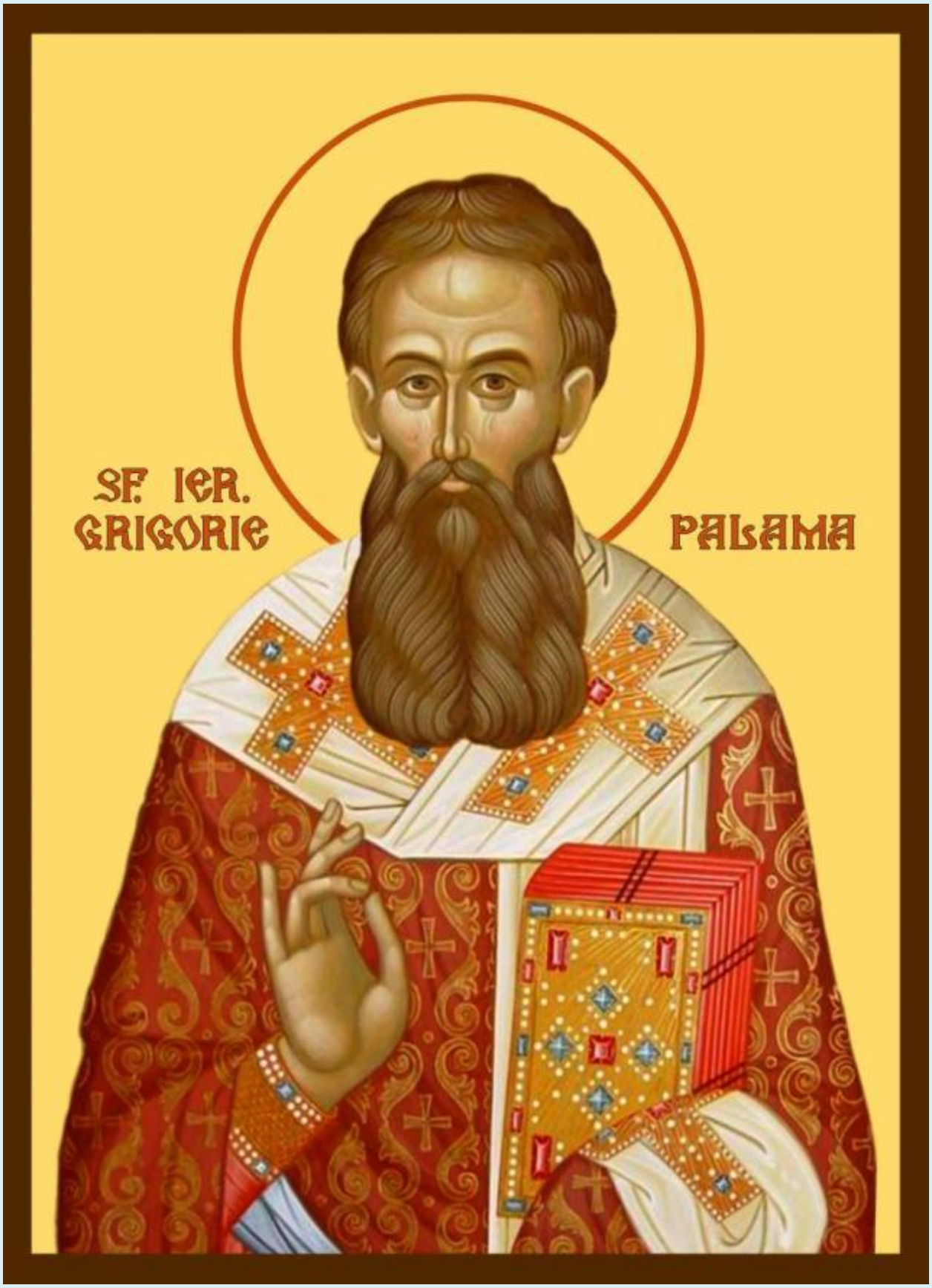
SF. IER.
GRIGORIE
PALAMA

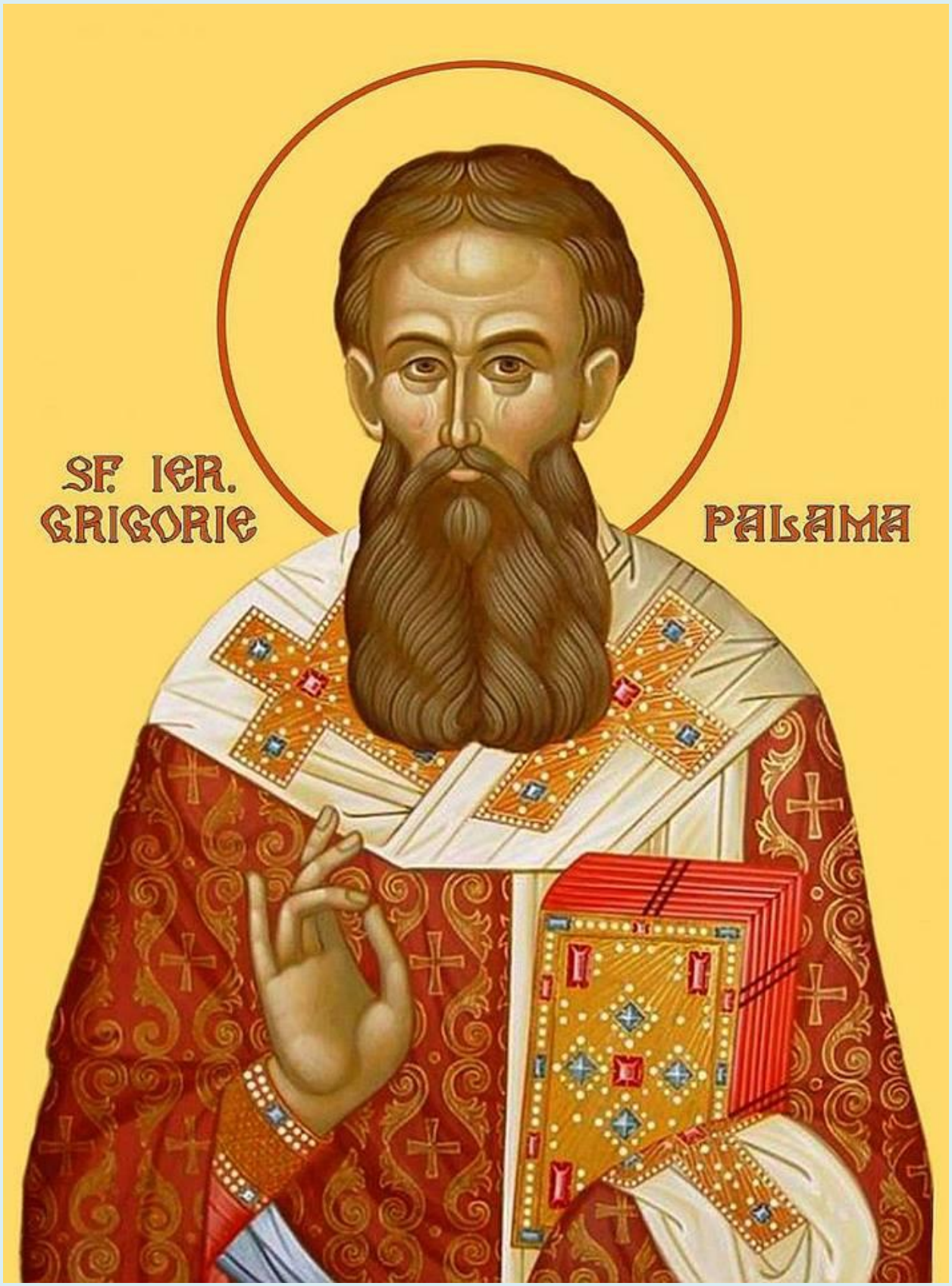
SF. IER.
GRIGORIE
PALAMA

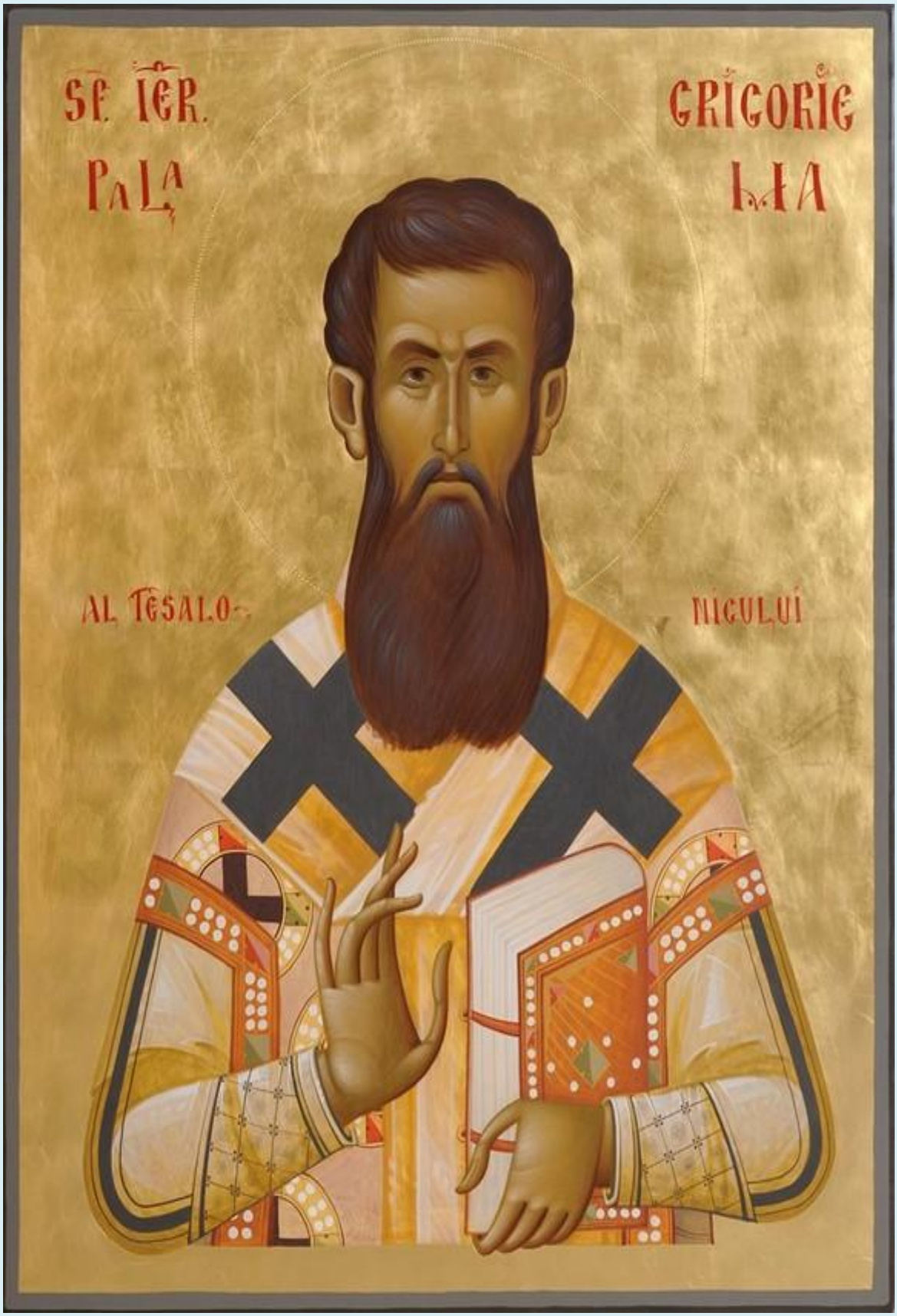
SF. IER.
GRIGORIE
PALA
LA
AL TESALO-
NICULUI

+SF.
GRIGORIE
PALAMA

SFÂNTUL
IERARH
GRIGORIE
PALAMA

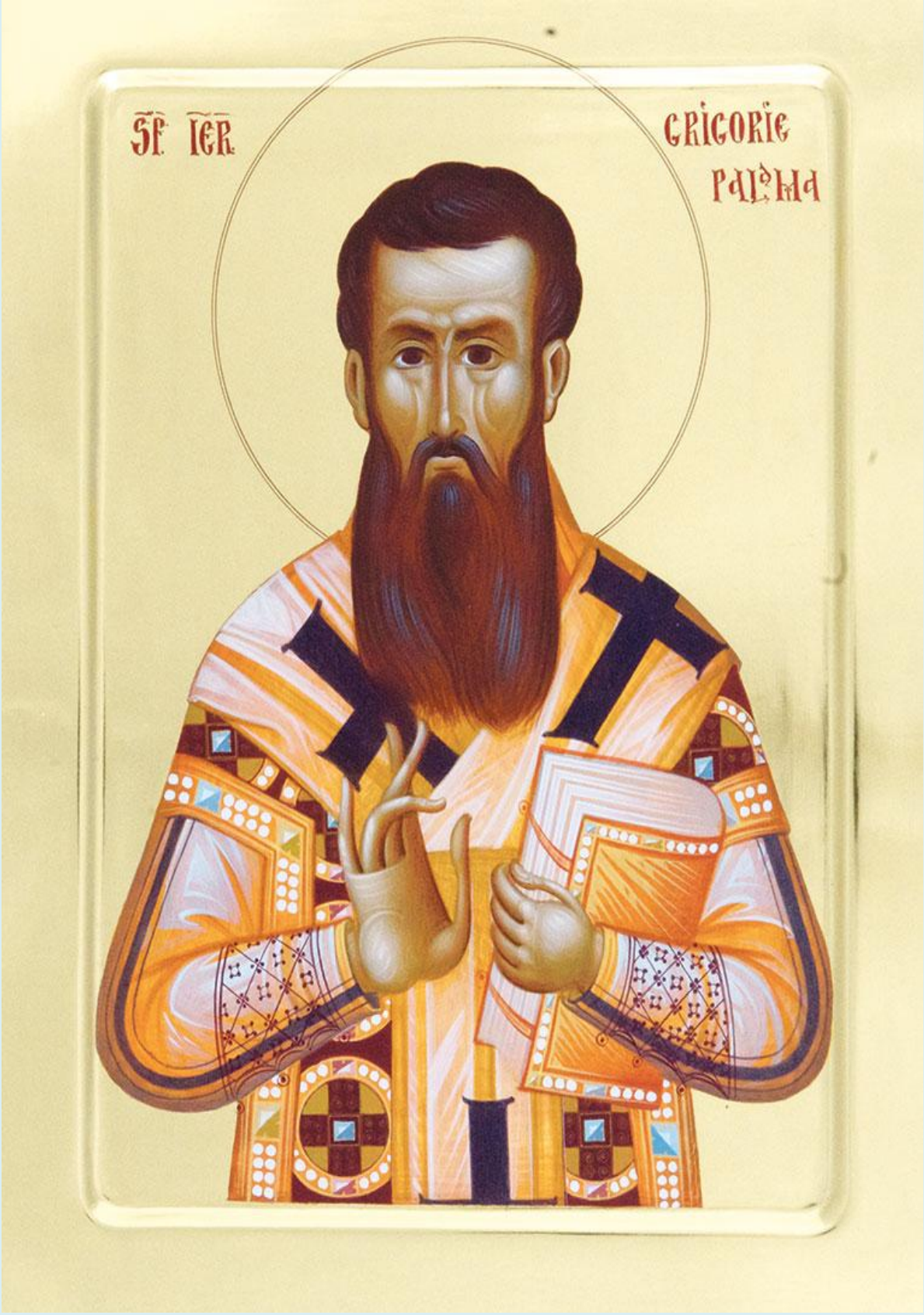
SF. IER.
GRIGORIE
PALAMA

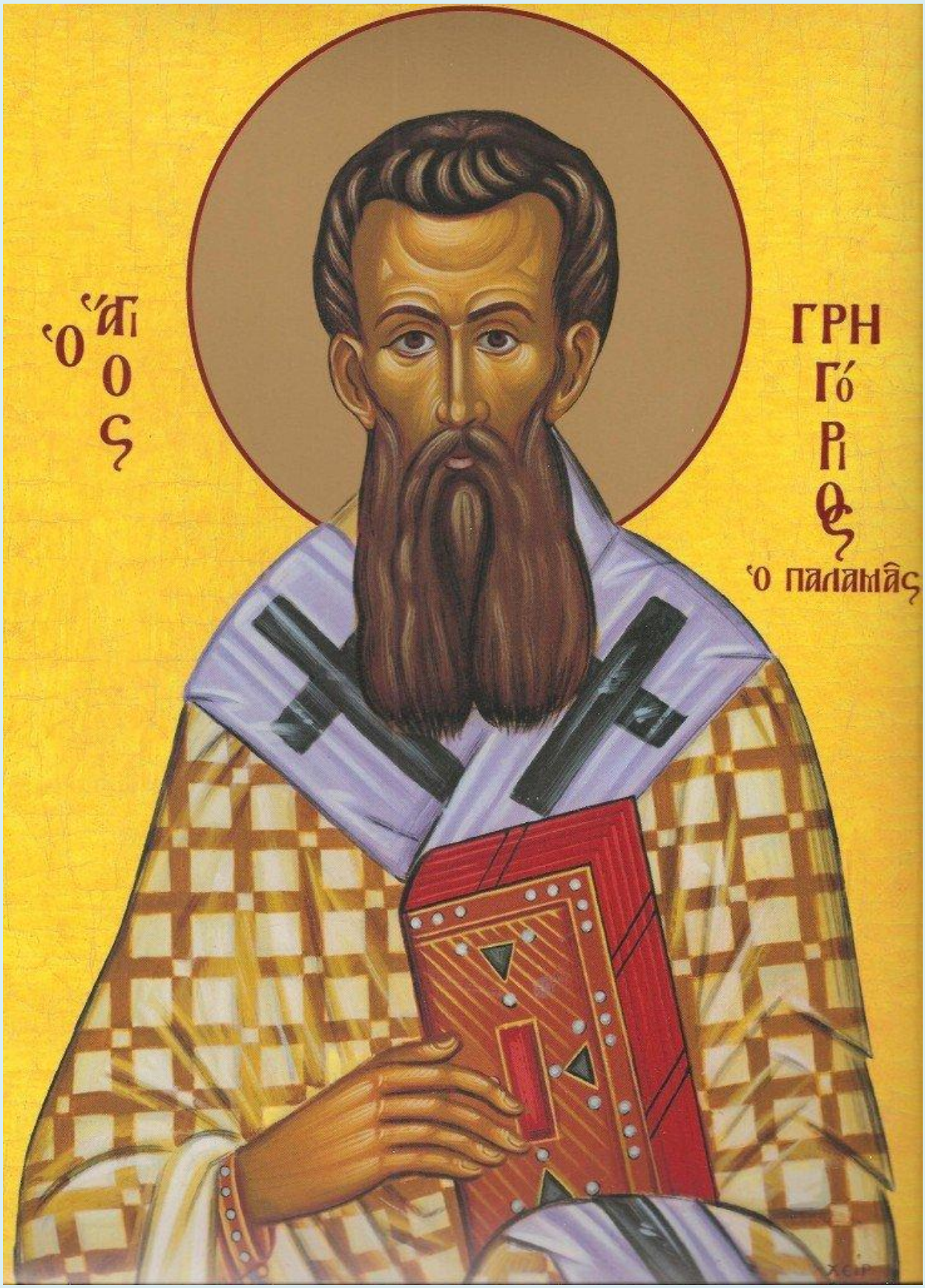
Ὁ Ἅγιος
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
Ὁ ΠΑΛΑΜΑΣ

SAINT
GREG
OR
Y
PALA
MA
S
ARCHBISHOP OF
THESSALONIKI

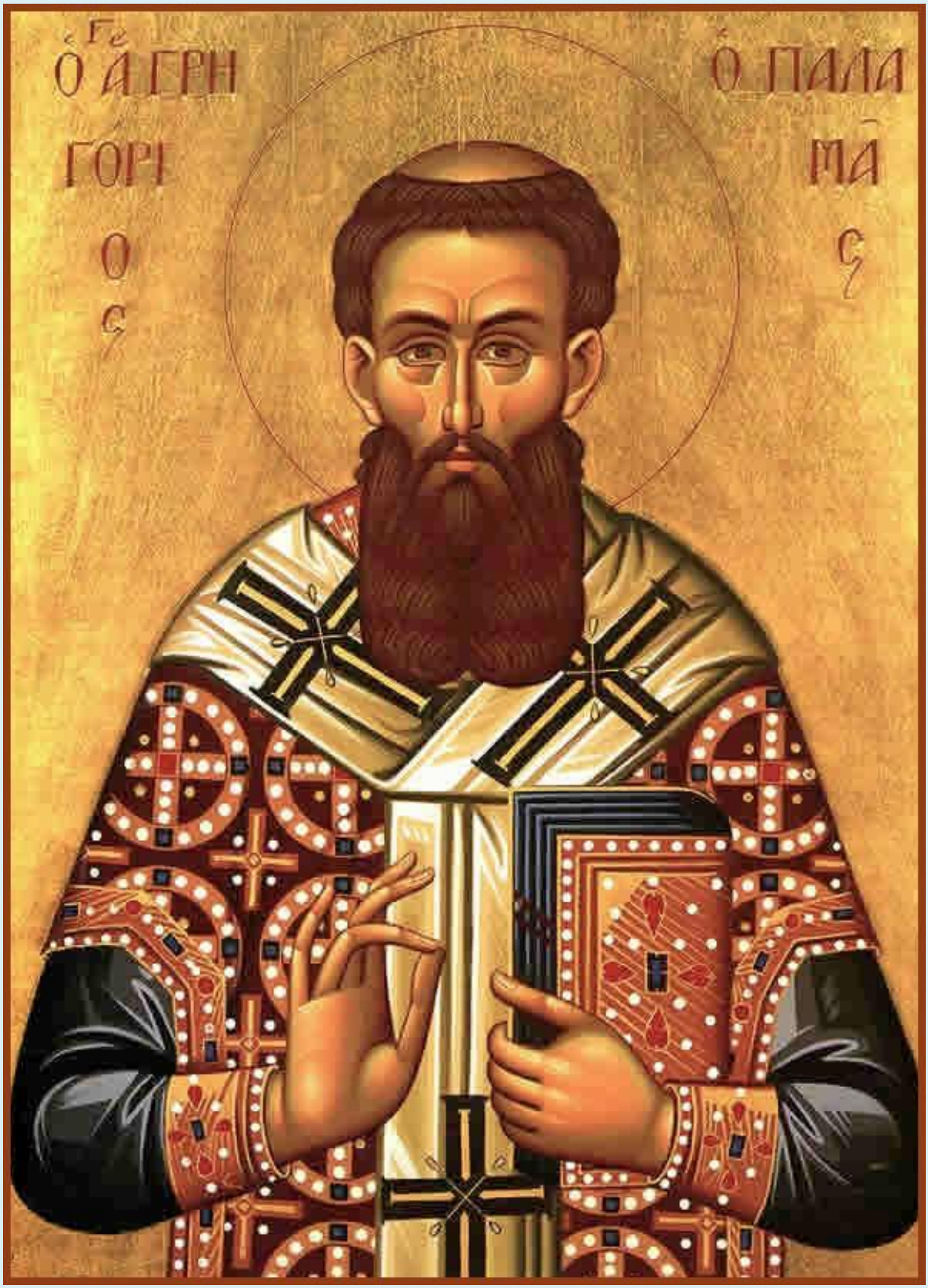
Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς

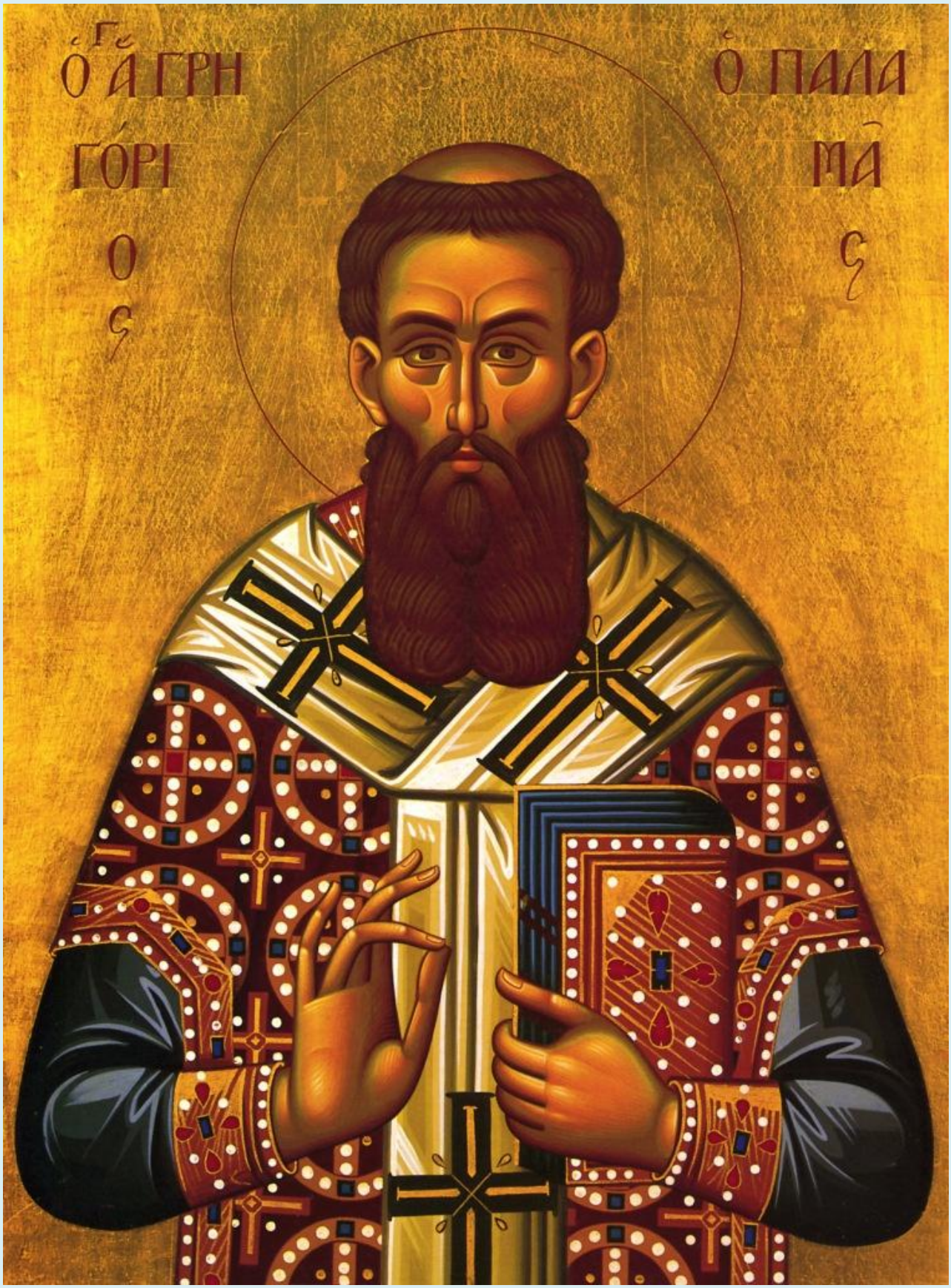
Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς

14 noiembrie

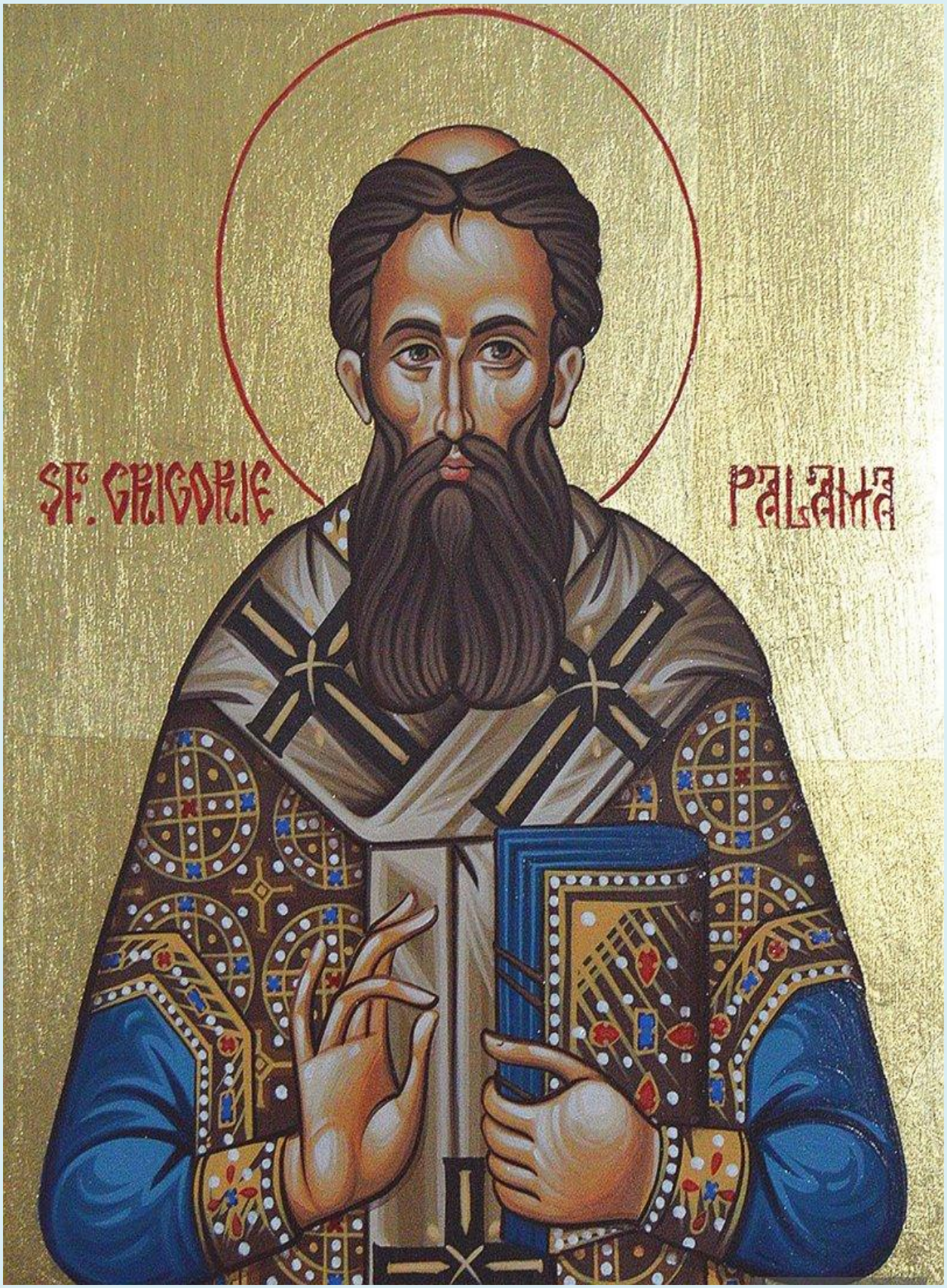
SF. GRIGORIE
PALAMA

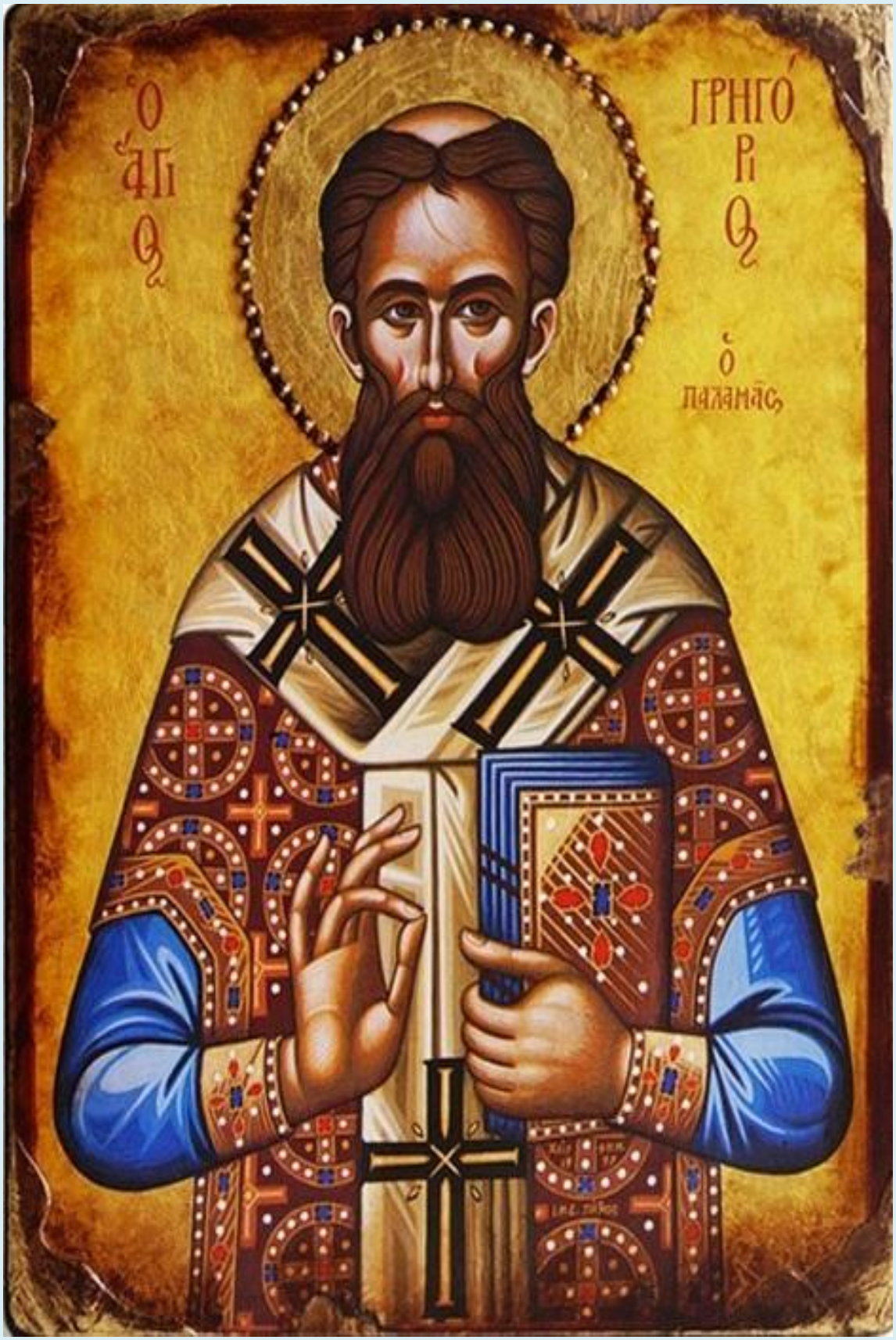
Ὁ ἅγιος
Γρηγόριος
ὁ Παλαμᾶς

Ο ΑΓΙΟΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
Ο ΠΑΠΑΜΑΣ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

СТЫЙ ГРИГОРІЙ ПАЛАМА
www.ikona2.info

Ὁ ἅγιος
Γρηγόριος
Ὁ
Παλαμᾶς

SAINT
GREGORY
PALAMAS

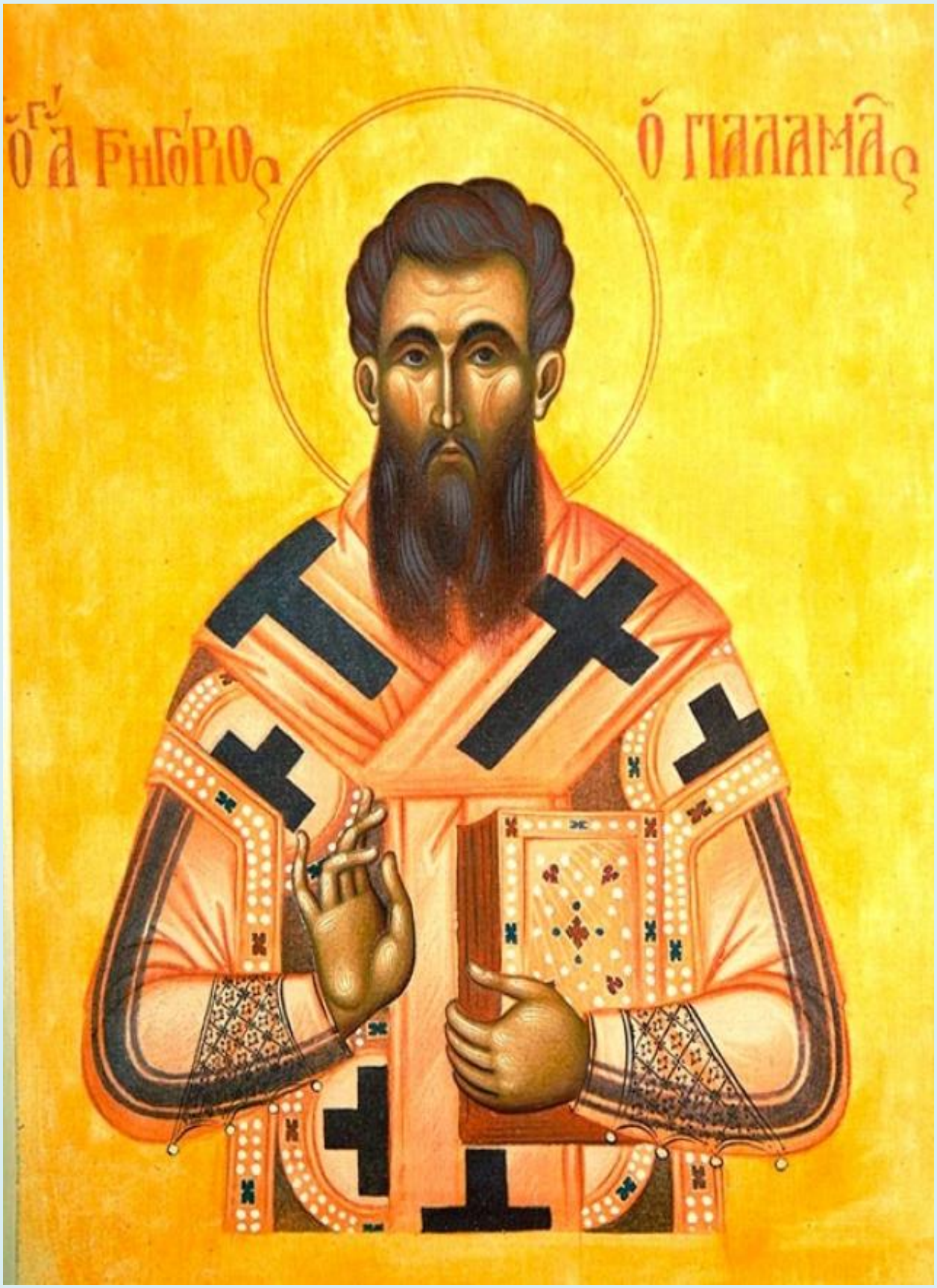
Ὁ Ἅ Γρηγόριος
Ὁ Παλαμᾶς

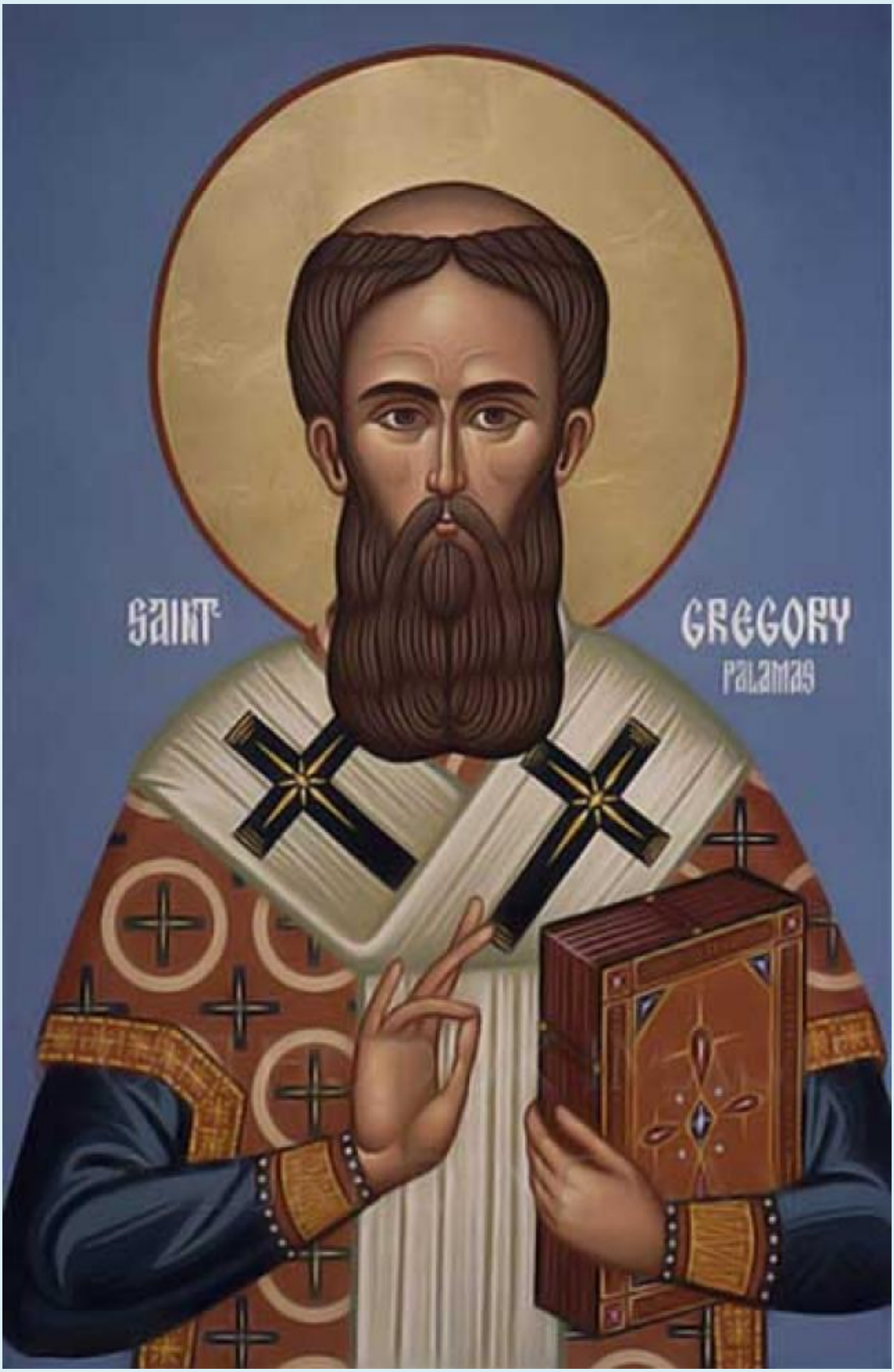
SAINT
GREGORY
PALAMAS

Ὁ Ἅγιος
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
Ὁ
ΠΑΛΑΜΑΣ

ОА ГРИГОРІИ
ПАЛАМА

СВ
ГРИГОРИЈЕ
ПАЛАМА

SFÂNTUL
IERARH
GRIGORIE
PALAMA

Ὁ ἅγιος
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ
Ὁ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ὁ ἅγιος
Γρηγόριος
ὁ
Παλαμᾶς
ἀρχιεπίσκοπος
Θεσσαλονίκης

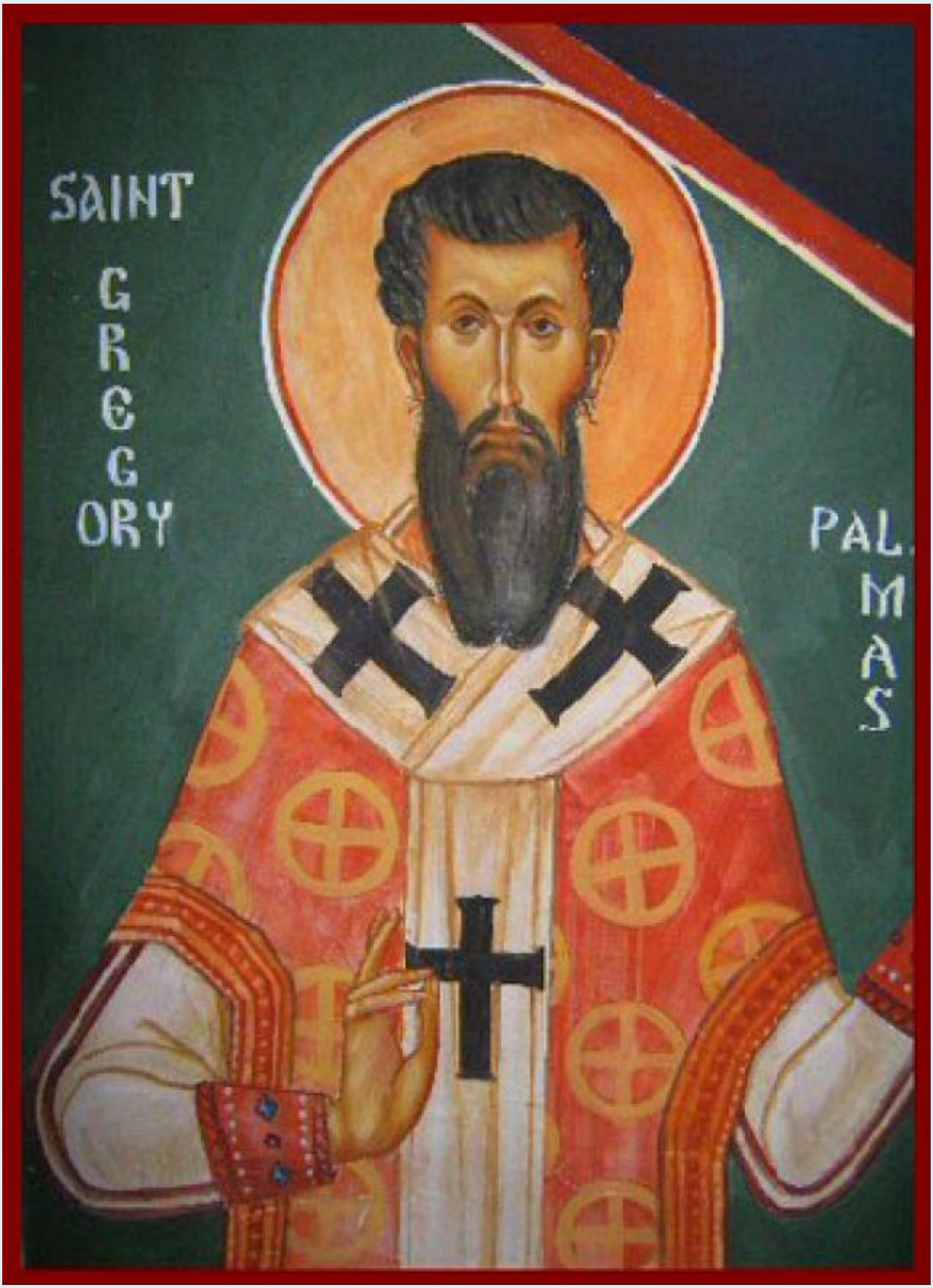
SAINT
GREGORY
PAL.
MAS

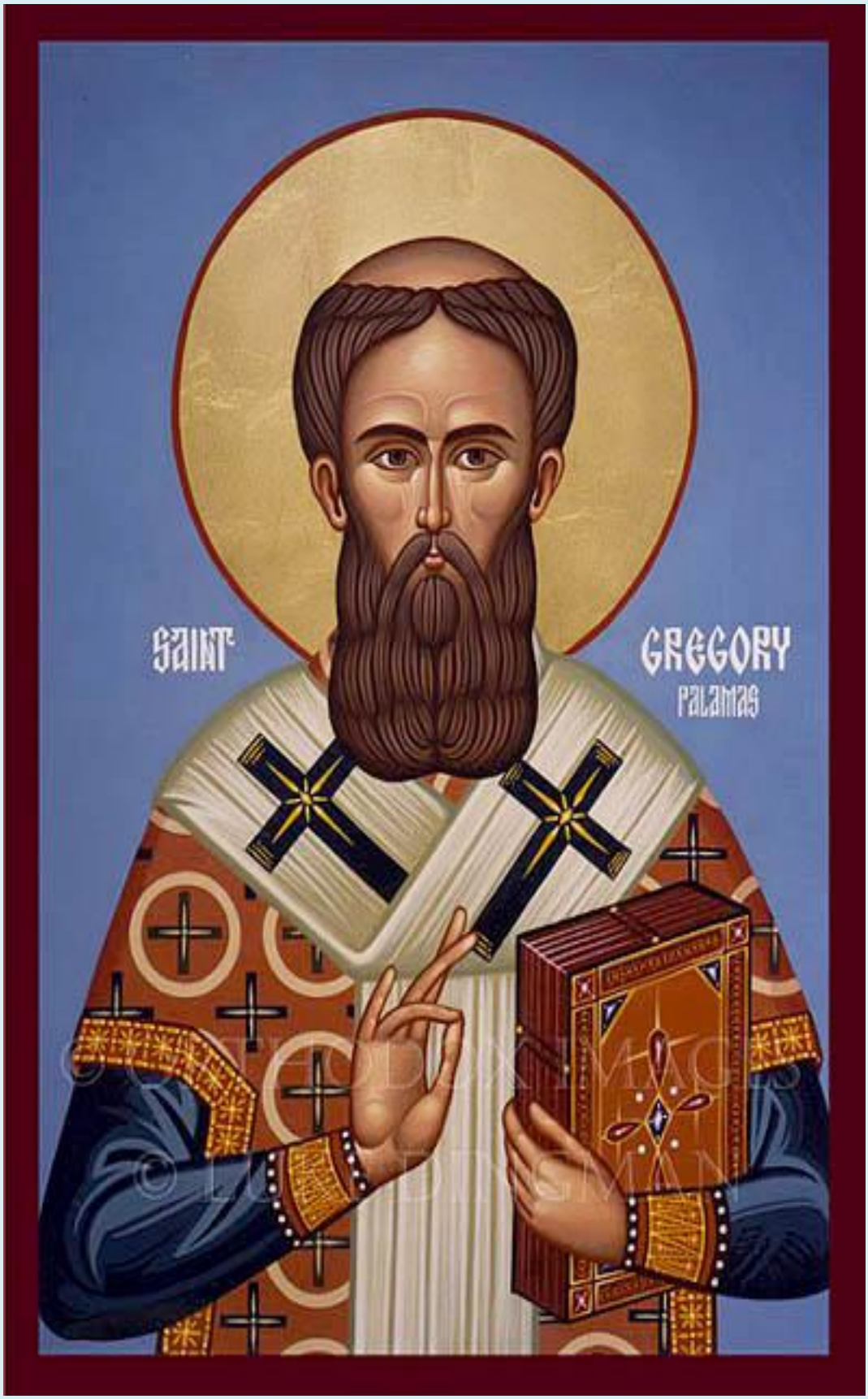
SAINT
GREGORY
PALAMAS

ГРИ
ГО
РІЙ

SF.
IER.
GRIGORIE
PALAMA

SYNAXIS OF THE
FAMILY OF
SAINT GREGORY
PALAMAS

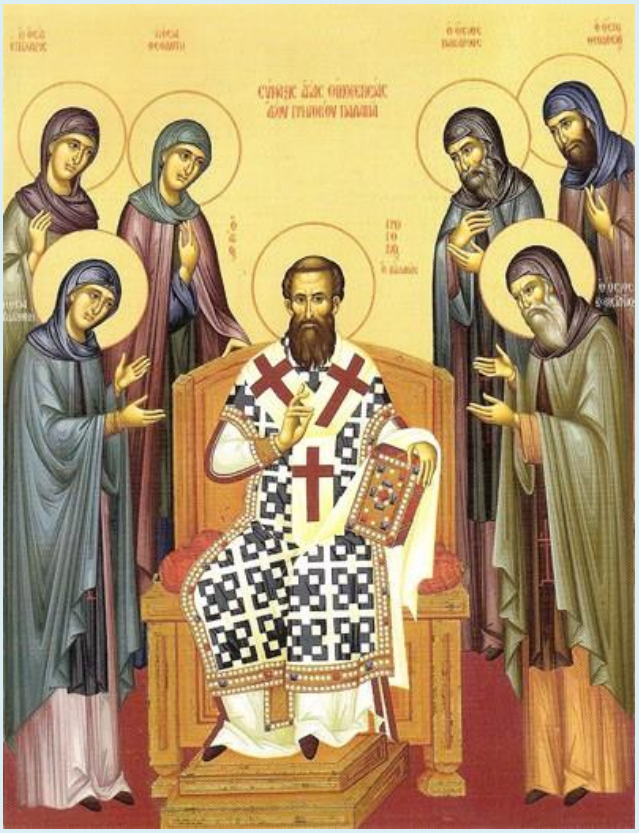

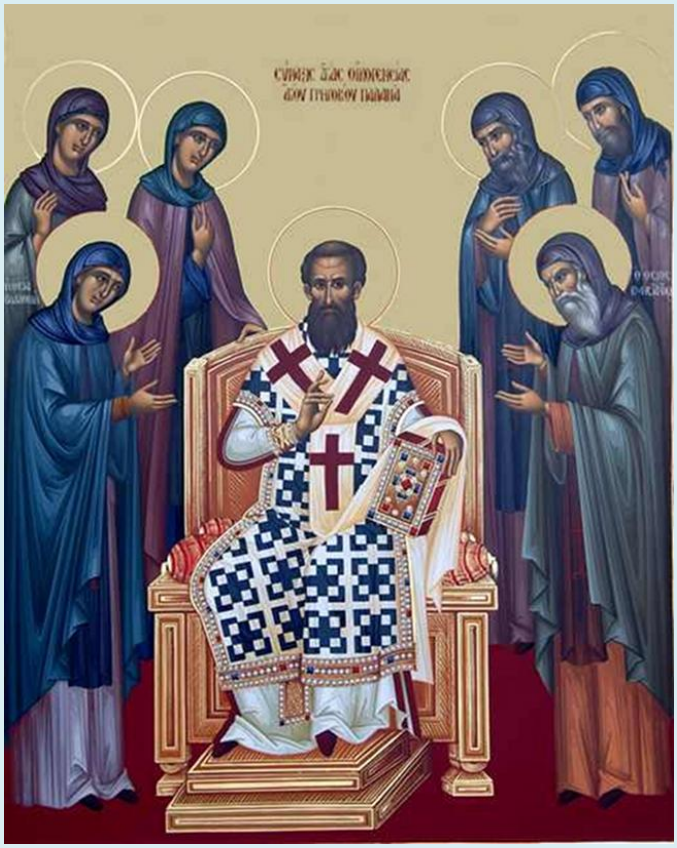

Sfinţii Grigorie Palama şi Dimitrie, izvorâtorul de mir

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς

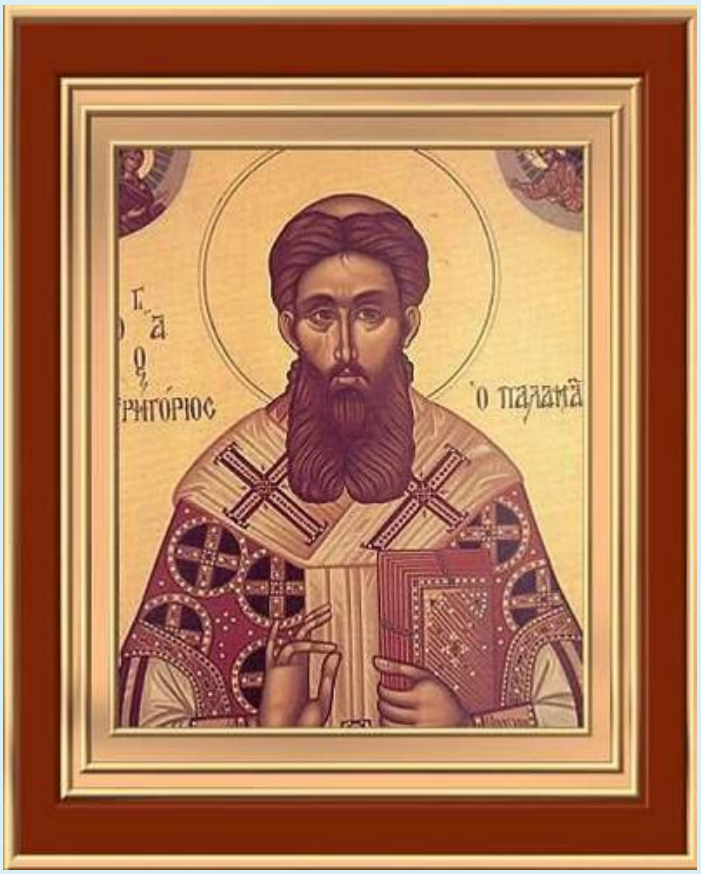
Ὁ Παλαμᾶ

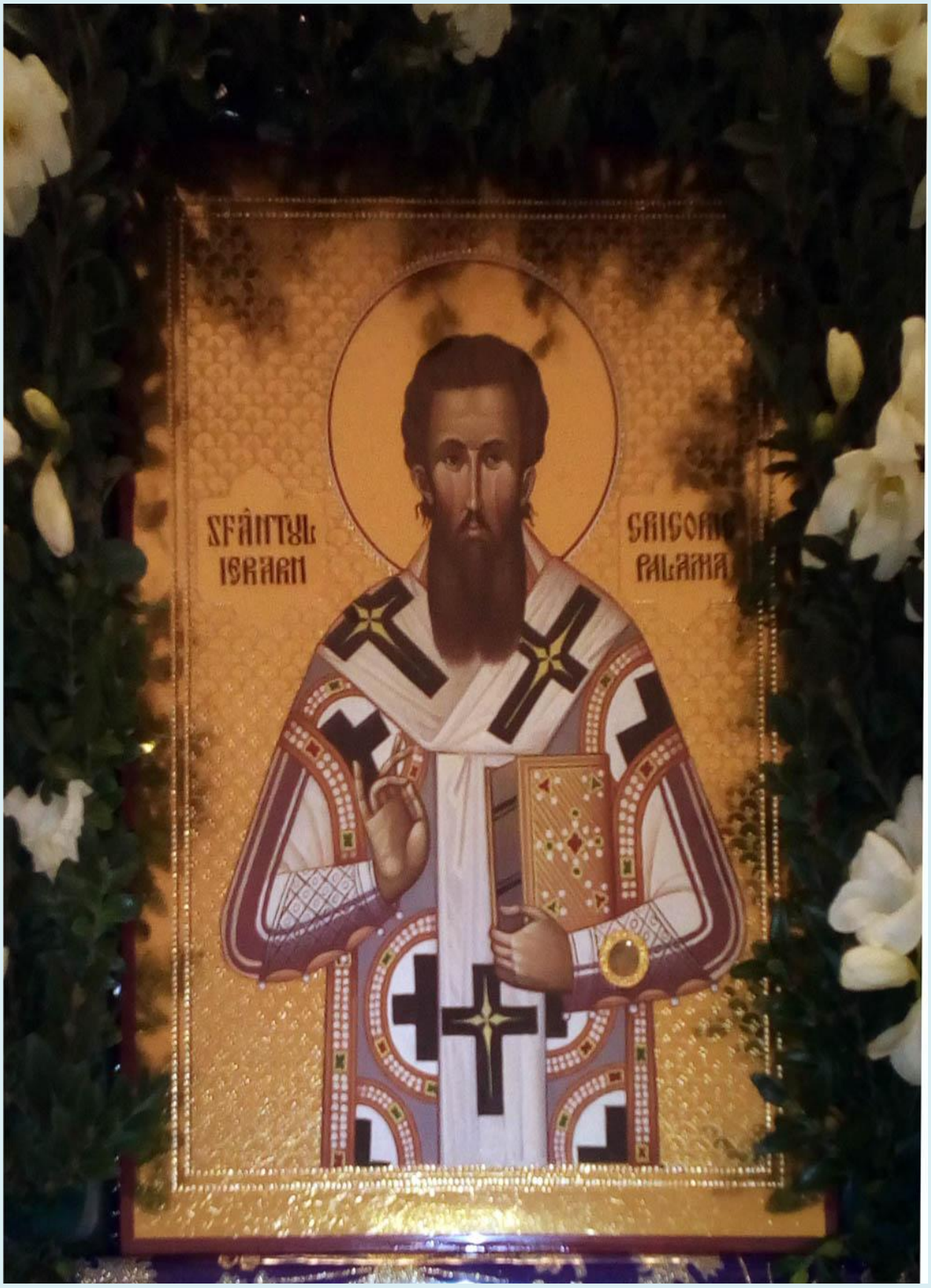
SFÂNTUL
GRIGORIE
PALAMA

Ὁ ἁγιώτα
τος ἀρχιεπί
σκοπος θε
σαλον
κης
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΕ
ΝΕΟΣ ΧΡΥΣ
ΣΟΜΟΣ ΘΑΥΜΑ
ΤΟΥΡΓΟΣ

GOD·HIM
SELF·IS
LIGHT,·&
NO·HE·IS
NOT·DARK
ING·ELSE.

14 Noiembrie

Sfântul Ierarh

Grigorie Palama

Arhiepiscopul Tesalonicului

predici video articole
icoane rugăciuni fotografii

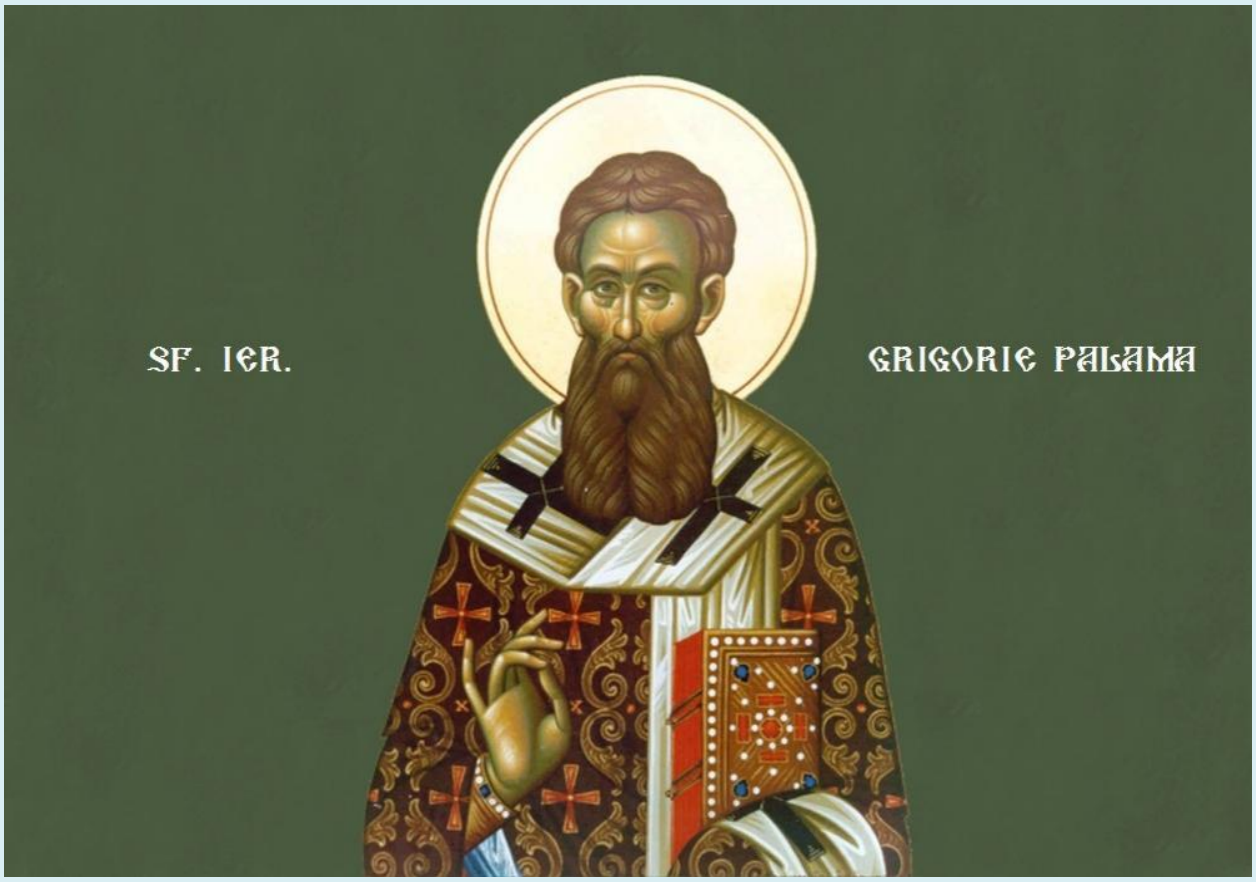
SF. IER.
GRIGORIE PALAMA

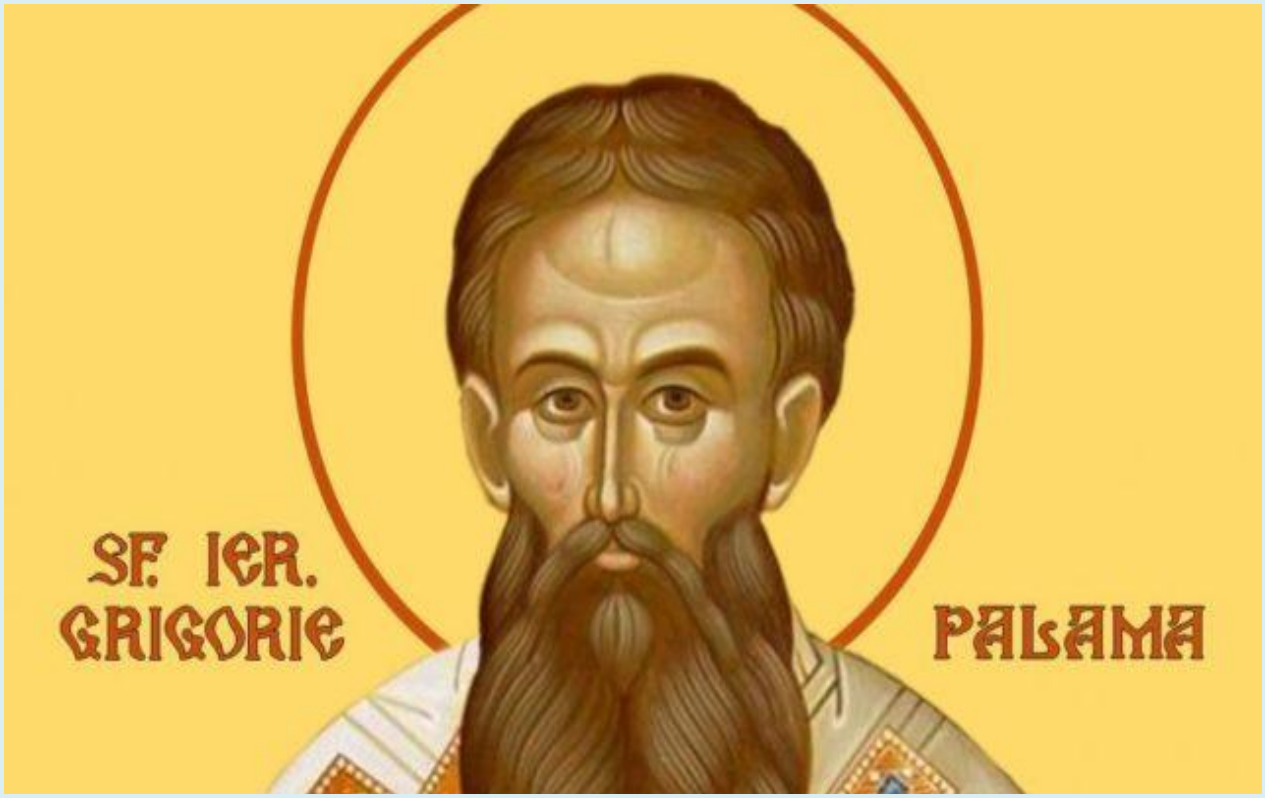
SF. IER.
GRIGORIE
PALAMA

ΓΡΗΓΟ
ΡΙ
Ο
ΠΑΛΑΜΑ

DOXOLOGIA.ro
SF. IER.
GRIGORIE
PALAMA

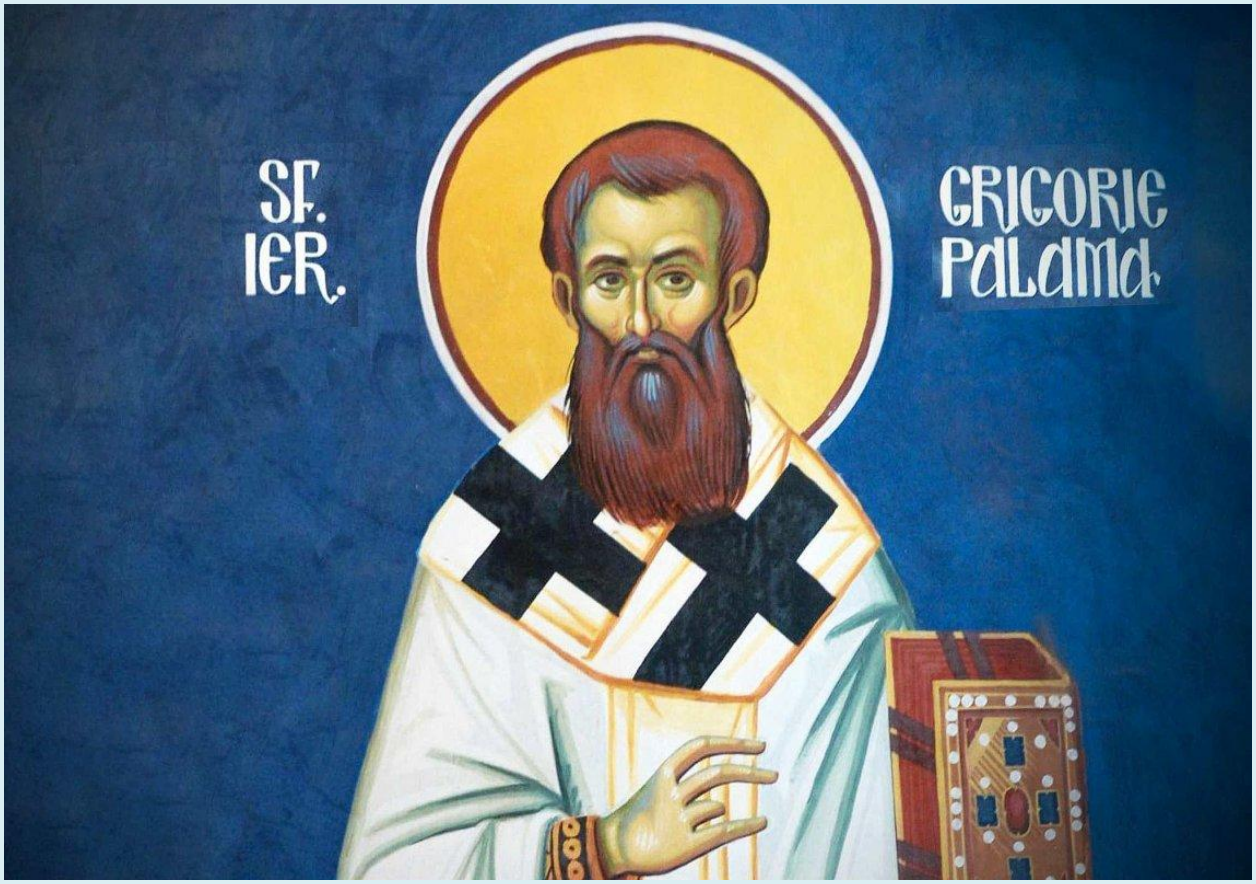
SF.
IER.
GRIGORIE
PALAMA

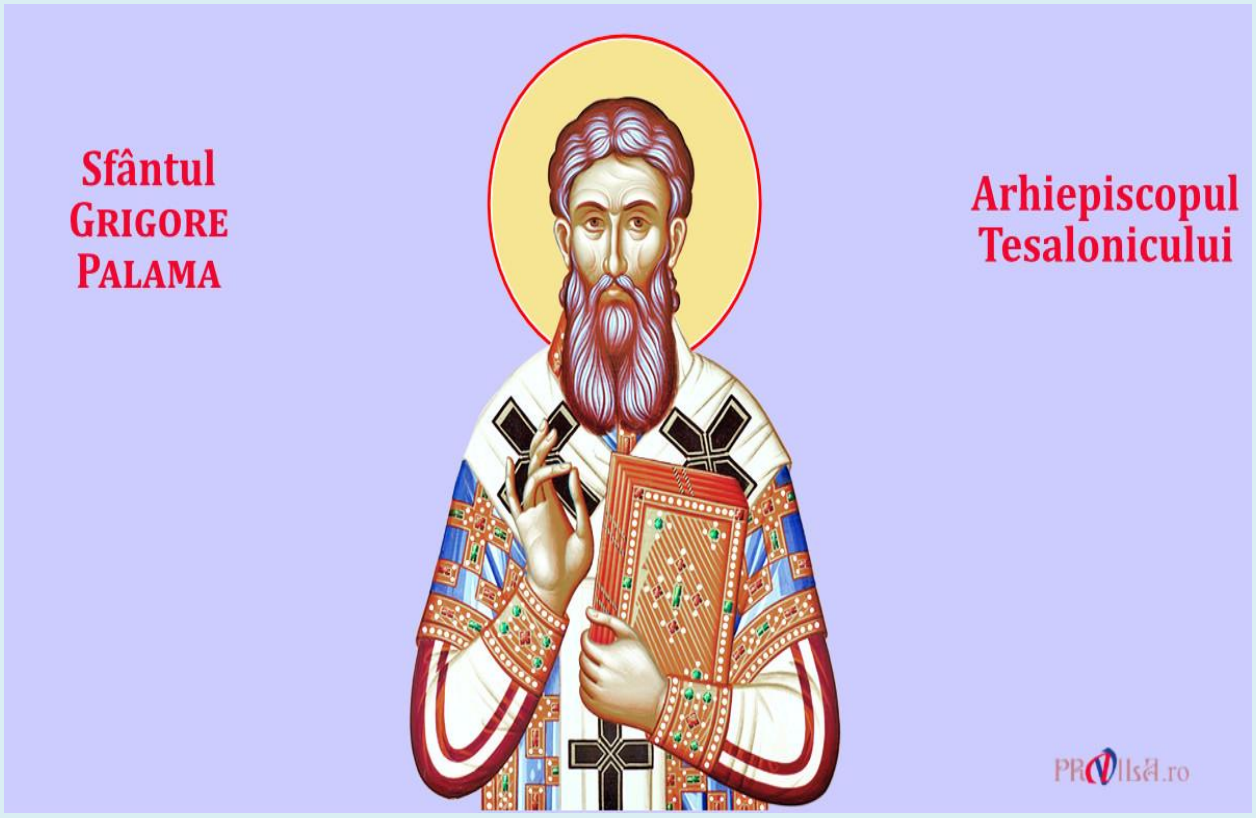
Sfântul
GRIGORE
PALAMA
Arhiepiscopul
Tesalonicului
PROVIlsă.ro

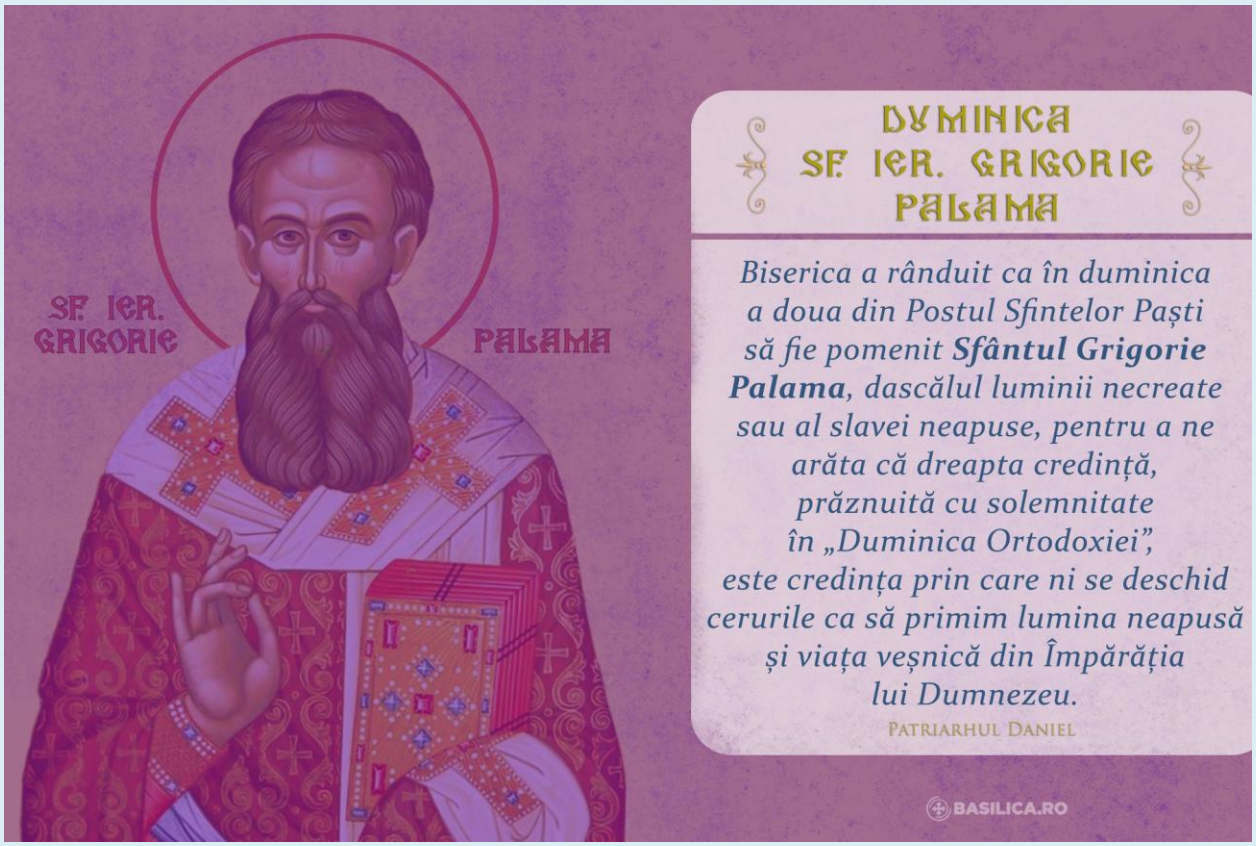
SF. IER.
GRIGORIE
PALAMA
DUMINICA
SF. IER. GRIGORIE
PALAMA
Biserica a rânduit ca în duminica
a doua din Postul Sfintelor Paști
să fie pomenit **Sfântul Grigorie**
Palama, dascălul luminii necreate
sau al slavei neapuse, pentru a ne
arăta că dreapta credință,
prăznuită cu solemnitate
în „Duminica Ortodoxiei”,
este credința prin care ni se deschid
cerurile ca să primim lumina neapusă
și viața veșnică din Împărăția
lui Dumnezeu.
PATRIARHUL DANIEL
BASILICA.RO

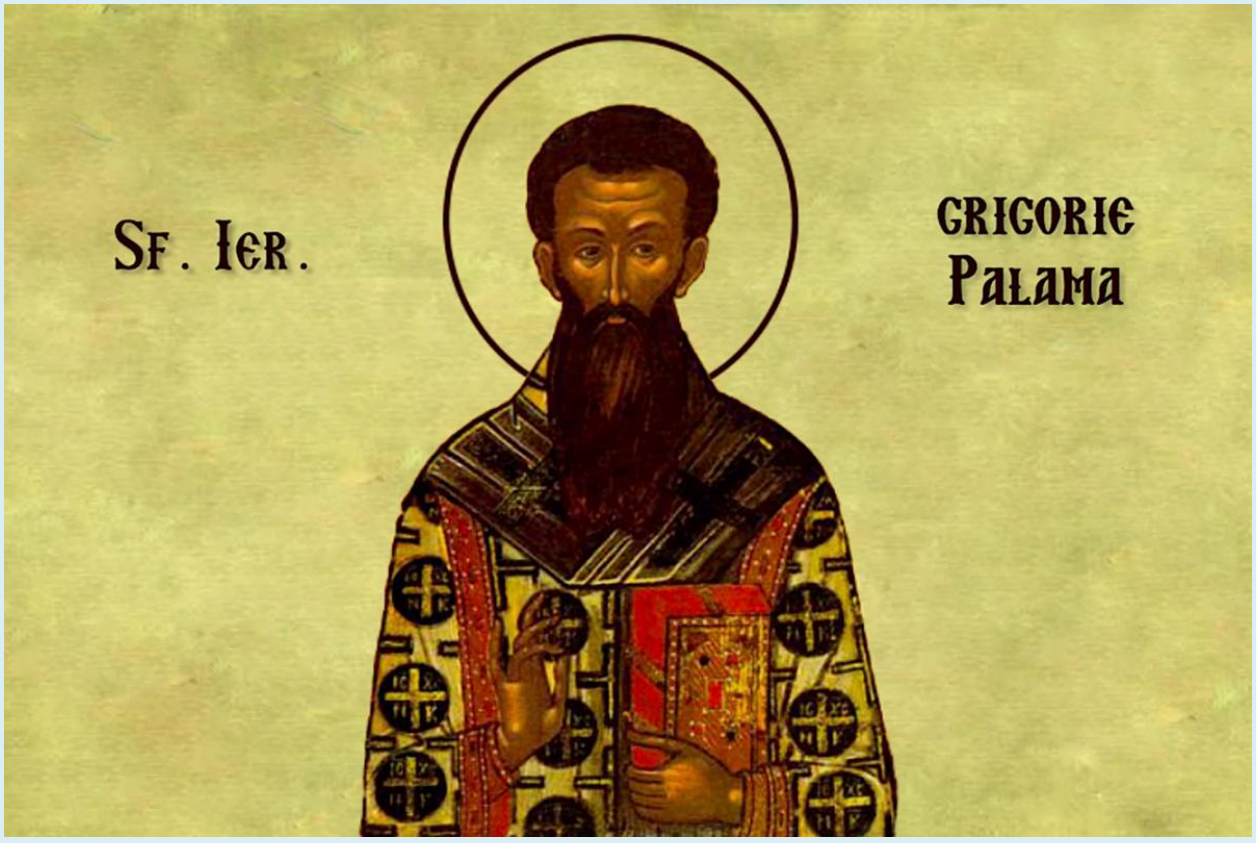
SF. IER.
GRIGORIE
PALAMA

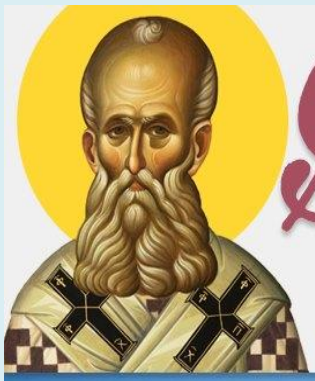

CINE SUNT SFINȚII Grigorie DIN CALENDAR?

BASILICA.RO

10 IAN
SF. GRIGORIE DE NYSSA

25 IAN
SF. GRIGORIE TEOLOGUL

12 MAR
SF. GRIGORIE DIALOGUL

06 APR
SF. GRIGORIE SINAITUL

22 IUN
SF. GRIGORIE DASCĂLUL

30 SEP
SF. GRIGORIE LUMINĂTORUL

14 NOV
SF. GRIGORIE PALAMA

17 NOV
SF. GRIGORIE TAUMATURGUL

20 NOV
SF. GRIGORIE DECAPOLITUL

23 NOV
SF. GRIGORIE AL ACRAGANDELOR

CITATE FILOCALICE

**Dumnezeu este în lumea întreagă
și lumea întreagă în Dumnezeu,
El ca Cel ce o susține, iar
ea ca cea susținută de El.**

SF. GRIGORIE PALAMA, FILOCALIA 7

BASILICA.RO

Chilia Buna Vestire | Sfântul Munte Athos
Sfântul Ierarh Grigorie Palamas
Nici postul, nici psalmodierea,
nici rugăciunea nu ne pot
mântui prin ele însele, ci doar
dacă sunt împlinite înaintea
lui Dumnezeu; căci astfel,
ochii lui Dumnezeu,
privindu-ne, ne vor sfinți,
după cum soarele
încălzește pe toate
câte le luminează.
marturieathonita.ro

ΓΗΓΟΡΙΟΣ
ΑΡΧΙΕΠΙ
ΣΚΟΠΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟ
ΝΙΚΗΣ
Tot binele și frumosul se săvârșește
și se făptuiește prin post
▪ SFÂNTUL GRIGORIE PALAMA ▪
©doxologia.ro

ΙC ΧC
NI KA

Maica Domnului pe Dumnezeu L-a făcut Fiu al omului, iar pe oameni i-a făcut fii ai lui Dumnezeu.

Sf Grigorie Palama

Sfaturiduhovnicesti

Sfântului Ierarh Grigorie Palama, Arhiepiscopul Tesalonicului

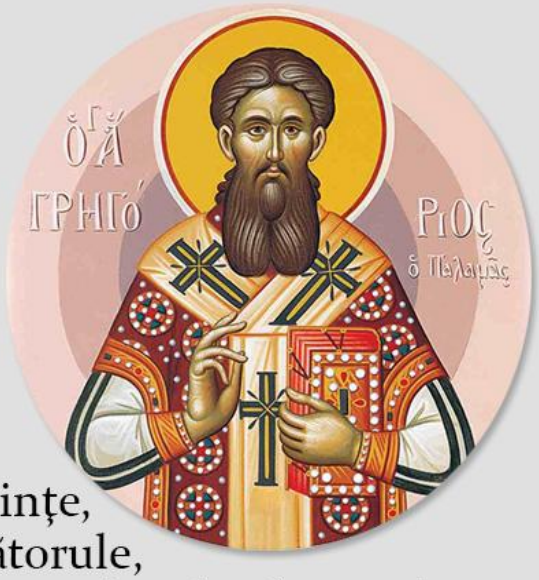

14 Noiembrie - Glasul 8

Luminător al dreptei credințe,
sprijinul Bisericii și învățătorule,
podoaba monahilor, apărătorule cel nebiruit al
teologilor; făcătorule de minuni, Grigorie, lauda
Tesalonicului, propovăduitorule al harului,
roagă-te pururea să se mântuiască sufletele noastre.

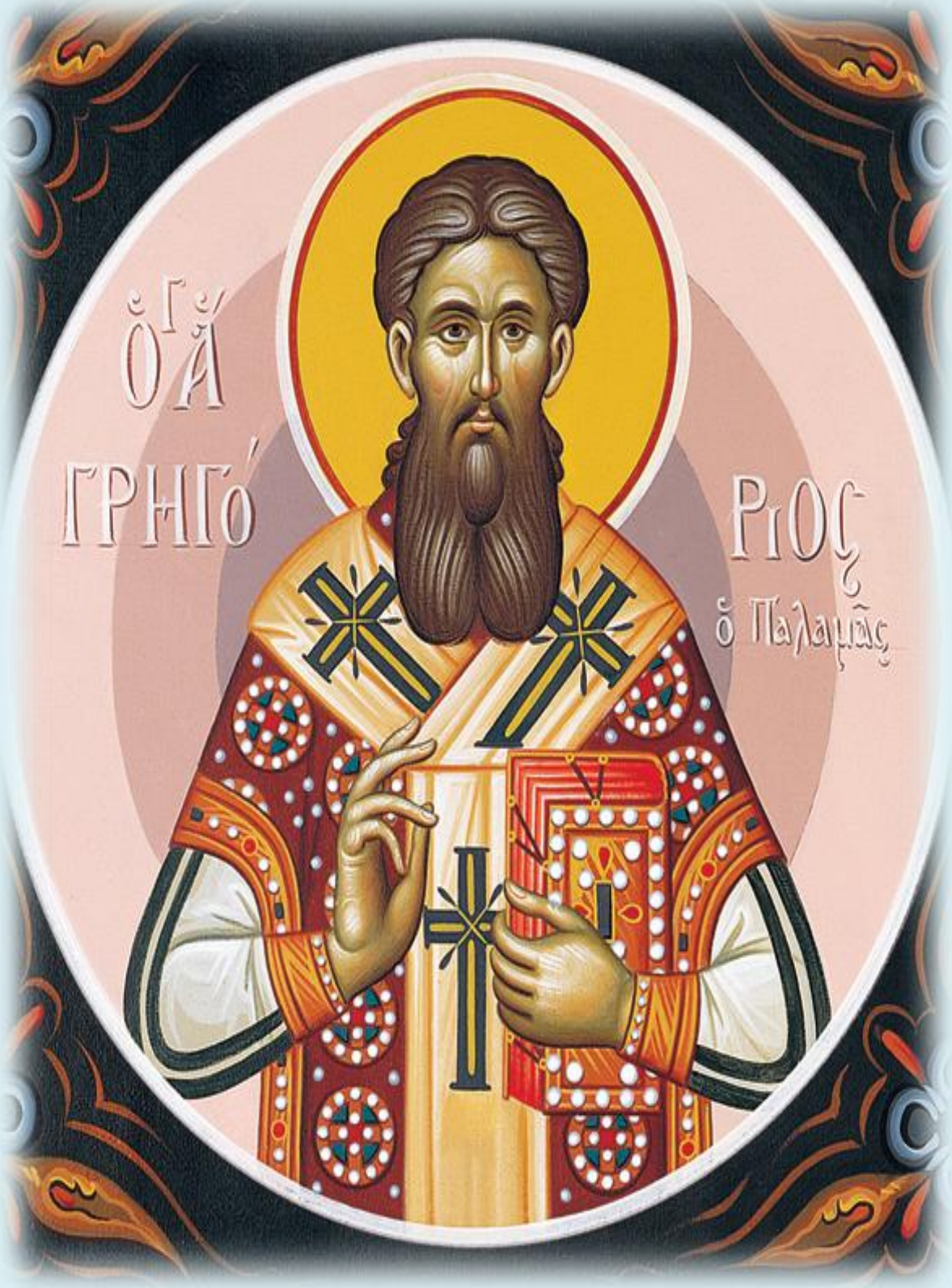

Bucură-te, Sfinte părinte Grigorie Palama!